సంగ్రహ వ్యాకరణము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

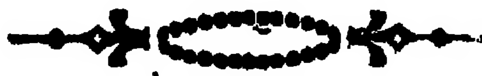
1951

 [వెల రు 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ వందు ముద్రింపబడినది

శ్రీ

సంగ్రహవ్యాకరణము

ఆంధ్రభాష

౧. ఆంధ్రదేశమున వ్యవహరింపఁబడుభాష యాంధ్రభాష యనఁబడును. భాషయనఁగా నరులొండొరులకుఁ దమమనోభావముల నెఱిఁగింప సాధనభూతముగానుండు వాగ్జాలముకూడిక. అది వాగ్రూపముగానైనను, లిఖితరూపముగానైనను ఉండవచ్చును. ఎఱుకుభాష మొదలగునవి కేవల వాగ్రూపములు. తెలుఁగు అఱవము మొదలయినవి వాగ్లిఖితరూపములు.

౨. ఈభాషయందలి పదములు, తత్సమములు, తద్భవములు, దేశ్యములు, అని మూఁడుభేదములు కలవి. ౧. విభక్తిప్రత్యయము మాత్రముమాఱి తెనుఁగున వాడఁబడు సంస్కృతప్రాకృతపదములు తత్సమములు. ఉ:—సం. గురు(ః), సం. స. గురు(వు); ప్రా. గారవ(ం), ప్రా. స. గారవ (ము). ౨. వర్ణాగమము, వర్ణలోపము, వర్ణాదేశము, లోనుగాఁగలవికారములను విధివిహితముగాఁ బొంది తెలుఁగున వ్యవహరింపఁబడు సంస్కృత ప్రాకృతపదములు తద్భవములు. ఉ:— ఆగ—సం. రథః, సం. భ. అరదము; ప్రా. అచ్ఛేరం, ప్రా. భ. అచ్చెరువు—లోప—సం. తామరసమ్, సం. భ. తామర; ప్రా. వణ్ణాసా, ప్రా. భ. వనన—ఆదే—సం. అంగణమ్, సం. భ. అంకణము; ప్రా. పుఢవీ, ప్రా. భ. పుడమి. ౩. సంస్కృతప్రాకృతముల సంబంధమేమియులేక త్రిలింగదేశమున వ్యవహరింపఁబడు పదములు దేశ్యములు. ఉ:—ఊరు, పేరు.

3. సంస్కృతసమేతర మగుభాష యచ్చతెలుఁగనఁబడు
ఆంధ్రమునకు సంస్కృత ప్రాకృతములు రెండును ప్రకృతులు కావు
సంస్కృత మాద్యప్రకృతి యనియు, ప్రాకృతము ద్వితీయప్రక
యనియు, ఆంధ్రము వికృతి యనియు, చెప్పఁబడును.

4. లక్షణవిరుద్ధము లైనపదములు గ్రామ్యములు. ఉ:- వస్తాడు, తెస్తాడు. ఇవి ప్రయోగార్హములు గావు. అయినను
తొల్లింటి కవీంద్రులు వాడియున్న పదములు గ్రామ్యము లై
గ్రాహ్యములే. ఉ:—కలకంఠుఁడు, ప్రాణగొడ్డము. శివగత్తె.

5. భాషకుం బ్రధానసాధనములు వర్ణములు; వర్ణము
పదము లగును; పదములు వాక్యము లగును; వాక్యములు కావ్య
లగును.

వ్యా ర ణ ము.

1. ఆంధ్రభాషను సలక్షణముగా వ్యవహరించుటకు ఉప
గించువిషయములు గల శాస్త్రము ఆంధ్రవ్యాకరణ మనఁబడును.

2. అది వర్ణపరిచ్ఛేదము, పదపరిచ్ఛేదము, వాక్యపరిచ్ఛేద
కావ్యపరిచ్ఛేదము, అని నాలుగుభాగములు గలది.

వ ర్ణ ప రి చ్ఛే ద ము.

1. వివిధములగుధ్వనులను వేర్వేఱ నెఱిఁగించుకొఱకు గ్ర
యం దేర్పఱుచుకోఁబడిన గుఱుతులు వర్ణము లనికాని, అక్షరము
కాని, చెప్పఁబడును. ఉ:—అ, ఇ, క, గ. ఇట్టివర్ణములను
చెప్పునది వర్ణపరిచ్ఛేదము.

సంగ్రహ వ్యాకరణము

౧. వర్ణములసమూహమునకు వర్ణసమామ్నాయమని పేరు. ఆంధ్రవర్ణసమామ్నాయమున, ఏబదియాఱువర్ణములు గలవు. అవి అచ్చులు, హల్లులు, ఉభయాక్షరములు, అని మూఁడువిధములు గలవి.

౨. అచ్చులు పదియాఱు:—అ,ఆ,ఇ,ఈ,ఉ,ఊ,ఋ,ౠ,ఌ,ౡ, ఎ,ఏ,ఐ,ఒ,ఓ,ఔ. (అచ్చులకు, ప్రాణములు, స్వరములు, అని మాఱు పేళ్ళు గలవు.)

౩. ఇతరవర్ణసాహాయ్యము లేకయే పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁ బడువర్ణములు అచ్చులు. అచ్చులలో అ, ఇ, ఉ, ఋ, ఌ, ఎ, ఒ, అను నేడును హ్రస్వములు (అనఁగా కుఱుచలు); ఆ,ఈ,ఊ,ౠ,ౡ,ఏ,ఐ, ఓ,ఔ, అను తొమ్మిదియు దీర్ఘములు (అనఁగా నిడుదలు); ఎ,ఏ,ఒ,ఓ అను నాలుగును వక్రములు (అనఁగా వంకరగా నుండునవి); ఐ,ఔ, అను రెండును వక్రతమములు (అనఁగా మిక్కిలి వంకరగానుండునవి).

౪. హల్లులు ముప్పదియేడు:—క,ఖ,గ,ఘ,ఙ,చ,చ̄,ఛ,జ,జ̄,ఝ, ఞ,ట,ఠ,డ,ఢ,ణ,త,థ,ద,ధ,న,ప,ఫ,బ,భ,మ,య,ర,ల,వ,శ,ష,స,హ,ళ,ఱ. (హల్లులకు వ్యంజనములు, ప్రాణులు, అని నామాంతరములు.)

౫. స్వరసాహాయ్యము లేక పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడని వర్ణములు హల్లులు. హల్లులలో, క,చ,చ̄,ట,త,ప, అను నాఱును పరుషములు (అనఁగా కఠినాక్షరములు); గ,జ,జ̄,డ,ద,బ, అను నాఱును సరళములు (అనఁగా కఠినములు కానివి); ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ఝ, ఞ, ఠ, ఢ, ణ, థ, ధ, న, ఫ, భ, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ, ళ, ఱ, అను నిరువదియైదును స్థిరములు (అనగా నిలుకడగా నుండునవి); స్థిరములలోని నకారము ద్రుత మనఁబడును; ఖ, ఘ, ఛ, ఝ, ఠ, ఢ, థ, ధ, ఫ, భ, అను పదియు వర్గయుక్కులనఁబడును.

౭. మఱియు హల్లులలో క, ఖ, గ, ఘ, ఙ; చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ; ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, త, థ, ద, ధ, న; ప, ఫ, బ, భ, మ; అను నిరువదియైదును స్పర్శములు—ఇందు, అయిదయిదు క్రమముగా కవర్గము, చవర్గము, టవర్గము, తవర్గము, పవర్గము, అనఁబడును:— య, ర, ల, వ, అను నాలుగును అంతస్థములు; శ, ష, స, హ, అను నాలుగును ఊష్మములు.

౮. ఉభయాక్షరములు మూఁడు.—ఇవి క్రమముగా, అరసున్న, నిండుసున్న, విసర్గము, అని చెప్పఁబడును. (అరసున్నకు, అర్ధానుస్వారము, అర్ధబిందువు, అనియు, నిండుసున్నకు, పూర్ణానుస్వారము, పూర్ణబిందువు, అనియు వేఱునామములు)

౯. అచ్చులును హల్లులు నగువర్ణములు ఉభయాక్షరములు. హల్లులమీఁదవలె వీనిమీఁద అచ్చులు నిలువకుంటంజేసి యచ్చులును, అచ్చులకువలె వీనికి స్వతంత్రప్రయోగము లేమింజేసి హల్లులును అని యెఱుంగునది.)

౧౦. ఉత్పత్తిస్థానములనుబట్టి, అ, ఆ, క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, హ, ః, లు కంఠ్యములు; ఇ, ఈ, చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ, య, శ, లు తాలవ్యములు; ఋ, ౠ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, ర, ష, ఱ, లు మూర్ధన్యములు; ఌ, ౡ, ౘ, ౙ, త, థ, ద, ధ, న, ల, స, లు దంత్యములు; ఉ, ఊ, ప, ఫ, బ, భ, మ, లు ఓష్ఠ్యములు; ఙ, ఞ, ణ, న, మ, ఁ, ం, లు అనునాసికములు; ఎ, ఏ, ఐ, లు కంఠ్యతాలవ్యములు; ఒ, ఓ, ఔ, లు కంఠోష్ఠ్యములు; వ, దంతోష్ఠ్యము; అని చెప్పఁబడును.

౧౧. య, ర, ల, వ, ఈయక్షరములు లఘువులు, అలఘువులు, అని యిరుదెఱంగులు. సాధ్యమగుయకారము లఘువు. ఉ:—

(అది+ఇట్టి=) అదియిట్టి. సాధ్య మనఁగా శాస్త్రమువలనఁ గలిగినది. సిద్ధ మగుయకార మలఘువు. ఉ:—కాయ; సిద్ధ మనఁగా శబ్దము తోడ నుండునది. రేఫము లఘువు. ఉ:—పెరుగు. శకటరేఫ మల ఘువు. ఉ:—చెఱకు. సిద్ధ మగులకారము లఘువు. ఉ:—శిల. సాధ్యమగు ళకార మలఘువు. ఉ:—(ఏఱునుండి) ఏఱులు. సాధ్య మగుప్రథమమిఁదివకారము లఘువు. ఉ:— (అతఁడు+పలికె =) అతఁడువలికె. సిద్ధ మగువకార మలఘువు. ఉ:—వాఁగు.

౧౨. పై వర్ణములలో ఎ, ఒ, చ, జ, ఱ, ఁ, అను నాఱును సంస్కృతమున లేవు; ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ఐ, ఔ, ఙ, ఞ, శ, ష, అను పదియుంగూడ ప్రాకృతమున లేవు; ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ః, ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ఝ, ఞ, ఠ, ఢ, థ, ధ, ఫ, భ, శ, ష, అను పందొమ్మిదియు నచ్చ తెలుఁగున లేవు.

౧౩. అచ్చ తెలుఁగునకు వర్ణములు ముప్పదియేడు—అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఎ, ఏ, ఐ, ఒ, ఓ, ఔ, ఁ, ం; క, గ, చ, చ, జ, జ, ట, డ, ణ; త, ద, న, ప, బ, మ; య, ర, ల, వ, స, హ, ఱ, ళ.

౧౪. ఇఁక, అట, చూఁడు, అను శబ్దములం దక్క ప్రథమ హ్రస్వముమిఁద అరసున్న లేదు. హ్రస్వముమిఁది యరసున్న వైకల్పికముగా నిండుసున్న యగును. ఉ:—అనఁటి, అనంటి.

౧౫. అచ్చ తెనుఁగున వరుసనరళములకు ముందే బిందువుండును. ఉ.—కలఁక, వంకర, వాఁగు, వంగ.

౧౬. తెలుఁగుమాటలకు మొదల, ణ, య, ళ, ృ, ౄ, ఌ, ౡ, లు లేవు.

౧౭. ఉయ్యేల, పయ్యెద, తొమ్మెతులు ఈ మూఁడుశబ్దములం

దక్క, పదమధ్య యకారమున కిత్వము లేదు. ఉ:—కయ్యము, బయలు.

౧౬. అచ్చతెలుఁగున చ, జ, లు, తాలవ్యములు; చ, జ, లు దంత్యములు. తాలవ్యములు, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఐ, లంగూడి యుండును. ఉ—చిగురు, జిగి, మొ. దంత్యములు, అ, ఆ, ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, ఔ, లంగూడి యుండును. ఉ.—చలి, జత, మొ.

౧౭. సంస్కృత సమములయందు ఇకారాంతము లయిన శబ్దముల ఉపధ*లగు చ, జ, వర్ణములు బహువచనమునందు దంత్యము లగును. ఉ.—వీచి, వీచులు 'రాజు' శబ్దముమాత్రము ఏకవచనము నందు దంత్యయుక్తముగా నున్నది.

పదపరిచ్ఛేదము.

౧. అర్థము గల వర్ణముకాని, వర్ణసముదాయముకాని, పద మనఁబడును. ఉ—ఆ. మా, అట, నగ, పనస, అట్టిపదములను గూర్చి చెప్పునది పదపరిచ్ఛేదము.

౨. వ్యస్తపదము లనియు, సమాసపదము లనియు, పదములు రెండువిధములు. పెక్కుపదములు చేరి యొక్కపద మగునది సమాస పదము:—గరళకంఠుఁడు, అలరువిల్తుఁడు అట్లు చేరనిది వ్యస్తపదము:- గరళము, కంఠము, అలరు, విల్లు.

౩. సంస్కృతశబ్దములు, ప్రకృతులు, ప్రత్యయములు, అని రెండువిధములు కలవి. లోకములోనిపదార్థములను, వ్యాపారములను,

* ఉపధ యనఁగా తుదివర్ణమునకు ముందుండువర్ణము.

తెలియఁజేయు మూలపదములు ప్రకృతులు, ప్రకృతులకు లింగము, కాలము, మొదలగుభేదములు గలుగుటకై చేర్పఁబడునవి ప్రత్యయములు. ప్రకృతులు ప్రాతిపదకములని, ధాతువులని, ఇఱుదెఱఁగులు.

౮. కొందఱిమతమున శబ్దములుమూఁడువిధములుగలవి. అవి నామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, కేవలనామములు, సర్వనామములు అని నామములు రెండు విధములు; కేవలనామములు, విశేష్యములు, విశేషణములు, అని రెండుదెఱఁగులు.

౯. విశేష్యములు, విశేషణములు, సర్వనామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, అని పదము లయిదువిధములుగలవి.

వి శే ష్య ము.

౧. మన యింద్రియములకుఁగాని, మనస్సునకుఁగాని, గోచరము లగుపదార్థముల పేళ్లు విశేష్యము లనఁబడును. ఉ.-పుస్తకము, కూఁత, పరిమళము, పులుసు, వేఁడిమి, యోగ్యత.

౨. సంజ్ఞావాచకములు, జాతివాచకములు, గుణవాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేష్యములు నాలుగువిధములు గలవి.

౩. మనుజులు, దేశములు, పట్టణములు, పర్వతములు, నదులు మొదలగువానిలో నొక్కొక్కదానికిఁబెట్టఁబడిన నామములు సంజ్ఞావాచకములు. ఉ.—రాముఁడు, కోసలము, ద్వారక, నీలగిరి, గోదావరి.

౪. జంతువస్తు సముదాయములలో నొక్కొక్కతరగతిలోని వానికి సామాన్యముగాఁ జెందునవి జాతివాచకములు. ఉ.—మనుజుఁడు, వృక్షము, ఆవు, రాయి, .

౫. వేఱువేఱుగుణముల పేళ్లు గుణవాచకములు. ఉ.—మాధుర్యము, చేఁదు, యోగ్యత, పెద్దతనము.

౬. భావార్థకమునందుఁ దెలుఁగున, తనము, ఱికము, ఇమి, న, ఇక, మొదలగు ప్రత్యయము లంతమునందు వచ్చును. ఉ.—చిన్నతనము, కన్నెఱికము, పేరిమి, నల్లన, అగ్గలిక.

౭. మతుబర్థంబున, కాఁడు, కత్తియ, ఈఁడు, అరి, ఇ, త, ఆఁడి, ఆఁడు, మొదలగు ప్రత్యయములు వచ్చును. ఉ.—తేరకాఁడు, తేరకత్తియ, అల్లమటీఁడు, కల్లరి, బిత్తరి, చాకిత, వగలాఁడి, వగలాఁడు.

౮. క్రియలవలనఁ గలిగినవి క్రియావాచకములు. ఉ.—వండుట, వంట, వండమి: పండుట, పంట, పండమి.

౯. ధాతువులకు, క, ఇమి, ఁత, కువ, ట, టు, వము, వు, ఇక, న, బడి, గడ, ఇకి, వు, అ, అకము, డు, లోనగు ప్రత్యయములఁ జేర్చుటవలన క్రియాజన్యవిశేష్యములు కలుగును:—అలుక, కలిమి, కోఁత, పెనఁకువ, ఆట, వ్రేటు, తిరివము, చూవు, కోరిక, గడన, వెలుబడి, తీఱుగడ, వినికి, మనువు, ఎండ, అమ్మకము, త్రొక్కుడు. వీనినే కృదంతము లందురు.

౧౦. సంస్కృతనామములుకొన్ని యజంతములుగాను, కొన్ని హలంతములుగాను, ఉండును. లింగబోధకప్రత్యయాదులు గలుగునప్పు డజంతశబ్దములలో మహద్వాచకముల తుది అకారమునకు ఉకార మగును:—(రామ) రాము; ఏకాక్షరశబ్దంబులకుందక్క మిగిలినవాని దీర్ఘమునకు హ్రస్వ మగును—(రమా) రమ, (నదీ) నది, మా, శ్రీ, ఋకారాంతముల ఋకారమునకు అకారమగును—(భ్రాతృ) భ్రాత. హలంతములలో మకారాంతములు ద్వితీయైకవచ

నాంతతుల్యములు; ఇతరములు ప్రథమైక వచనాంతతుల్యములు. అందు, నకారాంతములకుఁ దక్క ప్రథమైక వచనాంతతుల్యంబుల తుది హల్లునకు ద్విత్వమును, ఉకారాగమమును, అగును—(దిక్) దిక్కు; (కకుప్) కకుప్పు; దీర్ఘముమీఁది హల్లునకు ద్విత్వము వైకల్పికము:—(వాక్) వాకు, వాక్కు; నాంతములకును, ద్వితీయైక వచనాంతతుల్యము లయు, అంత్యహల్లునకు లోపంబు కలుగును—(కర్మన్) కర్మ, (విద్వాంసమ్) విద్వాంస. [ఇట్లు లోపముం బొందువాని కజంతంబులకుఁ బోలెఁ గార్యంబు:—(విద్వాంస) విద్వాంసు.]

౧౧. దేశ్యనామములు ఔపవిభక్తికాంతములు, అనౌపవిభక్తికాంతములు, అని రెండువిధములు గలవు.

౧౨. విశేష్యములకు లింగము, వచనము, విభక్తి, గలిగి యుండును.

లింగము.

౧. స్త్రీపురుషాదిజాతిభేదము లింగ మనఁబడును. ఆంధ్రమున మహత్తు, మహతి, అమహత్తు, అని లింగములు మూఁడు. మనుష్యుల లోనికాని దేవతలలోనికాని పురుషులును, వారివిశేషణములును, మహత్తులు; స్త్రీలును, వారివిశేషణములును, మహతులు; తిర్యక్కులును, జడములును, వానివిశేషణములును, అమహత్తులు.

౨. సంస్కృతమున శబ్దములకే నియతము లగు లింగములు కలవుగాని, అర్థమును బట్టి లేవు. అవి, పుంలింగము, స్త్రీలింగము, నపుంసకలింగము, అని మూఁడు.

3. ఇకారాంతవ్యతిరిక్తము లగుమహద్వాచకములకు బిందుపూర్వక డువర్ణకంబు వచ్చును:- (రామ) రాముఁడు, (శంభు) శంభుఁడు,

(విధాతృ) విధాతృఁడు, మగఁడు, బల్లిదుఁడు. ఇకారాంతము.—హరి.

౪. కొన్ని మహద్వాచకశబ్దములకును మహద్వివక్షయందు దీర్ఘార్థము కలుగును:—సముద్రుఁడు, మేఘుఁడు, హిమవంతుఁడు.

౫. ఇట్టి డువర్ణకము వచ్చు మహత్తులుకాని దేశ్యపదములు పుంలింగసమములనఁబడును.—కత్తిగాఁడు, పరిగాఁడు.

౬. అకారాంతము లగు అమహద్వాచకములకు మువర్ణకము వచ్చును.—ముత్యము, వనము, గుఱ్ఱము, పల్లము.

౭. మువర్ణ సంయోగమందు వచ్చు నపుంసకవాచకములు కాని పదములు నపుంసకలింగసమము లనఁబడును.—జనము, చుట్టము.

౮. మూఁడు లింగములయందును ఉకారాంత తత్సమశబ్దముల యంతమందు వు వర్ణకము వచ్చును.—శంభువు, వధువు, వస్తువు.

౯. మహతీవాచకముల యంతమునందు, డు, ము, వు, లలో నేదియు రాదు:—సీత, వనిత, అక్క, తల్లి. ఉకారాంతములకు వువర్ణకము మాత్రము వచ్చును:—వధువు.

౧౦. లింగబోధకము లగు డు, ము, వు, లలో నొకటిగాని యంతమందు గాని స్త్రీవాచకములు కాని శబ్దములు స్త్రీలింగసమము లనఁబడును.—దూతి, దొర, చేతి, మూఁతి.

౧౧. ఈ భాషయందు మహత్తు, మహతి, వీనిభేదమును దెలిసికొనుటకు మూఁడుమార్గములు గలవు—

౧. పదభేదమువలన.

మహత్తు.	మహతి.	మహత్తు.	మహతి.
పురుషుఁడు.	స్త్రీ.	పెనిమిటి.	పెండ్లాము.
పిత.	మాత.	మామ.	అత్త.
వరుఁడు.	వధువు.	బావ.	వదినె.

౨. అంతభేదమువలన.

బ్రాహ్మణుఁడు	బ్రాహ్మణి	పాఠకుఁడు.	పాఠకురాలు.
నాయకుఁడు.	నాయిక.	వగలాఁడు.	వగలాడి.
జనకుఁడు.	జనని.	చాలికాఁడు	చాలికత్తె.

3. పూర్వ మొకపదము చేర్చుటవలన

పురుషశిశువు.	స్త్రీశిశువు.	మగపిల్ల.	
మగబిడ్డ.	ఆఁడుబిడ్డ.	మగశిశువు.	ఆఁడుశిశువు.

౧౨. కొన్నిశబ్దములకు మహత్తునకును, మహతికిని, ఏకరూపమే కానఁబడుచున్నది.—అసుర, ఒయారి.

వచనము.

౧. ఒకటికిని, ఒకటికంటె నెక్కుడునకును, కలుగుభేదము వచనమనఁబడును. ఏకవచనము, బహువచనము, అని వచనములు రెండు.

ఏకవచనము.

౨. ఒక దానిని దెలుపునది యేకవచనము—రాముఁడు, స్త్రీ, వస్తువు.

3. లింగబోధకములగు, డు, ము, వు, ప్రత్యయములు మూడును ఏకవచనమునందే వచ్చును.—రాముఁడు, వనము, వస్తువు. వీనిలో ముపర్ణమునకు మామడిగాని, పూర్ణబిందుపూర్వక బువర్ణకముగాని, వికల్పముగా వచ్చును.—వనము, వనమ్ము, వనంబు.

౪. 'ఇయ' అనుదానికి మారుగా ఎకారము వైకల్పికముగా వచ్చును. విడియము, విడెము, కన్నియ, కన్నె.

౫. పూర్వసూత్రములంబట్టి ఉకారాంత మహచ్ఛబ్దంబుల

కైకవచనంబున, డు, వు, లలో నేదియైన వచ్చునుగాన రెండురూపములు—గురుఁడు, గురువు; శంభుఁడు, శంభువు.

౬. సాంతములగు హలంతశబ్దముల కడహల్లు వైకల్పికముగా లోపించి రెండురూపము లేర్పడును.—ఉరము, ఉరస్సు; ధనువు, ధనుస్సు. నామవాచకములు, కడహల్లు వికల్పముగా లోపింప, ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యము లగును.—అంగిరుఁడు, అంగిరసుఁడు.

౭. ఇమనిచ్ ప్రత్యయాంతములకు మువర్ణకము వైకల్పికముగా వచ్చును—గరిమ, గరిమము; మహిమ, మహిమము; అణిమ, అణిమము; లఘిమ, లఘిమము.

బ హు వ చ న ము.

౮. అనేకములను దెలుపునది బహువచనము.—రాములు, స్త్రీలు. వస్తువులు.

౯. సామాన్యముగా ఏకవచనరూపము తుదను లువర్ణకము చేర్చుటవలన బహువచనము నిష్పన్నమగును.—వనిత, వనితలు; నవలా, నవలాలు; భ్రాత, భ్రాతలు; దిక్కు, దిక్కులు; వనము, వనమ్ము, వనంబు, వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.

౧౦. పుంలింగబోధక మగు డువర్ణకము బహువచనము పరమగునప్పుడు లోపించును.—రాముఁడు, రాములు; గురుఁడు, గురులు; మగఁడు, మగలు. శేఁడు శబ్దమునకు లోపింపదు.—శేఁడులు. లింగబోధక మనుటచే త్రాడులు, ఇత్యాదులందు లోపములేదు.

౧౧. బహువచనము పర మగునప్పుడు, ఇకారాంతశబ్దముల తొన యికారమునకు ఉకార మగును.—హరి, హరులు; కత్తి,

కత్తులు; వాహిని, వాహినులు; ఇకార ముపాంత్యము*గాఁ గూడ గల తెలుఁగుశబ్దముల ఉపాంత్యఇకారమునకును ఉకార మగును:—కలికి, కలుకులు. రెండక్షరముల శబ్దములకును, ర, ల, డ, లు ఉపధలుగాఁ గలశబ్దములకును, కాదు:—జిగి, జిగులు; పంది, పందిపులు; పిడికిలి, పిడికిళ్లులు; రాపిడి, రాపిడులు.

౧౨. కొన్ని నువర్ణాంతశబ్దముల నువర్ణమునకు బహువచనము పర మగునప్పుడు బిందుపూర్వక కువర్ణంబు వచ్చును:—ప్రమాను, ప్రమాఁకులు. కొలను, కొలఁకులు—కొలను, కెలను, కొఱను, గవను, నెఱను, వరను, వలను, శబ్దములుకూడ నిట్టివే. ఈ కువర్ణకము ఏకవచనమునందును వికల్పముగా వచ్చును:—కొలను, కొలఁకు. రేను, గోను, శబ్దముల నువర్ణమునకు బిందుపూర్వక గువర్ణకం బగును.—రేఁగులు, గోఁగులు.

౧౩. కొన్నిశబ్దములకు బహువచనము పర మగునప్పుడు కడవర్ణము లోపించును—చేను, చేలు; పేను, పేలు; మీను, మీలు; రేయి, రేలు; ఱాయి, ఱాలు; వ్రాయి, వ్రాలు; వేయి, వేలు. కొన్నిటి కీలోపము వైకల్పికము.—ఆవు, ఆవులు, ఆలు; జాము, జాములు, జాలు; చుట్టము, చుట్టములు, చుట్టలు; మీసము, మీసములు, మీసలు.

౧౪. దీర్ఘపూర్వక మగులకార ముపధగాఁ గలసంస్కృతసమమహచ్ఛబ్దంబులకు బహువచనము పర మగునప్పుడు రువర్ణకము వచ్చును.—బాలుఁడు, బాలురు. ఇట్లు కొన్ని తెలుఁగుశబ్దములకును బహువచనమున రువర్ణకము వచ్చును.—పగతుఁడు, పగతురు; అల్లుఁడు, అల్లురు.

* ఉపాంత్య మనఁగా తుదివర్ణమునకు సమీపమం దుండువర్ణము.

౧౫. బహువచనము పర మగునప్పుడు ఉకారాంతశబ్దముల వువర్ణమునకు లోపము బహుళము†గా నగును.—మనువు, మనువులు; గురువు, గురువులు, గురులు; వధువు, వధువులు; తరువు, తరువులు, తరులు.

౧౬. బహువచనము పర మగునప్పుడు, డు, లు, టు, రు, వర్ణముల ఉకారమునకు లోపము వైకల్పికముగాఁ గలుగును.—గుండు, గుండులు, గుండ్లు; కాలు, కాలులు, కాళ్లు; గొంటు, గొంటులు, గొంట్లు; గోరు, గోరులు, గోర్లు.

౧౭. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనమునం దనేకరూపములు గలవు:—

ఏకవచనము.	బహువచనము.
విలుకాఁడు.	విలుకాండ్రు, విలుకాలు.
వేఁటకాఁడు.	వేఁటకాండ్రు, వేఁటకాలు.
చెయువు.	చెయువులు, చెయువులు.
చీటి.	చీటులు, చీట్లు.
అనఁటి	అనఁటులు, అనంట్లు.
తూఁడు.	తూఁడులు, తూండ్లు.
వజ్రము.	వజ్రములు, వజ్రాలు.
పగడము.	పగడములు, పగడాలు.
పేరు.	పేరులు, పేళులు, పేళ్ళు,
కొడవలి.	కొడవండులు, కొడవండ్లు.

† కొన్నిచోట్ల నిత్యముగాను, కొన్నిచోట్ల వికల్పముగాను, కొన్నిచోట్ల, మఱియొకవిధముగాను, గన్పట బహుళము.

ఏకవచనము.	బహువచనము
త్రాడు.	త్రాడులు, త్రాళులు, త్రాళ్ళు.
మొగిలు.	మొగిళులు, మొగిలులు, మొగిళ్ళు.
ఊరు.	ఊరులు, ఊళులు, ఊళ్ళు.
ఏఱు.	ఏఱులు, ఏళులు, ఏళ్ళు.
విల్లు.	విల్లులు, విండులు, విండ్లు.
జెట్టి.	జెట్టులు, జెట్లు.
తడి.	తడులు, తళ్లు, మొదలగునవి.

౧౮. మఱికొన్ని శబ్దములకు బహువచనము నానావిధములుగఁ గలుగును.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ఆలు.	ఆండ్రు	కూఁతురు.	కూఁతులు.
చెల్లెలు	చెల్లెండ్రు	పెండ్లి.	పెండ్లిండ్లు.
కోడలు.	కోడండ్రు	ఱేఁడు.	ఱేండ్లు.
ముద్దరాలు.	ముద్దరాండ్రు.	మఱఁదలు.	మఱఁదండ్రు.
గండఁడు.	గండండ్రు.	చెలియలు.	చెలియండ్రు.
మిండఁడు.	మిండండ్రు.	జవరాలు.	జవరాండ్రు.

౧౯. వస్తుస్వభావమునుబట్టి కొన్నిశబ్దములకు బహువచనము లేదు.—పైఁడి, వెండి, కేలు, మొన్న, నిన్న, రేపు, మాపు.

౨౦. ఈలాగుననే మఱికొన్నిశబ్దముల కేకవచనము లేదు.— ఇరులు, కురులు, వడ్లు, పెసలు.

౨౧. కొన్నిశబ్దముల కేకవచన బహువచనములయందు అనేక రూపములు కానఁబడుచున్నవి.—

ఏకవచనము	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
దయాళుఁడు,	దయాళురు,	అభిలాషము.	అభిలాషములు.
దయాళువు.	దయాళువులు.	భ్రమ,	భ్రమలు,
రాహువు.	రాహువులు,	భ్రమము.	భ్రమములు.
రాహు.	రాహులు.	వధ,	వధలు
పుట్టువు,	పుట్టువులు,	వధము.	వధములు,
పుట్టు.	పుట్టులు.	కంధరము,	కంధరములు.
సవితృఁడు,	సవితృలు,	కంధర.	కంధరలు.
సవిత.	సవితలు	నాసికము.	నాసికములు,
విధాతృఁడు,	విధాతృలు,	నాసిక.	నాసికలు
విధాత.	విధాతలు.	మిత్రుఁడు,	మిత్రులు,
నేతృఁడు,	నేతృలు,	మిత్రము.	మిత్రములు.
నేత.	నేతలు.	ప్రధానుఁడు,	ప్రధానులు,
శుంఠుఁడు,	శుంఠులు,	ప్రధానము,	ప్రధానములు.
శుంఠ.	శుంఠలు.	పాత్రుఁడు	పాత్రులు.
అసురుఁడు,	అసురులు,	పాత్రము	పాత్రములు.
అసుర,	అసురలు.	హంస,	హంసలు,
దూతుఁడు,	దూతులు,	హంసము	హంసములు.
దూత.	దూతలు	ధర్మము,	ధర్మములు,
బిడ్డఁడు, బిడ్డ.	బిడ్డలు.	ధర్మువు.	ధర్మువులు.
గొల్లఁడు, గొల్ల.	గొల్లలు.	కర్మము,	కర్మములు,
జాణఁడు, జాణ	జాణలు.	కర్మువు.	కర్మువులు.
వృద్ధుఁడు, వృద్ధు,	వద్ధులు.	వణిక్కు.	వణిక్కులు,
గృహస్థుఁడు,	గృహస్థులు.	వణిజుఁడు.	వణిజులు
గృహస్థు.		ఋత్విక్కు,	ఋత్విక్కులు,
చరిత,	చరితలు,	ఋత్విజుఁడు,	ఋత్విజులు.
చరితము.	చరితములు.	భగవంతుఁడు,	భగవంతులు.
అభిలాష,	అభిలాషలు,	భగవానుఁడు.	భగవానులు.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
హనుమంతుఁడు.	హనుమంతులు.	గరిమము.	గరిమములు.
హనుమానుఁడు.	హనుమానులు.	మహిమ,	మహిమలు,
వయస్సు,	వయస్సులు,	మహిమము.	మహిమములు.
వయసు.	వయసులు.	ఆత్మ,	ఆత్మలు,
అంగిరుఁడు,	అంగిరులు.	ఆత్ముఁడు,	ఆత్ములు,
అంగిరసుఁడు.	అంగిరసులు.	ఆత్మము.	ఆత్మములు.
ప్రచేతసుఁడు,	ప్రచేతసులు.	మనసు,	మనసులు,
ప్రచేతుఁడు.	ప్రచేతులు.	మనస్సు,	మనస్సులు,
స్రక్కు,	స్రక్కులు,	మనము.	మనములు.
స్రజము,	స్రజములు.	పల్లకీ,	పల్లకీలు,
గరిమ,	గరిమలు,	పల్లకి.	పల్లకులు. మొ॥

విభక్తి

౧. విశేష్యములకుఁగాని సర్వనామములకుఁగాని, ఏకవాక్యమునందలి వేఱుపదములతోఁ గలుగు సంబంధమును దెలిపెడురూపము విభక్తి యనఁబడును. — ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి, అని విభక్తు లేడు.

౨. ద్వితీయాదివిభక్తుల ప్రత్యయములతోఁ గూడనిది ప్రథమావిభక్తి. — రాముఁడు ; శంభుఁడు ; శంభువు ; వనము, వనమ్ము, వనంబు ; వనిత ; గిరి ; బంటు ; కన్నె ; నవలా ; శ్రీ ఇదియె నామ విభక్తి యనఁబడును.

3. ఎదుటివారిని బిలుచునప్పుడు విశేష్యములమీఁద నుంచు ప్రథమ, సంబోధన ప్రథమ యనఁబడును. — ఓ రాముఁడ, ఓ రామ.

౪. సంబోధనంబున నేక వచనంబున నామంబు కడపటి ఉకా

రమునకు అకార మగును — రాముఁడ, శంభుఁడ, శంభువ ; వనమ, వనమ్మ, వనంబ ; బంట.

౫. సంబోధనంబున సంస్కృతనామముల లింగబోధక దువర్ణకమునకు లోపము వికల్పముగానగు. — రాముఁడ, రామ; సంస్కృతనామములు అనుటచే అక్కజూఁడు, బల్లిదుఁడు, తమ్ముఁడు, మగఁడు, లోనగు తెనుగు శబ్దములయందు డులోపము లేదు. — అక్కజూఁడ.

౬. ఉకారాంత సంస్కృతనామంబుల కిలోపంబు గలుగు నప్పుడు కడయచ్చునకుఁ బ్లుతము వచ్చును. — శంభూ, గురూ, ప్లుతమనఁగా మూఁడు మాత్రలకాలము నుచ్చరింపఁబడెడి యచ్చు.

౭. సంబోధనంబున బహువచనంబునకు 'అర' అనునాగమము వచ్చును. — రాములార, బాలులార, జవరాండ్రార.

౮. సంబోధనంబున అకార ఇకారములకు దీర్ఘము వైకల్పికముగా నగును — రామ, రామా; రాములార, రాములారా; హరి, హరీ; తండ్రి, తండ్రీ.

౯. సంబోధ్య వాచకమునకు ముందు ఓ యనునాగమము వికల్పముగా నగును:— ఓ రాముఁడ, రాముఁడ; ఓమిత్రుఁడ, మిత్రుఁడ; ఓదురాత్ముఁడ, దురాత్ముఁడ; ఓ నెలఁత, నెలఁత; ఓవనమ, వనమ; ఓరాములార, రాములార; మొదలగునవి.

౧౦. ఏకవచనంబునఁ బురుషసంబోధనంబున ఓయియు, నీచత్వ మిత్రత్వంబుల స్త్రీపురుష సంబోధనంబులఁ గ్రమముగా, ఓసియు, ఓరియు, వికల్పముగాఁ బూర్వాగమము లగును:— ఓయిరాముఁడ రాముఁడ; ఓసిదురాత్మురాల, దురాత్మురాల; ఓసిచెలి, చెలి; ఓరిదురాత్మ, దురాత్మ; ఓరిమిత్రుఁడ, మిత్రుఁడ.

౧౧. అకారపూర్వకము కాని లింగబోధక డువర్ణకము తుదియందుఁగల శబ్దములకు ద్వితీయాది విభక్తుల యేకవచనములు పరములగునపుడు డువర్ణకము లోపించి యొకచోట నివర్ణకంబు వికల్పముగా నిలుచును:— రామునిని, రాముని, రామునిచేత, రాముచేత; బల్లిదునిని, బల్లిదుని, బల్లిదునిచేత, బల్లిదుచేత; శంభునిని, శంభుని, శంభునిచేత, శంభుచేత; విధాతృనిని, విధాతృని, విధాతృనిచేత, విధాతృచేత. మొ. అకారపూర్వక మయ్యెనేని, నివర్ణకము నిత్యము:— రంగనిచేత, మగనిచేత, మొ.

౧౨. బహువచనంబున ద్వితీయాదివిభక్తులు పరంబులగు నపుడు బహువచనమును దెలుపు తుదివర్ణముయొక్క ఉకారమునకు అకార మగును:— రాములను, రాములచేత; బాలురను, బాలురచేత; ఆండ్రను, ఆండ్రచేత; తాళ్ళను, తాళ్ళచేత.

౧౩. ని, ను, ద్వితీయావిభక్తి. ఉవర్ణకాన్త మహచ్ఛబ్దంబులకును, ఇ, ఈ, ఐ, అంతిమంబుగఁ గలశబ్దములకును, ఏకవచనమున నివర్ణకము వచ్చును:— రామునిన్; * శంభునిన్, విధాతృనిన్, మగనినిన్, హరినిన్, శ్రీనిన్, మైనిన్. తక్కినచోట్ల నువర్ణకము వచ్చును:— దొరను, గురువును, విధాతను, వనమును, రాములను, హరులను.

౧౪. ని, ను, వర్ణకములు వైకల్పికముగా లోపించును:— రామున్, వనమున్.

౧౫. చేత, చే, తోడ, తో, తృతీయావిభక్తి:— రామునిచేతన్, రాముచేతన్, రాములచేతన్. మొ.

* నై, యొక్క, లకుఁదక్క ద్వితీయాదివిభక్తుల కొనయందు ద్రుతముండును.

౧౬. కై, కొఱకు, చతుర్థీవిభక్తి:— రామునికై, రాముకై, రాములకై. మొ.

౧౭. వలన, కంటె, పంచమీవిభక్తి: — రామునివలనన్, రామువలనన్, రాములవలనన్. మొ.

౧౮. కి, కు, యొక్క, లోపల, లో, షష్ఠీవిభక్తి. నీ, మీ, లనువానికి ఇకార, ఈకార, ఐకారాంతములకు ఏకవచనమునందు కివర్ణకము వచ్చును:— హరికిన్, శ్రీకిన్, మైకిన్; నీకున్, మీకున్. తక్కినచోట్ల కువర్ణకమువచ్చును:— దొరకున్, రాములకున్, ఆమెకున్. ఉకార ఋకారములమీఁది కువర్ణకమునకుఁ బూర్వమున నవర్ణమాగమ * మగును:—రామునకున్, వనమునకున్, విధాతృనకున్. లోపల, లో, వర్ణకములు బహువచనమునందే వచ్చును.- రాములలోపలన్, రాములలోన్.

౧౯. అందు, న, సప్తమీవిభక్తి. అందు వర్ణకము పరమగుచో ఉకార ఋకారములకు నవర్ణమంతాగమంబగును.—రామునందున్; విధాతృనందున్; రాములయందున్. ఉకారాంతములగుఅమహచ్ఛబ్దంబుల కేకవచనమునందు నవర్ణకము వచ్చును:— వనమునన్, ధనువునన్, చెట్టునన్.

కొన్నిశబ్దముల విభక్తిరూపములు.

••••o◉o••••

రామశబ్దము.

	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ప్ర.	రాముఁడు.	రాములు.

* ఆగమ మనఁగా వర్ణమెక్కుడుగా వచ్చుట.

సం॥ప్ర. ఓరాముఁడ, ఓరాముఁడా,

ఓయిరాముఁడ, ఓయిరాముఁడా,	ఓయిరాములార, ఓయిరాములారా,
ఓరామ, ఓరామా,	ఓరాములార, ఓరాములారా,
ఓయిరామ, ఓయిరామా,	రాములార, రాములారా.
రాముఁడ, రాముఁడా,	
రామ, రామా.	

ద్వి. రామునినిన్, రామునిన్, రామున్ | రాములనున్, రాములన్.

తృ. రామునిచేతన్, రాముచేతన్,	రాములచేతన్, రాములచేన్
రామునిచేన్, రాముచేఁ,	రాములతోడఁ, రాములతోన్.
రామునితోడఁ, రాముతోడఁ,	
రామునితోన్, రాముతోఁ.	
చ. రామునికై, రాముకై,	రాములకై, రాములకొఱకుఁ.
రామునికొఱకున్, రాముకొఱకున్.	
పం. రామునివలనన్, రామువలనఁ,	రాములవలనఁ,
రామునికంటెఁ, రాముకంటెఁ	రాములకంటెఁ.
ష. రామునికిఁ, రామునకుఁ,	రాములకుఁ, రాములయొక్క,
రామునియొక్క, రాముయొక్క.	రాములలోపలఁ, రాములలోన్.
స. రామునియందుఁ,	రాములయందుఁ.
రామునందుఁ.	రాములందుఁ.

హ రి శ బ్ద ము.

ప్ర.	హరి	హరులు.
సం. ప్ర.	ఓహరి, ఓహరీ. మొ.	ఓహరులార. ఓహరులారా. మొ.
ద్వి.	హరినిఁ, హరిఁ.	హరులనుఁ, హరులఁ.

☞ పై సూత్రములఁబట్టి ఆయావిభక్తి ప్రత్యయములఁ జేర్చుకొనుటవలనఁ దక్కిన విభక్తు లేర్పడును.

శంభు శబ్దము.

ప్ర. శంభుఁడు, శంభువు. శంభులు, శంభువులు.
సం. ఓశంభువ, ఓశంభుఁడా, ఓశంభువులారా, ఓశంభులారా. మొ.
ఓశంభూ కి. మొ.
ద్వి. శంభువునున్, శంభువున్, శంభువులనున్, శంభువులన్,
శంభువునిన్, శంభున్. శంభులనున్, శంభులన్.

[శేష మీరీతినే యూహించునది.]

వన శబ్దము.

ప్ర. వనము, వనమ్ము, వనంబు వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.
సం. ప్ర. ఓవనమ, ఓవనమా. మొ. ఓవనములార, ఓవనములారా. మొ.
ద్వి. వనమునున్, వనమున్. మొ. వనములన్. మొ.

[శేషం బూహ్యంబు]

ఔపవిభక్తికాంతములు.

౧. విభక్తికి సహాయముగాఁ బూర్వమందు వచ్చురూపము ఉపవిభక్తి యనఁబడును. ఉపవిభక్తి ప్రత్యయము లౌపవిభక్తికములు. అవి కొన్నియందుఁగలవి. ఔపవిభక్తికాంతములు. నామంబులతుదనుండు, రు, లు, డు, ను, యి, మొదలయినవానికి ద్వితీయా ద్యేకవచనంబులు పరమగునప్పుడు కొన్నియెడల ఆదేశము* గాను కొన్నియెడల ఆగమముగానువచ్చు, ఇ, టి, ంటి, తి, వర్ణము లౌపవిభక్తికములు.—

---

*ఆదేశమనఁగా నొకవర్ణముపోయి దానికిమాఱుగా మఱియొకవర్ణము వచ్చుట.

ప్రథమావి.	ఔపవి.	ద్వితీయాదివి.			
ఊరు	ఊరి	ఊరి(నిన్,	చేతన్,	తోడన్,	మొ.)
కాలు	కాలి	కాలి(నిన్	,,	,,	,,)
మ్రాను	మ్రాని	మ్రాని(నిన్	,,	,,	,,)
త్రాడు	త్రాటి	త్రాటి(నిన్	,,	,,	,,)
నోరు	నోటి	నోటి(నిన్	,,	,,	,,)
వేయి	వేయింటి	వేయింటి(నిన్	,,	,,	,,)
అన్ని	అన్నిటి	అన్నిటి(నిన్	,,	,,	,,)
కన్ను	కంటి	కంటి(నిన్	,,	,,	,,)
విల్లు	వింటి	వింటి(నిన్	,,	,,	,,)
అఱ్ఱు	అఱుతి	అఱుతి(నిన్	,,	,,	,,)
గొఱ్ఱు	గొఱితి	గొఱితి(నిన్	,,	,,	,,)
గోయి	గోతి	గోతి(నిన్	,,	,,	,,)
చేయి	చేతి	చేతి(నిన్	,,	,,	,,)

2. గోయి మొదలగువాని కీరూపము బహువచనము పరమగునపుడు సయితమువచ్చును :— గోతులు, గోతులను, గోతుల చేతన్. మొ.

3. ఔపవిభక్తికను లలోఁ గొన్నిటికి వైకల్పికముగాఁ దృతీయాసప్తముల కత్వ మాదేశమగును:—

ప్ర. వి.	తృ. వి.	స. వి.
ఊరు	ఊరన్	ఊరన్.
త్రాడు	త్రాటన్	త్రాటన్.
వేయి	వేయిటన్	వేయిటన్.
కన్ను	కంటన్	కంటన్.
అఱ్ఱు	అఱుతన్	అఱుతన్.
చేయి	చేతన్	చేతన్.

షష్ఠీవిభక్త్యంతములు.

కన్ను శబ్దము.

ఏక.	బహు.
ప్ర. కన్ను.	కన్నులు.
ద్వి. కంటినిన్, కంటిన్.	కన్నులనున్, కన్నులన్.
తృ కంటిచేతన్, కంటిచేన్, కంటితోడన్, కంటితోన్, కంటన్.	కన్నులచేతన్, కన్నులచేన్, కన్నులతోడన్, కన్నులతోన్.
చ. కంటికొఱకున్, కంటికై.	కన్నులకొఱకున్, కన్నులకై.
ప. కంటివలనన్, కంటికంటెన్.	కన్నులవలనన్, కన్నులకంటెన్.
ష. కంటికిన్, కంటియొక్క.	కన్నులకున్, కన్నులయొక్క.
	కన్నులలోపలన్, కన్నులలోన్.
స. కంటన్, కంటియందున్.	కన్నులయందున్, కన్నులందున్.

విశేషణములు.

౧. విశేష్యముల ధర్మములను దెలుపుపదములు విశేషణము లనఁబడును.

౨. గుణవాచకములు, సంఖ్యావాచకములు, క్రియావాచకములుఁ, అని విశేషణములు మూఁడువిధములు.

౩. విశేష్యముల గుణములను దెలుపునవి గుణవిశేషణములు:— తెల్ల, మంచి, నిగ్గు. [రూపము, రసము, స్పర్శము, మొదలగునవి గుణములు.]

౪. ప్రాయికముగాఁ దెనుఁగు విశేషణములు స్త్రీలింగసమము లయి యుండునుగాన, అవి లింగవచనాదిభేదము లేక యెల్ల విశేష్యములకును ముందు ప్రయోగింపఁబడును:— పెద్దమనుష్యుఁడు, మంచి పడఁతి, చిన్నపలక, నల్లమృగములు.

౫. విశేష్యములు పరములగునప్పుడు అకారాంత గుణవాచకంబుల తుదను నిర్ణ్నకము ఐచ్ఛికముగాఁ జేరును. — నల్లకోక, నల్లనికోక; చక్కని బాలుఁడు; చిన్నపుస్తకము.

౬. మువర్ణాంత విశేషణముల మువర్ణకమునకు విశేష్యము పరమగునప్పుడు పువర్ణకముగాని, పూర్ణబిందు పూర్వక పువర్ణకముగాని, అగును. — సరసము + మాట=సరసపుమాట, సరసంపుమాట.

౭. సంఖ్యను దెలుపునవి సంఖ్యావాచకములు. — రెండు, యిద్దఱు.

౮. సంఖ్యార్థకములు, సంఖ్యేయార్థకములు, పూరణార్థకములు, అని సంఖ్యావాచకములు మూఁడు విధములు. రెండు, మూఁడు, మొదలగునవి సంఖ్యార్థకములు; ఇద్దఱు, ముగ్గురు, మొదలగునవి సంఖ్యేయార్థకములు; రెండవ, మూఁడవ మొదలగునవి పూరణార్థకములు.

౯. క్రియలవలనం గలిగిన క్రియావాచక విశేషణములు, — కొట్టుచున్న; కొట్టిన; కొట్టఁగల; కొట్టు, కొట్టని, కొట్టెడి.

౧౦. ఈ క్రియాజన్య విశేషణముల తుదను "అట్టి" అనునది వైకల్పికముగాఁ జేరును. — కొట్టుచున్నట్టి, కొట్టుచున్న; కొట్టినట్టి, కొట్టిన; ము.

౧౧. గుణవాచకములకుఁ జేరిన విశేషణములకు, ఐన, అగు, గా, అను క్రియాజన్యవిశేషణములు వైకల్పికముగా సంయోగంబు లగును — నిగ్గైన, నిగ్గగు, నిగ్గా (చెక్కులు), నిగ్గు (చెక్కులు.)

౧౨. లింగబోధక ప్రత్యయములతోఁ గూడిన విశేషణముల క్రియాంగంబులు నిత్యముగా నగును. — యోగ్యుఁడగు పురుషుఁడు, మృదువగువస్తువు, అందమగుపదార్థము.

౧౩. ఒకానొకచో కొన్ని విశేష్యములు విశేషణములుగా వాడఁబడును – పసిఁడికంచము, వెండిపళ్ళెము, రాగిచెంబు. [ఇచటఁ బసిఁడి మొదలగువిశేష్యములు విశేషణములుగా వాడఁబడినవి.]

సర్వనామములు

౧. విశేష్యములపునరుక్తిని నివారించుటకయి వానికిమాఱుగా బ్రయోగింపఁబడు పదములు సర్వనామము లనఁబడును.

౨. సర్వనామములు విశేష్యములకుమాఱుగా నుపయోగింపఁబడునవికాన విశేష్యములకుం బోలె లింగవిభక్తివచనములు వానికిని గలుగును. సంబోధన ప్రథమమాత్ర ముండదు. విశేషణములతోఁ గూడియుండునపుడు సంబోధన ప్రథమయు నగును – ఓచిన్నవాఁడ, ఓచిన్నదాన.

3. పురుషబోధక సర్వనామములు, సంబంధ సర్వనామములు, ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు, విశేషణ సర్వనామములు, అని సర్వనామములు నాలుగువిధములు.

౪. పురుషములను దెలుపునవి పురుషబోధక సర్వనామములు. ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని పురుషములుమూడు.

౫. ప్రథమ పురుషమునం దక్క లింగభేదములేదు. ప్రథమ పురుషమునందు, వాఁడు, వీఁడు పుంలింగము. అది, యిది, స్త్రీలింగమును నపుంసకలింగమును. నీవు, మధ్యమపురుషము. నేను, ఉత్తమ పురుషము.

౬. పురుషత్రయ సర్వనామము లిట్లు రూపనిష్పత్తిఁ జెందును.

పురు.	లిం	విభ.	ఏక.	బహు.
ప్ర.	పుం	ప్ర.	వాఁడు. వీఁడు	వాండ్రు, వారు, వారలు. వీండ్రు, వీరు, వీరలు.
,,	,,	ద్వి.	వానిన్ వీనిన్	వారిన్, వారలన్, వాండ్రన్. వీరిన్, వీరలన్, వీండ్రన్.
,,	,,	తృ.	వానిచేతన్. మొ. వీనిచేతన్. మొ.	వారిచేతన్. మొ. వీరిచేతన్. మొ.
,,	స్త్రీ.	ప్ర.	అది ఇది	వారు, వారలు. వీరు, వీరలు.
,,	,,	ద్వి.	దానిన్ దీనిన్	వారిన్, వారలన్. వీరిన్, వీరలన్.
,,	,,	తృ.	దానిచేతన్. మొ. దీనిచేతన్. మొ.	వారిచేతన్. మొ. వీరిచేతన్. మొ.
,,	న	ప్ర.	అది, ఇది.	అవి, ఇవి.
,,	,,	ద్వి.	దానిన్, దీనిన్.	వానిన్, వీనిన్.
,,	,,	తృ.	దానిచేతన్. మొ. దీనిచేతన్. మొ.	వానిచేతన్. మొ. వీనిచేతన్, మొ.
మ.		ప్ర.	నీవు, ఈవు.	మీరు, మీరలు, ఈరు, ఈరలు.
,,		ద్వి.	నిన్నున్, నినున్.	మిమ్మున్, మిమున్.
,,		తృ.	నీచేతన్. మొ.	మీచేతన్. మొ.
ఉ.		ప్ర.	నేను, ఏను.	నేము, ఏము, మేము.
,,		ద్వి.	నన్నున్, ననున్.	మమ్మున్, మమున్.
,,		తృ.	నాచేతన్, మొ.	మాచేతన్, మొ.

[ఇందు ద్వితీయయందొక్క రూపమునకును రూపభేదములు వర్ణింపఁబడినవి. తక్కినవి యూహించుకొనవలయును.]

౭. "తాను" అనునది ప్రథమపురుష సర్వనామముల పునరుక్తిని మాన్పుటకు వాడఁబడు నొకవిధమైన పురుషసర్వనామము— వాఁడు తాను నిన్న వచ్చినాఁడ నని చెప్పుచున్నాఁడు; అది తాను యోగ్యురాల ననుకొనుచున్నది; వారు తాము చెప్పినది నిజమందురు.

	ఏక.	బహు.
ప్రథమా.	తాను	తాము, తారు, తమరు.
ద్వితీయ.	తన్నున్, తనున్.	తమ్మున్, తముఁ.
తృతీయా.	తన(చేతన్. మొ.)	తమ(చేతన్. మొ.)

౮. పూజార్థంబునఁ బ్రథమపురుషైకవచన పుంలింగమునకు అతఁడు, ఆయన, ఇతఁడు, ఈయన, అనునవియు; స్త్రీలింగమునకు, ఆమె, ఆపె, ఆకె, ఈమె, ఈపె, ఈకె, అనునవియు; వచ్చును.

౯. "మనము" అనునది మధ్యమోత్తమ పురుషముల కేకముగా నుపయోగింపఁబడు నిత్యబహువచనాంతమగు సర్వనామము. "మనము" అనువానికి నీవును నేనును నని యర్థము. దీని ప్రథమావిభక్తి, మనము; ద్వితీయ. మనలన్; తృతీయా, మనచేతన్, మనలచేతన్. మొ.

౧౦. మధ్యమోత్తమపురుష సర్వనామముల విశేషణములకుఁ గ్రమముగా నేకవచనమున, వు, ను, లును బహువచనమున, రు, ము, లును నంతాగమంబు లగును — నీవు జాణవు, నేను జాణను. ఈయాగమంబులు పరంబు లగునప్పుడు ఉకారంబునకు అకార మగును.—నీవు ధన్యుఁడవు, నేను ధన్యుఁడను; మీరు ధన్యులరు, మేముధన్యులము. విశేషణము లికారాంతము లయ్యె నేని వాని, వు,

ను, లకు, వి, ని, క్రమముగా నగుదురు — నీవు సుకృతివి, నేను సుకృతిని,

౧౧. ఏకవాక్యమునందలి మఱియొక నామముతోడి సంబంధమును గలిగియుండునవి సంబంధ సర్వనామములు — ఎవఁడు తల్లిదండ్రులమాటలు వినునో వాఁడు [illegible]. [పై వాక్యములోని "ఎవఁడు" అనునది యీవాక్యమందలి "వాఁడు" అను నామముతో సంబంధించుచున్నది కావున సంబంధసర్వనామము.]

౧౨. ఏఁడు, ఏవాఁడు, ఎవ్వాఁడు, ఎవ్వఁడు, ఎవఁడు, ఎతఁడు, ఏతఁడు, ఏమం; ఎ[illegible]తె, ఎవ్వర్తె, ఎ[illegible], ఎవర్తు, ఎవతె, ఎవ్వరితి, ఎవర్తు, ఎతి, ఎవతి, ఎ[illegible], ఎవ్వరితె, ఎవ్వర్తె, ఎవ్వతె, ఎవరితె, ఎవర్తె, ఎవతె, ఎవ్వస్తుక, [illegible], ఎవస్తుక, ఎవతుక, ఏమి, ఏపి, ఏకి, ఏబిటి, ఏయది; ఎది, [illegible], ఎయ్యది, ఎయ్యాది; ఇవి సంబంధసర్వనామములు. [illegible] మొదలగునవి మహద్వాచకములగును, "ఎవ్వతె" మొదలగునవి మహతీవాచకము లగును, "ఏది" మొదలగునవి అమహద్వాచకము లగుచున్నవి.

౧౩. ప్రశ్నములను దెలుపుటకు ఉపయోగింపఁబడునవి ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు. — ఏదేశమున నీవు జన్మించితివి? ఎవ్వఁడు రావణుని సంహరించెను?

౧౪. సంబంధ సర్వనామములు, ఏ, ఎందఱు, ఎన్ని, ప్రశ్నములయందు వాడఁబడునుగాన ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు.

౧౫. సర్వనామధర్మములను విశేషణధర్మములను గూడఁ గలిగియుండినవి విశేషణసర్వనామములు - అందఱు. [దుర్జను నందఱు నిందుంతురు; దుర్జను నందఱు [illegible]రులు నిందింతురు. ఇందు మొదటి వాక్యమునందు సర్వనామధర్మమును, రెండవవాక్యమునందు విశేషణ

ధర్మమును, 'అందఱు' అనుదానికిఁ గలదు కావున విశేషణసర్వ నామము.]

౧౬. నిర్దిష్టసర్వనామములు, అనిర్దిష్టసర్వనామములు, సంఖ్యా వాచకసర్వనామములు, అని విశేషణ సర్వనామములు మూడు విధములు.

౧౭. తమతో సంబంధించువిషయములను నిర్దేశించునవి నిర్దిష్ట సర్వనామములు — ఆపట్టణము, ఈగ్రామము. ఆ, ఈ, అనురెండును నిర్దిష్టసర్వనామములు. [తొంటివారు వీనిని సర్వనామములుగాఁ జెప్పిరికాని వీనియందుఁ గేవల విశేషణధర్మమే కానఁబడుచుంటం జేసి విశేషణములని చెప్పుటయే మేలు.]

౧౮. సంయుక్తాక్షరములును, శ, ష, స, హ, ర, లును బరంబు లగునపుడు దక్క ఆ, ఈ, ఏ, లు తాము హ్రస్వముంబొంది మీఁదివర్ణములకు వికల్పముగా ద్విత్వంబును బుట్టించును. – ఆకాలము, అక్కాలము; ఈకాలము, ఇక్కాలము; ఏకాలము, ఎక్కాలము; ఆశబ్దము, ఈరూపము, ఏప్రోలు.

౧౯. తమతోఁ సంబంధించువిషయముల నిర్దేశింపనివి యనిర్దిష్ట సర్వనామములు. — పెక్కుతెగలు. అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని, పలు, అందఱు, అందొఱు, ఇందఱు, కొందఱు, పెక్కు, పెక్కండ్రు, పెక్కురు, పలువురు, పలుగుండ్రు, ఇవి, యనిర్దిష్ట సర్వనామములు.

౨౦. సంఖ్యను జెప్పుటయందు వర్తించునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు. — ఒకఁడు నిజము చెప్పెనుగాని యిద్దఱు కల్లలాడిరి. ఒక్కఁడు, ఒకర్తి, ఒకటి, ఇద్దఱు, ఇరువురు, రెండు, మువురు, ముగ్గురు, ముగురు, మూడు, మొదలగునవి సంఖ్యావాచక సర్వ నామములు.

[ఒకండు మొదలగువానికి రూపభేదంబు లనేకంబులు గలవు. గ్రంథవిస్తర భీతిచే నవి యిందుదాహరింపఁ బడవయ్యెను. వాని నెల్లఁదక్కుంగల వ్యాకరణముల వలనను, ఆర్యవ్యవహారంబు వలనను ఎఱుంగునది.]

క్రియ.

౧. వ్యాపారమును దెలుపుపదములు క్రియ లనఁబడును — పోషించు, కొట్టు.

౨. ధాతువులకొనయం దుకార ముండును. [ప్రత్యయముల తోడ, గూడకమునుపు క్రియకు ధాతువనియు నామమునకుఁ బ్రాతిపదిక మనియు, పేళ్ళు.]

3. క్రియలు తత్సమములు, ఆచ్ఛికములు, అని రెండుదెఱంగులుగా నుండును. అందు తత్సమక్రియల యంతమందు 'ఇంచు' ఉండును.—పోషించు. ఈయించు కొన్ని దేశ్యక్రియల యంతమందును. గానఁబడు చున్నది.—ఆరగించు, ఆవులించు, తిలకించు, పరికించు, పలవించు. కొన్నితత్సమక్రియల యంతమందు ద్విరుక్త లకార ముండును.—భాసిల్లు, రంజిల్లు, రాజిల్లు, వర్ధిల్లు, విలసిల్లు.

౪. గురువు లేనట్టియు యకారాంతములు కానట్టియు ధాతువుల కొకటిరెండచ్చులు గలవానికి వికల్పముగా నించునకుఁ బూర్వమున 'ఇయ్' ఆగమం బగును.— భుజించు, భుజియించు; గుణించు, గుణియించు; నగించు; నగియించు.

౫. సకర్మకములు, అకర్మకములు, అని క్రియలు రెండు విధములు.

౬. కర్మమును గోరునవి సకర్మకములు.—బాలుఁడు పాఠమును జదువు చున్నాఁడు ఇచట "చదువు" ధాతువు సకర్మకము; "పాఠము" కర్మము (క్రియ యొక్క ఫలమును పొందునది కర్మము.) కర్మమును గోరనివి యకర్మకములు — పిల్లవాఁడు పరుగెత్తుచున్నాఁడు.

౭. కర్త్రర్థకప్రయోగము, కర్మార్థకప్రయోగము, అని సకర్మక క్రియలలో రెండుప్రయోగములు గలవు.

౮. కర్త ప్రథమగా నుండునది కర్త్రర్థకప్రయోగము — ఉపాధ్యాయుఁడు శిష్యుని శిక్షించెను. ఇచట "ఉపాధ్యాయుఁడు" కర్త. (ధాత్వర్థ వ్యాపారమునకు ఆశ్రయమైనది కర్త.) కర్మము ప్రథమగా నుండునది కర్మార్థకప్రయోగము — శిష్యుఁడు ఉపాధ్యాయునిచేత శిక్షింపఁబడెను.

౯. సమాపకములు, అసమాపకములు, అని క్రియ లన్నియు రెండువిధములు. సమాపకము లనఁగా ముగిసినవి.—కొట్టుచున్నాఁడు. అసమాపకము లనఁగా ముగియనివి.— కొట్టి.

౧౦. స్వార్థకము, ప్రార్థనార్థకము, ఆశీరాద్యర్థకము, అని సమాపకక్రియలు మూఁడువిధములు గలవి.

౧౧. వర్తమానకాలము, భూతకాలము, భవిష్యత్కాలము, తద్ధర్మార్థకము, అని స్వార్థమందు నాలుగుకాలములు గలవు.

౧౨. ఇప్పుడు జరుగుచున్న కాలమును దెలుపునది వర్తమాన కాలము:—పురుగులు ప్రాఁకుచున్నవి. వెనుక జరిగిన కాలమును దెలుపునది భూతకాలము:—పురుగులు ప్రాఁకెను. ముందు రాఁబోవు కాలమును దెలుపునది భవిష్యత్కాలము:— పురుగులు ప్రాఁకఁగలవు. పై మూఁడుకాలములయందును నొకటిగానుండు స్వభావాదులను దెలుపునది తద్ధర్మము:— పురుగులు ప్రాఁకును.

౧౩. అవ్యయములు, విశేషణములు, విశేష్యములు, అని యసమాపకక్రియలు మూఁడువిధములు. తుమున్నాద్యర్థకము, క్త్వార్థకము, శత్రర్థకము మొదలగునవి యవ్యయములు. ధాతువునకుఁ గ్రమముగా ద్రుతసహిత అకారమును, ఇకారమును, ద్రుతసహిత చువర్ణకమును చేర్చుటవలన తుమున్నాద్యర్థకాదులుమూఁడును నిష్పన్నములగును — కొట్టన్ (తుమున్నాద్యర్థకము), కొట్టి (క్త్వార్థకము), కొట్టుచున్ (శత్రర్థకము). [అవ్యయములకు క్రియాకాంక్షము లని, విశేషణములకు నామకాంక్షములని విశేష్యములకు ధాత్వర్థకాదు లని పేళ్ళు.]

౧౪. భావము, వ్యతిరేకము, అని యర్థము ననుసరించిన రెండు భేదములుగలవు. వ్యతిరేకమనఁగా క్రియయొక్క అభావము.

౧౫. కర్తలనుబట్టి క్రియలకు, ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని మూఁడుపురుషములుగలవు. ప్రథమపురుషసర్వనామమునుగాని విశేష్యమునుగాని కర్తనుగాఁ గలది ప్రథమపురుషము; మధ్యమపురుషసర్వనామమును కర్తనుగాఁగలది మధ్యమపురుషము; ఉత్తమపురుష సర్వనామమును కర్తనుగాఁగలది ఉత్తమపురుషము.

౧౬. ప్రథమపురుషమునం దక్క లింగభేదము లేదు. ప్రతిపురుషమునందును ఏకవచన బహువచన భేదము కలదు.

౧౭. మఱియు సహాయక్రియలు, స్వతంత్రక్రియలు, న్యూనక్రియలు, అని క్రియలు ముత్తెఱంగులుగా నుండును. సహాయక్రియలకే ఉపక్రియ లని పేరు.

ఉ ప క్రి య లు

౧౮. కాలము మొదలగువాని నేర్పఱుచుటయందుఁ గ్రియలకు సహాయముగా వచ్చుక్రియలు ఉపక్రియ లనఁబడును. తెలుఁగున నట్టి యుపక్రియలు నాలుగు, — ఉండు, కలుఁగు, పడు, కొను.

ఉపక్రియల రూపనిష్పత్తి.

౧. ఉండుధాతువు.

వర్తమానకాలము.

పురుషము.	లింగము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ప్ర.	పుం.	ఉన్నాఁడు.	ఉన్నారు.
,,	స్త్రీ.	ఉన్నది.	ఉన్నారు.
,,	న.	ఉన్నది.	ఉన్నవి.
మ.		ఉన్నావు.	ఉన్నారు.
ఉ.		ఉన్నాను.	ఉన్నాము.

[ఈక్రియ యింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

౨. కలుగుధాతువు.

వర్తమానకాలము.

ప్ర.	పుం.	కలఁడు.	కలరు.
,,	స్త్రీ.	కలదు.	కలరు.
,,	న.	కలదు.	కలవు.
మ.		కలవు.	కలరు.
ఉ.		కలను.	కలము.

[ఈక్రియయు నింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

3. పడుధాతువు.

సమాపకములు.

స్వార్థకము; భావము.

వర్తమానకాలము.

పురు.	లిం.	ఏక.	బహు.
ప్ర.	పుం.	పడుచున్నాఁడు.	పడుచున్నారు.
,,	స్త్రీ.	పడుచున్నది.	పడుచున్నారు.
,,	న.	పడుచున్నది.	పడుచున్నవి.
మ.		పడుచున్నావు.	పడుచున్నారు.
ఉ.		పడుచున్నాను.	పడుచున్నాము.

భూతకాలము.

ప్ర.	పుం.	స్త్రీ.	పడియెను, పడెను.	పడిరి.
,,		న.	పడియెను, పడెను.	పడియెను, పడెను.
మ.			పడితివి, పడితి,	పడితిరి.
ఉ.			పడితిని.	పడితిమి.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర.	పుం.	పడఁగలఁడు.	పడఁగలరు.
,,	స్త్రీ.	పడఁగలదు.	పడఁగలరు.
,,	న.	పడఁగలదు.	పడఁగలవు.
మ.		పడఁగలవు.	పడఁగలరు.
ఉ.		పడఁగలను.	పడఁగలము.

తద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం.	పడును.	పడుదురు.
,,	న.	పడును.	పడును.
మ.		పడుదువు. పడుదు.	పడుదురు.
ఉ.		పడుదును.	పడుదుము.

తద్ధర్మము. రూపాంతరము.

ప్ర.	పుం. స్త్రీ.	పడియెదును, పడెదును, పడియెడిని, పడెడిని.	పడియెదరు, పడెదరు.
,,	న.	[illegible]ను, పడెదును, పడియెడిని, పడెడిని.	పడియెదును, పడెదును. పడియెడిని, పడెడిని.
మ.		పడియెదవు, పడెదవు, పడియెదు, పడెదు.	పడియెదరు, పడెదరు.
ఉ.		పడియెదను, పడెదను.	పడియెదము, పడెదము.

వ్య తి రే క ము.

తద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం.	పడఁడు.	పడరు.
,,	స్త్రీ.	పడదు.	పడరు.
,,	న.	పడదు.	పడవు.
మ.		పడవు.	పడరు.
ఉ.		పడను.	పడము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. భావము.

	ఏ.	బ.
మ.	పడుము, పడు.	పడుఁడు, పడుఁడి.

ఉభయకర్తృకము — పడుదము.

౨. వ్యతిరేకము.

మ.	పడకుము, పడకు.	పడకుఁడు, పడకుఁడి.

ఆశీరాద్యర్థకము — పడెడున్, పడియెడిన్, పడుతన్.

అసమాపకములు.

౧. క్రియాకాంక్షములు.

౧. పడి, క్త్వార్థకము.	౪. పడుచున్, శత్రర్థకము.
౨. పడక, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము.	౫. పడుడున్, ఆనంతర్యార్థకము
3. పడన్, తుమున్నాద్యర్థకము.	౬. పడినన్, పడ్డన్, చేదాద్యర్థకము.

౨. నామాకాంక్షములు.

౧. పడుచున్న, వర్తమానార్థక విశేషణము.	౪. పడు, పడియెడు, పడెడు, పడియెడి, పడెడి, తద్ధర్మార్థక విశేషణము.
౨. పడిన, పడ్డ, భూతార్థక విశేషణము.	౫. పడని, వ్యతిరేకార్థక విశేషణము.
3. పడఁగల, భవిష్యదర్థకవిశేషణము.	

3. ధాత్వర్థకములు.

౧. పడుట, ధాత్వర్థకము.

౨. పడమి, వ్యతిరేకధాత్వర్థకము.

[దీనికి స్వతంత్రక్రియ యగునప్పుడునయిత మీఁదిరూపములే వచ్చును.]

౮. కొనుధాతువు.

సమాపకము, స్వార్థకము.

భావము.

వర్తమానకాలము.

ప్ర. పుం.	కొనుచున్నాఁడు,	కొనుచున్నారు,
	కొన్చున్నాఁడు,	కొన్చున్నారు,
	కొంచున్నాఁడు.	కొంచున్నారు.
ప్ర. స్త్రీ.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నారు,
	కొన్చున్నది,	కొన్చున్నారు,
	కొంచున్నది.	కొంచున్నారు.
,, న.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నవి,
	కొన్చున్నది,	కొన్చున్నవి,
	కొంచున్నది.	కొంచున్నవి.
మ.	కొనుచున్నావు,	కొనుచున్నారు,
	కొన్చున్నావు.	కొన్చున్నారు,
	కొంచున్నావు.	కొంచున్నారు.
ఉ.	కొనుచున్నాను,	కొనుచున్నాము,
	కొన్చున్నాను,	కొన్చున్నాము,
	కొంచున్నాను.	కొంచున్నాము.

భూతకాలము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొనియెను, కొనెను.	కొనిరి.
,, న.	కొనియెను, కొనెను.	కొనియెను, కొనెను.
మ.	కొంటివి, కొంటి.	కొంటిరి.
ఉ.	కొంటిని.	కొంటిమి.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర. పుం.	కొనఁగలఁడు.	కొనఁగలరు.
,, స్త్రీ.	కొనఁగలదు.	కొనఁగలరు.
,, న.	కొనఁగలదు.	కొనఁగలవు.
మ.	కొనఁగలవు.	కొనఁగలరు.
ఉ.	కొనఁగలను.	కొనఁగలము.

తద్ధర్మము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొనును.	కొనుదురు, కొందురు, కొంద్రు, కొండురు, కొండ్రు.
,, న.	కొనును.	కొనును.
మ.	కొనుదువు,	కొనుదురు, కొందురు, కొంద్రు
	కొందువు,	
	కొనుదు,	
	కొందు,	
	కొండువు,	కొండురు, కొండ్రు.
	కొండు.	
ఉ.	కొనుదును,	కొనుదుము,
	కొందును,	కొందుము,
	కొండును.	కొండుము.

తద్ధర్మము రూపాంతరము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ. కొనియెదును, కొనెదును, కొనియెడిని, కొనెడిసి. } కొనియెదరు, కొనెదరు.

,, కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని. } కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.

మ. కొనియెదవు, కొనెదవు. కొనియెదు, కొనెదు. } కొనియెదరు, కొనెదరు.

ఉ. కొనియెదను, కొనెదను. కొనియెదము, కొనెదము.

వ్యతిరేకతద్ధర్మము.

ప్ర. పుం. కొనఁడు, కొనరు.

,, స్త్రీ. కొనదు. కొనరు.

,, న. కొనదు. కొనవు.

మ. కొనవు. కొనరు.

ఉ. కొనను. కొనము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. భావము.

మ. కొనుము, కొమ్ము. కొనుఁడు, కొండు.

ఉభయకర్తృకము, — కొనుదము, కొందము, కొండము.

౨. వ్యతిరేకము.

మ. కొనకుము, కొనకు. కొనకుఁడు.

ఆశీరాద్యర్థకము — కొనియెదును, కొనెదును, కొనుతను.

అసమాపకములు.

౧. క్రియాకాంక్షములు.

౧. కొని, క్త్వార్థకము.
౨. కొనక, వ్యతిరేక క్త్వార్థకము
౩. కొనఁ, తుమున్నాద్యర్థకము
౪. కొనుచున్, కొన్చున్, కొంచున్, శత్రర్థకము.
౫. కొనుడున్, ఆనంతర్యార్థకము.
౬. కొనినఁ, కొన్నఁ, చేదాద్యర్థకము

---

౨. నామాకాంక్షములు.

౧. కొనుచున్న, కొన్చున్న, కొంచున్న, వర్తమానార్థక విశేషణము.
౨. కొనిన, కొన్న, భూతార్థక విశేషణము.
౩. కొనఁగల, భవిష్యదర్థక విశేషణము.
౪. కొను, కొనియెడు, కొనెడు, కొనియెడి, కొనెడి, తద్ధర్మార్థక విశేషణము.
౫. కొనని, వ్యతిరేకార్థక విశేషణము.

౧. కొనుట, కొంట, ధాత్వర్థకము.
౨. కొనమి, వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము.

[ఈక్రియకును స్వతంత్రముగాఁ బ్రయోగింపఁబడునప్పు డీరూపములే వచ్చును.]

స్వతంత్రక్రియలు.

౧. ఇంచు అంతమందుఁ గలధాతువులకు వర్తమానార్థకము, భవిష్యదర్థకము, ప్రార్థనార్థకము, వ్యతిరేకార్థకము, తుమున్నర్థకము, ప్రేరణార్థకము, మొదలైనవి పరంబులగునపుడు చకారంబునకు పకారం బగును.— పోషించు — పోషింపుచున్నాఁడు, పోషింపఁగలఁడు పోషింపుము, పోషింపఁడు, పోషింపఁ. పోషింపించు, మొ.

పోషించు, కొట్టు, ధాతువులు.

౧. కర్త్రర్థకప్రయోగము.

సమాపకము—స్వార్థకము.

భావము.

వర్తమాన కాలము.

౨. ధాతువుయొక్క శత్రర్థక రూపమునకు తుదను ఉండు ధాతువుయొక్క వర్తమానకాలరూపములను చేర్చుటవలన వర్తమాన కాలము నిష్పన్నమగును—

ప్ర.	పుం.	పోషించుచున్నాఁడు.	పోషించుచున్నారు.
	స్త్రీ.	పోషించుచున్నది.	పోషించుచున్నారు.
	న.	పోషించుచున్నది.	పోషించుచున్నవి.
మ.		పోషించుచున్నావు.	పోషించుచున్నారు.
ఉ.		పోషించుచున్నాను.	పోషించుచున్నాము.
ప్ర.	పుం.	కొట్టుచున్నాఁడు.	కొట్టుచున్నారు.
	స్త్రీ.	కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నారు.
	న.	కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నవి.
మ.		కొట్టుచున్నావు.	కొట్టుచున్నారు.
ఉ.		కొట్టుచున్నాను.	కొట్టుచున్నాము.

౨. భూతకాలము.

3. ప్రథమపురుషైకవచన నపుంసకలింగ బహువచనములందు ధాతువుతుదను 'ఎను' వర్ణకము చేర్పఁబడును. పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు రివర్ణకమును; మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, తివి, తిరి, వర్ణకములును; ఉత్తమ పురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, తిని, తిమి, వర్ణక

ములును; క్త్వార్థకరూపము తుదను జేర్పఁబడును. తివిలోని వివర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును: —

ప్ర. పుం.	స్త్రీ.	పోషించెను.	పోషించిరి.
	న.	పోషించెను.	పోషించెను.
మ.		పోషించితివి, పోషించితి.	పోషించితిరి.
ఉ.		పోషించితిని.	పోషించితిమి.
ప్ర. పుం.	స్త్రీ.	కొట్టెను.	కొట్టిరి.
	న.	కొట్టెను.	కొట్టెను.
మ.		కొట్టితివి, కొట్టితి.	కొట్టితిరి.
ఉ.		కొట్టితిని.	కొట్టితిమి.

౩. భవిష్యత్కాలము.

౮. ధాతువుయొక్క తుమున్నర్థకరూపము తుదను కలుగు ధాతువుయొక్క వర్తమానకాలరూపములను జేర్చుటవలన భవిష్యత్కాలము నిష్పన్న మగును. —

ప్ర.	పుం.	పోషింపఁగలఁడు.	పోషింపఁగలరు.
	స్త్రీ.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలరు.
	న.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలవు.
మ.		పోషింపఁగలవు.	పోషింపఁగలరు.
ఉ.		పోషింపఁగలను.	పోషింపఁగలము.
ప్ర.	పుం.	కొట్టఁగలఁడు.	కొట్టఁగలరు.
	స్త్రీ.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలరు.
	న.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలవు.
మ.		కొట్టఁగలవు.	కొట్టఁగలరు.
ఉ.		కొట్టఁగలను.	కొట్టఁగలము.

౪. తద్ధర్మము.

౫౬. ప్రథమపురుషైకవచన నపుంసకలింగ బహువచనములందు నువర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ద్రుతసహితములగు ఎను, ఎడి వర్ణకములును, పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు దురువర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ఎదరు వర్ణకమును, మధ్యమపురుషైక వచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, దువు, దురువర్ణకములును, రూపాంతరములందు ఎదవు, ఎదరు, వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైక వచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, దును, దుము వర్ణకములును, రూపాంతరమునందు ఎదను, ఎదము, వర్ణకములును, ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థకము నిష్పన్న మగును.—వీనిలో మధ్యమపురుషమునందలి వువర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును. అప్పుడు తుదిఅకారమునకు ఉకార మగును —

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పోషించును.	పోషింపుదురు, పోషింతురు.
న.	పోషించును.	పోషించును.
మ.	పోషింపుదువు, పోషింపుదు.	పోషింపుదురు, పోషింతురు,*
	పోషింతువు, పోషింతు.	పోషింత్రు.
ఉ.	పోషింపుదును, పోషింతును.	పోషింపుదుము, పోషింతుము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొట్టును.	కొట్టుదురు.
న.	కొట్టును.	కొట్టును.
మ.	కొట్టుదువు, కొట్టుదు.	కొట్టుదురు.
ఉ.	కొట్టుదును.	కొట్టుదుము.

* ఇంచునకు దువర్ణకము పరమగునప్పుడు వైకల్పికముగా చువర్ణకము లోపించి దకారమునకు తకారమగును; దానికి రువర్ణకము పరమయ్యెనేని ఉకారము వైకల్పికముగా లోపించును—పోషింత్రు, నిందింత్రు.

రూపాంతరము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ	పోషించెడున్, పోషించెడిన్,	పోషించెదరు.
న.	పోషించెడున్, పోషించెడిన్	పోషించెడున్, పోషించెడిన్.
మ.	పోషించెదవు, పోషించెదు.	పోషించెదరు.
ఉ.	పోషించెదను.	పోషించెదము.
ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొట్టెడుఁ, కొట్టెడిఁ.	కొట్టెదరు.
న.	కొట్టెడుఁ, కొట్టెడిన్.	కొట్టెడుఁ, కొట్టెడిన్.
మ.	కొట్టెదవు, కొట్టెదు.	కొట్టెదరు.
ఉ.	కొట్టెదను.	కొట్టెదము.

వ్య తి రే క ము.

తద్ధర్మార్థకము.

౬. ప్రథమపురుషైకవచనమునఁ బుంలింగమందు డుః వర్ణకమును, స్త్రీలింగ నపుంసకలింగములయందు దు వర్ణకమును, బహువచనమునఁ బుంలింగ స్త్రీలింగములయందు రువర్ణకమును, నపుంసకలింగమునందు వువర్ణకమును, మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, వు, రు, వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, ను, ము, వర్ణకములును, తుమున్నర్థకరూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేకతద్ధర్మార్థకము నిష్పన్నమగును.—

ప్ర.	పుం.	పోషింపఁడు.	పోషింపరు.
	స్త్రీ.	పోషింపదు.	పోషింపవు.
	న.	పోషింపదు.	పోషింపవు.
మ.		పోషింపవు.	పోషింపరు.
ఉ.		పోషింపను.	పోషింపము.

ప్ర.	పుం.	కొట్టఁడు.	కొట్టరు.
	స్త్రీ.	కొట్టదు.	కొట్టరు.
	న.	కొట్టదు.	కొట్టవు.
మ.		కొట్టవు.	కొట్టరు.
ఉ.		కొట్టను.	కొట్టము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, ము, ఁడు, వర్ణకములు ధాతువుతుదను చేర్చుటవలన ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్న మగును. పురుషములు లేవు.

పురు.	ఏక.	బహు.
మ.	పోషింపుము.	పోషింపుఁడు.
మ.	కొట్టుము.	కొట్టుఁడు.

౨. ప్రార్థనార్థకముసందుది ఉకారమునకు, అ, ఆ, ఇ, ఈ, లు వైకల్పికముగా నగును.—పోషింపుమ, పోషింపుమా, కొట్టుమి, కొట్టుమీ, పోషింపుఁడ, పోషింపుఁడా, కొట్టుఁడి, కొట్టుఁడీ.

౩. వ్యతిరేకార్థక మధ్యమపురుషమునకు ఎ, ఏ, ఓ, ఓ, అయ్యా, అమ్మ చేర్చుటవలనను ప్రార్థనార్థక మగును.—పోషింపవె, పోషింపవే, పోషింపవో, పోషింపవో, కొట్టరె, కొట్టరే, పోషింపరయ్యా, కొట్టరమ్మ.

ఉభయకర్తృక ప్రార్థనార్థకము.

౪. దము వర్ణకము ధాతువుతుదను చేర్చుటవలన ఉభయకర్తృక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపుదము, పోషింతము, కొట్టుదము.

వ్యతిరేక, ప్రార్థనార్థకము.

౫. మధ్యమ పురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, కుము, కుఁడు, వర్ణకములు తుమున్నర్థక రూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్న మగును. అపుడు తుమున్నర్థక రూపమందలి ద్రుతము లోపించును.

	ఏక.	బహు.
మ.	పోషింపకుము.	పోషింపకుఁడు.
మ.	కొట్టకుము.	కొట్టకుఁడు.

ఆశీరాద్యర్థకము.

౧. ద్రుతసహితములగు ఎడు, త, వర్ణకములు ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన ఆశీరాద్యర్థకము నిష్పన్న మగును.—పోషించెడున్, పోషించుతన్; కొట్టెడున్, కొట్టుతఁ.

౨. తదర్థార్థకము తుదను, కాతన్, కావుతఁ, కాక, వీనిని జేర్చుటవలనను ఆశీరాద్యర్థకమగును.- పోషించుఁగాతన్, పోషింతురుగావుతన్; కొట్టుదురుగాక.

3. ప్రశ్నముల నడుగునపుడు క్రియాపదంబులమీఁద, ఆ, ఏ, లు వచ్చును.—వానిఁ బోషించితివా ? వారు కొట్టిరే ?

౪. క్రియాపదంబులమీఁద సందేహార్థమునందు, ఒ, ఓ, లు వచ్చును.—కొట్టునో, కొట్టెడో.

వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము.

౨. తుమున్నర్థకరూపము తుదను మివర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపమి. కొట్టమి.

కృదంతములు.

3. ధాతువులతుదను కొన్ని ప్రత్యయములను చేర్చుటవలన నేర్పడు విశేష్యములు కృదంతములనఁబడును. — ఏలిక (ఏలు), కలిమి (కలుగు), కొనుబడి (కొను), మొ.

౪. కర్మార్థక ప్రయోగము.

౧. సకర్మకధాతువుల తుమున్నర్థకరూపము తుదను పడుధాతువు చేర్చుటవలన కర్మార్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపఁబడు, కొట్టఁబడు.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు పెక్కురూపములును, పడు ధాతువుయొక్క ఆయారూపములను పైయట్లు చేర్చుటవలన నేర్పడును. — పోషింపఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టఁబడుచున్నాఁడు; పోషింపఁబడి, కొట్టఁబడి, మొ.

ఆత్మనేపదార్థకము.

౧. క్రియాఫలము కర్తను జెందినపు డది యాత్మనేపదార్థకమనఁబడును. ధాతువుతుదను కొనుధాతువు చేర్చుటవలన ఆత్మనేపదార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ధాతువు కొనయందలి ఉకారమునకు వైకల్పికముగా ఇకార మగును. — పోషించుకొను, పోషించికొను; కొట్టుకొను, కొట్టికొను.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు నన్ని రూపములను ధాతువుతుదను పైయట్లు కొనుధాతువు రూపములను జేర్చుటవలన నేర్పడును. కర్త్రర్థకాదులను వెనుక చెప్పినతీరుననే యెఱుంగునది.

౧. ఆత్మనేపదకర్త్రర్థకము.

పోషించుకొనుచున్నాఁడు, పోషించికొనుచున్నాఁడు; పోషించుకొని, పోషించికొని; కొట్టుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టికొనుచున్నాఁడు, కొట్టుకొని, కొట్టికొని. ఎ.

౨. ఆత్మనేపద కర్మార్థకము.

పోషించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషించికొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషించుకొనఁబడి, పోషించికొనఁబడి; కొట్టుకొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టికొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టుకొనఁబడి, కొట్టికొనఁబడి. ఎ.

ప్రేరణార్థకము.

౧. మఱియొకనిచేఁ జేయించునది ప్రేరణార్థక మనఁబడును. ధాతువుతుదను ఇంచు చేర్చుటవలన ప్రేరణార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపించు, కొట్టించు.

౨. సమాపకరూపములును, అసమాపకరూపములును, కర్త్రర్థకము మొదలయినవియు పైనిచెప్పిన చొప్పున గ్రహింపవలయు.

౧. ప్రేరణకర్త్రర్థకము.

పోషింపించుచున్నాఁడు, పోషింపించి; కొట్టించుచున్నాఁడు, కొట్టించు, ఎ.

౨. ప్రేరణకర్మార్థకము.

పోషింపింపఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపింపఁబడి, కొట్టింపఁబడుచున్నాఁడు కొట్టింపఁబడి. మొ.

3. ప్రేరణాత్మనేపదకర్త్రర్థకము.

పోషింపించుకొనుచున్నాఁడు, పోషింపించికొనుచున్నాఁడు, పోషింపించుకొని, పోషింపించికొని, కొట్టించుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టించికొనుచున్నాఁడు, కొట్టించుకొని, కొట్టించుకొని. మొ.

౪. ప్రేరణాత్మనేపదకర్మార్థకము.

పోషింపించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపించికొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపించుకొనఁబడి, పోషింపించికొనఁబడి; కొట్టించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టించికొనఁబడుచున్నాఁడు; కొట్టించుకొనఁబడి, కొట్టించికొనఁబడి. మొ.

న్యూనక్రియలు.

౧. కొన్ని కాలములయందును, పురుషములయందును మాత్రము ప్రయోగింపఁబడు క్రియలు న్యూనక్రియలు. — ఒల్లఁడు, వలయును. మొ.

౨. 'ఒల్లఁడు' దీనికివ్యతిరేకమునందే కాని భావంబునఁ బ్రయోగము లేదు; ఈప్రకారముగానె వలయును, వలెను, వలదు, కూడును, కూడదు, మొదలగునవియుఁ గొన్ని మొదలమాత్రమె ప్రయోగింపఁబడును.

---

౧. మఱియు సాధారణక్రియలు, నిపాతనక్రియలు, అని క్రియలు రెండువిధములు గలవి.

౨. ధాతువు తుదను ద్రుతసహిత అకారమును, ము, డు, వర్ణకములును, చేర్చుటవలనఁ గ్రమముగా తుమున్నా ద్యర్థకమును, ప్రార్థనార్థకమును, నిష్పన్న మగునవి సాధారణక్రియలు.—

ధాతువు.	తుమున్నాద్యర్థకము.	ప్రార్థనార్థకము.
పోషించు	పోషింపఁగ	పోషింపుము, పోషింపుఁడు.
భరించు	భరింపఁగ	భరింపుము, భరింపుఁడు.
కొట్టు	కొట్టఁగ	కొట్టుము, కొట్టుఁడు.
వండు	వండఁగ	వండుము, వండుఁడు.

3. తుమున్నర్థకమునందును, ప్రార్థనార్థకమునందును వేఱు రూపములను బొందునవి నిపాతక్రియలు.—

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
అగు	కాఁగ	కమ్ము. కండు.
వచ్చు	రాన్	రమ్ము, రండు.
చొచ్చు	చొరన్	చొరుము, చొరుఁడు.
చూచు	చూడన్	చూడుము, చూడుఁడు.
ఇచ్చు	ఈన్, ఈయన్, ఇయ్యన్	ఇమ్ము, ఇండు.
తెచ్చు	తేన్, తేరన్	తెమ్ము, తెండు, తేరుము, తేరుఁడు.
చచ్చు	చాన్, చావన్	చావుము, చావుఁడు.
నొచ్చు	నోఁగ, నోవన్, నొవ్వఁగ	నొవ్వుము, నొవ్వుఁడు, నోవుము, నోవుఁడు.
పోవు	పోఁగ, పోవఁగ	పొమ్ము, పొండు.
అను	అనన్, నాన్	అనుము, అనుఁడు.

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
కను	కనన్, కానన్	కనుము, కనుఁడు.
పిలుచు	పిలువన్	పిలుము, పిలుఁడు, పిలువుము, పిలువుఁడు.
లేచు	లేవన్	లెమ్ము, లెండు.
నిలుచు	నిలువన్	నిలుము, నిలుఁడు, నిలువుము, నిలువుఁడు. మొదలగునవి.

ప్రేరణార్థకము.

౧. క్రియలు ప్రేరణార్థకమున, సమరూపక్రియలు, భిన్నరూపక్రియలు, అని రెండు దెఱఁగులు.

౨. ధాతువుతుదను ఇంచు చేర్చుటవలన నిష్పన్న మగునవి సమరూపక్రియలు.—(పోషించు) పోషింపించు; (కొట్టు) కొట్టించు. అట్లుగాక వేరువేరురూపములను జెందునవి భిన్నరూపక్రియలు.—(రంజిల్లు) రజించు; (అడఁగు) అడఁచు.

భిన్నరూపక్రియల పట్టిక.

స్వార్థకము.	ప్రేరణము.	స్వార్థకము.	ప్రేరణము.
పూను	పూనుచు, పూనించు.	మాను	మానుచు, మానుపు, మానిపించు, మానించు
తేలు	తేలుచు, తేలించు.		
మగుడు	మగుడుచు, మగిడించు.	మను	మనుచు, మనుపు.
కుదురు	కుదురుచు, కుదిరించు.	అడఁగు	అడఁచు, అడఁగించు.
విను	వినుచు, వినిపించు.	మాయు	మాపు, మాయించు.
అను	అనిపించు.	కరఁగు	కరఁచు, కరఁగించు.
తిను	తినిపించు.	వడియు	వడుచు.
కను	కనిపించు, కానిపించు.	కలఁగు	కలఁచు, కలఁగించు.
మెచ్చు	మెచ్చించు, మెప్పించు.	ఉడుగు	ఉడుపు, ఉడిగించు.

స్వార్థకము.	ప్రేరణము.	స్వార్థకము.	ప్రేరణము.
కడచు	కడవు.	పెరుగు	పెనుచు, పెంచు.
కుడుచు	కుడువు, కుడిపించు.	తునుఁగు	త్రుంచు.
ఆఁగు	ఆఁచు, ఆఁవు, ఆఁగించు.	మునుఁగు	మునుచు, ముంచు.
రేఁగు	రేఁచు, రేఁవు, రేఁగించు.	చొచ్చు	చొనుపు, చొప్పించు.
పాయు	పాచు, పావు.	బిగియు	బిగుచు, బిగియించు.
విఱుగు	విఱుచు.	చినుఁగు	చిఁచు, చింపు.
చూచు	చూపు.	తెగు	త్రెంచు, త్రెంపు.
నేరుచు	నేరుపు.	తిరుగు	త్రిప్పు.
మేయు	మేపు.	చచ్చు	చంపు.
లేచు	లేపు.	నిలుచు	నిలువరించు, నిలుపు.
కలియు	కలుపు.	కొను	కొలుపు.
తడియు	తడుపు.	ఆడు	ఆరుచు, ఆడించు.
తెలియు	తెలుపు.	ఓడు	ఓరుచు, ఓడించు.
అగు	కావించు.	కూడు	కూరుచు, కూడించు.
వచ్చు	రావించు, రప్పించు.	చెడు	చెఱుచు, చెఱుపు.
నొచ్చు	నొంచు, నొప్పించు.	పడు	పఱుచు
ఉండు	ఉనుచు, ఉంచు.	వెలుపడు	వెలువరించు,
డిగు	డిగించు, డించు.		వెలువఱుచు, మొ.

3. ఇందుఁ గొన్ని క్రియలకుఁ బెక్కురూపంబులు కానఁబడుచున్నవి:—(మొగుడునకు) మొగుడుచు, మొగుచు, మోడుచు, మొగిడించు; (పోవునకు) పుచ్చు, పనుచు, పంచు, పనుపు, అనుచు, అనుపు, అంపు.

అవ్యయములు.

౧. లింగము, వచనము, పురుషము, విభక్తి, వీనిని బొందకుండు పదములు అవ్యయములు.

౨. లాక్షణికములు, ప్రతిపదోక్తములు, అని యవ్యయములు రెండువిధములు గలవి. శాస్త్రముచేత నిష్పన్నములైనవి లాక్షణికములు. పుట్టినవి పుట్టినట్లుండునవి ప్రతిపదోక్తములు.

౩. క్రియాజన్యములు, మొదలగునవి లాక్షణికము లైన యవ్యయములు. తక్కినవి ప్రతిపదోక్తములు.

౪. క్త్వార్థకము, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము, తుమున్నాద్యర్థకము, శత్రర్థకము, ఆనంతర్యార్థకము, చేదాద్యర్థకము, క్రియలవలనఁ గలిగిన యవ్యయములు.

౫. అగుధాతువు తుమున్నాద్యర్థకరూపమగు "కాఁ" అనునది విశేషణములతోడఁ జేరి వానిని అవ్యయములఁ జేయును. అప్పుడు కవర్ణముయొక్క దీర్ఘమునకు హ్రస్వము వైకల్పికముగా నగును. చక్కఁగన్, చక్కఁగాన్; పుల్లగన్, పుల్లగాన్.

౬. పదముల నొండొంటితోఁ గలుపుటకు ఉపయోగింపఁబడు పదములు సముచ్చయము లనఁబడును. సముచ్చయములు రెండు.—యు, ను. ఇవి ద్రుతాంతములు. ఉకారాంతములమీఁద నువర్ణకమును, మిగిలినవానిమీఁద యువర్ణకమును వచ్చును:— రాముఁడును సత్యయు హరియు ద్వారకకు వచ్చిరి.

ప్రతిపదోక్తములు.

అంత	అదిగో	అమ్మచెల్ల	ఆకట	ఇదిగో	ఉవ్వెత్తు
అఁట	అద్దిర	అయ్యారె	ఆహా	ఇంచుక	ఊరక
అకట	అనయము	అవుర	ఇఁక	ఇసీ	ఎంతయు
అక్కట	అమ్మకచెల్ల	ఆ!	ఇగో	ఉద్దవిడి	ఎట్టా

ఎత్తిలి	ఓయి	కాంబోలు	తద్దయు	బలా	హా
ఎప్పటి	ఓహో	కావున	తరమిడి	బళె	హాటాహుటి
ఎల్ల	కటకట	కొంత	తర్వాత	బాపు	హోరాహోరి
ఏని	కట్టా	కోలె	తలా	బాపురె	అయ్యో
ఏల	కడు	క్రమ్మఱ	దనుక	మఝా	ఎట్టకేలకు
ఒండె	కద	గ్రక్కున	దాఁక	మఱి	ఎట్టకేని
ఒకో	కదా	గ్రమ్మన	నెఱిన్	మిక్కిలి	హైసరె
ఒత్తిలి	కనుక	ఛీ	పదఁపడి	మిన్నక	హొరంవారి
ఓహో	కరము	చెఱి	పిదప	వెండియు	బోరన
ఓచెల్ల	కాని	చెల్లఁబో	పిమ్మట	వెండి	మొదలగునవి.
ఓటు	కాఁబట్టి	చేసి	బళి	పవి	

౧. ద్రుతప్రకృతికములు, కళలు అని పదములన్నియు రెండు విధములు. ద్రుతమంతమందుఁ గలవి ద్రుతప్రకృతికములు. ద్రుతమంతమందు రానివి కళలు.

౨ ద్రుతప్రకృతికములు — ౧ ప్రథమ, కయి, యొక్క కాక మిగిలినవిభక్తులు — గిరినిన్, దొరను, వనములన్; నాచేతన్, నీచేన్, వానితోడన్, దానితోన్; మాకొఱకున్; మీవలనన్, తనకంటెన్; హరికిన్, మనకున్, శూరులలోపలన్, నదులలోన్; గ్రహమునందున్, స్వర్గమునన్. ౨. భూతతద్ధర్మార్థక ప్రథమపురుషైకవచనములు.— వచ్చెన్, వండున్, కొట్టెమున్, తినియెడిన్. ౩. ఉత్తమపురుషైకవచనములు.— వినుచున్నాను, కంటిన్, చేయఁగలన్, నిలుతున్, అరిగెదన్, కనన్. ౪. ఆశీరాద్యర్థకములగు ఎదు, తవర్ణకములు.— దగ్గుఁడయ్యెడున్, మేలుకలుగుతన్, శుభంబగుఁగా

వుతన్. ౫. శత్రర్థకము — చనుచున్. ౬. తుమున్నాద్యర్థకము. — ఏగన్. ౭. అనంతర్యార్థకము. — తొలఁగుడున్. ౮. చేదాద్యర్థకము — వర్షించినన్. ౯. సముచ్చయములు — హరియున్, నేనునున్. ౧౦. తాను, నేను, మొదలగునవి. — తాఁజదివె, నేఁజెప్పితి, వలెన్, పోలెఁ, అయ్యెఁ. మొ.

౩. ద్రుతప్రకృతికములు కానివన్నియుఁ గళలు — రాముఁడు, వనము, వస్తువు, హరులు, బల్లిదునికయి, వారియొక్క, (విభక్తులు); చెప్పితివి, వచ్చుచున్నావు (మధ్యమపురుషక్రియలు); లేచిరి, వచ్చిరి, (రేఫాంతక్రియలు); కంటిమి, చేయుచున్నాము, (మాంతక్రియలు); చేసి, వినక, (క్త్వార్థకములు); చేయుచున్నాఁడు, చేయుచున్నది, కొట్టినవి, చేయఁగలదు, చేయఁగలఁడు, చేయఁగలరు, కొట్టఁడు, కొట్టదు, కొట్టవు, (వర్తమాన, భవిష్యత్, వ్యతిరేక, ప్రథమపురుషములు); ఇంచుక బాపురే, ఔర, కటకట, అపుడు, ఇపుడు, ఎపుడు, ఏమి, ఎ, ఏ, ఆ, కదా, ఊరక. మొ. (అవ్యయములు).

౪. వాక్యములతుదనుండు ద్రుతము వైకల్పికముగా లోపించును. — న్యాయమార్గంబున నడువవలయున్, నడువవలయు.

సమాసపదములు.

౧. పెక్కుపదములుకూడి యొక్కపద మగునది సమాసం బనఁబడును—నలుగడలు, పాలకడలిపట్టి, రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులు.

౨. సాంస్కృతికము, మిశ్రము, ఆచ్ఛికము, అని సమాసములు మూడువిధములు. సాంస్కృతికము, కేవలసంస్కృతపదములచేఁ గలిగినచో సిద్ధ మనఁబడును. — తటాకోదకము; తత్సమపదములచేఁ గలిగినచో సాధ్య మనఁబడును, — తటాకంబునుదకము. తత్సమముల

కును, అచ్చ తెనుఁగుపదములకును కలుగునది మిశ్రము.—తటాకంబు నీరు, చెఱువునుదకము, కేవలము తెలుఁగుపదములకుఁ గలుగునది యాచ్ఛికము. — చెఱువునీరు.

3. అవ్యయీభావము, తత్పురుషము, ద్వంద్వము, బహువ్రీహి, అని సమాసములు నాలుగువిధములు.

౪. మొదటిపదము నర్థము ప్రధానముగాఁ గల్గి. యవ్యయీభావము.—మధ్యేసముద్రము, మిన్నఁగాలు, పెడతల.

౫. ఉత్తరపదము నర్థము ప్రధానముగాఁ గలది తత్పురుషము.—చోరభయము, దొంగయలజడి.

౬. సమానాధికరణము, వ్యధికరణము, అని తత్పురుషము ద్వివిధము. విశేష్య విశేషణముల సమాసము సమానాధికరణము; తక్కినది వ్యధికరణము.

౭. సమానాధికరణము—సంఖ్యావాచకము పూర్వపదముగాఁ గలది ద్విగుసమాసము.—త్రిలోకి, ముల్లోకములు, ముజ్జగములు.

౮. సంఖ్యావాచకము కానివిశేషణమునకు విశేష్యముతోడ సమాసముకర్మధారయము.—సరసవచనము, సరసపుమాట, డంటమాట.

౯. ఇందు, ౧. ఉపమానము పూర్వపదముగాఁ గలది యుపమాన పూర్వపదసమాసము. — చంద్రసుందరము, చిరుగుమోవి; ౨. ఉపమాన ముత్తరపదముగాఁ గలది యుపమానోత్తర పద సమాసము.—హస్తపద్మము, కేలుదమ్మి; 3. అవధారణవాచకము పూర్వమందుఁ గలది యవధారణ పూర్వపదసమాసము. — నిశాకాంత, రేవెలది; ఇదియె రూపకసమాస మనఁబడును, ౪. నడిమి పదములోపించినది మధ్యమపదలోపి సమాసము—ఛాయాద్రుమము, ఐవ్వాలపెట్టె.

౧౦. వ్యధికరణము.— ౧. ద్వితీయాతత్పురుషము.— కృష్ణ శ్రితుఁడు, పడగదారి; ౨. తృతీయాతత్పురుషము.—మాసపూర్వుఁడు, నెలతక్కువవాఁడు; ౩. చతుర్థీతత్పురుషము. — యూపదారువు, దేవరమేలు; ౪. పంచమీతత్పురుషము. — చోరభయము, దొంగ యలుకు; ౫. షష్ఠీతత్పురుషము.—లక్ష్మీవల్లభుఁడు, లచ్చిమగఁడు; ౬. సప్తమీతత్పురుషము. — ఈశ్వరాధీనము, మాటనేర్పరి; ౭. ఞ్తత్పురుషము.—అజ్ఞానము.

౧౧. రెండుపదముల యర్థములును ప్రధానముగాఁ గలది ద్వంద్వసమాసము.—జననీజనకులు, తల్లిదండ్రులు.

౧౨. ఇతరపదార్థము ప్రధానముగాఁ గలది బహువ్రీహి సమాసము.—శీతకిరణుఁడు, చలివెలుఁగు.

౧౩. లుక్సమాసములు, అలుక్సమాసములు అని సమాసము లెల్ల ద్వివిధములు. విభక్తి లోపించునది లుక్సమాసము —వృక్షమూలము, చెట్టుమొదలు.

౧౪. సమాసమందు విభక్తి లోపించును. లకారము లోపింపదు.—గుణములప్రోక.

౧౫. విభక్తి లోపింపని దలుక్సమాసము. — వనేచరుఁడు, నీతోడిచెలిమి.

౧౬. సమాసమందు, చేత, తోడ, వలన, వీనియంత్య అకారమునకు ఇకారమును, అందుసకు తుదను అలి యనునాగమంబును నగును.—నాచేతిపోరు, నీతోడిసెయ్యము, నావలనితప్పు, నాయందలి దయ.

౧౭. సమాసములం దంతట ద్రుతమునకు లోపము గలుగును - ఎల్లయుంకములు; ఎల్లకాలము. తలఁబ్రాలు మొదలగువానియం దీలోపము లేదు.—తలఁబ్రాలు, సేసఁబ్రాలు, ఊరఁబిచ్చుక.

పదసంధులు.

౧. పదము లొకటితో నొకటి చేరునపుడు కలుగు రూప భేదము సంధి యనఁబడును. అచ్సంధి, హల్సంధి, అని సంధి రెండు విధములు గలది.

అచ్సంధి.

౨. మొదటిపదము తుదియచ్చు లోపించి యచట రెండవ పదము మొదలియచ్చు నిలుచుట అచ్సంధి యనఁబడును.— రాముఁడు+అతఁడు=రాముఁడతఁడు.

3. దీర్ఘాచ్చులంతమునందుఁ గల పదములకును, ఇఁక మొదలగు వానికిఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికములకును, తఱుచుగా సంధిరాదు. సంధి వచ్చునప్పుడు ద్రుతము లోపించును. కళాశబ్దములకు సంధిరానిచోట మొదటియచ్చునకుఁ బరమందు యకారమాగమముగా వచ్చును.— మా+ఇల్లు=మాయిల్లు, చూడన్+అయితి=చూడనయితి, నాకొ అకక+ఇచ్చె=నాకొఅకిచ్చె.

అకారము.

౪. అకారమునకు సంధి బహుళముగా వచ్చును.—మేన+ అత్త=మేనత్త, మేనయత్త. బహుళ మనుటవలన స్త్రీవాచకములు, సంబోధనాంతములు, తత్సమములు, మొదలయిన వానికి సంధి రాదు.—నెలఁత+ఇచ్చెను=నెలఁత యిచ్చెను, రాముఁడ+ఇదిగో= రాముఁడయిదిగో, హంస+ఇది=హంసయిది.

౫. కర్మధారయమునందు, కొన్నిశబ్దములకు ఆలుశబ్దము పరమగునపుడు తుదను రేఫాగమమువచ్చును.—పేద+ఆలు=పేదరాలు, గొడ్డు+ఆలు=గొడ్డురాలు. తత్సమంబుల తుది యత్వంబున కుత్వంబగును.—ధీర+ఆలు=ధీరురాలు.

ఇకారము.

౬. మధ్యమపురుషక్రియలయందు ఇకారమునకు సంధి నిత్యము.—ఏలితివి+అతని=ఏలితివతని, కొట్టితిరి+అప్పుడు=కొట్టితిరప్పుడు.

౭. ఏమి మొదలగుశబ్దముల ఇకారమునకును, ప్రథమోత్తమపురుషములయందలి ఇకారమునకును, సంధి*వికల్పముగా వచ్చును — ఏమి+అనెను=ఏమియనెను, ఏమనెను; వచ్చిరి+ఇప్పుడు=వచ్చిరియిప్పుడు, వచ్చిరిప్పుడు; వచ్చితిమి+అప్పుడు=వచ్చితిమియప్పుడు, వచ్చితిమప్పుడు. ఏమి, మఱి, కిమ్మీ, అది, అవి, ఇది, ఇవి, ఏది, ఏవి, ఇవి, యేమి మొదలగునవి.

౮. తక్కినచోట్ల ఇకారమునకు సంధిరాదు.— వచ్చి+ఇచ్చెను=వచ్చియిచ్చెను; హరి+అతఁడు=హరియతఁడు.

ఉకారము.

౯. ఉకారమునకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును.—రాముఁడు+ఎక్కడ=రాముఁడెక్కడ.

౧౦. ద్రుతప్రకృతికము లగు ప్రథమేతరవిభక్తులయందును, శత్రర్థకచువర్ణకమునందును గల ఉకారమునకు సంధి వైకల్పికముగా వచ్చును.—నన్నుఁ+అడిగెన్=నన్నడిగెఁ, నన్నునడిగెన్; మొ. చూచుచున్+ఉండెను=చూచుచుండెను, చూచుచునుండెను. నన్ను

* ఒకప్పుడువచ్చు నొకప్పుడు రాకపోవుట వికల్పము.

నిన్ను, తన్ను, మమ్ము, మిమ్ము, తమ్ము, లకు ద్విత్వలోపమున సంధి లేదు.—నను నేలె, మిము నడిగె.

౧౧. కర్మధారయమునందు ఉకారమున కచ్చు పరంబగు నప్పుడు పరమందు టకార మాగమముగా వచ్చును.—కఱకు+అమ్ము= కఱకుటమ్ము. కొన్నిచోట్ల నీయాగమము వైకల్పికము.— పేరు+ ఉరము = పేరురము, పేరుటురము.

౧౨ ఉకారాంతసిద్ధ ర్మార్థక విశేషణములకును, షష్ఠీసమా సమునందు ఉకారాంత ఋకారాంతపదములకును, అచ్చు పరమగు నప్పుడు నకారమంతాగమముగా వచ్చును.—చేయు+అతఁడు= చేయునతఁడు, వచ్చెడు+ఆతఁడు=వచ్చెడునాతఁడు; మోము+అం దము=మోమునందము, విధాతృ+ఆజ్ఞ=విధాతృనాజ్ఞ.

౧౩. వాక్యముల తుదనుండు ఉకారమునకు సంధిలేకుండుట దొకదోషముగాదు —సర్వతీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద సమధిగమము సత్యంబుతో సమముగావు ఎఱుఁగు మెల్లధర్మములకుఁ.

౧౪. ఆమ్రేడితమందును * ఎకు మొదలగుశబ్దములు పరము లగునపుడును అన్ని అచ్చులకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును.— అహో+అహో=అహోహో; ఏసె+ఎఁడు=ఏసెఁడు; తాటి+ఆకు=తాటాకు.

హల్సంధి.

౧౫. ప్రథమమీఁది క, చ, చ̄, ట, త, ప, లకుఁ క్రమ ముగా, గ, స. స̄, డ, ద, వ, లు వికల్పముగానగును.— వాఁడు+ కొట్టె=వాఁడు గొట్టె, వాఁడు కొట్టె; అతఁడు+చేరె=అతఁడు సేరె, అతఁడు చేరె; ఇతఁడు+చ̄నియె=ఇతఁడు స̄నియె, ఇతఁడు చ̄నియె;

* ఆమ్రేడితమనఁగా రెండుమారు లుచ్చరింపఁబడుమాట.

వీఁడు+టక్కరి=వీఁడు డక్కరి, వీఁడు టక్కరి; ఆమె+తగవరి=ఆమె దగవరి, ఆమె తగవరి; అది+పలికె=అది వలికె, అది పలికె.

౧౩. ద్వంద్వసమాసమునందు పదముమీఁది క, చ, ౘ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా, గ, స, స, డ, ద, వ, లు నిత్యముగా నగును.—కూరగాయలు, కాలుసేతులు, టక్కుసొక్కులు, వంపుడొంవులు, అన్నదమ్ములు, ఊరువల్లెలు.

౧౪. తెలుఁగుశబ్దములమీఁది సాంస్కృతిక పరుషములకు గ, స, డ, ద, వ, లు రావు—అతఁడు చక్రి, వాఁడు కంసుఁడు. మొ.

౧౫. ద్రుతప్రకృతికములమీఁది, క, చ, ౘ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా గ, జ, ౙ, డ, ద, బ, లు నిత్యముగానగును. అప్పుడా ద్రుతమునకు బిందువుగాని సంశ్లేషము* గాని స్వత్వము† గాని వచ్చును. — చూచెన్+కమలము=చూచెఁగమలము, చూచెంగమలము, చూచెన్గమలము, చూచెనుగమలము; వచ్చెన్+చక్రి=వచ్చెఁజక్రి, వచ్చెంజక్రి, వచ్చెన్జక్రి, వచ్చెనుజక్రి; ఏగెన్+ౘాన=ఏగెఁౙాన, ఏగెంౙాన, ఏగెన్ౙాన, ఏగెనుౙాన; పూనెన్+టక్కు=పూనెఁడక్కు, పూనెండక్కు, పూనెన్డక్కు, పూనెనుడక్కు; విచ్చెన్+తమ్మి=విచ్చెఁదమ్మి, విచ్చెందమ్మి, విచ్చెన్దమ్మి, విచ్చెనుదమ్మి; పూచెన్+పద్మము = పూచెఁబద్మము, పూచెంబద్మము, పూచెన్బద్మము, పూచెనుబద్మము.

౧౬. ద్రుతమునకు సరళవర్ణముగాని స్థిరవర్ణముగాని పరమగునప్పుడు లోపముగాని, సంశ్లేషముగాని, స్వత్వముగాని వచ్చును.—

---

* సంశ్లేష మనఁగా మీఁది హల్లుతోఁ గూడుకొనుట.

† ద్రుతముయొక్క మొదటిరూపము స్వత్వమనఁబడును. అది నకారము.

వచ్చెన్ + గజము=వచ్చెగజము, వచ్చెన్గజము, వచ్చెనుగజము;
తెచ్చెన్ + ఖడ్గము=తెచ్చెఖడ్గము, తెచ్చెన్ఖడ్గము. తెచ్చెనుఖడ్గము.

౨౦. సమాసమందు ఉకారాంతములగు స్త్రీసమశబ్దములకును, (మువర్ణకమున కాదేశము గావచ్చు) పు, ంపు, వర్ణకములకును, పరుషసరళములు పరము లగునప్పుడు ద్రుతమ ాగమముగావచ్చును. అప్పుడు ద్రుతప్రకృతికముల కొల్లప్పత్వముతక్క తక్కినరూపములు వచ్చును, — చిగురు+కయిదువు=చిగురుఁగయిదువు, చిగురుంగయిదువు, చిగురున్గయిదువు; సరసపు+గుణము=సరసపున్గుణము. ఇచట ద్రుతము నకు లోపంబురాదు. ఈ యాగమము తనవర్ణకము పరమగునప్పుడు అకారాంతవిశేషణములకును వచ్చును — తెల్ల + తనము = తెల్లఁదనము, తెల్లందనము, తెల్లన్దనము.

౨౧. పడు మొదలైనవి పర మగునప్పుడు మువర్ణమునకు లోపముగాని పూర్ణబిందువుగాని వికల్పము గావచ్చును — భయము + పడు=భయపడు, భయంపడు, భయముపడు. పడు, పెట్టు, పట్టు, పఱుచు, ఇవి పడు మొదలైనవి.

౨౨. ప్రార్థనార్థక మధ్యమపురుష మువర్ణకమునకు హల్లు పరం బగునపుడు వైకల్పికముగా లోపముకలుగును. — చూడుము + రాముని=చూడురాముని, చూడుమురాముని. చూడకుము+నన్ను= చూడకునన్ను, చూడకుమునన్ను.

౨౩. అను పరమగునపుడు విసర్గమునకు లోపముగలుగును.— త్వమేవగతిః+అనియె=త్వమేవగతియనియె.

౨౪. అనుకరణంబునఁ గడహల్లునకు ద్విత్వ మగును. — పాయాత్+అని=పాయాత్తని. అహమాదిశబ్దముల మకారమునకు ద్విత్వము వైకల్పికము. — దాసోహమ్+అనియె=దాసోహమ్మనియె, దాసోహమనియె.

౨౫. అనుకరణమందు ఉకారాంత నామములకు వుకారం బంతాగమం బగును. — ఇయంధేనుః+అని=ఇయంధేనువని.

పదపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

వాక్యపరిచ్ఛేదము.

౧. ఒకక్రియతో నన్వయించుపదసముదాయము వాక్య మనఁబడును. (అనఁగా, కర్తృకర్మ క్రియలకూడికచే సంపూర్ణమైనయర్థము గలుగు పదసమూహము వాక్యము అని యర్థము.) — రాముఁడు రావణుని సంహరించెను. వాక్యములనుగూర్చి చెప్పునది వాక్య పరిచ్ఛేదము.

౨. సకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్త, కర్మము, క్రియ,) మూడును, అకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్త, క్రియ,) రెండును, వాక్యమునకు అవయవము లుండును.

ప్రయోగము.	కర్త.	కర్మము.	క్రియ.
సకర్మకము. అకర్మకము.	వాఁడు. వాఁడు.	సత్యమును.	పలుకుచున్నాఁడు. నవ్వెను.

3. క్రియ లేనివాక్యమును ఉండును. — వచ్చినవాఁడు ఫల్గునుఁడు. (అయిన నిట్టిచోట్లఁ గ్రియయధ్యాహారమై యుండును.)

౪. ప్రతి అవయవమునందును భాగము లనేకము లుండ వచ్చును.—

కర్త.	కర్మము.	క్రియ.
యోగ్యుఁడగు	పాపమూలమైన	ఎప్పుడును
పురుషుఁడు,	కల్లను	పలుకఁడు.

[తఱుచుగా విశేషణములును వానితో నన్వయించు నవ్యయములును కర్తృకర్మలకును, అవ్యయాదులు క్రియలకును, అంగములై యుండును.]

౫. ఒకవాక్యమునందు విశేషణము, విశేష్యము, మొదలగు వానితోఁ దుల్యముగ నుండు వాక్యమునకు ఉపవాక్యమని పేరు— ఎవఁడు మంచివాఁడుగా నుండునో వాఁడు గౌరవమును బడయును.

[పై వాక్యమునందు "ఎవఁడు మచివాఁడుగా నుండును" "వాఁడు గౌరవమును బడయును" అను రెండువాక్యములు గలవు. వానిలో మొదటిది మంచి యనువిశేషణముతోఁ దుల్యము కావున నుపవాక్యము; రెండవది ప్రధానవాక్యము.]

౬. సమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము సంపూర్ణవాక్య మనియు, అసమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము అసంపూర్ణవాక్యమనియు, చెప్పఁబడును.

౭. సామాన్యవాక్యములు, సంశ్లిష్టవాక్యములు, ద్వంద్వవాక్యములు, అని వాక్యములు మూఁడువిధములు.

౮. ఒక్క క్రియనుమాత్రము గలిగియుండు సంపూర్ణవాక్యము సామాన్యవాక్య మనఁబడును.—సూర్యుఁడుదయించెను.

౯. అసంపూర్ణవాక్యముతోఁగాని, ఉపవాక్యముతోఁగాని, కూడియుండు సంపూర్ణవాక్యము సంశ్లిష్టవాక్య మనఁబడును. సూర్యుఁ

డుదయించి పద్మములు వికసించెను; ప్రపంచము నెవఁడు సృజియించెనో మూఢుఁ డెఱుఁగఁడు.

౧౦. సముచ్చయాదికముచేఁ గలుపఁబడిన రెండుమూడు సంపూర్ణవాక్యములుగల వాక్యము ద్వంద్వవాక్య మనఁబడును — వాఁడు సత్యమునే పలికెనుగాని జను లాతనిమాటలను విశ్వసించినవారు కారు. దీని నేమహావాక్య మందురు.

౧౧. వాక్యమునందలి పదములకుఁ గల పరస్పరసంబంధము అన్వయ మనఁబడును. సమానాధికరణాన్వయము, వ్యధికరణాన్వయము, అని యన్వయము ద్వివిధము.

౧౨. పదములకు లింగ, వచన, విభక్తి, పురుషములయందైకమత్యము గల యన్వయము సమానాధికరణాన్వయము; అట్టి యైకమత్యము లేనిది వ్యధికరణాన్వయము.

సూత్రములు.

విశేష్యము.

౧. "యొక్క" తప్ప విభక్తులన్నియుఁ గ్రియలతో నన్వయించును.—రాముఁడు సీతతోఁ గొలువుండెను.

౨. సంబోధన ప్రథమతక్క ప్రతిప్రథమయు నొకక్రియను పొందియుండును.—రాముఁడువచ్చెను. [ఇచట "రాముఁడు" అనునది "వచ్చెను" అను క్రియను పొందును.] ఈప్రథమయే కర్త యనఁబడును. ఒకానొకప్పుడు క్రియాపదములోపించియు నుండవచ్చును—వాఁడు రోగ్యుఁడు (గానున్నాఁడు)

౩. ప్రతిక్రియయొక్క కర్మమును ద్వితీయావిభక్తియం దుండవలయును.—రాముఁడు రావణునిఁ జంపెను. [ఇచట "చంపెను"

అను క్రియకుఁ గర్మము కావున "రావణుని" అనునది ద్వితీయావిభక్తిగా నున్నది.]

౪. అచేతన వాచకము కర్మమైనప్పు డది వైకల్పికముగాఁ బ్రథమ యగును. రాముఁడు రథమెక్కెను; రాముఁడు రథము నెక్కెను.

౫. కర్మార్థక ప్రయోగమునఁ గర్తకు చేత వర్ణకము వచ్చును—రామునిచేత రావణుఁడు చంపఁబడియెను. కరణార్థ మందును, హేత్వర్థ మందును, చేత, చేవర్ణకములును, సహార్థక మందును, తుల్యార్థకమందును, తోడతో వర్ణకములును వచ్చును.—గొడ్డలిచేతఁ జెట్టునరకెను (కరణార్థము); విద్యచేఁ గీర్తి కలుగును. (హేత్వర్థకము); రాజు సేనలతోడవచ్చె (సహాయార్థకము); పిరికివాఁడు స్త్రీతో సమానుఁడు (తుల్యార్థకము).

౬. సంప్రదానమున కొఱకు వర్ణకము వచ్చును—జనకుఁడు రామునికొఱకు సీతనిచ్చెను. ఇచట షష్ఠియు నగు.—జనకుఁడు రామునికి సీతనిచ్చె.

౭. అపాదానార్థమున వలన వర్ణకమును, నిర్ధారణార్థకమున కంటె వర్ణకమును, వచ్చును.—చెట్టువలన ఫలము పడెను; అపకీర్తి కంటె చావుమంచిది.

౮. సంబంధార్థకమున యొక్క వర్ణకంబును, నిర్ధార ణార్థకమున లోపల, లో, వర్ణకములును వచ్చును.—విప్రునియొక్క గృహము; బాలురలో సోమరి చెడిపోవును.

౯. అధికరణార్థమున అందు, న, వర్ణకములు వచ్చును.—బీసలయందు దయయుండవలయును, పాత్రమున నీరున్నది.

విశేషణము.

౧౦. విశేషణములు విశేష్యములతోడను, సర్వనామములతోడను, అన్వయించును.—మంచిరాముఁడు.

౧౧. విశేషణములు వానివిశేష్యములతోడ సమానములగు లింగ విభక్తి వచనములఁ గలిగియుండ వలయును.—రాముఁడు యోగ్యుడు; సీత యోగ్యురాలు; పాటుపడుట యోగ్యము; వారు యోగ్యులు; యోగ్యుల బాలుర మెచ్చుకొందును.

౧౨. షష్ఠ్యంత విశేషణములకు వికల్పముగాఁ బ్రథమ వచ్చును.—గుణాభిరాముఁడు రామునకు వందనము చేసెద; గుణాభిరామునకు రామునకు వందనముసేసెద.

౧౩. త్రికసమములగుగాని, మువర్ణాంతములగుగాని విశేషణముల బహువచనమునకు వైకల్పికముగా నేకవచనం బగును.—పెక్కులు మాటలేల? పెక్కుమాటలేల? వానిచర్యలు చిత్రముగా నున్నవి; వానిచర్యలు చిత్రములుగా నున్నవి.

౧౪. అగుధాతువువలనఁ బుట్టిన విశేషణములచే వ్యవధానము చేయఁబడినట్టి కాని, సముచ్చయములచేఁ గలుపఁ బడినట్టికాని విశేషణములకుఁ బ్రథమ వచ్చును.—శూరుఁ డగు రామునిచే రావణుఁడు చంపఁబడెను; యోగ్యుఁడును ధీరుఁడునగు రామునికొఱకు జనకుఁడు కన్యనిచ్చెను.

౧౫. ఏకవచనమునందుండు రెండుమూడు విశేష్యముల విశేషణమునకు బహువచనంబగును.—పూజ్యులగు రాముఁడును కృష్ణుఁడును విచ్చేసిరి.

౧౬. ఒకానొకచోఁ బులింగ విశేషణములు కొన్ని నపుంసకసమములై యుండును. అందమైన మనుష్యుఁడు, సుందరమైనపురుషుఁడు.

సర్వనామము.

౧౭. సర్వనామములు తాముచెందు విశేష్యములతోడఁగాని, సంబంధించు నితరసర్వనామములతోడఁగాని సమానములగు లింగ వచనములను గలిగి యుండవలయును.—ఆబాలుఁడు మంచివాఁడు; వాఁడు కల్లలాడఁడు. సీత మిగులసుకుమారి; అయిన నామె వనవాసము చేసెను. మునులు కోపముగలవారు; కారణము లేక వారితరులను శపింతురు. ఎవఁడుధీరుఁడో వానినిబహుమానించెద. ఎవరుయోగ్యులో వారికి మేలుకలుగును. ఎవతె కష్టపడునో యామెసౌఖ్యమనుభవించును.

౧౮. వాక్యమునకు సహితము మాఱుగా సర్వనామము వాడఁబడును.—సత్రాజిత్తు కూఁతు శతధన్వున కీయకపోయెను. దానంజేసి వాఁడు సత్రాజిత్తునంతంబు నొందించె.

క్రియ.

౧౯. ప్రతిక్రియయుఁ గర్తతో నన్వయించును.—వాఁడు నడిచెను. సకర్మక్రియలు కర్మలతోడఁ గూడ నన్వయించును.—వాఁడు గుఱ్ఱము నెక్కెను.

౨౦. కొన్నిక్రియలకుఁ గర్మములు రెండుండును. అట్టివానికి ద్వికర్మకములని పేరు.—నిన్నొక్కటి వేఁడెదను; వారు రిపుల నాపద కొట్టిరి.

౨౧. జనులు కర్తలగునప్పుడు కర్త వైకల్పికముగా లోపించును.—వానకురియు నని చెప్పుదురు.

౨౨. ప్రతిక్రియయుఁ దనకర్తతోడ సమానమైన లింగ పురుష వచనములను గలిగియుండవలయును.—నేను కొట్టుచున్నాను; మేము కొట్టుచున్నాము; నీవు కొట్టుచున్నావు; మీరు కొట్టితిరి; వారు కొట్టిరి; వాఁడు కొట్టెడు; ఆమె కొట్టెడు.

౨౩. సముచ్చయములచే నొకటిగాఁ జేర్పఁబడిన కర్తలక్రియ బహువచనమునందుండవలయును.—రాముఁడును హరియు వచ్చిరి.

౨౪. ఏని, ఒండె. కాని మొదలగు వికల్పార్థములతోడఁ గూడిన కర్తలక్రియ యేకవచనంబగును.—తండ్రియేని కొడుకేని వచ్చును. మధ్యమోత్తమపురుషములతోఁ గూడినచో బహువచనమే వచ్చును.—రాముఁడొండె నీవొండె మడియుదురు; నేనుగాని వాలి గాని జయింతుము.

౨౫. అనేక మహదమహత్తులు కర్తలగునపుడు క్రియ కడ కర్తకుందగియుండును.—గుఱ్ఱమును రాతును వచ్చిరి. రాతును గుఱ్ఱమును వచ్చెను.

౨౬. తానుశబ్దముతోఁ గూడినపుడు కర్తలు పెక్కులయ్యును క్రియ యేకవచనమునందే యుండును.—రాముఁడు తానును లక్ష్మణుఁడును సీతయు రథమెక్కెను.

౨౭. ప్రథమమధ్యమపురుషములు కర్తలగునపుడు మధ్యమపురుషముతోడను, మధ్యమోత్తమపురుషములు కాని ప్రథమమధ్యమోత్తమపురుషములు మూడును గాని కర్తలగునపు డుత్తమపురుషముతోడను, క్రియసంబంధించియుండవలయును — వాఁడును నీవును వచ్చితిరి; నీవును నేనును వచ్చితిమి; వాఁడును నేనును వచ్చితిమి; వాఁడును నీవును నేనును వచ్చితిమి.

౨౮. వాక్యము కర్తయగునపుడు క్రియ యేకవచనమునందుండును.—ఈవృక్ష మెట్లుద్భవించెనో తెలియదు.

౨౯. పూజార్థమునఁ గర్తలకట్ల క్రియలకును ఏకవచనము బహువచనమగును.—మదీయగురు లిప్పుడ చనుదెంతురు. (మదీయగురు విప్పుడ చనుదెంచునని యర్థము)

30. వాక్యములలోని రెండువ్యతిరేకక్రియ లొకభావ క్రియ తోడ సమానము లగును. — వాఁడుకొట్టకపోలేదు (=వాఁడుకొట్టెను)

31. అనేకక్రియ లేకకర్తతో నన్వయించునపుడు కడక్రియ తప్ప మిగిలినవి క్త్వార్థకములుగానుండును. — రాముఁడు కపిసేనలను గూడి, వారిధిదాఁటి, లంకఁజొచ్చి, రావణుని సంహరించెను.

32. ఏక కాలమందలి వ్యాపారములను దెలుపుక్రియలనేకములు భిన్నములైనకర్తలతో నన్వయించినఁ గడదానికిఁ దక్క మిగిలిన వానికి తుమున్నర్థక రూపము వచ్చును. — చిలుకలుకూయఁ, దుమ్మెదలుమ్రోయఁ, గోయిలలు రొదసేయ, మరుఁడు వెడలెను.

అవ్యయము.

33. అవ్యయములు క్రియలతోడను, విశేషణములతోడను, ఇతరావ్యయములతోడను, అన్వయించును: — వాఁడుమిక్కిలినడుచును; వాఁడు మిక్కిలి మంచివాఁడు; వాఁడు మిక్కిలి చక్కఁగాఁ జదువును.

34. సముచ్చయములచేత నొకటిగాఁ జేర్పఁబడిన విశేష్యములును సర్వనామములును ఒక్కవిభక్తి కలవిగా నుండవలయును:— హరియును రాముఁడును వచ్చిరి; శివునియొక్కయుఁ గేశవుని యొక్కయు గుణములను శేషుఁడును వర్ణింపఁజాలఁడు.

35. కొన్నిపదములఁ దక్క వాక్యమునం దన్నిపదములను మనస్సువచ్చినచోటం బ్రయోగింపవచ్చును. — ఉపాధ్యాయుఁడు బాలురను గఠినముగాఁ గొట్టెను; బాలుర నుపాధ్యాయుఁడు కఠినముగాఁ గొట్టెను. కఠినముగా బాలుర నుపాధ్యాయుఁడుగొట్టెను; కఠినముగా నుపాధ్యాయుఁడు బాలురనుగొట్టెను, మొదలగునవి.

వాక్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

శబ్దాతిదేశము.

ఒకవాక్యమునందలి పదముల సంబంధనిరూపణము చేయు విధము శబ్దాతిదేశ మనఁబడును.

(వాక్యము.)

"ఒకమంచిబాలుఁడు బడికిఁ జని పాఠములను మిక్కిలి క్రమముగాఁ జదివెను; కాఁబట్టి వానికి బహుమతి దొరకెను."

ఒక — సంఖ్యార్థకవిశేషణము, బాలుఁ డనువిశేష్యముతో నన్వయించును.

మంచి—గుణవిశేషణము, బాలుఁడు అను విశేష్యముతో నన్వయించును.

బాలుఁడు—విశేష్యము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమావిభక్తి, చదివె ననుక్రియకుఁ గర్త.

బడికిఁ—విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, చని యనుక్రియతో వ్యధికరణాన్వయముఁ బొందును.

చని — క్రియ, చనుధాతువు, అకర్మకము, అసమాపకము, క్త్వార్థకమైనయవ్యయము, బాలుఁ డనుకర్తతో నన్వయించును.

పాఠములను — విశేష్యము, అమహదర్థకము, బహువచనము, ద్వితీయావిభక్తి, చదివె ననుక్రియకుఁ గర్మము.

మిక్కిలి — అవ్యయము, క్రమముగాన్ అను మఱియొక యవ్యయముతో నన్వయించును.

క్రమముగాన్ — అవ్యయము, చదివెను అనుక్రియతో నన్వయించును.

చదివెను — క్రియ, చదువుధాతువు, సకర్మకము, కర్త్రర్థక ప్రయోగము, సమాపకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, పుంలింగము, ఏకవచనము, బాలుఁ డనుకర్తతోడను పాఠముల నను కర్మముతోడను నన్వయించును.

వానికిన్ — పురుషబోధకసర్వనామము, ప్రథమపురుషము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, బాలుఁ డను విశేష్యమునకు మాఱుగా నుపయోగింపఁబడినది.

బహుమతి — విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమావిభక్తి, దొరకె నను క్రియకుఁ గర్త.

దొరకెను — క్రియ, దొరకుధాతువు, అకర్మకము, సహాయకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, నపుంసకలింగము, ఏకవచనము, బహుమతి యనుకర్తతో నన్వయించును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౧. దోషరహితములును, అలంకార సహితములును, అగు వాక్యసమూహము కావ్య మనఁబడును. కావ్యములను గూర్చి చెప్పునది. కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౨. కావ్యదోషములు మూఁడువిధములు. ౧. పదదోషములు, అపశబ్దము, నిరర్థకము, అప్రజనము, శ్రుతికటువు, ఛందోభంగము, మొదలగునవి. ౨—వాక్యదోషములు—ప్రక్రమభంగము, అధిక పదికము, పునరుక్తి, విసంధి, హీనోపమము, మొదలగునవి. 3—అర్థదోషములు, —వ్యర్థము, సంశయము, విరుద్ధము, నేయార్థము, క్లిష్టగూఢార్థము, మొదలగునవి.

3. అలంకారములు రెండువిధములు.—శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు.

శబ్దాలంకారములు.

౧. అనుప్రాసము.—మున్నుగొన్న వర్ణమునే పలుమాఱు నుడివిన, అనుప్రాస మగును. — అక్కట [illegible] దిక్కునకు వచ్చునే నొక్కముక్కు పోటునం జిక్కఁడ[illegible]

౨. యమకము.—పలుమాఱొక్కవిధమయిన మాటల నర్థభేదముగల వానిని బ్రయోగించిన, యమకమగును.— మనస్సైన మన సైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు కానివాఁడు లేఁడయ్యె.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమ —ఉపమానోపమేయములకుఁ జక్కని పోలిక కలిగినచో నుపమాలంకారము. ఉపమానము (అధిక గుణము కల చంద్రాదికము), ఉపమేయము (పోల్పఁ బడఁదగిన ముఖాదికము), సాధారణధర్మము (ఉపమానోపమేయములకు సామాన్యమైన కాంత్యాదికము), ఉపమావాచకము (పోలికను సూచించు, 'వలె' మొదలగునవి), ఈనాలిగింటికి గ్రహణముగలిగినఁ బూర్ణోపమ.— ఎక్కడఁ జూచిన సవ్వసన్నమన్వితంబును సుమనోవిరాజితంబును నయి కప్పురపు దీవి స్వర్గంబుంబోలెఁ జూడ్కికి వేడ్కఁగొలుపుచున్నది.

౨. ఉత్ప్రేక్ష— ఉపమేయమునకుఁ గలిగిన యుపమాన ధర్మముంబట్టి, ఉపమేయము నుపమానముగా సంభావించుట యుత్ప్రేక్ష. ఇందు, వస్తువుకానిది వస్తువుగాను, హేతువుకానిది హేతువుగాను, ఫలముకానిది ఫలముగాను, తలఁపఁబడును.—అప్పు డప్పుతంగకుల దారుణరణమరణంబుఁ దానును బతంగుండై కానఁ జూడనోపక యూచోటువాసి చనియెనో యనఁ బ్రభాకరుండు ప్రభ మొడలి పడమటి కడలికడకు నడచి మఱుంగువడియె.

౩. రూపకము.—ఉపమేయముయొక్క ధర్మము ఉపమానమునం దారోపింపఁబడి హృదయరంజక మగునది రూపకము:—పుణ్యావశంబున నిప్పటి కాళశాదనాప మృత్యుదేవతపాతఁ బడక బ్రతికితిమి.

౪. స్వభావోక్తి.— సహృదయహృదయంగమముగా నున్నది యున్నట్టుగాఁ జెప్పుట స్వభావోక్తి:—యూథాయాతగజవ్రాతపత

తలఘాతంబులం జదిసి సమసిన శశకవిసరంబుల నాలోకించి, శశకేం ద్రునిమంత్రి బెగ్గలం బగ్గలింప రోఁజుచుం బాఱుతెంచి నిజాధీశ్వరునిం గాంచి వినయవినమితోత్తమాంగుండై నమస్కరించి తమవారికిం బాటిల్లినముప్పు చెప్పంబోయి డగ్గుత్తికవడి కొంతవడి నోరురాక యూరకుండి యెట్టకేలకు నెలుంగు దెచ్చుకొని యిట్లనియె.

౫. అతిశయోక్తి.—ఉన్నదానికంటె నెక్కువగాఁ జెప్పుట యతిశయోక్తి. మరాళకులాధ్యక్షుండు నిజపక్ష పక్ష విక్షేపణ జాతవాత వేగసముద్ధూత పాంసుజాతంబు భూనభోంతరాళంబుం దిరోహించి యంతరిక్షం బలక్షితంబుగాఁ జేయఁ జనుదెంచె.

౬. అర్థాంతరన్యాసము.—ఒకవిషయమును జెప్పి, దానిని సమర్థించుటకు విశేషముగాఁగాని సామాన్యముగాఁగాని వేఱొకవిషయమును జెప్పుట యర్థాంతరన్యాసము.—ఇనుమునుగూడిన వేఁడి వేల్పునకు సమ్మెటపెట్లబ్బెను; హీనునిఁగూడిన మాననీయునకు లాఘవంబు గలుగునుగదా.

౭. శ్లేషము.—అనేకార్థములుగల పదములఁగూర్చి చెప్పుట శ్లేషము:—అపరమహంసావతంసుండాకల జయించి నైజతేజంబెల్ల కడల వెలుంగ నొక్కనాఁడు నిజాప్తద్విజనికరపరివేష్టితుండై రాజయోగంబు మెఱయఁ బుండరీకాసనంబున సుఖాసీనుండై నిండు గొలువుండె.

౮. పద్యకావ్యము, గద్యకావ్యము, అని కావ్యము ద్వివిధము.

పద్యకావ్యము.

౧. ప్రతి పద్యమునకు నాలుగుపాదము లుండును. అనేకగణములుచేరి పాదమగును. గురులఘువుల చేరికచే గణము లేర్పడును.

౨. గురువులు:—దీర్ఘాక్షరములును, పూర్ణబిందువు, విస

ర్గము, పొల్లుహల్లు, వీనిని గూడిన వర్ణములును, సంయుక్తాక్షరమునకు ముందూఁదివలుకు వర్ణములును, గురువులు. గ, ఇది గురువునకుసంజ్ఞ.

3. లఘువులు:—తక్కినవి లఘువులు. ల, ఇది లఘువునకు సంజ్ఞ.

U, ఇట్లు బాలచంద్రునివిధమున వ్రాసిన గురువనియు, I, ఇట్లు నిడుపుగీత లాగున వ్రాసిన లఘువనియు గ్రహింపవలెను.

U I I U U I I U I U I I U U I
[రా ముఁ డు సిం హా స న మె క్కి న్యా య ము గన్ భూ మి
U U I I I I U I I I U U I I
పా లిం చి ప్ర జ ల దుః ఖ ము లఁ బోఁ గొ ట్టె ను.]

౪. నిసర్గగణములు, ఉపగణములు, అని గణములు రెండు విధములు.

౫. నిసర్గగణములు—ఇవి మూఁడేసి యక్షరములవలనఁ గలుగును. అందు, మూఁడుగురువులు మగణము, ఆదిగురువు భగణము, మధ్యగురువు జగణము, అంత్యగురువు సగణము, మూఁడులఘువులు నగణము, ఆది లఘువు యగణము, మధ్యలఘువు రగణము, అంత్యలఘువు తగణము:—

U U U శ్రీ రా మా, మగణము.	I I I మె లఁ గు, నగణము.
U I I నీ క ద, భగణము	I U U మహాత్ముల్, యగణము
I U I దు రం బు, జగణము,	U I U సౌఖ్యమున్, రగణము.
I I U గ మ ర న్, సగణము.	U U I నాగేంద్రు, తగణము.

౬. ఉపగణములు:—సూర్యగణములు, ఇంద్రగణములు, ఉపగణములలో ముఖ్యములు. సూర్యగణములు రెండు; ఇంద్రగణము లారు:—

౧. సూర్యగణములు.

| | |
సు ఖ ము, నగణము.

U |
పొందు. గలము.

ఇందు గలమును హాగణ మనియు వాడుదురు. ఈలాగుననే లగము నకు వగణమని పేరు.

౨. ఇంద్రగణములు.

| | | |
న ర ప ఖు, నలము.

| | | U
గు ణ ము లగు, నగము.

| | U |
ప లు మా టు, సలము.

U | |
మా ను లు, భగణము.

U | U
ప్రే మ తో, రగణము.

U U |
వ ర్ణిం త్రు. తగణము.

౭. యతిప్రాసములు:– పద్యపాదము మొదటివర్ణముయతి; రెండవవర్ణముప్రాసము. యతి ప్రతిపాదమునకు వేఱువేఱుగా నుండును. ప్రాసము పాదములకెల్ల నొకటిగా నుండును. ఆయాపాదములందుండు మొదటివర్ణముతో మైత్రిగల వర్ణ ముండుచోటు యతిస్థానమనఁబడును.

౮. యతి:– యతికి స్వరము ప్రధానము. అచ్చులలో, అ ఆ ఐ, ఔ లును; ఇ, ఈ, ఋ, ౠ, ఎ, ఏ లును; ఉ, ఊ, ఒ, ఓలును,

తమలోఁదాము మిత్రములు. హల్లులలో, క, ఖ, గ, ఘ, లును; చ, చ, ఛ, జ, జ, జ, ఝ, శ, ష, స, లును; ట, ఠ, డ, లును; త, థ, ద, ధ, లును; ప, ఫ, బ, భ, వ, లును; య, హ, లును; తమలో దాము మిత్రములు. ఈవ్యంజనములును స్వరమైత్రిఁ బొందియే యొండొంటికింబనికివచ్చును.

౯. ప్రాసము:— ప్రాసమునకు వ్యంజనమైత్రి ముఖ్యము. కాఁబట్టి యేయచ్చుతోఁ గూడినను బనికివచ్చును. ఒకపాదమున సంయుక్తాక్షరమున్న నన్నిపాదముల నాసంయుక్తాక్షరమే యుండవల యును. ప్రాసాక్షరములకు ముందువర్ణములు సర్వత్ర గురువులుగా నైనను, లఘువులుగానైనను, ఉండవలయును.

౧౦ పద్యములు:— వృత్తములు, జాతులు, ఉపజాతులు, అని పద్యములు మూడువిధములు.

౧. వృత్తములు.

౧. ఉత్పలమాల:— భ, ర, న, భ, భ, ర, వ, గణములును, పదియవయక్షరము యతియును గలనాలుగుపాదములు గలది యుత్పల మాల:—

"కొండని వేడ్కతోఁ బసిఁడి ♦ కొండ ధనార్థులకెల్లఁ బంచి యీ
కుండుట దానధారకుఁ బ ♦ యోనిధులెల్ల వ్యయింపలేమి యీ
రెండపకీర్తులం దల ధ ♦ రించినవాఁడు ప్రధానశీలుఁ డా
తం డిరువాగుగా ముసిఁకిఁ ♦ దార్చిన వెంక్రుక లన్నిమంబునన్."

౨. చంపకమాల:— న, జ, భ, జ, జ, జ, ర, గణములును. పదునొకండవ యక్షరము యతియును గల నాలుగుపాదములుఁ గలది చంపకమాల:—

"చెలువము నెల్లఁ బ్రోవుగను ♦ జేసి ప్రవీణత నంబుజంబులన్
నలువ సృజింప రేలవి క ♦ నద్యుతిహీనము లౌటఁ గ్రమ్మఱం
గలువలఁ జేసెనిఁ జేసినఁ బ ♦ గల్రుదిహీనముఁ దశెందు నాటఁగా
కలికి మొగంబు రేవగలు ♦ కాంతి దనర్పఁగఁ జేసె నిమ్మహిన్."

3. మత్తేభవిక్రీడితము:—స, భ, ర, న, మ, య, వ, గణములును, పదునాలవయక్షరము యతియును గల నాల్గుపాదములఁ గలది మత్తేభవిక్రీడితము:—

"వతియూరుద్యుతిఁ జెందఁ బూని నిజము ♦ శ్చర్మావనోదక్రియా
రతిఁ బాథోలవపూరితో దరములై ♦ రంభేభహస్తంబు లు
న్నతటిన్ వీడ మరుద్విభూతిఁగదళిం ♦ ద్వ్యద్గోష మాచంచలో
ద్ధతశుండాతతిఁ బాయదయ్యె నదెపో ♦ తద్వైరమూలం బిలన్."

4. శార్దూలవిక్రీడితము:—మ, స, జ, స, త, త, గ, గణములును, పదమూడవ యక్షరము యతియును గల నాలుగుపాదములఁ గలది శార్దూలము:—

"పున్నాగంబుల గెల్చు బాలగమనం ♦ బు న్నాభికావర్తముం
బున్నాగంబుల గెల్చు నీలరుచులం ♦ బొల్పారు రోమాళియుం
బున్నాగంబుల గెల్చు నవ్వికసితాం ♦ భోజాక్షి ప్రాపైనచోఁ
బున్నాగంబుల గెల్చు చేమియరుదా ♦ పుష్పాస్త్రుఁదూహింపఁగన్."

5. మత్తకోకిల:—ర, స, జ, జ, భ, ర, గణములును, పదునొకండవ యక్షరము యతియును గలది మత్తకోకిల:—

"పుత్రి యట్లగునమ్మ శోకము ♦ బొంది కుందుచునున్న నీ
గాత్ర మొండొకకీడు పాటిలఁ ♦ గందుఁ బాండుతనూభవుల్
పుత్రవర్గము చన్నచో నెద ♦ భూరిశోకముఁ బొందరే
పౌత్రహీనతఁ బడ్డ కుంతికి ♦ బాయ నేర్చున నెవ్వగల్."

౬. మాలిని:—న, న, మ, య, య, గణములును తొమ్మిదవ యక్షరము యతియును గలది మాలిని:—

"కథితశుభచరిత్రా ♦ గ్రావకన్యాకళత్రా
మథితవిమతగోత్రా ♦ మానిసంస్తోత్రపాత్రా
ప్రథనదితిజజైత్రా ♦ భక్తచిత్తాబ్జమిత్రా
పృథులధవళగాత్రా ♦ భీకరోగ్రాగ్నినేత్రా."

౨. జాతులు

౧. కందము:—కందమునకుఁ బ్రథమతృతీయ పాదముల మూఁడేసిగణములును, ద్వితీయచతుర్థపాదముల నయిదేసిగణములును, ఉండును. గగము, నలము, భ, జ, స, గణములువచ్చును. వీనిలో బేసిని జగణమురాదు. ద్వితీయ చతుర్థపాదముల మూఁడవ గణము నల జగణములలో నొకటిగాను, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతిగాను, కడపటియక్షరము గురువుగాను, ఉండవలయును:—

"అకలుషనీలిమ నాక
వ్యకచమునకు నోడి పాఱి ♦ నవియై తేఁటుల్
మకరంచార్థము తిఱుచుగ
వికచము లగుపుష్పములకె ♦ వెదకుచు నేగున్."

౨. ఉత్సాహ:—ఏడుసూర్యగణములు, ఒకగురువు, ఐదవ గణము మొదటి యక్షరము యతియు, కలది యుత్సాహ:—

"తనయుఁగాచుపనికిఁ బూని ♦ ధర్మపుత్రవాయునం
దనులుఁ గవలుఁ జేయఁగలుగు ♦ దండిమగలు నేనలం
గొని వడిం గడంగ సరకు ♦ గొనక నిలిచి యొక్కఁడుం
జెనఁగి యాఁగె సైంధవుండు ♦ బిరుదు దక్షుఁడుం గడే."

౩. ఉపజాతులు.

౧. తేటగీతము.—సూర్యగణ మొకటి, ఇంద్రగణములు రెండు, సూర్యగణములు రెండు, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతియు, కలది తేటగీతము.—

"నీవు చదివింతు వనుచు న ♦ న్నియును విడిచి
బిచ్చ మెత్తంగరాదుగా ♦ బేలతపసి
గడవ నాడకు చాలు నీ ♦ గొడవ యేల
వెఱ్ఱితన మేల యని మది ♦ లజ్జ వొడమి."

౨. ఆటవెలఁది.—మొదటిపాదమునకు మూడవపాదమునకు మూడు సూర్యగణములు రెండింద్రగణములును, రెండవపాదమునకు నాలవపాదమునకు అయిదుసూర్యగణములును, ప్రతిపాదమున నాలవ గణము మొదటియక్షరము యతియును, కలది యాటవెలఁది యను గీతము.

"అందుఁ బ్రమథముఖ్యు ♦ లందఱు గ్రందుగాఁ
దఱిసి తమయనుంగు ♦ తెఱవపిండుఁ
గూర్పుకొని మనోజ ♦ కోలాహలస్ఫూర్తి
యలర నోలి నోల ♦ లాడుచుండ."

౩. సీసము.—సీసమునకుఁ బ్రతిపాదమున రెండుభాగము లుండును. అందు మొదటిభాగమున నాలుగు ఇంద్రగణములును, రెండవభాగమున రెం డింద్రగణములు రెండు సూర్యగణములును, ప్రతిభాగపు మూడవగణము మొదటియక్షరము యతియును, అయి యుండవలయును. నాలుగుపాదములతుద నొకగీతముఁ జేర్పవలయును.

"వాలుఁ దొంటికై ♦ వడి మాటలాడదు,
కుటిలవృత్తివహింపఁ ♦ గుంతలంబు

లత్తుకలు సిరులురా ♦ సరచూడిక్కఁ గనుఁగొనె,
నాడించె బొమగొని ♦ యానసంబు
చనుగొమల్నెగయు వ ♦ క్షముపేక్షఁ గడకొత్తెఁ,
బాణిపాదము కొల్లి ♦ వాలుఁ దోడఁగె
పారెకు మధ్యంబు ♦ దారిద్రములెె చెప్పె,
రోచ్చోర్వకిటు లోఁగఁ ♦ జొచ్చె మేను
పట్టె గాంభీర్య మొక్కఁడు ♦ పెట్టుకొనియె
నాభి నానాఁటి కీగతి ♦ నాఁటిపొందు
చవుక యయినట్టి యిచ్చటఁ ♦ జనదు నిలువ
ననుచు జాతీనకరణి బా ♦ ల్యంబు జాఱె"

(దీనికిఁ బ్రాసమక్కఱలేదు. యతికిమాఱుగాఁ బ్రాస ముండవచ్చును.)

గద్యకావ్యములు.

౧. పద్యకావ్యముకానిది గద్యకావ్యము. దీనినే వచనకావ్యముందురు:—

ఆశ్రయించినను ఫలచ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షమునే యాశ్రయింపవలెను. ఒకవేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపక పోయినను, ననివార్యం బగు దానినీడ నేఁడు మాపనోవును; సింహ ప్రసాదంబున నజంబును వనంబున నిర్భయుంబుగఁ జరియించుటఁ గానమే? అట్లు ప్రబలులంజేరిన లాఘవాస్పదులకును గౌరవంబబ్బును; ద్వేష్యులును సర్వజగన్మాన్య లగుదురు. ఇఁక నార్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గడింప నేల? ఎప్పుడును హీనుని మాత్రము చేరరాదు. చేరినన్ మును గలగౌరవము సయితము పోవును. శౌండిని కరంబున నున్న పాలముంతనేని కల్లుముంతయే యందురు.

విరతులు.

౧. చక్కగా నర్థమగుటకు భాషించునపుడు కాని పఠించునపుడుగాని వాక్యాదుల యంతమందు యుక్తకాలము వఱకును నూరకుంట విరతి యనఁబడును. సులభముగా నన్వయించు కొనుటకు గ్రంథమును వాక్యములఁగాను వాక్యాంశములఁగాను విభజించుటకయి యట్టి వివిధవిరతులను దెలుపు సంజ్ఞలు (గుఱుతులు) వాడఁబడును.

సంజ్ఞలు.

, వాక్యాంశబిందువు. అన్వయమునందు సమీపసంబంధమును గలిగియు నించుక విరతి నపేక్షించు వాక్యాంశములతుద నీగుఱుతు వాడఁబడును.—సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, ఆకాశము నలంకరించును. ఇది యేకమాత్రకాలపు విరతిని దెలుపును.

; అర్థబిందువు. మహావాక్యములోని ముఖ్యవాక్యములయంతమం దీగుఱుతు వచ్చును.—నీటియందు బెండ్లు తేలును; గాని గుండ్లు తేలవు. ఇది ద్విమాత్రకాలపువిరతిని దెలుపును.

: న్యూనబిందువు దూరసంబంధముగల రెండు ప్రత్యేక వాక్యములనడుమ నీగుఱుతు వచ్చును.—లోకములో నాకంటెఁ బ్రాజ్ఞుఁడు లేఁడనుకొను: ఒకరినిమించినవారొక రుండనే యుందురు. ఇది మూడుమాత్రలకాలపువిరతిని దెలుపును.

. బిందువు. భిన్నవాక్యముల యంతమునం దీగుఱుతు వచ్చును.—పాపమునకు భయపడుము. మనుష్యుల కోపమునకు భయపడకుము. ఇది నాలుగుమాత్రలకాలపువిరతిని దెలుపును.

౨. ఈవిరతులను దెలుపుగుఱుతులుగాక, అర్థానురాగము

లైన ధ్వన్యాదులను సూచించుగుఱుతులును, మఱికొన్ని పెఱగుఱుతులును, కలవు.

? ప్రశ్నార్థకచిహ్నము. ప్రశ్నార్థకవాక్యములతుద నీగుఱుతు వచ్చును.—ఎవరక్కడ? సంస్కృతముం జదివితివా?

! రాగచిహ్నము. ఆశ్చర్యము, సంతాపము, మొదలగు వానిని దెలుపుపదములయు వాక్యములయు తుద నీగుఱుతు వచ్చును.- ఆ! ఇవి యేటిమాటలు! అయ్యో! ఎంత మంచివాఁడు పోయెను!

" " అనువాదచిహ్నము. గ్రంథాంతరమునుండి గ్రహింపఁబడినవాక్యాదుల కిరుప్రక్కల నీగుఱుతు లుండును.—"దుర్బలస్య బలం రాజా" అన వినమే.

( ) వృత్తార్థము, [ ] వలయితము. అముఖ్యము లగునట్టికాని పర్యాయము లగునట్టికాని పదములయొక్కయు వాక్యములయొక్కయు రెండుప్రక్కల నీగుఱుతులు వేయఁబడును —దాశరథికి (రామునకు) నమస్కారము. నిష్కారణముగ నీచుఁడు [పాపమునకు వెఱవఁడు కాఁబట్టి] సత్పురుషుల కెగ్గుచేయును.

∧ హంసపాదము. ఈగురుతు లుప్తవర్ణాదులు మీఁద వ్రాయబడి యున్నవని తెలుపును.

* తారకము. } ఈగుఱుతులు రెండును గ్రంథమునందలి
† శూలము. } విషయములనుగూర్చి యడుగున వ్రాయఁబడిన కారికలు మొదలగువానిని జూడుమని చదువువానికిం దెలుపుట కుపయోగింపఁబడును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

A GLOSSARY OF GRAMMATICAL TERMS.

భాష=Language.
వ్యాకరణము=Grammar.
వర్ణపరిచ్ఛేదము=Orthography.
పదపరిచ్ఛేదము=Etymology.
వాక్యపరిచ్ఛేదము=Syntax.
కావ్యపరిచ్ఛేదము=Prosody.
వర్ణములు=Letters.
వర్ణసమామ్నాయము=Alphabet.
అచ్చులు=Vowels.
హ్రస్వాచ్చులు= Short Vowels.
దీర్ఘాచ్చులు= Long Vowels.
హల్లులు=Consonants.
పరుషములు=Hard Consonants.
సరళములు=Soft Consonants.
స్థిరములు= Fixed Consonants
కంఠ్యములు=Gutturals.
తాలవ్యములు=Palatals.
మూర్ధన్యములు=Cerebrals.
దంత్యములు=Dentals.
ఓష్ఠ్యములు=Labials.
అనునాసికములు=Nasals.
అంతస్థములు=Semi-Vowels.
ఊష్మములు=Sibilants.
లఘువులు=Light Semi-Vowels.
అలఘువులు=Harsh Semi-Vowels.
పదము=Word.
వ్యస్తపదము=Simple word.
సమాసపదము=Compound word.
విశేష్యము=Noun.
సంజ్ఞావాచకము=Proper Noun.
జాతివాచకము=Real Noun.
గుణవాచకము=Abstract Noun.
క్రియావాచకము=Verbal Noun.
లింగము=Gender.
పుంలింగము=Masculine Gender.
స్త్రీలింగము=Feminine Gender.
నపుంసకలింగము=Neuter Gender.
వచనము=Number.
ఏకవచనము=Singular Number.
బహువచనము=Plural Number.
విభక్తి =Case.
ప్రథమావిభక్తి=Nominative Case.
ద్వితీయావిభక్తి=Objective Case.
తృతీయావిభక్తి=Implimentive Case.
చతుర్థీవిభక్తి=Dative Case.
పంచమీవిభక్తి=Ablative Case.
షష్ఠీవిభక్తి=possessive Case.
సప్తమీవిభక్తి=Locative Case.
సంబోధనప్రథమ=Vocative Case.
విశేషణము=Adjective.
గుణవిశేషణములు=Adjectives of Quality.
సంఖ్యావాచకములు=Numeral [Adjectives.
సంఖ్యార్థకము=Cardinal.
పూరణార్థకము=Ordinal.
క్రియావాచకము=Participle Adjective.
సర్వనామము=Pronoun.

పురుషబోధకములు=Personal Pronouns.
సంబంధార్థకములు=Relative Pronouns.
ప్రశ్నావాచకములు=Interrogative Pronouns.
విశేషణసర్వనామములు=Adjective Pronouns.
నిర్దిష్టసర్వనామములు=Demonstrative Adjective Pronouns
అనిర్దిష్టసర్వనామములు=Indefinite, Adjective Pronouns.
సంఖ్యావాచకసర్వనామములు=Numeral Adjective Pronouns.
క్రియ=Verb.
సకర్మకము=Transitive.
అకర్మకము=Intransitive.
సమాపకక్రియ=Finite Verb.
అసమాపకక్రియ=Infinite Verb.
కర్త=Agent or Subject.
కర్మము=Object.
కర్త్రర్థకము=Active Voice.
కర్మార్థకము=Passive Voice.
ప్రేరణార్థకము=Causal Voice.
స్వార్థకము=Indicative Mood.
ప్రార్థనార్థకము=Imperative Mood.
ఆశీరర్థకము=Precative Mood.
కాలము=Tense.
వర్తమానము=Present Tense.
భూతము=Past Tense.
భవిష్యత్తు=Future Tense.
తద్ధర్మము=Aorist.
పురుషము=Person.
ప్రథమపురుషము=Third Person.
మధ్యమపురుషము=Second person.
ఉత్తమపురుషము=First Person.
భావము=Affirmative.
వ్యతిరేకము=Negative.
స్వతంత్ర క్రియ=Principal Verb.
ఉపక్రియ=Auxiliary Verb.
న్యూనక్రియ=Defective Verb.
సాధారణక్రియ=Regular Verb.
విపరీతక్రియ=Irregular Verb.
అవ్యయములు=Indeclinable words.
సముచ్చయములు=Conjunctions.
సంధి=Combination Of letters,
ఆగమము=Additional.
ఆదేశము=Substitutional.
నిత్యము=Fixed.
వికల్పము=Optional.
స్వత్వము=State Of Nature.
లోపము=Elision.
సంశ్లేషము=Coalition.
ఆమ్రేడితము=Repetition Of word.
ప్రత్యయము=Particle.
సమానాధికరణాన్వయము=Concord.
వ్యధికరణాన్వయము=Government.
వాక్యము=Sentence.
సామాన్యవాక్యము=Simple Sentence.
సంక్లిష్టవాక్యము=Complex Sentence.
మహావాక్యము=Compound Sentence.
ప్రధానవాక్యము=Principal Sentence.
ఉపవాక్యము=Subordinate Sentence.

సూత్రము=Rule.
హంసపాదము=Caret.
పద్యము=Stanza.
ప్రాసము=Rhyme.
అలంకారములు=Figures of speech.
ఉపమాలంకారములు=Simile.
ఉత్ప్రేక్ష=Metaphor.
రూపకము=Allegory.
అతిశయోక్తి=Hyperbole.
పద్యకావ్యము=Poetry.
వచనకావ్యము=Prose.
సిద్ధము=Indigenous.
సాధ్యము=Applied.
అతిదేశము=Parsing.
అధ్యాహార్యము=Understood word.

విరతులు=Pauses.
వాక్యాంశ బిందువు=Comma.
అర్ధబిందువు=Semicolon.
న్యూనబిందువు=Colon.
బిందువు=Period.
ప్రశ్నార్థక-చిహ్నము=Interrogative Point.
రాగ-చిహ్నము=Exclamation Point.
అనువాద-చిహ్నము=Sign Of Quotation.
కృత్తార్ధము=Parenthesis.
వలయితము=Brackets.
తారకము=Star.
శూలము=Obelisk.

కావ్యసంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

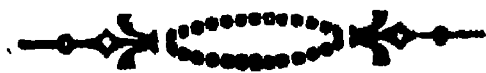
1951

[వెల రు 0-4-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

కావ్యసంగ్రహము

కావ్యసంగ్రహము

౧. దోషరహితములును, గుణసహితములును, భావాదియుక్తములును, అలంకారసంయుతములును, అగు వాక్యార్థసముదాయము కావ్య మనఁబడును. ఈకావ్యలక్ష్మికి శబ్దార్థములు శరీర మనియు, అలంకారములు సొమ్ములనియు, మాధుర్యాదులు గుణములనియు, వృత్తులు వ్యాపారములనియు, పూర్వకవులు వర్ణించియున్నారు. ఉత్తమకావ్యములు, మధ్యమకావ్యములు, అధమకావ్యములు, అని కావ్యములు మూఁడువిధములు. ధ్వని ప్రధానమయినది యుత్తమకావ్యము; ధ్వని అప్రధానమయినది మధ్యమకావ్యము. దీనిని గుణీకృతవ్యంగ్య మనియుఁ జెప్పుదురు; ధ్వని యస్ఫుటమైనది అధమకావ్యము. దీనిని చిత్ర మనియుఁ జెప్పుదురు.

౨. మహాకావ్యములనియు, ఉపకావ్యములనియు, కావ్యములు మరల రెండువిధములు. పట్టణము, నది, పర్వతము, ఋతువులు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, సరస్సు, వనము, మధువు, సంభోగము, విరహము, వివాహము, పుత్రజన్మము, నీతి, యాత్ర, యుద్ధము, జూదము, రాజు, అను అష్టాదశవర్ణనలుగలది మహాకావ్యము. వీనిలోఁ గొన్నివర్ణనలు లేనిది ఉపకావ్యము.

౩. ఇతిహాసములు, పురాణములు, ప్రబంధములు మొదలయినవి కావ్యములలో భేదములు. పారంపర్యముగా వచ్చు పూర్వచరిత్రములమూలమున జనులకు నీతిని తెలివిని బోధించు గ్రంథము లితిహాసములు; వేదములకు వ్యాఖ్యానప్రాయము లయి సర్గము ప్రతిసర్గము, వంశము, మన్వంతరములు, వంశానుచరితము అను

పంచలక్షణములు గల వ్యాసప్రోక్తము లైన కథలు పురాణములు; కొంచెము సత్యముతోఁగూడిన కల్పనాకథలు ప్రబంధములు.

శబ్దార్థములు.

౧. శబ్దములు వాచకములు, లక్షకములు, వ్యంజకములు, అని మూఁడువిధములు. వానియర్థములు వరుసగా, వాచ్యము, లక్ష్యము, వ్యంగ్యము, అనఁబడును. శబ్దవృత్తు లనఁగా శబ్దార్థ సంబంధములు క్రమముగా, అభిధ, లక్షణ, వ్యంజన, అనఁబడును.

(౧) అభిధ — సంకేతితము లయిన పదార్థముల సంబంధ మభిధ యనఁబడును. ఇది యోగమనియు, రూఢి యనియు, రెండు విధములు. అవయవార్థ సంబంధముగలది యోగము. — జలజము. అవయవార్థ సంబంధము లేనిది రూఢి:—కులము.

(౨) లక్షణ—వాచ్యార్థము పొసఁగనియెడల దానిసంబంధము గల యర్థమును దెచ్చుకొనుట లక్షణ యనఁబడును. ఇది జహల్లక్షణ యనియు, అజహల్లక్షణ యనియు ద్వివిధము. వాచ్యార్థమునువిడుచు నది జహల్లక్షణ.—జగములు సంతసిల్లె. వాచ్యార్థమును విడువనిది యజహల్లక్షణ:— కోదండవంక్తులు ముందు నడిచెను.

(౩) వ్యంజన—పదము లన్వయించి ధ్వనిచే విలక్షణ మైన యర్థాంతరము కలుగుచుండుట వ్యంజన. ఇది శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన యనియు, అర్థశక్తిమూలవ్యంజన యనియు ద్వివిధము. కేవల శబ్ద శక్తిచేత నర్థాంతరము కలిగినయెడల శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన.— నీచేతి కత్తిని దారసించిన శత్రువుల కనిమిషభావంబు చేకూఱును. అర్థశక్తిచేతనే యర్థాంతరము కలిగినయెడల నర్థశక్తిమూలవ్యంజన.— నీదానగుణమును జూచి మేఘము వెలవెలఁబాఱును.

దోషములు.

౧. పదదోషములు, వాక్యదోషములు, అర్థదోషములు, అని దోషములు మూడువిధములు.

౨. పదదోషములు.—అపుష్టార్థము, నిరర్థకము, గ్రామ్యము, క్లిష్టము, పరుషము, మొదలైనవి.

(౧) ప్రకృతోపయోగము లేనిపదము అపుష్టార్థము.—రాముఁడు వింశత్యర్థ కంఠుని జంపెను.

(౨) పాదపూరణము నిమిత్తమే వేసినపదము నిరర్థకము—రాముఁ డొగిఁజంపె రావణు రహిఁ జెలంగ.

(3) పామరులు మాటాడునది గ్రామ్యము.— ఆడు వస్తాఁడు.

(४) దూరార్థము క్లిష్టము.—పద్మారి జనకపుత్రీ రమణకుమార తాపము.

(౫) శ్రుతికటువైనది పరుషము. — కుద్ధేజ్జాధవమూర్ధధృతార్ధోద్వధిపతిని గొల్తు.

3. వాక్యదోషములు—అక్రమము, పునరుక్తి, వ్యాకీర్ణము, ఛందోభంగము, భిన్నలింగము, మొదలైనవి.

(౧) పదములవరుస తప్పియుండుట యక్రమము.— నీకీర్తిని ప్రతాపమును దినకరుఁడును హిమకరుఁడును పోలుదురు.

(౨) పదమునుగాని యర్థమునుగాని మరలఁ జెప్పుట పునరుక్తి.— వెన్నుఁడు విష్ణుఁడు వచ్చె నరుదెంచె.

(3) భ్రాంతికరమైన యన్వయముకలుగుట వ్యాకీర్ణము. — ఓకాంతా! పెట్టు తిలకమును గొప్పున ముడువు పూవులను.

(४) గణాదులుతప్పిన ఛందోభంగము.— క॥ కుందరదన కను బొమలు । విండ్లవలె మనోహరంబు లయ్యెను జూడన్,

(౫) స్త్రీని పురుషునితోఁ గాని పురుషుని స్త్రీతోఁ గాని పోల్చుట భిన్నలింగము.— ఆసుందరి చంద్రునివలె నున్నది.

౪. అర్థదోషములు.—హీనోపమ, అధికోపమ, పరుషము, నిరలంకృతి, విరుద్ధము, మొదలైనవి.

(౧) ఘనుని హీనునితోఁ బోల్చిన హీనోపమ. — ఇతఁడు కుక్కవలె మంచివిశ్వాసము కలవాఁడు.

(౨) అల్పుని నధికునితోఁ బోల్చిన నధికోపమ. — ఆపేను శివునివలెనే పుఱ్ఱెను బట్టెను.

(౩) అర్థము చెవి కసహ్యముగానుండినయెడల పరుషము — నీరూపమునకు మంటలోఁబడ్డమన్మథుఁడు సమానుఁడు.

(౪) ఉన్నసంగతితప్ప మఱియొకయందము లేనిచో నిరలంకృతి.— ఆరాజు బాహుయుగళయుతుఁడు.

(౫) దేశకాలాదివిరోధముగా నుండుట విరుద్ధము.—తుమ్మెద సంపెంగపువ్వులోని తేనె యానుచున్నది.

గుణములు.

౧. శ్లేషము, ప్రసాదము, మాధుర్యము, సౌకుమార్యము, సమత, అర్థవ్యక్తి, ఔదార్యము, కాంతి, ఓజము, సమాధి, అను పదియు గుణములు.

(౧) సంధి గలిసినపదము లేకపదము రీతిగా మనోహరముగా నుండుట శ్లేషము. — ఆలావణ్యం బగణ్య మావీర్యం బనిర్వాచ్యము.

(౨) ప్రసిద్ధపదములతో నింపుగాఁ జెప్పుట ప్రసాదము. — ఆరాజు యాచకజనులకు ముంగొంగుబంగారము.

(3) సరసము లగు వాక్యములు వేరువేరుగా వరుసగా నున్నచో మాధుర్యము.—అర్జునుఁడు యంత్రమత్స్యమును వేయఁగా ద్వాదశ రాసులును వెనుకకుఁ బాఱి, గడ్డికఱచి, వేషమునుమార్చి, కలుగుదూరి, అడవులచేరి, సిగ్గుపడి, భారమువహించి, విషముగ్రహించి, వంగి, నదులీఁది, నీటమునిఁగి, నిలువుగ్రుడ్లుపడి, తిరిగెను.

(౪) పూర్ణబిందుపూర్వకము లైన యక్షరములతో నింపుగా నుండుట సౌకుమార్యము.— ఇందొనవిందుక్రందుగ విషబిందువులు చింద సుందరి డెందమునఁ గుందు చెందెను.

(౫) అర్థరీతిచేత నాలుగుపాదములు నొక్కరీతిగా నుండుట సమత.—

సీ. శరవేగములు లేవె చలయంత్రపాఠీన
పాటనక్రియకు నేర్పడవుగాక
చాతుర్యములు లేవె శారదాభాండార
చోరకారశ్రీకిఁ జోరవుగాక
వితరణంబులు లేవె వివిధయాచకనృపా
లకగంతదఘ్నము ల్గావుగాక
సామర్థ్యములు లేవె సరిదన్యఃథయాన
శాసఃప్రౌఢికిఁ జనవుగాక.

(౬) అర్థము చిక్కులేక స్పష్టముగానుండుట యర్థవ్యక్తి.— నీకీర్తి లోకములోని యేనుఁగులనన్నిటిని నింద్రునియేనుఁగుతోఁ సమానము లగునట్లుగా చేసినది.

(౭) కొన్ని సంయుక్తాక్షరములతోఁ గూడుకొనుచువచ్చినచో నౌదార్యము.—అతని కీర్తికాంత బ్రహ్మాండనాట్యరంగమున వర్తించి నిత్యనర్తనము చేయును.

(౮) కొన్నివర్ణముల సముదాయ మింపుగా మరల మరల వచ్చుట కాంతి.—వలత్రేవి నిందుకల్హారత్రేని నాతఁడు సోయగంబున మించును.

(౯) ఇంపైనసమాసములతో నిండియుండుట యోజము.—ఆరాజమార్తాండుని శుభ్రయశము హీరహార నీహార డిండీరమందార కర్పూరమనోహరం బయి యున్నది.

(౧౦) ఒకదానిగుణమును వేఱొకదానికి రమ్యముగాఁ గూర్చుట సమాధి.—ఓరాజా! దానకన్య బలిచక్రవర్తిచేత నడుగులిడనేర్చి, కర్ణునిచేఁ గంచుకము ధరింపనేర్చి, కామధేనువు చన్నుఁబాల బెరిగి, నీకరగ్రహణము చేసినది.

భా వ ము లు.

౧. స్థాయిభావములు, విభావములు, అనుభావములు, సాత్త్విక భావములు, సంచారిభావములు, అని భావములు అయిదువిధములు కలవి.

(౧) స్థాయిభావములు:— శృంగారాదినవరసములకును కారణములయి నడుమ సంచారిభావము లెన్నివచ్చినను తాముమాత్రము విడువకుండునవి తొమ్మిదియు స్థాయిభావము లనఁబడును. అందు రతి శృంగారరసమునకును, హాసము హాస్యరసమునకును, శోకము కరుణారసమునకును, ఉత్సాహము వీరరసమునకును, భయము భయానక రసమునకును, జుగుప్స బీభత్సరసమునకును, రోషము రౌద్రరసమునకును, విస్మయ మద్భుతరసమునకును, శమము శాంతిరసమునకును, కారణములు. పురుషులకును స్త్రీలకును సంభోగవిషయ మయిన

యభిలాష రతి; క్రూరములుకాని యాకారవికారచేష్టలు చూచి నప్పుడు పుట్టుమనోవికాసము హాసము; ప్రియజనవిరహముచే మనస్సులోఁబుట్టుదుఃఖము శోకము; లోకోత్తరకార్యములను జేయఁగోరి చేసెడు ప్రయత్నముత్సాహము; క్రూరాకారాదులను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టుభీతి భయము; నెత్తురు, మాంసము మొదలయిన వానిని జూచుటవలనఁ గలిగెడి యసహ్యత జుగుప్స; క్రూరులు దుష్ట కార్యములను జేసినప్పుడు పుట్టుక్రోధము రోషము; అపూర్వవస్తువులను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టు ప్రమోదము విస్మయము; వైరాగ్యాదులచేత మనస్సు నిశ్చలత వహించుట శమము.

(౨) విభావములు:— స్థాయిభావములకుఁ గారణములయినవి విభావము లనఁబడును. ఆలంబనవిభావము, ఉద్దీపనవిభావము, అని విభావము ద్వివిధము. స్థాయిభావమునకు సమవాయికారణ మయిన దనఁగా పుట్టుట కాశ్రయ మయిన దాలంబనవిభావము. రతికి నాయికా నాయకు లాలంబనవిభావము; ఉత్సాహమున కాలంబనము వీరుఁడు; శోకమున కిష్టవస్తువును బోఁగొట్టుకొన్నవాఁడు. &c. స్థాయిభావమున కుద్దీపనకారణ ముద్దీపనవిభావము. అది యాలంబన విభావముయొక్క గుణము, చేష్ట, అలంకారము, తటస్థము, అని చతుర్విధములు గలది. శృంగారమున కాలంబనగుణము రూపయౌవనాదులు; ఆలంబనచేష్ట హావభావాదులు; ఆలంబనాలంకారము హారనూపురాదులు; తటస్థములు మలయమారుతకోకిలాలాపాదులు.

(3) అనుభావము:—స్థాయిభావముచేఁ గలిగి దానిని దెలియఁ బఱచునది యనుభావ మనఁబడును. రతికి కటాక్షభ్రూవిక్షేపాదు లనుభావములు. ఇవి నాయికకు నాయకవిషయమున రతిచేతఁ గలిగి నాయికామనోగత మగునట్టి యారతిని దెలియఁబఱచుచున్నవి.

(౪) సాత్త్వికభావములు:— పరుల సుఖదుఃఖాదులను విచారింపఁగా సత్త్వగుణముచేతఁ గలిగెడుమనోభావములు సాత్త్వికభావములు. స్తంభము, ప్రళయము, అశ్రువు, స్వేదము, వైస్వర్యము, రోమాంచము, కంపము, వైవర్ణ్యము, అనునెనిమిదియు సాత్త్వికభావములు. రాగభయాదులచే దేహము చలింపకుండుట స్తంభము; సుఖదుఃఖాదులచేఁ బరవశత్వము పొందుట ప్రళయము; హర్షరోషాదులచేఁ గన్నుల నీరు వచ్చుట యశ్రువు; రతిశ్రమాదులచేఁ బుట్టు చెమట స్వేదము; ఈర్ష్యారోషాదులచే గద్గదస్వరము కలుగుట వైస్వర్యము; సుఖాధిక్యాదులచే శరీరము గగుర్పాటుచెందుట రోమాంచము; రోషభయాదులచేఁ బుట్టు వడఁకు కంపము; రోషవిషాదాదులచే మొగము వెలవెలపోవుట వైవర్ణ్యము.

(౫) సంచారిభావములు:— స్థాయిభావమునకు నలుప్రక్కలను సంచరించి దానిని వృద్ధి పొందించుచు రసోత్పత్తికి సహాయము లైన నిర్వేదాదులు సంచారిభావములు. నిర్వేదము, శ్రమము, దైన్యము, జాడ్యము, గ్లాని, త్రాసము, శంక, ఆర్తి, రోషము, గర్వము, ఆవేగము, ధృతి, స్మృతి, చాపలము, ఉగ్రత, అవహిత్థ, త్రప, విషాదము, మదము, ఔత్సుక్యము, మతి, నిద్ర, మోహము, బోధము, మృతి, ముదము, ఆలస్యము, వితర్కము, సుప్తి, అసూయ, చింత, ఉన్మాదము, అపస్మృతి, అను ముప్పదిమూడును సంచారిభావములు. వీనికి వ్యభిచారిభావములనియు పేరు గలదు. ఈర్ష్య, తత్త్వజ్ఞానము మొదలయినవానిచేఁ గలుగు హేయత్వబుద్ధి నిర్వేదము; సురతము, మార్గగమనము మొదలయినవానిచేఁ గలుగుఖేదము శ్రమము; విరహము దారిద్ర్యము మొదలగువానిచేఁ గలుగుదురవస్థ దైన్యము; ఇష్టానిష్టదర్శనాదులవలన కర్తవ్యమును తెలిసికొనలేకుండుట జాడ్యము

(జడత); సురతాయాసాదులచేఁ గలిగెడుబలహీనత గ్లాని; మనస్తాపాదులచేఁ గలుగు హృదయసంక్షోభము త్రాసము; దుర్నయాదులచేత కీడు మూడు నేమో యనువిచారము శంక; హృదయతాపము వలనఁ గలిగిన శరీరపీడ ఆర్తి (వ్యాధి); అవమానతాధిక్షేపాదులవలనఁ గలుగు రోషము అమర్షము; ఐశ్వర్యము బలము కులీనత మొదలైనవాని వలన తనయందుఁ గలుగు సర్వోత్కృష్టబుద్ధి గర్వము; ఇష్టానిష్టప్రాప్తిచేఁ గలుగు తొట్రుపాటు ఆవేగము; జ్ఞానశక్త్యాదుల వలనఁ గలుగు నిస్పృహత్వము ధృతి; పూర్వ మనుభూతమైన విషయము జ్ఞప్తికి వచ్చుట స్మృతి; రాగద్వేషాదుల వలన పనులు తాఱుమాఱుగాఁ జేయుట చాపలము; అపరాధము రోషము దార్జన్యము లోనగువానిచేఁ గలుగునిర్దయత్వ ముగ్రత; గౌరవము కౌటిల్యము మొదలయిన వానిచే హర్షాద్యాకార గోపనము చేయుట యవహిత్థ; స్తుతిరత్యాదులచే గలుగు మనస్సంకోచము త్రప (వ్రీడ); అపరాధము, ధనహాని మొదలయిన వానిచేత నేమియు తోఁచక మనస్సులో పుట్టెడు వ్యసనము విషాదము; సురాపానము మొదలయినవానిచేతఁ గలిగిన హర్షమోహముల యతిశయము మదము; ప్రియస్మరణాదులచేత కాలవిలంబము సహింపలేకుండుట ఔత్సుక్యము; శాస్త్రచింతనాదులచేతఁ గలిగెడి యర్థనిర్ణయజ్ఞానము మతి; చింత బడలిక మొదలయిన వానిచేత మనోవ్యాపారముడుగుట నిద్ర; భయ దుఃఖాదులచేఁ గలుగు మూర్ఛ మోహము; నిద్ర లేకపోవుట వలనఁ గలిగెడి యింద్రియ ప్రకాశము బోధము; మరణ ప్రయత్నము మృతి; ఉత్సాహాదులచేఁ గలుగుమనఃప్రసాదముముదము (హర్షము); గర్భాదుల వలనఁ గలుగు మంద ప్రయత్నము ఆలస్యము; సాధక బాధక విచారము వితర్కము; నిద్రాతిశయము సుప్తి; దార్జన్యాదుల

చేత పరోత్కర్షము సహింపలేమి అసూయ; ఇష్టవస్తువు లభింపక పోవుట మొదలయినవానిచేతఁ గలుగు వగపు చింత; ప్రియవియోగము ధననాశనము మొదలయిన వానిచేత చేతనాచేతనముల యందు సమానముగా ప్రవర్తించుట యున్మాదము; మోహ దుఃఖాదులచేతఁ గలిగెడి యావేశము అపస్మృతి (అపస్మారము).

వృత్తులు.

౧. కైశికి, ఆరభటి, భారతి, సాత్వతి, అని యర్థసంబంధములగు కావ్యవృత్తులు నాలుగు.

(౧) కైశికి—మృదువయి తేలికైన యర్థరచన కైశికి. దీనిని శృంగార కరుణారసములయం దుపయోగించవలెను.

(౨) ఆరభటి—కఠినమై తీక్ష్ణమయిన యర్థరచన యారభటి. దీనిని రౌద్ర బీభత్సరసములయం దుపయోగించవలెను.

(3) భారతి—ఈషత్ప్రౌఢ మయిన యర్థరచన భారతి. దీనిని హాస్యశాంతాద్భుత రసములయం దుపయోగించవలెను.

(౪) సాత్వతి—ఈష త్కోమల మైన యర్థరచన సాత్వతి. దీనిని వీర భయానక రసములయం దుపయోగించవలెను.

రీతులు.

౧. మాధుర్యాదిగుణములతో గూడిన పదములకూర్పు రీతి యనఁబడును. వైదర్భి, గౌడి, పాంచాలి, అని రీతులు మూడు.

(౧) వైదర్భి—బంధపారుష్యమును, పదకాఠిన్యమును, దీర్ఘ సమాసములును, లేనిది వైదర్భి

(౨) గౌడి—బంధపారుష్యమును, దీర్ఘసమాసములును, గలది గౌడి.

(౩) పాంచాలి—కొంతవఱకు నయిరెండురీతుల నుండునది, పాంచాలి.

పా క ము లు.

౧. అర్థగాంభీర్యము పాక మనఁబడును. ద్రాక్షాపాకము, నారికేళపాకము, అని పాకములు రెండువిధములు.

(౧) ద్రాక్షాపాకము—పయిని లోపలను స్పష్టముగా తెలియుచున్న రసము గలది ద్రాక్షాపాకము.

(౨) నారికేళపాకము—స్పష్టముగా బోధపడని గూఢమైన రసము లోపలఁ గలది నారికేళపాకము.

శ య్య.

౧ పదము లొకదానితో నొకటి మనోహరముగా చేరుట శయ్య యనఁబడును.—రతిపతిప్రో చెలువున భారతిపతిప్రో మతి.

అలంకారములు.

౧. కావ్యమునకు శోభను దెచ్చెడిధర్మము లలంకారములు. అవి శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు, అని రెండువిధములు.

శబ్దాలంకారములు.

౧. శబ్దరూపము లయిన అనుప్రాసము, యమకము, ముక్తపదగ్రస్తము, మొదలయినవి శబ్దాలంకారములు.

౨. వృత్త్యనుప్రాసము, ఛేకానుప్రాసము, లాటానుప్రాసము, అని యనుప్రాసములు మూడువిధములు.

(౧) వృత్త్యనుప్రాసము—సంఖ్యానియమము లేక యొకటి రెండు మూడక్షరములు మరల మరలఁ జెప్పఁబడినచో వృత్త్యనుప్రాస మగును.—విపక్షశిక్షణవిచక్షణుఁ డగు నాథరాధ్యక్షుఁడు దక్షుఁడయి విపక్షులను శిక్షించును.

(౨) ఛేకానుప్రాసము—ఎడ తెగక రెండేసి యక్షరములు మరల మరల వచ్చినచో ఛేకానుప్రాస మగును—త్రిపురసంహారు హారు మనమనసులలోఁ దలంతము.

(౩) లాటానుప్రాసము—ఒక్కయర్థము గలపదములను తాత్పర్యభేదము కలుగునట్లు మరల మరలఁ జెప్పినచో లాటానుప్రాస మగును.—పరోపకారము చేసెడి వానిహస్తములు హస్తములు, అట్టి వానిజన్మము జన్మము.

౩. వచ్చినపదములనే యర్థభేదము కలుగునట్లుగా మరలఁ బ్రయోగించినచో యమక మగును. — ఆసైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబుకానివాఁడు లేఁడు.

౪. వెనుకవిడిచినపదమునే యవ్యవధానముగా మరల మరల గ్రహించుచు వచ్చినచో ముక్తపదగ్రస్త మగును. — ఆమెముఖము చంద్రునియందము చూఁపు; చూఁపుతూఁపులను మించును; మించును శరీరకాంతి తిరస్కరించును.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమ—ఉపమానమునకును, ఉపమేయమునకును, మనోహర మయిన సాదృశ్యము గలిగియున్నపక్షమున, ఉపమాలం

కార మగును. ఇది పూర్ణోపమయనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండు విధములు. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమావాచకము, ఈనాలుగును ప్రయోగింపఁబడినచో పూర్ణోపమ.—ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాలుగింటిలోఁ గొన్ని లోపించినయెడల లుప్తోపమ.—ఆమెముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్చుటకయి గ్రహించెడి గుణాధిక్యముగల చంద్రాదిక ముపమానము, వర్ణనీయ మయిన ముఖాదిక ముపమేయము, ఉపమానోపమేయములకు సామాన్య మయిన అందము మొదలయినది సాధారణధర్మము, పోలికను తెలుపు చంద్రునివలె మొదలగునది యుపమావాచకము.

౨. అనన్వయము—ఒకవస్తువునే యుపమానము గాను, ఉపమేయముగాను కూడఁ జెప్పుట యనన్వయము.—ఆమెముఖమున కామెముఖమే సమానము.

3. ఉపమేయోపమ—ఉపమానము నుపమేయముగాను, ఉపమేయము నుపమానముగాను మార్చివర్ణించుట యుపమేయోపమ.—ఆమెముఖమునకుఁ జంద్రుఁడు సాటి; చంద్రున కామెముఖము సాటి.

౪. ప్రతీపము — ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట ప్రతీపము—ఆమెముఖముతోఁ జంద్రుఁడు సమానుఁడు.

౫. రూపకము—ఒకవస్తువునందు మఱియొకవస్తుత్వ మారోపించుట రూపకము.—ఆమెముఖచంద్రబింబము కళంకములేక యొప్పుచున్నది.

౬. ఉల్లేఖము—ఒకవస్తు వాయాగుణములనుబట్టి యొకనిచే ననేకవస్తువులుగాఁ జెప్పఁబడినను, అనేకులచే ననేకవస్తువులుగాఁ

చెప్పఁబడినను ఉల్లేఖము.—నేనా రాజును దానమున కర్ణునిగాను, కీర్తిని నర్జునునిగాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, సత్యమున హరిశ్చంద్రునిగాను, తలఁచెదను. అతనిని స్త్రీలు మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముఁగాను, శత్రువులు యమునిగాను, భావింతురు.

౭. స్మృతిమంతము—ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు మఱియొకటి స్మరణకు వచ్చుట స్మృతిమంతము.—పూర్ణిమాచంద్రబింబమును జూచినప్పుడెల్ల నా కామెముఖము స్మరణకు వచ్చుచుండును.

౮. భ్రాంతిమంతము—ఒకవస్తువునం దన్యవస్తుభ్రమ కలిగినయెడల భ్రాంతిమంతము.—తుమ్మెద యామెముఖము పద్మమని త్రాల వచ్చుచున్నది.

౯. అపహ్నవము—వర్ణ్యమైన వస్తువును మఱుఁగుపఱిచి దానిని మఱియొకవస్తువునుగా నిర్ణయించుట యపహ్నవము.—ఆ కనఁబడునది యామె మోముకాదు; కేవలపూర్ణిమాచంద్రబింబము.

౧౦. ఉత్ప్రేక్ష—అన్యవస్తువులతోడి గుణాదిసంబంధమును బట్టి యొకవస్తువుయొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యమును కల్పించుట యుత్ప్రేక్ష.—పద్మము నీచరణైక్యమును పొందుటకో యన నీటిలో తపస్సుచేయుచున్నది.

౧౧. అతిశయోక్తి—సంబంధము లేనిదే యున్నట్టుగాని, సంబంధమున్నను లేనట్టుగాని వర్ణించుట యతిశయోక్తి.—ఆపట్టణమునందలి మేడలు చంద్రబింబమును స్పృశించుచున్నవి; నీవు దాతవయి యుండఁగా కల్పవృక్షముల నెవ్వరు నాదరింపకున్నారు.

౧౨. తుల్యయోగిత—ప్రకృతములకుఁ గాని, అప్రకృతములకుఁ గాని యేకధర్మములు చెప్పుట తుల్యయోగిత— చంద్రోదయము కాఁగానే పద్మములును జారిణీముఖపద్మములును కూడ ముడుచుకొనిపోవుచున్నవి; నీశరీరమార్దవము చూడఁగా మాలతీ పుష్పమునందును పల్లవములందునుగూడ కాఠిన్యము తోఁచుచున్నది.

౧౩. దీపకము— ఉపమానోపమేయముల కేకధర్మమును జెప్పుట దీపకము.—మదముచే నేనుఁగును, ప్రతాపముచే రాజును ప్రకాశింతురు.

౧౪. ప్రతివస్తూపమ—ఒక్క సామాన్యధర్మమును రెండు వాక్యములయందు భిన్నపదములచేఁ జెప్పుట ప్రతివస్తూపమ.—సూర్యుఁడు తాపముచేఁ రాజిల్లును; శూరుఁడు చాపముచే శోభిల్లును.

౧౫. దృష్టాంతము—రెండువాక్యములయందు భిన్నధర్మములను భిన్నపదములతోఁ జెప్పుట దృష్టాంతము—ఓ రాజా! లోకములో నీవేకీర్తిమంతుఁడవు. చంద్రుఁడే కాంతిమంతుఁడు.

౧౬. నిదర్శన—సమానము అయిన వాక్యార్థముల కైక్యమారోపించుట నిదర్శన.—దాతకు పారుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే.

౧౭. సందేహము—సాధారణధర్మముచే రెండువస్తువులలో నిదియో యదియో యని సంశయము దోఁచినయెడల సందేహము.—అతఁ డింద్రుఁడో చంద్రుఁడో.

౧౮. వ్యతిరేకము—ఉపమానోపమేయములకు విరుద్ధధర్మములను జెప్పినయెడల వ్యతిరేకము.—సత్పురుషులు పర్వతములవలె మహోన్నతులు; అయినను వారు ప్రకృతికోమలులు.

౧౯. సహోక్తి—సహార్థము (తోడ) ను జనరంజకముగా నుప

యోగించినయెడల సహోక్తి. — అతనికీర్తి శత్రువులతోఁగూడ దిగంతములకుఁ బోవుచున్నది.

౨౦. వినోక్తి—ఒకవస్తువు లేకపోవుటవలన వర్ణ్యము రమ్య మగునని కాని, నింద్య మగునని కాని, చెప్పినయెడల వినోక్తి— ఓరాజా! నీసభ దుష్టులు లేకపోవుటచేఁ బ్రకాశించుచున్నది; విద్య హృద్యమైనను వినయము లేకపోవుటచేఁ సావద్య యగుచున్నది.

౨౧. పరికరము—సాభిప్రాయవిశేషణ మున్నయెడల పరికరము.—హిమాంశుని శిరస్సున ధరించిన శివుఁడు నా తాపమును పోఁగొట్టునుగాక!

౨౨. పరికరాంకురము—సాభిప్రాయవిశేష్య మున్నయెడల పరికరాంకురము.—దేవుఁడైన చతుర్భుజుఁడు నాకుఁ బురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చునుగాక!

౨౩. శ్లేషము—ఒకవాక్యమున కనేకార్థములు కలుగునట్లు చెప్పుట శ్లేషము.—పద్మాకర మూర్మికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది.

౨౪. అప్రస్తుతప్రశంస — ప్రస్తుతవిషయమున కనుకూలించునట్లుగా అప్రస్తుతవిషయమును ప్రశంసించుట యప్రస్తుతప్రశంస — ఇంద్రునిఁదక్క మఱియొక్కనిని యాచింపని యాచాతకపక్షియే పక్షులలోనెల్ల సుకృతి.

౨౫. ప్రస్తుతాంకురము—ఒక ప్రస్తుతవిషయమే ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించుట ప్రస్తుతాంకురము. దీనినే యన్యాపదేశ మందురు.—ఓభృంగమా! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁగూడిన మొగలిపూవు దాఁదికిఁ బోయెదవేమి!

౨౬. వ్యాజస్తుతి.— చేసెడునింద వ్యాజముచేత స్తుతియే యైనపక్షమున వ్యాజస్తుతి— ఓగంగా! నీవు మహాపాపులను స్వర్గమునకుఁ బంపుచున్నావు. నీకు వివేక మెక్కడిది?

౨౭. వ్యాజనింద.— చేసెడిస్తుతి వ్యాజముచేత నిందయైనచో వ్యాజనింద — ఓసుందరీ ! నీవు మంచిదానవు. నాపెనిమిటిని బిలువఁబోయి నానిమిత్తమయి యాతని నఖక్షత దంతక్షతములకు లోనయి శ్రమనొంది వచ్చితివిక దా?

౨౮. ఆక్షేపము— తన యభిమతమును స్పష్టముగాఁ జెప్పక, ఆక్షేపణపూర్వకముగా తనకిష్టము లేనివానినే విధించుచు మఱియొక విధముగా తనయభిమతమును గమ్యముగాఁ జెప్పుట యాక్షేపము.— ఓనాథా! నాకు చింతలేదు. నన్ను విడిచిపెట్టి నీమనసు వచ్చిన చోటికే పొమ్ము. నేనక్కడనే మఱలఁబుట్టి నీపాదసేవ చేసెదను.

౨౯. విరోధాభాసము— రెండువాక్యము లన్యోన్యవిరుద్ధార్థములుగాఁ గనఁబడుచున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము లేకుండఁ జెప్పుట విరోధాభాసము.— ఆరాజు నీతిమంతుఁ డయ్యు ననీతిని ప్రజాపాలనము చేసెను.

౩౦. విభావన— కారణములేక కార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినను విరుద్ధకారణము వలనఁ గార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినను విభావన — ఓకాంతా! నీపాదములు లత్తుకపెట్టక పోయినను నెఱ్ఱ నగుచున్నవి. పతి నెడబాసిననన్ను శీతాంశుకిరణములే సంతాపపెట్టుచున్నవి.

౩౧. విశేషోక్తి—సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము పుట్ట లేదని చెప్పుట విశేషోక్తి.— ఆమె హృదయములో స్మరదీపము పూర్ణముగా వెలుఁగుచున్నను స్నేహ మావంతయు తగ్గలేదు.

౩౨. అసంగతి.— కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము

మఱియొకచోటఁ గలిగినదని చెప్పుట యసంగతి.—విషపానము మేఘములు చేయఁగా విరహిణీస్త్రీలు మూర్ఛ నొందుచున్నారు.

33. విషమము—ఒకదాని కొకటి తగనిది సంప్రాప్త మయిన దని చెప్పినను, కోరినదానికంటె విరుద్ధఫలము సంభవించినదని చెప్పినను, విషమము — అపుష్పకోమలి యెక్కడ? ఇటువంటి దుర్వార మదనజ్వర మెక్కడ? ఎలుక బుట్టకొటికి యాహారమును పొందఁగోరి పాముచే భక్షింపఁబడియె.

34. చిత్రము—తాను కోరెడుఫలమునకు విపరీత మయినపని చేయుచున్నట్లు వర్ణించినచో చిత్రము.—అతఁడు మహోన్నతి పొందగోరి నమ్రత నభ్యసించుచున్నాఁడు.

35. అన్యోన్యము— రెండువస్తువుల కన్యోన్యోపకారమును వర్ణించిన యెడల నన్యోన్యము.— కవిచే రాజును రాజుచే కవియుఁ బ్రకాశింతురు. కంకణముచే హస్తమును హస్తముచేఁ గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి.

36. విశేషము—ఒకవస్తువునే యనేకస్థలములయం దున్నట్లు వర్ణించుట విశేషము.— నాకు లోపలను వెలుపలను ముందును వెనుకను సర్వత్ర ప్రియుఁడే తోఁచుచున్నాఁడు.

37. కారణమాల— వరుసగా నొకదానికొకటి కారణము లుగా కొన్నిసంగతులను వర్ణించుట కారణమాల.— నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేత కీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును కలుగును. నరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యము వలనను, దారిద్ర్యము దానహీనతవలనను సంభవించును గనుక దానపరుఁడవు కమ్ము.

38. సారము— పూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తర ముత్కృ

ష్టముగా వర్ణించినచో సారాలంకారము. — తేనె తియ్యనిది; అమృతము దానికంటెను తియ్యనిది; కవివాక్య మమృతముకంటెను మధురమయినది.

౩౯. యథాసంఖ్యము—క్రమసంఖ్య గలవానిని వరుసగాఁ క్రమసంఖ్య గలవానితో నన్వయించునట్లు వర్ణించుట యథాసంఖ్యాలంకారము. దీనినే క్రమాలంకార మందురు.—పుత్రులను మిత్రులను శత్రులను పోషింపుము భూషింపుము దూషింపుము.

౪౦. పరివృత్తి—ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానిని పుచ్చుకొనుట పరివృత్తి.—రాజు తా నొక్కబాణమునువిడిచి శత్రువుల లక్ష్మీకటాక్షమును గ్రహించెను.

౪౧. పరిసంఖ్య—ఒకవస్తువు నొకచోట నిషేధించి మఱియొకచోట విధించినచో పరిసంఖ్య.—దీపములయందు స్నేహక్షయము కలిగినను కలుగునుగాక స్త్రీలహృదయములయందు కలుగదు.

౪౨. వికల్పము—తుల్యబలము గల రెండువిరోధము లైన కార్యములలో నేదైననొకటి చేయవలెననుటవికల్పము.—నీవు తలనైనను ధనువు నైనను వంచుకొని నీశత్రువువద్దకు పోవలెను.

౪౩. సముచ్చయము— ఒక్కకార్యమున కొక్కకారణము చాలియుండఁగా ననేకకారణములను జెప్పుట సముచ్చయము.—అతని మదమునకు కులమును రూపమును వయస్సును విద్యయు ధనమును హేతువు లయినవి.

౪౪. సమాధి— ఆరంభించిన కార్యమునకు మఱియొక కారణముచే సౌలభ్యము కలిగినయెడల సమాధి—అసలే జారస్త్రీ బయలు వెడలఁ దలఁచి యుండెను, ఇంతలో సూర్యుఁడును గ్రుంకెను.

౪౭. కావ్యార్థాపత్తి—ఒకయుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడు చున్నప్పుడు సామాన్యవస్తువును సాధించుట యెంతని చెప్పినచో కావ్యార్థాపత్తి.—సుముఖముచేత చంద్రుఁడే జయింపఁబడుచుండఁగా నిఁక పద్మములు జయింపఁబడు టెంత?

౪౮, కావ్యలింగము—సమర్థనీయ మయిన కార్యమును కారణ వాక్యముచే సాధించుట కావ్యలింగము. — నామనస్సులో ఫాలలో చనుఁ డున్నాఁడుగనుక నేను మన్మథుని జయించితిని.

౪౯. అర్థాంతరన్యాసము — విశేషముఁజెప్పి దానిని సాధిం చుట కయి సామాన్యమును తెచ్చుకొన్నను, సామాన్యమును జెప్పి దానిని సాధించుట కయి విశేషము దెచ్చుకొన్నను అర్థాంతర న్యాసము — రామకార్యమునకై హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁటెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేది? మహాత్ములఁ జేరి యల్పు లును గౌరవమొందుదురు? పుష్పమునుగూడి దారము తలకెక్కదా?

౫౦. ప్రౌఢోక్తి—క్రియాధిక్యమున కయి హేతువునందు హేతువు కల్పించినచో ప్రౌఢోక్తి — ఆమెశిరోజములు యమునా తీరతమాలవల్లికలవలె నీలముగా నున్నవి.

౫౧. సంభావన—ఈలాగున నయినపక్షమునఁ బ్రకృతకార్య సిద్ధి యగునని యూహించినచో సంభావన.—వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁగలుగును.

౫౨. మిథ్యాధ్యవసితి — ఒకదానికి మిథ్యాత్వమును సూచిం చుట కయి మఱియొక మిథ్యాభూత మయినదానిని కల్పించుట మిథ్యాధ్యవసితి. — ఆకాశపుష్పమాలను ధరింపఁ గలిగిన వాఁడు వేశ్యను వశ్యనుగాఁ జేసికోఁగలుగును.

౫౧. ప్రహర్షణము—యత్నములేకుండ కోరిన కార్యము సిద్ధించినచోఁ బ్రహర్షణము—తాను వెదుకఁదలఁచిన తీఁగె కాళ్ళనే చుట్టుకొనెను.

౫౨. విషాదనము—ఈప్సితార్థసిద్ధికయి ప్రయత్నించు చుండఁగా తద్విరుద్ధఫలము గలిగినచో విషాదనము—దీప మెగసనద్రో యుట కయి చేయి పెట్టఁగానే దీప మాఱిపోయెను.

౫౩. అవజ్ఞ—అధికాశ్రయమును పొందినను, అధికఫలము లభింపలేదని చెప్పుట యవజ్ఞ—బొక్కెన సముద్రమున మునిఁగినను కుండెడునీటినే తెచ్చుచున్నది.

౫౪. లేశము—ఆనుకూల్యమునుబట్టి దోషమును గుణమునుగాఁ జెప్పినను, ప్రాతికూల్యమునుబట్టి గుణమును దోషమునుగాఁ జెప్పినను, లేశాలంకారము.—ఓచిలుకా! స్వచ్ఛందవిహారముగల తక్కిన పక్షులకులేని వాఙ్మాధుర్యము కలుగఁబట్టికదా నీకు పంజర బంధనము కలిగినది?

౫౫. తద్గుణము—తనగుణమును విడిచి యన్యగుణమును పొందుట తద్గుణము—అధరకాంతిచే నీముక్కు ముత్యము పద్మరాగ మణి యగుచున్నది.

౫౬. అతద్గుణము — అన్య వస్తుగుణమును పొందుటకుఁ దగినకారణ ముండియుఁ బొందకపోవుట యతద్గుణము — ఓరాజా! నీకీర్తిధావళ్యముచేత శివునికంఠ మయినను దెలుపగును గాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపుగాదు.

౫౭. అనుగుణము—పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్న గుణమునకు మఱియొక వస్తువుచే గుణాధిక్యమును జెప్పుట యనుగుణము—

చెవులయందలి నీలోత్పలములు త్వత్కటాక్షలబ్ధిచేత మఱింత నైల్య మును బొందుచున్నవి.

౫౮. మీలితము — గుణసామాన్యముచే భేదము లేనట్టు వర్ణించుట మీలితము—నీసహజారుణము లయిన చరణముల యందు లత్తుకపూఁత కనఁబడనే కనఁబడదు.

౫౯. సామాన్యము — సాదృశ్యముచేత నుపమానోపమేయ ములకు భేదము కనఁబడలేదని చెప్పినచో సామాన్యము—తామర కొలఁకులోఁ జొచ్చిన యామెముఖమే కనఁబడుచుండలేదు.

౬౦. లోకోక్తి—సామెతను చక్కఁగా సమర్పినచో లోకోక్తి—పాముకాళ్లు పామునకే తెలియును.

౬౧. వక్రోక్తి—శ్లేష కాకుస్వరాదులచే నన్యార్థము కల్పించుట వక్రోక్తి — ఓయింతీ! కాకులు కూయుచున్నవి యిప్పుడు పగలగునుజుమా. ఓనాథా! కోఱనోము నోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహము లెట్లుకలుగును?

౬౨. స్వభావోక్తి — చక్కనిపదములచే వస్తువుల నున్నవి యున్నట్లు వర్ణించుట స్వభావోక్తి—ఆలేడి చెవులు నిక్కించి బెదరి బెదరి చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోకుకొనుచున్నది.

౬౩. భావికము—భూతకాలము నందలికాని భవిష్యత్కాల మునందలికాని కథ లిప్పుడు చూచినట్టుగా జెప్పుట భావికము—రామ రావణ యుద్ధ కథలఁ జదువుచో నాకుం బ్రత్యక్షముగఁ గనఁబడు చున్నది.

౬౪. నిరుక్తి—యౌగికార్థము గలశబ్దముల కవయవార్థము వలన నర్థాంతరకల్పన చేయుట నిరుక్తి—ఓచంద్రా! మమ్ము బాధించుటవలననే నీదోషాకరత్వము తేటపడుచున్నది.

౬౫. ప్రతిషేధము—ప్రసిద్ధ మగు నిషేధము ననువదించి వర్ణించుట ప్రతిషేధము.—ఓశకునీ! ఇది నాటి పాచికలతో నాడిన జూదము కాదు. ఇప్పుడు వాడిబాణములతోఁ నాడెడుజూదము సుమీ.

నా య కా ది ల క్ష ణ ము.

౧. కావ్యనాటకాదులయందు వర్ణింపఁబడు ప్రధానపురుషుఁడు నాయకుఁడనియు, ప్రధానస్త్రీ నాయిక యనియు, చెప్పఁబడుదురు. ధీరోదాత్తుఁడు, ధీరోద్ధతుఁడు, ధీరశాంతుఁడు, ధీరలలితుఁడు, అని కథానాయకులు నాలుగు తెగలవారు.

(౧) ధీరోదాత్తుఁడు—స్థైర్యవంతుఁడును, ఆత్మస్తుతి లేనివాఁడును, కరుణాళుఁడును, సాత్వికుఁడును, గాంభీర్యశాలియు, గర్వరహితుఁడును, సత్యసంధుఁడును, క్షమాసంపన్నుఁడును, అయినవాఁడు ధీరోదాత్తుఁడు.

(౨) ధీరోద్ధతుఁడు—శౌర్యశాలియు, కోపశీలుఁడును, దర్పవంతుఁడును, ఆత్మస్తుతిపరాయణుఁడును, మాయావియు, చపలుఁడును, అగువాఁడు ధీరోద్ధతుఁడు.

(3) ధీరశాంతుఁడు—ధీమంతుఁడును, శుచియు, అభిమానియు, శమసమన్వితుఁడును, అగు బ్రాహ్మణుఁడు ధీరశాంతుఁడు.

(౪) ధీరలలితుఁడు—భోగలోలుఁడును, రూపవంతుఁడును, కామభీరుఁడును, కామినీ పరవశుఁడును, అగువాఁడు ధీరలలితుఁడు.

౨. శృంగారమునందీనాయకులు నలుగురును దక్షిణుఁడు, అనుకూలుఁడు, ధృష్టుఁడు, శఠుఁడు, అని మరల నాలుగుభేదములు కలవారుగా నున్నారు.—

(౧) బహుకాంతలకు సమానప్రియుఁ డయినవాఁడు దక్షిణుఁడు; (౨) ఏకభార్యానురక్తుఁడైనవాఁ డనుకూలుఁడు; (3) తన జారత్వము బయలఁబడినను భయపడనివాఁడు ధృష్టుఁడు; (౪) ఒక కాంతయందు మనస్సు గలవాఁ డయి మఱియొక కాంతయందు పయికనురాగమును చూపుచు నప్రియము చేయువాఁడు శఠుఁడు.

3. ఈనాయకులకు స్త్రీలను కూర్చుటలో సహాయులుగా నుండువారు విటుఁడు, పీఠమర్దుఁడు, చేటుఁడు, విదూషకుఁడు అని నలుగురు.—నాయకాసంఘటన కనుకూలమైన యేకవిద్య గలవాఁడు విటుఁడు; (౨) నాయకుని కంటె కొంచెము హీనమైన గుణములు కలవాఁడయి కార్యమునకు సహాయుఁడుగా నుండువాఁడు పీఠమర్దుఁడు; (3) నాయికాసంధానమునం దసమానచాతుర్యము గలవాఁడు చేటుఁడు; (౪) వికృతములైన యంగములచేతను మాటలచేతను వేషాదులచేతను నవ్వుపుట్టించి యుత్సాహముకలుగఁ జేయువాఁడు విదూషకుఁడు.

౪. స్వీయ, పరకీయ, సామాన్య, అని నాయికలు ముగ్గురు.—

(౧) ఉచితలజ్జయు, ఆర్జవమును, శీలమును, సౌందర్యమును, గలస్వభార్య స్వీయ; (౨) పరునిభార్యయు వివాహము కాని కన్యయు పరకీయ; (3) వేశ్య సామాన్య.

౫. ఈనాయికలు ముగ్ధ, మధ్య ప్రౌఢ, అని మూడుభేదములు కలిగి యుందురు..—(౧) నూతనముగా యౌవనమును పొందినదియు, అల్పరతమును గోరునదియు, ముగ్ధ; (౨) యౌవనమధ్యస్థయై రతాంతమునందు పరవశ యగునది మధ్య; (3) యౌవనము ముదిరి యల్పలజ్జ గలదై సురతమునందు పురుషుని చొక్కించునది ప్రౌఢ.

౬. ధీర, అధీర, ధీరాధీర, అని మరల మధ్యయు ప్రౌఢయు

ము త్తెఱంగుల నుందురు.— (౧) సాపరాధుఁ డయిన భర్తను పరిహాస ముగా నెత్తిపొడుచునది మధ్యధీర; (౨) కన్నుల నీరు పెట్టుకొని పరుషము లాడునది మధ్యాధీర; (౩) కన్నీటితో వక్రోక్తులను పలుకునది మధ్యధీరాధీర; (౪) భర్త యపరాధి యైనప్పుడు డాకా రాదులచేత కోపము కనఁబడనీయక రతివేళయం దలయించునది ప్రౌఢధీర; (౫) భర్తను రోషముచేత కొట్టునది ప్రౌఢాధీర; (౬) కోప ముతో కుటిలవాక్యము లాడునది ప్రౌఢధీరాధీర.

౭. ఈశృంగారనాయికలు స్వాధీనభర్తృక, వాసకసజ్జిక, విర హోత్కంఠిత, విప్రలబ్ధ, ఖండిత, కలహాంతరిత, ప్రోషితభర్తృక, అభిసారిక, అని యెనిమిది విధములుగఁ జెప్పఁబడుదురు.— (౧) తనకు భర్త వశుఁడై యున్నచో స్వాధీనభర్తృక, (౨) ప్రియుని రాక వేచి శరీర మును గృహమును అలంకరించుకొనునది వాసకసజ్జిక; (౩) పతివచ్చుట కాలస్యము చేయఁగా తాళలేక తహతహపడునది విరహోత్కంఠిత; (౪) సంకేతస్థలమునకుఁ బోయి నాథుఁడు లేకపోవుటచే ఖేదము నొందు నది విప్రలబ్ధ; (౫) విభుఁడు పరస్త్రీని బొంది వేకువను రాఁగా కోపించు నది ఖండిత; (౬) భర్తను దూషించి పశ్చాత్తాపపడునది కలహాంత రిత; (౭) భర్తవిదేశమునకుఁ బోఁగా వ్యథ చెందునది ప్రోషిత భర్తృక; (౮) కాంతు ననుసరించి పోఁగోరునది యభిసారిక.

దృశ్యకావ్యములు.

ఈవఱకు శ్రవ్య (వినఁదగిన) కావ్యములనుగూర్చి చెప్పఁ బడెనుగదా ? దృశ్య (చూడఁదగిన) కావ్యము లను యింకొకతెగవి కలవు. దృశ్యకావ్యములకే రూపకము లని పేరు. నటులు రామకృష్ణాది

రూపములను తమయం దారోపించుకొని నటించుటచేత వీనికి రూపకము లని పేరుకలిగినది.

నాటకము, ప్రకరణము, భాణము, ప్రహసనము, డిమము, వ్యాయోగము, సమవకారము, వీథి, అంకము, ఈహామృగము, అని రూపకములు పది. వీనిలో నాటకము, ప్రకరణము, వ్యాయోగము, వీథి, అనునవిమాత్రి మిప్పుడు తెనుఁగునం దున్నవి.

౧. నాటకమునందు కథ ప్రఖ్యాత మైనదిగా నుండవలెను; నాయకుఁడు ధీరోదాత్తుఁడు; శృంగారవీరరసములలో నేదైన నొకటి ప్రధానము; అంకము లయిదు మొదలుకొని పదివఱకు నుండవలెను.

౨. రంగస్థలమునందుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూపఁబడెడి యొక్క నాఁటికి ముంచనినాయకచరిత్ర మంకము. అంకములో దూరప్రయాణము, వధ, యుద్ధము, ముట్టడి, రాజ్యదేశాదులయుపద్రవము, భోజనము, స్నానము, మైపూఁత, సురతము, చుంబనము, దంతక్షతనఖక్షతములు, నిద్ర, మొదలయినవి చూపఁబడఁగూడదు; విదూషకాది పాత్రములు నాలుగయి దుండవలెను; అంకాంతమున పాత్రము లన్నియు నిష్క్రమింప వలెను.

౩. అంకమునందుఁ జెప్పరాని కడచినకథనుగాని రాఁబోవు కథనుగాని సంగ్రహముగా మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పించునది విష్కంభము. కథ మధ్యపాత్రలచేఁ జెప్పఁబడినచో శుద్ధవిష్కంభ మనియు, మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పఁబడినచో మిశ్రవిష్కంభ మనియు, చెప్పఁబడును.

౪. రెండంకముల మధ్యను నీచపాత్రములచేఁ బ్రయోగింపఁ బడునది ప్రవేశక మనఁబడును.

౫. ప్రకరణమునందు కథ కవికల్పిత మయి, లోకానువర్తన మున కాశ్రయమై యుండవలెను. నాయకుఁడు ధీరశాంతుఁడయి, విప్రుఁడుఁగాఁగాని వణిజుఁడుఁగాఁగాని యుండవలెను. నాయిక కుల కాంతగాని, వేశ్యగాని, ఉభయములుగాని యుండవలెను. నాయకుఁడు ధర్మకామములయం దాసక్తుఁడయి, అపాయములను గడచి కార్యసిద్ధిని బొందవలెను. పదియంకము లుండవలెను.

౬. వ్యాయోగమునందు కథ ప్రఖ్యాతమై యొక్కనాఁడు జరగిన స్త్రీనిమిత్తము గానట్టి యుద్ధవిషయ మయినదిగా నుండవలెను; నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు; ఏకాంకము.

౭. వీథియందు కథ శృంగారరసప్రధానమై కల్పిత మైనది; నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు; నాయిక యనురాగముగలదైన పరస్త్రీ; ఒకటిగాని రెండుగాని పాత్రములు గలయేకాంకము.

౮. ఇవిగాక పదునెనిమిదియురూపకము లున్నను, వానిలో నాటిక యొక్కటిమాత్రమే తెనుఁగునం దున్నది. నాటికయం దంక ములు నాలుగు; నాయకుఁడు ధీరలలితుఁడు; రసము శృంగారము; స్త్రీపాత్రము లధికము; ప్రగల్భురాలైన జ్యేష్ఠభార్య యుండఁగా, తదధీనురాలై నాయకసంగమము కష్టముమీఁదఁ బొందెడు కన్యక నాయికగా నుండవలెను.

౯. రూపకములకు నాట్యము ప్రధానము. రూపకమునందు వచ్చు స్త్రీపురుషులయొక్క యవస్థల నభినయించుట నాట్యము. ఆంగికము, వాచికము, సాత్వికము, ఆహార్యము, అని యభినయము చతుర్విధము. కర చరణాద్యంగములతోఁ జేయునది యాంగికము; మాటలతోఁ జూపునది వాచికము; మనోభావములను కనబఱుచు నది సాత్వికము; వస్త్రాలంకారాదులచే సూచించునది యాహార్యము.

కవిసమయములు

ఉన్నవానిని లేనట్లుగాని, లేనివాని నున్నట్లుగాని, అనేక స్థలములయం దుండువాని నొక్కచోటనే యున్నట్లుగాని, వర్ణించుటకై ప్రాచీనకవు లేర్పఱుచుకొన్న నియమములు కవిసమయము లనఁబడును.

(౧) ఉన్నవానిని లేనట్లు వర్ణించుట — వసంత కాలమునందు జాజీ పుష్పించదనుట, చందనవృక్షములయందు పుష్పఫలము లుండవనుట, అశోకవృక్షములకు కాయలుండవనుట, పద్మములు రాత్రియు కలువలు పగలును వికసించవనుట, కృష్ణపక్షమున వెన్నెలయు శుక్లపక్షమున చీఁకటియు లేవనుట, మొదలయినవి.

(౨) లేనివాని నున్నట్లు వర్ణించుట — సమస్త పర్వతములయందును స్వర్ణరత్నాదులను వర్ణించుట, సర్వజలాశయములయందును హంసాదిక పక్షిసంచారమును జెప్పుట, నదీసముద్రముల యందు తామరపువ్వులును కలువలును ఉండు ననుట, రసాలచందనాది వృక్షములను తీఁగెలనుగాఁ జెప్పుట, నవ్వును కీర్తియు తెల్లఁగాను, కోపమును ప్రేమయు పరాక్రమమును ఎఱ్ఱగాను, అపకీర్తియు ఆకాశమును పాపమును నల్లఁగను, ఉన్నట్లు చెప్పుట, రాత్రి చక్రవాకము లెడఁబాసి ప్రాతఃకాలమున కలిసికొను ననుట, చకోరములు వెన్నెలలు త్రాగు ననుట, లక్ష్మి పద్మములయందును రాజ నేత్రములయందును వసించు ననుట, వానకాలమున హంసలు మానస సరస్సునకు పోవుననుట, స్త్రీ తన్నుటవలన నశోకవృక్షమును— కల్లుమింయుట వలన పొగడచెట్టును పూచుననుట, మన్మథతాపముచేత హృదయమును హారములును పగులుననుట, యువతీకటాక్షముల చేతను మదన

బాణములచేతను యువజన హృదయములు భేదిల్లు ననుట, మేఘము గర్జించునప్పుడు నెమళ్లు నృత్యముచేయుననుట, మొదలయినవి.

(3) అనేక స్థలములయం దుండు వాని నొక్క-చోటనే వర్ణించుట—మలయ పర్వతమునందే మంచిగంధపు చెట్లుండు ననుట. వస్త్రములకును ఛత్రములకును పుష్పములకును తెలుపే చెప్పుట, మేఘసముద్రములకు నలుపే చెప్పుట, వసంతమునందే కోయిలలును వర్షాకాలమునందే నెమళ్లును కూయుననుట, ఆకాశమూర్ధ్వము నందే యున్నదనుట, మొద లయినవి.

అలంకారసంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 0-8-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

అలంకారసంగ్రహము

పీఠిక

ఈపుస్తకము 1887వ సంవత్సరమునందు రాజమహేంద్రవరమునందలి రాజకీయశాస్త్రపాఠశాలలోని పట్టపరీక్షతరగతి విద్యార్థులకొఱకు రచియింపఁబడినది. అప్పటికి తెలుఁగుభాషలో వచనరూపమున రచియింపఁబడిన యలంకారగ్రంథములు లేవు. దీనిని వృద్ధిపఱిచి పూర్వకవివిరచితము లైనప్రౌఢకావ్యములనుండి లక్ష్యములను జేర్చి ప్రచురింపవలెనని యింతకాలము ముద్రింపింపక నిలిపియుంచితినిగాని నావ్రాఁతప్రతి శిథిలము కా నారంభించినందున నిప్పుడు మార్పులు చేయక యున్నదియున్నట్టుగా నచ్చొత్తింపవలసినవాఁడ నయితిని. ఉపకారవేతనము నొందినతరువాత నొక గొప్పలక్షణగ్రంథమును వ్రాయఁ దలఁచి యున్నాఁడను గాన నప్పు డందు దీనిని జేర్చి పెంపు చెందించెదను.

1—6—03. కం. వీ.

శ్రీ

అలంకారసంగ్రహము.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమాలంకారము — ఉపమానమునకును*, ఉపమేయమునకును*, రసికజనహృదయాహ్లాదకర మయి మనోహరమైనసాదృశ్యమును వ్యంగ్యరీతినిగాక స్పష్టముగాఁ జెప్పినపక్షమున, ఉపమాలంకారమగును. అది పూర్ణోపమ యనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండువిధములు గలది. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమావాచకము, ఈనాలిగింటిని గలిగియున్నచో పూర్ణోపమ:— ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాలిగింటిలో నొకటి రెండుమూఁడు లోపించిన లుప్తోపమ:— ఆమెముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్చుటకయి గ్రహించెడు గుణాధిక్యము గల చంద్రాదిక ముపమానము, వర్ణింపఁదగినదై న్యూనగుణము గల ముఖాదిక ముపమేయము; ఉపమానోపమేయములకు రెంటికిని సామాన్యమయిన అందము మొదలగునది సాధారణధర్మము; పోలికను దెలుపు వలె మొదలగునది యుపమావాచకము. పయివాక్యములలో, మొదటి దానియందు చంద్రుఁ డనునుపమానమును ముఖ మనునుపమేయమును, అంద మనుసాధారణధర్మమును, వలె ననునుపమావాచక

---

* ఉపమేయము వర్ణ్యము, ప్రస్తుతము, ప్రకృతము, విషయము, అనునామములతోను; ఉపమానము అవర్ణ్యము, అప్రస్తుతము, అప్రకృతము, విషయి, అను నామములతోను; వ్యవహరింపఁ బడుటయుఁ గలదు.

మును, ఉండుటచేత అది పూర్ణోపమ యనియు, రెండవదానియందు అందమను సాధారణధర్మము లేకుండుటచేత అది లుప్తోపమ యనియు, గ్రహింపవలెను. వాచకలుప్త, ధర్మలుప్త, ధర్మవాచకలుప్త, వాచకోపమేయలుప్త, ఉపమానలుప్త, వాచకోపమానలుప్త, ధర్మోపమానలుప్త, ధర్మోపమానవాచకలుప్త, అని లుప్తోపమ యెనిమిదివిధములు గల దని పెద్దలు చెప్పుదురు.

౨. అనన్వయాలంకారము — ఒకవస్తువునే యుపమానముగాను, ఉపమేయముగాను కూడ చెప్పినచో అనన్వయము:— శోభయందామెముఖమున కామెముఖమే సమానము. ఇక్కడ వర్ణ్యమైన ముఖమే యుపమానముగాను ఉపమేయముగాను చెప్పఁబడుటచేత అనన్వయ మయినది. ఆమెముఖము సాటి లేని దని తాత్పర్యము.

౩. ఉపమేయోపమాలంకారము — రెండువస్తువులలో నొకదాని నుపమేయముగాను మఱియొకదాని నుపమానముగాను జెప్పి, మరల వానినే మార్చి యుపమానము నుపమేయముగాను ఉపమేయము నుపమానముగాను చెప్పినచో ఉపమేయోపమ; ఆమె ముఖమునకు చంద్రుఁడు సాటి, చంద్రున కామెముఖము సాటి. ఇక్కడ ముఖము నుపమేయముగాను చంద్రుని నుపమానముగాను మొదట చెప్పి, వానినే మరల మార్చి యుపమేయముగాఁ జెప్పిన ముఖము నుపమానముగాను ఉపమానముగాఁ జెప్పిన చంద్రుని నుపమేయముగాను రెండవసారి చెప్పుటచే నుపమేయోపమ యయినది.

౪. ప్రతీపాలంకారము — (క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించినను, (చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయము తిరస్కరించినను, (ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమునుబట్టి యుపమానమును తిరస్కరించినను, (త) ఉపమానమువలని ప్రయోజన

ముపమేయము వలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పనిలేదని చెప్పినను, (వ) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కాదన్నను, ప్రతీపము.

(క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట :- ఆమె ముఖముతో చంద్రుఁడు సమానుఁడు. ఇచట ముఖము చంద్రునితో సమాన మనుటకు మాఱుగా ప్రసిద్ధోపమాన మయిన చంద్రునే యుపమేయము చేసి చంద్రుఁడే ముఖముతో సమానముగా నున్నాఁడని చెప్పుటచే మొదటి ప్రతీప మయినది.

(చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయమును తిరస్కరించుట :— ఓముఖమా! గర్వపడకుము. నీతో సమానుఁడు చంద్రుఁడున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుఁడు లభించుటచేత నుపమేయ మగుముఖము తిరస్కరింపఁ బడినది గనుక రెండవ ప్రతీప మయినది.

(ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమును బట్టి యుపమానమును తిరస్కరించుట :— ఓచంద్రుడా! నేనె కాంతిమంతుఁడ నని యేల గర్వపడెదవు? నిన్ను మించిన దామె ముఖ మున్నది. ఇక్కడ నుపమేయ మయినముఖముయొక్క యుత్కృష్టతను బట్టి యుపమాన మయిన చంద్రుఁడు తిరస్కరింపఁబడినందున మూడవప్రతీప మయినది.

(త) ఉపమానమువలన ప్రయోజన ముపమేయమువలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పని లేదని చెప్పుట :- ఓరమణీ! నీ ముఖదర్శన మగుచుండగా చంద్రుఁ డేల యుదయింపఁ వలెను? ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుని యుదయము వలని ఫల ముపమేయ మయినముఖముయొక్క దర్శనముచేతనే కలుగుచుండుటచేత నుపమాన మయిన చంద్రునితో పని లేదని చెప్పఁబడినందున నాలవ ప్రతీప మయినది.

(వ) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కాదనుట:—
ఓ కాంతా! తెలియనివారు నీ ముఖముతో చంద్రుఁడు సాటి వచ్చు నని చెప్పుట యసత్యమే సుమా. ఇక్కడ నుపమేయమైనముఖముతో నుపమాన మగుచంద్రుఁడు సాటి కాఁడని చెప్పఁబడినందున నయిదవప్రతీప మయినది.

౫. రూపకాలంకారము—ఉపమేయమునందు హృదయరంజకముగా నుపమానముయొక్క రూపము నారోపించినయెడల రూపకము:— ముఖచంద్రుఁడు మందహాసచంద్రికలను గాయుచున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమేయము లగుముఖమందహాసములయందు వరుసగా ఉపమానము లగుచంద్రచంద్రికారూపము లారోపింపఁబడినవి గనుక రూపక మయినది. అభేదరూపకము, తాద్రూప్యరూపకము, అని రూపకము రెండువిధములు కలదు. ఉపమానోపమేయములకు భేదము లేనట్లు చెప్పినచో నభేదరూపకము; ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగు నీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమేయ మైనరాజే యుపమాన మయిన యీశ్వరుఁ డైనట్లు చెప్పఁబడుటచే నభేదరూపకము. ఉపమానోపమేయములకు భేద మగుపడుచున్నను, ఉపమానరూపముచేత నుపమేయమునకు రంజనము కలిగించినచో తాద్రూప్యరూపకము. ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగురెండవయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమేయ మగు రాజునకును నుపమాన మగునీశ్వరునకును భేదము చెప్పినను, ఈశ్వరరూపముచే రాజునకు రంజనము కలుగఁజేసినందున తాద్రూప్యరూపకము. న్యూన, అధిక, అనునుభయభేదములచే వరుసగా అభేదతాద్రూప్యరూపకములు మరల మూడేసివిధములుగా భావింపఁబడినవి.

(౧) న్యూనాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనత చెప్పినచో న్యూనాభేదరూపకము:— ఈరాజు మూఁడవకన్ను లేనియీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరున కున్నమూఁడవకన్ను లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత్వము చెప్పఁబడుటచే న్యూనాభేదరూపకము.

(౨) అధికాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునం దధికత చెప్పినచో నధికాభేదరూపకము:— ఈరాజు నిండు పౌరుషము గలయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగు నీశ్వరునికి లేని నిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజునం దధికత్వము చెప్పఁబడుటచేత నధికాభేదరూపకము. (వామార్ధము పార్వతి గనుక నర్ధనారీత్వముచే శివునకు నిండుపౌరుషము లేదని తాత్పర్యము).

(౩) అనుభయాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనత్వాధికత్వములను జెప్పక యుపమానముతోడ సమత్వమును జెప్పినచో ననుభయాభేదరూపకము:— ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగునీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరునికిని నుపమేయ మగురాజునకును పురసంహారకత్వము సామాన్యముగాఁ జెప్పుటచే ననుభయాభేదరూపకము.

(౪) న్యూనతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనతను జెప్పినచో న్యూనతాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజపరమేశ్వరుఁడు మూఁడవకన్ను లేక ప్రకాశించు చున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగుపరమేశ్వరున కున్న మూఁడవకన్ను లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత చెప్పుటచే న్యూనతాద్రూప్యరూపకము.

(ఛ) అధికతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునం దధికతను జెప్పినచో నధిక తాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజపరమేశ్వరుఁడు నిండు పౌరుషము కలిగి వెలయుచున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగుపరమేశ్వరునికి లేనినిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజునం దధికత్వము చెప్పఁబడుటచే నధికతాద్రూప్యరూపకము.

(ప) అనుభయతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకము నం దుపమానోపమేయములకు న్యూనత్వాధికత్వములను జెప్పక సమత్వమును జెప్పినచో ననుభయతాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగు రెండవయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరునికిని నుపమేయ మగురాజునకును పురసంహారకత్వము సామాన్యముగాఁ జెప్పుటచేత ననుభయతాద్రూప్యరూపకము.

౬. పరిణామాలంకారము — ఉపమేయైక్యముచేత నుపమానమే ప్రకృతకార్యోపయుక్తమైనదని చెప్పినచో పరిణామ మగును:— ఆమె వికాసము నొందిన నేత్రపద్మములతో వల్లభుని జూచెను. ఇక్కడ పద్మ మనెడియుపమానము నేత్ర మనెడియుపమేయముతోఁ జేరి కన్నులు చేయవలసిన ప్రకృతమైన వీక్షణకార్యమును పద్మములే చేసినట్టు చెప్పబడినందున పరిణామమయినది.

౭. ఉల్లేఖాలంకారము—వివిధధర్మములు కలుగుటనుబట్టి యొకపదార్థమును పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచినను, ఒకఁడే యనేకవిధములుగాఁ దలఁచినను, ఉల్లేఖము:—ఆరాజును స్త్రీలు మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముగాను, శత్రువులు యమునిగాను, తలఁచుచున్నారు; దానమునఁ గర్ణునిగాను, కీర్తిని నర్జునునిగాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, నేను భావించెదను. ఇందు మొదటి

వాక్యమున సౌందర్యము, త్యాగము, వీరత్వము, అనుగుణములను బట్టి రాజనెడి యొక్క పదార్థమునె స్త్రీలు, యాచకులు, శత్రువులు, అను పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచుటచేతను, రెండవవాక్యమున నేనొక్కఁడనే యారాజును దాన, కీర్తి, బుద్ధులనుబట్టి పలువిధము లుగాఁ దలఁచుటచేతను, ఉల్లేఖ మయినది.

౮. స్మృతిమదలంకారము :— ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు సాదృశ్యముచేత మఱియొకటి స్మరణకు వచ్చినయెడల స్మృతిమంతము:—చంద్రబింబమును జూచినప్పు డెల్ల నాకా మెముఖము స్మరణకు వచ్చుచున్నది. ఇక్కడ నుపమాన మగు చంద్రబింబమును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యుపమేయ మగుముఖము తలఁపునకు వచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున స్మృతిమంత మయినది.

౯. భ్రాంతిమదలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యది మఱియొకవస్తువుగా భ్రమ కలిగెనేని భ్రాంతిమంతము:—తుమ్మెద లామెముఖము పద్మ మనుకొని వ్రాలఁ బోవుచున్నవి. ఇక్కడ నుపమేయ మైన ముఖమును జూచి తత్సదృశ మైన పద్మ మని భ్రాంతి పడినట్లు చెప్పఁబడినందున భ్రాంతిమంత మయినది.

౧౦. సందేహాలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సామాన్యధర్మమును బట్టి యది రెండుమూఁడు వస్తువులలో నదియో యిదియో యని సంశయము కలిగినచో సందేహము:— అతఁడు వసంతుఁడో కంతుఁడో! ఇక్కడ నొక పురుషుని జూచినప్పు డుభయ సామాన్య మయిన సౌందర్యమును బట్టి వసంతుఁడో కంతుఁడో యని సంశయము కలిగినందున సందేహ మయినది.

౧౧. అపహ్నుత్యలంకారము:— శుద్ధాపహ్నుతి, హేత్వపహ్నుతి, పర్యస్తాపహ్నుతి, భ్రాంతాపహ్నుతి, ఛేకాపహ్నుతి, కైతవాపహ్నుతి, అని యపహ్నుతి యాఱు విధములు గలదు.

(౧). శుద్ధాపహ్నుతి:—వర్ణ్యమునం దితరవస్తుధర్మము నారోపించుటకయి యుపమేయముయొక్క ధర్మమును మఱుగుపఱిచినచో శుద్ధాపహ్నుతి:—ప్రకాశించునది చంద్రబింబము గాదు; ఆకాశగంగయందలి సువర్ణకమలము. ఇక్కడ నుపమేయ మయిన చంద్రబింబమున కుపమానము సువర్ణకమలత్వము నారోపించుటకయి చంద్రబింబము కాదని వర్ణ్యము మఱుగుపఱుపఁబడినందున శుద్ధాపహ్నుతి.

(౨) హేత్వపహ్నుతి:—అన్యముయొక్క ధర్మము నారోపించుటకయి వర్ణ్యముయొక్క ధర్మమును హేతుపూర్వకముగా మాటు పఱిచినచో హేత్వపహ్నుతి:—వేఁడి చూపుచున్నది గాన నిది చంద్రబింబము కాదు; రాత్రి ప్రకాశించుచున్నది గాన సూర్యబింబమును గాదు; విరహిణులను బాధించుటకయి సముద్రమునందు పుట్టిన బడబానలము. ఇక్కడ వర్ణ్యమయిన చంద్రబింబమునందు బడబానల ధర్మము నారోపించుటకయి వేఁడి చూపుట రాత్రి ప్రకాశించుట యను హేతువులు చూపఁబడి చంద్రత్వము మఱుగుపఱుపఁబడినందున హేత్వపహ్నుతి.

(3) పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఉపమానమునం దుపమేయవస్తు ధర్మము నారోపించుటకయి యుపమానముయొక్క ధర్మమును మఱుఁగు పఱిచినచో పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఆ కనఁబడునది చంద్ర బింబము గాదు కామినీముఖచంద్రబింబము. ఇక్కడ నవర్ణ్య మయిన చంద్రబింబమునం దుపమేయ మయిన కామినీముఖ ధర్మము నారో

పించుటకయి. చంద్రబింబము కాదని యుపమానము మఱుఁగు పఱుపఁబడినందున పర్యస్తాపహ్నుతి.

(౪) భ్రాంతాపహ్నుతి:— అన్యునకు శంక కలిగినప్పుడు సత్యము చెప్పి భ్రాంతి నివారణముచేసినయెడల భ్రాంతాపహ్నుతి:— సఖీ! శరీరమునకు కంపమును తాపమును పుట్టించెడును. ఓ చెలీ! జ్వరమా యేమి? సఖీ! కాదు కాదు మన్మథుఁడు. ఇక్కడ నొక విరహిణి తనదేహమునకుఁ గంపమును దాపమును పుట్టించెడు నని చెప్పినప్పుడు చెలికత్తెకు శంక తోఁచి యట్లు కంపతాపములను పుట్టించెడు నది జ్వరమా యని యడుగఁగా మన్మథుఁడని చెప్పి యా చెలి సందేహము నివారణము చేసినందున భ్రాంతాపహ్నుతి.

(౫) ఛేకాపహ్నుతి:— అన్యునకు శంక తోఁచినప్పుడు, నిజమును మఱుఁగు పెట్టి బొంకినచో ఛేకాపహ్నుతి:— ఓ కాంతా! అంతట మొఱవెట్టుచు నాపాదములఁ బడెను. ఓ చెలీ! యెవ రతడు? నీకాంతుఁడా యేమి? ఓసఖీ! కాంతుఁడు కాఁడు. అందియ. ఇక్కడ నొక కాంత తనకాంతుని విషయమును నర్మసఖితో మాటాడుచు మొఱపెట్టుచు పాదములఁ బడె నని రహస్యముగా చెప్పుచుండఁగా మఱియొక చెలికత్తె విని కాంతుఁడా యని యడిగినప్పుడు సత్యమును దాఁచి యందియ యని బొంకినందున ఛేకాపహ్నుతి.

(౬) కైతవాపహ్నుతి:— కైతవము, ఛలము, వ్యాజము, మిష, నెపము మొదలగు పదములచే సత్యమును మాటుపెట్టిన యెడల కైతవాపహ్నుతి.— ఆ కాంతియొక్క దృక్పాతము లనుమిష చేత మన్మథబాణములు వెడలుచున్నవి. ఇక్కడ మిషయను పదముచేత దృక్పాతము లను సత్యమును మఱుఁగు పఱిచినందున కైతవాపహ్నుతి.

౧౨. ఉత్ప్రేక్షాలంకారము :— అన్యధర్మసంబంధమును బట్టి యొకవస్తువునొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యము కల్పించుట యుత్ప్రేక్ష. అది వస్తూత్ప్రేక్షయనియు, హేతూత్ప్రేక్ష యనియు, ఫలోత్ప్రేక్షయనియు మూడువిధములు గలది. ఉక్తవిషయ, అనుక్తవిషయ, అని వస్తూత్ప్రేక్ష రెండువిధములుగాను; సిద్ధవిషయ, అసిద్ధవిషయ, అని హేతుఫలోత్ప్రేక్షలు రెండేసివిధములుగాను; భాగింపఁబడి యున్నవి. వస్తూత్ప్రేక్షకుస్వరూపోత్ప్రేక్షయనియు నామముకలదు.

(౧) ఉక్తవిషయవస్తూత్ప్రేక్ష :— ఉపమానధర్మసంబంధము కలుగుటనుబట్టి యుపమేయమున నుపమాన తాదాత్మ్యము నూహించినచో వస్తూత్ప్రేక్ష. అందు విషయము చెప్పఁబడినచో నుక్తవిషయ :— ఈచీఁకటి చక్రవాకీవిరహాగ్ని జనితధూమ మని నేనెంచెదను. ఇక్కడ నుపమేయ మగుచీఁకటికి నలుపు మొదలయినధర్మసంబంధము కలుగుటను బట్టి యుపమాన మగుపొగయొక్క తాదాత్మ్య మూహింపఁబడినందున వస్తూత్ప్రేక్షయు, విషయ మగుచీఁకటి చెప్పఁబడినందున నుక్తవిషయయు, అయినది. తాదాత్మ్యమనఁగా నదే యిది యనుట.

(౨.) అనుక్తవిషయ వస్తూత్ప్రేక్ష :— వస్తూత్ప్రేక్షయందు విషయముచెప్పఁబడని పక్షమున, అనుక్తవిషయవస్తూత్ప్రేక్ష:— ఇప్పుడాకాశము నీలిమైపూఁత పూసికొన్న దేమో యని యూహించెదను. ఇక్కడ విషయమగుచీఁకటి చెప్పఁబడనందున, అనుక్తవిషయ.

(౩.) సిద్ధవిషయహేతూత్ప్రేక్ష:— హేతువుకానిదానిని హేతువునుగా నూహించినచో హేతూత్ప్రేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధమైన విషయముకలిగెనేని సిద్ధవిషయ యనఁ బడును:— ఓయింతీ! నీమృదుపాదములు కఠినమయిన భూమిమీఁద మోపుటవలన నెఱ్ఱపడిన వని నేను తలఁచెదను. ఇక్కడ స్త్రీపాదములయందలి సహజారుణకాంతికి భూమి

మీఁద మోపుట హేతువు కానిదే హేతువునుగా సంభావించుటచేత హేతూత్ప్రేక్షయు కఠినమయినభూమిమీఁద మోపినప్పుడు పాదము లెత్తుపడుట ప్రసిద్ధము గనుక సిద్ధవిషయయు, అయినది.

(౪.) అసిద్ధవిషయ హేతూత్ప్రేక్ష — హేతూత్ప్రేక్ష యందు విషయ మప్రసిద్ధమగు నేని, అసిద్ధవిషయ హేతూత్ప్రేక్ష—ఓకాంతా! నీముఖాభను జెందఁ గోరి చంద్రుఁడు పద్మములతో వైరము పూనె నని నేనూహించెదను. చంద్రునకుఁ బద్మములతోడి వైరమునకు ముఖాభను జెందఁ గోరుట హేతువు కాకపోవుటచేత హేతూత్ప్రేక్షయు, చంద్రుఁడు ముఖాభను జెందఁ గోరుట యప్రసిద్ధ మగుటచేత నసిద్ధ విషయయు, అయినది.

(౫.) సిద్ధవిషయ ఫలోత్ప్రేక్ష — ఫలము గానిదానిని ఫలము నుగా నూహించినచో ఫలోత్ప్రేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధవిషయము కలిగె నేని, సిద్ధవిషయ యనఁబడును — స్తనభారమును భరించుటకో యన నామె నడుము బంగరు మొలనూలిచేఁ గట్టబడినది. నడుము యొక్క కుచ ధారణమునకు బంగరు మొలనూలు కట్టుట ఫలము కానిదే ఫలమని యుత్ప్రేక్షించుటచే ఫలోత్ప్రేక్షయు, నడుము స్తనభారమును వహించుట ప్రసిద్ధ మగుటచేత సిద్ధవిషయము, అయినది.

(౬.) అసిద్ధవిషయఫలోత్ప్రేక్ష—ఫలోత్ప్రేక్షయందు విషయ మప్రసిద్ధ మగు నేని, అసిద్ధ విషయ ఫలోత్ప్రేక్ష — పద్మము నీ చరణైక్యము పొందుటకో యన నీటిలో తపస్సు చేయుచున్నది. పద్మములు నీటియందుండుటకు చరణైక్యము పొందుట ఫలముకానిదే ఫలముగాఁ జెప్పఁబడినందున ఫలోత్ప్రేక్షయు, పద్మములు చరణైక్యము పొందుట యప్రసిద్ధ మయినందున అసిద్ధవిషయయు, అయినది.

౧౩. అతిశయోక్త్యలంకారము — రూపకాతిశయోక్తి, శేష

కాతిశయోక్తి, సంబంధాతిశయోక్తి, అసంబంధాతిశయోక్తి, అక్రమాతిశయోక్తి, చపలాతిశయోక్తి, అత్యంతాతిశయోక్తి, అని యతిశయోక్తి యేడువిధములు గలది. అందు రూపకాతిశయోక్తి, శుద్ధ, సాపహ్నవ, అని మరల ద్వివిధము.

(౧.) శుద్ధరూపకాతిశయోక్తి — ఉపమేయమును తద్వాచక శబ్దముచేఁ జెప్పక యుపమాన రూపముచేత నిశ్చయించినచో శుద్ధ రూపకాతిశయోక్తి — నీలోత్పలద్వంద్వమునుండి తీక్ష్ణబాణము లెట్లు వెడలుచున్నవో చూడుము. ఇక్కడ నుపమేయము లగు నేత్రములను కటాక్షవీక్షణములను తద్వాచక పదములచేతఁ జెప్పక యుపమానము లగునీలోత్పలద్వంద్వతీక్ష్ణ బాణములచే నిశ్చయించుటచేత శుద్ధాతిశయోక్తి.

(౨.) సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి — రూపకాతిశయోక్తియే యపహ్నవ సహితమైనచో సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి — ఓరాజా! నీమృదూక్తి యందలి సుధను మూర్ఖులు భ్రాంతు లయి చంద్రునియందు వర్ణింతురు. ఇక్కడ మృదూక్తి మాధుర్యమే యమృత మని యతిశయోక్తిని జెప్పి చంద్రునియందలి దమృతము కాదని దానిని మఱుఁగు పఱుచుటచే సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి యైనది.

(3) భేదకాతిశయోక్తి — లోకసాధారణమయిన దానిని భేదమయినదానినిగాఁ జెప్పినచో, భేదకాతిశయోక్తి — ఓరామా! నీధైర్యము వేఱు; ఇతర రాజులధైర్యము వేఱు. రామునిధైర్యమితర రాజులధైర్యమువంటిదే యయినను దానిని భిన్నమయినదానినిగాఁ జెప్పుటచేత భేదకాతిశయోక్తి యయినది.

(౪) సంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధము లేనిదానికి సంబంధ

మున్నట్టు చెప్పినచో సంబంధాతిశయోక్తి:—ఆపురసౌధములు చంద్రబింబమును స్పృశించుచున్నవి. సౌధములకును చంద్రబింబమునకును సంబంధ మేమియు లేకపోయినను మేడలు చంద్రబింబము నంటుచున్నవని సంబంధము కల్పించినందున సంబంధాతిశయోక్తి యయినది.

(౫) అసంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధ మున్నదానికి సంబంధము లేనట్లు చెప్పినచో నసంబంధాతిశయోక్తి:—నీవు దాతవయి యుండగా మేఘముల నెవ్వరు నాదరింపకున్నారు. అందువలన మేఘముల నాదరించుసంబంధ మున్నను లేదని చెప్పినందున నసంబంధాతిశయోక్తి యయినది.

(౬.) అక్రమాతిశయోక్తి — కారణకార్యము లొక్కమారే సంభవించినట్లు చెప్పినచో నక్రమాతిశయోక్తి:— నీశరములు వింటిని జేరుటయు శత్రుశిరములు మంటిని జేరుటయు నొక్కమారే కలుగుచున్నవి. ఇక్కడ ముందుగాఁ బుట్టిన కార్య మయిన బాణప్రయోగము మును వెనుకఁ బుట్టిన కార్య మయిన శిరఃపాతమును ఒక్కసారియే కలిగినట్లు చెప్పినందున నక్రమాతిశయోక్తి యయినది.

(౭.) చపలాతిశయోక్తి — కారణమును ప్రసంగించినంతమాత్రముననే కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో చపలాతిశయోక్తి:—భర్త గ్రామాంతరము పోయెదనని చెప్పగానే భార్య కుంగరములు కంకణము లయ్యెను. భర్త గ్రామాంతరము పోకయే కారణ మయిన ప్రయాణముయొక్క నామోచ్చారణము చేయుటచేతనే భార్యయందుఁ గార్య మయిన కృశత్వ మనఁగా వ్రేళ్ళకు పెట్టుకొందగిన యుంగరములే చేతులకుఁ బట్టినంత చిక్కుట చెప్పఁబడినందున చపలాతిశయోక్తి యయినది.

లయినను వానియర్థ మొక్కటియే యయి వచ్చినయర్థమే మరల వచ్చినందున నర్థావృత్తిదీపక మయినది.

(3) ఉభయావృత్తి (పదార్థావృత్తి) దీపకము — పదార్థముల రెంటిని గూడ నావృత్తిగలిగినచో పదార్థావృత్తి దీపకము :— వర్ష యోగము వలన నెమళ్ళును మోదించినవి; చాతకములును మోదించినవి. ఇక్కడ మోదించె ననుపదము రెండుమార్లు వచ్చుటయే కాక యర్థముకూడ వేఱు గాక రెండుచోట్లను సంతోషించె నని యొక్కటియే యయినందున నుభయావృత్తిదీపక నుయినది.

౧౭. ప్రతివస్తూప మాలంకారము — ఒక సామాన్యధర్మమును రెండువాక్యములయందు భిన్నపదములచేఁ జెప్పినచో ప్రతివస్తూపమ :— సూరుఁడు తాపముచేత రాజిల్లును; శూరుఁడు చాపముచేత భ్రాజిల్లును. ఇక్కడ రెండు వాక్యములయందు సూరునకును శూరునకును ప్రకాశించుట యను సామాన్యధర్మము వరుసగా రాజిల్లు భ్రాజిల్లు ననుభిన్నపదములచేఁ జెప్పబడినందునఁ బ్రతివస్తూపమ యయినది.

౧౮. దృష్టాంతాలంకారము — రెండు వాక్యములయందు భిన్నధర్మములను బింబప్రతిబింబభావముచేతఁ జెప్పినచో, దృష్టాంతము:— లోకములో నీవే కీర్తిమంతుఁడవు; చంద్రుఁడే కాంతిమంతుఁడు. ఇక్కడ రెండువాక్యములయందు రాజునకును చంద్రునకును భిన్నధర్మము లయినకీర్తిమత్వమును కాంతిమత్వమును బింబప్రతిబింబభావముచేఁ జెప్పఁబడినందున దృష్టాంత మయినది. బింబప్రతిబింబభావ మనఁగా నుపమానోపమేయములయొక్క ధర్మములను వేఱువాక్యములయందు వేఱుగాఁ జెప్పినను వాని రెంటికిని పరస్పర సామ్యము గమ్యమయి యుండుట.

౧౯. నిదర్శనాలంకారము — వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన, పదార్థవృత్తినిదర్శన, సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన, అని నిదర్శన త్రివిధము.

(౧) వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన—సదృశములయిన వాక్యార్థముల కైక్యము నారోపించినచో, వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన:—దాతకు పారుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే. ఇక్కడ నుపమానోపమేయ ప్రాయము లయినసదృశవాక్యములయందు దాతయొక్క పారుష్యాభావము చంద్రునికళంకరాహిత్యమే యని యర్థైక్యము నారోపించుటచేత వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన మైనది.

(౨) పదార్థవృత్తినిదర్శన — ఒకపదార్థమున కన్యధర్మము నారోపించి వర్ణించినచో పదార్థవృత్తినిదర్శన:— ఓకాంతా! నీనేత్రయుగళము నీలాంబుజద్వయవిలాసమును ధరించినది. ఇక్కడ నేత్రయుగళ మనుపదార్థమునకు నీలాబ్జములయందే యుండెడు నీలాబ్జవిలాస మనెడియన్యధర్మ మారోపింపఁబడినందున పదార్థవృత్తినిదర్శనయయినది.

(3) సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన — (క) ఒక రొక కార్యమును జేసి దృష్టాంతభూత మయిన యాకార్యముచే నితరుల కసదర్థమును బోధించినచో, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శన:— రాజవిరోధి నశించునని తెలుపుచుఁ జంద్రోదయమునఁ జీఁకటి నశించుచున్నది. ఇచ్చట రాజవిరోధముచేత నశించుచున్న చీఁకటి స్వనాశన మను కార్యముచే రాజవిరోధి తనవలెనే నశించు నని పరున కసదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శనయయినది. (చ) పయియట్లే సదర్థమును బోధించినచో సదర్థబోధనరూపనిదర్శన:— సంపదలకు సుహృదనుగ్రహము ఫల మనిబోధించుచు సూర్యుఁ డుదయించుచునే పద్మములకు శ్రీ నిచ్చుచున్నాఁడు. ఇచ్చట కమలములకు

శోభ నిచ్చుచున్న సూర్యుఁడు స్వకార్యముచేఁ బద్మములకు సిరుల నిచ్చుచున్న తనవలెనే యభ్యుదయకాలమున సుహృదులకు సిరులు కలిగింపవలె నని యితరులకు సదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున, సదర్థబోధనరూపనిదర్శన యయినది.

౨౦. వ్యతిరేకాలంకారము — ఉపమానోపమేయములకు సామాన్యమయిన ధర్మమును జెప్పక వ్యతిరేకముగా నుండు ధర్మమును జెప్పినచో వ్యతిరేకము :— సత్పురుషులు శైలములవలె మహోన్నతు లయినను ప్రకృతికోమలులు గదా. ఇక్కడ నుపమేయ మగుసత్పురుషులకు నుపమాన మగుపర్వతములందుఁ గలసామాన్యకాఠిన్యము, చెప్పఁబడక వ్యతిరేక మయిన కోమలత్వము చెప్పఁబడినందున వ్యతిరేక మయినది.

౨౧. సహోక్త్యలంకారము — హృదయరంజకముగా సహార్థకమును (తోడను) గూర్చి చెప్పినచో, సహోక్తి :— నీకీర్తి నీశత్రువులతోడఁగూడ దిగంతముల కేగినది. ఇక్కడ పాఱిపోయి దిగంతములను జేరిన శత్రువులతోఁ గూడఁ జేర్చి దిగంతములవఱకును వ్యాపించిన కీర్తిని జెప్పుటచేత సహోక్తి యయినది.

౨౨. వినోక్త్యలంకారము — వినోక్తి రమ్యస్వరూపయనియు హేయస్వరూపయనియు, ద్వివిధము. (౧) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యము రమ్య మగు నని వర్ణించినచో రమ్యస్వరూప :— ఓరాజా! నీసభ దుష్టులులేక ప్రకాశించుచున్నది. ఇక్కడ దుష్టులను పదార్థము లేకపోవుటచేత వర్ణ్య మగుసభ రమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే రమ్యస్వరూప యయినది. (౨) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యమరమ్య మగు నని వర్ణించినచో హేయస్వరూప :— విద్యహృద్యయయినను వినయములేక ప్రకాశింపకున్నది. ఇక్కడ వినయ మనుపదార్థము

లేకపోవుటచేత సర్వ మగు విద్య యరమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే హేయస్వరూప మయినది. వీనికి వరుసగా చారుతావినోక్తి, అచారుతావినోక్తి అని పేళ్ళు.

౨౩. సమాసోక్త్యలంకారము—ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వర్ణించు చుండఁగా, అప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించినయెడల సమాసోక్తి:— చంద్రుఁడు రక్తుఁడయి ప్రాచీముఖము నానుచున్నాఁడు. ఇక్కడ చంద్రుఁ డెఱ్ఱనయి తూరుపుదిక్కు యొక్క యగ్రమునందుఁ గానఁబడుచున్నాఁడని ప్రస్తుతవృత్తాంతము వర్ణింపఁబడుచుండఁగా, చంద్రుఁడని పుంలింగపద ముండుటచేతను ప్రాచీ యని స్త్రీలింగపద ముండుటచేతను రక్తుఁడు ముఖము సనుపదముల కనురాగము గలవాఁడు మోము సని యర్థము లుండుటచేతను కాముకుఁడు కామినీముఖమును చుంబించుచున్నాఁ డని యప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించుటచేత సమాసోక్తి యయినది. సమాస మనఁగా సంక్షేపము. ప్రకృతాప్రకృతవృత్తాంతములు సంక్షేపముగా నిందు జెప్పఁబడును గాన దీనికి సమాసోక్తి యని పేరువచ్చినది.

౨౪. పరికరాలంకారము:—సాభిప్రాయవిశేషము లున్నచో పరికరము:—శీతాంశుధరుఁ డైనహరుఁడునా తాపమును బోఁగొట్టును గాక! ఇక్కడ శీతాంశుధరుఁ డనువిశేషణము తాపనివారణసామర్థ్యాభిప్రాయగర్భితముగనుక పరికరాలంకార మయినది. ప్రకృతార్థమునకు విశేషతాత్పర్యమును గలిగించు విశేషణములు సాభిప్రాయవిశేషణములు.

౨౫. పరికరాంకురాలంకారము—సాభిప్రాయ విశేష్యమున్నచో పరికరాంకురము:—చతుర్భుజుఁడు మీఁకు పురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చునుగాక! ఇక్కడఁ జతుర్భుజుఁ డను విశేష్యము చేత నాలుగు

చేతులు గల విష్ణువే నాలుగుపురుషార్థముల నీయ సమర్థుఁడని బోధింప చుండుటచేతఁ బరికరాంకుర మయినది.

౨౬. శ్లేషాలంకారము—అనేకార్థములు గలుగునట్లు చెప్పినచో శ్లేషము:—అది ప్రకృతశ్లేషమనియు, అప్రకృతశ్లేష మనియు, ప్రకృతాప్రకృతశ్లేష మనియు, త్రివిధము.

(౧) ప్రకృతశ్లేషము—అనేకార్థములు కేవలవర్ణ్యములయందే యిచ్చినచోఁ బ్రకృతశ్లేషము:— శంకరుఁడు మాధవుండు మాకు విజయ మిచ్చుఁగాక! ఇక్కడ సుఖము నిచ్చువాఁడైన లక్ష్మీవల్లభుఁడైన శంకరుం డనియు, శంకరుఁడు మాధవుం డను పదముల కర్థ మయి కేవల ప్రకృతభూతు లయిన హరిహరులకు శ్లేషచే నర్థ మగుటవలన ప్రకృతశ్లేష మయినది. శివపరమున ఉమాధవుఁ డని పదవిభాగము.

(౨) అప్రకృతశ్లేషము—అనేకార్థములు కేవలావర్ణ్యములయందే యిచ్చినచో నప్రకృతశ్లేషము:—ఓకాంతా! నీముఖము శంబర సంగతాబ్జతుల్య మయి యున్నది. ఇక్కడ శంబర సంగతాబ్జ మయిన ప్రకృతమునకే హరిణయుక్తుఁ డయిన చంద్రుఁ డనియు నీటిని పొందిన పద్మ మనియు రెండర్థములు కలిగియున్నందున నప్రకృతశ్లేష మయినది.

(౩) ప్రకృతా ప్రకృతశ్లేషము—ఒక యర్థము ప్రకృతపరముగాను మఱియొక్క యర్థ మప్రకృతపరముగాను నున్నచో ప్రకృతాప్రకృతశ్లేషము—పద్మాకర మూర్మికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది. ఇక్కడ పద్మాకర మూర్మికాకాంకణాదు లనుదానికి కొలఁకు తరంగములచేతను జలబిందువులచేతను నని వైనప్పుడు ప్రకృతవర్ణ్యపరముగాను లక్ష్మియొక్క హస్త ముంగరములచేతను కడియములచేతను

వని వైనప్పు డప్రకృత మైన పక్షిమహాస్త్రపరముగాను అర్థద్వయము కలిగినందున ప్రకృతాప్రకృత మైనది.

౨౭. అప్రస్తుతప్రశంసాలంకారము — ప్రస్తుతాంశము తోఁచు నట్లుగా నప్రస్తుతాంశమును ప్రశంసించినచో నప్రస్తుతప్రశంస:— ఇంద్రునిఁదప్ప వేఱొకని యాచింపని యాచాతకపక్షియే పక్షులలో నెల్ల సుకృతి. ఇక్కడ నింద్రుని దక్క వేఱొక్కని చాతకపక్షి యాచింప దని యప్రస్తుతవిషయమును జెప్పుటవలన క్షుద్రులను యాచింపఁబోవక గుణాఢ్యు నాశ్రయించినవాఁడే సుకృతి యను ప్రస్తుతాంశము తోఁచుచున్నది గనుక, అప్రస్తుతప్రశంస యయినది.

౨౮. ప్రస్తుతాంకురాలంకారము — ఒక ప్రస్తుతవిషయము ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించినచో ప్రస్తుతాంకురము. దీనినే యన్యాదేశ మందురు. ఓభృంగరాజా! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁ గూడిన మొగలి పూవు మీఁదికిఁ బోయెద వేమి? ఇక్కడ నొక కులకాంత యొక తోఁటలో బరాంగనాసంగమార్థియై వల్లభుఁడు పోవుచుండఁగాఁ బ్రస్తుత మగపడుచు మాలతీపుష్పము నుండి మొగలిపూవు మీఁదికిఁ బోవుచున్న తుమ్మెదను గూర్చి యన్న పయివాక్యము వలన సుఖప్రద మయిన కులాంగనా సంగమును విడిచి యపాయబహుళ మయిన పరాంగనాసంగమున కేలపోయెద వని భర్త నుద్దేశించి పలుకుట యను మఱియొక ప్రస్తుతాంశము బోధపడుచున్నది గనుక ప్రస్తుతాంకుర మయినది.

౨౯. పర్యాయోక్త్యలంకారము—(1) ఏవస్తువు నేప్రకారముగా వర్ణించిన సుబోధ మగునో యాప్రకారముగా వర్ణింపక భంగ్యంతరముచేఁ జెప్పినచో మొదటిపర్యాయోక్తి రాహువధూయావన

మును వ్యర్థపఱిచిన దేవుని గొలిచెదను. ఇక్కడ విష్ణువును లక్ష్మీనివల్ల భాద్రిప్రసిద్ధవిశేషణములచే సుబోధ మగునట్లు చెప్పక రావణుని శిరోమాత్రావశిష్టునిగాఁ జేసి యాలింగనాది క్రియాశక్తి లేకపోవుటచే నాతనిభార్యయొక్క యౌవనమును వ్యర్థపఱిచినవాఁ డను విశేషణమును వాడుటచే మొదటిపర్యాయోక్తి యయినది. (2) తన యభీష్టకార్యమును కార్యాంతరమిషచేత సాధించుకొనినట్లు వర్ణించినచో రెండవపర్యాయోక్తి — ఓదంపతులారా! మీరీపొదరింటనుండుఁడు. నే నాచూతలతను చూచి వచ్చెదను. మామిడిచెట్టును చూచివచ్చెద ననుమిషచేతఁ దొలఁగి తనయభీష్ట మయిన వధూవరుల యభీష్టావిహారమును కూర్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యాయోక్తి యయినది.

౩౦. వ్యాజస్తుత్యలంకారము — (1) నిందావ్యాజమున స్తుతి చేసినచో మొదటివ్యాజస్తుతి—ఓగంగా! మహాపాపులను స్వర్గమునకుఁ బంపుచున్న నీకు వివేక మెక్కడిది? ఇక్కడ బయికి నిందవలెఁ గనఁబఱిచినను నీవు పాపులను సహితము పావనులను జేసి స్వర్గసుఖమున కర్హులను జేయుచున్నా వను స్తుతియే యుద్దేశింపఁ బడినందున మొదటివ్యాజస్తుతి యయినది. (2) స్తుతివ్యాజమున నింద చేసినచో రెండవవ్యాజస్తుతి—ఓదూతీ! నాపెనిమిటిని బిలువఁబోయి నానిమిత్తమయి యాతని దంతక్షతనఖక్షతములకు లోనయి శ్రమ నొందితివి గదా? నీ వెంత మంచిదానవు? ఇక్కడ బయికి స్తుతివలెఁ గనఁబఱిచినను నామిత్త మయి పోయి దుష్టురాల వయి నాపతితోనే సంభోగించి వచ్చితి వను దూషణమే యుద్దేశింపఁబడినందున నిందాగర్భిత మయిన రెండవవ్యాజస్తుతి యయినది.

౩౧. వ్యాజనిందాలంకారము — ఒక వస్తువును నిందించుటచే మఱియొకవస్తువు యొక్కనింద తోఁచినయెడల వ్యాజనింద—నన్నిట్లు దుఃఖము లనుభవింపు మని లిఖించిన బ్రహ్మ నింద్యుఁడు కాఁడు; ఆతని శిర మొక్కటి మాత్రమే ఖండించిన శివుఁడు నింద్యుఁడు. బ్రహ్మదేవుని నైదుతలలును దునుమక యొక్కతలను మాత్రమే తునిమిన శివుఁడు దూష్యుఁ డను శివనిందవలన బ్రహ్మవధార్హుఁడని బ్రహ్మ నింద తోఁచుటచేత వ్యాజనింద యైనది.

౩౨. ఆక్షేపాలంకారము—ఉక్తప్రతిషేధ రూపము, నిషేధాభాస రూపము, తిరోహితనిషేధవిధివ్యక్త రూపము, అని యిది త్రివిధము.

(౧) ఉక్తప్రతిషేధ రూపము:— ఒకవస్తువును ముందుగాఁ గోరి, తరువాత, వస్త్వంతరము కలుగుటనుబట్టి విచారణమీఁద దానిని నిషేధించినచో నుక్తప్రతిషేధ రూపాక్షేపము — ఓచంద్రా! నీ వొక్కసారి దర్శన మిమ్ము. అక్కఱ లేదు. నాప్రియురాలి ముఖ చంద్రబింబ మున్నది. ఇక్కడ మొదటఁ జంద్రబింబమును గోరి, తరువాత నాహ్లాదకర మైన కాంతా ముఖ చంద్రబింబమును దలఁచుకొని చంద్రుని నిషేధించుటచేత నుక్తప్రతిషేధరూప మయినది.

(౨) నిషేధాభాసరూపము—నిషేధము బాధింపఁబడినదయి యర్థాంతరమునందుఁ బర్యవసించుచు నొకవిశేషార్థమును దెచ్చినచో నిషేధాభాస రూపాక్షేపము — ఓరాజా! నేను దూతిని గాను. నీప్రియురాలిని దహించుచున్న యగ్నిసమ మగు విరహతాపమునుజూడ లేక వచ్చినదానను. ఇక్కడ దూతియే తాను దూతిని కానని చెప్పుటచే నిషేధ మాభాసమయి నేను సామాన్యముగాఁ గార్యార్థమయి సమయోచితముగా మృషావాక్యములు పలుకు దూతిని కానను

నర్థాంతరమునందుఁ బర్యవసించుచు నీవు వచ్చి యిప్పుడే ప్రియురాలి ప్రాణములు కాపాడుకోవలె నను విశేషార్థమును దెచ్చినందున నిషేధాభాసరూప మయినది.

(3) తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపము — తన కిష్ట మయిన నిషేధమును జెప్పక తన కిష్టములేని విధిని జెప్పుచు స్వాభిమతనిషేధము గర్భీకృత మగునట్లు చేసినచో తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపాక్షేపము—ఓప్రియవల్లభా! నన్నిందు విడిచి దేశాంతరము పొమ్ము. నీవేగిన యుత్తరక్షణమునసే నే నాదేశమునఁ బుట్టి మరల నీపాదసేవ చేసెదను. ఇక్కడఁ తన కిష్ట మయినప్రియ దేశాంతర గమన నిషేధమును జెప్పక, తన కిష్టము లేని దేశాంతరగమనవిధినే చెప్పుచు తన మరణమును సూచించు వాక్యములతోఁ దనబ్రతుకు గోరినయెడలఁ బోవలదను నిషేధము గమ్య మగునట్లు చేయఁబడినందున తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూప మయినది.

33. విరోధాభాసాలంకారము — రెండు వాక్యములు పై కన్యోన్యవిరుద్ధార్థములుగాఁ గనఁబడు చున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము పరిహార మయినచో విరోధాభాసము—ఆరాజు నీతిమంతుఁ డయ్యును ననీతిని ప్రజా పాలనము చేసెను. ఇక్కడ నీతిమంతుఁ డయ్యు నీతిమాలి ప్రజాపాలనము చేసె నన్నయర్థము పైకి స్ఫురించు చున్నను, అనీతి యనుదాని కీతిబాధలు లేకుండ నని యర్థాంతర మయి పయివిరోధము పరిహార మయినందున విరోధాభాస మయినది.

34. విభావనాలంకారము — విభావనాలంకార మాఱువిధములు గలది.

(1) కారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినచో ప్రథమవిభావన — ఓకాంతా! నీపాదములు లత్తుక పెట్టక పోయినను

నెఱ్ఱనగు చున్నవి. ఇక్కడ లత్తుకపూఁత యనుకారణము లేకయే రక్తిమ యనుకార్యోత్పత్తి కలిగినట్లు సహజదారుణము లైనచరణములు వర్ణింపఁబడినందున మొదటివిభావన యైనది.

(౨) సంపూర్ణకారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినచో రెండవవిభావన — మన్మథుఁడతిమృదులాస్త్రములచేతనే ముల్లోకములను జయించెను. లోకముల గెలుచుటకు సంపూర్ణకారణము లైనకఠినబాణములు లేకయే కోమలపుష్పబాణము లనెడి యసంపూర్ణకారణముచేతనే లోకవిజయకార్యము నిర్వహించినట్లు చెప్పఁబడినందున రెండవవిభావన యైనది.

(3) ప్రతిబంధక మున్నను కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో మూఁడవవిభావన — ఓరాజా! నీఖడ్గాహి పరనరేంద్రప్రాణానిలములనే పానము చేయుచున్నది. నరేంద్రు లనఁగా రాజులును విషవైద్యులును గనుక, ఖడ్గ మనెడిసర్పము విషవైద్యప్రతిబంధ మున్నను నరేంద్రప్రాణములు గొనుట యనుకార్యము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున మూఁడవవిభావన యైనది.

(४) కారణము కానిదానివలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నాలవవిభావన — ఆహా! ఇక్కడ శంఖమునందు వీణానినాదము కలుగు చున్నది! వీణానినాదము పుట్టుటకు శంఖము కారణము కాకపోయినను, కామినీకంఠమును శంఖముగాను గళస్వరమును వీణానినాదముగాను నుద్దేశించి కారణము గానిశంఖమువలన వీణానినాద కార్యము కలిగినట్టు చెప్పఁబడినందున నాలవవిభావన యైనది.

(౫) విరుద్ధకారణమువలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నైదవవిభావన — ప్రియురాలి నెడఁబాసిన నన్ను శీతాంశుకిరణములే సంతాప పెట్టుచున్నవి. ఇక్కడ చలువ గొలుపవలసినశీతాంశుకిరణము

లనువిరుద్ధకారణమువలన సంతాప మనుకార్యము పుట్టినట్లు చెప్పఁబడి నందున నైదవవిభావన మైనది.

(౬). కార్యమువలననే కారణము పుట్టినట్లు చెప్పినచో నాఱవవిభావన — ఓరాజా ! నీకరకల్పవృక్షమువలననే కీర్తిపయస్సముద్రము పుట్టుచున్నది. కల్పవృక్షములు పుట్టుటకు పాలసముద్రము కారణ మైనట్లు జగత్ప్రసిద్ధమయి యుండఁగా నిక్కడ కరకల్పకమనెడికార్యమువలననే యశఃపయోనిధి యనుకారణము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున నాఱనవిభావన మైనది.

౩౫. విశేషోక్త్యలంకారము:-సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము పుట్టకే దని చెప్పినచో విశేషోక్తి :— ఆమెహృదయములో స్మరదీపము పూర్ణముగా వెలుఁగు చున్నను స్నేహమామాంతయుతగ్గ లేదు. లోకములో దీపము వెలుఁగుటచేత చమురు తగ్గుట ధర్మమయి యుండఁగా నిక్కడ స్మరదీపము వెలుఁగుట యనుసంపూర్ణ కారణమున్నను స్నేహ మనుచమురు తగ్గుట యనుకార్యము పుట్ట నట్లు చెప్పఁబడినందున విశేషోక్తి యైనది. స్నేహమనఁగా చమురును ప్రేమమును.

౩౬. అసంభవాలంకారము:— జరిగినకార్యము విషయమయి యట్లు జరుగు నని యెవ్వరికి నూహించుటకే శక్యము కాదని వర్ణించినచో నసంభవము:— ఒకగొల్ల శిశువు కొండ నెత్తు నని యెవ్వఁడనుకొనును? ఇక్కడ గోపాలబాలుఁ డైనకృష్ణుఁడు గోవర్ధన పర్వత మెత్తు నని యెవ్వరు ననుకో లే దని వర్ణింపఁబడినందున నసంభవ మైనది.

౩౭. అసంగత్యలంకారము;—అది మూఁడువిధములు గలది.

(౧.) కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము మఱియొక చోటఁ గలిగ నని చెప్పినచో మొదటి యసంగతి:— దుష్టులు రాజు చెవి కొఱుకఁగా భృత్యజనులు చచ్చు చున్నారు. చెవి కొఱుకుట యనుకారణము రాజునందుఁ గలుగఁగా కార్య మయిన మరణ మచ్చటం గలుగక భృత్యులయందుఁ గలుగుచున్న దని చెప్పఁబడి నందున నసంగతి యైనది. చెవిగొఱుకుట యనఁగాఁ గొండెములు చెప్పుట గాని దుష్టులకొండెముల మూలమున ప్రకృతివర్గమునకు ప్రాణాపాయము వచ్చుచున్న దని తాత్పర్యము.

(౨.) ఒకచోటఁ జేయఁదగినపని మఱియొకచోట చేసినట్లు చెప్పినచో రెండవ యసంగతి:—ఓకాంతా! నీవు కంకణములు హస్త ములందు ధరింపవలెనుగాని యిట్లు కన్నులందుఁ గంకణములు ధరింప వచ్చునా? ఇక్కడఁ జేతులయందు ధరింపవలసిన కంకణములు కన్ను లయందుఁ ధరింపఁబడినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతి యైనది. కంక ణము లనఁగా హస్తాంగదము లనియు జలబిందువు లనియు నెఱుంగునది.

(3.) ఒక కార్యమును జేయఁ దలఁచి తద్విరుద్ధమైన కార్యమును జేసినట్లు వర్ణించినచో మూడవయసంగతి:— దానవారిని మనస్సు నందు నిలుప బూని యతఁడు దానవారిని విడిచెను. ఇక్కడ దాన వారిని మనస్సునం దుంచుకొనఁ దలఁచి దానవారిని విడుచుట యను విరుద్ధకార్యము చెప్పినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతియైనది. దాన వారియనఁగా విష్ణుమూర్తియనియు దానజల మనియుఁ దెలియునది.

౩౮. విషమాలంకారము—అననురూపఘటనారూప మనియు, విరూపకార్యోత్పత్తిరూప మనియు, అనిష్టావాప్తిరూపమనియు, విష మాలంకారము మూడువిధములు గలది.

(౧.) అననురూపఘటనారూపవిషమాలంకారము :— ఒకదాని కొకటి తగనిపదార్థముల సంఘటనమును వర్ణించినచో ననసురూప ఘటనారూపము:— ఈ శిరీషకుసుమ సుకుమారశరీర మెక్కడ? దుర్భర స్మరజ్వరపరితాప మెక్కడ? ఇక్కడ మెత్తనిమేని కననురూపమగు దుర్భరమన్మథతాపము ఘటిల్లుట వర్ణింపఁబడినందున ననసురూపఘట నారూప విషమాలంకార మయినది.

(౨.) విరూపకార్యోత్పత్తి రూపవిషమాలంకారము:—కారణ విరుద్ధమైన కార్యముత్పత్తియైనట్లు వర్ణించినచో విరూపకార్యోత్పత్తి రూపము:—ఓరాజా! నీఖడ్గము నల్లని దయ్యును దెల్లనికీర్తిని ఘటించు చున్నది. కారణ మెట్టిగుణము కలది యగునో కార్య మట్టిగుణము కలదియే కావలసినది ధర్మ మగుచుండఁగా నల్లనికత్తి యనుకారణము వలనఁ దెల్లనికీర్తి యనువిరూపకార్యము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున విరూపకార్యోత్పత్తిరూపమయినది.

(౩.) అనిష్టావాప్తిరూపవిషమాలంకారము:— ఒకయిష్టకార్య ప్రాప్తికయి యత్నింపఁగా నిష్టలాభము కలుగక యనిష్టము కలిగినట్లు చెప్పినచో ననిష్టావాప్తిరూపము:—మూషక మహారాజు చేతఁ బెట్టను గొఱికియందున్న పాముచే భక్షింపఁబడియె. ఇక్కడ నాహారమునిమిత్త మయి పెట్టను గొఱికినయెలుక కాహారము లభింపక పోవుటయే కాక యనిష్టమైనప్రాణహాని కూడ ననుభవించినందున ననిష్టావాప్తిరూప మయినది.

౩౯. సమాలంకారము — అనురూపవర్ణనరూపము, కారణ సారూప్యవర్ణనరూపము, అక్లేశ కార్యసిద్ధివర్ణనరూపము, అని సమా లంకారము త్రివిధము.

(౧.) అనురూపవర్ణనరూపము — అనురూపము లగు రెండు వస్తువులకు సంఘటనము వర్ణించినచో మొదటిసమాలంకారము: — తనకుఁ దగినస్థల మని ముత్యాలహార మామె కంఠము నాశ్రయించెను. ఇక్కడ ముక్తాహారమునకు గళప్రదేశ మనురూపస్థల మని వర్ణింపఁబడినందున ననురూపవర్ణనరూపసమాలంకార మయినది.

(౨.) కారణసారూప్యవర్ణనరూపము — కార్యమునకుఁ గారణముతోడ సమాన రూపత్వమును వర్ణించినచో రెండవసమాలంకారము:— ఓలక్ష్మీ! నీటఁ బుట్టిన నీకు నీచోపసర్పణము సహజమే కదా? కారణ మైన నీటికి నీచోపసర్పణము సహజ మైనట్లే కార్య మైన క్షీరసముద్రసంభూత యగు లక్ష్మికిని నీచోపసర్పణ మనుసరూపత్వము వర్ణింపఁబడినందున కారణసారూప్యవర్ణనిరూపసమాలంకార మైనది. నీచోపసర్పణ మనఁగా జలపక్షమునఁ బల్లములకుఁ బాఱుట యనియు, లక్ష్మిపక్షమున నీచులను జేరుట యనియుఁ దెలియునది.

(3.) అక్లేశకార్యసిద్ధివర్ణనరూపము — ఒకఁడు చేయఁదలఁచిన కార్యముకష్టము లేకుండ సిద్ధించి నట్లు వర్ణించినచో మూడవసమాలంకార మగును:—ఓబావా! వారణమును గోరిన నీకు రాజద్వారమున వారణమే లభించినది గదా? ఇక్కడ వారణమును గోరినవాని కనాయాసముగా వారణమే లభించి నట్లు చెప్పఁబడినందున నక్లేశకార్యసిద్ధి వర్ణనరూపసమాలంకార మయినది. వారణ మనఁగా నేనుఁగును ద్వారనిరోధమును గనుక, ఏనుఁగును బహుమానము పొందఁగోరి పోయినవానికి రాజభటుల వలన నిరోధము కలుగఁగా బావమఱఁది పరిహాసముగాఁ బలికిన వాక్యము.

౪౦. చిత్రాలంకారము — ఒకఁడు చేయఁబూనినవనికి విపరీత మయిన ఫలమును బొందుట కయిప్రయత్నించినట్లు వర్ణించినచోఁ

చిత్రము — సుజనుఁ డౌన్నత్యమును పొందఁగోరి నమ్రతను వహించును. ఇక్కడ సుజనుఁడు వంగియుండుట యనెడుపని చేసి దానికి విపరీతఫల మయినయున్నతి పొందగోరినందున చిత్రాలంకార మయినది.

౪౧. అధికాలంకారము — అధికాలంకారము రెండువిధములు గలది.

(౧.) విస్తార మయిన యాధారమునకంటె నాధేయమున కాధిక్యమును వర్ణించినచో మొదటి యధికాలంకారము:— ఓరాజా! బ్రహ్మాండములను బుద్బుదములవలె ధరించిన యామహాజలము నీగుణములు నిలుచుటకుఁ జాలకున్నది. ఇక్కడ రాజునకు గుణములు మహాజలమును దాఁటిపోయె నని మహాధారమగు మహాజలము కంటెను నాధేయ మగు సుగుణజాల మధిక మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున మొదటియధికాలంకార మయినది.

(౨.) విస్తార మయిన యాధేయమున కంటె నాధారమునం దాధిక్యవర్ణనము చేసినచో రెండవ యధికాలంకారము:— ఓరాజా! నీయనంతగుణములు విశ్రమించి యుండుటచేత వాగ్బ్రహ్మ మంత గొప్పదే యనవచ్చును. ఇక్కడ రాజుయొక్క గుణము లన్నియుఁ దదాశ్రితకవికృతానంతకావ్యములం దిమిడె నని యాధేయ మయిన గుణజాలము కంటె నాధారమయిన కవివాగ్బ్రహ్మమునం దాధిక్యము వర్ణింపబడినందున రెండవయధికాలంకార మయినది.

౪౨. అల్పాలంకారము — అల్ప మయిన యాధేయవస్తువున కంటె నాధార మతిసూక్ష్మ మయినట్లు వర్ణించినచో నల్పాలంకారము:— ఇప్పు డీకాంతకు మణియుంగరము జపమాల యగుచున్నది. (వేలికిముడ వలసినది గనుక సూక్ష్మ) మయిన యుంగర మను

నాధేయము మణిబంధమునకే వదులయి మణిమాలవలె నుండి విర హావస్థవలన మణిబంధ మనునాధార మతిసూక్ష్మతను పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున నల్పాలంకార మయినది.

౮౩. అన్యోన్యాలంకారము — రెండువస్తువుల కన్యోన్యోప కారమును వర్ణించినచో నన్యోన్యము:— కంకణముచే హస్తమును హస్తముచేఁ గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి. ఇక్కడ హస్తకంకణము లొకదానివలన నొకటి శోభిల్లుచున్న వని రెంటికిని పరస్పరోప కారము వర్ణింపఁబడినందున నన్యోన్య మయినది.

౮౪. విశేషాలంకారము — ఆధారరహితాధేయవర్ణనరూపము, ఏకానేక గోచరత్వవర్ణనరూపము, అశక్యకార్యాంతరవికృతివర్ణన రూపము, అని విశేషాలంకారము త్రివిధము.

(౧). ఆధారరహితాధేయ వర్ణనరూపము— ప్రసిద్ధ మయిన యాధారము లేకున్నను నాధేయవస్తువు లుండి కార్యకరములగుచున్న వని వర్ణించినచో మొదటివిశేషము:— సూర్యుఁ డస్తమించినను నాతని కిరణములు దీపముల నాశ్రయించి రాత్రియందును జీకట్లను భేదించుచున్నవి. ఇక్కడఁ బ్రసిద్ధాధార మగుసూర్యుఁడు లేకపోయినను తదాధేయము లగు కిరణము లుండి తమపని చేయుచున్నట్లు చెప్పఁ బడినందున విశేష మయినది.

(౨) ఏకానేకగోచరత్వ వర్ణనరూపము—ఒకవస్తువే యేక కాలమునం దనేకస్థలములయం దున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవవిశే షము:— ఓచెలీ! నాకిప్పుడు లోపలను వెలుపలను ముందును వెను కను సర్వత్ర ప్రియుఁడే తోఁచుచున్నాఁడు. విరహిణికిఁ బ్రియుఁడను నొక్కవస్తువే బహుస్థలములయందుఁ గానఁబడుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడి నందున విశేష మయినది.

(3) అశక్యకార్యాంతరవిశ్రుతివర్ణనరూపము — ఒక కొంచెపుం గార్యసిద్ధి కయి ప్రయత్నింపంగా నసాధ్యవస్త్వంతరకరణము లభించినట్లు వర్ణించినచో మూడవవిశేషము:— ఓరాజా! నిన్నుఁ జూచుట చేత మా కిప్పుడు కల్పవృక్షదర్శనము లభించినది. ఇక్కడ రాజదర్శనమున కయి యత్నింపంగా దానిచేతనే యసాధ్య మయిన కల్పవృక్షదర్శనకార్యకరణము తటస్థించినట్లు చెప్పఁబడినందున విశేష మయినది. రాజు వితరణగరిమచేతఁ గల్పవృక్షమువంటివాఁ డని భావము.

౮౫. వ్యాఘాతాలంకారము — తథాకార్యతథాకారిత్వక్రియ, సౌకర్యనిబద్ధకార్య విరోధిక్రియ, అని వ్యాఘాతము ద్వివిధము.

(౧) తథాకార్యతథాకారిత్వక్రియ— ఒక కార్యమునకు సాధన మయినదానిని తద్విరుద్ధ మైన మఱియొక కార్యమునకు సాధన మయిన దానినిగా వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:— లోకమునకుసంతోషకరము లయినపుష్పములతో మన్మథుఁడు లోకములకు బాధను జేయుచున్నాఁడు. జగత్ప్రీతికి సాధన మయిన పుష్పములను తద్విరుద్ధ మైన జగద్బాధకు సాధనముగాఁ జేసినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

ఒకఁ డొకపనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నదానిని తత్ప్రతిభటుఁడు తద్విరుద్ధ మయిన పనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నట్లు వర్ణించినను వ్యాఘాతమే యగును:— తన వాడిచూపునఁ జూచి మరుని రూపు మాపిన యాశివునిఁ దనవాఁడిచూపునఁ జూచి పార్వతి మరల మరుని బ్రతికించుచున్నది. మన్మథదహనమునకు చూపే సాధన మయినను శివునిజయించి మన్మథునిపాలు చేసిన పార్వతిచూపే మన్మథుని బ్రదికించుట యను తద్విరుద్ధకార్యమునకు సాధన మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

(౨) సౌకర్యనిబద్ధకార్యవిరోధిక్రియ:—ఏసాధనము చేత నొక కార్యము నిశ్చయింపఁబడునో యాసాధనముచేతనే తద్విరుద్ధకార్యము సుకరముగా సమర్థింపఁబడినట్లు వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:— ఓ కుమారా! బాలుఁడవు గనుక నిన్ను రాజ్యమందు నిలిపెదను. ఓజనకా! బాలుఁడ నగుటచేతనే నన్ను రాజ్యమునందు నిలువ వలదని ప్రార్థించెదను. ఇక్కడ తండ్రి కుమారుని పడుచువాఁ డను హేతువుచేత రాజ్యమునందు నిలుప నిశ్చయింపఁగా ననుభవము లేని పడుచువాఁ డనెడి యాహేతువుచేతనే తద్విరుద్ధ మగు నిలుపఁగూడక పోవుటను సుకరముగా సాధించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

౮౬. కారణమాలాలంకారము:—వరుసగా నుత్తరోత్తరములకు పూర్వపూర్వములు కారణము లయినట్లు గాని, పూర్వపూర్వముల కుత్తరోత్తరములు కారణము లయినట్లు గాని, కొన్ని సంగతులను జెప్పినచోఁ గారణమాల:—నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేతఁ గీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును గలుగును. ఇక్కడ నుత్తరోత్తరములకుఁ బూర్వపూర్వములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున మొదటి కారణమాల మయినది. నరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యమువలనను, దారిద్ర్యము దానహీనతవలనను గలుగునుగాన దానపరుఁడవు కమ్ము. ఇక్కడఁ బూర్వపూర్వముల కుత్తరోత్తరములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున రెండవకారణమాల యైనది.

౮౭. ఏకావళ్యలంకారము:— ఉత్తరోత్తరపదమునకుఁ బూర్వపూర్వపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁ గాని, పూర్వపూర్వపదమున

కు త్తరోత్తరపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁగాని, వర్ణించినచో, ఏకావళి:—అతనిహస్తములు కర్ణాంతరవిస్తారములు; కర్ణములు దోస్తంభ లంబమానములు; దోస్తంభములు జానుపర్యంతములు. ఇక్కడ పూర్వము లైనహస్తములను గణించి యుత్తరము లయినకర్ణములకును, కర్ణములనుగూర్చి దోస్తంభములకును, దోస్తంభములనుగూర్చి జానువులకును విశేషణత్వము చెప్పఁబడినందున నేకావళి యైనది. ఈప్రకారముగానే రెండవది యూహించుకొనునది.

౭౫. మాలాదీపకాలంకారము:— దీపకాలంకార లక్షణమును, ఏకావళీలక్షణమును, రెండునుగూడఁ గలిగినచో మాలాదీపకము:— లక్ష్మి కరుణచే నీకటాక్షములయందును, నీకటాక్షములచేత విబుధులయందును చేరెను. ఇక్కడ వర్ణ్య మైనరాజకటాక్షముల యందును అవర్ణ్య మైనవిబుధులయందును లక్ష్మీనివాసత్వ మను నేక ధర్మము చెప్పఁబడినందున దీపకలక్షణమును, విబుధు లనునుత్తర పదమునకుఁ గటాక్షము లనుపూర్వపదము విశేషణమగునట్లుగాఁ జెప్పఁబడినందున నేకావళీలక్షణమును పట్టినవి.

౭౬. సారాలంకారము:— పూర్వపూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తర ముత్కృష్ట మయినదిగా వర్ణించినచో సారము:— లోకములోఁ దేనె మధుర మయినది; అమృత మంతకంటెను మధుర మయినది; కవివాక్య మమృతముకంటె మధుర మైనది. ఇక్కడ తేనెకంటె నమృతమునకును, అమృతమునకంటెఁ గవివాక్యమునకును బూర్వపూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తరమునకు గుణోత్కర్షము వర్ణించుటవలన సారాలంకార మయినది.

౭౭. యథాసంఖ్యాలంకారము:— క్రమసంఖ్య గలవానిని వెనుకఁగల క్రమసంఖ్య గలవానితో నన్వయించునట్లు వర్ణించినచో

యథాసంఖ్యము:— ఓయీ! నీవు పుత్రులను మిత్రులను శత్రులను, బోషింపుము భూషింపుము దూషింపుము, ఇక్కడ "పుత్రులను బోషింపుము మిత్రులను భూషింపుము శత్రువులను దూషింపుము" అని యథాసంఖ్యముగా ననఁగా మొదటిది మొదటిదానితోను, రెండవది రెండవదానితోను మూఁడవది మూఁడవదానితోను అన్వయించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున యథాసంఖ్య మయినది. క్రమాన్వయమును బట్టి దీనిని కొందఱు క్రమాలంకార మందురు.

౫౧. పర్యాయాలంకారము :— ఏకానేకాశ్రయరూపము, అనేకాశ్రయరూపము, అని పర్యాయాలంకారము ద్వివిధము.

(౧). ఒకవస్తువునకుఁ గ్రమముగా ననేకాధారములను వర్ణించినచో మొదటిపర్యాయాలంకారము:— ఆమెముఖకాంతి పద్మమును విడిచి యిప్పుడు చంద్రుని జేరుచున్నది. ఇక్కడ ముఖకాంతికి మొదట బగలు పద్మాశ్రయమును తరువాత రాత్రి చంద్రాశ్రయమునుగా, ననేకాశ్రయములు చెప్పుటవలనఁ బర్యాయాలంకార మైనది.

(౨). ఒకవస్తువునందుఁ గ్రమముగా ననేకాధేయములను వర్ణించిన రెండవపర్యాయాలంకారము :— పూర్వము ప్రవాహమున్నచోట నిప్పు డిసుకతిన్నె కానఁబడుచున్నది. ఇక్కడ నాధారమగునొక్కస్థలమునందే ప్రవాహమును పులినము ననెడియనేకాధేయవస్తువు లున్నట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యాయాలంకార మయినది.

౫౨. పరివృత్త్యలంకారము:— ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానినిఁ బుచ్చుకొన్నట్లు వర్ణించినచోఁ బరివృత్తి. అల్పము నిచ్చి యధికమును స్వీకరించినట్టుగాని, అధికము నిచ్చి యల్పమును స్వీకరించినట్లుగాని, సమవ్యయముచే సమస్వీకరణము చేసినట్టుగాని,

మూఁడువిధములుగాఁ జెప్పవచ్చును:— రాజు తానొక్క బాణమును విడిచి శత్రువుల యపారరాజ్యలక్ష్ములను గ్రహించుచున్నాఁడు. ఇక్కడ రాజు బాణమను నొక్కవస్తువు నిచ్చి యనేకము లయిన రాజ్యలక్ష్ములను స్వీకరించినట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటి పరివృత్తి యయినది.

౫౩. పరిసంఖ్యాలంకారము:—ఒకవస్తువు నొకచోట నిషేధించి మఱియొకచోట విధించినయెడలఁ బరిసంఖ్య:— స్నేహక్షయము దీపములఁ గలుగవలెను గాని కాముకుల మనస్సులందుఁ గలుగ రాదు. ఇక్కడ స్నేహక్షయము స్త్రీలమనస్సులయం దుండఁగూడ దని నిషేధింపఁబడి దీపములయం దుండవలెనని విధింపఁబడినందునఁ బరిసంఖ్యాలంకారమయినది. స్నేహక్షయ మనఁగా ప్రేమ తగ్గుటయు, చమురు తగ్గుటయు, నని తెలియవలెను.

౫౪. వికల్పాలంకారము:— సమబలము గలరెండువిరోధకార్యములలో నేదైన నొకటి చేయవలె ననివర్ణించినచో వికల్పము:— ఇప్పుడు నీవు శిరస్సునైనను ధనుస్సునైనను వంచుకొని శత్రున కభిముఖముగాఁ బోవలెను. ఇక్కడ యుద్ధమును సంధియునను సమాన బలము గలరెండువిరోధకార్యములలోఁ దలవంచుకొని సంధి కయినను విల్లు వంచుకొని యుద్ధమున కయినను నేదో యొకదానికిఁ బోవుట చేయవలె నని వర్ణించుట వలన వికల్ప మయినది.

౫౫. సముచ్చయాలంకారము:— అది ద్వివిధము.

(౧) విరుద్ధములు కానిబహుకార్యము లేక కాలమునందుఁ బ్రాప్తించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిసముచ్చయము:— యుద్ధభూమియందు నీశత్రువులు నొచ్చియు విచ్చియుఁ జచ్చియుఁ బలుతెఱఁగులవా

రయిరి. ఇక్కడఁ బరస్పరవిరుద్ధములు కాని నొచ్చుట విచ్చుట చచ్చుట యనుకార్యము లేకకాలమునందు సంప్రాప్త మయినట్లు చెప్పఁబడినందున సముచ్చయాలంకార మయినది.

(౨). ఒక కార్యమున కొక్క కారణమే చాలి యున్నను ననేక కారణములను జెప్పినచో రెండవసముచ్చయము — అతని మదము నకు ధనమును యౌవనమును కులమును రూపును విద్యయు హేతువు లయినవి. ఇక్కడ మదమును జేయుటకు ధనయౌవనాదులలో నొక్క కారణమే చాలియున్నను ధనాదికారణములను బెక్కింటిని జెప్పుట చేత సముచ్చయ మయినది.

౫౬. కారకదీపకాలంకారము:—క్రమముగా ననేకక్రియల కేక కర్తృకారకాన్వయము కలుగునట్లు వర్ణించినచోఁ గారకదీపకము:— అతఁడు తన యింటిని విడువ లేక నాలుగడుగులు నడుచును దిరిగి చూచును మరల వచ్చును నిట్టూర్పులను విడుచును. ఇక్కడ నడుచు చూచు వచ్చు విడుచు ననుబహుక్రియ లేకకర్తతో నన్వయించునట్లు చెప్పఁబడినందున కారకదీపక మయినది.

౫౭. సమాధ్యలంకారము:—ఒకకారణముచేతనే కార్యారంభ మగుచున్నను మఱియొక్క కారణముచే నారబ్ధకార్యమునకు సౌలభ్య మగుచున్నట్లు వర్ణించినచో సమాధి:— చోరుఁడును వేగిరపడుచుండె నింతలో సూర్యుఁడు నస్తమించెను. ఇక్కడ చౌర్యకార్యా రంభము నకు దొంగయొక్క వేగిరపాటే చాలి యున్నను సూర్యాస్తమాన మను కారణాంతర మాకార్యమునకు సౌకర్యము కలిగించినట్లు వర్ణిం చినందున సమాధి యయినది.

౫౮. ప్రత్యనీకాలంకారము :— బలవంతుఁ డగు శత్రువును జయింప లేక తత్పక్షమువానిని దిరస్కరించెనని వర్ణించినచోఁ బ్రత్య

నీకము:—ఇందీవరము తన్ను మించిన కన్నుల గెలువ లేక కన్నుల చెంత నున్న చెవులఁ గ్రిందు పఱుచుచున్నది. కలువ తన్ను జయించు నేత్రమును జయింప శక్తిలేక నేత్రముల దాపుచేరిన కర్ణములను లాఘవపఱిచినట్టు చెప్ప బడినందున ప్రత్యనీక మయినది. నల్లగలువ కర్ణభూషణ మయి చెవిపయి నున్నందునఁ జెవిని క్రిందుపఱిచి నట్లు చెప్పఁబడినది.

౫౯. కావ్యార్థాపత్త్యలంకారము:— ఒక యుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడు చున్నప్పుడు తక్కువవస్తువును సాధించుట యెంత యని వర్ణించినచోఁ గావ్యార్థాపత్తి:—ఓకాంతా! నీముఖముచేతఁ జంద్రుఁడే జయింపఁబడుచుండఁగా నింకఁ బద్మ మెంత? ఇక్కడ దుర్జయుఁ డగు చంద్రుఁడే ముఖముచే జయింపఁ బడుచుండఁగా కైముతికన్యాయమున సుకర మైనపద్మవిజయ మెంతటికార్య మని చెప్పఁబడినందున కావ్యార్థాపత్తి యైనది.

౬౦. కావ్యలింగాలంకారము:— మొదట నొకదుష్కరమయిన యర్థము నుపపాదించి, అది సంభవింపఁ దగని దయి సమర్థింప వలసి యుండఁగా, వాక్యార్థమును గాని పదార్థమునుగాని హేతువునుగాఁ జేసి దానిని సమర్థించినచో గావ్యలింగము. దుష్కరార్థమును వాక్యార్థముచే సమర్థించినయెడల వాక్యార్థహేతుకము:— ఓకాముఁడా! నేను నిన్ను జయింపఁగలను; నామనస్సులో ఫాలాక్షుఁ డున్నాఁడు. ఇక్కడ దుష్కరమయిన కామజయ ముపపాదింపఁబడి, (మన్మథ దేహ దాహము చేసిన) ఫాలాక్షుఁడు మనస్సులో నున్నాఁడను వాక్యార్థముచే నది సమర్థింపఁబడినందున వాక్యార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది. దుష్కరార్థమును బదార్థముచే సమర్థించినయెడల, పదార్థహేతుకము:— సమాన్వితుఁడ నయిక్రోధనిగ్రహము చేసెదను. ఇక్కడ దుష్కర

మయిన క్రోధనిగ్రహ ముపపాదింపఁబడి, అది శమాన్వితుఁ డను పదార్థముచే సమర్థింపఁబడినందునఁ బదార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది.

౬౧. అర్థాంతరన్యాసాలంకారము — ప్రస్తుత మయినవిశేష మును సమర్థించుట కయి యప్రస్తుత మయినసామాన్యమును జెప్పి నను, ప్రస్తుత మయినసామాన్యమును సమర్థించుటకయి యప్రస్తుత మయినవిశేషమును జెప్పినను, అర్థాంతరన్యాసము. విశేషమును సామాన్యముచే సమర్థించుట :- రామకార్యమునకయి హనుమంతుఁడు సముద్రమును లంఘించెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్నది? హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁటె నను ప్రస్తుత విశేషాంశమును జెప్పి దానిని సాధించుటకయి మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్న దనుసామాన్యాంశమును జెప్పినందున మొదటి యర్థాంతరన్యాస మయినది. సామాన్యమును విశేషముచే సమర్థించుట :— మహాత్ము లను జేరిన యల్పులును గౌరవము నొందుదురు. పువ్వును గూడి దారము తల కెక్కదా? ఇక్కడ మహాత్ములను జేరినయల్పులు గౌరవము నొందుదు రనుసామన్యాంశము చెప్పఁబడి, దానిని సాధించుట కయి పువ్వును గూడి దారము తల కెక్కదా యను విశేషాంశము చెప్పబడినందున రెండవ యర్థాంతరన్యాస మయినది.

౬౨. వికస్వరాలంకారము—ఒకవిశేషార్థమును సమర్థించుట కయి సామాన్యము గ్రహింపఁబడి మరల నాసామాన్యమును సమర్థించు టకు మఱియొకవిశేషము చెప్పఁబడినచో వికస్వరము :— ఆ రాజు నెవ్వరును జయింప లేరు. మహాత్ములు సముద్రమువలె నసాధ్యులు సుమా. ఇక్కడ రాజు నెవ్వరును జయింపలే రనువిశేషము గ్రహింపఁ బడి దానిని సమర్థించుట కయి మహాత్ము లసాధ్యులను సామాన్యము

చెప్పఁబడి యూసామాన్యమును మరల సాధించుటకయి సముద్రము వలె నను నుపమానరూపమైన విశేషము చెప్పఁబడినందున వికస్వర మయినది.

౬౩. ప్రౌఢోక్త్యలంకారము — క్రియాధిక్యమునిమిత్తమయి హేతువు కాని దానియందు హేతుత్వమును గల్పించినచో ప్రౌఢోక్తి :— ఆమె శిరోజములు యమునాతీరతమాలవల్లికలవలె నీలములుగా నున్నవి. తమాలవల్లికలనీలత్వమునకు యమునాతీరమునం దుండుట కారణము కాకపోయినను తమాలవల్లికలయందు నీలత్వాతిశయమును జెప్పుటకయి నల్లనినీరు గల యమునాతీరమునం దుండుట హేతువుగాఁ జెప్పఁబడినందున ప్రౌఢోక్తి యయినది.

౬౪. సంభావనాలంకారము— ఈలాగున నయిన పక్షమున నిట్లగునని ప్రకృతకార్యసిద్ధికొఱకు నూహించినచో సంభావన :— ఓ రాజా! వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁడయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁ గలుగును. ప్రకృతకార్యమైన గుణవర్ణనముకొఱకు వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁడయ్యెడుపక్షమునఁ గార్యసిద్ధి యగు నని యూహింపఁబడినందున సంభావన మైనది.

౬౫. మిథ్యాధ్యవసిత్యలంకారము — ప్రకృతమునకు మిథ్యాత్వమును సూచించుటకయి మిథ్యాభూతమైన దానిని కల్పించినచో మిథ్యాధ్యవసితి :— ఆకాశపుష్పమును ధరించినవాఁడు వేశ్యను వశ్యనుగాఁ జేసికొనును. ఇక్కడ వేశ్యను వశ్యురాలినిగాఁ జేసికోఁ గలుగుట మిథ్యయని చూపుటకయి మిథ్యమైనయాకాశ పుష్పధారణము కల్పింపఁబడినందున మిథ్యాధ్యవసితి మైనది.

౬౬. లలితాలంకారము— ప్రకృతమైన నాయకాదిధర్మియం దున్న ప్రస్తుతవృత్తాంతమును జెవ్పక [illegible]

మును వర్ణించినచో లలితము:—ఆసుందరి జలము పోయినతరువాత సేతువు గట్టఁ దలఁచు చున్నది. తన్ను బతిమాలి వచ్చినవాయకునిఁ గసరి పోనాడుకొని యతఁడు పోయినతరువాత ప్రార్థించి తెచ్చుట కయి ప్రయత్నించు చున్నదన్న ప్రకృతవృత్తాంతమును వర్ణింపక తత్సదృశ మైనగతజలసేతుబంధనవృత్తాంతమును వర్ణించినందున లలిత మయినది.

౬౭. ప్రహర్షణాలంకారము — సర్వేంద్రియసుఖానుభవము కలిగించెడు భావము ప్రహర్షము. అట్టి హర్షప్రద మయిన యర్థము యొక్క సిద్ధి ప్రయత్నము లేకయే సంభవించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిప్రహర్షణము: – ఆతఁ డేసుందరిని గోరి పిలిపింపఁ దలచి యుండెనో యాసుందరియే దూతికగా వచ్చెను. ఒకపురుషుఁడు కోరిన సుందరి ప్రయత్న మక్కఱ లేకయే దూతికగా వచ్చి లభించునట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటిప్రహర్షణ మైనది. కోరినయర్థమునకంటె నధి కార్థము సిద్ధించెనని వర్ణించినచో రెండవప్రహర్షణము:—వెలుతురు నిమిత్తము దీప మెగఁద్రోయుఁగానే సూర్యోదయ మాయెను. ఇక్కడ పదార్థప్రకాశనముకొఱకు దీప మెగఁద్రోయఁగా దీపముకంటె నధిక ప్రకాశము గల సూర్యుఁడు దైవవశమున నుదయించెనని చెప్పుటచేత రెండవప్రహర్షణ మయినది. అర్థసిద్ధికొఱ కుపాయాన్వేషణము చేయు చుండఁగానే తదర్థసిద్ధి యయ్యెనని వర్ణించినచో మూడవప్రహర్ష ణము:—అతఁడు పెన్నిధిని గోరి నిధ్యంజనౌషధీమూలమును ద్రవ్వు చుండఁగాఁ బెన్నిధియే కానఁబడెను. ఇక్కడ నొకపురుషుఁడు ధన నిక్షేపమును గోరి దానిని పొందుటకు సాధన మయినద్రవ్యాంజనౌషధి యొక్క వేరును ద్రవ్వుచుండఁగా నక్కడ ధననిక్షేపమే లభించెనని చెప్పబడినందున మూడవప్రహర్షణ మయినది.

౭౮. విషాదనాలంకారము — ఇష్టార్థసిద్ధికొఱకు యత్నము చేయుచుండఁగా దైవవశముచేఁ దద్విరుద్ధ మయిన యనిష్టార్థప్రాప్తి యైనట్లు వర్ణించినచో విషాదనము:— దీప మెగసనద్రోయ యత్నించుచుండఁగా దీప మాఱిపోయెను. ఇక్కడ దీప మెగసనద్రోచి యెక్కువ వెలుతురును కలిగింప యత్నించుచుండఁగా దీప మాఱిపోయి మునుపున్న వెలుతురుకూడఁ బోయి యనిష్టప్రాప్తి యయినట్లు వర్ణింపబడినందున విషాదన మయినది.

౭౯. ఉల్లాసాలంకారము — ఒకరిగుణదోషములచే నితరులకు గుణదోషములు కలిగినట్లుచెప్పినచో నుల్లాసము. అది నాలుగు భేదములుగలది.

(౧). ఒకరిగుణముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించినచో మొదటి యుల్లాసము:— ఆపతివ్రత తనసీట స్నానముచేసి తన్నుఁ బవిత్రురాలినిగాఁ జేయు నని గంగానది తలఁచుచున్నది. ఇక్కడ పతివ్రతగుణముచేత గంగకు గుణోత్పత్తి యైనట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటియుల్లాస మయినది.

(౨) ఒకరిదోషము చేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో రెండవయుల్లాసము:— ఓరాజా! అరణ్యమార్గముల నడిచెడు నీశత్రుకాంతలు తమ కుచములయం దుంచిన కాఠిన్యమును పాదములయం దుంచ లేదని బ్రహ్మను నిందింతురు. ఇక్కడ స్త్రీలచరణములయందలి యకాఠిన్యదోషముచేత బ్రహ్మకు నిందాదోషము చెప్పఁబడినందున రెండవయుల్లాస మయినది.

(౩) ఒకరి గుణముచేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో మూఁడవయుల్లాసము:— త్యాగశీలుఁ డయినసజ్జనుని బొందకుండుట ధనముయొక్క యభాగ్యము గాని సజ్జనునిదోషము గాదు.

ఇక్కడ సజ్జనునిగుణముచేత ధనమునకు దోషము చెప్పఁబడినందున మూడవయుల్లాస మయినది.

(౪) ఒకరిదోషముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించిన చో నాలవ యుల్లాసము:— ఆదుష్టరాజు సేవకులను జంపకుండుటయే వారికిఁ బరమలాభము. ఇక్కడ రాజుయొక్క దుష్టత్వదోషము చేత పరిజనులకు చావు లేకుండుటయే గుణముగాఁ జెప్పఁబడినందున నాలవయుల్లాసమయినది.

౭౦. అవజ్ఞాలంకారము:—అవజ్ఞాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒకరియొక్క గుణముచే మఱియొకరికి గుణము కలుగ నట్లు వర్ణించిన చో మొదటియవజ్ఞ:— బొక్కెన సముద్రమున మునిఁగి నను కుండెడు నీటినే గ్రహించుచున్నది. బొక్కెనకు బహుజలసమృద్ధ మయిన సముద్రమును జేరినను దానిగుణము కలుగక యల్పజలమే వచ్చిన దని చెప్పుటచేత మొదటియవజ్ఞ యయినది.

(౨) ఒకరియొక్కదోషముచేత మఱియొకరికి దోషము కలుగ నట్లు వర్ణించినచో రెండవయవజ్ఞ:— కమలము ముడుచుకొన్న మాత్రముచేతఁ బూర్ణిమాచంద్రునకు లోపమేమి? ఇక్కడ పద్మము యొక్క దోషముచేతఁ జంద్రునకు దోషము కలుగనట్లు చెప్పఁబడి నందున రెండవయవజ్ఞ యయినది.

౭౧. అనుజ్ఞాలంకారము — దోషమునం దేదో గుణ మున్న దను హేతువుచేత నాదోషమునే కోరినట్లు వర్ణించినచో ననుజ్ఞ:— ఈశ్వరభక్తిని కలిగించు గుణమందుండుటచేత నేనాపదలనే కోరెదను. ఇక్కడ నాపద లనుదోషమునం దీశ్వరుని మఱువకుండఁ జేయుగుణ ముండుటనుబట్టి యాయాపదలనే కోరినట్లు వర్ణింపఁబడినందున నవజ్ఞ యైనది.

౭౨. లేశాలంకారము — అనుకూల మగుటనుబట్టి దోషమును గుణమునుగాఁ జెప్పినను, ప్రతికూల మగుటనుబట్టి గుణమును దోషమునుగాఁ జెప్పినను, లేశము:— మధురవాక్యములు లేని సకలపక్షుల కును స్వచ్ఛందవిహారము కలుగుచుండఁగా, ఓచిలుకా! నీ కీపంజర బంధముకలుగుట నీవాఙ్మాధుర్యముయొక్క ఫలమే కదా? ఇక్కడ మొదటివాక్యమునందు స్వచ్ఛందవిహారాను కూల్యమునుబట్టి దోష మయిన వాఙ్మాధుర్య రాహిత్యమును గుణమునుగాఁ జెప్పుటచేతను, రెండవవాక్యమునందు స్వేచ్ఛావిహారాభావ ప్రాతికూల్యమును బట్టి గుణ మయిన వాఙ్మధురిమమును దోషమునుగాఁ జెప్పుటచేతను రెండువాక్యములును వరుసగా ద్వివిధ మయిన లేశాలంకారమునకు నుదాహరణము లయినవి.

౭౩. ముద్రాలంకారము — ప్రకృతార్థబోధకము లయిన పద ములచేతనే ప్రకృత మయిన సూచ్యార్థసూచనమును వర్ణించినచో ముద్ర:— ఆటవెలఁది గీత మందంబుగాఁ జేసె, మృదుపదాళితోడ మెచ్చువుట్ట. ఆటవెలఁది యనఁగా వేశ్యయు నాటవెలఁది యను గీత పద్యమును గనుక, ఆటవెలఁది (వేశ్య) మృదుపదములతో గీతము (పాట) ను మెచ్చుపుట్టున ట్లందముగాఁ జేసె నను ప్రకృతార్థ ప్రతిపాద కము లయిన పదములచేతనే ప్రకృతమందు సూచ్యమయినయాట వెలఁది యను గీతపదమును మృదుపదములతో మెచ్చుపుట్టున ట్లంద ముగాఁ జేసె నన్న యర్థముయొక్క సూచనగూడ వర్ణింపఁబడినందున ముద్రాలంకార మయినది.

౭౪. రత్నావళ్యలంకారము — ప్రకృతార్థమున కప్రకృతా ర్థతాదాత్మ్యము తోఁచుటకయి ప్రకృతార్థబోధకపదముల చేతనే ప్రసిద్ధక్రమమును వదలకుండ నప్రకృతార్థమును నిర్దేశించినచో

రత్నావళి:—నీవు చతురాస్యుఁడవును పురుషోత్తముఁడవును సర్వజ్ఞుఁడవును నయి వెలయుచున్నావు. ఇక్కడ వర్ణ్యమయిన రాజున కప్రకృతము లయిన బ్రహ్మాదులతాదాత్మ్యము తోఁచుటకు నేర్పుగలమాటలు గలవాఁడవును పురుషశ్రేష్ఠుఁడవును సమస్తమును దెలిసినవాఁడవు నను ప్రకృతార్థములను బోధించెడు చతురాస్య పురుషోత్తమసర్వజ్ఞపదములచేతనే క్రమముగా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను నప్రకృతార్థము నిర్దేశింపఁబడినందున రత్నావళి యయినది.

౭౫. తద్గుణాలంకారము — ఒకవస్తువు స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును పొందినట్లు వర్ణించినచో తద్గుణము — ఓకాంతా! అధరకాంతిచే నీముక్కు ముత్యము పద్మరాగమణి యగుచున్నది. ఇక్కడ నాసామౌక్తికము తనధవళకాంతిని విడిచి యధరోష్ఠము యొక్క రక్తకాంతిని పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున తద్గుణ మయినది.

౭౬. పూర్వరూపాలంకారము—ఇది ద్వివిధము.

(౧) స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును స్వీకరించినవస్తువునకుఁ గారణాంతరముచే మరల స్వగుణము వచ్చినట్లు వర్ణించినచో నొకపూర్వరూపము:—ఓరాజా! శివుని గళకాంతిచే నల్లపడిన శేషుఁడు మరల నీశుద్ధకీర్తిచేఁ దెల్లపడుచున్నాఁడు. ఇక్కడ శేషుఁడు స్వకీయమైన ధావళ్యమును విడిచి శివునికంఠ నీలిమను పొందినవాఁడై మరల రాజుయొక్క యశఃకాంతిచే ధవళిమ నొందినట్లు చెప్పఁబడి నందున పూర్వరూపమైనది.

౨. వస్తువునకు నాశనము కలిగించిన తరువాతను పూర్వస్థితియే యున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవపూర్వరూపము: — ఆకాంత రతివేళ సిగ్గుచే దీపము నార్పినను కాంచికారత్నములచేత వెలుతురట్టె యుండెను. ఇక్కడ కాంతికారణ మయిన దీప మార్పఁబడినను

గాంతి పోక యొడ్డాణమునందలి రత్నములచేత దీప్తి పూర్వ రూపము ననే వెలుఁగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున పూర్వరూప మయినది.

౭౭. అతద్గుణాలంకారము — అన్యవస్తువుయొక్క గుణమును పొందఁ దగిన కారణ ముండియుఁ బొందనట్లు వర్ణించినచో నతద్గు ణము:—ఓ రాజా! నీకీర్తిధావళ్యముచేత శివునికంఠ మైనను దెల్ల నగునుగాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపు గాదు. ఇక్కడ శత్రుల దుష్కీర్తి రాజుయొక్క యశోధావళ్యమును జేరి తెల్లపడఁ దగి యుండియు తద్గుణమును పొందనట్లు వర్ణించినందున నతద్గుణ మైనది.

౭౮. అనుగుణాలంకారము — పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్న గుణమునకు మఱియొకవస్తువు యొక్కసంయోగము వలన గుణా ధిక్యము కలిగినట్లు వర్ణించినచో ననుగుణము:— చెవులఁ జేర్చిన నీలోత్పలములు తత్కటాక్షలబ్ధిచే మఱింత నైల్యమును పొందు చున్నవి. ఇక్కడ నల్లగలువలయొక్క స్వతస్సిద్ధనీలగుణమునకు కడకంటి చూపులచే మఱింత నలుపు కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున ననుగుణ మైనది.

౭౯. మీలితాలంకారము—గుణాదిసామాన్యముచేత భేదము కనఁబడనట్లు వర్ణించినచో మీలితము: — నీసహజారుణము లైన చరణములందు లత్తుకపూఁత కానరాకున్నది. ఇక్కడ నరుణగుణ సామాన్యముచేత పాదములయందు లాక్షారసాలంకారము భేదముగాఁ గానఁబడునట్లు వర్ణింపఁబడినందున మీలిత మైనది.

౮౦. సామాన్యాలంకారము — సమానధర్మము గలరెండు వస్తువులలో నేది యేవస్తువో తెలిసికొనుభేదము లేనట్లు వర్ణించినచో సామాన్యము:— తామరకొలఁకులోఁ జొచ్చిన యాకాంతల ముఖములే తెలియరాకున్నవి. ఇక్కడ సమానధర్మమునుబట్టి యుపమానోప

మేయము లయిన పద్మముఖములకు భేదమే కానరానట్టు చెప్పఁబడి నందున సామాన్య మయినది.

౮౧. ఉన్మీలితాలంకారము — రెండువస్తువులకు సాదృశ్యము వలన భేద మగపడినప్పుడు కారణాంతరముచే భేదము తెలియ వచ్చి నట్లు వర్ణించినచో నున్మీలితము — ఓ రాజా! నీకీర్తిమగ్న మైన హిమపర్వతిని దేవతలు శైత్యముచేతఁ దెలిసికొన్నారు. ఇక్కడ యశోధావళ్యముచేత నభిన్న మయినహిమపర్వతము వే అయిన శైత్యధర్మముచేఁ దెలిసికోఁబడ్డట్లు వర్ణింపఁబడినందున నున్మీలిత మయినది.

౮౨. విశేషాలంకారము — సమానధర్మము గల రెండువస్తు వులలో నొకదాని కొకానొక కారణముచేత విశేషము కలిగినట్లు చెప్పినచో విశేషము:— తమ్మికొలఁకులో నొలంగిన స్త్రీలముఖము లును పద్మములును జంద్రోదయము కాఁగా [illegible] మ్యేను. ఇక్కడ భేదము కానరాకుండు పద్మముఖములలో నొకటియైన పద్మ ములకుఁ జంద్రోదయకారణమున ముకుళించుట విశేషము కలిగినట్లు వర్ణింపబడినందున విశేషాలంకారమయినది.

౮౩. గూఢోత్తరాలంకారము — ఒకరడిగిన ప్రశ్నకు మఱి యొకరు స్వాభిప్రాయగర్భితముగా నుత్తరము చెప్పినట్టు వర్ణించినచో గూఢోత్తరము — ఓకాంతా! ఈనది నిక్కడ దాఁటవచ్చునా? ఓపథి కుఁడా! ఇక్కడ గాదు. ఆవేతసీనికుంజ మున్నచోటికిఁ బొమ్ము. నేను వచ్చెదను. ఇక్కడ నది యెక్కడ దాటవచ్చు నని పథికుఁ డడిగిన ప్రశ్న కొక యువతి మన కచ్చట సంగమానుకూలస్థల మనుస్వాభి ప్రాయము గర్భమం దుండునట్టుగా ప్రచ్ఛపొదకడ దాఁటవచ్చు నని యుత్తర మిచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోత్తర మయినది.

౭౮. చిత్రోత్తరాలంకారము — ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూప మనియు, ఉత్తరాంతరాభిన్నోత్తరరూప మనియు, చిత్రాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒకఁ డడిగినప్రశ్న కాప్రశ్న చేసిన వాక్యముచేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో ప్రశ్నాభిన్నోత్తరరూపము:— నాతి! దూరమే యిల్లు? అడుగు లాతె. నాతి దూరమేయిల్లు; అడుగులాతె. ఇక్కడ "నోనాతీ యిల్లుదూరమా కాళ్ళు కాలుచున్న" వని యర్థమిచ్చుప్రశ్న కావాక్యముచేతనే "యిల్లు నాతిదూరమే (నమీపమే) ఆ అడుగులే" యని యుత్తర మిచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

(౨) భిన్నవిషయకము లయిన రెండు ప్రశ్నల కొక్కవాక్యముచేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో నుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపము:— సోమయాజులు స్వర్గమున నెవ్వతెను గలయఁ గోరుదురు? శుభకార్యములయందు స్తంభముల కేమి గట్టుదురు? రంభను. ఇక్కడ భిన్నవిషయకము లగు నయి రెండు ప్రశ్నలకును వరుసగా దేవవేశ్యయు కదళీస్తంభము నను నర్థ మిచ్చెడు రంభ నను నొక్కయుత్తరమే చెప్పఁబడినందున నుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

౭౯. సూక్ష్మాలంకారము—ఒకరు నేత్రాది చేష్టచేత స్వాభీష్టమును దెలుపఁగా మఱియొకరది తెలిసికొని తదనుగుణస్వాభిప్రాయసూచకచేష్టా విశేషమును జూపినట్లు వర్ణించినచో సూక్ష్మము:— నాయకుఁడు ఢోకసుందరిని ప్రేమతోడఁచూచ్చికొని జూడఁగా నాకాంత లీమంతమణిని దనకురులచేఁ గప్పెను. ఇక్కడ నాయకుఁడు తా నాకాంత నభిలషించిన యభిప్రాయమును కన్నులతోఁ దెలుపఁగా

నాకాంత స్థాపటయుం దున్నరత్నములు తనశిరోజములతోఁ గప్పి సూర్యుఁ డస్తమించి చీఁకటి పడినతరువాత రమ్మను నిజాభిప్రాయము చేష్టచేత సూచించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున సూక్ష్మాలంకార మయినది.

౮౬. పిహితాలంకారము — పరునివ్యాపారమును తదీయలక్షణములచేఁ దెలిసికొని తెలిసినట్లు చెప్పక సాభిప్రాయచేష్ట చేసినట్లు వర్ణించినచో పిహితము:— పతి ప్రాతఃకాలమున నింటికి రాఁగా భార్య పరుండుటకయి పాన్పు వేసెను. ఇక్కడ రాత్రియంతయు భర్త పరసతిని గలసి మేలుకొని యుండ నవ్వృత్తాంతమును తచ్ఛరీరమందలి కుంకుమాదిచిహ్నములచేఁ దెలిసికొని దానిని బయలఁ బుచ్చక రతిశ్రమచే నలసి రాత్రినిద్ర లేకుంటివి గాన సుఖనిద్ర చేయు మనెడి యభిప్రాయము స్పష్ట మగునట్టుగా శయ్య యమర్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందునఁ బిహిత మయినది.

౮౭. వ్యాజోక్త్యలంకారము—ఆకారచిహ్నములయొక్క కారణము చెప్పఁదగి యుండనిచో గారణాంతరమును గల్పించి చెప్పి నిజమయినకారణమును దాఁచినచో వ్యాజోక్తి— ఓచెలీ! గృహారామమునందుఁ దిరుగుటచేత నామేనఁ బరాగ మెట్లు నిండెనో చూచితివా! ఇక్కడ నొకయువతికిఁ జోరరతివలన దేహమున దుమ్మంటుకొనఁగా నిజ మయినయాకారణము చెప్పఁదగినది కానందున తోఁటలోఁ దిరుగుటచే నొడలధూళి గ్రమ్మె నని కారణాంతరమును గల్పించి నిజమయిన హేతువును మఱుఁగుపఱిచినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాజోక్తియయినది.

౮౮. గూఢోక్త్యలంకారము — ఒకరినిగూర్చి పలుకఁదగిన వాక్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుటకయి మఱియొకరినిగూర్చి పలికి

నట్లు వర్ణించినచో గూఢోక్తి — ఓవృషభమా! క్షేత్రస్వామి వచ్చుచున్నాఁడు. ఈపరక్షేత్రమును విడిచి వేగముగాఁ బొమ్ము. క్షేత్రమనఁగా భార్యయు పొలమును గనుక పొలములో నన్యవనితతో సంభోగించుచున్న పురుషునిఁగూర్చి భర్తవచ్చుచున్నప్పుడు కావలియున్న దూతిక పలుకవలసిన వాక్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుటకయి పొలములో మేయుచున్న యెద్దునుగూర్చి క్షేత్రస్వామి వచ్చుచున్నాఁడు గాన శీఘ్రముగా క్షేత్రమును విడిచి పొమ్మని చెప్పినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోక్తి యాయినది.

౮౯. వివృతోక్త్యలంకారము — శ్లేషచే గోపనము చేయఁబడిన గూఢార్థము కవిచేఁ గంఠోక్తిగా వివరణము చేయఁబడినచో వివృతోక్తి:— ఓవృషభమా! పరక్షేత్రమును వేగవిడిచి పొమ్మని సఖున కొకచెలికాఁడు సూచనగాఁ జెప్పెను. ఇక్కడ పరక్షేత్రమును విడువు మనుచో [illegible] యున గూఢార్థము సూచనగాఁ [illegible] బడినందున వివృతోక్తి యాయినది.

[illegible] కారము. — ఒకరహస్యముగ నొకపని జేయుచు నాప్తులు కాని వారు వచ్చినప్పు డా రహస్యము వారికిఁ దెలియకుండుటకయి యొకానొక క్రియచే వారికి భ్రాంతికలుగఁజేసి వంచించినట్లు వర్ణించినచో యుక్తి:— ఓ యువతి చిత్రపటమునఁ బ్రియుని వ్రాయుచు నాప్తురా లొకతె రాఁగా నాతనిహస్తమునఁ జెఱుకువిల్లు వ్రాసెను. ఇక్కడ నొకానొక యువతి రహస్యముగాఁ దన ప్రియునిరూపము వ్రాయుచు నింతలో నాప్తురాలు కానిదొకతె యచ్చటికి రాఁగాఁ దన రహస్యమా యనాప్తురాలికిఁ దెలియకుండ నుంచుటకయి చేతియందు ధనుస్సు వ్రాసి చిత్రలిఖితుఁడు మన్మథుఁ డనుభ్రాంతి కలిగించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున యుక్తి యాయినది.

౯౧. లోకోక్త్యలంకారము — లోకప్రవాదము ననుకరించిన మాటలను కూర్చి వర్ణించినచో లోకోక్తి:— ఓచెలీ! నాలుగయిదు దినములు కన్నులుమూసికొని గడపుము; నీభర్త సుఖముగావచ్చును. భర్త గ్రామాంతరము పోయినసఖిని గూర్చి యొక చెలికత్తె నాలుగయిదుదినములు కన్నులుమూసికొని గడపుమన్నలోకోక్తి నమర్చి చెప్పినందున లోకోక్తి యయినది.

౯౨. ఛేకోక్త్యలంకారము — లోకోక్తి యర్థాంతరగర్భిత మగునట్లుగాఁ గూర్చి వర్ణించినచో ఛేకోక్తి:— పాముకాళ్ళు పాము నకే తెలియును. ఇక్కడ పాముకాళ్ళు పామునకే తెలియు నన్న లోకోక్తిప్రియునిగూర్చి నాయికచే నీమాయలు నీకే తెలియునుగాని యన్యులకుఁ దెలియ వనునభిప్రాయము గర్భిత మగునట్లుగాఁ జెప్పఁ బడినందున ఛేకోక్తి యయినది.

౯౩ వక్రోక్త్యలంకారము — ఒకఁ డొకవాక్యమును ఋజు బుద్ధిచేతనే పలుకఁగా మఱియొకఁ డావాక్యమునకుఁ గోపాదికారణము లనుబట్టి శ్లేషచేతఁగాని కాకుస్వరము చేతఁగాని యర్థాంతరమును గల్పించి వంకరమాట యాడినట్లు వర్ణించినచో వక్రోక్తి:— ఓకాంతా! కాకులు కూయుచున్నవి. యిప్పుడు పగలగును జుమా. ఓనాథా! కోటి నోములునోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహ మెట్లగును? ఇక్కడ పగ లనుమాట ఋజుబుద్ధితో దివాభాగ మను నర్థమునందే నాయకునిచే నుపయోగింపఁబడినను కోపముచేత నాయిక దానికి విరోధము లను నర్థాంతరమును కల్పించి వక్రభాషణ మాడినట్లు వర్ణింపఁ బడినందున వక్రోక్తి యయినది.

౯౪. స్వభావోక్త్యలంకారము — జాత్యాదులయం దున్న యథార్థధర్మములను రసికజనహృదయరంజకముగా నున్నవి యున్నట్లు

వర్ణించినచో స్వభావోక్తి:— ఆలేడి చెవులు నిక్కించి బెదరిబెదరి చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోఁకుకొనుచున్నది. ఇక్కడ లేడియొక్క స్వభావచేష్ట లున్నవి యున్నట్లు వర్ణింపఁబడినవి గనుక స్వభావోక్తి యయినది.

౯౫. భావికాలంకారము — వెనుక జరిగినవృత్తాంతమునుగాని ముందు జరగఁబోవువృత్తాంతమునుగాని మహాశ్చర్యకరము లగుటచేఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడు జరుగుచున్నట్టు వర్ణించినచో భావికము:— దేవాసుర లిప్పుడు నాకన్నులయెదుర యుద్ధము చేయుచున్నారు. ఇక్కడ భూతకాలమునం దెప్పుడో జరిగినదేవదానవయుద్ధము తన కిప్పుడు కన్నులఁ గట్టిన ట్లున్న దనునర్థమునఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడే జరుగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున భావిక మయినది.

౯౬. ఉదాత్తాలంకారము — శ్లాఘ్య మైనట్టిగాని శౌర్యాది సంపత్సమృద్ధిమంత మయినట్టిగాని చరిత్ర మన్యమున కుపలక్షణము గాఁ జెప్పినచో నుదాత్తము:—ఆకిరాతార్జునులు పోరాడిన కొండచరి యను జూచినాఁడను. ఇక్కడ నుపలక్షణ మనఁగా నానవాలు. ఈయుదాహరణమునందు శ్లాఘ్యమై శౌర్యాదిసమృద్ధిమంత మయిన శివార్జునయుద్ధచరితము కొండచరియ కుపలక్షణముగా ననఁగా నాన వాలుగాఁ జెప్పఁబడినందున నుదాత్త మయినది.

౯౭. అత్యుక్త్యలంకారము — అత్యద్భుతమును నసత్యమును నగుశౌర్యాదార్యాదులను వర్ణించినచో నత్యుక్తి:— ఓరాజా! నీవు దాతవై యుండఁగా యాచకులు కల్పవృక్షము లయినారు. ఇక్కడరా జిచ్చిన యపరిమితధనముచేత యాచకు లెల్ల ధనాఢ్యులయి యడిగిన వారికెల్లఁ గల్పవృక్షములవలె నిచ్చువా రైనారని యత్యద్భుతము

గా మిథ్యాభూత మయినయౌదార్యము వర్ణింపఁబడినందున సత్యుక్తి యయినది.

౯౮. నిరుక్త్యలంకారము— యౌగికార్థము గలశబ్దముల కవయవార్థమువలన నర్థాంతరకల్పనము చేసి వర్ణించినచో నిరుక్తి:— ఓచంద్రా! మమ్మిట్లు బాధించు చుండుటచేత నీవు దోషాకరుఁడ వగుట నిశ్చయమే. ఇక్కడ విరహబాధచే వెన్నెలకాఁకకుఁ దాళ లేని యొకసతి రాత్రిని జేయువాఁ డనుయౌగికార్థము గలదోషాకరశబ్దమున కవయవార్థమునుబట్టి దోషములకు స్థానభూతుఁడ వనునర్థాంతరమును గల్పించినట్లు వర్ణింపబడినందున నిరుక్తి యయినది.

౯౯. ప్రతిషేధాలంకారము — చెప్పఁబడిననిషేధము ప్రసిద్ధమైన దయియుండి యర్థాంతరగర్భితముగా ననువదింపఁబడినచోఁ బ్రతిషేధము:— ఓశకునీ! ఇది నీవు నాఁడు పాచికలతో నాడినజూదము కాదు; ఇప్పుడు వాఁడిబాణములతో నాడెడుజూదము సుమీ. ఇక్కడ యుద్ధము జూదము కాదన్ననిషేధము ప్రసిద్ధముగాఁ దెలిసినదే యైనను శకునికి జూదమునందే కాని యుద్ధమునందు నేర్పు లేదనునర్థాంతరమును సూచించుటకు నకులునిచేఁ జమత్కారముగా ననువదింపఁబడి నిషేధింపఁబడినందునఁ బ్రతిషేధ మయినది.

౧౦౦. విధ్యలంకారము—అర్థాంతరగర్భిత మయి చమత్కారహేతు వగునట్లుగా సిద్ధమైన వస్తువును దిరిగి విధించినచో విధి:— ఈవసంతకాలమునఁ బంచమస్వరముతో నొప్పుచుండుటచేతఁగోకిల కోకిల యయినది. ఇక్కడ కోకిలకు కోకిలత్వము సిద్ధమయియుండఁగా బంచమస్వరశాలిత్వముచే సర్వజనమనోహర మగుచున్న దన్న యర్థము గర్భీకృతమయి చమత్కారజనక మగునట్లుగా మరల కోకిల కోకిల యగునని విధించుటవలన విధియైనది.

౧౧౧. హేత్వలంకారము — (౧) కార్యముతోడఁ గారణము నకు సంబంధమును వర్ణించిచో హేతువు:— ఆచంద్రుఁడు విరహిణీ జనులను భయభ్రాంతులనుగాఁ జేయుటకే యుదయించెను. ఇక్కడ చంద్రోదయ మనుకారణమునకును విరహిణీభయ మనుకార్యమున కును సంబంధము వర్ణింపఁబడినందున హేతు వైనది.

(౨) కార్యశీఘ్రత్వాదిసూచనకై కార్యకారణముల కభే దము వర్ణించినచో (రెండవ) హేతువు:—ఓరాజేంద్రా! నీకటాక్షములే కవీంద్రులకు లక్ష్మీవిలాసములు. ఇక్కడ రాజుయొక్క కటాక్ష మాత్రముచేతనే కవులకు సంపత్సమృద్ధు లగుచున్న వని చెప్పఁ దగి యుండఁగాఁ గార్యశీఘ్రతా సూచనమునకై కటాక్షములే సంపద్విలా సము లని కార్యకారణముల కభేదవర్ణనము చేయఁబడినందున హేతు వైనది.

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము.

పరబ్రహ్మణే నమః

క. శ్రీకళ్యాణగుణుం డఖిల
లోకారాధ్యుఁడు సాధు - లోకావనదీ
క్షాకలితుఁడు నిత్యుఁడు జగ
దేకగురుఁడు దేవదేవుఁ - డిచ్చుత శుభముల్.

గీ. మొదల వాగనుశాసను - మదిఁ దలంచి
సోమయాజిని భాస్కరు - సోము నెంచి
భీముఁ గొనియాడి శ్రీనాథు - వినుతి చేసి
తక్కుఁగలయట్టివిబుధులఁ - దవిలి కొలుతు.

ఉ. చిన్నయసూరి ధీరు లెదఁ - జేరిచి సారెకు గారవింపఁగా
మున్ను రచించి మించె పగ - ము న్వచనంబుగ నీతిచంద్రికన్;
సన్నుతి కెక్క దాని కిది - సాటి యటంచు బుధు ల్మనంబులం
దెన్నఁగ నివ్వాడేను రచి - యించెదఁ దక్కినయుత్తరార్థముగా.

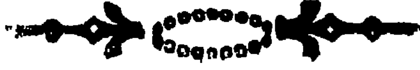
ఉ. పేరిచి సావకాశముగ - విగ్రహ మీయది వ్రాయఁ బూని నే
నారసి పెక్కు లాంధ్రకృతు - లంతటఁ బోక హితోపదేశమున్
భారతపంచతంత్రములుఁ - బల్మఱునుం బరికించి వానిలోఁ
గోరికయాకథల్గొనియుఁ - గూర్చితిఁ గొన్నిటి నూతనంబుగన్.

గీ. దీన సామాన్యముగఁ దోఁటి - తెలుఁగుకవులు
వాడియున్నట్టి పదవాక్య - పద్ధతులనె
యేర్చి కూర్చినవాఁడఁ గ - వీంద్రులకును
[illegible] డెందముల రుచి - యించుకొఱకు.

క. ఎంద్రైన నిందుఁ దొల్లిటి
ఛందంబుల రచన లున్న సైరించి యొదం
బొందింప కుండ నీనుల
వందన మొనరింతు నార్య వర్యుల కెల్లన్.

శ్రీరస్తు

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము.

ప్రథమభాగము

అనంతర మానవేంద్రనందను లమందానందకందళితహృదయారవిందు లయి, విష్ణుశర్మం గని, యిట్లనిరి. "దేవా! తావకంబగు సేవావిశేషంబున, నిరవశేషంబుగ మిత్రభేదంబును వినంగని, మనంబున ఘనంబగు మోదంబు నొందితిమి. ఇంక విగ్రహంబుం గూడ ననుగ్రహించి, మమ్ముఁ గృతార్థులం జేయ వేఁడెదము. వేగిర మీనవకథాసుధారసంబు వెల్లిగొలిపి, యాఁకొన్న మావీనులకు విందు సేయుఁడు." అనిన నాయవనీసురసత్తముం డాదరాయత్తచిత్తుం డయి, యిట్లు వినిపింపందొడంగె.—

తొల్లి, తుల్యబలవిక్రమంబు లగు మయూరమరాళంబులకు సమీకంబు చేకుఱినతఱి, నొక యరిష్టమును నమ్మి, యాహంసమ్ము పరాజయమ్ము నొందెను. మీకక్కథ వక్కాణించెద; చక్కఁగా వినుండి.

కర్పూరద్వీపమునందుఁ బద్మకేళి యనుకొలను గలదు. అందు హిరణ్యగర్భుం డను మానసౌకస్స్వామి వాసము చేయుచుండును. అందలి జలవిహంగమంబు లాయంచలరాయనిం దమ కందరకు దొరఁగాఁ జేసికొని, వాసిగని యుండును. అపరమహంసావతంసముఁ డాశలజయించి, నైజతేజం బెల్లకడల వెలుంగ, నొక్కనాఁడు

సూర్యుండు పూర్వపర్వతశృంగం బలంకరించిన యనంతరంబ నిజాప్త ద్విజనికర పరివేష్టితుండయి, రాజయోగంబు మెఱయఁ బుండరీకా సనంబున సుఖాసీనుం డయ్యె, నిండుకొలువుండఁ గతిపయమాసంబులకు మున్ను దేశాంతరం బరిగి మరలి యరుదెంచిన దీర్ఘముఖుండను బక ముఖ్యుఁడు, వాకిట నిలిచి, ప్రతీహారులవలనఁ దనరాక యెఱిఁగించి పుచ్చి, సముచితప్రకారంబునఁ గొలువు సొచ్చి, వినయవినమిత గాత్రుండయి, దండప్రణామంబుఁ గావించిన, రాజును సాదరాహ్లాద మేదుర నిరీక్షణంబుల నాతని నీక్షించి, "రమ్ము కూర్చుండు" మని, చేయి చూపి, దాపునఁగూర్చున్నయతని కిట్లనియె. "ఓయీ! దీర్ఘ ముఖా! సేమమా నీకు? బహుకాలంబునకు నేఁడు నీజాడఁ జూడఁ గంటిమి! విదేశవాసాయాసక్లేశంబున, భృశంబును జెన్నుఁదఱిగి నట్టున్నవాఁడవు. ఇంతతడవు నేయేదేశమ్ములఁ గ్రుమ్మరుచుంటివి? ఏయేసీమల నేయేవిచిత్రంబులు నేత్రంబుల కపూర్వపర్వంబు లొన రించె? ఎక్కడను మిక్కిలి యక్కజంబులు లేవుగా? నీమోము పొలఁకువ దిలకింప, నెప్పట్టుననో యొక గొప్పవిశేషం బున్నట్టు పొడకట్టుచున్నది. నీవేగినచోట విశేషంబు లేలపుట్టకపోవును? నరగ నెఱిఁగింపుమా; విందము." అనిన, రేని మొగంబున దృష్టి వఱపి, యాతం డిట్లనియె.

"పలిక పాలనంబు నేయునేల నేమూలం గుశలం బణుమా త్రంబును గుంటువడ దన, సార్వకాలము దేవరపాదము లాశ్రయించి సన్నిధానంబు నన మెలంగు నస్మదాదులను, 'సేమమా' యని వేఱ యడుగనేల? ఇఁక దేశాంతరమం దున్ననాఁటి నాకుశలమో, శశ విషాణప్రరోహంబు. అది యంతయు దేవర కీర్తనద్యుతియే తెలుపుడు సేయుచున్నది. అది యుండనిండు. నాఁ డట్లు స్వామిపాదంబుల

యాదేశంబు గోని, చనిన దాదిగా నీయూదేశం బననేల? అశేషాశావకాశమ్ములుఁ గ్రుమ్మరి, క్రమ్మఱి, భాగ్యవశమ్మున సమ్ముఖమ్ముఁ జేరఁగంటిని. అంతరాంతరంబుల, నే నెడనెడఁ గాంచినవింత లసంఖ్యాకంబులు గలవు. అవియన్నియు నెన్న, నేండ్లును బూండ్లునుం బట్టు. నిలకడమీాద విన్నపంబు చేసికొనియెద. త్రోవను సేవకుం డొక్క-యచరాధంబుఁ గావించుకొని వచ్చినవాఁడు. మహూర్తమాత్రంబు మార్గఖేదం బపనయించి, యామూలాగ్రంబుగఁ గార్యనివేదనం బొనరించెదు. దేవరదివ్యచిత్తంబున లెస్సగా నవధరింపవలయును. అని యరమోడ్పుఁగన్నులతో వేడినిట్టూర్పు నిగిడించి, క్షణ మూరకుండి, యుల్లన నిట్లనియె.

జంబూద్వీపంబున వింధ్యం బను ధరాధరంబు గలదు. ఆగిరివర శిఖరంబున గహనవిహగంబులకెల్ల వల్లభుండయి, చిత్రవర్ణుం డను శిఖావలతల్లజుండు కాపురముండును. తదంతిక కాంతకాంతారంబున, నతనియనుజీవు లగుఖగంబులు కొన్ని, నన్ను బహుయోజనాధ్వగామిం గాంచి, యాతిథేయసత్కారంబు లాచరించి, యమృతకల్పంబు లగు పరిపక్వఫలంబులొసంగి, మెసంగి విశ్రమించియున్న నన్నుం జూచి, కుశల ప్రశ్నపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. "ఓబకోత్తమా! యేదేశంబు భవజ్జననంబునకుఁ దావలంబై, పుణ్యంబువహించినది? ఏయేదేశములను నీవియోగవ్యథపాలు చేయుచు వచ్చి, యిప్పు డీదేశము నలరించుచున్నాఁడవు? ఇంకను నీపాదము లేదేశమును బవిత్రము గావింప నున్నవి? ధర్మపరిపాలనంబు గాల మీానేల నేలుచు, నిను బోటికుచిమూర్తుల సేవకులనుగాఁ బడయునంతటిభాగ్యము వహించి, సత్పురుషశిరోమణి యనిపించుకొనుచు, మీారాజ్యము నలంకరించుమన్న రాజరత్న మెవఁడు? మాయందఱకర్ణంబులు, భవదీయ

వృత్తాంత శ్రవణకుతూహలాధీనంబులయి వేచియున్నయవి. ప్రయాణత్వర యొక్కింత కుదియింప వలనుపడునేని, నిమిషమాత్రం బిందు నిలిచి, నీయుదంతంబు సాంతంబుగా వానికిం బ్రసాదింపుము. నావుడు నే నిట్లు వాక్రుచ్చితిని

“కర్పూరద్వీపంబును, మును విని యుండుదేకదా? నే నాదీవికి దేవర యగుహిరణ్యగర్భుం డను చక్రాంగపుంగవుని యనుంగుభృత్యుండను. మా రాజు బలపరాక్రమంబులు లోకప్రసిద్ధంబులు; కాన, నాతం డొకవేళ మీకు శ్రుతపూర్వుం డై యుండనోపు. అందఱు నన్ను దీర్ఘముఖుం డందురు. ఆజాలపాదనాయకుండు నన్నుఁ బ్రాణంబు ప్రాణంబుగా మన్నింప, సన్నిధానవర్తినై, మెలఁగు చుందును. అట్లు సుఖైకభాజనంబనై యుండి, యొక్కనాఁ డశేషవిషయంబులం గల విశేషవిషయంబుల నీక్షింప నపేక్ష వొడమి, మాయొడయనివీడుకోలు వడసి, యాపుడమి వెడలి, కొండ నాక, కాన నాక, దేశమ్ములుఁ గాని దేశమ్ము లెల్ల సంచరించి, తత్తద్విశేషంబులకు డెందంబున నానందించుచు, వచ్చి వచ్చి, యదే పనిగ నేఁ డీదీవి యుఱుకఁ జొచ్చితి. ఇచ్చటివిశేషంబు లెల్లఁ జూడ నాయుల్లంబు కడువేడుకపడుచున్నది. పక్షివరులారా! నాచరితశేషంబు, మీసముత్కంఠంబున, నీదీవివిశేషవీక్షావిహారంబునఁ గాలక్షేపంబు చేసి, రాతిరియు మీతోడఁ గూడ; నిష్టకథాగోష్ఠి నడపి, యెల్లిప్రొద్దున మాసీమ కేగెద.” అనవుడు నావిహంగంబులు ప్రహృష్టాంతరంగంబు లయి, “యట్ల యగుంగాక” యని, గమనపరిశ్రాంతి గొంత శాంతి పొందినపిమ్మట, నన్ను మున్నిడుకొనిపోయి, యాధాత్రిం గల విలోకనపాత్రంబు లగు చిత్రంబు లెల్ల నాకుం గ్రమంబునఁ జూపి, యాపిదప నన్ను మగుడఁ దమ మునికిపట్టునకుం దోకొని, వచ్చి, యచ్చెరువ నివ్వాల దవ్వుల నిలిపి,

లోనితము జేనిం గానిపించి, యిట్లనియె. "ఓయండజకులమండనా! మీభువనంబును మాభువనంబును లెన్నగాఁ జూచితివి గదా. ఏది, యీదీవులరెంటిలో, నీకంటికి యింపును సౌఖ్యము మిగుల నింపుచున్నది? ఏవాఁడు మనతేఁడు లెద్దఱిలోఁ దద్దయుఁ బెద్దతికంబు వహియించి మించును? అభిజనాభిమానంబును, సమామాసంబును మాని, నిమాన సంబునఁ గలయది తప్పక చెప్పుము." అనినఁ, బ్రాహోసభాసుసుముఖుండ నయి నేనిట్లు పలికితిని:—

"నెచ్చెలులారా! మీరు, కూపకూర్మంబులవలె, సదా యిందుండి, దేశాంతర వృత్తాంబులఁ గలనైనఁ గని విని యెఱుంగమిం జేసి, యీలాగున బేలతనంబునఁ బలుకుచున్నారు. మీడెందంబులఁ గ్రందుకొన్నసందేహంబు వాపికొన, మిక్కిలి యక్కఱపడి యడిగితిరి. కాన, మైత్రిం బురస్కరించి, యున్నది యున్నట్లు వాక్రుచ్చెద, ఆలింపుఁడు. నిజముగా మాదీవికి మీదీవికి హాస్తిమశకాంతరము గలదు. మాయావాసంబు జనశరణ్యాభువనంబు; మీనివాసము మహా రణ్యము. ఇఁక రాజుల నడుగుడు రేని—మారాజేనికిని, మీరాజేనికిని, బర్వతంబునకుం బరమాణువునకుం గలవాసి. మాయధీశ్వరునికి నిల యము కేవలము పద్మాకరము; ఆహార మమృతము; అనుచరులు నిరంతరము సరసులసంగతి నుంపుకవికులంబులు: మారాజుని వైభవము సమగ్రముగా నెన్న వేయోళ్ళవాఁడును నేరఁ డన మానవారా యిఁక వాకొనఁ గలవారము? పట్టిచూడ, మీదొరచుం దవిలియున్నియు విప రీతంబు లయి యున్నవి, నిలయంబు నట్టడవి; అశనమో, కాయలు గడ్డలు; భృత్యు లంకుసూ, యనవరతము కుజనులసంగతిం దవుగు పలుగాకిమూఁకలు. ముంజేతికంకణమున కద్దమేల? ఇట్టిమీప్రభువు

శిఖచెంతఁ జేరి, చెట్లు గట్లు నీరీతిఁ బరితపింపనేల? కాయగసురు లేఱుకొని తిని మననేల? మిమ్ముఁ గన్నప్పటినుండియు, నాహృదయంబునకిదియ విచార మగుచున్నది. ఏమి సేయవచ్చు? ఇది యంతయు మిమ్ముఁ బుట్టించిన దైవంబుదోషంబు గాని మీదోషంబు గాదు. లోకములో సజ్జనులతోడి సఖిత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధంబు; కావున, మీరు నాకిపుడు పరమాప్తు లయితిరి. సత్పురుషులైనవారు పరుల కష్టంబు లైనఁ జూచి సహింపఁజాల రన, నాప్తుల యాపద లెట్లు చూచి సైఁపఁగలరు? ఈదేహమును ధరించుటయుఁ బరోపకారార్థమె యగుటను, మీకొఱకు హితోపదేశంబు చేసెద. నాపలుకులు కుఱుచ సేయక, చెవులం జొనుపుఁడు. బుద్ధిమంతులను, మీకు విస్తరించి చెప్పఁ బనిలేదు. బాగుపడఁ గోరెదరేని, గీము మేలాడక, వైళంబ పయనంబయి, రేపకడ నాతోడఁగూడ మానేలకు రండు. ఆకడ మీకనన్యాపేక్షంబుగ వలయునట్లు జీవనము నడుచును. మాయొడయుండును, సర్వజనసంస్తవనీయుండు; పరమకృపానిరతుండు; ఆశ్రితసులభుండు; మిమ్మందఱఁ దనపరివారంబులోనివారిఁగా మన్నించును. అతని పాలంబడి, మీకుబోలినలీల మెలఁగం గాలం బచ్చటఁ బుచ్చవచ్చును. దీనికిం దగినయుత్తరం బంగీకారంబ. ఒండుతలఁపుఁదక్కి, ప్రయాణంబై రండు. ఆడుచుం బాడుచుం బోవుదము.” అనిన, రోగార్తులకుఁ బథ్యపదార్థంబులుం బోలె, నాహితవచనంబులు, రుషారోగపీడితంబు లగు నావత్సుల శ్రవణంబుల కసూయాజనకంబు లయిన, ముఖంబులఁ గోపంబులు ముడివడ, శుష్కహాసితంబు తెచ్చుకొని, కన్నుల మిడుఁగుఱులు రాల నన్నుఁ దూష్ణీంభావంబున నీక్షించుచు నావత్సులెల్ల, నోరికి వచ్చినట్లు నన్నును దేవరను గొన్ని నికృష్టవాక్యంబు లాడెను.

మొఱిగినమాత్రంబున, నేలినవారిగౌరవంబున నొక్కతక్కువయుఁ గలుగదు. అవి తమనైజగుణంబులే వెడల నాడుకొన్నవి. పాములకుఁ బాలు వోయు విషవృద్ధి యగునట్లు, వివేకశూన్యులకు హితవాక్యంబులు గఱప దుర్మదం బెక్కును. సర్పంబుల కొక్కనోరనెగాని, ఖలులకు నిలువెల్లను విషంబే యని, మనీషులు నుడువుదురు. కావున క్షుల్లకజనంబులకుఁ బాడిఁ గఱపఁబోవుట నోటిచాపలంబు గాని వేఱు కాదు; అట్టి హితోపదేశంబువలనఁ జలంబు బలియుం గాని, లవంబును గుణం బలవడదు. కాఁబట్టి, బుద్ధిమంతుఁ డెల్లవిధంబుల వివేకలోకంబునకే బోధింప యత్నపడవలయును. కానినాఁ డసితాననంబులకుఁ దెలుపఁ బోయిన చవులపోతురీతిని, దప్పక ముప్పుఁజెందును. ఆకథ యాకర్ణింపుఁడు.

మాల్యవంతంబుపొంత సంతతపరిణత ఫలకలిత తరుషండ మండితం బగువనం బొండు గలదు. అచ్చటిగోలాంగూలజాలంబు, మండు వేసవి నొక్కవాసరమధ్యంబున, మెండుగఁ దృషార్దితంబయి, బయలు వెడలి, కడుదవ్వునఁ బొడఁగన నగు మృగతృష్ణాప్రవాహం బాలోకించి, నదీప్రవాహం బని భ్రమియించి, మించినయెండ వేఁడిమి నడుగు లొక్కమొగిఁ బొక్క మిక్కిలిదూరము నడచి, యెక్కడను నిక్కంపు వారి పూరంబు గాన నేరక, యారక డస్సి, యుస్సు రనుచు నదుగాముడగా నాచాయ నున్న యొక్కన్యగ్రోధపాదపచ్ఛాయాశీతలం బగుసికతాతలంబున కల్లన నొడళ్లు సేర్చి, జటాఝూటంబులూఁతగా గూరుచుండియుండఁ, గొండ్రముచ్చొక్కటి తక్కటివానితో నిట్లనియె. "చూచితిరా! మలినముఖులారా! మన మిపు డెంతదూర మరుదెంచినారమో! మనయావాసంబున కీవనమహీజరాజంబు యోజనంబుండు

నాసను తలంపున, నదె యిదె కాసారంబు డాసెద మని, యాసాసలం దఱిమి నడిచితిమి. నడచినకొలందిని జలంబు లంతకంతకు దవ్వగుచున్నట్లు నాయనకుం గన్పట్టుచున్నవి. ఇప్పటిచొప్పు పరికింప, నడుగు తీసి యడుగిడుజాడ వొడగానరాదు. మధ్యందిన దినకరాతపతైక్ష్ణ్యంబునఁ గాళులు కాలి చాల బొబ్బ లెక్కినవి; నాలుక తడియాఱి పిడచవాఱుచున్నది. నేఁడీదప్పి కెట్లు దప్పువారము? ఏమి సేయుదము?" అని మిగుల పగలం బొగులుచుండ, నావటకుటకోటరాభ్యంతరంబున వసియించుశశకం బొకం డాదీనాలాపంబు లాలించి, స్వాంతరంగంబు కరుణాతరంగితం బగుడు, మనసు పట్టలేక, విధిప్రేరణంబునఁ దొఱ్ఱ వెడలి వచ్చి, యెదుట నిలిచి, కర్ణంబులు నిక్కించి యిట్లనియె. "ఓబుద్ధిహీనులారా! మీ రా యెండమావులం గని కాఁబోలు, నీటి తావులని యాసపడుచున్నవారు. అవి మరీచికలుకాని వీచికలుగావు. ఇదిగో—నా చెయిచాయం దిన్నఁగఁ జూడుఁడు. అల్లదె—యాపల్లంబున, నసతి దూరంబున వారిజాకరం బొకండు గలదు. అందఱిగి, మీ రెండఁగఁ దీర్చికొండు; పొండు." అన, నొక యసితాననంబు ప్రహసితాననం బై, కాలానల జ్వాలలీల మండిపడి. పటపటఁ బండ్లు గీటుచుఁ, గుటిలభ్రుకుటి యయి, చదలున నదరులు సెదరఁ జూచుచు లేచి, కప్పురపాటున నాకుందేటిమీఁదికిఁ గుప్పించి యుఱికి, దానికడకాళ్లు తన కేలఁ గీలించి, పైకెత్తి చూపి,—"వింటిరే? యీశశాధముండు నోరలుగ మనల నెన్నికాఱు లఱచెనో. మన మెల్లరము 'బుద్ధిహీనులమఁట! తా నేమో మనకు బుద్ధులు దిద్దెడి పాటి మహాబుద్ధిమంతుండఁట! మనకుఁ దన కున్న పాటి వివేక మున్న దే? మనకుఁ జక్కట్లు దిద్దఁ గాఁగాక మఱియెవ్వ రున్నారు? ఏమి దీని త్రుళ్లు!" అని, నిందాగర్భంబుగాఁ దోడిమసికోఁతులతోడ నాడుచు,

గెలిగొనుచు, నిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబున నాచెవులపిల్లిని బిట్టుగ నేలఁగొట్టి కాలం జమరి, కృతాంతనిశాంతంబున కతిథిం జేసి, యనియన్నయుఁ గదలి జలాశయంబునకుం బోయి, తోయంబు లాపోవఁ ద్రావి, యథేష్టంబుగం జనియె కావున, నెంతమాత్రము మూర్ఖుల కుపదేశింపఁ బూనరాదు. అట్లు పూనువానికి నూనక కీడుమూఁడును.

అట్లు దూఱి యప్పక్షు లెల్ల నన్ను నూఁకనీక్షణంబుల నీక్షించుచు, సరోషపరు షాక్షరంబుల మఱియు నిట్లనియె, "ఓరీ! దుర్మతీ! నీవు మతిభ్రమ గప్పి, మాకడ గోరంతలు కొండంతలుగాఁ జదువఁ జొచ్చితివి. అంతతో నైన నిలువక, నిర్భయంబుగ మాదేశమ్మును మమ్మును నూరక మీఱి నాడితివి. నీవు పాపవర్తనుండవు, నీబుద్ధి పోనిచ్చుకొందువే? ఏవారలంగాని వారినింబట్టుకొన్న నైసర్గిక దోషంబులు విడువవు. నీవును పక్షపాతిలోలబుద్ధివై నీమనంబునెలితి యందఱకుం దేటపఱిచితివి. సర్వజనసమాదరణీయుండు చిత్రవర్ణుండు నీకాదరణమాత్రుండు గాకపోయెఁగా! విపరీతచేతస్కులకుఁ బూజ్యులే యతిగతులగుదురు. నీవు నితరం బెఱుంగక, యెక్కుడువారల ధిక్కరించెదవు. నీకింతదురాగతంబు కొఱగాదుసుమీ. మింటఁబొఱు మొయిలుం జూచి పాఱుసహజభీరువునా . నాన . లేక, మాకడ నేమో గొప్పపౌరుషశాలి యని, యింతతడవును వర్ణించితివి! అట్టి మీరాజహంసంబున కెవరు రాజ్యాధికారం బొసంగిరి? అతఁడు రాజ్యభారంబు భరియింప నెట్లు సమర్థుం డగును? ఏవారు దేనిఁ బూనవర్తులో, వారు దానిఁ బూనఁ బొసంగి యుందురు. అట్లు గానిచో, హాస్యాస్పదు లగుదురు. మీహిరణ్యగర్భుఁడా ను మ్మ్రావదలవలనం బాచి, యేలఁజాలువాఁడు? మొగిలినీరునమ్మి, చెఱువునీరు పాఱఁ జల్లించునంతటి బుద్ధిమంతుఁ డిం దెవ్వాఁడును లేఁడు. మీరాజువంటి

వారు వేవురైన, మారాజున కెత్తు వత్తురే? చాలుఁ జాలు. ఈపాటి నీమాట లుడుగుము. మాకుఁ గాదు—నీకే మే మొక్కహితోపదేశంబు చేసెదము. తగవరివై తెలి, మాపలుకు సేయుము. మారాజు మీరాజుబోఁటివారి నూఱువుర రక్షింప దక్షుండు. మామాటఁబట్టి నీవును మీయెకిమీఁడును గూడ మాఱేని నాశ్రయించి బ్రదుకుండు" అని యీపలుగుపులుగులు దేవరం దూఱునప్పు డేమిచెప్పుదు? నాకు నాకసంబును భూమియు నొక్కగ్రుక్కను మ్రింగవలె నన్నంత కోపంబు వచ్చినది. ఐన నే నప్పటి వెనుకముందరలేమి విచారించి, చేయునది లేక, యాకన లెల్ల నుల్లంబుననె దిగఁద్రావి, పొరలి పొరలి వచ్చు పరుషోక్తుల నాలుకతుదకు రాకుండఁ గ్రుక్కి, కొంత శాంతం బవలంబించి, మది కలంగియు గాంభీర్యంబు తెచ్చుకొని, యిట్లంటిని. "ఆ! ఏటిమాటలివి! మీ రందఱుం జేరి యుపచారపూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించి యడిగిన, లోకంబుతోడిపాడిగా నాకుం దోఁచినది పలికితిని. మీ కది మనస్సువచ్చి చేయుదురేని మేలు; చేయకుండినం గడు మే లయ్యె. అంతియకాని, యింతమాత్రంబునకె కోపమెత్తి, యిట్టి తెఱంగుమాలిన పలుగులు నోర వెడల నిచ్చుట మీయట్టియుచితజ్ఞులకు ధర్మ మగునె? మారాజుగౌరవంబు పేర్కొన మీ రేపాటివారు? ఏల నిర్నిమిత్తంబుగ నసాధారణ గౌరవోదారుం డగుమాఱేని నోరికొలఁదు లాడి, వలవనిపాపంబు కట్టుకొనియెదరు? లోకంబున సాధునిందకంటె మిక్కిలిపాతకం బెద్ది? వృథాప్రయాసంబు; ఇట్టినోరిచే టేల? నాబుద్ధి విని, యిఁక నైన మృదుమార్గంబు వట్టుఁడు. లోకంబున నెట్టిదిట్టలకును వాతివాఁడితనంబు చెట్టలఁ బుట్టింపక పోదు. ఎవ్వరును ఱాల రువ్వినవానిఁ బూలరువ్వరు! కాన, నేనును మి మ్మొక్కటి నడుగవలసివచ్చెదును. మారాజుమాట పిమ్మటఁ జూచు

కొందము. ఏదిట్ట మీనట్టువపిట్టను బక్షిరాజ్యంబునకుఁ బట్టము గట్టెనో మొట్టమొదట దాని నుడువుండు," అను నానోటిమాటలు నోట నుండఁగనె, కట్టలుక నొకపలుగాకికాకి కనుగీట, వేగ నాపైఁ గైకొనిన కాకము లెల్లఁ బెల్లురేఁగి, చివ్వకుం జేఁ జాఁచుడు, లాతిచో శాంతంబునట్లు యువమానంబగుచోటఁ బరాక్రమంబ పురుషులకు భూషణం బగుటం దలపోసి, నేనును వెనుకదీయక కలని కాయితం బయి, ప్రతిఘటించి నిలిచితిని. అనవుడు సస్మితాస్యుండై, శక్రాంగ పుంగవుండు కొంగ కిట్లనియె. "ఎవ్వఁడుగ్రొవ్వునఁ బరనిజశక్తులకొలంది గణింపక, మొక్కలుడువారల డీకొన నుంకించునో, యాకట్టిఁడిమత్తుఁ డికట్టులకెల్లఁ బుట్టినిల్లగును. తొల్లి యొకకపోతంబు పోతరంబున నంతరం బెఱుంగక, సాళువంబుతో నెదిరి మద మఱెను. నీ కాకథ జెప్పెద వినుము.

పాండ్యమండలంబున మధుర యను పురవరంబు గలదు. ఆవీటికోవెల నాశ్రయించి, యొకపారావత మిథునము వాసము చేయుచుండును. ఆఖగయుగ్మం బొక్కనాఁడు ముఖమండప సమీపంబున దేవాలయములో నేల వ్రాలి చెఱి లాడుచుండ, నొక్క శ్యేనంబు వాని దవ్వుదవ్వుల నీక్షించి, చేరవచ్చి దుర్గసమాశ్రయ బలంబునఁ బట్టనలవికాక, యప్పటికి నొడువుదప్పి. 'వంటయింటి కుందేళ్ళివి యెందేఁగఁగల' వనియెంచి, నాఁటి కింధేనియుం జనియె. అదియంతయు తెప్పలిడక చూచి, వెఱచి, పారావతి పతికిట్లనియె. "చూడరుగదా! ఇప్పుడొక్కజాలి, జాలిమాలి, మనలం బట్ట నీపట్టున కేతెంచి దుర్గబలంబుల మనలం జెనకరామిఁ దలయూఁచి, మహాకోపంబున మనవైపునకె చూడ్కి నిగిడించుచుం జనియెడు. పుణ్యావశంబున నిప్పటి కాశకాద నాప మృత్యుదేవతవాతం బడక

బ్రదికితిమి. అది ముందెప్పుడును మనమీఁదనే కన్నువేసి యుండును. ఇఁక నీచోటు వాయకుండిన, నెన్నఁడో మన మాయురగంబు బారి కగ్గ మగుదుము. ఏవారికిఁగాని బలవద్విరోధంబు లగ్గుగాదు. ఈతావు తరలి, వేగ నీడేఁగ నేఁగి తలంగుదము. తాత త్రవ్వించిన తటాకంబని పొంగి బ్రుంగం గగుగదా? అంగుల కొప్పుకొన్నను, ఇది పెద్దలార్జించిన కాణాచియుఁగాదు. నిలయంబు వదలలేక, యిందుండి మిన్నక లయం బంద నేల? ఇంక నీనేఁగికి వేగిర ముఱవఁగు వెరవు పరికింపక మసలరాదు. మసలితిమే సుసుఖులు తొఱఁగవలసి వచ్చును. కావున, మునుముట్ట మేలుఁకువ పడవలయును. ఏమిబుద్ధి!" అని, కన్నుల నీరుపెట్టుకొని, గద్గదవచనయై యుమ్మలించు తనబోటిమాటలు గీటు వంబుచ్చి, మగపులుంగు మొగంబున కలంతినగవు చెలువు గొలుపఁ దన చెలువ కిట్లనియె. "ఏల యీలాగున వలవనివెఱవు గట్టుకొని, నాలా వెఱఁగక, రిత్తయుత్తలపాటు చిత్తంబునకు హత్తించెదు? ఉన్నయూరును గన్నతల్లియు నొక్కరూపన వినవే? సాటివానిపోటున కోపాటించి, గృహంబు పాడుఁజేసి పాఱినఁ దోడివారు మనలంగని నగరే? దానిచే నగుపాటు దక్క నొక్కకార్యంబు లేదు. దైవంబు తప్పఁజూచిన, మనయత్నంబు లన్నియు నీటివ్రా లగును. వెరవులు వేయును నొసలివ్రాలు తుడువనేరవు. దేహికి సుఖదుఃఖంబు లీశ్వరే చ్ఛాయత్తంబులు. సుఖమ్ములు రమ్మని తెచ్చుకొన్న వచ్చి, దుఃఖ మ్ములు పొమ్మని త్రోచివైచినఁ బోవునే? మఱియొక్కటి వినుము ఎట్టి విక్రమ ధురంధరులును నొకట్టిమటఁ దలచూప నోడుదురు. ఈతుచ్ఛంబగు డేగ యెంత? ఆసాళువంబును నొక్క ఖగంబకాని దయ్యంబుగాదు. నీమది నాయధమాశకాననంబున కింత భీతిల నేల? అదియు శకుంతంబ; నేనును శకుంతంబను. ఎక్కడ నేనియు వజ్రంబు

నకు వజ్రంబు తక్క నగునె? ఏల యూరక కొఱమాలిన పిరికి తనంబుఁ గఱపెదవు? అక్కఱటిపక్కి నిక్కంబ మనదిక్కునకు వచ్చె నేని, నేనొక్క ముక్కు పోటునం గీటడంచెద నోండె; కులిశనఖంబు లగు నిశాతనఖంబులఁ జించి చెండాడెదనోండె. ఆర్యులు కార్యములఁ దమశౌర్యములఁ బ్రకటింతురుగాని, మాటలం బ్రకటింప నొల్లరు. నాకిప్పు డూరక నీతోడ వాగ్వాదమేల? నీవుచూచి మెచ్చుతఱియును వచ్చును. నావచనములు విశ్వసించి, యేవంత యేవంతయు లేక, నిశ్చింతమ్మగ నుండుము. మన కిప్పుడు వచ్చిన భయమేమియు లేదు; అని, యూఱడించిన నాపులుఁగుచెలువ చెలువునిమాటకు మాఱాడ వెఱచి, లోనియూరటంబున కూరటఁగానక, డెందంబున డోలాందోళ నంబు నొంద, మొగము వెలవెలపాటులనగవున నడంచి, యూర కుండెను. అంత నాడేగయుఁ బగచాటె, మఱునాఁడు రేపాడి వెడలి వచ్చి, యాలయప్రాసాదంబుమీఁద నిర్గమద్వారంబువలనికిం దృష్టి సారించి, పొంచి చూచుచుండెను. అప్పు డక్కలరవంబు లరుణోద యంబున, నెప్పటియట్ల సంచారార్థంబు మందమందగమనంబుల దిక్కుల కరుగ వెడలుడు, నాఁటితోఁ బావురపుసతికిం బతితోడి ఋణానుబంధంబు తీఱుటంజేసి, యయ్యేణుజు, పోతుబకదారి నుక్కున ముక్కునం గఱచికొనిపోయి, నాఁటిపోనంబునకుం దానిఁ బోలి ముద్దఁగాఁ జేసికొని, యాప్యాయనంబుగ నావడియెఁ ఆకలరవాంగనయుఁ బులినోరికండ జాఱిపడ్డట్లు చావునకుం దప్పి, దేవళంబుం దూఱెఁ. ఎంతవారికిఁగాని, యాత్మకృతదోషఫలం బవశ్యభోక్తవ్యంబ కదా. కావున, బలవంతునితో నొంటమిఁగొంట దుర్మరణంబునకే కారణఁ బగును.

మఱియు నెంతటిబల్లిదులకును వాక్పారుష్యంబు మేలుగాదు

దానివలన సర్వకార్యంబులును విఫలంబులై చనును. గొడ్డంట నతి
కిన తరువాతన మరలఁ జిగిరించునుగాని, మాటల విఱిగిన మనసు తిన్నఁ
బడ నేరదు. మున్ను వాగ్దోషంబునంగాదె యొకగర్దభంబు మర్దింపఁ
బడియె. నీకాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుము.

కరిపురంబున విలాసుం డను రజకుం డొకండు గలఁడు. ఆమడి
వేలు చేరువగ్రామమునుండి క్రొత్తగా నొకగాడిదను విలిచి తెచ్చి,
దాని బలిపింపవలె నను తలంపునఁ జక్కనిదుపాయం బొక్కండు
వెదకి, పొడగాంచి, యాగాలిగానిమేన నొక్కపులితోలు వ్రేలం గప్పి
యప్పుడప్పు డరణ్యప్రాంతసస్యక్షేత్రంబుల రాత్రులు త్రోలుచుండును.
క్షేత్రరక్షకులును విభావరిం బులికళాసంబులోనిదాని దూరమునుండి
విలోకించి, చిత్తమున వ్యాఘ్ర మను భ్రమ గప్పి, యప్పుడ భయో
త్కంపంబున డాయ నోడి, యూడనిఁబాడుదురు. కాఁబట్టి నిరంత
రాయముగా నిచ్చలుఁ బచ్చగందని పయిరు కడుపార దొరుకుచుంటం
బట్టి, కఱవాజ మేసి పోసరించి, యారాసభంబు యథేచ్ఛముగాఁ
గ్రుమ్మరుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము కడచినపిమ్మట నొక్క
నాఁడు, క్షేత్రస్వామి యొక్కఁడు తాగుండియవాఁడు తన పయిరు
నిచ్చలుఁ బొలివోవుచుంటకు మనంబున దుఃఖించి, దూరము విచా
రించి, యెట్టకేలకు మనంబు గట్టిపఱచుకొని, నెట్టన సాహసించి,
దుర్గమం బగు ప్రయత్నంబునఁ బొలంబు సొచ్చి, ధూసరకంబళంబు
మయినిండం గప్పుకొని, యప్పొలంబునవలతటి నొకవృక్షంబు క్రీనీడ
నధిజ్యశరాసనుండయి కనుమోసములేక పొంచి కూర్చుండి యుండెను.
అప్పు డెప్పటియలవాటుచొప్పున ఖరంబు చేను చొచ్చి, యచ్చేరువ
బూదివన్నియగొంగళిలో నున్న పొలముకాఁపును వే తొక్కగర్ద
భంబుగా వగచి, కాలపరిపాకం బగుటను వాని కభిముఖంబుగాఁ

గూయుచు డాయవచ్చెను. ఆకూఁత విని పొలముకాఁపు కలరూపు తెలిసి, దరహాసచంద్రికా సుందరవదనేందుండయి, "యీకిగ్గాడి గాడిదా యిన్నాళ్లను మాయందఱకన్నులను గప్పినది!" అని నిర్భయుండుగ డాయఁబోయి, యాబాలేయము నవలీల నొక్కకోలం గూలనేసి, కృతాంత దర్శనంబునకుం బుచ్చి, కృతకార్యుండయి చని నాటఁబట్టి కరము సుఖంపడియుండె.

కావునఁ బలుకు బ్రల్లద మెప్పుడుం దప్పక గొప్పయొప్పమిఁ బుట్టించును. శ్రేయస్కాముం డది యుడిగి, యడఁగి మడఁగి యుండ వలెను. అది యట్లుండె; తదనంతరవృత్తాంతంబు వినిపింపు మనిన, హంసంబునకు బకోటం బిట్లనియె.

అట్లు వాని పరుషభాషణంబులకు రోషించి యుద్ధసన్నద్ధుండ నయి నిలిచిన నన్ను వీక్షించి, యాపక్షు లిట్లనియె. "ఓరీ! స్వామి ద్రోహీ! యింటఁగుడిచి యింటివాసము లెన్నిక యిడిన వడువున, మా దేశమునఁ గ్రుమ్మరుచు మాస్వామినే యాక్షేపింపఁ జొచ్చితివి. కావున, నీవు సద్యోవధార్హుండవు; పాపకర్ముండవు; నీయెడ నించు కయిన దయఁ జూడఁదగునె? కుడిచి కూర్చుండి యుబుసుపోక, నోరి ప్రోవున నింత తెచ్చుకొంటివి. చేసికొన్న దనుభవింపకతీఱదు. మ మ్మెవరిఁగా జూచితివి? శౌర్యాలంకారుం డగు చిత్రవర్ణుని బంట్లను మ మ్మెఱుంగవే? ఇప్పు డెట్టును నీప్రాణంబులు పుచ్చుకొనక విడువము. నిమిష మడిచిపడకుండ నిలువుము. నీవడు బాములు చూచెదవు." అనుచుం గవిసి, దురాగ్రహాగ్రస్తంబులై యాఖగంబులు నఖరముఖ విదారణంబుల బక్షతాడనమ్ములు నన్ను నొంచి, మఱియు నిట్లనియె. మీరాజు మరాళంబు మిగుల మెత్తనివాఁడు. అట్టివానికి రాజ్యాధి కారపూజ్యత యెక్కడిది? సంతతత్వముండైనవానిం గని, భృత్యులు

వెలువరక యొల్లిదంబుగఁ జూతురు. క్షమాతేజంబు లాయాయి యెడలఁ బ్రయోగించుట రాజధర్మంబు. అట్టిరాజే ప్రజానురంజకుం డగును. సంతతతేజుం డగుటయు శ్లాఘ్యంబు గాదు. తేజంబు కనుఁజూపిన వాని పతిక్రూరునిగా భావించి, జనసహాస్తు నహితునిగా నెంతురు. కావున, నిలాపాలనంబుఁ బూనువాఁ డవసరోచితంబుగ క్షమా తేజంబులు రెండును వెలయించుచు, పరిశాంతాదిగుణంబుల, సరఘాసమాశ్రిత మధుకోశంబు చందంబున నధృష్యుండును నభిగమ్యుండును నయి చూపట్టవలెను. ఏకాంతక్షమావంతు డగువాఁడు కరస్థమగు నర్థము నేని రక్షించుకొన సమర్థుండు గాఁడనఁ, బ్రజాపాలనదక్షుండయి రాజ్యభారంబు భరియింప నెట్లు శక్తుం డగును? అప్పులఁ బడియుండు తెలిపిట్టయూ రాజనామంబుఁ దాల్ప నర్హుండు? దానిఁ బూనువాఁ డెంతటి వాఁడు కావలెను! అట్టి దుర్బలుని పాదసేవకుండవయి నీ వేమిభాగ్య మనుభవించితి వని, నీ క్షేమమున్న హితుండవుఁ బోలె మా కీ వెడబుద్ధులు గఱపవచ్చితివి? లోకమున నెవ్వరైనఁ బ్రబలునిం జేపట్టుదురు! గాని దుర్బలునిపొంతం బోవనైన నొల్లరు. ఆశ్రయించినను, ఫలచ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షమునే యాశ్రయింపవలెను. ఒకవేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపకపోయినను, ననివార్యంబగు దాపపీడ నేఁడు మాపకపోవునే? సింహప్రసాదంబున గజంబును వనంబున నిర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ గానమే? అట్లు, ప్రబలులం జేరినలాఘవాస్పదునకును గౌరవం బబ్బును? ద్వేష్యులును సర్వజగన్మాన్య లగుదురు; ఇఁక నార్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గడింప నేల? ఎప్పుడును హీనుని మాత్రము చేరరాదు. చేరినచో, మునుగల గౌరవము సైతము పోవును. శౌండికకరంబున నున్న పాల ముంత నేని కల్లుముంతయే యందురు. నీచసేవ కేవలము శ్వవృత్తి

పడిన యాయాసం బెల్ల నిష్ఫలం బగుటయుకాక, దాని మనోభీప్సితం బెప్పుడును సఫలంబు కాదు. హీనమానవపదాశ్రయులకుఁ గొన్ని యుపవరంబుల దోషంగులును బొసఁగును; అట్టివారి జన్మంబు లెప్పుడును దుఃఖభాజనంబు లగును. ఎప్పుడైనఁ దప్పిదారి, యించుక యభీష్టఫలసిద్ధి యయిన నది తుదముట్ట చేరదు. అల్పజలాశయంబుఁ జేరిన విసారంబునట్టుల, యల్పు నాశ్రయించువాఁడును వానితోడన తీఱును; అట్లు తీరకమున్నను, నాగండకమున కెట్లు వానికి నట్లు గండములు మెండుగా నుండును. అల్పులతో క్షణమాత్రంబును నిలువను, సంభాషింపను, బోలదు. సజ్జనసాంగత్యంబున సర్వార్థసిద్ధులంబోలె, దుర్జనసంగమంబున సకలానర్థములును బ్రాప్తము లగును. ఆధారాధేయభావంబునంజేసి యాదర్శంబున ద్విరదం బణ్ణువయయి కనుపట్టునటుల, యలంతులఁ జేరినవలంతులును నలంతులయి కానఁబడుదురు. కాన, హీనసేవ యావంతయుఁ గర్తవ్యంబుగాదు. పొట్టకయి యట్టి హీనుని కాళ్ళుపట్టుకొని, కష్టపుజీవనము జీవించుటకంటె, మానవంతునకు నిశ్చంచలం బగు నిశ్చయంబున నడవిలో నుండి, వన్యాహారంబుల సుఖముగాఁ గాలము గడపుట సర్వలోక సమ్మతమైన పక్షము; లేదా, కీర్తిధను నొక్కనిపాదభక్తుఁడ నని పేరుపెట్టుకొని, తక్కువపాటులేక బ్రతుకుట యంతకంటె నుత్తమపక్షము. మఱియు లోకములో రాజునాశ్రయించుట, కష్టకాలంబులఁ దమ్మాశ్రితం డపాయంబులవలనం బాపి కాపాడునని కాదా? అట్టిరక్షణ మా రాజువలనం గలుగకపోయెనా, వానితోడి ప్రయోజన మేమి? అట్టి పరన్పృథుఁడు లేకపోయినను, వ్యపదేశంబున నైన బ్రతుకవచ్చును. తొల్లి శశ మ్ములు వ్యపదేశంబునంగాదే, యభిమతార్థసిద్ధిఁ బడసి నితాంత సౌఖ్యం బనుభవించె? ఆకథ ససాకల్యముగా వినిపించెదము వినుము.

పూర్వ మొకప్పు డవగ్రహనిగ్రహంబు సంభవించి, జలాశయంబు లెల్ల జలశూన్యంబు లైన, దైన్యంబున గహనంబునం గల మతంగజనివహంబులు యూథనాథు పాలికిం బోయి, సకరుణంబుగా నిట్లనియె. "స్వామీ! యేమని చెప్పుదుము? ఈనికటంబున మే మజస్రంబును స్నానపానంబులు సేయుతటిని, యీయేటివఱపుచే నిదాఘంబగుడుఁ బ్రబలాతపతాపంబున జంబాలమాత్రావశిష్టం బయ్యె. అల్ప కాసారంబులగతి తడవ నేల? తావకచరణసేవకులముగాఁ గాఁజాలియు, ననతిక్రమణీయం బగుమాయభాగ్యంబుకతంబునఁ దృష్ణాతిరేకంబున మాకిట్లాకులపాటు పాటిలవలసిన కాలంబు సంప్రాప్తమయ్యెను. ఇట్టిదుష్కాలంబు ప్రాప్తమగునని కల నేనిం దలఁచి యెఱుంగము. ఏకాలమున నేమివచ్చునో యెవ్వఁ డెఱుఁగును? అహా! కాలంబుఁ బోలుదానిఁ, గాలంబుఁ దక్క నింకొక్క దానిం గానము గదా? ఇత్తఱి మమ్ము భవదీయప్రసాదోపజీవుల నీపిపాసం గాసిలకుండ నేఁడి, యీబారిఁ గడవఁబెట్ట దేవరచరణంబులుదక్క నన్యంబు శరణంబుఁ గానము. మేమందఱము మామనఃపరితాపంబు నివేదించి, దేవరకృప నాశ్రయింప వచ్చితిమి. వేగంబ దీనికిం దగిన నదుపాయంబు చింతింప వలయు. అనన్యగతికులమగు మమ్మింక ముంచినం దేల్చినను దేవరదే భారము." అని యూరకున్న, యూథనాయకుండును సంక్షుభితం బగుహృదయంబునఁ, గార్యభారమగ్నుండై కొంతొకవడిచింతించి, యొక్కజంఘాలునింబిలిచి, నీవిప్పుడతిత్వరితగతిం బోయి, "యీకుఱంగల నెందైన మధురశంబరపూరితం బగుసరోవరం బారసి, మాకడ నున్నట్ల చనుదెమ్ము. అట్లుసేయఁ బ్రాలుమాలి యూరక రాక, నీయనువర్గంబులపోక సుమీ." అని పంచిన, వాఁడును వినయనయ భయంబులు హృదయంబునం గదుర, తేనియానతిని శిరసా

వహించి తత్క్షణంబునఁ గదలి మనోవేగముతో నేఁగి, విపినం బెల్ల వెదకి, తుద కచ్చేరువ నొక్క మడువు పొడగని, హర్షోత్కర్షంబునఁ బఱతెంచి, యూథపతి కిట్లనియె. "దేవా! సేవకుం డీవనమధ్యంబున నిర్మలజలపూర్ణహ్రదం బొక్కటి చూచి, యిదిగో సఫలప్రయత్నుఁ డయి వచ్చె; ఇంక భృత్యులతోడఁ గూడి దేవర విచ్చేయ నవసరంబు. మనవారెల్ల నాప్యాయనంబుగఁ బానీయంబులు గ్రోలఁ గాంచిరి." అన; సామజస్వామియు, గడుం బ్రమోదించి, యతని నభినందించి, గజవ్రజంబుల వెంటఁ బెట్టుకొని మడువుకడకు నడచి, జలమ్ముల డిగి, తోయమ్ము లాకంఠమ్ముగఁ గ్రోలి, కంఠదఘ్నమ్ము లగునంబువులం దేలి, డోలలాడం దొడంగెను. అప్పుడు, యాతాయాతగజవ్రాత పదతలాఘాతమ్ములం జదిసి సమసినశశకవిసరమ్ముల నాలోకించి, శోకానలసంతప్తస్వాంతుండయి, శశకేంద్రునిమంత్రి రోమకర్ణుఁడు బెగ్గలంబగ్గలింపరోజుచుఁ బాఱుతెంచి, నిజాధీశ్వరునిశిలీముఖునిఁ గాంచి, వినయవినమితోత్తమాంగుండయి నమస్కరించి, తమవారికిఁ బాటిల్లిన ముప్పుచెప్పఁబోయి, డగ్గుత్తికపడి, కొంతవడియూరకుండి, యెట్టకేలకు నెలుంగుదెచ్చుకొనియిట్లనియె "దేవరవారుకంటిరో కానరో కాని, గజ విసరములచే మనశశములకుం బ్రళయము ప్రాప్తమయ్యెను.—

అనుడు, నాదారుణ భాషణము శ్రవణములం దూఱి హృదయ దారణము గావింపఁ, గరగుప్తకర్ణుండై 'హరిహరీ' యని కన్నులు మూసికొని, కొంతసేపు చిత్రాయమానగాత్రుండయి చేచ్చవడి యుండి, మంత్రిప్రయత్నంబునం దెలిసి, దీర్ఘనిశ్వాసపురస్సరముగా నలుదెసలుం జూచి, యల్లన లేచివచ్చి, కార్యచింతాపరత్వమున నమాత్యులంగని శిలీముఖుండిట్లనియె. "మంత్రులారా! యీ యేఁడు వేసవి వేఁడిమిఁ బోఁడిమిచెడి, యెల్లవంకలవంక లింకంబాఱిన, మీఱిన

దగ, వెల్లిదమున నుల్లములు పల్లటిల్ల, వదనములు వఱువట్లువట్ట, వేదండతండములు నడగొంకపిండువడువున వెడలి, పుడమి యీనిన చందమున నెల్లెడలఁ దామ యయి, మెండుకొని యున్నవి. ఇప్పుడు వానియడుగుల యడుగునం బడి మడిసిన మనచెవులపిల్లులసుద్ది వినిన యప్పటినుండి నాయుల్లము పెల్లు తల్లడిల్లుచున్నది. పిపాసాపరాయత్త చిత్తము లగు నీమత్తదంతావళసంతానముల సక్రాంతము నంబుపానార్థము వచ్చుచుఁ బోవుచు నుండ నిచ్చితిమేని, యచిరకాలమున మన కులంబెల్లఁ బ్రాణములు గోలు వోయి, నామమాత్రావశేషం బయి యుండవలసి వచ్చును. ఇప్పటికే కించిదూనముగాఁ బోలిసి, పారావారమ్ముఁ బురుడించుబలంగమ్ము గోష్పదాకృతి యయ్యె. ఇంకఁ దడసినఁ, గార్యంబు తప్పును. బలహీనులము కావున, మనకు వాని మాఱుకొనుపాటిబలిమి లేదు. ఏమిసేయువారము? ఎట్లయిన నీవారణంబులబారికిం దగు ప్రతీకారంబు సత్వరంబుగ నారయం జను.” అన, శోకవిస్మయపరీతస్వాంతులయి యెద్దియుం దోఁచక, మంత్రులన్యోన్యముఖావలోకనంబులు సేయుచు, మన కియ్యెడ దైవంబకాని వేఱొండు శరణంబు లేదని వగగూరి, మొగంబులు తెలివితప్పి యుండ, నాదర వినయసంభ్రమంబులు ముప్పిరిగొన నాతఱి విజయుం డను ముసలి కుందేలు శిలీముఖున కిట్లనియె. “ఓమహాప్రభూ! దేవరదివ్యచిత్తంబున నిది యొకపనిగా నెంచి చింతింపవలదు. దేవరదయ గలుగ, నాకీయమిత్రుల నోర్చు టెంతపని? లోకంబునఁ బ్రజ్ఞాసాధ్యంబులు కాని కార్యంబు లేవియు లేవు. దేహబలంబు లేనివాఁడయ్యు, శేముషీమంతుం డెంతఘనకార్యంబు నైనఁ దృణప్రాయంబుగ నిర్వహింప సమర్థుండై యుండును. దేశకాలజ్ఞులమై యనారతము దేవరయోలగంబునం గొలువుసేయుమముబోఁటివారి కీనాగమ్ములఁ దోలఁగఁ

ద్రోలుట యొకదుష్కరము గాదు. స్వామి కనుగిటిపినం జాలు ఏలినవారని రోగబలంబున, నశ్రమంబున నెంతటి కార్యంబు నైన ననివార్యంబుగా సాధించుకొని, నీలెంకలలెంక రాఁగలండు." అని యనిపించుకొని చనువాఁ డయి యాజ్ఞయే యనఁ గుందేళ్ళరాయండును నాతనిఁ బ్రీతిశీతలంబగు నాలోకనంబునం జూచుచు, నంగీకార పిశునమందహాసనకందళసుందరం బగు మొగంబు వంకించి, "సరగ నరిగి కర్జంబు సఫలంబు చేసికొని రమ్ము. నీతలంపునకు దైవం బనుకూలం బయ్యెడు" మని దీవించిన, 'మహాప్రసాదం' బని వనివిని, మార్గంబున నిట్లు చింతించెను.—ఆదంతిరాజు మహాజంతువు; నేను గడు నల్పజంతువను. ఆగౌరుం దారసించి నా కెట్లు మాటలాడఁ దలకూడును? తలకూడదేఁబో, కార్యసంఘటనం బెట్లు సాధ్యమగును? నే నందని మ్రానిపండ్లు గోయం దలపెట్టితి. నాకోరిక యీడేఱునో యీడేఱదో గదా! — అని చింతాడోలాయమానమానసుండయి, కడకుఁ బరమోపాయంబొక్కటి బుద్ధికిం దవిలినఁ జక్కఁగాఁ బరికించి, యది మనసునకు సరిపడ్డ తరువాతఁ గదలిపోయి, 'స్పృశించుచునె ద్వీపంబును, నాఘ్రాణించుచునె యురగంబును, పాలించుచునె నృపాలుండును, నవ్వుచునె దుర్జనుండును, హింసింతు' రని విచక్షణులు పలుకుదురు.—కాన, నేనీనగాగ్ర మెక్కి కరిరాజుతో ముచ్చటించెద నని నిశ్చయించి, వేగ నాగిరిశృంగం బధిరోహించి, రాగమనంబు ప్రతీక్షించుచుండె. ఆపగిదిం గొంతతడ వాతనిరాక కెదురుచూచుచుండి, దంతినాయకునితో మడువున కేతెంచి పానీయంబులు గ్రోలి మరల యిరవున కరుగుచున్నవానితోఁ గొండ కొమ్మున నుండి యిట్లనియె. 'ఓ మాతంగపుంగవా! నీకు సమస్తంబును శస్తంబగుఁగాక! ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి, నావచనంబులు విని పొమ్ము"

నావిని యూపలుగొమ్మల మొగమ్ములజేఁడు మొగమెత్తి చూచి, “నీవెవ్వఁడవు? మాతోడ నేమికార్యము గలిగి మాటలాడ వచ్చితివి? కాలవిలంబనంబు సేయక నీయుదంతం బంతయు నొకటి రెండు మాటల నుడువుము” అనిన, విజయుం డిట్లనియె. “ఎవ్వనిపేరు విన్న నహిత చక్రంబులు నిచ్చనుఁ దల్లడిల్లుచుండు, నాకు వలయైకాధినాథుండగు రాజుదూతను నేను; దూత యయినవాఁడు విరోధి యనిరోధ క్రోధంబునఁ గృపాణపాణి యయి ప్రాణంబులుగొన గమకించుచున్న నైనఁ, బ్రాసంబు వాసివాయోడక యథార్థంబె వచియింప వలయుం గాన, నానిశానాథుండు తానుగ నీతోడ నాడుమని నాకుం గఱపి పుత్తెంచిన వార్తలు కొన్ని గలవు: వచించెద. వాని సావధానముతో నవధరింపుము.—మదీయాజ్ఞాపరిపాలితం బగుటంజేసి, యీసరోవరం బెట్టి భీమబలులును నాయనుమతంబు వడయక కదియ శంకింతురు. మీరు నన్నుఁ బూరికింగొనక, నేఁటితే పోట లేక యీకొలను సొచ్చి, కలగుండు వఱచితిరి. అంతియకాక, పథంబున నస్మదీయ పాదభక్తుల శశంబులనేకంబులరూపుమాపి, నాయెడ మహాపరాధంబుగావించితిరి. బుద్ధిగలిగి బ్రదుకఁదలంతురేని, యీక్షణంబ మదుంగువిడిచి యొండుకడకు నడచునది. ఇది మొదలెన్నండును నాముదలఁగొనక కొలఁకుఁ జొరకుండు నది. ఎఱిఁగి యెఱుఁగములంజేసి, మీరింతదనుకం జేసిన నేరంబు సైరించితి. ముందు నాపనుపుచేసి, మొక్కలంబు మాని ప్రాణంబులు గాచి కొండు. అట్లుగాక యింకను మదాంధకారంబునఁ గన్నుగానక మదీయాజ్ఞోల్లంఘనంబుఁ గావింపఁ బాలుపడుదురేని, మిమ్మందఱ నస్మదీయప్రతాపానలంబున కొక్కటఁ బూర్ణాహుతిఁ జేసెద. మీఁద మీకుంబోలినగతిఁ జూచుకొండు.—అని రోషాతిభీషణుండయి, సంవర్త సమయభీషణ హుతాశనకీలపోలిక మండిపడుచున్న వాఁడు. కాలాతి

పాతంబుగాకుండఁ, బరమకృపానిరతుం డగు హిమకరుని శరణుసొచ్చి, తదనుగ్రహంబునకు భాజనంబ వగుము. ఆతనియానతి మన కందఱకు నవిలంఘనీయము. మాకుఁ బ్రాణములు చేఁ దగునేని, యాయనయాజ్ఞ నన్యథాకరించునది." అనుడు, దంభోళిపాతతుల్యంబు లగు నావాక్యముల హృదయంబు వగిలి, బెగడు గదిరి, కంపంబు సర్వాంగీణంబై తొలయ, వివశం బగు డెందంబు నెట్టకేలకు నూలుకొల్పి, గద్గదిక నెలుంగు దగులువడఁ గుంజరపతి చెవులపోతుం గని యిట్లనియె. "క్షుద్రులము మే మామహామహుని కోపంబున కెంతవారము! తనయు లెం దయిన బుద్ధిదోషమున నెదురుపడి యాజ్ఞ మిగిలినఁ, దండ్రి యది మనసునఁ బెట్టునే? ఆశీతాంశునకు బుధుఁడొకఁడును మే మొకరముఁ గాము. మే మజ్ఞానకృతంబున మి మ్మాశ్రయానపెట్టి కడునవజ్ఞఁ జేసితిమి. మాచేసినయావ్యతిక్రమమ్ము క్షమియింప నీవే మామారుగా నుపాకరుం బ్రార్థింపుము. ముందెప్పుడు నీతటాకంబు చెంతలం జేరము. దీనిం బ్రాణభయమునం బలుకు కార్పణ్యవశంపు మాటనుగాఁ దాటింపఁబోకుము. ఏనిన్ని మాటలవాఁడంగాను. ఇంక నీపలుకుఁ ద్రోచిన, నీపాదములకుం దప్పినవార మగుదుము. మారాజు సమ్ముఖమ్మున మామీఁద దయ పుట్టునట్టుగా నెట్టు ప్రసంగించెదవో నీ దేభారము. మదీయవిజ్ఞాపనము విని నాజ్ఞామాత్రంబున నీవు మాకీ యుపకారము తప్పక చేయవలయును. మఱవకుమీ పోయివత్తుము." అనిన, శశకం బిట్లనియె. "ఓయూథనాథా! మానాథుం డగు సుధాంశుండు సన్మార్గవర్తి; దయాసుధానిధి; శరణాగతభరణైకబిరుదాంకుండు; భక్తు లెంతలెంతలు తప్పులు చేసినను, నను తాప పడిరేని నెరసు లెన్నక మన్నించును. తలం కొందకుము. నీవారును నీవును గావించిన యవగడంబు లెల్ల నిస్సంశయముగా లోఁగొనును. ఈ

సరోలలామం బాయున పేరను చంద్రసరస్సనాఁ బరఁగుచున్నది. మమ్మాతండు దీనికిం గావలిపెట్ట, నిచ్చోట నున్నవారము. మేమందఱ మాయన భృత్యులము. ఆదయాళుండు మమ్మనవరతము హితప్రాణంబులుగాఁ జూచుకొని, పుత్రవాత్సల్యంబునం బ్రోచుచుండును. శశంబులం గలిగి యుంటనే, యాశశధరునకు శశి యను నామము జగంబునఁ బ్రథితం బయ్యె. ఇప్పు డాతం డతిదూరం బగు గగనపథంబున వర్తించుచుండును. మన కాప్రదేశంబు బహుతర ప్రయాసగమ్యంబు. ఆతఁ డప్పుడప్పుడు నీమడుగునకు వచ్చి చూచి పోవుచుండును. ఈనిశాసమయమున నీసరోవరంబునకు విజయము చేయఁ గలవాఁడు. సమ్ముఖమున రాయబార మేటికి? అప్పు డాతని పాదసందర్శనంబు చేసికొని, మీయపరాధంబు సర్వంబును నివేదించి తదీయానుగ్రహంబు వడసి, చనుటమంచిది. అందాఁక నిందు నిలువుము." అని, యొడఁబఱిచి, ప్రొద్దు వాలినపిమ్మట గజరాజును వెంటఁ బెట్టుకొనిపోయి, సంజవేళకు జలాశయంబు జేరి, కొలనిజలంబుల ననిలవశంబునం గదలుచున్నదగు నిశాకరప్రతిబింబంబుఁ జూపి, యిట్లనియె. "అదె చూడుము. కుముదబాంధవుండు క్రోధరసం బుట్టిపడ నెట్లు కోపప్రకంపమానాంగుఁ డయి యున్నవాఁడో. ఇది నీవు సంభాషింప నవసరంబుగాదు. కినుక తీఱిన వెనుక సమయము చూచి, నీచందం బీచందమామకువిన్నవించి, నీదెసఁ బ్రసన్నహృదయుం గావించెద. ఇక్కడ నీవు మఱేమియుఁ ద్రవ్వక, గ్రక్కున మ్రొక్కి నీయిక్కకుం జనుము. కడమపని నామీఁద విడువుము." అని సమయోచితముగాఁ బలికి, యేనుఁగును మ్రొక్కించి వీడుకొలిపి, విజయుండును దనజన్మంబు సఫలంబయ్యెఁగదా యని యులరి, వికసన్ముఖుండయి చని, శిలీముఖమునకు నమస్కరించుచుఁ గార్యనివేదనం బొన

రించునంతకు మానసంబు పట్టఁజాలక, విస్మయసూచకలోచనరోచులు నిట్టవొడువ నిట్లనియె. “కార్యము గోట మీటుకొనివచ్చుట నీముఖవికాసంబె చెప్పక చెప్పుచున్నది. అమోఘసంకల్పుండవు? నీతలం పెన్నఁడయినఁ బొల్లగునే? నీయంతటిహితుండు కలుగంబట్టికదా, నేఁడు మే మందఱము మృత్యువక్త్రగతులముగాక, బ్రతుకు గంటిమి. నీఋణంబు మేము పదివేలజన్మంబు లెత్తి యయినఁ దీర్పఁగలమె?” అని మఱియు బహువిధంబుల నాతని విన్నాణంబుఁ బ్రశంసించుచుండ, రాజున కభిముఖుం డయి విజయుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. “ఆశ్రితపక్షముచే దేవర యిట్లానతిచ్చెదరు, గాని నిక్కంబునకు దేవరప్రశంససేయఁ దగినంత శక్తియుక్తుండను గాను. అనామకుల మగుమాదృశులకును, ప్రశంసకు నెంతదూరము? ఒకవేళ మాకట్టి శక్తిగలిగిన, నదియు మీసేవవలననేకదా? దేవరయాజ్ఞ కన్యథాత్వం బెలగలుగును? కార్యంబు పండించుకొని వచ్చితి.” అని తనవృత్తాంత మాద్యంతంబును విజ్ఞాపనం బొనరించి, పారితోషికంబు వడసి, విజయుం డపరిమిత సంతోషంబునం బొదలియుండె. అది దొరంకొని లంబకర్ణంబులెల్ల నతివేల సమ్మోదమ్మునం దేలుచు, సుఖంబు పడియుండె. కావున, రాజు లేకున్నను నెపమ్ము వెట్టియయిన సుఖింపవచ్చును.

అనుడుఁ దదీయ వచనశ్రవణానంతరంబున నుద్దీపితం బగు పాటోపంబు లోలోపలన యడంచుకొనుచు, మనోవికారం బేమియుఁ దోఁపనీక, నేనిట్లంటిని. “ఆర్యజనమిత్రుండగు నా హంసకుల పవిత్రుండు వీరాధివీరుండు; నిజప్రతాపదీపాంకురనిరస్తసమస్తవైరివీర దుర్వారగర్వాంధకారుండు; విక్రమాఢ్యు నొరు నాతనిఁ జెప్పి చెప్ప వలెను; పితృశిక్షితనం బాయన యున్న యూరనైన లేదు; ఆతం డించుక

మీ రూరక పుట్టనిబొట్టెలకుం బేళ్ళు పెట్టెదరుగాని, యాతండు నలుపో తెలుపో, యెఱుంగరు. భవాదృశులు ప్రాజ్ఞులే యిట్లు భావ్యంబులు కానిపలుకులు పలుకుచుండ, నింక నజ్ఞులగతి యేమనవచ్చును? పరాక్రమగుణంబున నాతం డొక్క కర్పూరద్వీపంబునకె కాదు, త్రిలోకాధిపత్యమునకైనం దగినవాఁడు. ఇంక నాతనిం బేరుగ్రుచ్చి యేమైన నన్న, నపచారం బగును. మీప్రల్లదంబు లుడిగి యూరకుండుండు.” అన, నాయండజంబులు మండిపడి, నన్నుఁ దెగటార్పఁ గృతనిశ్చయంబు లయి, తమతేరి యెఱుకమీఁద మఱి పరిమార్చు తలంపునఁ బెడతెక్కలు విఱిచికట్టి, కొట్టి కంఠగతప్రాణుం గావించి, హతదంష్ట్రమహాభుజంగంబుభంగి రోఁజుచున్న నన్నుఁ బ్రసభాచరణంబున దుష్టభూయిష్ఠం బగుసభాస్థలికిం గొనిపోయి, తమ రాజు ముందటఁ బెట్టి, సభాస్తారు లందఱు విన నిట్లనియె. “స్వామీ! యేము భవదాజ్ఞాధీనకృత్యులముగాన, నెఱిఁగినయర్థము చెప్పక కప్పిపుచ్చి మాయం తన యొకటి చేయుట భృత్యధర్మంబు గాదని, యీమత్తునివృత్తంబు దేవరకు నివేదించి భవదుక్తమార్గంబున నడవఁ జనుదెంచితిమి. ఈమొక్కలీఁడు, సమయుటకు నమయంబై, యుచితానుచితవివేకంబు లేక, ధర్మస్వరూపుల రగుదేవరయెడఁ గొడిమలు గడియింపఁ దొడఁగినవాఁడు. “అన్యదోషకారి తనకిల్బిషంబునఁ దానెకాలిపోవు; చచ్చిన వానిఁ జంపనేల? యనరాదు ఒకప్పుడు దైవంబును దోసకారులకె తోడు చూపును. ఈమూర్ఖబకంబు మనసీమం దిరుగుచుఁ దేకువ మాలి, యేలినవారిపాదంబులనె యధిక్షేపించుచుఁ, బలుకరానిపలుకులెల్లం బలికె. కావున, నీబకాధముం డవశ్యవధ్యుం డయ్యెను. కలహాశీలుండగు నీతనిఁబొలియింప మేము సంజాతనిశ్చయులమై యున్న

వారము. ముక్కుపోడువఁగా లేనిముంగోప మదియొన్న! వీనిమీఁద లేశంబును దయ తలంపవలదు. ఆజ్ఞయైన వీనిఁ గడతేర్చెదము.' అని యన్నియు నేకవాక్యతగాఁ బలికిన నాలించి, వాని వారించి, భయాదీనమానసుండనై మాఱుమొగము వెట్టి వడవడ వడఁకుచున్న నన్నుఁ గరుణాతరంగితాపాంగుండై కాంచుచుఁ, చిత్రవర్ణుండు 'ఏఁ డెవఁడు? ఏ దేశమునుండి వచ్చుచున్నవాఁడు? తెలుపుఁడు.' అన, నవియు 'హిరణ్యగర్భుండను రాజహంసంబు ననుచరుండఁట; కర్పూరద్వీపమునుండి వచ్చినవాఁడు' అని విన్నవించుసమయంబునఁ, బరిసరవర్తి యగునా శిఖండిప్రకాండునిమంత్రి దూరదర్శియనుగ్రద్ధ నన్నుపలక్షించి, 'మీయధ్యక్షుని సమక్షంబున ముఖ్యామాత్యుఁ డేవాఁడు?' అని యడిగిన, నేనిట్లు చెప్పితిని. "వివిధవిద్యావిశారదుండగు సర్వజ్ఞనామక చక్రవాకప్రశస్తుండు. ఆతండు సర్వధర్మములను మూలముట్టుగ నెఱుంగును; సత్య శౌచాది సద్గుణ గరిష్ఠుండు; స్వదేశసంభవుండును, ఉపధాశుచియు, అఖిలార్థసంవేదియు, అభ్యస్తసమస్త వ్యవహారుండును, సుప్రసిద్ధుండును, సర్వజనసమ్మతుండును, ధైర్య శౌర్య ధుర్యుండును, ప్రతిభావంతుండును, ధర్మాధర్మ విశారదుండును, స్వామికార్యైకతత్పరుండును, నగువాఁడు మంత్రిపదంబున కర్హుఁ డని నీతిశాస్త్రవేత్తలు చెప్పుదురు. దైవానుగ్రహంబున నీసకలసద్గుణములును నాజక్కవదొరయందుఁ బొందుపడియున్నవి.' అని చెప్పినవసరంబున, నాయాస్థానంబుననున్న యరుణముఖుం డనుకీరంబు మయూరరాజున కిట్లనియె. "దేవా! యవధరింపుము. కర్పూరద్వీప ప్రముఖాంతరీపంబు లెల్ల నీజంబూద్వీపాంతర్గతలఘుద్వీపంబులె కావున, నాకర్పూరపుదీవియు దేవరవారిద యయియుండును. దాన, నామానసౌకస్స్వామియు నానుగాదనక స్వామియానకు లోనై మెలఁగఁదగినవాఁడు. నేఁ

డాదిగా నేఁడేఁడును దేవర కరివెట్ట నాజ్ఞాపింప, హిరణ్యగర్భునిపాలి కొక్క వేగరిని వేగఁ బుచ్చుట ప్రధానానుష్ఠేయమైన కార్యము. వీతిహోత్రుండు కాష్ఠంబులఁ దృప్తి పొందనిచందంబున, భూకాంతుండు రాజ్యంబునఁ దనివినవక యుండవలెను. అసంతుష్టుం డగు భూసురుసట్లు, సంతుష్టుండగు పార్థివుంఁడును చెడును. కావున, మహీకాంతుండు సంతతోత్సాహవంతుండై, యార్జవంబునంగాని, యనార్జవంబునంగాని, దుర్జయులగువగఱ నిర్జింపవలయును. అంతియగాక, వేఱొక్క ధర్మసూక్ష్మతగలదు; సావధానమతివై యాకర్ణింపుము. 'రాజ్యంబు వీరభోజ్యంబు' అని ధర్మశాస్త్రమర్మపారగులు వచింతురు. కాన, సముచితసైన్యసమన్వితులరై కదలి, దేవర చేవ మెయి వాదీవి నావరించుట యర్హ్వకృత్యము. అతండు మంచిమాటలం జక్కఁబడనేని మేలయ్యెడు. అట్లుగాక, కాదు కూడదని దేవర పలుకు సేయక యనధీరణము చేసెనేని దత్ఫలం బాతండు చేసేతం గుడువఁగలాఁడు. మదీయ ప్రార్థనాభంగంబు సేయక, యొకదూతం బనిచి యొదిరిహృదయం బెఱుంగుట యపరిహార్యకార్యంబు.' అనిన వికాసహాస భాసురాననుండై, చంద్రకేంద్రుండును. "అవు; అది కార్యంబు" అని తలయూఁచె. ఔరా; 'రాజ్యమదాంధుండును, బాలుండును, ధనగర్వితుండును, నున్మదుండును, శక్యాశక్యవిచారంబు సేయక యలభ్యంబుల లభ్యంబులఁగాఁ దలంతు' రనుకోవిదులవలుకుల కేల యన్యథాత్వంబు గలుగును? రాజ్యలోభంబెకదా, యీ దుర్విచారంబులకెల్ల మూలంబు. కోటరస్థానలంబు కుజంబుంబోలె, హృదయస్థతృష్ణానలంబు మనుజు దగ్ధంబుచేయును. ఆశయే సర్వానర్థంబులకు నాకరంబు. అట్టియాశను దిగనాడి, ప్రాప్తలాభముదితహృదయుండై యుండువాఁడె కృతార్థతముండు. అప్పుడు దేవర

యుక్తిని రణదక్షతావిశేషంబు దలంచి, నాఁకుఁ బాటుఁ దనువు లొల్లరో యనుబుద్ధి జనించె. అది యుండ నిండు. ఆ విషాదమంబు లగు దుష్టాలాపంబులు మనస్తాపంబు సేయు, నన్ను నేన యుపశమించుకొని, రాజువంక మరలి "నే నొక్కటి విన్నవించెద; కోపంబు లేదుగదా' యని హెచ్చరించి. యాయనచే లేదనిపించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లంటిని. "లోకంబున నెందైన నౌరుల సొమ్ములు రమ్మన్న వచ్చునె? ఏల, యఘటమానంబగు కార్యంబునందు, నిరర్థకప్రయాసంబు వడియెదరు? చెప్పెడివా రొకవేళఁ జెప్పినను, వినెడువారికైన వివేక ముండవలెనుగదా! అట్లుగాక, 'దున్న యీనినదన, దూడను గట్టుమన్న' మతిపస యొక్కటి రచ్చకెక్కుంగాని, దాన నభిమతకార్యకరణంబు చేకూఱనేరదు. అఖిలవిదుండవు; నీవెఱుంగనిధర్మాధర్మంబులు గలవే? దుర్దాంతరిపుస్ఫురణహరణపరిణతుం డగుహిరణ్యగర్భుండు, వారువీరుంబోలె నసదని తలంపవలదు. విక్రమంబున నాతం డతిలోకుం డని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని, పిమ్మట నొక్కత్రోవ ద్రొక్కుము. కాలనియోగప్రేరితుండై, నిజజీవితనిస్పృహత్వంబునఁ గడుప్రూఁదఁదీఱఁ ద్రేలినయంతనె రాజ్యంబు రాఁబోదు. మదిమదినుండి, యేల నిర్నిమిత్తంబ చెట్టుగొట్టి పై వేసికొనెదరు? తదీయప్రభావం బెంతవారికి నపరిభావ్యంబు. మీమీపంతంబు లెల్లఁ దదీయభ్రూభంగపర్యంతంబులుగాని, యామీఁదం జెల్లవు. ఆతనికడవారును నుగ్రరణకోవిదులు; మీమురభిమానంబు మాని, మారాయొడయనిం గడవ నాడక, ప్రాణపరిత్రాణంబు చేసికొండు. లోకంబున వచనమాత్రంబుననె యాధిపత్యంబు సిద్ధించునేని, మత్ప్రభుం డగుహిరణ్యగర్భునకును నీనేరడుదీవియందు స్వామ్యంబు గలదనవచ్చును. ఈ చప్పిడిమాటలతోడ నేమి ప్రయో

జనము? ఈచాలెదువారికెల్ల నోరికి మాఱు లేదుగనుక, నేలినవారి మెఱమెచ్చునకె యోలగంబున వలసినట్లెల్ల వదరవచ్చుంగాని, తమ దుర్వ్యవసాయంబునఁ గార్యపాకంబు తప్పి, స్వామి కొక్కయొప్పమి వచ్చినప్పుడు దానికిం దగుప్రతీకారంబుఁ గానక, విస్మయపరీతచేతస్కులై మిన్నుచూచుటదక్క నొక్కటి శక్యంబుగాదు. చిత్రవర్ణునకు మాకర్పూరద్వీపమునఁ బ్రాజ్యరాజ్యాధికారంబు గలదో, హిరణ్యగర్భునకు మీతోలుదీవిని నెఱదొరతనంబు గలదో, యెట్లు నిర్ణయింపనగును?" అనినఁ జిఱునవ్వునవ్వి యవ్విషధరభుగ్వల్లభుం డిట్లనియె. "త్వరయేల? యుద్ధంబునన యెల్లయర్థంబులును నిర్ధారణంబులగును. ఇప్పుడుపోయి, నీయేలిక నాలంబున కాయితంబు చేయుము. ఇదే నీతోడ మాదూతుఁడు నేతెంచెడు. క్షణమాత్రంబు నిలువుము." అని పలికి, మంత్రి మొగంబు చూచి యిట్లనియె. "మంత్రివరా! మన కిపు డొకదూతకార్యంబు ప్రభూతం బయినది. దక్షతయుఁ, గార్యవాదిత్వంబును, బ్రగల్భతయుఁ, బరమర్మజ్ఞతయు, సద్వచోగౌరవంబును, గలవాఁడు సందేశహారకృత్యంబున కత్యంతార్హుండు. హిరణ్యగర్భునియొద్ద కీకొక్కెరతోడఁగూడఁ బనుప, మనవారిలో నేరుపరి నొక్కనిఁ జేరుకొమ్ము." అనిన శుకంబు మొకంబు చూపి, దూరదర్శి యిట్లనియె. "ఈయరుణముఖుండె మీ రెన్నినట్టి సర్వలక్షణసంపన్నుండు; కాలము చెల్లినవాఁడు; గుణజ్యేష్ఠుఁడు; మనకుం బరమవిశ్వాసి. కావున, దూతభావంబున కితండె యోగ్యుండు. ఈతనిఁ బనుపఁ జను." అనిన వినయంబుమీఱ నాకీరం బిట్లనియె. "దేవా! నామెత్తుపిత్తమ్ముఁ గ్రమ్మరించినను, నీమదోన్మత్తుని తోడఁగూడి యడుగు వెట్ట నొడంబడ నేరను. సర్వవిధంబుల ననీ్న కార్పణ్యదోషాపహతస్వభావం బగు దుష్టబకంబుతోఁ బంచుట యించు

కయుఁ గళ్యాణదాయకము గాదు. దేవరమాటకు మాఱుపల్కితి నని కాఁక సేయక, నామాటలు తేటపడ విని, మీఁద దేవర యిచ్చ వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. ఈ టక్కరికొక్కర ముం దఱగుటయు మిక్కిలి యుక్తము. వీనివెనుకనె నేనునుం జనియెద. సర్వధర్మ విదులు దేవరకు ధర్మములు సెప్పునంతటివాఁడఁ గాను; నానేరము సైరింపుఁడు. దుర్జనునితోడం గూడి నడచుట యెడరు తొడరుటకె కారణం బగును. మన మీతనిగుణము లెల్ల మనవారివలనఁ గథ లుగా విన్నవారము. కొంతదారి సాఁగనిచ్చి, యచ్చట నన్నుఁబొడ వడఁగించిన నెద్దిదిక్కుకె అదియుఁగాక, ననుఁగూడి నార తలకెక్కిన ట్లెక్కువవారిం జేరినతక్కువవారికి గౌరవమును, నినుమును గూడిన వేఁడివేల్పునకు సమ్మెట పెట్లబ్బినట్లు హీనునిఁగూడిన మాననీయునకు లాఘవంబును, గలుగుట సహజము. గౌరవలాఘవంబు లెందును సంసర్గాధీనంబులె కావే! ఖలులు సలుపు దుర్వృత్తంబుల ఫలంబు తప్పక సన్నికృష్టు లగు సత్పురుషులం బొరయును. తొల్లి యొకక్క- వాయసముతో సావాసము చేసి, హంస హింసింపఁబడియె. ఆ కథ యాకర్ణింపుఁడు.

ఉజ్జయినిపజ్జ తెరువుప్రక్క నొక్కగొప్ప పిప్పలవృక్షము గలదు. ఆపాదపంబుమీఁద నొక వాయసంబును హంసంబును గూండ్లు కావించుకొని, వాసము చేయుచుండును. అట్లుండ భీష్మం బగునొక్క గ్రీష్మవాసరంబున, నధ్వనీనుం డొక్కరుండు మిక్కిలి యధ్వపరిశ్రాంతుం డయి, యెక్కిడినవిల్లక్కడ నిడి, త్రోవక్రేవం దనరు నారావిసీడ నిద్రించుచుండఁ, గొండొకవడికి ఛాయ తొలంగి, యరుణకిరణములు తెరువరిమోమునం బడఁదొడఁగె. అయ్యది వీక్షించి, వనస్పతిస్థితచక్రాంగంబు దయాంతరంగం బయి, గఱులు

విచ్చి యచ్చెట్టుక్రింద నిదురించు పాంథుని మొగమున కెండసోఁకకుండఁ బట్టె. అప్పుడప్పథికుని సౌఖ్యంబు కన్ను గుట్టి, చూపోపక, యశ్వత్థంబు మీఁది పికవర్ధనంబు స్వాభావదౌర్జన్యంబున వాని యాననంబునం బురీషోత్సర్గంబు చేసి, యాచోటు వాసి యాకసంబున కెగసి, మాయ మయిపోయెను. ఆచెన్నఁటికాకి తనదౌష్ట్యం బందఱకు నెఱింగించెఁ గాని, దాన నేమి కట్టుకొనియె? ఏదియు లేకున్నను, దుర్జనులకుఁ బరపీడయే పరమలాభంబు గదా? అంత, నాజాలపాద శ్రేష్ఠమునకుం గాలావధియైన, నాయధ్వగుండు మేలుకాంచి, యుప్పరము విలోకించి తనయాస్యమున రెట్టవైచిన దా తెలిపిట్టయే యని యెంచి, కోపావేశమున నప్పట్టున మోపెట్టి పెట్టియున్న విల్లు దిగిచికొని, యొక్క భల్లంబున నేపాపము నెఱుంగని యాయంచతల డొల్లనేసిన, నది బాంధవ రాజహంసా వళిదృష్టి నీఱు సేయుచు నేలఁగూలి, ప్రాణములు విడిచె. కంటిరిగదా కాలవక్రతప్రకారము? దైవకృతమునకు మాఱు గలదె? అపరాధి యగు గాక ముండఁగా, ననపరాధియగు హంసము హింసింపఁబడియె! "పాపీచిరాయు" వనుపండితుల మాట కేనాఁటి కైన బొంకు గలుగునే? ఎట్టును, జెడుగులతోడిసంగాత మిడుమలకే మూలంబగును.

తదనంతరము నేఁ జిలుకవల నవలోకించి యిట్లు పలికితిని. "సంగడీఁడా! నాకు మాస్వామి హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టివాఁడో నీవు నట్టివాఁడవె; లోకములోన మహాత్ముల కందఱు నాత్మ సమానులు గాక, పెఱవా రొకరు గలరె? ఆత్మ పరభేద బుద్ధిఁ గల్పించుకొంట మంద బుద్ధులకుం గాని, మహాబుద్ధుల కట్టి భేదభావములేదు, ఆత్మవత్సర్వ భూతాని యను నీతి దలంప వలదె? నామనంబు లోఁతు గానక, వలవని కొలలు కట్టెదవు. నిమిష భంగురంబగు శరీరము

నమ్మి, నీయునుజు పోసికొని, యెవ్వఁడు శాశ్వతనరక కూపంబునం బడి వెతకుడువఁ గడఁగును! నాయెడ నీకుఁ బ్రత్యయ మేల పుట్టదు? సత్పురుషుల తోడి మైత్రి సాప్తపదీనం బన వినవే? ఫలభంగములు సేయుట నీకు నైజంబ కాన, నీవెల్లర నట్లుగాఁ దలంచెదవు. నీవెడ కలుదలుడిగి, పయనము తూఁగింపుము. అనినఁ బకపక నవ్వి, శుకం బిట్లనియె. "నీవు దర్దురస్వర దర్వీకరంబవు; నీయెడ నెవ్వరి కైన నమ్మిక పుట్టునే? ఏది యెట్లయిన, నాత్మరక్షణోపాయం బేమఱి యుండఁ గూడదు. నీవిప్పటివగ మనంబునఁ బెట్టుకొని పైకిఁ గానరానీక, దారి సాఁగనిచ్చి, యొక్క విజనప్రదేశంబునఁ గికురవెట్టి, నన్ను మట్టు పెట్టుట కిన్ని యెన్నుచున్నాఁడవు. ఇంతతడవు మమ్మును మాయెడ యనిని నోరికసిదీఱ దూఱి, యింతలో, నేనోరుపెట్టుకొని మరల నెయ్యంబు నెఱపెదవు? నీవు పరమధూర్తాగ్రగణ్యుండ వౌట నీవాల కమే చెప్పుచున్నది. 'అతివినయము ధూర్తలక్షణ' మనియ కదా సుధీజనులు పలుకుదురు. ప్రియంబులు నామోదజనకంబులు నయ్యుఁ, గుజనవచనంబు లకాలకుసుమంబులుంబలె, నవసానంబున ననర్థదాయ కంబులై పరిణమించును. నీ దుర్జనత్వము వాగ్వ్యాపారముచేతనె ప్రత్యక్షీకృతం బగుచున్నది. చిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భుల మహోగ్రవిగ్ర హంబునకు నీవచనములె కదా నిదానములు. అల్పుఁడు గిట్టనివానిఁ గొల్పుచ్చుట కయి యెన్ని పన్నుగడలైనం బన్నును. ధారుణిపయిం జిరకాలము జీవింపఁగోరువా రానుడుల కెడ మీరు. మున్నొక మువ్వన్నె మెకం బొక బకంబును బలవంతంబునం గాదె యంతంబు నొందించె. నీకాకథ వినిపించెద సమాహితమతివై యాలింపుము."

జంబూద్వీపంబునఁ గామ్యకం బను లోకైకరమ్యం బగు వనంబు గలదు. అందు, నిరంతరపరిఫుల్ల వనమల్లికావల్లికా మతల్లికా వేల్లిత

నికుంజపుంజరంజితం బయి, కుసుమవిసరపరిమళ మిళితగళిత మకరంద బిందుసందోహాస్వాదనాగత మిళిందబృందసుందరంబై నికటవిటపివిటప చ్ఛటారటచ్ఛకుంతసతతానాక్రాంత తతరవాక్రాంతదిగంతరాళంబయి, పొదలు పొదరుటడవి యొక్కటి యుండును. దానినడుమ, నాయతచ్ఛాయానిరస్త సమస్త తీవ్రగభస్తిగభస్తిచయుం బగునొకకుజంబుక్రింది యారమ్మునలో, దీర్ఘకాలమునుండి పుండరీకం బొకండు నివసించు చుండును. ఆచెంగట, జువ్విచెట్టుమీఁద గులాయంబు నిర్మించుకొని, యొకకొంగ కాపుర ముండును. ఆశార్దూలం బొక్కనాఁ డొక్క యురణంబును మరణంబు నొందించి, దానిపిశితంబు మెసవుచుండ, దైవయోగంబున సూక్ష్మకీకసం బొక్కటి దళనమధ్యంబునఁ జిక్కుకొని మిక్కిలి వ్యథపఱుపఁజొచ్చెను. పులి, దాని వెలువరించుకొను తెరవు దొరకక, శిరంబు ధరణీతలంబున వ్రేలవైచుకొని, పొరలుచుఁ, దీవ్రవేదనానలంబున మలమల మఱుంగుచు, దిక్కులుప్రతిశబ్దంబులీన నంగలార్చుచుండెను. ఆయార్తస్వరంబున నంతరంగంబు గరంగి, ప్లక్షవృక్షంబు మీఁదిబకోటంబు వ్యాఘ్యంబుం గనుంగొని, కరుణ మీఱ నిట్లనియె. "ఓశార్దూలకులోత్తమా! నీవీయరణ్యంబునఁ జిర కాలమునుండి పొడగనుచున్నాఁడను. మున్నెన్నఁడుగాని యిట్లు వావిడిచి కష్టి పడినవాఁడవుగావు. ఇప్పటి నీచొప్పుచూడ, నాకత్యద్భుతమగుచున్నది. నీవాపోవుటకు నిమిత్తమేమి? తెలుపుము. అనినఁ గొంతచింతాశల్యంబు వాసి, ప్రమోదమగ్నమానసం బయి, నాలుక తొట్రుపడఁ బులి యిట్లనియె. "ఓదయామయా! నాయభాగ్య మేమని చెప్పకొందును? నిన్నరేయే నొకతగరుం డెగటార్చి, నంజుడు గుడుచుచుండ, నాపాపకర్మమే మోకాని యొకయెముక నారదనంబుల సందునం దగులుకొనియె. దానిఁ దీయునుపాయంబు దోఁపక

యప్పటి నుండియు నిప్పగిదిం దెప్పరం బగు వెతం గుడుచుచున్నవాఁడను. ఇంక నన్నీయుపాయంబువలనం దలంగి రక్షింపఁజాలు నగుణాఢ్యు లెవ్వరు గలుగుదురో యని వ్యాకులపడుచుండ, నాపాలిటి భాగ్యదేవత యన్నిటికి నీసన్నిధానం బనునాధారంబు గల్పించినది. అరసి చూడ నీవు బక మాత్రంబవె? నన్ను బ్రతికింప మూర్తిమంతం బయి నిలిచినబహుజన్మకృత సుకృత ఫలస్వరూపంబవు గాక, నాకింక నీవు దక్క నన్యంబు శరణ్యంబు లేదు. నాకు దిక్కైననను గాకున్నను నీవ. నామనోరథంబు వ్యర్థంబుసేయక, సదయహృదయుండవై ప్రాణదానంబుచేసి, పుణ్యంబుఁ గట్టుకొమ్ము. నాకింతమాత్రము నీచేతనైనయీయుపకారంబుఁ జేసితివా, యావజ్జీవము నీమేలు మఱచిపోను. జాగేల? ప్రపన్నుండ నగుచున్నవిపన్నుం జేకొనుము.' అని యతికరుణంబుగా బహువిధదీనాలాపంబులు పలికినఁ, బట్టరానిదయ పుట్టి, చెట్టు దిగివచ్చి, యాకొంగ తనగొంతు క్రోల్పులినోరఁ జొనిపి, యాయస్థిశకలంబు మెలపున నూడఁబెఱికె. అది దొరంకొని, యాద్వీపియుఁ గొక్కెరయు బద్ధసఖ్యంబున నుండి, సౌహార్దసౌఖ్య మనుభవించుచుఁ, బ్రత్యేకముఁ గడుపుం బ్రోచుకొనుచుండెను. అట్లు కొంత కాలముండి, యొక్కనాఁ డాచాఱలమెకం బెక్కడ నాహారంబు చేకూఱమి, నంగద నలంగుచు, నంతర్గతంబున నిట్లు చింతించెను. 'నే డెంత దుర్దినమో! ఒట్టుపెట్టినట్టు లెంతతిరిగిన నొకశకలమాత్రంబైన మాంసం బీవఱకు దొరకలేదు; ఇంకనుం జిక్కుజాడ గానరాదు. ఇన్నాళ్ళయినది; మున్నెన్నఁడైన నిటువంటి పుట్టనిదినంబు గలదే! దైవంబు ప్రతికూలం బైనయప్పుడు పౌరుషం బేమియుఁ గొఱగాదు గదా! ఏమి సేయుదు? నే డీయెరియు జఠరాగ్ని కెఱవగునెర యర యకున్న, మిన్నక యసువు లీవలసివచ్చును:— "మాహింస్యాత్సర్వ

భూతాని" యను ధర్మంబు గలదు. అయినను దనప్రాణంబులు నిలిచిన పిమ్మటంగదా సర్వధర్మములును. "శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధన" మన మనుపినదే? తానుగలిగినం, బదివేలు గలుగును. కావున, ధర్మపథంబుం దప్పి ద్రోకిట్టయైనం, దన్నుందాం గాపాడుకొనుట పరమధర్మంబు. ఒకనికొఱకుం బుడమినైనను విడువంజనును "ఆత్మార్థం పృథివీంత్యజే" త్తని నీతివేత్తలు వాక్రుత్తురు. నేనిప్పు డొక్క యుపాయంబున నీకపాయంబు కాయంబున కపాయంబు కల్పించి, మృత్యుముఖంబునకుం దప్పి ప్రాణంబులు నిల్పికొనియెద. ప్రాణంబులు దక్కినం దక్కిన పాతకంబు లేపాచితంబులనైనం బాచికొనవచ్చును" అని నిశ్చయించి, తద్ద్రోహచింతనానుకూలంబగు నుపాయంబు చింతించి, పూర్వప్రకారమ్మునం గ్రమ్మఱం దల నేల వ్రేలవైచి, తోంటికంటె నినుమడిగా గుహాలు మాఱుమ్రోయుం గుహానావిలాపంబు సేయం జొచ్చెను. ఆవిలాపం బాలించి ప్రాణంబులు గలంగంబాఱి, యప్రతీకారం బగు శోకంబున బమ్మరపోవు, గ్రమ్మఱం దెలివొంది మిత్రం బగు బకంబు నిర్మలాంతఃకరణంబుతోం జేర వచ్చి సమాదరణపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. 'చెలికాండా? నేండేల యీలాగునం జింతాస్తిమితమూర్తివై మగుడం దల్లడపడుచున్న వాండవు? నీమనికితంబు నాకడదాంపురము సేయనేల? నీకు నే నొకవింతవాండనా? గొబ్బున నీయుమ్మలంబునకుం గారణం బెఱింగింపుము. ఇత్తఱి, మదాయత్తం బగు కార్యం బొక్కటి గలిగిన, నీనిమిత్తమై నాప్రాణంబుల నైన నిచ్చెద.' అనిన, బెబ్బులి యంతరంగంబున నుబ్బి, యాననంబున దీనభావం బభినయించుచు, నెలుంగురాలుపడ నిట్లనియె. "నేను గృతం బెఱుంగనివాండంగాను. సందేహము లేదు; ఈదేహము నీవు పెట్టిన చెట్టు. మీంద నేజీవించుటయు నీయాధారముననె. నీ విప్పు డిచ్చిన

వరంబు మఱచిపోక చెల్లించి, సత్యసరస్వతి వగుము. ఓ ప్రాణసఖా! ప్రాణప్రదాత యగు మహోపకారి కింతవఱకుం బ్రత్యుపకారము సేయ నైన నోదవక పోయెఁగదా యని, నా హృదయంబున నాకే లజ్జ వొడముచున్నది. లోకమున నెంతటివాఁడును 'నేను బలవంతుఁడ; నా కితరులతోడి దేమి?' యని విఱ్ఱవీఁగరాదు. బలవంతులకును బలహీనులవలన ప్రయోజనంబులు నిచ్చలు నపేక్షణీయంబులై యుండును. నీవు నాఁ డట్లు ప్రాణాంతంబుఁ జెందకుండ నన్ను నిలిపితివి. బల్లిదుండ నయ్యు, వ్యర్థునికైవడి నేను దానికి బదులుసేయఁ జాలకుంటిని. కట కటా! నాబ్రతు కింకఁ గాల్పనే? ఏమో యీశ్వరమాయ యెఱుంగ! అది యట్లుండ, వెండియు నేఁడు నిసాయంబె నాకు స్వప్రాణేయం బయి యున్నది. చూచితే కాలగతి! కాల మెంతవారికి దుస్తరంబు గదా! అది యట్లుండె. ఇప్పటి నాదురవస్థ వినుము. తొల్లింటిచందమున నే, నాదంతంబులయంతరంబున నేఁ డొక్కయెంపముక్క చిక్కువడి, మిక్కుటంబుగ బాధించుచున్నది. నాయట్టిసత్వసంపన్నున కుపకారం బొనరించి, యింతతడవు నీ వుదరపోషణంబునకై యిటునటుఁ జనుచుండఁ గన్నులు పెట్టుకొని చూచుచు, నిన్నాళ్లు సైఁచిననాతప్పు మన్నింపుము. నీయడుగులాన యింకఁ దొంటియట్ల నిన్నాహారార్థం బిందునందుఁ దిరుగులాడనియ్యను. నేఁటితో నీకష్టము గట్టెక్కెను. నాహృదయంబున గలయది నిక్కముగా నచియించితి. నామాట విశ్వసింపుము. ఇదే మిత్రకార్యము సమకూర్ప సమయము వచ్చినది. కాలవిలంబనము సేయక, మిత్రరక్షణతత్పరుండవై నావక్త్రబిలంబు సొచ్చి, చెచ్చెర నీయంగద నార్పుము." అని నెనరుదవులఁ బలికిన నాబకోటంబు గాటం బగు సంతోషంబున, వ్యాఘ్రముంబున కిట్లనియె. 'మిత్రరత్నమా! యిది యెంతపని? విషాదంబు మానుము. ఇట్టి

పాటులు లోకమున నీతులని పుట్టెనే? విధి త్రిప్పులకు లోనుగాక కడ తేఱినవా రేరు? నాచేతిలో నున్న యీమాత్రపుఁబనికి, నన్నెనట్లు నన్నును నీ వింతదూరము వేఁడికొనవలయునా? ఉత్తమచరిత్రునకు మిత్రమనోరథపూరణంబుకన్న నవశ్యకర్తవ్యం బొక్కటి గలదే? నేఁడుగా నాతనువెత్తినఫలంబుఁ గాంచగంటిని? నాపుణ్యమేమి చెప్పను? చూడు మే నిదె నిమిషమాత్రంబున నిన్నీయాపదవలనం బాపి, ప్రాణసమానుం డగు మిత్రునిఋణంబుఁ దీర్చికొనియెద. ఇది నీయట్టి శక్తిసంపన్నునకు రాఁదగినయాపద కాదు' అని పలుకుచుం దానినోరఁ జొరబాఱుచుఁ బసిదిండి కఱుక్కున మెడం దెగఁగొఱికి యాక్షణంబ యాబకంబును భక్షించెను. దురాత్ము లాత్మంభరిత్వంబునకై మిత్రద్రోహంబునకైనఁ బాలుపడుదురుగదా! కాఁబట్టి దుష్టులు పలుకునిష్టాలాపంబులు చెవిఁ బెట్టరాదు. తప్పిదారి చెవిఁ బెట్టితిమా, బెట్టిదం బగు చెట్ట పుట్టక మానదు.

అని మఱియు నాచిత్రవర్ణునికొలువుకాండ్రు పెక్కండ్రు రోషదూషితులై నన్ను దిసంతులు గొట్టుచుఁ, బెక్కులు దురాలాపంబులు పలికిరి. అవియెల్ల నల్లంబునంబట్టి, ప్రత్యర్థి నంతకు చెంతకుఁ బుచ్చునంతకు నెంతయు దేహదాహంబు సేయుచుండును. నే నశక్తుండఁ గావున, లాఘవాస్పదుండనై భంగంబు మ్రింగి, యెప్పటి యొప్పున నందరిలో నొనని తలయెత్తి తిరుగుచుంటిని. నే నొక పౌరుషశాలినే? ఈయవమానంబు మానవంతుం డోర్చునట్టిది కాదు. అచేతనమయ్యును, సూర్యకాంతము తపనుపాదములు సోఁకినంతనే ప్రజ్వరిల్లునన, జేతనుం డగునభిమానవంతుఁ డెట్లహితకృతతిరస్కారంబుఁ జూచి సైఁచును? అయిన, నాభంగపాటు స్వామికి నివేదింపవలె ననునభిలాషపాశంబు, ప్రాణంబుల వెడలనీక బొందితో బంధించి

నన్నీకడ కీడిచి తెచ్చెను. ఆహా! విధిచేయిద మేమనవచ్చును? నాకు
గొండంతబలఁగంబు గలిగియు లేనివాఁడనై, కానిదేశములలో దిక్కు
మాలినవక్షినై నిలిచితిని. అది యట్లుండె. నీయట్టిజనస్తుతునియను
గులు పట్టఁగలిగియు, విధివశంబున నొప్పనివారి మూఁకలఁ గొలు
వులో నన్నిరోఁతమాటలకు వీను లొగ్గవలసివచ్చెను. గతవృత్తంబు
లకు విచారపడ నయ్యెడుకార్యము లేదు కాని, మఱచినను మఱువ
నకుండక, యాకష్టపాటు నాహృదయంబున నాటుకొని, మనశ్శల్యం
బయి యలయించుచున్నది. నాకిన్ని శ్రవ్యనేల? కానివారిచే గాసిఁ
బొందుమని విధి యట్లు వ్రాసియుండ, నెవ్వఁడు తప్పింపనేర్చును? ఇది
దేవర మొగంబునం దెలిపి, మనంబు నొగిలించుట కంతేయు నాస్వాం
తంబు దురపిల్లెడును. అచ్చోఁ జిత్రవర్ణుం డించుక యక్కటికంబు
వహించి, వైదేశికుండ నని నన్ను మన్నిగొన మదిఁగొల్పక, విడిచి,
పుచ్చె. స్వామిపాదపద్మంబులు మరలసందర్శించుభాగ్యంబు కరంబు
కల్గుటఁబట్టి, యీసంగ్రామవార్తాహారత్వంబు వహించి, యిట్లేతెంచ
గాంచితిని. మార్గాయాసనిమిత్తంబునఁ జిత్తంబు స్వాయత్తంబు
కాకున్నయది; అందులకుఁదోడు, విషాదవేదనాదోదూయమానమా
నసుండ నయి యున్నవాఁడను. ఇంక మిక్కిలి విన్నవింప నేఱను.
స్వామికి వార్తావిశేషంబులు నివేదింపవలయు ననుత్సాహమును,
స్వామిసన్నిధాన నివసనాభిరతియు, నవలంబంబులుగా నింతతడవు
నిలువఁ గలిగితిని. ఎఱింగినంతవఱకు మొఱంగక జరిగిన సర్వవృత్తాంత
మును దేవరకువిన్నవించి, కృతకృత్యుఁడ నైతిని. ఆచంద్రకీంద్రుండు
నన్ను వీడ్కొల్పునపుడు 'నీవెనుకనే కీరంబుఁ బుత్తు ముందు
పొమ్మని పంపెను. అదియు నింతకుఁ జనుదెంచుచుండును. ఇఁకఁ
గర్తవ్యాంశంబు దేవరచిత్తమునకే విదితంబు, పోయివచ్చెద." అనిన

హిరణ్యగర్భుండను నాతనిఁ గృపాకటాక్షవీక్షణంబులం జూచుచు నిట్లనియె. "దీర్ఘముఖా! దైవతంత్రం బైనవని కార్తిఁజెంద బని లేదు. సమస్తముఁ దెలిసినవాఁడవు; నీకు నేఁ జెప్పవలయునె? నీవు మిక్కిలి ధైర్యశాలివె, యిట్లు పేఁదమాట లేల యాడెదవు? ఆచిత్ర వర్ణుఁడు సమిత్రామాత్యపుత్రంబుగా జావఁదలంచి కాఁబోలు, నీయట్టిసాధువున కపకారంబు దలంచె. ఏమయిన నేమి? ఇంతటితో మునిఁగిపోయిన దేమియు లేదు. రేప చని, యాపాపఁమేపరిదొరయన లేపంబు మాపుదము. ఊఱడుము. సర్వజనసత్కారార్హుండ వగు నీవంటివానికా, యిట్టిపాటులు పాటిలవలె?" అని శ్రవణరసాయన ముగాఁ బలుకుచు విషాదాపనోదము సేయుచున్న జేనియనుజ్ఞ వడసి దీర్ఘముఖుండు కొంత మనసునందుఁ గొఱకొఱమాని, విశ్వసించుచు నిజాగారంబునకుం జనియె.

అంత నక్కడ దీర్ఘముఖునిఁ బనిచినవెనుకఁ బక్షీంద్రుం డరుణ ముఖుఁ జేరఁజీరి, హిరణ్యగర్భుని కొలువులోఁ బలుకవలయుపలుకు లెల్లఁ దేటపడఁ గఱపి, 'నీ వివియన్నియు నీళ్ళు నమలక దిటంబున నోలగమునఁ బలుకవలయుఁ జుమీ' యని పుచ్చి యంత మంత్రి కేకాంత మిచ్చి, తద్వచనానుస్మృతిని మేఘవర్ణుం డనుకాకమును రప్పించి, బహుమానపురస్సరముగా నిట్లనియె. 'మనకిప్పు డక్కర్పూ రపుదీవి నావరింప యత్నము కలిగి యున్నది. దానికి నీతోడుపా టవ శ్యము గావలసి యున్నది. ఈకార్యంబు కడముట్ట నిర్వహింప భవ దన్యుండు సమర్థుండు లేఁడు. కావున సర్వప్రయత్నముల నీవిపనికి వేగు నడపవలయును. నీవు ప్రచ్ఛన్నవేషమునఁ జని, యేలాగుననైన హిరణ్యగర్భుని చెలిమికలిమి కుపాయంబు గావించుకొని వేషభావల నచ్చిక పుట్టున ట్లటమటించుచు, నందుఁ జనవరివై యుండి, యాను

కూల్యప్రాతికూల్యంబుల తెఱం గెఱింగి, మనకార్యసిద్ధి యెవ్విధంబున నగు నవ్విధంబీవ సంఘటించి, కార్యనిర్వాహకుండ వగుము. నీవచ్చట జేనిదండనుండు నెనికనయిన దోమనయిన నెడసి పోనాడుకోక, కూడఁ గట్టుకొని, వారి వారిమనసు కనిపట్టి ... యును. వారి కించుక వెగటు దోఁచనేని, దగునవసరంబున నీమీఁద నేమేనియు నావగింజలు తాటికాయలుగా నేలిక చెవులం బోసి, యెగపోసి, నీవలన నొక్క కొఱ గామిఁ గల్పించి, నిన్నాతనిమది కెడఁజేయుదురు. దానంజేసి, సకలో ద్యమఘ్నంబు లగుపిఘ్నంబులు దొట్టి, మనప్రయత్నమెల్ల నాఱడి పోవును. కార్యము మించినవెనుక, నేమనుకొంటిమి పో యేమి కార్యము ? రాజులచిత్తంబులును క్షణక్షణంబులు; ఎప్పు డెవ్వగిది నుండునో తెలిసి మెలఁగుట కడుఁ బ్రవేఁగు. కావున నయ్యు జయ్యాలు పెట్టుచు, నైనదానికిఁ గానిదానికి నడ్డమువచ్చి పైఁబూసికొనక, వాలుపయి నడచునట్లు మెలఁకువ గలిగి మెలఁగవలయును. రాజుదయ గలిగినవాన్నాళ్ళనునందఱు మిత్రులే యగుదురుగాని, యది యింత గొఱంత వడిన మిత్రులే యమిత్రు లగుదురు. వనంబులు దహించు దహనునకు మిత్రుఁడగు మారుతుండ, దీపంబున నన్నువయయి యున్నప్పుడు మారుతుండు గాఁడే ? కావున, నీవేవారికి వేఁడిదాఁకు నట్లుగాఁ జరింపక, రాజు కన్నెఱింగినవాఁడవై, యాతనిచిత్తప్రవృత్తి ననువర్తింపవలయును. ఎందును నీవెఱుఁగని నయానయంబులు లేవు. అచట నీమనసుగూడినవారికైన, హృదయము మీఁకుము; మఱచియైన నిచ్చటమాట లచ్చట వాక్రువ్వకుము; నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు. ఒరుల చేతఁ జెప్పించుకొనునర్థంబు లేదు. పొమ్ము. మేము నిత్యము నీరాకయే కాచి యుందుము. వెనుక మఱచెదవు సుమీ." అని పనిచి, చిత్ర వర్ణుండు స్వకార్యంబునం బ్రవర్తించుచుండె.

అంత నిచ్చట దీర్ఘముఖుండు కొలువు దాఁటినపిమ్మటఁ, గోక విమ్మించుక హసించి హంసప్రకాండునితో నిట్లనియె. "చిత్తగించితిరా? మనబాలిశుండు పరదేశ మరిగి యేమి కొనివచ్చెనో! 'తాఁజెడ్డకోఁతి వనమెల్లఁ జెఱిచిన' దన్నట్లు, దుర్జనుండు తానుజెడుట చాలక, తన వారికింగూడ కీడనిక్కఁడు దెచ్చిపెట్టును. అందున క్రముక్కడి కొఱ్ఱకరయె తార్కాణంబయి కానఁబడుచున్నది. కారణము లేకయే కలహమునకుఁ గాలుద్రవ్వుట క్షుద్రునిలక్షణము. పండినవృక్షంబుచందంబున, సజ్జనుండు వంగి యుండును. మూర్ఖుండు, శుష్కకాష్ఠంబుంబలె, భేద్యుం డగుంగాని, నమ్రుండు గానేరఁడు. పండితమాన్యు లెఱుక లోకపదివే లుపచరించినను, వారినిబట్టిన నైజదోషంబు లీషన్మాత్రంబును విడువవు. నూఱుమాఱులు నీరంబులం గడిగిన, నంగారంబులమలినత్వంబు వాయదు." అని మఱియుందూఱుచుండ, వారించి కలహంసనాయకుండు నిజామాత్యున కిట్లనియె. "ఇప్పు డీయుపాలంభనవచనంబులతోడఁ బ్రయోజన మేమి? ఇదియంతయుఁ గాలప్రాప్తంబుకాని. హితకార్యధూర్వహుం డీతనియెడ నీఁగ కాలంతయు నవకార్యంబులేదు. లేనిది పైఁబెట్టరాదు; కాలవిపర్యయమ్ముల నుద్యమమ్ము లెల్లఁ బ్రతికూలంబు లగును. ఈతండు మనవదయ వాక్యసంభావనకుఁ బ్రాతుండుగాని గర్హార్హుండు గాఁడు. నీవును బహువిలోకివి; లోకంబున నీకుఁ దెలియనిది లేదు; పోయిన దాని మరలఁ ద్రవ్వుట చర్విత చర్వణంబు; దాన సారంబేమియుఁ గనుపట్టదు; అందులకయి వందురుటయు గతజలసేతు బంధనంబు. కాన, దానిమాని, ప్రస్తుత కార్యవిచారంబునకు గోచరంబగునంతయు గార్యమాత్ర మెఱిఁగింపుము." అనిన నాజక్కవలరాయం డారాయంచ

"బుద్ధిమంతు లగువారు వర్ణాకారప్రతిధ్వానంబుల వలనను, నేత్రవక్త్రాది వికారంబుల వలనను, బరులమనోగతంబు లూహింప సమర్థు లయి యుందురు కావున, మంత్రరక్షణం బత్యంతావశ్యకంబు. అభిగుప్త మంత్రులకు సర్వార్థసిద్ధులును సుకరంబులగును." అనుచు, నమ్మాటల వెంబడినె యొడయనిచూపు దీప్తైకాంత కాంక్షంబయి, నలుగడల నిగిడిన, నాచూడ్కితోడన యాయెడకుం గడునెడ గలుగ నడుచు నందలి మానసీయుల వెంట నంటి, తక్కటివారును దూర దూరముల కేగిరి. అంత మంత్రి మఱింత చెంతకు జరిగి, మేలిక మోమునం జూపు మోపి, యిట్లనియె. 'దేవా! యవధరింపుము. నాబుద్ధికిం జూడ, నిప్పటి కప్పగవానిపాలికిం బ్రణిధి నొక్కని బనుచుట యుచితంబుగాం దోంచుచున్నది. పదింబదిగ విమర్శింపక, పదరి కర్జంబు పూనుట కార్యజ్ఞునిలక్షణంబు గాదు. వైద్యకర్మంబున కనాలస్యంబు నట్ల కార్యనిశ్చయంబున కాలస్యంబకరంబు శ్రేయంబు. ఒకానొకచో నల్పకార్యంబు సాహసారబ్ధంబైనం గావచ్చుంగాని, మహాకార్యంబు సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు. సువిచారపూర్వారబ్ధ కార్యంబునకు, దైవంబును ననుకూలం బగును. అంతియకాక. యెదిరితలంపుం బదిలం బుగా నెఱుంగక, యొక సాహసంబునకుం జొచ్చుటయుం గానివనియె. క్షితితలాధ్యక్షుం డాత్మచ్ఛిద్రంబుల బయలంబడకుండం గాపాడుచు, విపక్షవక్షచ్ఛిద్రంబుల భద్రంబుగా మున్నున్న చారదృష్టిని వీక్షింప వలయును. దూరస్థు లయ్యును, గార్యంబు లనిశంబును గొట్టికాండ్రచే గనుచుంటంబట్టియే, పృథ్వీకాంతులు చారచక్షు లనం బరంగుదురు. స్వపర రాష్ట్రమ్ముల కార్యాకార్యమ్ముల నవలోకింప రాచవారికి వేగులెకదా లోచనములు! ఎవ్వని కాలోచనంబులు పూజ్యంబులో, యామానవనాథుం డనయంబును నయనంబులుండియు, నంధ కల్పుం

డగును. ఇప్పు డరుగుచునితోడఁ గూడ, నయో పాయజ్ఞుండును, విశ్వాస పాత్రుండును, నగువేఱొక్కనిఁ గూడఁ బుచ్చ వలయును. ఆతఁడు సర్వథా యప్రమత్తుండయి, విరోధిపీటఁ బుట్టు విశేషంబు లెప్పటి కప్పుడు మన చెవుల వేసి, వేసటలేక గుప్తప్రకారంబునఁ జను చుండవలయును. ఇమ్మహాకార్యంబు నిర్వహింప మన దీర్ఘముఖుండ శక్తుండు. ఆతండు స్థలజలచరణ చణుండు; ఆకార వికారాదులఁ బరులభావంబు లూహింపఁ జతురుండు; నీటిలోఁజాడలు దీయు నేర్పున నీతినిఁ జెప్పి వేఱొక్కనిఁ జెప్పవలెను; ఈతనితోడ నీడగువాని నీసభ నొం డొక్కనిఁ గానము. ఎల్లభంగులఁ జరకృత్యంబున కీతండ యర్హుండు. ఈతనికి బాసటయై చన నీతని యనుజుండు ధవళాంగుండు దగినవాఁడు. ఆతండును బరేంగితజ్ఞానచతురుండు. పరులు తెలియ రాదు గాన, నిది యంతయు గుప్తంబుగాఁ గావించుట శ్రేయోదాయ కము. పిడుగు పడుతఱినయెఱుకపడునట్లు, రాజకృత్యంబును ఫలకాల మునసె యెఱుక పడవలయును. మఱియు, పూరుతుం జేరువ నునిచి కొని, యేమఱియుండు నాతండు ప్రమత్తత్వంబు దీర్ఘవృక్షంబు కొన కొమ్మను శయనించి కనుమోడ్చువానికైనయగును. కావునఁ, బరివా రంబునెల్ల రాజద్వారంబుననుండ శాసింపవలయును. ఇట్టిసమయంబుల భూపాలుండెట్టివారినినమ్మక, వైరినివారణంబునకుపాయంబు రోయుచు నెల్లప్రొద్దు నాత్మరక్షాపరుండయి, జాగరూకత కలిగి యుండవలెను. మంత్రరహస్యంబును బయలఁబడరాదుగాన, నిజరక్షాయత్న మెట్లట్ల, మంత్రరక్షా యత్నము నేయుటకుండునది. మంత్రంబు మూడవ నోటంబడిన, సర్వకార్యంబులు భగ్నంబులయి పొలియును. ఇదియం తయు నెఱింగి, ధరావరుం డాత్మమంత్రిద్వితీయుండై, యెంతవారికిం గర్ణగోచరంబు గాకుండ మంత్రకార్యంబు నిర్వహింప వలయు.

అదియు, రాజులకు విజయమూలంబు. అట్లుగాక తక్కిన రహస్యంబు కర్ణపరంపరం బ్రకటంబగును. మంత్రవిభేదంబువలనం గలుగు నిక్కట్టులు చక్కఁబడుట మిక్కిలి యక్కజ మని సర్వజ్ఞులు వలుకుదురు. నాకుఁ దోఁచినంతవట్టును స్వామికి విన్నవించితిని. సర్వజ్ఞులు, దేవర యెఱుంగనిధర్మంబులు లోకంబున లేవు; ధర్మతత్త్వమ్ము లెల్ల స్వామికిఁ గరతలామలకమ్ములు. దేవర దివ్యచిత్తంబునకు వచ్చిన పని ననుష్ఠింతము." అనినఁ గృపావలోక మందహాససుందర వదనుం డయి, వరటాధినాథుం డిట్లనియె. "బాపురే! నీవు నామనంబునం గలయదియె, చెట్టునంబుడికినట్లు వచించితివి! నీవు దీర్ఘాయుష్మంతుండ వయి మందువుగాక! నీవలన నెంతయు సంతసిల్లితి. నీవాక్యములయందు గ్రాహ్యంబులు కానివియుఁ గలవే? మనకుఁ బ్రణిధియు నుత్తముండు దొరకెను. నిశ్చితకార్యమునకు జాగేల? శుభస్య శీఘ్ర" మ్మనిన, సవినయముగా మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! యిట్లప్రయత్నముగ సర్వానుకూలుం డగు చారుండు లభ్య మగుట, భావిజన్యవిజయ సూచకంబయి కానఁబడుచున్నది. సంకల్పసిద్ధులగు దేవరకే యుద్ధంబున జయంబు నిశ్చయంబు." అని ప్రశంసించు నవసరంబునఁ, బ్రతీహారుం డొక్కరుండు ప్రవేశించి, ప్రణామంబు గావించి, యిట్లనియె. "దేవా! దేవర దర్శనార్థంబు జంబూద్వీపము నుండి యొండొక శుకంబు వచ్చి, తలవాకిట నిలచి యున్నది. లోనికిం గొనిరా సెలవే?" అనిన, దొర మంత్రివలనికిం జూడ్కి నిగిడించుచుఁ, దదభిప్రాయం బెఱింగి, చక్రవాక వల్లభుం డిట్లనియె. "నీవిప్పు డేగి, యుచ్చిలుకం దగుచోటఁ గూరుచుండఁ బెట్టుము. తేనియాసతి మైనప్పుడు లోనికిం గొంచురమ్ము. పొమ్ము." అనిన, మనంబున భయభక్తులు పెనంగొన వెనుక వెనుకం జని, కీరంబును

గని యిట్లనియె, "మాదొరవారి తిత్తిరి దమధీసచివులతో మంత్రా వాసంబున నేకతి ముండి, కార్యపర్యాలోచనము సేయుచున్నవారు. వారిప్పుడ వచ్చి బయలికొలువు విత్తురు. అప్పుడు పోయి వారిచరణములు నందర్శింపవచ్చును. అందాఁక నిందు వసియింపుము" అని యుచితాస నంబువెట్టిన, నద యందు వసించి యుండె. అంత, సమరసముల్లా సంబు మొగంబునకు వికాసంబు నింప, మంత్రి మోముచూచి మరా ళేంద్రుం డిట్లనియె. "ఆహా! సుభటనివహముదావహంబును, భీరు భయావహంబును, నగు నాహవంబు సంప్రాప్తమైనది. దురంబునఁ బిఱిందికి సడుగువెట్టని బిరుదుమగలకుం; దమగాత్రంబుల సాఫల్య పాత్రంబులఁ గావించుకొనను, జిరంతన మగు కీర్తి గాంచను, మంచి యవసరం బొడఁగూడినది. శాణవిఘృష్టమణియును, నర్థిసాత్కృత ధనులగు దానఘనులును, రణనిహతు లగు శూరవితతులును, గృశ త్వంబునంగాదె కడుశోభింతురు. కావునఁ బిఱికికండలేని దండిమగల నెల్ల భండనమున కాయిత్తం బయియుండ నియమింపుము. ఉత్సా హంబు వాటింపుము." అనిన, మందహాసరోచుల మొగంబునఁ దెలివి తొలంకాడ, నాజక్కవయెకిమీఁ డిట్లనియె. "దేవర వాక్రు చ్చిన దంతయు శూరజనశ్లాఘనీయంబ కాని, వేఱుగాదు. అయినను స్వామిదగ్గర నాకుం గల చనవరితనం బొక్కహితంబ విన్నవింప నుల్లంబును బెలుగఁ బీడించుచున్నది. దేవరమాట కడ్డమాడెనని నేఱము సేయక, లెస్సగా దివ్యచిత్తమున నవధరింప వలయును. తొలుదొల్తఁ గలహమునకుఁ గాలుద్రవ్వుట, యెవ్వరికి ననర్థదాయ కంబు. ఇట్టి యార్యగర్హితం బగు పనిని, మిముబోఁటి మేటిమగ లేటికిఁ బాటింతురు? ఉపాయములలో నెల్ల దండోపాయం బధమోపాయం బని, యనయమును నయవిదులు పలుకుచుందురు. ఏమి సేయఁ

బోయిన నేమగునో! జయాపజయంబులు నిర్ణయింప నెవ్వరిసామ్ము? విద్వేషివిజిగీషు లగు మనీషు లాహవంబు శుభావహంబుగామి, సామదానభేదముల నేదాన నేని దమకార్యముల సాధింపఁ బాటుపడుదురు. అం దెందునఁ దీఱకున్నఁ దుదకుఁ గడయుపాయమునకుం గడంగుదురు, కడపట నెటువో నెటువచ్చునో యని, యప్పుడును సంప్రాప్త మనోరథు లగుదనుకఁ, బాలలోఁబడ్డ బల్లివిధంబునఁ దల్లడిల్లుచుందురు. ఇందలి మనవార లందఱు శూరాగ్రేసరు లని మఱియరాదు. బవర మొదవక మున్నె మదిమది నిండ్లకడ నుండ నెల్లవారును శూరులే యౌదురుగాని, దురమున మద మొదవ నెవరు రెదిరినతఱి; బెదరి చెదరక మది కుదురఁ బెట్టుట మెట్టిదిట్టలకుం గట్టిది. పరాక్రమ క్రమాసాధ్యములగునట్టి కర్జములు పెక్కు లుపాయసాధ్యములయి యుండును. అనితరసాధనోత్థాప్యంబు లగుమహోపలముల మహోన్నతపదముల కెక్కించుట యుపాయము చేతనకాదే? యుక్తకాలకృతోద్యోగమువలనఁ గృషి సఫలం బగునట్లు, ప్రయత్న మల్పమయినను, సముచితసమయం బొదవుదనుక వేచి యాచరించిన నయవ్యవసాయమును, సహస్రగుణాధికం బయిన ఫలము నిచ్చును. అట్లు కానినాఁడు, పడ్డపాటంతయు నిష్ఫలంబయి వృథావస్థయగును. దూరభీరుతయు, నాసన్నశూరతయు, మహాత్ములకు సహజగుణములు. అల్పులయం దీగుణములు విపరీతము లయి యుండును. వేమఱుశపథములు పలుకుటయు, నంజలులు, నభివాదనములు, సామప్రియవాక్యములు, గాపురుషులకుస్వభావసిద్ధములు. ఇఁక మిథ్యావచనములన్న, వెన్నతోడఁ బెట్టినవె. మహాత్ములు విపత్కాలములయందును దమధీరత్వము విడువరు. ఆపత్కాలముల ధైర్యమును, సంపదలయందుఁ దాలిమియు, రాజసభలయందు సరసవచనరచనాచాతుర్యమును, రణరంగముల విక్ర

మంబును, మహానుభావులకుఁ బ్రకృతిసిద్ధములు కావె? మఱియుఁ జిత్రవర్ణుండు మహాబలవంతుఁడును బలవత్సహాయసంపన్నుఁడును నగుట, మన మిప్పు డాతనిఁ దొడరఁ గడంగుట గహనదహనముపయి మిడుత లురువడి నుఱుకఁ దడరుట. ఎట్టిబెట్టిదుండు గాని తన్ను డీకొను వానివీఁకఁ బోకార్పఁ దొడంగుం గాని, యడఁగియుండువానివయిఁ దన వడి నిగిడింపఁ దొడఁగఁడు. నదీరయంబు నిలిచిపోలుచు సిలాజంబుల నున్మూలింపఁ బూనుఁగాని, వంగి యడుగంటి యున్నపిల్లుఁ బెల్లగింపం బూనదు. క్షమాసమానంబు లగునయోపాయంబు లొండు లేవు కావున వేగిరపాటు చేటు వాటిల్లుటకు మూలం బగును. మన కిప్పుడు దుర్గనిర్మాణోద్యమం బత్యంతావశ్యకంబు. దుర్గస్థుం డగునొక్కనికి, వెలివారి నూఱుపురకైన నోరువ సుకరంబయి యుండును. దుర్గవిషయుం డగుగోత్రావరుండు, శాత్రవాసాధ్యుండయి, పరిభవాస్పదుండు కాకుండును. ఇంక నదుర్గవిషయుం డగుధరావల్లభుండో, ధరచ్యుత మనుష్యప్రతిముండయి, పరాభవంబునకుఁ దావలంబగును. మనము నిర్మింపఁబోవుదుర్గంబును నరాతివర్గంబునకు దుర్గమం బయి, యప్రభేద్యం బయి, లోపల నిర్మలజలసమృద్ధం బగుకొలఁకు నొక్కటిఁ గలిగి యుండవలయును. వచనీయంబు సర్వంబును వచియించితి. ఇంక దేవర సర్వక్రియాకలాపనిర్వహణధురీణులు కావలయును. దుర్గంబు సంసిద్ధం బగువఱకు, దూత నిచ్చోటికి రప్పింప నొప్పదు. కావున, దడవుసేయక ముందఱ నీపనికిం బనుపవలయును.” అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మంత్రివదనంబుఁ జూచి, “కాలయాపనంబు సేయక దుర్గనిర్మాణపరిణతుం డగువాని రావించి, యాజ్ఞాపింపు” మనవుఁడు, ‘నాఁగా’ కని యాకోకనాయకుండు తత్క్షణంబ యొకపరి చారకు నంపి సకలానల్పశిల్పకలాకుశలు వీరవరాభిధానసారసప్రశస్తు

నాయెడకుఁ బిలిపించి, సగౌరవంబుగా నిట్లనియె. "ఓయీ! సారస వరా! ఈయవసరంబున నీవలన మా కొక యవసరంబు గలిగి, పిలి పించితిమి. మాకు నీయంతటిహితుండు గలుగుటకు నీచే నైన యీకా ర్యంబున కక్కఱవచ్చుటయే ఫలంబు. మన కిత్తఱి నొకదుర్గంబు కావలసివచ్చినది. ఈపని యనితరసాధ్యం బగుటంజేసి, యీభారంబు నీవయినను మోపవలసి వచ్చెను. ఇది నీకుఁ బరమప్రయోజనంబు. స్వామియానతి యాదలం దాలిచి, యతిత్వరితంబుగ నొక దుర్గంబు నిర్మింపుమా. నీనేరిమిపేరిమి చూతము." అనిన నగ్గలం బగువినయంబు తోడఁ బ్రణామంబుఁ గావించి, యాబెగ్గురుపక్షి యిట్లనియె. "దేవరకు నాయెడఁ గలవత్సలత్వంబున నీమాననీయ వాక్యంబు లానతిచ్చిరగుగాని, నే నంతటిశక్తియుక్తుండను గాను. నా కొండొకపని యనుగ్రహింపుఁడు. నేను మీపాదచ్ఛాయం బడియుండి, మిమ్ముఁ జూపట్టుకొని, చాటునఁ బొట్టఁబోసికొ వలసినవాఁడనుగాని, స్వతంత్రించి యొకపని పయి వేసికొని సంబళింపఁ జాలినవాఁడను గాను" అనుచో మరాళతల్లజుండు కించిదుల్లసితవదనుం డగుచు, సారసపతి కిట్లనియె. "నీప్రజ్ఞావిశేషంబు సర్వంబును, మాసర్వజ్ఞుండు వాక్రువ్వ విన్నవారము. నీకిప్పని త్రోచిపుచ్చినం బోవదు. ఇది యనన్యవిషయం బయిన కార్యంబు. మాకడ నున్న యీయందఱిలో నీవు సమర్థతముండ వని నిశ్చయించి, పని పంచితిమి. ఇఁక వృథాకథ లెన్నక, క్రియాపరుండవు గమ్ము" అనిన, తేనిమాటకు మాఱాడ నోడినట్లు మొత్తన నియ్యకొని చని, చయ్యనఁ జనుదెంచి, నమస్క రించి వీరవరుం డేలిక కిట్లనియె. "స్వామీ! భవత్ప్రసాదంబున, మనకు వలయు దుర్గం బొక్కటి యారసివచ్చినాఁడను. మననగరోప కంఠంబున, నొకయహార్యగహ్వారం బున్నయది. అయ్యది విశాలాంత

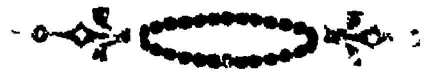
రాళంబయి, ప్రత్యర్థిజనదుస్సాధ్యంబయి, యత్యంత రమణీయంబై యుండును. అందు నయనానందకరంబైన విమల కమలపూర్ణ కమలాకరంబొక్కటి మిక్కుటముగఁ గ్రాలుచుండును. ఆయది దేవరచిత్తమునకు వచ్చెనేనిఁ జెచ్చెర నాయత్తం బొనరించెదను." అనిన, మెచ్చి వసదనంబు లొసంగి, యారాయంచదొర పలుమాఱు ప్రెగ్గడ విన నాబెగ్గురు నగ్గించి, యిట్లనియె. "మాకు నీవంటిబంటు గలుగుట మాభాగ్యముగాదే? నీవలనం గడుఁబ్రమోదించినారము. దుర్గపాలనాధికారంబును, నీకె యొసంగినవారము. మన్నియోగంబులందు లేశంబును బ్రమాదంబునం బొరయక, స్వకృత్యం బెమఱక కను గలిగి కాచుకొని యుండునది. నీకు శుభ మగుఁగాత పోయిరమ్ము." అని సెలవొసఁగిన, నుదీర్ణపూర్ణ హర్షుండయి 'మహాప్రసాదం' బనిచని, వీరవరుండు తన్నియోగ ప్రకారంబున నాహారనిద్రల కెడము లేక, రేయింబవలును దుర్గరక్షణంబె నిత్యకృత్యముగాఁ గనుపెట్టుకొని యుండెను.

అనిన, రాచకొమారులు తదనంతర వృత్తాంతశ్రవణకుతూహలాయచిత్తచిత్తులై, విష్ణుశర్మంగని, యనంతరవృత్తం బెట్లునడచెఁ జెప్పుమని యడుగుటయు,—

ప్రథమ భాగము.

సమాప్తము.

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము

ద్వితీయ భాగము

•••○•••

పరమదయావరుండైన విష్ణుశర్మ, యాదరశీతలేక్షణంబులం గాంచుచు, వీరవరుండు కొలువు విడిచి చనిన యనంతరమునఁ జెల్లిన వృత్తాంతంబంతయు, నృపతిసుతులకు నిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను.

అంతలో ద్వారపాలకుఁ డొక్కఁడు క్రమ్మఱ నరుదెంచి, యంజలి ఘటియించి నిలిచి యిట్లనియె. "దేవా! యేలినవారిపాద సందర్శనాభిలాషంబున, సింహళ ద్వీపమునుండి నీలవర్ణ నామక వాయస నాయకుండు వచ్చి, బహిర్ద్వారంబున నిలిచి యున్నవాఁడు. ముదలయేని, సన్నిధానంబునకుం దోడుకొని వచ్చెద." అనిన, మనంబున నలరి, చక్రాంగపుంగవుం డంగంబు వాంగ మంత్రి కిట్లనియె. "కాకంబు కరంబు ప్రాజ్ఞంబు, శక్తిసంపన్నంబు, రాజమందప్రజ్ఞుల వేవురఁ జేర్చుట కంటెఁ, బ్రాజ్ఞు నొక్కని గడించుకొంట లాభంబు. సింగంబును గాదని, కాలేయకంబుల వేయింటిఁ గూర్చుకొన్న నేమి ప్రయోజనము? మనవారిలో, నీగుమికానికి సమానుండు బలవంతుం డుండిన, బ్రేలుమడఁచి యొక్కని నెఱింగింపుము. యుద్ధోద్యోగసమయంబుల శూరసంగ్రహం బవశ్యకర్తవ్యంబు. కాన, సర్వప్రయత్నంబుల మన కీతనితోడుపా టభ్యర్థనీయము. మనకిట్టి యావిజేయుని సహాయం బొదవిన, నెవ్వఁ డయిన మనలఁ జుట్టప్రేలఁ జూప నోపునే! నీవును విచారించి చెప్పుము."

అనిన, మందహాస విద్యోతితవదనుండయి, సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె, "మనో వాక్కాయకర్మంబుల నెప్పుడు స్వామికి హితంబె కాంక్షించు చుండుటంగాన, కొంతయుమాని నాకుం దోఁచినది విన్నవించెద. దేవర చిత్తంబున వేఱుగా భావింపఁబోకుఁడు. కార్యవేగం జెలినవారిచిత్తం బున కుచితకార్యవివేకంబుఁ దోఁపనీకున్న ట్టున్నయది. క్రొత్తవాని సాహాయ్యంబునఁ బ్రత్యయంబు నిడి కడిఁదిమార్గుఁ బరిమార్త మంట, శునకవాలంబు పట్టుకొని కడలిఁగడవఁ గడఁగుట. అదియునుం గాక, కాకంబు స్థలచరంబు; మనము జలచరంబులము. ఈతండు మనతోడం గలియువాఁడు కాఁడు. సమానుఁడు గానివానితోడిపొత్తు విపత్తునకుఁ గారణం బగును. కావున, మన మీయరిష్టమును జేకొనుట యరిష్టమును గైకొంట గాని, వేఱు గాదు. దేవర యిఁక నీతలం పు వేసి పెట్టవలయును. తన వారి మాని జాతివారిఁ గోరుట, యమృతంబు దిరస్కరించి కాలకూటంబుఁ గ్రోలఁ దలంపుగొంట. ఈప్రత్యక్షవిపక్ష పక్షి యెట్లు సంగ్రాహ్యం బగునో. దేవరయే చక్కఁగా విచారింప వలయును. ఎవ్వఁ డాత్మపక్షంబుఁ బరిత్యజించి పరపక్షంబ పేక్షించునో వాఁడు నీలవర్ణ సృగాలంబుపోలికఁ గాలధర్మంబు నొందును. ఏలిక కాకథ విన్నవించెద నవధరింపుఁడు."

ఒక్కతామసీనిశీథంబున శవకబళనలోలం బయి, సృగాలం బొక్కటి నగరోపాంతంబున విచ్చలవిడిఁ జెఱలాడుచుఁ, జీకువాలు కతంబునఁ బ్రమాదంబుపడి, నీలిపాచనభాండంబునంబడి, వెడలనేరక నిరంతరచింతం బనివిపని, కొంతవడికి డెందంబు కుందు డిందుపఱిచి కొని, మాఱుచింత లేక వేగువఱకు విచారించి, వెరవొండరసి యెడఁ దకు సరిపఱచుకొని, తెల్లవాఱి భాండస్వామి యేతెంచునంతకు, నూర్ధ్వచరణంబును వివృతాననంబు ను నిష్కాసితదంతంబును నయి,

కన్నుల కేలఁగిలఁ బైచి, యాపిరి బిగఁబట్టి, గిట్టినయట్టుల పడియుండెను. అంత, నానీలికాఁపు వచ్చి చూచి, విస్మయశోకయుక్తుఁడై, యావంచకంబు పంచత్వంబు నొందెనని తలంచి, వానిని గుండ వెడలించి, ఫేరువు నూరికి దూరంబుగఁ బాఱవైచె. అంత నామానిసి యచ్చోటు వాసి చనిన వెనుక, మూసిన కన్నులల్లన విచ్చి, యచ్చెరువడి యాపాదమస్తకము తన మేనినీలిడాలు విలోకించుకొనుచు, జంబుకంబు తనలోఁ దా నిట్లు చింతించెను. 'నాయదృష్ట మెంతయు మంచిది కాఁబట్టి, నేఁడు నాకు యాదృచ్ఛికంబుగ నేతాదృశంబగు నుత్తమవర్ణంబు లభ్యమైనది; నాకొలంబులోన మాన్యుఁడ నైతిని. ఇంతను, జ్ఞానహీనుని చందంబునఁ బ్రాభవశూన్యుండనై, నిరర్థకజీవుండనై యుండనేల: ఇట్టిసర్వోత్కృష్టవర్ణంబు సమకూరినప్పుడే మేలుం బడయంజాలకుంటినే, నింక నాప్రయత్నంబులు సాధించుకొనుట యెన్నఁడు? నా యౌత్కృష్ట్యంబు లోకంబులకుం బ్రకటింప నిదియ యదను.' అని విచారించి, కార్యంబు బారసి, తోడిఫేరవంబులఁ జేరఁజీరి యిట్లనియె. "విన్నారా? నిన్నరేయి సన్నొకదివ్యపురుషుండు స్వర్గంబునకుం గొంపోయి, ప్రసాదమందస్మితవశక్షుం బగుకటాక్షంబు నాపయింబొలయించుచుఁ, దనయనుకంపపెంపున సర్వగీర్వాణసమక్షంబునఁ బూజ్యంబగు ప్రాజ్యారణ్యరాజ్యంబునకు సర్వంబునకు సన్నధ్యక్షునిఁగాఁ జేసి, యీ యుత్తమవర్ణంబు నాకుఁ బ్రసాదించె. సంశయంబువాయ నా యొడలు వొడగాంచితిరిగదా? ఇఁక వినవలసినది విస్పష్టముగా వినుండు. ఇది మొదలు, మీరందఱు మదీయాజ్ఞానుసారంబుగఁ గింకర్వాణులై ప్రవర్తింపవలయును. మఱియు నేఁడునుండి, యీకాననంగల జంతుసంతానంబెల్ల నాయానకు లోనై మెలంగవలయును. మీరిప్పుడ వెడలి, యీమేటి వార్త సకలాటవులం దేటపడం జాటుఁడు." అనిపలుకు లిచ్చిన,

సృగాలజాలంబులు దానిమేనివిశిష్టవర్ణం బవలోకించి, రోమాంచకం చుకితగాత్రములయి, యించుకయు ననుమానింపక, యాచరిత్రము, విస్రంభపాత్రముగా నగచి, వినయభయసంభ్రమంబు లుల్లంబుల మల్లడిగొన సాగిలంబడి మ్రొక్కి, చని యక్కానసంబు దశదిశలంగల సకలజంతుజాతంబున కాతనివృత్తాంతంబు చిత్తంబుల కెక్కునట్టు పౌనఃపున్యంబుగ వాక్రుచ్చి, వచ్చి. నిర్వ్యాజవినయంబున నహర్నిశం బును భక్తిసేయుచుఁ, బ్రదక్షిణప్రాప్తానురాగంబు లయి, వంచనలేక యవంచకంబు నజస్రంబును సేవించుచుండెను. అది మొదలుకొని, యంధపరంపరా న్యాయవహారంబున భ్రమియించి, వనంబున వసియించు సింహశార్దూలాదిమృగజాలంబు లాసృగాలంబున కాజ్ఞానువర్తులై, మహోపహారంబులు సమర్పించుచు, నాతనిమన సెక్కడ నొచ్చునో యని యనుసరించి సంచరించుచుండెను. ఇట్లాగోమాయువు, హర్య క్షాద్యుత్తమసత్త్వంబులు పరిజనపదమునం గుదిరి యవిరతమును దనమాటలలో మెలఁగుచుఁ గొలుచుచుంటంబట్టి, తొట్టిన గర్వాతిరేకం బునఁ దనజాతి మొగంబుల మొగంబైనఁ జూడనొల్లక, వానియం దెల్ల నతిమాత్రనిరాదరంబై యుండె. అందుచే, నాశివాసముదయ ములు విషణ్ణహృదయములయి తమ ప్రమాదమునకు నిర్వేదము నొందుచు, వ్రేలుమొగములువడి తమలోఁ దలపోఁతలకుం జొచ్చి, రహస్యముగ నొక్కనాఁ డొక్కచక్కిం గూడుకొనియుండ, నందొక్క వృద్ధక్రోష్టువు తనవారినెల్లఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. "ఇది యంతయు స్వయంకృతాపరాధము. కాలకర్మవశులమై బుద్ధిమాంద్యం బున మనమే యీతని కీప్రభుత్వసంపదఁ గలుగఁజేసితిమి. అందుచే నీతనికిఁ గాకియుఁ గోకిలమును నొక్కటిగా నున్నవి. ఎంత మేలుచేసి నను, మనమీతని కేమైన హితులమైతిమే? మత్తచిత్తవృత్తులకుఁ జేసిన

మేలు నమ్మఁగుటయేకాక, చేసినవారికి గోరములును ప్రాప్తము లగును. విమర్శదూరమైనవానికడ నిలుచుట, మఱది నేరము. ఇంత కాల మెుద్దనున్న తప్పునకు, ననిశము వీనిచే నవమానవాక్యములం బడివడి యెమ్ములెల్లఁ జిల్లులు వడ్డవి. ఇప్పుడు కార్యము తప్పినది. వీని నిన్నాళ్ళును భాడంబునట్ల తల మోచితిమి. ఇంకఁ దఱి వేచి, కటికి నేలం గూలవైవకున్న, మనకుఁ ప్రాణాంతంబు వచ్చు. ఆపత్పరిహారార్థముగా నేనొక్క యుపమ సెప్పెద. అది మీామదులం బట్టుకొలిపి, యీపుట్టిన కలంకఁ దొలంగఁబెట్టుఁడు. ఈమృగధూర్త కాధముందు రాజ్యమదాంధకారంబు కన్నులం గప్పుకొని, క్రిందును మీాఁదునుం దెలియఁ జాలకున్న వాఁడు! ఒద్ద నున్నవారి నైనఁ గనఁడు. మనమెల్ల వీనిమృషావచనమ్ములు నిక్కమ్ములని నమ్మి, తెలివిలేక మోసపోతిమి. నక్క యెక్కడ నాకలోకమెక్కడ? రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు గట్టు టెక్కడ? ఇది యంతయు నదృష్ట శ్రుతపూర్వము. వేలాగుననో దీనికీసిరిం గలవడిన, నిట్టిచిన్నమాయలీటక్కరి నక్కయే పన్నినది. దీనికి మూలము బేలుఁగమి, మన మిట్లు వితాకు గదిరియుంటిమి. ఈనుతకరిబూమెలు చెవి నిడి మానంబు గోలుపోయితిమి. ఒక్క మనమే యన నేల? పంచాస్యాదులును నీముక్కిడి నక్కచేత నవమానితంబు లయ్యెను. ఇంత వఱకు మనమే వివేకుల మనుకొంటిమి; మన మృగేంద్రాదు లంతకు ముందే వివేకులు. కడచినగాథల ద్రవ్వనేల? మన చిత్తమాంద్యమే మనల నింతకుఁ దెచ్చినది. ఇఁకను మేలుకొనకున్న, దానిచేష్ట లెప్పుడు నప్రతిహతంబు లయి సాగుచుండును. ఇప్పు డాతండు పట్టిన దెల్ల బంగార మగుచున్నదని, మన మాతని నంత పెద్ద సేయవలదు. అగుకాలంబున నర్థంబులు దుర్బుద్ధికైన సిద్ధించును. కాని కాలంబున సుబుద్ధులకును సిద్ధింపవు

అయినను, ఋజుమార్గులై యాపదలం బొరయక, చిరకాలంబువారు సౌఖ్య భాగు లగుదురు. తనకుఁ గాలంబు నిండి, యాతం డాత్మవినాశ హేతు వగు దౌరాత్మ్యంబున, హర్యక్ష ప్రముఖుల యెడఁ గుటిలవర్తనుం డయ్యెను. 'చెట్టు చెడు కాలంబునఁ గుక్క మూతిపిందె' యన్నట్లు చేటుకాలంబు కడు నికటంబైన, వీని కీదుర్బుద్ధి ఘటిల్లెఁ గాఁబోలు! 'వినాశకాలే విపరీతబుద్ధి' యను నార్యులవచన మేల వృథ వోవును? పొత్తి పురువు తెలియఁగున, నీఖేచరవును దన్నుఁ గట్టఁ ద్రాళ్ళు తాన తెచ్చుకొన్నది. నాఁటియు వారలు గిరులు దీనిఁ గొలుచు చున్నవని యును మనకు నెఱుఁగనిలేదు. మర్మజ్ఞులయెడ మానావమానంబు లెంతవారికి శుభాశుభంబుల నావహింపక మానవు. కావున మర్మజ్ఞులైనయన కీయుప్పసివానిఁ బరాభవించుట యఱచేతిలోని పనియై యుండును. మన మనోవేదనాపనోదార్థంబుగా దీని కొక మందు చెప్పెద. మీరెల్లరు దత్తావధానులరై వినుండు. ఇప్పుడు మనమెల్లను గూడి, వీని కభిముఖులమయి కూసిన, జాతిస్వభావంబునం జేసి తానును గూసెడును. అనన్న యించుక యెత్తింగనేని, యప్పు డిప్పుండరీకాదు లలో సద్దియైన విద్విష్టుని దిష్టాంతంబు నొందింపక పోదు. ఈశ్వర సంకల్పంబును ననుకూలంబై వచ్చిన, శత్రునిరాసం బనాయాసంబుగఁ జేకూఱును. ఇంతకన్న నిరపాయంబైన పరమోపాయం బొక్కటి లేదు." అనిన, నావాక్యములు వీనుల కమృతోపమానము లయిన నిర్భరప్రమదంబునం బొదలి కపులు, దివసావసాన సమయంబున నాభూరి మాయువు దిక్కు మొగంబయి, తదీయరాజ్యావసాన సామీప్య సూచకంబుగా వఱదులఱచెదునో నా, నానక్కలెల్ల నెమురుపడి కూయఁ జొచ్చెను. ఆకూఁత చెవిసోకుఁడు, నక్కలరాయండును దురతిక్రమం బగు జాతిధర్మంబుఁ గడవ నేరక, విధి చోదితుండయి, శ్రవణ విదారణ

దారుణారావంబుఁ గావించె. ఆరొద చెవిఁబడ్డతోడనె, తత్పార్శ్వం బున నున్నయొక్కబెబ్బులి యది నక్కయోగదా యని యెంచెంగి, కోపా వేశంబున దంతసందష్టదారుణాననం బయి లేచి, మెఱుంగుమెఱసిన తెఱంగునఁ జెంగునమీఁదికుఱికి నెత్రువఱదలు వాఱ గొంతుక్రోవి యుట్టకుంబాపి, తనదారిం బోయెను. అంతకుమున్న నిలువలేక పరు వెత్తుదానిమేనిప్రాణంబులతోడనె, బంధుజనమ్ములమనమ్ముల యుమ్మ లమ్ములును బరుగువాఱె.

"కావునఁ, బరపక్షం బెందును భయావహంబు. ఈకాకమును జేరఁదీయుట నామతముగాదు. ఇంతకుం గార్యంబు భవద్భావాధీనం బయి నడుచును." అని పలుకు మంత్రివాక్యము లాకర్ణించి, హంస స్వామి యిట్లనియె. "మనకు నేఁటదేపట దారుణరణంబు సంప్రా ప్తంబు కాఁగలదు. అప్పుడు శూరజనసంగ్రహణంబు సముచితాపేక్ష్యం బయి యుండును. రోయఁబోవుతీవియ దైవయోగంబునఁ గాళ్ళంబెనఁ గొన్నతీరున, నీశూరవరుండు కోరినకోరికగా మనకు లభ్య మయ్యెను. సిరిరా, మోగా లొడ్డ నేల? మనపాలిటిపుణ్యస్వరూపంబు సన్ని హితంబైన ట్లీతనిప్రాపు దొరకినది. అశుభము లట్ల శుభములు సప్ర యత్న సిద్ధంబులు. 'అయాచితోప పన్నంబగు మేలుఁ బరిహరింపఁ గూడదు. మనము జలచరంబుల మీఁతందు స్థలచరుం డందువేని, వజ్రమును భేదింపఁ దలంపు గొన్నవాఁ డనన్య భేద్యంబగు నద్దాని వేఱొండు వజ్రంబుచేతనె భేదింపవలసి యుండుంగాన, స్థలచరుఁడగు చిత్రవర్ణుని దోరింపఁగోరు మనకోరిక స్థలచరుండగు నీనీలవర్ణు తోడ్పాటులేక చేకూఱ నేరదు. మనము వెకలులమై యీబలియుని చెలిమి [?]నొల్లక పీడనాడితిమేని, యలుక రొలసి యల్ల శిఖ తల్లజుం గలసిన నదల వలవని వానిం గలనం గెలుచుట కరంబు

భరం బగును. వాంఛితార్థంబును గడముట్ట నేరదు. పిమ్మటఁ జేయించిన కార్యంబునకు వగగొంట నిర్వాణదీపతైలదానం బయి, యత్నవైఫల్యంబె కాక మనోవేదనార్థమును నగును. కాఁబట్టి, సర్వ విధంబుల మన కి[illegible]టంబు పరిగ్రాహ్యంబు. ఇంక లేనిపోనిశంకలు మాని, యీప్రయోజనం బంగీకరింపుము.” అనిన, మంత్రియు నించుక యనుమానించి, మిక్కిలి విన్నవించిన తేనిమనను నొచ్చునో యని హృదయానురంజకంబుగా నిట్లనియె. “సర్వధర్మమర్మజ్ఞానమాననీయులు, దేవరకుం దెలియనికృత్యాకృత్యంబులు లేవు. కార్యగతుల తెఱంగులు దేవరవారికన్న మిన్నగా నారయువారును లేరు. లెస్సగా విచారించి, కార్యంబు దేవరచిత్తవృత్తి యెత్తెఱంగున వర్తించు నత్తెరున నాచరింపవచ్చును. నాయెఱింగినంతవట్టును నేనువిన్నవించితి. ఈవఱకే ప్రణిధి నిర్ణయింపఁబడియె; దుర్గంబును సంసిద్ధం బయినది. ఇంక జంపు సడపక, దూతను రావించి, యేతెంచినప్రయోజనంబు విమర్శించి పంపఁజను.” అనిన ఱేఁడు ‘నట్లకాని’ మ్మనుడుం, జక్రవాకంబు బయులికొలువుం బ్రవేశించె. అంతకుమున్న యెకిమీఁడును జనుదెంచి, యాస్థానం బలంకరించి యుంటం జేసి, పరిజనంబు లల్లనల్లనఁ బరతెంచి, యథ్యక్షుండు యథాప్రధానంబుగా నంభావింపఁ, దమతమ నెలవులం బొలిచిరి. అప్పుడు ప్రెగ్గడ ప్రతిహారు నొక్కనిఁ జీరి, “నీవేగి వేగిర మాకీరంబును గాకంబును నేలికచెంతకుం గొనిరమ్ము.’ అనుడు, ‘మహాప్రసాదం’ బనిచని, పణిహారి తెలుపుడుచేసినఁ, గాకకీరంబులు గొలువు సొత్తెంచి, హిరణ్యగర్భకరనిర్దిష్టాసనంబులం గూర్చుండె. అంతఁ గుశలప్రశ్నంబుఁ గావించి నిజాగమనప్రయోజనం బడిగిన నొండయుని కభిముఖుండై, దరవిరహితంబుగా శుకం బిట్లనియె. “దేవా! నావచ్చినకార్యం బవధరింపుము. “జంబూద్వీపాధినాథుం

డగుచిత్రవర్ణ నామబర్హీంద్రుండనువ, మీతోడ మాటలాడఁ బని గలిగివచ్చితి. ప్రయోజనాంశంబు తిరుఁడవై యాకర్ణింపుము. అవసరం బగునేని విన్నవించెద; హృదయం బేకాగ్రంబు గావించి, యాతం డాజ్ఞాపించినపలుకులకుం జెవి యొగ్గుము. 'మీకవ్వరపుదీవి లోనుగాఁ గలచిఱుదీవులెల్ల నీనేరెడుదీవిక్రింది యలంతిదీవు లగుటంజేసి, యీను మాని వానియేలిక లందఱు మాకుఁ గరం బర్పింప నర్హులు. కావున, నీవును మాసప్రాణంబుల కాసింతువేని, యీను గాదను వివాదంబు మాని, మానేలకు వేళమవచ్చి, యస్మచ్చరణంబుల శరణు వేఁడి, నేఁ డాదిగా నేఁడేఁడును దప్పక కప్పం బప్పనము చేయుచుండునది. సామవచనంబుల నీమనంబు కూడియాడుట కొడంబడదేని, నేనిదె కదనంబున నీమదంబు పదమదంబు చేసి పుడమి వడయ నడతెంచుచున్నవాఁడ. వాఁడిమగండవై నిగుడునది.' అని మీకెఱిఁగించి, మీ వాక్యంబులు తెలుం గెఱింగిరమ్మని నన్నిచ్చటికిం బుచ్చె. నాకిక్కడఁ గడుందడయఁ దీఱదు సత్వరంబుగఁ బ్రత్యుత్తరం బొసంగి, సెల వొసంగుము. ఆకేకిలోకాధ్యక్షుండు దుర్వారవైరివారగర్వనిర్వాపణాఖర్వశౌర్యధుర్యుండు; నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండు. కాన, నాశిఖ వరుమఱువు సొరుము: ఆతనిబుద్ధిఁ గైకొనక నిరాకరించితేని, నీకీర్తి కల్పకాలంబునన సమాప్తియొదవును." అనినం దోఁకత్రొక్కిన త్రాఁచుచందంబున సముత్థితుండయి, వళక్షుపక్షీంద్రుండు, రోషావేశంబునఁ బెదవు లదర, నద్భుతరసాక్రాంతం బగుస్వాంతంబుతో, మేఘగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె. "ఎట్టెట్టూ! నేఁ డేమేమీ క్రొత్తలు వింటిమి!" అని కొలువు కలయంజూచి "ఆహా! వింటిరే? నేఁ డెట్టిచిట్టలు పుట్టెనో! ఒక్కకూళనెమ్మిపిట్టకు, నవ్యాజతేజోవిరాజమానంబయి క్రాలుజాలపాదోత్తమంబు పాదాక్రాంతంబయి యరి

వెట్టవలయునఁట! ఔరా! ప్రతాపోక్తులు! అట్లయైన, సింగంబులు ప్లవంగంబుల యడుగులం బడి, శాశ్వతపరిచర్య చేయవలయుం గాఁబోలు! చిత్రవర్ణుఁ డలవి యెఱుఁగలేక, చుట్టుకొన్న యజ్ఞానతిమిరంబున, నశక్యవిధానంబునకుఁ బాటుపడుచున్న వాఁడు. తొల్లి వాంఛ్రడను వీంఢ్రడను గొండఱ జయించితినని తలఁక్రొవ్వి, యిక్కడ నకొ᳚లందిన పోవు నని తలంచెంగాని, హిరణ్యగర్భునిప్రతాపాగ్నికిఁ దనప్రాణములు వెచ్చపెట్టక బ్రతికిపోలేమి యింతయుఁ జింతింపఁ డయ్యె." అని, యనివార్యక్రోధభీషణుం డయి వలుకుచున్న జేనివంకఁ జూడఁజాలక, భయార్తమూర్తులై సభాసదులెల్లఁ బరస్పరముఖావలోకనంబులు సేయుచుండ, నామరాళనేత యనుభావంబున కను గూంకముగా రిత్తకోపంబు తెచ్చుకొని, దండ నుండుబలిభుజుండు కోపంబు రూపంబు దాలిచినపోలిక లేచి, యాచిలుకకై వెలలుచు, సవినయముగా దొర కిట్లనియె. "కాలపాశబద్ధుండై, యీపాలసుండొకంబున దేవరం దన్నును విచారింపక, మందెమేలంబున నోరికి వచ్చినట్లెల్ల గర్ణకఠోరంబుగఁ బ్రేలుచున్న వాఁడు. ఎంతగుండెగలవాఁడు గాకున్న, నిట్లు మొఱకడమ్ములు వచరింప నోవునే! వీనిం దూతయని దయఁ జూడఁగూడదు. ఈయధమ్ముం డత్యంతంబు వధార్హుండు. ఏను, దేవరసేవకుండ నుండ, నేలినవారికి శ్రమయేల? మాటలు పలుకకుఁడు; నేఁ గడఁగి యీచెడుగు నిప్పుడ కడముట్టించెద; మదీయవిజ్ఞాపనము వృథాకరింపక, ముదల యీవలయును." అనుచుం గదలి, ఫలాశనముకడ నిగుడుచు, నెడసొచ్చి యచ్చక్రవాకవల్లభుం డిట్లనియె. "నిలునిలుము; సాహసోద్యోగంబు వలదు: ధర్మంబుఁ బడటఁ గలవకుము. దూతప్రాణంబుల కలుగుట పాడిగాదు. పాడి గిడిగిన వుడమిఁగొయొడయనికడ నొడమె వెడలునని, నెఱి నెఱి నెఱిఁగిన

గఱుపలవలన విందుము. త్రికరణశుద్ధిగా భూతజాతంబులయెడ నెగ్గు దలంపమి శీలంబు నాఁబడు; సమస్తంబునకు శీలంబు మూలంబు; శీలంబువలన ధర్మంబు నెగడును; ధర్మంబువలన సత్యంబు గలుగును; సత్యంబువలన వృత్తంబు చొప్పడును; వృత్తంబువలన బలంబొాల యును; బలంబువలన సిరి యొదవును; దానివలన సర్వకార్యసిద్ధు లును సంఘటిల్లును. ఆవు నావునుం గ్రుమ్ములాడి, నడిమిలేఁ బెయ్య కాళ్ళు విఱిచినట్లు, రాజును, రాజునుం బోట్లాడి దూత కెగ్గుసేయ దగ్గ ఱునే? ఏతెఱి నేతెఱికి సర్వానర్థంబులును సిద్ధంబు లగును. దూత యెప్పుడు నవధ్యుండు. ఆతండు తనయవధ్యభావంబుఁ దలంచి, పలుక వలసినట్లెల్ల వాయోడక పలుకుంగాని యెన్నఁడైన మోమోడి స్వాప కర్షంబును బరోత్కర్షంబును బ్రకటింపఁజూమనె? ఈతనిమాటలు తప్పుగాఁ బట్టఁబోకు. దూతపలుకుల కలుకఁ బూనుటకంటె నవివే కము లేదు, కోపము మూర్ఖులకు ముక్కునను యుండు; క్రోధి, కార్యాకార్యజ్ఞతఁ గోలుపోయి, యవధ్యులనైన వధియించును; తుద కాత్మఘాతమునకైన శంకింపఁడు. కోపము పాపములకెల్లను మూలము. కావున, క్షమాజలములం జేసి మతిమంతుఁడు క్రోధాన లము నార్పవలయునని, సూక్ష్మదృక్కులైనమహాత్ములు పలుకు దురు. క్షమయే సర్వకార్యములకు సమృద్ధి కారణము. కోపము కొని యాడుట లగ్గుగాదు. క్రూరకర్మము యోధధర్మం బగునే?" అని మందలించి, నీలవర్ణునిఁ గొంత ప్రశాంతస్వాంతుం జేసి, సంరంభం బుడిపిన నుదీర్ఘతరనిశ్వాసుండై, యాతండు కుంభనిక్షిప్తభుజంగంబు భంగి రోఁజుచు, నిలువంబడి యుండె. అంతఁ దద్వచనామృతాస్వాద నంబునం దేఱి, ప్రశమితక్రోధుండయి యున్నరాజునకు మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! తడవయ్యె. ఈశుకోత్తముండు ప్రత్యుత్తరము

వార్చియున్నవాఁడు. ఇఁక నిలువఁగూడదు. మీ మనోనిశ్చయము చందం బానతిచ్చి, చెచ్చెరఁ బుచ్చవలయు." అనినఁ, గలహంసావతంసుండు శుకంబునంక మరలి యిట్లనియె: "ఓరీ! యరుణముఖా! వినుము వాక్యం బస్మదీయంబు. నీవేగి నీరాజును బొడగన్నతోడనె, నోరోడక సభామండపమున నందఱు విన నాపలుకులుగా నిట్లనుము. 'నీవు రాజ్యమదంబు ముదిరి మాదేశం బొక్కట నాపోశనము గొనఁ దలఁపు గొన్నవాఁడవు. హిరణ్యగర్భునిముక్కున నూర్పు గలుగ, నీ నేల నేలఁగలుగుట నీకెకా దల్ల నొసటఁగన్నున్నవాని కైన మొయి మెయిం గలుగనేరదు. నీవు నాబల శౌర్యములకు మార్కొడ్డుట, ఖద్యోతంబు ఖద్యోతమండల ప్రభాపటలంబుఁ గడవఁగడఁగుట. ఒక్కచిత్రవర్ణుండె కాఁడు, కోటిచిత్రవర్ణు లొక్కట నెత్తివచ్చినను, సంవర్తమార్తాండమండలము మెండున విపక్షదురధిక్షేపం బయినప్రతాపంబున వెలుంగు హిరణ్యగర్భుని రణాంగణంబునఁ దేఱిచూడ శక్యంబు గాదు. నీవు నిక్కంపుఁబౌరుషశాలివేని, యాలంబుచేసి మానేల నొడిచికొనుటయే మగతనంబు. అప్పుడుగా నీమగంటిమి మెచ్చుకొందుము! ఎందును నినుబోఁటి శూరమానులమాటలె కోటలు దాఁటుంగాని, కాలు గడపదాఁటదు. పనికిరాని యీ చేరజపుంబీరంబులు గట్టిపెట్టి, పోటుబంటవై పోరితంబునకు డాయుము. మృత్యువుం గృతకృత్యుఁ జేసెద. లేదా నీపడుచుమాట లవలఁబెట్టి, జితోస్మి యనుము. అనిన న్విడిచెద." అని తెగనాడి, యివియున్నియు మీయేలికపాల నభుకుమాని వాక్రువ్వవలయుంజుమీ." అని మఱిమఱి చెప్పి, "మీరాజు నాజ్ఞకిం గొనిరమ్ము, పొమ్ము." అని పసదనం బొసంగి, స్వాదుఫలదానంబున సంతృప్తుఁ జేసి, వీడుకోలిచ్చిన, నచ్చిలుకయు రాజున కున్ముఖంబయి, "మీకడ నేమియుఁ

దప్పనాడనుగదా ? నావాక్యంబులం గలవచస్ఖాలిత్యంబులెల్ల మఱవ వలయు; నావల్లఁ జాల శ్రమం బయ్యెను. పోయివచ్చెద; నాతోడ నింకేమేనియుఁ జెప్పవలయునది గలదే?" అని సవినయంబుగా వీడ్కొని, వని వినియెను.

అట్లాకీరంబు బయలుదేఱి, కతిపయప్రయాణంబున నిజ దేశంబుఁజేరి, దుర్గమార్గపరిశ్రాంతికొంతశాంతించిన వెనుకఁ గొలువు కూటంబునకుం బోయి, పేరోలగం బున్నమయూరరాజుం గాంచి, ప్రణామంబు గావించుచు, నాతండు కరుణాతరంగితంబులగునపాం గంబు లరుణముఖునిపయిం బొలయించుచు, సాదరంబుగా నిట్లనియె. "ఓయరుణముఖా? కర్పూరద్వీపమునకుం బోయి యొకయొచ్చెంబుఁ దొరయక మరలి సేమంబున వచ్చితివా? నీవచ్చుటనే కదలనికంబంబ నైతి వదియేమొకో యని, మనమ్ము తామరపాకునీరుక్రియఁ దల్లడిల్ల ననిశంబు నీమార్గమె చూచుచు, నిమిషంబొక్కకల్పంబుగా దినములు వుచ్చుచున్నారము. మాచేసినభాగ్యంబుకతంబున, నేడుతిన్నఁగా నిన్నుఁజూడఁగాంచి మాకన్నులం చల్లనయినవి. అచ్చటి వార్తావిశే షంబు లేవియుఁ గడమవడకుండఁ దెలుపుము" అనిశుకంబిట్లనియె. "నాఁడుస్వామియానతిమౌళిఁదాలిచి, హిరణ్యగర్భుపాలి కేగి, మాట లాడి, యాతఁ డనుప నిప్పుడ వచ్చితి. ఆదీవిమానోజ్జ్వలం బేమని విన్న వింతును? ఎక్కడఁజూచిన నప్సరస్సమన్వితంబును సుమనోవిరాజితం బును నయి, మాఱటస్వర్గంబునాఁ జూడ్కికి వేడ్కఁగొలువుచున్నది. హిరణ్యగర్భుండును నాత్మరక్షయం దప్రమాదుండయి, యభియాతుల వేఖకన్నులంజూచుచుండును. ఆలంకంగలవిహంగంబులెల్ల, ననూనం బగునభిజనాభిమానంబు గలవయి, తమరాజు నవ్యాజానురాగమునం గొలుచుచుండును. అస్మదాదు లాయొప్పులో శతాంశంబును జెప్ప,

శక్తులుగారు. నేర్చినవఱకుం జెప్పుదునన్నను, అందులకుం బెక్కుదినం బులు పట్టును. ఆకథ దవ్వల నుండనిండు. నే నేగినప్పుడు, హిరణ్య గర్భుండు లోపలికొలువులో నిజామాత్యద్వితీయుండై మంతనం బుండి యుంటం జేసి, మదాగమనాభిధానంబులు విజ్ఞాపనంబు సేయుండని ద్వారికుల నెందఱ నెన్నివిధంబుల నర్థించిన, 'మంచిది చెప్పెద ముండు' మనుచుంటయె కాని, యెవ్వరుం గాలుకదల్పం జాలినవారు గారు. తరువాతం గొంతసేపునకు రెండువిడుతలు కొందఱు లోనికిం బోయివచ్చి, 'యిప్పుడు సమయంబు గాదు. కొంచెము తాళు' మనుచుం జాగు చేసిచేసి, యం దొక్కరుండు లోపలినుండి వచ్చి, 'యేలిక సెలవైనది ర' మ్మని నన్నుం బిలుచుకొనిపోయెను. అయ్యవసరంబున నయ్యేకిమీఁదు సంతత సేవాసమాయాతశకుంతజాతంబులవరవుడంబు లంగీకరించుచు, నాంతరంగికులమనవికిం జెవి యొగ్గుచునుండి, యాలో నన్నుం జూచి, సముచితాసనంబునం గూరుచుండ నియమించి యాగ మనకారణం బడిగెను.'' అని, తాం గొలువు సొచ్చు టాదిగా హిరణ్య గర్భుం డాద నియోగించినమాటలు తుదిగా నడచినసర్వవృత్తాంతం బును నానుపూర్వంబుగా విన్నవించి, మఱియు నిట్లనియె. "ఆతండు నన్నిచ్చటికంపుచో, నన్నలవోకగాం జూచుచు, నవసానంబున 'నీరాజు నాజికిఁగొనిరమ్ము పొ' మ్మని వేగిరించె. ఆతం డరాతుల కసాధ్యుండు; అనుపోష్యులును భటులును యుద్ధశౌండులు. అయినను మనకొదవ లన్నియు దీర్చి గెలు పొసంగ, మనమేఘవర్ణుండు గలఁడు. అవసరోచితంబు లగువర్తనంబుల జేనిమనసున కెక్కం బ్రవర్తిం చుచుం, బ్రసాదంబునకుం బాత్రభూతుండై, యాతం డచ్చట నీలవ ర్ణాహ్వాయంబున రాజునకు విస్రంభభాజనంబై యున్నవాఁడు. వెఱవ నేల! భారంబు దైవంబుమీఁదం బెట్టి, 'ధర్మోజయతి' యని యుద్ధం

బున కుద్యోగింపుడు." అనినఁ, గొలువు కలయం గనుంగొని, చిత్ర వర్ణుం డిట్లనియె. "వింటిరే? చెవులార మీ రెల్లరు. హిరణ్యగర్భుని గరువపుంబలుకులచందంబు. తా నట! జితోస్మియనిన, నన్ను విడుచు వాఁడట, ఈవాక్యం బొక్కటియె నాహృదయంబునకు శల్యభూతంబై నొవ్వఁ దనికించుచున్నది. ఏనాఁడైన మదకుంభికుంభవిదళనపటిష్ఠ నిష్ఠురనఖముఖుం బగు కేసరి ఘాసంబు గ్రాసంబు సేయఁ బొలుపడునే? చిత్రవర్ణుం డొరున కొక్కనికి, నీపుణ్యమని దోసిలి యొగ్గి మనుట కల నైనం గలుగ నేర్చునే? ఇత్తతి సమరంబుకంటె నుత్తమకృత్యంబు నామది కొక్కటి చూపట్టదు. పరరాజ్యజిగీషుత్వంబు కన్నను, నన్నాతం డాడిన తులువమాటలు కలనికి మిక్కిలి త్వరపెట్టుచున్నవి. నాపేరు విన్నఁ, బొఱుపామైనం గదల వెఱచు. అట్టిన న్నా తెలిపిట్టల మన్నిఁ డాగివేరంబున వీరని వారినింబోలె వెఱపింపఁజొచ్చె. ఆహా! అంత్యకాలం బాసన్నం బయి, దుష్ప్రలాపంబులు సేయుచున్న వాఁడు! ఎవ్వఁడు వైరంబు తుదముట్ట సాధింపఁజాలఁడో వాని జన్మంబు నిరర్థకంబు. పౌరుష శాలికిఁ దనంత వాఁడు పగవాఁ డుండినఁ, బగ తెగునంతవఱకుం గంటికి నిద్దుర రాదు; నోరికిఁ గూరం బింపుగాదు; ఇతరసౌఖ్యంబులు మనసునం జొరమి వేర చెప్పనేల? కావున, మనమిప్పుడ జైత్రయాత్ర వెడలి, పగవాని నిర్జించుట కర్జంబు. మీవంటి సహాయ సంపన్నత్వము గలుగ, నాకొక్క హిరణ్య గర్భుం డెంతవాఁడు? ముల్లోకంబులు నొక్కట నెత్తివచ్చినను, సరకుగొనను. అతం డింటనుండిఁ దలముతిప్పిన గర్వమున మనల మాటలం గెలుచుచున్నవాఁడు. మన మాయుధముని బ్రధనంబున నిధనంబు నొందించి, నోర డంతము. సరివాఁడొకఁడు కొలువులో ములుకులవంటి తులువమాటలు పెక్కులు ప్రేలెనన

విని ప్రతిక్రియఁ గావింపక యూలువుగలవాని కెటులు తాళ మనసు వచ్చు? మన మొకవేళ దయఁ దలఁచి యోరిచి యూరకుందుముపో, లోకులు మనలఁ జాలనివారన రే? లోకాపవాదము పడశక్యమగునె? ఆహావంబు శుభావహంబు గాదనియు జయాపజయంబులు దైవాధీనంబు లనియుఁ దలంచితి రేని, వినుండు. ఈ దేహంబులు బుద్బుద ప్రతిమంబులు; మృత్యుకృత్య మిదమిత్థ మని నిశ్చయింప రాదు? పుట్టినవాఁ డవశ్యము గిట్టవలయును? సదనమునఁ గదలని గదములంబడి యొడలు విడువక, పగతుండు వెగడుపడునట్టి దిట్ట తనంబు వాటించి, యూలంబునం గూలుమేలు పురాతన జనకృత సుకృత పరిపాకమునంగాని చేకూఱ నేరదు. బహూక్తు లేల? కలనం బొలియఁగనుట స్వర్గమార్గంబుఁ గనుట. ప్రసంగ వశంబున నింతయుఁ బలుకవలసి వచ్చెంగాని, వివేకధనుల రగుమీకు ధర్మంబు లుపదేశించు పాటివాఁడంగాను. తద్దయుం బ్రొద్దుపోయెడు జాగేల? మీమీ సైన్యంబుల నాయితంబు చేసికొని రండు; పొండు. అని చేసి, మనమాదాయసిరిఘోరింతము విత్తములుపురుషారంభాయత్తములు.” అన, మంత్రిదూరదర్శియిట్లనియె. “దేవా! యింటగెలిచిమఱిరచ్చగెలువ వలయును. మనలోనిమాట విచారింతము. ఇప్పుడు మనయరుణ ముఖుండు చెప్పినవాక్యములచొప్పు పరికింప, సంగ్రామం బుత్తమ కర్మంబుగా నాబుద్ధికిం దోఁపదు. మిత్రామాత్యసుహృద్వర్గంబులు దృఢభక్తియుక్తులయి యుండి, విపక్షునికడవారు విపరీతులై యుండి రేని, భండనం బప్పుడు కర్తవ్యంబు. మఱియు విగ్రహంబునకు ధర ణియు హిరణ్యంబును నను రెండును ముఖ్యఫలంబులు. అవి తద్దయు నిశ్చితంబు లైనపిదపఁగదా, కదనంబునకుఁ గడంగవలయును? అంతియకాక, పడిపడిం దొడర ననన్యసామాన్యపరాక్రమమాన్యం

డైన హిరణ్యగర్భుండంత యశ్రమసాధ్యుండె ! మనతలంచిన ట్లాతఁ డలంతులఁ బోవువాఁడు గాఁడు. అతఁడు పెద్దయుఁ బ్రజారంజకుండై యున్నవాఁడు. సేవకులును గేవల హితవ్రతశీలురు. వైరిబలంబు విచారింపక, మూఢుండు సాహసంబునకుం జొచ్చి, హరిబారిం బడు హరిణంబుకరణి మరణంబు నొందును. కావున, నీసాహసిక్యంబు మానవలయు" అన, మంత్రిమాట చెవిఁ దూలక, యలుకవొడమి రాయుడయుండిట్లనియె. "నీవాక్యంబులు చూడఁ జిత్రాతిచిత్రంబులుగా నున్నవి. నీవు కేవల వయోవృద్ధుఁడవు. తల తెల్లనైనంతనె మెఱుక కలుగు నెట్లు? ముదుసళ్లులు దమ కనుకూలంబుగాఁ జదువుకొనుటఁ దక్క, వేఱొక్కటిఁ గానరు. జ్ఞానవృద్ధులబుద్ధులు గదా, సభ్యుల కెక్కును? నే నెట్లును బరరాజ్యాక్రమణంబునకుం గృతనిశ్చయుండనై యున్నవాఁడ. ఇఁక మదీయోత్సాహభంగంబుగా మాకడ నీ నేర్చిన వెల్లను వల్లింపకుము. ఓపితివేని, విజయానురూపంబులగుసల్లాపంబులు సలుపుము. అట్లు సలిపినను, నీవు మాకు మహోపకారంబు చేసినవాఁడ వగుదువు." అనుచు నెఱఁకుదూఱఁ బలికిన, విషణ్ణుం డయ్యుఁ బ్రసన్నుండుంబోలె, దుర్వారం బగుపరిభవవికారం బేమియు వెలిఁ దోఁపకుండ నవ్వుమునుంగు వెట్టి, మానసంబున లేనియుత్సాహంబు తెచ్చుకొని, దాక్షాయ్యనాయకుం డిట్లనియె. "మాకెల్లరకు దేవర మూలకంద మగుటం జేసి, దేవర మేలు గోరి యింతపట్టును నిష్కపటముగా వచియించితిని. చెవికిఁ జేఁదుగా నున్నను, స్వామిహితం బిదఁ గోరుభృత్యుండు తనకుఁ దోఁచినహితము నిశ్శంకముగ వాక్రువ్వవలయును. అట్లుగాక, కొందఱు యథాజాతులు స్వామిచిత్తము నొప్పింపనేల యని, యెఱిఁగినదానినైన నడచివుచ్చి, మనసుకక్కుఱితి నిచ్చకముగాఁ బెదవులు గదలువ కూరకుండుదురు. అట్టివారు తప్పక స్వామి

ద్రోహులై, యిహపరలోకదూరు లగుదురు. సర్వధర్మజ్ఞులు, దేవర యెఱుఁగరా నీతినిర్ణీతుల తెఱంగు? మే మెల్లరము స్వామితోటిసుఖ దుఃఖముల కియ్యకొని, యనన్యశరణ్యులమై స్వామియాజ్ఞయరిదున్న వారము. దేవరనియోగంబన్న, మాకలంఘ్యంబు. సత్యసంకల్పులు, దేవర కెన్నండును నొక్కకొఱంత రాదు. స్వామియానతిం జేసి, చమూసమూహంబు లాహవదోహలంబు లయి యేతెంచి యున్నవి. దండయాత్ర కిది మంచిసమయము. శత్రువు ప్రముక్కుడియని ప్రయత్న మల్పము చేయరాదు. చిన్నపామునైనఁ బెద్దకఱ్ఱతోడనె కొట్టవల యును. కాఁబట్టి, సర్వసైన్యసమేతముగా నడచి, యాకస్మికముగఁ బోయి, యేమఱించి వయింబడితిమేని, బగఱబలంబుల నేలఁ గలు పుట సుసకుఁ గరము సుకరం బగును. కాలయాపనము చేసిన, వా రందఱుం గూడుకొని, నెయ్యురతోడుపాటుఁగూడఁ బడయుదురు. అప్పుడు వారి దోరిచుట కరంబు దుష్కరంబగును. కావున, వేవేగ సమిత్రసంత్రానమును మిత్రనముల్లాసమునుగా దండు వెడలుదము. కార్యము తఱిగప్పక చేయుట లగ్గు. 'ఆలస్యా దమృతం విష' మ్మని కదా, యుష్మాదృశు లైనపెద్దలు పలుకుదురు." అనుడుఁ బ్రెగ్గడ మాటల కలరి, దండముల నడపింప మొనగాండ్రకు నాజ్ఞయిడి, నెమ్మి సామి సేనాసమేతముగా దాడి వెడలి, నిత్యప్రయాణముల మల యంబుం జేరి, యాచేరువఁ బాళెంబు దిగి యుండె.

పదపడి హిరణ్యగర్భుండు కొలువున్నయెడ, మున్ను చిత్రవర్ణు పాలి కేఁగినదీర్ఘముఖుండు చనుదెంచి, పథశ్రమమునదూఁగాడుచు నిలువంబడి, జోహారు వొనరించి, తేనియనుమతిని దాపునకుఁ జని, వక్తవ్యాంశము విన్నవింప సంకోచించి, నలువంకలుఁ బాఱఁజూచుడుఁ, దలం పెఱింగి యచ్చటిమేఘవర్ణాదు లవలికిం జనిన, తేనియానసమ్ము

వని మాపు నిలిపి, మఱికొంతచెంత జరిగి మెల్లన నిట్లనియె. "ఓపక్షి కులసార్వభౌమా! చిత్రవర్ణునిసభం బుట్టిన విశేషములు విన్నవించెద; పరాకులేక యాకర్ణింపుఁడు. కడ కక్కడ నీయెడకు దాడి వెడలుట నిశ్చయింపఁబడె, చిత్రవర్ణుండు సముజ్జ్వలన్నైజతేజమున మలయధరాధరోపత్యకన్యానలతోఁడ వీడు విడిసి యున్నవాఁడు. ప్రతిక్షణమును దుర్గం జేమఱకుండునది. మఱియు నొక్కయాశ్చర్యం బవధరింపుఁడు. మున్నారాజుచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతం బైన యొకకపోతముతోఁడఁ జెలికారంబు వాటించి, రాజమంత్రతంత్రము సమస్తము నాకళించినాఁడను. చెప్పిన నమ్మెదరో నమ్మరో కాని, మనవీట నెవ్వఁడో చిత్రవర్ణ ప్రేషితగూఢపురుషుం డొక్కరుఁడుం డున్నవాఁడని విన్నవాఁడను. ఇప్పలుకు చెప్పనంతలో నప్పారావతంబు కార్యాంతరవ్యాసంగమున నొండెడ కేగుటం బట్టి, దిజ్మాత్రింబె కాని, సవిస్తరముగా నాతఁ డెవఁడో యెట్టివాఁడో యడిగి తెలిసికొనం జాలనైతి. అతనితోడి ప్రసంగానుప్రసంగముల వేళ నొకప్పుడు మఱియొక రహస్యంబును నెఱిఁగినవాఁడను. తదీయమంత్రి, రాజు తనమంత్రంబు దెస ననాదరంబు సేయుటంజేసి, యుపేక్షాపరుండయి, యున్నవాఁడఁట! ఇదియు మన ఫలావాప్తికిఁ గొంత యనుకూలంబుగాఁ దోఁచుచున్నది. నావాక్యములయం దేది యయిన, దేవరకార్యంబునకుం బ్రయోజనకారి యగునేని, గైకొనునది. మొన్నరాత్రి చిత్రవర్ణుని పరిచరులు కొందఱు చీఁకటిచాటున నన్నుఁ దారసించి, పూర్వపరిచయంబున, నాపలుకుబడియు మొగముచాయయుం దలంచి, యీతండల్లనాఁటి దీర్ఘముఖుండౌను నాఁటను సంశయంబుతోఁ గొంతపడి పొట్టుపొరలయి, గుజలు గుజలుపోయి దాయఁ జూచిన, నేనా కేఁ తెలిసింగి, తడసినఁ గార్యహానంబు తప్పనని యెంచి, యుచటఁ

గాలునిలుపక మేను నిమువెంద్రుక పెట్ట లేచి యది యేమని యడుగుకలరవంబుతో నేమియులే దిప్పుడ మరలి వచ్చెద నని పులిమిఁ బుచ్చి, దక్కినవారిం గనుమూసి, యిచ్చటి కొక్క యంజను జనుదెంచితి, మరధవళాంగుఁ డచ్చటనే యున్నవాఁడు" అని తావిన్నదియుఁ గన్నదియు ససాకల్యముగా వినిపించి యూరకున్న, క్షణమాత్ర నిమీలిత నేత్రుండై కొంత చింతించి, కుశాగ్రబుద్ధి గావున నహితకృతద్రోహం బూహించి, మంత్రి రాజున కిట్లనియె. "ఆలించితిరా! మన దీర్ఘముఖుని వచనంబులు, నెవ్వఁడో నెమ్మితేని దూతవేషధారి యొక్కరుం డిందున్నవాఁడని, సూచాయగా నెఱుకపడుచున్నది. ఒకవిధంబున నాగూఢపురుషుఁడు నీలవర్ణుండే యైనం గావచ్చును. ఆకాక పూజ్యుం డగు నీపలుగాకి కాకి నీకడ నునిచికొనుట యనుచితంబు. వీనిని నిపుణంబుగాఁ బరికించి వేగ వెలార్పవలయు. ఈతనిరాకకు మూలము చాలఁ గలిగియుండును. అదియంతయు మీకడ నాకు వాకొననేల? తుదమాట చెప్పెద వినుండు. ఈతని మనమిప్పు డొప్పరికించిన, నుపేక్షితం బయిన యామయంబువగిదిఁ బ్రాణంబుపయి వచ్చును. వేఱొకవిచారంబు మాని, నామాట చెవిఁదూర్పుఁడు. పరులఁజెఱుప వేఁడి, యనులు పలుపోకలం బోవుదురు: వారాత్మైకకార్యాయత్తులు; మాయాశీలురు. వారిమాటల కెల్లఁ జోటిచ్చినఁ, జేటు వాటిల్లును. ఈతండు పట్టి కలపనగంప. ఈతనిమాట లేమియు నిజము సేయకుఁడు. నిక్కముగా నీతండు సింహళద్వీపమునుండి వచ్చినవాఁడు గాఁడు. చివ్వోడి గట్టుకొన్నట్టు లీతని నొద్దఁ బెట్టుకొననేల? స్వకార్యార్థము శాత్రవుం డెంతయు నిచ్చకం బచ్చుపడ ముచ్చట లాడి, మచ్చిక చేసికొని, నచ్చికపుట్టించి, కడకుం బ్రతారించి ద్రోహించును. అట్టివానిపొత్తున

కిచ్చగించుట, దండధరుపొత్తు చిత్తంబునం గోరుట. అట్టేడు, గోముఖ వ్యాఘ్రంబులాగున, సమక్షవ్యవహారంబుల సాధువర్తనుండుంబోలెఁ జూపట్టును. అజ్ఞునసఖ్యము ముఖ్యముగా సజ్జనుం దుజ్జగింపంజను. కానినాఁడు చిరంజీవి యను కాకమ్మును నమ్మి నిహతమ్మైన ఘూకమ్ములట్ల, కడలేనిహానిఁ జెందును. దేవర కాకథ వివరించెద నవధరింపుఁడు.''

పుండరీక గండక వేదండాది సకలమృగకులశరణ్యం బగు దండ కారణ్యంబున, బహుళఫలదళవిలసితం బగు వటవిటపి యొక్కటి గలదు. అయ్యాది పరిసరతరునికరంబుల తోడి పెచ్చుపెరిగిన మచ్చ రంబున మిన్నుముట్టఁ బన్నిదంబు నఱచి, యోడిన తోడిమ్రాఁకుల నాలోకించి కిలకిల నగుపగిదని శాఖ లాకసం బొఱయఁ, బలుదెఱం గుల పులుంగుల కలకలంబులు సెలంగ, గరం బభిరామం బయియుండు. ఆభూజరాజంబున, లోకభీకరంబు లగుకాకిమూఁక లనేకంబులు దన్నుఁ గొలువ, సత్వనిర్జితసువర్ణుం డగు మేఘవర్ణాభిధానుండు బలిభు గ్వల్లభుండు కాఁపురం బుండును. వాయసావాసం బగు వటకుటంబు నకుఁ గొంతచెంత, నులూకమందిరం బగు సుందరవసుంధరాధరకంద రంబుదనరును. ఆగహ్వరంబున, దుర్దమరిపుమర్దనుండగు నుపమర్దనుం డను నులూకలోకాధ్యక్షుం డొక్కరుండు, తనకొలంపుఁబులుంగు ముత్తం బులు పెక్కులు దన్ను సేవింప, నివసించి యుండును. ఆపతంగపుంగవుం డొక్కనాఁటి నిశీథంబున నమాత్యాదులతోడ మంతనంబు సలిపి, యప్పుడ సేనాని రప్పించి, యుత్సాహపోషణంబు లగు భాషణంబుల వీరావేశ మెసకొల్పి, మొన లేర్పఱించి, యనేకంబు లగుననీకంబు లతో ఘూకఘూంకృతులు పొదలఁ గదలి, విరోధులు కాకులు వసి యించు మఱ్ఱిచెట్టుఁ జుట్టుముట్టి, నిద్రాముద్రితనేత్రంబులై గాత్రం

బులు మఱచి కూరికియున్న వాయసంబులం గాంచి, సంతసించి, మించిన కోపాతిరేకంబున ఘూకంబుల డీకొల్పుఁడు, నవియు శాఖోపశాఖలవెదకి, శాతముఖంబు లగునఖంబుల నడచియు మహోగ్రంబు లగుచండతుండాగ్రంబులఁ బొడిచియు నచంచలంబు లగుగరుడంచలంబులఁ జఱచియుఁ గొన్నింటి తెక్కలు మొక్కవఱచి, కొన్నింటిఁ బ్రక్కలు వ్రక్కలించి, కొన్నిటి ముక్కులు చెక్కలు వాపి వివిధంబు లగువధంబులఁ గ్రుటికాలంబులోన, ననేక కాకలోకంబును యమలోకంబున కనిచిన, సమావృతాంతరిక్షం బగున్యావటవృక్షంబు విగతధ్వాంక్షంబగుట వీక్షించి, కృతార్థీకృతలోచనుండై, యుపమర్దనుండు సంతోషప్రాంకురాలంకృతసర్వావయవంబులతో, నిజపరిజనకోలాహలనినదబధిరీభూతరోదోంతరాళంబుగాఁ గ్రమ్మరి, పింగళేక్షణంబుల మెఱుంగులు తుఱంగలింప నిజనివాసంబునకుం జనియె.

అంతఁ బ్రభాతం బగుడు, రేయి వాయసారాతులరాయిడిం బడక యొక్కెడ నొడ లోముకొనిన మేఘవర్ణుండు లేచివచ్చి, రాత్రి కులాయాంతరనిద్రాణకరటకులంబునకు సంభవించిన యకాలప్రళయంబు చూచి, గుండెలు వగిలి కొంతవడి చింతాసాగరంబున న్మునింగి యుండి, కొంత నిప్పాటు తొఱఁగి, లోకాంతరగతు లయినతనతనయులం బేరుపేరువరుసలం దలంచి నిట్టూర్పు నిడిగించుచుఁ, గడుపుశోకమునఁ దలంబగుకొందలంబునం గుందుచుండ రాతిరి గూబలపాలు గాక చిక్కినపెద్దల లొక్కచక్కిం గూడుకొని, తమమందభాగ్యత్వంబులకుం దూర వగచుచు, రాజునుం బ్రాణంబులు తప్పించుకొంట విని యాతనిసరన కరుదెంచి, దీనంబు లగునాననంబులతోడ నడుగులం ద్రెళ్ళి, కంటికినేలకు నేకధారగా రోదనంబుసేయుచు నిట్లనిరి.

“దేవా! తెల్లవాఱిమరల నేలినవారి చరణంబులీలీరున సందర్శింపఁ

బడసికదా, మాయందఱ నయనంబులుభాగ్యంబులుచేసె. మాప్రాక్తన పుణ్యంబుఫలించె; నేఁడుగా దైవము గలుగుట పరిజనంబులు వేవురు గలిగియు, రాజులేనిరాష్ట్రం బరాజకంబగు కతంబునఁ జిక్కులు పెక్కుండియుఁ దేజంబుం గాంచనిసోమవిహీనయామిని కైవడిఁ, దమోవృతంబయి కనుపట్టును. ప్రధానులు లేని యధినాథుండును బ్రాణంబులఁ బాసిన బొందిచందంబునఁ, గాంతి దఱిగియుండును. దైవవశంబున స్వామియు నేమును నీ రే యొకబన్నమునకు లోనుగాక, సప్రాణులమై మగుడఁ బుడమిపై నడుగిడఁ గలిగితిమి. పగవారిం గూడి దైవంబును మనకుఁ గీడుఁ దలంచె. ఇది యవశ్యభావి యైనయర్థం బెట్లు తప్పింపనగును? నిష్కారణముగా నీయట్టిసధర్మునకుఁ జేసినయపకారం బాక్రూరకర్మలకుఁ దోడనే చూపకపోదు. ఇప్పుడు మనప్రాణములు దక్కినవంతియ చాలును. ఇఁకఁ బగ నెన్నటికైన, మెల్లఁగా సాధింపవచ్చును. కాలంబు మన కీవేళ మేలు కాకున్నయది. కాలము మీఱి నడప నెవరి తరమగును? ఆయుఃప్రమాణము నిండి, మనవారు పేరు గలవారు పెక్కండ్రి ట్లనామధేయంబులగు దివాధంబులచే నిద్రావశాత్ములై మానప్రాణంబులు గోలుపోయిరి. దైవవైపరీత్యం బయినప్పుడు వగవఁ బనిలేదు. మే మప్పుడ యలసి కన్నొకింత మూసితిమి. అంతలో నాకస్మికముగ గణనాతీతము లగుపగఱబారు లరుదెంచి, కనుమాయగా వీరిగొంతుకలు కోసిపోయెను. మేమే మేలుకనియున్న, నొక్కఁడు మీబంట్ల నిట్లువఱిచి నామ మడఁగ కుండెనె? ఇప్పుడేమో మా దురదృష్టంబునఁ బరాభవంబు నొందితిమికాని, దేవరకటాక్ష లవంబు గలుగ, మున్నెన్నఁడు నిట్లయిన వారము గాము. దేవరయంత వానికిం బరాభవము సంభవించెను. ఇది మాచేసికొన్న భాగ్యము గాఁబోలు! పగతురు మనల మిగిలి నొగిలించుట కంతరంగంబున

నెగు లొందకుము. 'అత్యుగ్రభయః పతన హేతు' వని యార్యులు వచియింతురు గావునఁ, జెరిగెడివాఁడే విఱిగెడివాఁడు. నేఁడు శత్రు నిరాసంబున 'ధర్మోస్మి' యనుకొని విఱ్ఱవీఁగు దాయ త్రేపేమి మూఁడ నున్నాఁడో, యేరెఱుఁగుదురు? పతితముఁ గంటికి ఱెప్పవలెఁగాచుచుఁ బ్రోచుచుండ దేవరబుద్ధి విని, స్వామియే కనువెలుఁగుగా వెంటఁ జరియించు తలంపున, మేమందఱము మీకడకుం జనుదెంచి నారము. నీయట్టి ఘనుని కరుణారసవృష్టి కలిగినంగదా, మాహృదయ తాపము చల్లారును. ఇన్నినాళ్ళును నందఱౌన్నానన బ్రదికి, తుదకుఁ బౌరుషము చెడినప్పుడు శరీరధారణార్థం బొక్కనీచవృత్తికి లోనయి, రోఁతల కాలయము కానేల? ఈఁతకు మిక్కిలిలోఁతు లేదు. కానసాహసించి, యసహాయ శూరుల మై, జనులు మనమీఁదఁ జాలమివెట్టఁ జోటు లేకుండ, నాయురవసానపర్యంతమును బోరి, యధ్రువంబులగు దేహం బులచే ధ్రువం బగుకీర్తి నార్జింతము. మనకాలము మంచి దయి నప్పుడు నిగిడి మగుడ నాచెడుగులఁ గడముట్టింతము. విమతుండు బలవంతుండు గావున, నింతే మనభాగ్య మనుకొని, యాతని నాశ్ర యించి బ్రదుకుదము. ఇప్పటికి విప్రకృష్టదేశం బరిగి, యందణఁగి యుండి, పదంపడి పోలినట్లు చూచుకొందము. ప్రత్యర్థుల కసాధ్యం బగుదుర్గంబు నాశ్రయింతము. బల్లిదు నొక్కనిఁ జేరి, వైరి నిరాసం బనాయాసముగఁ గావింతము." అని తమకుఁ దోఁచిన ట్లనేకు లనేక వాక్యములు పలుకుచుండ, వారికలకలంబులు వారించి, చిరంజీవియను మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! దేవరయమాత్యు లెల్లఁ బెల్లుసమర్థులు; ఒక రొకర తమధీబలమున లోకము లెల్ల నఱచేతిలోనికిం దేఁజాలిన వారు; నీతిశాస్త్రమున వారిని మీఱినవా రేరును లేరు. ఇంక స్వామి సానుగాంతిశయంబో. నమక్షంబున వాకువఁవలసినది కాదు. నంతా

పంబు పేరిమిని, మనసునకు సమాధానంబు లేక యితర వ్యాపారముల నెఱుంగకుంట నిప్పు డేమో కాని, యించుకంత మది కుదురఁబెట్టి యాలోచించిన, దేవరకుం దోఁపని కార్యాంశంబులు లేవు. ఎట్టిబుద్ధిశాలులును దేవరలో సహస్రాంశంబును బోలఁజాలుదురే? ఇది మాకెల్లరకు ననుభవగోచరంబు. అది యట్లుండె, స్వామి నన్నును నొక మానిసిఁగా నెంచి మిగుల మన్నింతురుగాన, మిన్నకుండఁబట్టక చిత్తచాపల్యంబున నాకుం దోఁచినయర్థంబు నేనును విన్నవింపఁ గడఁగెదను. భవదీయ మతి నతి విశదంబుగా నొనరించి, యాలింపుము. దురంబున నురగారి నయిన నఱనిశూర వారంబు నెల్లఁ జంపుకొని, కోఱలు వెఱికిన భుజంగంబుల భంగి భంగపడి యున్నవారము. ఇత్తఱి మన మెత్తుపడి యుంటం జేసి, యహితుం బొడిచి యెగువఁ గడిమి చాలదు. సమయ మొడఁగూడుదాఁక లాఁతిమీఁదఁ గన్నిడి, నిశ్చంచలముగ నుండి, తఱివేచి, బకముపోలిక నరి నొక్కుట గ్రుక్కఁ గొందము. నాబుద్ధి కిప్పటికి సమాశ్రయం బొక్కటియే యుత్తమకార్యముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. పగవాఁడు మిగులఁ బొగరు గవిసి యున్నవాఁడు కాన, దీనదశనొంది డిందు పడియున్న మన కాతని పొందెల్లు సంఘటిల్లు నని చింతిలవలదు. తావ కాజ్ఞాబలమునను, వీరికెల్ల నాదెసం గల యనుకంపపెంపునను, దైవానుకూల్యము గూడ గోరంత కలిగెనే నెంతదుష్కరకార్యము నైన వ్రేల్మిడి సఫలంబు గావించుకొనివచ్చెద. నన్నుఁ బనిగొనుండు. ఓపిక లేని, మీ రెల్ల నాకొక్కసాయము చేయుఁడు. ఈక్షణంబ మీరందఱు నెందయినఁ జని, యల్లనల్లం గొనివచ్చి, నామేను రక్తసిక్తంబు గావించి, తడయక ఋష్యశృంగంబునకు వెడలి, యచ్చోట నప్రమత్తులరయి యుండుఁడు. తక్కిన కార్యభారం బంతయు నాపయిం బెట్టి, మీరు నిర్విచారంబుగ

సుఖియింపుఁడు. ఎల్లవిధంబుల శుభం బాపాదించెద." అని మృదుమధుర భాషణంబుల సాభిలాషంబు తెఱం గెఱింగించిన, మొగంబులం దెలి వొంది, వాయసంబు లప్పుడ కడలకు వెడలి, సందుల గొందుల నెమకి, మూషిక ప్రముఖక్షుద్రజంతుసంతానముల దారుణత్రోటీ విదారణముల మారణము గావించి, వలయునంత క్రొత్తనెత్తురు కొంచు వచ్చి, యచ్చిరంజీవిశరీరంబునం బూసి, నీవు సిద్ధసంకల్పుండవు. నీ కసాధ్యం బెందును లేదు పొమ్మని సాగనంపి, యాచోటు వాసి చనియె. అంత నాచిరంజీవియు 'డాఁగబోయిన దలారియి ల్లగు నో' యని ప్రాణంబులు పిడికిటం బట్టుకొని, మెల్లఁగా నడచి ప్రొద్దు గ్రుంకునంతకు దివాభీతంబు లుండుకొండగుహఁ జేరి, వైరికి వినంబడున ట్లెలుంగు గద్గదకం బగుచు, గుహాముఖంబునఁ గూసె. ఆకూఁత చెవి సోఁకుడు నరిమర్దనుఁడై, కోటఁ దొరఁకఁ డాచక్కికిం బఱతెంచి, కాకిం బట్టి కొనిపోయి, యుపమర్దనుముందఱఁ బెట్టిన, నాతండును విస్మయవికచ విలోచనంబులం జూచుచు 'నీ వెవ్వనివాఁడ వేల యిట్లయితి' వని యడి గినఁ జిరంజీవియు దైన్యం బాననంబున నటింపుచు, మాయ యచ్చు పడ, డగ్గుత్తిక వెట్టి యిట్లనియె. "చెప్పనోరాడ దేమని చెప్పుదు నావార్త! నేను మేఘవర్ణుని ప్రధానమంత్రిని; చిరంజీవి యనువాఁ డను. నేఁటి వేకువ, మేఘవర్ణుండు నిజప్రధానులం బిలిచి కార్యాలో చనం బడిగిన, నేనాతనిదుర్నయం బెఱింగియుఁ దోఁచినహితంబు చెప్పి చూతముగాక యని, యిట్లంటిని. "ఉపమర్దనుఁడు లావు గల వాఁడు గావున భక్త్యేకసాధ్యుండు: అతని పాదంబులు వట్టి మనుట లగ్గు. నీవు రాజ ననుదురభిమానంబు మాని, యవశ్యంబుగఁ దద్దర్శ నంబు చేసి, నామాట విని యక్కరుణాకరుశరణంబు సొరుము." అను నప్పు డేమి సెప్ప! నాపలుకు లాపాలసునికోపానలంబున కాజ్యధారా

ప్రవాహోపమంబు లైన, భగ్గున మండిపడి, యక్షివిక్షేపంబున ననాదరంబు నూపుచు, మంత్రుల నాలోకించి 'వీఁడు విపక్షపక్షపాతి యై యొక లెక్కంగక యున్మత్తప్రలాపంబులు సేయుచున్న వాఁడు: దయఁ జూడక వీనిం బొనివి విధియింపుఁడు.' అనిన, వారును గుక్కలట్ల నావయిం గవిసి, ముక్కాలం బొడిచి, కాళ్ళం గ్రుమ్మి, నెత్తురులం దొప్పఁదోఁగి సొమ్మవోయి యున్న నన్ను మృతుఁగా వగచి, దిగవిడిచి తమయిచ్చం బోయిరి. పుడమిపై నిట్టి రాజోత్తము లుండఁ బట్టియే కదా, 'రాజ్యాంతే నరకం ధ్రువ' మనుపండితోక్తి యెల్లెడలను బెల్లుగ విలసిల్లెను. నేను గొండొక వడికిం దెలిసి, పలువలంకులుఁ గలయ విలోకించి యొందు నెవ్వరిం బొడగానక, చెదరినమది తుదకుం బదిలించుకొని, విసృష్టస్వజనబంధుజనుండ నగుటం జేసి, యీ యవస్థ సర్వంబును దేవరకుం గానిపించి మాత్రి ప్రాణంబులు విడుతు నను తలంపు వొడమ, గళద్రక్తసిక్తాంగంబులతో నిట్లరుగు దెంచితిని. ఇంక నాకు దేవరయే యేదుగడ. శ్రద్ధాధానునకు విద్యాదానంబును, క్షుధార్తున కన్నదానంబును, వ్యాధిమథితున కౌషధ దానంబును, భీతున కభయదానంబును, దానంబుల నుత్తమదానంబు లని యార్యులందురు. రాజుల కార్తరక్షణంబును బోలుధర్మంబు నొండు లేవు. 'దుర్బలస్య బలం రాజా' యన వినవే? దేహ మాత్మల్పము స్థిరము గాదు: అట్టి యస్థిరం బగుకాయంబుకొఱకుఁ, బరకృతావమాన సహిష్ణుమానమానసుండనై యుదాసీనం బుజ్జగించి, యెట్లు సరివారలో మగలఁ దల యెత్తుకొని మెలంగ నేర్తును? ఎవరిని రక్షింపఁగోరి నే నీబ్రతుకు బ్రతుక వాంఛింతును? నేను సర్వసంగవిముక్తుండ నయి యున్నవాఁడను. స్వమాత్రపోషకుండ నగు నాకేల నీమసితోడిపొత్తు వలదు. ఇంతవఱకును మేఘవర్ణుని కొఱగాని స్వామికి నివేదింపఁ

ప్రాణంబులు పట్టికొని యున్నవాఁడను. నాకింబాటిల్లిన యీదురవస్థ యంతయు దేవర కటాక్షింపఁ గలుగుటంబట్టి, చరితార్థుండ నైతిని. ఇఁక నెట్లయినం గడుమేలు. నేనియెడఁ బ్రాణమాత్రావశిష్టుండనై, పగ నీఁగుశక్తి లేక, కాలంబున కెదురుచూచుచు, జీవచ్ఛవంబనయి యున్నవాఁడను. ఆపాపకర్ము లప్పుడు నాప్రాణంబులు గొనక కొంత కొఱంత వెట్టి పోయిరి. మీరైనఁ దక్కినకొఱంతఁ దీర్చి, పుణ్యంబు గట్టుకొందు—సుకృతి నయ్యెదను. తొల్లి నేనెప్పుడును భవత్సందర్శనంబు చేయవలయు ననియే కోరుచుందును. ఎంత పొరలినను, దైవానుకూల్యంబు లేనికార్యంబులు సిద్ధింపొందవుగదా? నేఁటి కది యీయాపదంబున నైన సిద్ధించినది, మహాభాగ్యవంతులకుఁ గొందఱకుఁ గాక, మీయట్టి వారిసేవ యందఱకుం దొరకొనునె? మఱియు నే ననవరతము దేవరచరిత్రమే యాతని మోలగంబున వేనోళ్ళ సంస్తవ మొనరించుచుందును. అందుల కాతండు కటకటంపడి, మిమ్ముఁ గడవనాడుచుండును. ఆకథలు త్రవ్వినకొలఁదిని, తెక్కు లూరుచుండును — పోయినవి పోనిండు. నేనాతనికి నేఁటివనుకం జేసినమే లంతయు నొక్కపూఁటలో వఱదఁ గలసిపోయెను. అందు దేవరకుం గోటితమాంశం బైన నాచరించిన, నింతకు నామనోరథంబు నిండదే! అని కర్ణకలాపంబులుగాఁ గరటంబాడు దయనీయాలాపంబుల మెత్తనైన రాజచిత్తంబు నారసి, మంత్రు లిట్లనిరి 'సామీ! యేమో పలుకుచున్నామని యనాదరంబు సేయక, మామనవి చేకొనుఁడు. ముందఱఁ గీడెంచి మేలెంచవలెను. వైరంబు లామరణాంతంబులు గాని,' యింతట నంతటం దెగునవి కావు. ఈతనిచరితంబు ప్రత్యక్ష పరిచితం బయినది ప్రాపడిపోయెనే? రాజు తనవంక వారినే నమ్మ నమ్మక యుండవలెనన, లోఁతివానిఁ జెప్ప నేల! ఈతండు తృణ

చ్ఛన్నకూపంబువంటివాఁడు; వీనిని విశ్వసింపఁ గూడదు. మనము మతిఁ దప్పి విశ్వసించితిమేని, వీనిం జేర్చినఫలం బవసానంబున, వంశఫలంబురీతి సమూలవినాశంబు సేయక మానదు. సందియము లేదు; వీఁడు మనలం జెఱుపవేఁడి, వైరులకుఁ దాపికాఁడయి వచ్చి, యొంకు లేనిపలుపోకలమాయలు పచరించుచున్నవాఁడు. వీని నమ్మన కడ నునుచుకొనుట, దూదిం జిచ్చు దాఁచినయట్లయ్యెడు. కొండంత దూదికిం గొండంత నిప్పేల? మనల నేలపాలు సేయ వీఁ డొక్కఁడ చాలును. విపక్షుండు క్షుద్రుం డయ్యును గాలక్రమంబునం బెరిఁగి, వృక్షమూలమునందలి వామలూరువు వృక్షంబుఁబోలెఁ, జెఱుప సమర్థుం డగును." అని మంత్రు లెంద ఱెత్తెఱంగున నాతనిపొత్తు హత్తించుకొనుట విపత్తునకే మూలం బని యొత్తి చెప్పినను, వానిం దనచిత్తంబున హత్తింపక, విధి మూఁడి, యుపమర్దనుండు తనపట్టిన చలంబు విడువక, శరణాగతపరిత్రాణంబున కెనయునుత్కృష్ట ధర్మంబు లే దుడుగుం డని వారల వారించి, యాబలిభుజరక్షణ కరణంబునం గృతనిశ్చయుం డయి, వారల కిట్లనియె. "జాతిమాత్రంబు చేతన యీతని లాతిఁగాఁ దలంపవలదు. ఈతండు సాధుజనాగ్రగణ్యుఁడు; కలనైనం బరుల కాపదఁదలఁచువాఁడుగాఁడు; సత్యంబు కానివాక్యం బీతనిరసనతుదకు రాదు; జగంబున నీతనికిసమానుండు మానధనుండు లేఁడు. ఈతని వాక్యంబులే యీతనిగుణమ్ముల నెఱింగించుచున్నవి. మన పుణ్యపరిపాకంబున నీచిరంజీవితోడి పరమసౌహార్దలాభంబు దొరకినది. మన కీతండు కడువిశ్వసనీయుండు; ఇందు నందు ననక మనమందిరంబున నెందైన నడ్డంకిలేక తిరుగఁదగినవాఁడు. నేఁడు మొదలు పూర్వవైరంబు విచారింపక, మీరెల్లరు నీతని నతిమాత్ర గౌరవంబునం జూచుచుండునది." అని యానతిచ్చి, తనకభయప్రదా

నం బొసంగి ప్రశంసించు చున్న రాజున కభిముఖుం డయి, భయభక్తులు మెఱయఁ జిరంజీవి యిట్లనియె. “సాధు! సాధు! పరదోషకథా విముఖుల రగు దేవర గుణంబులు గొనియాడ నే నెంతవాఁడ ? భవత్సందర్శనమాత్రంబున, మామకవిలోచనంబులు భాగ్యంబులు వహించె ; భవదీయవచనామృతాస్వాదనంబున, శ్రుతిద్వయంబును దృప్తివహించినది. స్వామిసందర్శనంబు దొరకొనని వానిజన్మ మేల ? సర్వజగజ్జైత్రులరు మిత్రులగుటం బట్టి, నా జన్మంబు కృతార్థత్వంబు నొందె. మీకారుణ్యంబు గలిగినం, దృణమయిన మేరు వగును. పగవారికైన నొచ్చిననోరం బలుకనొల్లవు. అది దేవరబోంటిగుణగ్రహణైకపారీణు లగుధరాభాగధేయులకుఁ గొందఱకుం జెల్లెఁగాక యందఱకుం జెల్లునె? స్వామివంటిమహాత్ములు కొందఱు గలుగంబట్టి కదా, యీస్థిరతరంబై నెగడుచున్నది. అక్కడక్కడ రాజ్యపరిపాలనంబు సేయువారు లెక్కకుఁ బెక్కురుగలరు; దేవరం జూచి, మఱి వారిం దలపెట్ట సిగ్గు వొడముచున్నది. మత్స్వరూపస్వభావంబులు దెలియక, వీరందఱు నాపై నింద గడించెదరు. హితాహితనిర్ణయంబు సేయ మహాప్రబుద్ధులకుఁ గాక, సామాన్యముగ నందఱకుం బయిపయి నున్నదియే? నావల్ల కల్ల గోరంత కలిగనే, నిప్పుడకా దెప్పుడయిన నేలిక చిత్తంబునకు వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. నిఖిలహేయభాజనం బయి క్షణభంగురం బయినయీకాయంబుఁ గల్పస్థాయిఁగా నమ్మి, యెట్టి కష్టాత్ముండయిన విశ్వాసఘాతుకత్వంబునఁ గొడిగట్టుకొనునే? దైవంబు దయమాలి నలువురిలో నన్నిట్లు తల వంచుకొనం జేసెఁగావున, నీరీతి నిన్నికఱకుమాటలకు వీను లొప్పగింపవలసి వచ్చెను. ఆబాల్యము నేఁ గాంచినగౌరవంబంతయు, నిప్పుడు స్వప్నలబ్ధపదార్థంబుచందం బయ్యె. నన్నెవ్వ రెట్లనుకొన్నను, దేవర

యాజ్ఞ కడుగుదాటఁ నోడుదుఁగాన, నేలికపాలఁ దల దాఁచుకొని యిచ్చట భవద్గర్భవానగుప్తింగనములు పుచ్చెదను.” అని యిచ్చకంబు లాడుచు, నిమిషంబును తేని నడబాయక, యాతనిచూపు లేచాయ నిగుడునో యని నిర్నిమేషంబుగ సమ్ముఖమ్మునం గొలిచి యుండుచు, దినదినంబును వింతవింతగా నవసరోచితంబు లగువినోదంబుల బ్రమోదంబు రెట్టించి, యంతకంతకు మొదలింటికంటె శతగుణంబుగా రిత్తయుపచారంబుల నుపమర్దను మనమున కెక్కునడవడిం బ్రవర్తించుచుఁ, గరమ్ము నమ్మకము పుట్టించి, యెల్లెడల నడ్డు లేక క్రుమ్మరుచుఁ, జిరపరిచయంబునఁ జిరంజీవి తత్త్రద్రహస్యవర్తనమ్ములును దర్గబలాబలమ్ములును నిమ్ముగా నెఱింగి, తటియారసి, యొక్కనాఁటి పగటిపూఁట బహుస్వనమ్ము లాద మఱచి సుఖసుప్తంబు లయి యుండ గుహావాకిలి వెడలి వచ్చి, యచ్చేరువ మొదవుపదువులు గలతావుల కరిగి, యొరువు కొంత చరణంబుల నిఱికియుఁ గొంత ముక్కునం గఱచికొనియుఁ గొనివచ్చి, గుహాముఖంబునం దాపి, రెండవకంటివాఁ డెఱుఁగకుండ మేఘవర్ణుపాలికిం బోయి నమస్కరించి యిట్లనియె. “దేవా! మనము నేయునధ్యవసాయంబంతయు నేఁడు ఫలితంబునకు వచ్చినది. అంతకంతకుం బెరుఁగు దేవర మన్ననగుణంబు నేఁటికిం దీర్పఁ గంటిని. స్వామిమనోరథపూరణం బాపాదింపఁ బడసి, నాయొడలెత్తిన ఫలంబుఁ గాంచఁ గలిగితిని. మీ రందఱు నేకనిశ్చయు లయి, నాకుఁ జేదోడై నడవవలయును. నే నాయుపమర్దనునిచెలిమి కలిగించుకొంటకై పడరానిపాట్లెల్లం బడితి. కట్టా! దాయలపంచం బడి యేఁ బడినయిడుమ లిన్నియన్నియని యెన్నఁదీఱునె? ఉపమర్దనుండు తనపావంబు పండి, సులభంబుగ నావలం దగులువడి, నా కన్నపానాదు లిడి పరామర్శింపఁ దనవారి

నియమించె. వారెల్లం దొలుత నాపాద కనబడినప్పుడెల్ల నన్ను గుటుకు మనకుండ మ్రింగవలయు నని యుండిరి. అప్పుడు వారిపెట్టు వోతలకు లోఁబడి, వారిండ మని యిచ్చినదే భుజించుచు, నోరు కట్టుకొని శరీరశోషణంబునకయిన నోర్చి, యసంభవం బయిననాఁడు జలప్రాశనంబె చేయుచు రాజుతోడన్నన్నఁ జెప్పుక కాలంబు ప్రతీక్షించుచుండి, కడకు వారియనుగ్రహంబునకు సహితము పాత్రుఁడ నయితిని. ఎందును గార్యంబు సఫల మయిన, నేపూర్వప్రయాసంబును నేల గణనకు వచ్చు? కాలుచేతిత్రొక్కులంబడి, యివు డుపమర్దనుండు రాజ్యానుసంధానం బేమఱి, నాతోడిదలోకం బని యున్నవాఁడు. నాపొందు వలదని, యమాత్యు లెందఱో నోరఁ గాయ లిడక బోధించిరి. వారి హితవచనంబు లన్నియు, రోగికిఁ బథ్యాహారంబు లట్ల, యాతనికి రుచింప వయ్యెను. వేయేల? కడమాట నుడివెద; వినుండు. వారి సంతోషకాలము నేఁడు ముగిసివచ్చినది. ఇవుడు మీతోడ నూరక మాటలాడుచుం గూరుచుండుటకు నాకు లేశమును నవకాశము లేదు. వారినందఱఁ గనుఁబొమి, నే నిటు చనుదెంచితి. మూతిసీల్లు వెల్లువవోవు. తక్కిన నాయక్కడిగాథ లన్నియు సవిస్తరముగా ముందు విన్నవించెద. ప్రస్తుతకరణీయంబువినుండి. గుహలోపల నులూకంబు లీలోకంబు మఱచి, నిద్రావివశంబులై యుండ నాకుం గనుమొగుడక లేచి వచ్చి, యచ్చుట్టుపట్టుల నుండుతొట్టు వట్టుల కేగి వనులపెంటఁ బట్టుకొని వచ్చి, గవివాతం బెట్టి, మిమ్ముం బిలుచుకొనిపో వచ్చితిని. అందగ్నిరగిల్చి కాల్చి, నిద్దురవోవు కౌశికంబులఁ బెద్దనిద్దుర పుచ్చ వలయు. ఇప్పుడ మనవా రందఱుం గదలి, రవులుకొలుకచ్చులు చంచువులం గరచికొని, నావెఱుంద నరుదేరవలయు." అని కఱపి, తా నొక్క మందుకాష్ఠంబు ముక్కునం

జిక్కఁబెట్టి, పురోగామి యయి ప్రోవవెట్టినఁ, జెంపిట్టలును నట్టు లాతనివెంట వెంట ననుగమించె. అంత నాశకుంతంబు లనంతాధరంబుం దఱిసి, దరివాతం దార్చినయెసవునకుం గొఱవులు దరికొల్పి యొఱకల విసరుదు, పక్షిపక్షంతుండు కరటవిసరపక్షపవమానజాజ్వల్యమానకీలాజాలంబుల నాభీలంబుగఁ గవియించి, ధూమస్తోమంబు లెస కొల్ప గుహయెల్లఁ దామసమై పేర్చినయుప్పులవేడి కోడి, లేచి పేచకంబులు నిదురమంపున నఱచుచు వెఱచఱచి పఱచి, యెట్లును గుహవెడలు వెరవు దొరకక, రాజుకడం జేరి, ప్రభు వని చూడక యిట్లనియె "దేవా! వైరి యగునీచిరంజీవిం జేరఁ దీయవలదు; కీడుమూఁడు" నని మే మెల్లఁ బలుదెఱంగులఁ జెవి నిల్లుకట్టుకొని పోరిన మామాటలు పాటిగాఁ గొనక, పెడ చెవులం బెట్టి, నీమదిఁ బట్టుకొన్న యున్మాదంబు మానవైతివి. అనన్యాధిష్ఠితం బగు పదమున నిష్కంటకముగా నుండి, యనపహార్యం బగు నైశ్వర్యంబుఁ గుడువ నేరక, నిర్హేతుకముగఁ గూలఁ దన్నుకొంటివి. మఱియుఁ గానక కన్నసంతానంబును, నెందునుం బడయరానిబంధుజనంబును, ప్రాణసమానం బగుమిత్రవర్గంబును, నూరక మ్రింగుకొంటివి. మాపలుకు వినక, విరోధికిఁ దా విచ్చినఫలము చేసేత ననుభూతం బయ్యె. ఇప్పు డయిన, నహంకారపంక మింకెఁగా!" అని యుపమర్దనుం దూఱుచు, మూల మూలలు దూఱుచు, మంట లొడళ్ళంటినఁ గమరి, ఘుర్ఘికంబు లెల్ల నిలువున విగతాసువు లయి, కాళ్ళు కుప్పవడ నేలఁగూలి, వేఁడి వేలుపుచే భక్షింపఁబడియె. ఇట్లహితులెల్ల నిహతు లయి, నిమేష మాత్రంబున గుహయంతయు నేనుఁగు తిన్న వెలఁగపంటివలె నైన నలరి, హృదయంబుల ముదంబు వదనంబుల వెల్లివిరియఁ, గరటంబు లెల్లఁ గూడఁబడి, చిరంజీవిని జుట్టుకొని యిట్లనియె. 'ఓయీ! చిరం

జీవీ! నీవు కలుగఁబట్టికదా, యిబ్బారిం గడవఁగాంచితిమి. అక్కడ నుండి నీవు క్రమ్మఱ వచ్చి మాకంటఁ బడుపర్యంతము, మమ్ము మే లెఱుంగము. మాయందఱిప్రాణంబులును నీవ; నీవులేకిక్కడ మా కొక్కనిమిషమయిన వేగునె? నీ మేధావిశేషంబునంగదా, నిశాదర్శి యొక్కఁడయినఁ గడమపడకుండఁ గడతేఱె. ఇపుడు మామనంబులం గలనెగు లాఱె. అనన్యాదృశసుకృతంబున మాకు నీవంటి చెలిమి కాఁడు దొరకె. ఇఁక మాకేమిదక్కువ?" అని శ్రవణానందంబుగాఁ జిరంజీవిం బ్రస్తుతించి, యాతనిచేఁ బ్రతినందింపఁబడి, కొంతసేపు వాయసంబు లెల్ల సల్లాపసౌఖ్య మనుభవించుచుండె. అనంతరము వాయసేంద్రుఁడును బరమానందభరితుఁడయి వైరిపీడెల్లఁ జూఱాడి, శాకకాకారవముఖరిత హరిదంతరంబుగా నిజనివాసంబునకుం జని, సుఖం బుండె,—

కాఁబట్టి గిట్టనివాని నొద్దఁ బెట్టుకొంట బెట్టిదంపుంజెట్టఁబుట్టించును. దేవరయేకన్నులం జూచెదరో కాని, నాకీకాకమ్మును నమ్ముట సర్వవిధమ్ముల ననర్థదాయకమ్ముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. దేవర యాతని తేనెమాటలకు మోసపోయి, యాతని తోడ్పాటున కువ్విళ్ళూరుచున్నట్టు తోఁచుచున్నది. సత్యమారయ, నితఁడు చక్కెరపూఁత పూసిన విషముగాని వేఱుగాదు; శీతలప్రవాహంబు కూలసాలనిర్మూలనానుకూలంబగుట దేవరచిత్తంబున భావింపవలయును. ఏవిధమునఁ జూచిన, నీనీలవర్ణుండు గర్హణీయుండయగుంగాని సంభావనీయుఁడుగాఁ గానిపింపఁడు. ఈయన సేయుసాయంబుపేరు దైవం బెఱుంగు; అపాయంబు సేయకున్నం జాలును. విన నేర్చితి రేని, నాకుఁ దోఁచినహితం బొక్కటి చెప్పెదఁ జిత్తంబున జేర్పుఁడు. ఆవల వినినీ వినకపోనీ హితంబుగోరి యాఁడుమాట కీశ్వరుం డయిన మెచ్చుఁగదా? క్రూర

కర్మం బనిచూడక వీని నీయెడ మట్టు పెట్టుఁడు; వీఁడు తెగిన మన మనఃపీడయంతయుం దెగును. అని పలుకుమంత్రిమాటలకుఁ జెలు నవ్వు నవ్వి రా జిట్లనియె "నీ వాడినదంతయు సత్యము. అయినను క్రొత్తగావచ్చినంతమాత్రముననె విశ్వాసపాత్రంబు గాఁడని నిశ్చ యించుట తగదు. ఈతఁ డింతవఱకును మనకుఁ గించిద్ద్రోహంబైనఁ జేయఁడు. ఒక్కనిగుణంబు లిట్టివని గుణవ్యవహారంబుల నెఱుంగ వలయుంగాని, జాతిమాత్రంబుననె నిర్ణయింపరాదు. ఒకానొకవేళ నాగంతుకులును హితు లగుదురు: సన్నిహితులే యహితు లగుదురు. శరీరజం బగురుజ యహిత మగుటయుఁ గాటఁ గలిగి యౌషధంబు హితమగుటయుఁ బాటింపవలదే? కొందఱు తొలుత హితులయట్ల కనఁబడి, కడపట నహితులగుదురు. మఱికొందఱు మొదల నహితుల మాడ్కిఁ జూపట్టియుఁ, గార్యావసరంబుల హితులగుదురు. ఈతఁడుమన కొక్కకీడు రోయువాఁడుగా నాబుద్ధికిం బొడకట్టఁడు. మనకపకారంబె తలంచినవాఁడేని, నాఁడట్లుకొలువులోఁ జిలుకంబిలుకుమార్పఁ దలఁపడు నెట్లు? మనదెసం గలవాత్సల్యంబె కారణంబుగా మన కుపకారంబుసూప వచ్చినవాఁడుగాని, వేఱొక్కపాపం బెఱిఁగినవాఁడు గాఁడు; పరమ ధార్మికుఁడు; సత్యసంధుఁడు. పరీక్షాపూర్వకంబుగాఁ గొన్నా ళ్ళితని మనకడ నునిచికొని, యీలోపల నెద్దియైన నీతనియెడ నీయెన్ని నా యవగుణం బించుక గాననైన, నేమి చేసినను లోకంబు మెచ్చుం గాని, వేగిరపడి ధర్మంబు కట్టిపెట్టి యకారణంబుగ నితని నొకకీడు నకు లోఁబఱిచితిమని, లోకులు మనల నీ యనరె? మఱియు మనకుఁ బ్రత్యక్షవిపక్షమువాఁ డని కదా, యీపక్షిని నమ్మఁగూడ దనుట. కార్యార్థియగువాఁ డొక్కకతఁటి శాత్రవునైనం గలపికొని మెలంగ వలయును. ఆవల లావరియగుదాయ మనమీఁద దాడి వెడలి యున్న

వాఁడు. మన మిప్పు డీతనిం బోనాడునవసరంబు గాఁదు. మన ప్రయోజనంబు తీఱుదనుక మన మీతని నేస్తంబునఁ గొడంబడవలయును. విమతులకు హితులైనవారిం గని మతిమంతుండు వికసన్ముఖుండై, పల్కునవనీతకోమలంబును హృదయం బాయసనిష్ఠురంబునునై, మాట లాడవలయును. 'చెలిమి నైనఁ జేఁదు మేపింపవచ్చుంగాని, బలిమి నైనం బాలు ద్రావింపరాదు.'. అనులోకోక్తి వినలేదా? విపక్షునియెడఁ గార్యంబుపొంటె మిత్రభావంబు నెఱపియు, మనమ్మున నమ్మక, యప్రమత్తుం డయి యుంట బుద్ధిమంతులలక్షణం బని మేధావులగు వినికి గలవారు చెప్పుదురు. మన కెలసంబు తీఱునందాఁక నీనీలవర్ణుని విశ్వసించినట్లు నటించి, లోన నమ్మక యుందము. కంటకంబునఁ గంటకోన్మూలనంబు చేసి యాముంటెఁ గూడఁ బరిహరించులాగున, నీతనిప్రాపున నావిరోధిని మర్దించి మనకార్యంబు గడపికొని, పిమ్మట నీతని విడనాడుదము. పూర్వ మొకమూషికంబు తనకర్జంబుకొరకుఁ గేవలము విపక్షపక్షమువానితోడ మార్జాలనాథుని తోడఁ జెలిమి కలిగించుకొని, కార్యాంతంబున విసర్జించెను. నీకాకథ వినిపించెద, వినుము.

పంచవటంబుప్రాంతంబున, నొక్క మఱ్ఱివృక్షము తొఱ్ఱలో రోమశుం డనుబిడాలము వాసము చేయుచుండును. ఆచెట్టుక్రిందిలాఁగ లోఁగిలిగాఁ జేసికొన్ని, పలితుం డను నెలు కొక్కఁడు వసించుచుండును. ఒక్కనాఁటిరాతిరి కిరాతుం డొక్కఁ డక్కడ కరుదెంచి, యాచెట్టు చుట్టు నురులొడ్డి పోయెను. ఆయొద్దు పెఱుంగమింబట్టి, వేగుజామునఁ గనుచీఁకటి యుండ, మార్జాలం బాహారంబునకుఁ జనబోయి యా యురిం దగులుకొనియె. అదికాంచి సంతోషించి, మూషికంబు తొడుసు వాపెఁ గదా యని నిర్గరంబుగఁ గలుఁగు వెడలివచ్చి, యచ్చో

రువం జెఱలాడుచుండఁ, జంద్రకుం డనుకాశికంబొక్కటి యాచక్కటి
కేతెంచి నిలిచెను. దానిపొడ వవలోకించి, కాళ్ళు గుదివడ, నోడలు
వడవడవడంక, నల్లంబు జల్లనఁ, బుల్లవడి యొల్లంబోయి, యల్లనఁ
గొంతవడికిం దెలివి తెచ్చుకొని, బిలేశయంబు తనలోఁ దా నిట్లనియె.
'హా! ఏమి సేయుదును? ఈదేహ మిన్నినాళ్ళును బెంచి, కడ
కిక్రించుగూబపాట్టఁ బెట్టవలసి వచ్చెను! దైవమా! నీకంటికిం జేల
గింజయుఁ బెద్ద దయ్యెనె? ప్రాణంబులు గొనందలంచి, నాపాలివిధి
నన్నిటకుం దెచ్చెఁగాఁబోలు! తప్పింప నెవ్వనికి శక్యమగును?
అడవిలోపల ఫలమూలమాత్రంబున దేహయాత్ర నడపుచు, నొరుల
కెన్నఁడు సెరగు తలఁచి యెఱుఁగనినాకును, ముదిసిముప్పుకాలంబున
నపాత్రపుఁజావు చావ విధి లిఖయించెనె! ఆహాలదైవముచేతలకు
మేరగలదే! నిమిషంబుక్రింద నీపిల్లిపీడ నేఁటితో విరుగడయాఁగదా
యని, హాయిగా నుండఁ జింతింప, నింతలో నాకీయకాలమృత్యు
వెక్కడనుండి యాసన్న మాయెను? దీని కేమిసేయుదు? ఎందుఁ
జొత్తు? అని విలపించి, గుండియ లవిసి బెండువడి, మగుడ ధైర్యం
బవలంబించి, యిట్లు చింతించెను. 'బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁ డప్పు డుప్ప
తిల్లిన ముప్పు తప్పించుకొనఁదగిన వెర వరయవలయుంగాని, యధీర
త్వంబున నోరు దెఱచి, యుప్పరంబు విలోకించుచుఁ గలఁత నొంద
రాదు. ఇప్పుడు నాకీమార్జాలనాయకుం డొక్కఁడేయాశ్రమణీయుం
డయి కనుపట్టుచున్నవాఁడు. ఏదో యొకమాయోపాయంబు పన్ని,
యీతనియనుగ్రహంబు నకుఁ బాత్రుండ నయ్యెద. అని కొంతసే పూర
కుండి, యించుక కార్యం బూహించి, సఖరాయుధంబున కభిముఖం
బయి నడచుచు మూషకం బిట్లనియె. ఓబిడాలకులోత్తమా! నీకిదె
నమస్కారము. తడవులనుండి మన మిద్దరము నీవృక్షము నాశ్ర

యించి యేకోదరులవలె నున్నవారము. అట్టిమనలో మనకు భేద భావంబు వహించి యుండుట కార్యంబు గాదు. నాకు నీవుగాని, నీకు నేనుగాని, యేనాఁడును నొకయపకారంబుఁ దలంచి యెఱుఁగము. నీకు నాకు నితరేతరద్వేష హేతువు వే తేదియును లేదు. మనము కల కాలము బ్రతుకఁబోము. ఉన్నట్లుండ నెవ్వఁడో కాలుఁడు నోర వ్రేసి కొని పోవును. ఈయున్న రెన్నాళ్ళయిన, మన మన్యోన్య మిత్రభావం బునం బొదలుచు, నొకరికార్యంబుల కొకరవుట యుచితంబు. నీ వీయురిం దగులుకోలు నాలోచనగోచరం బయినంతనుండియు, సహా వాసదోషం బేమి చెప్పుదును? నిప్పులం బొరలించినట్లు నా యుల్లం బెరియుచున్నది. ఇచ్చకంబు గాదు. ఈమనశ్శుద్ధి యీశ్వరుం డెఱుఁ గును. వేయేల? ని న్నీమృత్యుపాశంబువలనం దలఁగువరకును, నాహృదయంబు కుదుటఁ బడియుండదు. అయినను, బుణ్యమునకుఁ బోవఁ బాప మెదురయ్యె' నన్నట్లు, నీబ్రతుకునకై కడంగ నాబ్రతు కున కెక్కడ మోస మొదవునో యని, నాయుల్లం బొకపట్టునఁ దెగు వకుం జొరఁ బాఱఁ జాలకున్నయది. అది యట్లుండ, నదిగో నొక పాపిష్ఠఘూకము నన్ను వాత వ్రేసికొన నుంకించి, నట్టాడుచు మ్రోలఁ గొండవలె నిన్నుఁ బొడగాంచి, కదియ శంకించి, శిరఃకంపంబు చేసి, చిత్తం బురియాడ వెచ్చనూర్చుచున్నది. నీకారుణ్యంబు గలిగిన, నా యాపద నిస్తరించి నీ కీవిపత్పయోధి కవధిఁ జూపుదును. ఎరవుగాఁ జూడక, నన్ను నీవానిఁగా మన్నింపుము." అనుచు, నుల్లంబునఁ బెల్లు సంతసిల్లి, హస్తాచ్ఛాదితశ్రోత్రుండయి పృషదంశకోత్తముం డిట్లనియె. "హా! కారుణికోత్తమా! నీబ్రతుకునకు మోస మొదవునం చెంత మాటాడితివి! ఊరక యుపకారంబు సేయవచ్చిన నీవంటినోరుమాలిన జంతువుం బొట్టకై పొలియించి, నే నేమి కట్టుకొందును? దేనికి వెఱవ

కున్నను, బాపంబున కైన వెఱవ వలదే? నేనిప్పుడు నిరాశ్రయతా దశను ద్రుగ్గి, కాటికిఁ గాళ్ళు సాఁచుకొని యున్నాఁడను. ఇట్టిచో నెట్టికట్టిఁడి యైన, ధర్మేతరుండయి నీతిబాహ్యుం డైన కార్యంబున కొడఁబడునే? ఒరు లేయవి యొనరించినఁ దనమనమున కప్రియ ముగునో, యాయవి తానొరులకుఁ జేయకునికయే, సర్వశాస్త్రసారం బైన పరమధర్మము. నేనును బాల్యమునుండియు నినుబోఁటిమెలుక గలవారిశిక్షలనె పెరిఁగినవాఁడనుగాని, తెలివిమాలిన నడవడిం బ్రవర్తించినవాఁడఁ గాను. మిత్రుఁడా! నీయాలోకంబున నాతమో నిచయంబులు పటాపంచ లయ్యెను. నే నెప్పుడు నీపొందునకే మున్నును గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగుచుందును. నేఁటికది యీనిమిత్తంబున సిద్ధించినది. నీచెలిమి యబ్బిన ధన్యుండు సర్వజనమూర్ధన్యుఁడు గాఁడె? భవత్సందర్శనంబున వేవు రాప్తులువచ్చి మ్రోల నిలిచిన ట్లున్నది. లోకంబున మంచివారికి సజ్జనదర్శనంబునకంటెఁ బరమలాభంబు గలదే? నీపరోపకారచింతకు నాస్వాంతం బెంతయు సంతసించె. ఎవఁడు చేసినధర్మంబు వానిఁ గాచును. కావున, మతిమంతులు కాలుచె య్యాడుతఱినే ధర్మమునందు బుద్ధి నిలుపవలయును. ఆవల జవసత్త్వంబు లుడిగి, యస్థిచర్మావశేషావయవంబులతో ముదిమి గదిరి యున్నప్పుడేమి సేయుటకును బురుషుండు సమర్థుండు గాఁడు. అంతియ కాక యాయువును, వాయుచలితదీపకళికయుంబోలె, క్షణభంగురంబై యుండును. అది విచారించి, ధర్మకార్యం బెల్లి చేయవలయునది నేఁడును, మాపు చేయవలయు నది తేవును, జేయుచుండవలయును. 'ధర్మస్యత్వరితాగతి' యను పురాణవచనమును బాటింపవలదే? దుఃఖ సముద్రంబున మునుఁగఁబాఱి, నిరాధారంబుగ నున్ననాకు నీవొక తెప్పగాఁ దారసించితివి. ఆహా! యేమి నాభాగ్యము! ఆడఁబోవుతీర్థ

పొందు రయ్యెను! నేను నీతోడు వేఁడికొన వేగిరపడుచుండ, నింతలో నయాచితంబుగ నీవే నన్నుఁదరింపఁ దలంపుఁగొంటివి. నీవంటిపుణ్యకర్ముండు లోకంబున నొండొక్కరుండు గలఁడె? నీకీయూకమాత్రంబున కీలాగున భయపడ నేల? నాప్రాణము రక్షించితేఁ జాలును. భవదిష్టంబే నవశ్యంబుగఁ గావించెద. గుండెబెదరు దీఱె నాపరన కరుదెమ్ము. నాప్రాపు గలిగి యుండ, నిన్నునీచపేచకంబు చెనకి మయిమయింబోవ నోపునె? నీకొక్కయాపద రాకుండ నాప్రాణమడ్డము వైచెద: చెచ్చెరవచ్చి, యీయుచ్చ్వప్రచ్చ్వవనిఁ బూనుము. అనిన, నాయుందురువు డెందంబున నానందించి. వల్లెయని, మెల్లన నాచీలి సమీపంబునకుం జనియె. అదిచూచి, మనను నిరాశ చేసికొని, యులూకంబు తనవచ్చినత్రోవఁ బట్టి తిరిగిచూడక మరల తన యిరవున కరిగెను. అంతఁ బోయయు జాగిలమ్ములు పెక్కులు ప్రక్కలంబలసి చనుదేర, జముదూతవలె నేతెంచుచుండెను. మార్జాలం బామెఱుఁగును దూరమునుండి కాంచి, గుండియ రాయివడి, యంగ మాకంపింప, నెలుక కిట్లనియె. "చెలికాఁడా! మనము మాటల సందడిని మఱచి, యేమఱి యుంటిమి. చూడు మదిగో — నాపథంబున వ్యాధుండు దండహస్తుండై రెండవ దండధరునోజం జనుదెంచు చున్నవాఁడు. ఆక్రూరకర్ముండు నాకంటఁ బడ్డప్పటినుండియు, నాప్రాణంబులు నామేనలేవు; చిత్తంబు స్వాయత్తంబు గాక తత్తరించుచున్నది. ఇంక నాబ్రదుకెల్లను నీచేతిలోనిదయి యున్నయది. పుట్టి బుద్ధెఱుఁగుట మొద లెన్నఁడును మున్నిట్టి కష్టములకు లోనైనవాఁడఁ గాను. కాలవిలంబనాసహిష్ణుత్వంబున జలదరించుచున్న నన్ను భయవిహ్వలు నాన్నృశంసుబారిం బడకుండ వేగ విడుగర నేయుము.' అనిన, మూషకంబును నురిచేరులు కొఱుకుట నటించుచు, 'నోడ

కోఁడకు మిదే విడిపించెద' నని లుబ్ధకుండు సమాసన్నుండగు నంతకుం గడపి, వాఁడును గడునికటం బగుడు, వడివడిం ద్రాడు తెగఁ గొఱికి, రొక్క పరుగునంబోయి, తనబోరియం జొరఁబాఱె. లబ్ధ మనోరథం బగునోతువును ముంగలిఁ జెంచుంగాంచి, దరమర్దితం బగు హృదయం బున, నాతఁడాంబ వృక్షసమారోహణం బాచరించె. శిథిలప్రయత్నుం డయి నిషాదుండు, విషాదవంబున నురి పోఁబోవుటకు నాసికా శిఖా గ్రంబునఁ గరతర్జని మోపి యబ్బురపడుచుఁ దనయిచ్చం జనియె. అంత నావృషదంశకంబు ద్రుమాను దిగివచ్చి, యెలుకం జేరుకొని యిట్లనియె. మిత్రుఁడా! పరోపకార కారణంబున, నన్నిట్లన్నిటం జాలియున్న సంగడికానిం బడసియు, సౌహార్ద సౌఖ్యం బనుభవింప నొల్లక, యేల వేలతనంబున ఫలవిముఖుండ వయ్యెదవు? ఇంకొక తడవ నీవచోమృతంబు నాచెవులకుం జవి చూపుము. నేఁడు ముద లుగా నాసిరి యనుభవింప నీవును భాజనంబ వైతివి. నీవు వెలిగా నొక మంచిపదార్థంబు గుడువ నామన సొగ్గకున్నయది. నా కెల్ల చుట్టంబులును బక్కంబులును నీవ. నాయిల్లు నీయిల్లుగా భావించు కొని, నేఁడును రేపును నీవవశ్యము మద్గృహంబున నన్నపా నాదిపూజనంబులు గయికొని, నా భవనమ్ము పావనమ్ము చేయు నది. ఇదిగో మదీయంబు లగు నర్థంబును జీవితంబును భవదధీనం బులు. ఇంక నన్ను నీవానిఁగా నెంచుకొనుము. ప్రాణరక్షణం బొనరించి మించిన మహోపకారిం బ్రియపూర్వకంబగు గాఢాలింగనం బున నయిన గారవింపక, కృతజ్ఞతాలేశం బెట్టికట్టెఁడి నయిన మది కుదిరియుండ నిచ్చునే! ఇప్పుడు నీగాఢ పరిష్వంగసౌఖ్యం బొనంగక వేఱు సేయుట, నెయ్యునిదెస కూర్మి కఱసేయుటగాని యొండుగాదు; వేవేగ వివరంబు వెడలివచ్చి, నన్నక్కునం గదియించి మన్నింపుము."

అనిన బిలంబులోనుండి మూషకం బిట్లనియె. ఒకప్పుడు ప్రయోజనం బపేక్షించి విపక్షుని తోడి సఖ్యం బంగీకరించియు, బుద్ధిమంతుఁ డేమఱి యుండఁడు. ఇప్పుడు నీవొనరించు తఱితీపునకుం జిక్కి, చొక్కి, యుండుట నాకు బ్రదుకు తెరువు గాదు. నీవింతదనుకం బాశంబునం జిక్కికొని మిక్కిలిబడలి పేరాఁకలి గొనియున్న వాఁడవు; ఉదరంబు వెన్నంటుకొని యున్నది; కన్నులు గుంటలు పడ్డవి; నీ కిప్పుడు ఛలిది వలపి నెయ్యంబు కరంబు నెఱపు చున్నాఁడవు. నీమాయ మాటలకు లోఁబడి, ప్రాణంబులు గోలుపోదునే; నీ నెయ్యంబునకును నీకును వేయినమస్కృతులు. ఇంక నీవిక్కడ మఱేమియుఁ జదివి చంపక, యీ వట్టిభ్రమలు మాని నీదారిం దలయెత్తక పొమ్ము. ఇంతకుముంద యాలుబ్ధకుపాశంబువలన వెలువడియు, మరల నింతలో నీదురాశాపాశంబులఁ గట్టువడఁ గోరెదేల?" అని తెగనాడి, కలుఁగు వదలక యెలుక సుఖం బుండె. అంత నామాటల మనసు విఱిగి, చీలియు హస్తగతం బగు ధనంబు నోనాడుకొన్న కరణి సంతాపించుచుం జనియె.

"కాఁబట్టి శత్రువుతోడఁ గూడి మనవలసిన యవసరంబు నుండును. అప్పు డేమఱి యుంటమాత్రము కానిపని. ఈప్రయోజనంబునకు మఱేమియు విచారింపఁ బనిలేదు. ఇఁక నీవు మాటాడకు, మీతని చేరిక కొమ్ము" అని, మఱియుం గలశంకలన్నిటికిం బరిహారంబులు సెప్పి మఱియు నిట్లనియె. "విరోధి వరూథినితోడఁ గూడి, మలయపర్వతమ్ము నెత్తమ్మున విడిసియున్న వాఁడు. ఇట్టియెడ మనలో మనము త్రొక్కులాడుట పగతుని కార్యసిద్ధికి నుపకారంబు. కావున్న నీచనఁటి వివాదంబు మాని, కార్యైకతత్పరుండ వయి, ముందుగాఁ బ్రస్తుత కరణీయంబు విచారింపుము." అనినఁ [illegible]

౨ తనలోఁ దా నింతసేపు చింతించి, రాజునకు మంత్రి యి
ట్లనియె. "చిత్రవర్ణునిచేతఁ బ్రఖ్యాతుం డయి, యాతనిమంత్రి
పేక్షాపరుం డయియున్నవాఁ డని వినియున్నాము గదా! ఇది
కృటిలె మనకార్యసిద్ధి కత్యంతప్రయోజనకారి. అంతియకాక,
సకుండును, బ్రమాదియు, యోధావమంతయుఁ బగతురకు సుఖ
సాధ్యు లగుదురు. ఈచెప్పిన లక్షణంబు లన్నియు నిప్పుడు చిత్రవర్ణుని
యందుఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఆతనివాహినీనాథులును మార్గాయాసపర
వశులై, ప్రమాదు లయి యుందురు. దీర్ఘపర్యటనపరిశ్రాంతంబును
క్షుత్పిపాసార్దితంబును నయి, సైన్యంబు దైన్యంబు గదిరి యుండును.
మఱియు ప్రకారంబుం డింతవఱకు నస్మద్దుర్గావరోధంబు గావింపం
దలంచియుండడయి, తన్నుఁదా నెఱుఁగకున్నవాఁడు. కావున, సభియాతులఁ
గాభూతులఁ జేయు నిది మంచిసమయంబు. సద్యఃప్రదవనమార్గంబు
నిరోధించి, విరోధివరూధిని వధియింప మనసారసాదుల వేగ నియో
గింప వలయు. మాకు బుద్ధి యేమి? అనిన, నమ్మాటలకుం బ్రము
దితాంతరంగుం డయి, కార్యత్వరాసముత్సాహదోహలిత హృదయుం
డై రాజిట్లనియె. "మనవారిత్రితి వైరిం దాఁకించి బీరం
బులు తోరంబులుగాఁ బోరిన వచ్చు నా గౌరవముగానియందుల
దంగాని యీయాకారగౌరవంబు గౌరవముగాదు. దురంబున నర
యియగొనక, మీరందఱుఁ బ్రాణాత్యయపర్యంతంబుఁ బోరునది.
విలవిలంబనంబు సేయక యందఱిమన సొక్కులై నడువుండు." అని
యానతిచ్చె. ఆమాటలాడుటయె తడవుగా, సేనాపతియు మహో
త్సాహంబునఁ బృతనాపుంజంబులతోడ నడచి, కమునడచినబడలిక
నెడల్పు తీఱఁగాడఁ బోడిమి చెడియున్న పరబలంబులపయి నేమఱు
పాటునడ బడి, వేఁడిమి చూపి, పక్షహననంబులఁ దూలించి, శాతనఖ

చంచుపాతనంబుల నొంచి, పాలికలన నెత్తురుమడుగులు గట్టించి, పలువ్రుగ్ర రూపుచూపినఁ జిత్రవర్ణుండు విపక్షపక్షపక్షిపక్షనఖతుండాఘాతమ్ములు నేలం గూలి కీలెడపిన జంత్రపుబొమ్మలుంబోలెఁ గాలుకాలం బెనఁచికొని చాఁపకట్టువడి యున్న నిజసైనిక నికరంబుల విలోకించి, నిర్విణ్ణుండయి, బహిర్లిఖితచిత్రాకారంబు పగిదిం గొంతవడి చేష్టలు దక్కియుండి, మగుడ నెట్టకేలకుఁ బరిజనప్రయత్నంబునఁ దెలిసి, దారుణరణకరణస్మరణంబు చిత్తంబు నుత్తలపెట్ట, దూరదర్శిం గాంచి, సవిషాదంబుగా నిట్లనియె. "ఇప్పగిది నొప్పనివారివలన మన దళంబులకుఁ దెప్పరంపుముప్పు వాటిల్లుచుండఁ, గానివానియొప్పున నొప్పరికించి చూచుచుండుట నీయట్టిదిట్టకుచితంబే? నీయుపేక్షానిర్ఘాతంబె వీరిపరిక్షయంబునకు హేతుభూతం బయినది. మనసైన మన సైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు గానివాఁడు మందునకైనఁ గానరాఁ డయ్యెడును. మా యదృష్ట మిట్లుండ, నిన్నిట్టట్టనుట నేరము. అయినను, మనమొన కోకచెట్ట పుట్టిన, నిందుఁ బ్రసిద్ధులరు మీరకావున నది మీతలనె నిలుచుంగాని, మీ రప్పుడు తప్పించుకొందమన్నఁ బోవునది కాదు. కృతమతి వగు నీమంత్రము పెడచెవులం బెట్టి, వాక్పారుష్యంబు చూపిన నాపాపఫలము తోడనె కట్టి కుడిపినది. భవదంతఃకరణంబునం గరుణఁ జొనిపి, యింతదనుక నానోర వెడలినప్రల్లదంబు లెల్ల మఱచి నన్నుఁ జల్లనిచూపునం జూడుము. లేదా, యీదండులం దోచుకొని వింజపుఁగొండకు మార్గంబుపెట్టుము. నాగతిదైవంబెట్టు కావింపఁ దలఁచె నట్లయ్యెడు—నా మే నున్నది, ఈవింధ్యాటవి యున్నది. అంతేకాని, రాజనని యీబలంబులు వొలియఁజూచి సహింపఁజాల. అకారణంబ, డపి తాఁటుపడ సందడించునలబలం బిప్పు డలబలంబు

లేక, స ద్దడఁగియున్నది; నాయూరంతబలఁగఁబును నల్పావశిష్టం బయి, కాదువడియున్నది. వీరింకూడ, నెట్లు చూచిచూచి వైరుల వాతఁ ద్రోయుదును? ఇదె పుణ్యమును పాపమును నీవయిం బెట్టితిని. ఇఁక, నేఱిచినను నేఱకున్నను గూఱిచికొని రావలయును. న న్నీ యపారవిపత్పారావారంబున ముంచినం దరిఁజేర్చిన నీదె భారము." అని న్యాయనిష్ఠురంబు లాడి, కరుణ పుట్టునట్లు మడిసినదండంబుల దడవి తడవి కురరివలె విలపించిన, మనము కరఁగి దూరదర్శియుఁ దొంటికోపం బెల్ల దిగఁ ద్రావి, ప్రసన్నముఖుం డయి రాజున కి ట్లనియె. "దేవా! దేవరయవార్యశౌర్య విజృంభణంబున దుర్గం బాక్రమించి, లబ్ధవిజయులమై సమస్తవస్తువులం జూఱగొని, యచిర కాలంబునకు భవదుక్తప్రకారంబుగా వింధ్యాటవికే చనుదము. సుఖదుఃఖంబు లెంతవారికి ననుభావ్యంబులు కావే! ప్రాగ్జన్మకృత కర్మాధీనంబు లైన వీని నెవరు పొందకుండఁగలరు? ఆయువు మూఁడి యీచన్నవారికై శోకంబు మాని, కార్యపరుండవు గమ్ము. ఈహతశేషపరిమిత బలంబులతోడ నపరిమితవృతనావృతుం డగు నహితు నెట్టు నిహతుం గావింపఁ దలకూడు నని చింతిలవలవదు. లోకంబున నుపాయశాలికి, లోఁకువగానియర్థంబు లేదు. దేవర నిజముగాఁ దలఁచినఁ గలన నీయులఁతిమూఁకల గెలువ నెంతసేపుపట్టును! నాసామర్థ్యంబు నేఁ జెప్పవచ్చిన, హాస్యాస్పదంబై చూపట్టును. మఱియు నాత్మప్రశంస యనర్థంబు; నన్ను నే నెన్న నేల? నా పాలిం బడ్డవారు ముందఱ నాచే నెంద ఱె ట్లయ్యెదరో, నీవ యెఱింగెదవు. తక్కినవీలెంకల బలశౌర్యంబులును దలంప లోకసామాన్యములు గావు. ఏనుంగుంబోలె నీబలము నీవెఱుంగవు. నీ వించుక యులిగిచూచిన, నీముందఱ హంసలుగింసలు నిలుపఁ గలవె? మన

మండలమును గూడి తెరువు లరికట్టి, యెట్టివారికిఁ జొరవ యీక, లోనివారిం గడుపుచిచ్చున లోఁపలన దరికొనునట్లు సేయవలయు. మన వారిం దోలుత దుర్గద్వారం బవరోధింప విధింపుము. దీర్ఘసూత్రత విజయసిద్ధికి హేతువుగా వివేకిలోకంబుచే గణింపఁబడదు. అయ్యది యిప్పుడ సిద్ధం బయ్యెను. ఇంకఁ గార్యసిద్ధికి సందియం బెయ్యది? సముత్సాహంబు వాటించి, దళవాయిని రణవిహారణ క్రీడకుం దీవరింపుము. జయశ్రీ వరింపుము." అని యాతని యనుభావంబునకుఁ బ్రోద్బలంబుగాఁబలికిన, జేఁడును నంతరంగంబునం బొంగి నింగిముట్టె.

అంతట మున్ను వంపఁబడిన రెండవప్రణిధి ధవళాంగుండు రయంబునం బఱతెంచి, హిరణ్యగర్భుం గానిపించుకొని, నమస్కరించి యిట్లనియె. "స్వామీ! యవధారు. ఆపాఁపమేఁపరిదొర మెఱకల మెఱుంగులు తుఱంగలిగొనం దనచేరువతో నీచేరువం జనుదెంచు చున్నవాఁడు. భగ్నమనోరథుండయి యాతండు తనమంత్రికడకుం బోయి వేలాగుల బతిమాలి. యతిప్రయత్నంబున నాతనిం బ్రసన్నుం గావించుకొని, తనమంత్రోపష్టంభంబున విజృంభించి, యాతనివచనంబులె మహాబలంబంబుగా నస్మద్దుర్గావరోధంబు సేయ నిశ్చయించెఁ. ఇఁక నవశ్యానుష్ఠేయం బైన కృత్యంబుపయిం దలఁపు నిలుపుము." అనవుఁడు, ఖగ్రాంగపుంగవుండు రథాంగంబు మొగంబుఁ జూచి, "సర్వజ్ఞా! మీఁదఁ జేయవలయుపని యేమి? చెప్పుము." అనిన నాఱక్కవల మేలుబంతి యిట్లనియె.

"మనవీరుల సారాసారంబులు విమర్శించి, తత్తదర్హసంభావనంబుల గారవింపవలయు. దానంజేసి, యుత్సాహసాహసంబు లినుమడించి ప్రాణము లైన డాఁపక పోరుదురు. దానముకంటెను సన్మా

సంధి వేయిమడుంగు లెక్కుడు; సన్మానంబె సర్వార్థసాధకము. భక్తులగు భృత్యుల యథార్థసంభావనములందనుపయుక్తంబె రాజులకొప్పిది వేఱు లేదు. కాఁబట్టి నావలుకల నడ్డచేయక, యాదరింపవలయును.” అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మనమున గడుసలరి నిజసైనిక నికరముల రావించి, బహూకరించి, యుత్సాహం బెక్కించి, దురమునకుం బురికొల్పె. అంత దూరదృశ్యమాన వైరివాహినీసందోహముం గాంచి, మించిపోయినట్లు పఱతెంచి, నీలవర్ణుండు రాజునకు నమస్కరించి, యిట్లనియె. “దేవా! సేవకునిఁ గృపాకింకరం బగు కటాక్షాంకురంబున వీక్షించి, యీచిన్న విన్నపం బవధరింపవలయు. నామాట యనదుగాఁ జూడ వలదు. అల్లదె ప్రత్యర్థి యుద్ధార్థియై దుర్గద్వారమువలనికిం డాయుచున్నవాఁడు. ఆతండు మనదుర్గనిర్గమమార్గం బవరోధించెనేని, మనమెల్లఁ గాళ్ళు తెగినపగిది నిందుండి పేరులేక క్రుందవలసి వచ్చును. పనుపవచ్చును రాదనుశంక మాని, నన్ను నీయిచ్చవచ్చినపనికిం బుచ్చుము. స్వామియాదేశం బయ్యెనేనిఁ, బోరికిం దారసించిన యీ శారికావారమ్ములను గీరమ్ములను నే నొకచీరికిం గొనను. ఇవి గరువమున నాడు కండకావరపుమాట లని తలంపకుము. నేఁ బ్రథనమునకుం జొచ్చినఁ, జచ్చియు విచ్చియు నరాతు లెట్లు యథాయథలయ్యెదరో కనుంగొనుము. స్వామి నాకింతవట్టు మన్నన యీవలయు, దేవరఋణంబెల్ల వడ్డితోడఁగూడ నేఁడయామ్రముక్కడులచేఁ గ్రక్కించి, స్వామిఋణమువలన విముక్తుండ నయ్యెద. అంగీకారసూచకముగా నొకమాఱు భ్రూవల్లరి నించుక యల్లార్పుము.” అనిన, మొగంబున నవ్వుగానినవ్వు నవ్వి, కోకలోకాధ్యక్షుండు రూక్షేక్షణంబుల నధిక్షేపించుచుఁ, గాకి కిట్లనియె. ‘ఓ నాను: నీవన్ని [illegible]గుము. ఆయాన ముడిఁగి, యింతటితో నిన్నకుండుము.

కృత్యాకృత్యపరిజ్ఞానంబు లేక, యూరక త్రుళ్ళుటయె కాని, బుద్ధి యావంతయు నెఱుంగవు. నీ వెప్పుడుం బోరు పోరనియే పలువరించుచుందువు. నేఁటి కది తలకూడినది. నీవే నిష్కారణముగా నీవైరంబుఁ బెనిచితివి. దీన మాకందఱకుంగూడఁ బ్రళయంబు సంభవించుంగాని, నీయొక్కనితోడం బోవదు. అయోధ లగు మానుసులిండ్లకడ నెన్నియైన బీరంబులు నఱకుదురుగాని, మానుతుండు దారసంబై యీరసంబునం బోరునప్పుడు వారి నక్కళ్ళువడును. నాహితవచనంబు లవజ్ఞతగా నెక్కొంచుకోక, నీపోకడమూలినతనంబుఁ గట్టిపెట్టి, సాధుసమ్మతుండవగుము." అని, రాజువంక మరలి "స్వామీ! యీరజ్ఞులాని వృథాజల్పంబులు నిక్కంబులుగా నగచి, మానప్రాణంబులఁ గోలుపోవుట మేలుగాదు. వీఁడు గడుఁగ్రొవ్వి, నోరికివచ్చినట్లెల్ల వెడయఱవు లఱచుచున్నవాఁడు గాని, లేశంబును గార్యంబుఁ గానఁడు. కర మారసిచూడ, వీఁడు మిత్రవ్యపదేశంబునం బరఁగు శత్రుండు. నీకుఁ గల వివేక మంతయు నిప్పు డేయూరికిఁ బోయె? మాయికుల కెందును మాయవుభంగులే మందు గాని, ఋజుమార్గంబులు కొఱగావు. నీవార్యవృత్తంబునకుం జొచ్చి, యీతని కుహకోపచారంబులు కడుతీవులుగా నభివర్ణించెదవు. ఈదురాత్ముని దౌర్మంత్ర్యంబు చెవి నిడఁగూడదను తలం పించుకయు నీబుద్ధికిం బుట్టదయ్యెను. మనయోధులు దుర్గంబు నిర్గమింతురేని, దుర్గాశ్రయణంబెల్ల నిష్ప్రయోజనంబై చెల్లును. అందులకై మనపడ్డప్రయాసపాటును నిష్ఫలం బగును. నీళ్ళలోనుండి యేనుంగుఁ బీడఁగు గావింపంజాలు నక్రంబు, బయటిభవకంబుచే భంగపడుట స్థానభ్రంశదౌర్బలంబునంగాదే! దుర్గంబు వెలువడునేని జివ్వాలో మనగువ్వాలు గవ్వకుం గొఱగావు: అనుకూలక్షణుం డగు నీలవర్ణుని చెమఁ గఱవులు

నీవీసుల కమ్మృతకల్పంబులయి, మతికి హితంబులుగాఁ దోఁచు చున్నవి. మనవారికిం గాలంబు చేరు వాటం గాఁబోలు, నీయెడ కీబూటకపుమాటలు వాటంబులుగా నాటుకొనియెడిని" అని మఱియు నేమో యనఁబోవుమంత్రిమాటల కడ్డంబు వచ్చి, హిరణ్యగర్భుండు తన నమ్మకపుటురిం దగులుటభావించి, వర్ధిష్యమాణరోషుం డయి కరటేంద్రుం డిట్లనియె. "శ్రీమహారాజా! నామాటలు బోటు సేయక, దేవర దివ్యచిత్తంబున నవధరింపవలయు. ఈసర్వజ్ఞుండు మేఁకవన్నె పులి. మన కవమానంబు వాటిల్లినను, దనప్రాణముల దాచికొనవేఁడి, యిప్పు డిన్నిపోకలం బోవుచున్నవాఁడు. ఈకేఁడు మనకడ, నుత్సంగంబున నాశీవిషం బున్నట్టున్నవాఁడు. స్వకార్యైక ధురంధరు లగు నేతాదృశమిత్రుల దూరంబున విసర్జించుట కర్జంబు. ఈతండు పోరికి రాకుండుటయె యొఱవు. ఈతం డొక్కఁడు లేకు న్నను, మన కొక్కకొఱతె రాఁబోదు. పన్నికలు దాఁచినంతన పెండ్లి చిక్కునా? దేవర ముందఱ బంతంబులు పలుకరాదుగాని, యెవ్వరు నేల? నీకుం గెలుపొనంగ నే నొక్కరుండఁ జాలుదును. నాయుత్కర్షంబు చూడఁజాలక, మీఁదుమిక్కిలి నాపై నొక్క దోషము నారోపించి, దూఱనాడుచున్నవాఁడు. ఓహో! వీనుల కెంత రోఁత వినవలసి వచ్చెను! నిక్కంబు విచారింప, నివి యన్నియు న న్నాప్తుఁ డని మన్నించుదేవర నంట గాక, న న్ననుటయె? ఈతని బోఁటిబంట్ల కెట్లయిన నగుంగాని, శరీరంబునఁ బిఱికికండ లేనిబిరుదు మగలకుఁ బ్రాణంబు మానంబుకంటెను బెద్ద కాదు; మానమే ప్రాణా ధికంబు. కావున, లోకమున మానధనులు మానహీనమయిన బ్రదుకు నొల్లరు. ప్రాణంబులనైన విడువనోపుదుంగాని, మానంబు వీఁటిబుచ్చి లోకంబున భీరు వను పడి వడంజాలను. కుండ మూఁకు

మూకుడు గలదుగాని యెందును నోరుమూయు మూకుడు లేదు. తఱి వచ్చినప్పుడు ప్రాణంబులు దాఁచుకొని, యాబ్రహ్మకల్పాంతంబు నీఘుని నే మననిమ్ము" అని, మఱియు ననాదరసూచకం బగుచిఱు నవ్వుతో "అహహా! యీతనిమాటలు మెచ్చవచ్చును. మనగువ్వ లఁట! దుర్గంబు వెలువడిన, గవ్వకుం గొఱగావఁట! ఇట్లు చెప్పెడు వారు చెప్పినను చెవియొడ్డి వినువా రయిన నవ్వకపోరు. అప్పుడ ట్లనంత ౹౹౹ లగు పగరబలంబుల బలిమియెయి౦ దొడరి, నేలఁగలపిన మనబలునేన లిప్పటి పలపలనిమూఁకల కోపఁటకంటెఁ బరిహాసా స్పదం బగునర్థంబు లేదు. పనికిమాలినయీశంకలఁ జాలించి, సేనల తోడ వెడలి, ఈనఱకే యఱ చచ్చి యున్నయాకొంచెపు మూఁకలం బొదివి, నదమదంబు సేయుము. నీవు నిమిత్తమాత్రుండవు: అంతియ కాని, దైవోపహతం బయి యాపరి రూపరియే యున్నది." అని మఱియుఁ బెక్కులు శూరాలాపంబులు పలికి, యామురాళరాజునకు మత్సరం బెక్కించెను. ఇట్లు నీలవర్ణునితోడ విధియును దన్నుఁ బ్రేరేఁప, "ఇది నీళ్ళలోని ముల్లు; ఇది యదియని కార్యనిశ్చయంబు సేయరాదు." అని యొక్కింతసేపు త్రొక్కటపడుచుండియు, నీల వర్ణునిమాటకు మాఱాడలేక, యాకలహంసపతంనుం డూరకుండెను. అంత నీలవర్ణుండును నట్టకేల కొడయని యర్థాంగీకారంబె వడసి, దడంబులఁ దోడుకొని, దుర్గంబు వెడలి యరిగి, పరబలంబులం దల పడియె.

అందుల నచ్చటివా రందఱు గుంపులుగూడి, రహస్యముగఁ దమలో గుజగుజలు వోవుచుండ, మంత్రి సేనానితోడ నిట్లనియె. "నీలవర్ణునితోడినేస్తంబు మానించుటకై, నేఁబొరలంగలయంతయుఁ బొరలితి. ఇఁకఁ బతితో నతివివాదంబు కూడదు; 'అతిసర్వత్రగర్హిత'

మ్మని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఎంత చెప్పినఁ, దనమార్గంబు మానక, మన తేఁడు తాను బట్టినపిట్టకు నాలుగుకాళ్ళే యనుచున్నవాఁడు. మన కాడేక రాకుండఁ, జేతకయినంతవఱకు మనము నిలిపిచూచితిమి. మీఁద నీశ్వరసంఘటనం బెటులుండె నటులకాకమానదు. మనకుఁ గాలంబును గర్మంబును బ్రతికూలంబు లయియుండ, నాతనికి మంచి బుద్ధి యెట్టుపుట్టును? మనరాజునకుఁ గ్రొత్తవారే పెద్దయిష్టులు; మనమే లాఁతివారము.'' అనుచుండి, యనతిదూరవర్తి యగుచక్రాంగ చక్రవర్తిం గాంచి, యొండొరుల నవలోకనంజ్ఞల వాదించుకొనుచు, రణసంభ్రమంబునం బరిభ్రమించు చుండిరి. అంత మరాళకులాధ్యక్షుండు, నిజవలక్షపక్షవిక్షేపణ జాతవాతవేగసముద్ధూత పాంసుజాతంబు భూనభోంతరాళంబుం డరోహించి యంతరిక్షంబలక్షితంబుగాఁ జేయు దురాగ్రహాగ్రహావేశంబున నోడ లెఱుంగక, సమగ్రసన్నాహంబున, నుత్సాహం బెసంగఁ జనుదెంచి, యింగలమ్ము లొలుకునపాంగమ్ముల వైరివీరుల నీక్షించుచు, మొనవెనుకం బొలిచి నిలిచె. అప్పుడు హిరణ్యగర్భవాహిని సందోహంబు లన్యోన్యాహ్వాన వాదంబులును సింహనాదంబులును రోదసీకుహరంబులు నిండ వైరివీరులం దలపడి, ఘోరాఘోరిం బోరిన, సంగ్రామం బుద్దామంబుగాఁ జెల్లె. అందు దీర్ఘముఖాదులు తొంటిపగకై ప్రాణంబులకుఁ దెగించి, రోషావేశ వివశు లయి రిపుసేనఁ బాయువడం జొచ్చి, దారుణంబు లగుత్రోటి విదారణంబులను, నత్యంతకఠినపాతంబు లగు చరణనఖాఘాతంబులను, నభియాతుల నొప్పించి, యద్భుతశరసావహంబుగా మహాహవం బొనరించినఁ గించిదవశిష్టంబుగా నరాతిచమూసమూహంబు నష్టంబునొందె. అప్పు డప్పతంగకులదారుణ మరణంబుఁ (దానును బతింకుండె కావఁ) [illegible]

కరుండు ప్రభ మొదలి పడమటికడలికడకు నడచి, మఱుంగుపడియె. ఆమునిమాపున నిరువాఁగుల పడవాళ్లును నాఁటికి బవరంబు చాలించి, తమతమబలంబులం దవిచికొని వీళ్ళు సేరిరి.

అట్లరిగి, యారాత్రి సుఖనిద్ర చేసి, మఱునాఁడు రేపకడ నుభయవాహినీపతులును నహర్ముఖోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించిన పిమ్మటఁ దమతమబలంబులఁ గలని కాయితంబు చేసి, పురికొల్పిన, నవి యనల్పక్రోధంబున నభ్యర్ణపూర్ణ చంద్రోదయ ఘూర్ణమానార్ణవంబులభంగిఁ బొంగి, యొండొంటిం దలకడచి తాఁకి, ఘోరంబుగాఁ బోరుచుండె. ఆభీమసంగ్రామంబునఁ బ్రొద్దు పొడవకమున్న వచ్చియున్న మేఘవర్ణుండు, హిరణ్యగర్భరాజ్యగర్వాంధకారవినాశసూచకోల్కా నానోల్కాజ్వాలతోల్కాస్త్రంబు ముక్కునం గఱచికొని కపటపలాయనంబు నటించుచుఁ, దనవారు వేవురు వెంటనంటిరా దుర్గం బనర్గళరయంబునం జొచ్చి, చిచ్చింటింటం దరికొల్పి, చట్టుపల విసరుదుం బ్రజ్వలితశిఖుం డగుసమీరణసఖుండు, కరాళజ్వాలికాజాలంబుల దశదిశలం బఱపి, దుర్గంబెల్ల నాక్రమించిన, బహువిహంగంబులు విహాయసంబున కెగసి, పక్షంబులు కమలిన సుడివడుచు ముడింగిపడి, హుతాశనున కశనంబు లయ్యె. కల్పాంతకల్పం బగుననలవిహారంబునకుఁ దలంకి, హతశేషము లయినపక్షు లంతరిక్షంబున కెగయ గమకింపఁ, బోనీక కాకులెల్లం బొదివి త్రోటీఘాతమ్ములఁ జరణప్రహారణమ్ములఁ దద్విహంగఝాటమ్ముల నిరాఘాటమ్ముగఁ గెడపి, పుడమికిం బలిచేసి 'దుర్గంబుపట్టువడెఁబట్టువడె' నని యార్చి పేర్చిన కోలాహలము రోదోంతరాళము నిండిన, కొండువడి విమతకృతం బగుపావకోపప్లవంబునకు వగచి; లోనిఖగౌకములు కాందిశీకము లయి, యాహవమున కోహటించిపాఱి, కంఠగతజీవనము లగుచు జలంబులంబడి, తమప్రాణముల

దక్కించుకొనిరి. తక్కిన కొన్ని స్వభావమునకు భయము తోడ్పడ గుండియలు జల్లుమని, కల్లువడి, యేగఁ గాల్లురాక, పగతురచరణ నఖాఘాతనిపాతితములై, స్రవన్నిర్ఝరము లగుగోత్రములుం బోలె, నెత్తురువఱదలు వాఱుగాత్రములు మెఱయ, నిశ్చేతనము లయ్యెను. అట్లు క్షణమాత్రమున దుర్గం బెల్ల మల్లెపట్టినపోలముచందం బగుట విని, బయటివారును వెఱవేఁకిఁగొని, కాలుచేయాడక, పిదు గడిచిన వడువునఁ గూలఁబడి బిమ్మిటి గొనియుండ, నేమఱుపాటునం జుట్టు ముట్టి, పరబలము లసంఖ్యములు నిశితముఖము లగు నఖములం గ్రుచ్చి, నిర్ఘాతపాతములంబోని తుండాఘాతముల నొప్పించిన, నిలువున విగతాసువులై రక్తసిక్తాంగంబులతో రణాంగణం బలంకరించిరి. కొందఱు రణభీరువులు రాజుం బగవారినడుమ దిగవిడచి, నిలిచినచోట నిలువక, చూచినవంకం జూడక, కోళ్ళవుల కుఱికి, యొకఁడు పోయిన త్రోవ నొకఁడు పోవక, చెట్టొకఁడుగా నొదిఁగిరి. మఱికొందఱు కాలుతక్కువవారు పాఱంజాలక వెనుకచిక్కి, విరోధియోధచరణ ప్రహారమూర్ఛాపరవశులై, త్రోటిభేదనముల సంధులు ప్రిదుల మురిసి వ్రాలిరి.

ఇట్లు నిహన్యమానము లగుసైన్యములు నిలువఁజాలక, దైన్యమునఁ జెల్లాచెదరై పఱచిన, నాయాపత్కాలమున రాజహంసము స్వభావమందగతి యపట నబ్బారి గడవనేరక, సారసద్వితీయం బైయుండి, పొరలి పొరలి వచ్చుకన్నీటివఱదం దనధైర్యసేతువున నుడుపుచు, సేనానిదిక్కు మొగం బయి యిట్లనియె. 'వీరవరా! చూచితివిగదా, నానిమిత్తమున మనవారల కెందఱ కిట్లు ప్రాణాంత కారియైన యాపద సంప్రాప్తమయ్యెనో? వారందఱవిక్రమము లిఁక జనము లద్భుతములుగాఁ జెప్పుకొందురు. ఈగడియకు నీవును

నేను నూపిరితో నున్నారము. ఉత్తరక్షణమున నెట్లయ్యెదమో తెలియదు. నాకై యంతలేసిపాటు లట్లు కాఁగా, నింక నీపాడుశరీరమా నన్ను రక్షించునది? ఈపేలవర్ణుని నమ్ముటఁగదా, కార్యమింత మోస మయ్యెను. ఆమాయమాటలు చూచి, యీతఁడేమో విశ్వాసపాత్రుం డని భ్రాంతిపడి, తప్పుచేసి యీగతిఁ దెచ్చుకొంటిని. కడ కీదురాత్ముండు నమ్మించి భంగపఱచెను. అప్పుడీతనిఁ జేరదీయవలదని మీరెంద ఱెంద ఱెన్నెన్నివిధములనో నూఱిపోసితిరి. ఏమికాలకర్మదోషమో యప్పు డావచనము లేమియు నాచెవికిం జవి గావయ్యెను. అప్పటి నాడెందంబు చందంబు తలంప, నిపుడు నాకే విస్మయ మగుచున్నది. విధి మూఁడిన వానికి హితులవాక్యము లెట్లు రుచించును? మీరెల్లరు వలదువలదని వేవిధములఁ జెప్పినఁ, జెవిని బెట్టక యాకట్టిడికాకిని గోరి తెచ్చుకొన్న నాపాపఫలం బనుభవింపకతీఱునె? ఇంతకును దైవసంకల్పం బిట్లుండఁ, బౌరుషం బేమి సేయనోపును? హా! దైవకృత మేమనవచ్చును! నాఁడట్లు వేవు రెప్పుడు నొలసి కొలువ వెలయునాకుఁ, బిలిచిన నో యనువాఁడును లేకుండఁ జేసె. వారందఱు ముందుగాఁ ద్రోవ తీసిరి; క్షణ మెక్కువ తక్కువగా మనము నాదారినే వారిఁ జేర నున్నారము. మనసర్వజ్ఞుం డాడినమాట లన్నియు నేఁడు తథ్యంబు లయినవి. అతండు తలంప నీలోకములోనివాఁడే? ఇఁక నాతనివిషయమై యెట్టి పాపపుమాట చెవిని బడునో? నీవు నాకుం గూర్తు వేసి, యీలోనన చని, యొక్కయుపకారము చేయుము. దైవోపహతుండ నగునన్ను రక్షింపఁ బూను నీయెత్తికో లెట్లును సఫలము గానేరదు. నేఁటితో నాయాస విడిచిపెట్టి, నాకడంక కడ్డకా ల్వేయక, మదీప్సితంబుఁ దుదముట్టించి, కృతకృత్యుండ వగుము. నీవు వేగమ పీసు చొచ్చి, సర్వ

జ్ఞానుమతంబున మత్పుత్రుఁ జూడాకర్ణు విహంగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం గావించి, యాశుభవార్త దేవ్యా నాచెవిని వేయుము. అతఁడైనఁ బ్రాణములతోడ నుండి రక్షో-నెనా మనయాపగ నెన్నటికైన నీఁగఁ గలవాఁడు. దైవంబు మనలసిద్ధులఁ దిన్నఁగాఁ జూచినఁ, బునర్దర్శనం బత్యేదును. లేదా, యింతే మనయదృష్ట మనుకొని, యిదే కడసారి చూ పనుకొమ్ము; పొమ్ము" అను జేనివచనములు కర్ణశూలాయమానంబులయి హృదయంబుఁ గలంచినఁ, గొంతవడి దిగ్భ్రాంతి వడి, యతిప్రయత్నంబునం దెలిసి, గ్రుడ్లనీరు గ్రుక్కు-కొనుచు, నెలుంగు గద్గదికం దగులువడ నిట్లనియె. "దేవా! యిట్టి దుస్సహవచనంబులు దేవరనోర వెడలఁదగవు. 'చూడాకర్ణుని విహగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం జేయుమని యెంతమా టానతిచ్చిరి! అచంద్రతారార్కం-బుగ నీసర్వంసహాచక్రంబు సర్వంబును దేవరవారే యేలవలెను. నేను సేనానినై యుండ, దేవర నెవ్వరైనఁ, జట్టనవ్రేలఁ జూపనోపుదురే? వేయేల? మదీయ మాంసాసృగ్విలిప్తమార్గంబునంగాని, దాయ కేలిన వారి డాయఁదలకూడదు. క్షమావంతుండును, దాతయు, గుణగ్రాహియు నగుదొర దొరకుట, మహాభాగ్యంబునంగాని గలుగదు. శుచియు, దక్షుండును, ననురక్తుండును నగుభృత్యుఁ డొదవుటయు దుర్లభంబె. అట్లు భాగ్యవశంబున లభ్యం బైనప్రభురత్నంబు నెట్టి మందభాగ్యుఁ డైనఁ బెడవాయఁ జూచునె? నాకు స్వామితోడిద లోకంబు; దేవరచరణంబు లెడవాసి క్షణంబును మననేర. ఎంతటి వాఁడును మృత్యువుఁ గనుఁబ్రామలేఁడు. ఎన్నటికైన నీదేహంబు నేలపాలు గావలసినదే. అస్థిరం బగుశరీరంబునకై సుస్థిరం బగుకీర్తిం గోలుపోనేల? భృత్యుఁడు స్వామికార్యహతప్రాణుఁ డయ్యెనేని, బుణ్యలోకంబులు చూరగొనునని యార్యు లందురు. ఎప్పుడైన

విడువవలయునీశరీరంబు, నిప్పుడు విడుచుటయేమి భారము? స్వామ్యర్థ పరిత్యక్తజీవుఁడనై సుకృతి నగుదును. సంపదలు గజకర్ణాంతవిలోలంబులు ; తనువులో, శరన్మేఘతటిత్తరళంబులు ; ఇఁకఁ దారుణ్యమందుమా, వారితరంగచంచలంబు; నిన్నఁ జూచినవాఁడు నేఁడు గానరాఁడు. ఉన్నను జన్నను, బేరుమాత్రము పోక నిలుచును. దేవర వారు సర్వథా రక్షణీయులు; సప్తాంగములలోఁ బ్రధానాంగము రాజు; ప్రకృతివర్గం బెంత బలవంతం బయ్యు, రాజవిహీనంబై జీవింపనేరదు. ధన్వంతరి వైద్యుఁడైన, నాయువు మూఁడినవాని నేమి సేయనోపును? అంభోజంబుంబోలె, నినునియభ్యుదయసంక్షయంబుల లోకంబంతయు వికాససంకోచంబులం బొరయుచుండును.” అనునంతలోఁ జిత్రవర్ణుని సేనాపతి తామ్రచూడుఁడు తనపుంజుపౌఁజుతో రాజహంసనుహింసించు తలంపునం దారసించె.

అప్పుడు కుక్కుట మరాళంబులకు దారుణప్రవిదారణం బొదవి, పొదలుమదంబులం బొడివి పరస్పరజయకాంక్షలం బోరుచుఁ, బిఱింది కిం జరగి మరల నరుదెంచి యెగిరి చరణంబుల నొండొరుల నదరంటం జఱచుచు, నఱచుచుం బఱతెంచి చంచువు చంచువునం బెనఁచి యితరేతరాకర్షణంబుల మించి మేనులు చించుచు, వాఁడిగోళ్లొడళ్ళ గాఁడఁ దాఁచుచు, నెత్తురులం జొత్తిల్లి, ఱెక్కలుగల మలలమాడ్కి నింగి కెగసి వక్షంబులు ప్రక్షతంబులు చేసిన బోరనం గారుధారాళ రుధిరాసారపూరంబు ధారాధరనిపతితపయోబిందుసందోహంబు ననుకరింప, నొండొరువులకు వట్రపడక పెద్దతడవు పెనంగి, ధరణీతలంబు నకు లంఘించి కొంతసే పీడంబోక పోరాడి యంతకంతకుఁ బరిశ్రాంత సత్త్వుండగుచు వచ్చునంచలఱేనిం గని సత్త్వాధికుం డగుకృకవాకు వల్లభుండు మేలు చేయియయి, మెఱుఁగు మెరసిన తెఱఁగున హిరణ్య

గర్భమీఁది కుఱికి మొఱకల శిరమ్ము మోఁదిన, నమ్మోఁదుకంటునఁ
ముంగలి వాఁరిన గవృశిఖపోలె మనం బెఱియింప, నటాసముత్పాటన
కుపితం బగుకంఠీరవంబు నేపునఁ గోపంబు మున్పిరిగొనఁ దఱివారిఁ
గొంచదఱిం బొరిగొని, యంతలోఁ జరణాయుధంబు శ్రమ్మఱఁ దన్నిన
ప్రొగ్గతిలి, దిగ్గన సంబళించుకొని లేచి, భ్రుకుటీప్రకటీకృతరోషుం
డయి, కడంకలు సుడివడఁ గడిమిపెంపు వోనాడి, దండతాడితదర్వీ
కరంబునోజ రోఁజుచు, శ్రమంబునం డీలుపడియుండ, వీక్షించి సార
సాధ్వత్సుండు వీరవరుండు రోషానూయావిలమానసుండై కడంగి,
యదరు లుమిసెడుచూపుక్క లాతనిపై నిగిడించుచుం గవిసి నిజఖరతర
నఖరప్రహారంబులఁ జరణాయుధంబు నెట్టకేలకు ధరణికొరఁ జేసి, బాసట
యై తారిచేసినఁ దెఱపిగాంచి యాయుంచలరాయుండు వెఱపిల్లునం
బ్రాణార్తుండయి పాఱి, నీరంబులం దూఱె. అట్లు తమయుద్యమం
బెల్ల వీసరపోవుటయుఁ, బృతనాపతి నిహతుం డగుటయు, వీక్షించి
విపక్షిపక్షులెల్లఁ గోపాటోపంబునం జుట్టుముట్టిన, పరకునేయుక
యాసారపతిల్లజుండు సంవర్తవేళాప్రవర్తిత దారుణసంహారవిహారుం
డగుమాఱట సమవర్తియుంబలె నుదగ్రమహోగ్రహవ్యగ్రుండయి,
యనేక శకుంతంబుల నంతకాంతికంబున కనిచి, చూప ఱగ్గింపఁ జిత్ర
వర్ణవాహిని నేటికెను రేఁదినట్లు వీరవిహారంబు సలిపి, విపక్షదుర్ని
రీక్ష్యుండయి, రణక్షోణి మొల్ల నిపతితవసామాంసభారంబు లగు శోణిత
పూరంబులు వఱపి, మఱియు బిఱువోవక జముఁ డాడించు జంత్రపు
బొమ్మలట్లు పయిపయిం గవియు పిగళి బలంబులఁ బీనుంగుపెంటలు
గావించి, మాఱులేక మలయుచుండ, హతశేషపక్షికులంబు వికలం
బయి విఱిగి సురిఁగి తనమఱుఁగుఁ జొచ్చుటయుఁ, గేకినాయకుం డెల్ల
దలం బెల్లుగఁ బ్రేల్ఫి మృతంబులు మృతకల్పంబులు నైయున్న స్వకీ

యానీకినీజనంబులకు విచారపడి, సేనలం బురికొల్పి, యొక్క పెట్టు
దానును సమాత్యుండును బెగ్గురుపయిం బడి బడలించిన, జేవదఱి
గియుఁ బౌరుషంబు వాటించి, శాత్రవసహస్రంబులం దునిమి, వికత
పత్త్రుం డయి తూఁగాడుచు నరగన్ను వెట్టి, కొనప్రాణంబులతో వీర
వరుం డుండ, శిఖండీంద్రుండు పురివిచ్చి వచ్చి యాత్మపక్షత్రోటీ
ప్రహరణమ్ముల మొత్తిన, వికృతంబుగా నొఱలుచు వికతజీవుండయి
వీరశయనంబున శయనించె. అది చూచి చిత్రవర్ణుం డమందానందం
ధ బునం బొదలి, సింహనాదంబు చేసె.

అంభో
ఇట్లు చిత్రవర్ణుండు విజయోల్లాసభాసురుండయి, యరిదుర్గంబుఁ
ప్రవేశాపసం శించి, రాచనగరులెల్లఁ గొల్లగొని, యుల్లంబుల వెల్లివిరియు సంత
సంబు పతి మొగంబునం బ్రబ్బి యుబ్బి, జయజయశబ్దంబులు భూనభోం
తరంబు గనం నిండ, నిజామాత్యభృత్యవర్గంబులం దోడుకొని, నిత్యప్రయా
ణంబుల అప్పు నిజరాజధానిం జేరి, యత్యంతయత్నలబ్ధం బయిన విజయంబు
సార్థకంబుగా నపారసంతోషంబున వసుంధరాపాలనంబు సేయుచు
సుఖముండె.

అని
విష్ణుశర్మ విగ్రహము సమగ్రముగా ననుగ్రహించి,
ప్రజాప్రశంబు మకారణం బగు రణంబునకుఁ గాలు ద్రవ్వక, నొవ్వక,
మీరును చు నేమిమీఱఁ బ్రజాపాలనంబు సలువుం డనిన, రాజపుత్త్రు
లింతంత నరాని సంతసంబునం బొదలి విష్ణుశర్మను బహుభంగులం
గొనియాడిరి.

ద్వితీయభాగము ముగిసెను.

విగ్రహము సంపూర్ణము.

నీతిచంద్రిక, సంధి

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 0-8-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

నీతిచంద్రిక, సంధి.

TO

Edward Parr Metcalfe, Esq., M. A.,

PRINCIPAL, PROVINCIAL COLLEGE,

RAJAHMUNDYR.

THIS LITTLE VOLUME

IS

MOST RESPECTFULLY DEDICATED

BY

HOR

F SINCERE ESTEEM.

పీ ఠి క.

…౦ం…

చి త్ర ప ద ము.

శ్రీకరు నవ్యయు నాద్యున్
లోకదయావనశీలున్
శోకవిశోషణు నీశున్
బ్రాకటభక్తిని గొల్తున్.

తే ట గీ త ము.

ఆంధ్రభాషను బద్యకావ్యములు పెక్కు
మున్ను లోకోపకారకంబుగ రచించి
నట్టి నన్నయాదుల నెదయందుఁ గొలిచి
వచనకావ్యంబులను వ్రాయువారిఁ దలఁతు.

ఉ త్ప ల మా ల.

ఇంతకుమున్ను నేను రచియించినవిగ్రహతంత్ర మెల్లచో
నెంతయుఁ గష్టశైలి రచియింపఁగఁబడ్డ దటంచుఁ బల్మఱున్
వింతగనాకు లేఖలను బెక్కురు వ్రాయుచునుంటఁ జేసి య
త్యంతము వ్రాసితిన్ సులభమాగతి దీనిని సంధితంత్రమున్.

. తే ట గీ త ము.

పలుమఱు హితోపదేశంబు భారతమును
బంచతంత్రంబుఁ బరికించి, వానిలోన
పలయుకథలను గొని దీని వ్రాసినాఁడఁ
గ్రొత్తగాఁ గొంత యుందందుఁ గుదురుపఱిచి.

చిత్రపదము.

పెద్దలు వేఁడెద దీనన్
దిద్దఁగ దోషము లున్నన్
విద్దియ చాలనినన్నున్
దద్దయుఁ గూర్మిక్షమింపన్.

నీతిచంద్రిక

సంధి

తదనంతర మారాజకుమారు లావిష్ణుశర్మ గురువున కిట్లనిరి. "స్వామీ! మీ యనుగ్రహంబున, విగ్రహంబును సమగ్రముగా నాకర్ణించితిమి. దయచేసి యింక సంధిని గూర్చి ప్రసంగించి మాకుం గర్ణరసాయనంబు గావింపుడు." అనవుడు సర్వశాస్త్రసన్నిభుండును నీతిశాస్త్ర మర్మజ్ఞుం డగు విష్ణుశర్మం డిట్లని చెప్పందొడంగె:—

అమ్మాడ్కి భీమసంగ్రామంబున విహారాదులు ... కలహంబులగు మయూర మానసౌకంబులకు గృధ్రచక్రవాకంబుల చేతం గామాత్రంబున సంధి చేయంబడియె. అవిధంబు వినుండు చెప్పెదను.

ఆరీతిని దారుణం బగు ప్రతిదారణంబున సైన్యం బెల్ల మారణంబు నొందినఁ జింతాక్రాంత స్వాంతుండై పరితాపాక్రాంతుండు మంత్రిం జూచి "సర్వజ్ఞా! ఎవండు మనదుర్గంబున నగ్గి పెట్టిన దుష్టాత్ముండు? పగఱచేఁ బంపంబడి యెవ్వరయినఁ బ్రచ్ఛన్నవేషు లయి మనదుర్గంబు నివాసంబుగా నుండి మనల మోసపుచ్చి, చిచ్చుంబెట్టి పోరుగదా!" అనిన వినయావనతుం డయి చక్రవాక ప్రశస్తుం డిట్లనియె.

"దేవా! దేవరవారికి నిష్కారణబంధువై యుండు నీలవర్ణుం డిప్పు డేమొకో సపరివారంబుగాఁ గానరాకున్నాఁడు. నాకుం జూడ నిది యంతయు నావిశ్వాసఘాతకుని చేష్టితమ యని తోఁచుచున్నది. దేవర యమాయకత్వమే దేవర నింతకుం దెచ్చినది. పుట్టుపూర్వ

ములను విచారింపక యవిశ్వసనీయు లగు నభినవాగతులయెడ హృదయంబు సదయంబు గావించి నమ్మినపాపఫల మనుభవింప నేఁడు కాలము వచ్చినది.” అనిన రాజును క్షణమాత్రంబు స్వాంతంబునఁ జింతించి—“ఇది యంతయు మా దురదృష్టము. మా యదృష్ట మిట్లుండఁగా నెవరి నన వలసిన పని యేమున్నది. ఈవిషయంబున దైవప్రాతికూల్య మొక్కటియె కాని మంత్రులదోషంబు లేశ మును లేదు. మనుష్యప్రయత్నముచేఁ గార్య మెంత చక్కఁగా సంఘటింపఁ బడినను, దైవయోగమున చెడిపోవును. నిటలలిఖితాక్షరంబులు తుడిచివేయ నెవ్వరిచే నగును.” అని యూరకుండెను.

అప్పుడు సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె—“లోకములోఁ బండితులు గానివారు తమ కొక్కవిపత్తు ప్రాప్త మయినప్పుడు, దైవమును నిందింతురు; కాని యాత్మకర్మదోషంబుల నెఱుంగఁ జాలరు. అపథ్యానురాగు లగురోగుల లాగున నృపాలురును హితతంత్రు లగు మంత్రులమతి నతిక్రమించి యాత్మవంచకు లయి యభినవప్రియులం బురస్కరించుకొని కార్యంబు మునిగినవెనుక గర్వము సర్వముం దూలి యప్పు డదృష్టముం జేరుకొందురు. సుహృదులును హితకాములును నగుసచివుల వాక్యంబులాదరింపనివారు సహవాసిహితోపదేశంబు వినక చెడినదీర్ఘసూత్రుండను విసారంబుతీరున వినాశంబు నొందుదురు. అక్కథ వక్కాణించెద నవధరింపుండు.”

ఒక్కయేటిమడువున దీర్ఘకాలమునుండి, దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు, దీర్ఘసూత్రుఁడు, నని మత్స్యంబులు మూఁడు కూడి వసియించుచుండును. అట్లుండఁ గొండొకకాలంబునకు వేసవి సమీపించుడు, దీర్ఘదర్శి తక్కటిమీలరెంటిని జేరఁజేరి యిట్లనియె — “మిత్రులారా! మీరును జూచుచున్నారుగదా! ఆదినమున కాదినము

వేసంగి మిగుల నాసన్న మగుచున్నది. ముందు నిక్కముగా నీళ్ళివుడు బాఱసితగ్గిన మన కొండొక చోటికిం బోవ శక్యము కాదు. కాఁబట్టి యిప్పుడే యీయేటఁ బడి వెడలి యగాధంబును జలచర బహుళంబును నగు మఱియొక్క మడువుం జేరుదము. అనినఁ బ్రాప్త కాలజ్ఞుం డిట్లనియె. భవిష్యదర్థంబునందుఁ బ్రయాసంబుం బడ నాసము; కాఁబట్టియె బుద్ధిమంతు లగువా రెప్పటి కేది ప్రాప్తమగునో యప్పటికి దానికిం దగినట్లు కార్యము ననుష్ఠింపఁ జూతురు; కాని ముందెప్పుడో యొప్పమి రాఁబోవు నని యిప్పుడే చిత్తంబున నత్తవిచారంబు పెట్టుకొని కుందరు. ఇట్టిమనవు మహార్ణవంబు వడువున నుండఁగా నిప్పుడే యింతవంత యేల! అంత పుట్టినప్పుడు పోలిఁ దెలియంగఁ జూచుకొందము." అనిన దీర్ఘసూత్రుం డేమియు నాలోచన పాలు వోవక యూరకుండె. అంతయు విచారించి దీర్ఘదర్శి యింక నిందు నిలుచుట కార్యంబు కాదని మున్ముందు మెలంకువ పడి యలసమృద్ధం బగు మఱియొక్క మడువుం బ్రవేశించె. ఆవెనుకఁ గొన్నాళ్ళు గడచిన నెండలు మెండగుటఁ బూఁట పూఁటకు జలంబు లింకఁ జొచ్చిన, జాలరులు వచ్చి యాఁతలు, చిక్కములు, మీఁలపుట్టికలు మొదలగు వానితోడ నీరంబులఁ జొచ్చి, మీనంబులుం గలఝషంబుల నెల్లఁ బట్టి త్రాళ్ళం గ్రుచ్చుచుండఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుం డొక్కవెరవూహించి యం దొక్క త్రాడు నోరం గఱచికొని గ్రుచ్చినట్లు లంకెపట్టుకొని గ్రుక్కుమిక్కనక యుండెను. అప్పుడు దీర్ఘసూత్రుం డబ్బారిం గడచునుపాయంబుఁ గానక "యేమి చేయుదు నెందుఁ జొత్తు" నని తత్తఱించుచు నిందు నందు మిట్టిమిట్టి పడుచు దుముకు లాడుచుండం జూచి యాజాలరి వర్తులాకారంబగు లగుడంబున నడిచి మడియించిరి. అంత నాజాలరులు మీఁలవేటఁ జాలించి వారిచరంబుల మొదళ్ళ

నంటెనను నీటిని గడుగ మీఁలగుదుల జలంబుల జాడించునప్పుడు మీనం బులసందున నిగుడఁ బాఁడలంద్రాడు గఱచి పట్టుకొని గిట్టికట్టులు కదల మెదల కున్న ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు మెల్లఁగాఁ ద్రాడు విడిచి గంభీరవారిం బ్రవేశించి ప్రాణత్రాణంబు గావించుకొనియె. కాఁబట్టి మిత్రులహిత వచనంబులు వినని వాఁడు దీర్ఘసూత్రునివిధంబున నంతంబుఁ జెందును. మఱియు దీనిం గొంకవిశేషంబుకూడఁ గలదు. ముందుగా ననాగతము లగుకార్యంబుల నూహించి మెలఁకువ పడువాఁడు దీర్ఘదర్శి విధంబున నాపదం బొరయక సుఖించును; అప్పటికిం దోఁచినట్టు తెరవు పరికించి ధైర్యముతోఁ గార్యము నిర్వర్తింపఁ జూచువాఁడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుని తెఱంగునఁ బరమసంశయాస్పదం బయిన బ్రదుకుం గాంచును; భవిష్యదర్థంబునుఁ గానక సమయోచితం బగునుపాయంబునుఁ దోఁచక యూరకుండువాఁడు దీర్ఘసూత్రునికైవడిఁ దప్పక యపాయ ముప్పఁ జెందును.

అనుచున్న దొంపసివారిపిటం బుట్టువింతల నారసి రాఁ గ్రమ్మఱఁ బంపఁబడిన చారపక్షిగుంపు చనుదెంచి యంచలరాయనిం గాంచి నమస్కరించి యిట్లనియె. "స్వామీ! ప్రతిక్షణంబును దుర్గశోధనంబు కర్తవ్యంబని మున్నే విన్నవించుకొని యున్నాఁడనుగదా! దేవర నావచనంబులయెడ ననాదరంబు చేసి యాపనిం గావింపరైతిరి. అట్లుమఱి యుండుటవలని ఫల మిప్పు డనుభూతం బయినది. గృధ్రానీతం బయిన మేఘవర్ణుం డను వాయసముచేతనే మనదుర్గదాహంబు చేయఁబడినది. అతఁడే మాపాల నీలవర్ణుం డనఁ జనవరియై యుండిన వాఁడు. అప్రకారము——అనుసంతలో నాతనిమాట కడ్డము వచ్చి తల యూఁచి నిశ్వసించి మరాళవల్లభుం డిట్లనియె. "ఔనౌను: ఉపకారంబువలనంగాని ప్రణయంబువలనంగాని కానివాని విశ్వసించి

వాఁడు వృక్షాగ్రమున నిద్రించువానివలెనే యధఃపతితుం డగును. సందియము లేదు. తదనంతరోదంతంబు చెప్పుము." అనుడు బకం బిట్లనియె. "అప్రకారము మార్గదాహంబు చేసి డాయవచ్చిన మేఘ వర్ణునిఁ జిత్రవర్ణుండు సగౌరవంబుగా బహూకరించి, ప్రసాదమేదు రంబుగా మంత్రివంకఁ జూచి యిట్లనియె. — "కృతకృత్యుం డయిన భృత్యునకృతం బూరక పోరాదు. అతఁడు మనోవాఞ్ఛల సంతో షించు ప్రతిఫల మవశ్యము కలుగవలయును. కాఁబట్టి యీ మేఘవర్ణుని నే యీ కర్పూరద్వీపరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయుదము" అని చెప్పు నప్పుడు పోరచొప్ప తలంపునం జూచి పరధ్యానముతో విచారించు చున్న రాజుం జూచి మంత్రి చక్రవాకంబు: "ప్రణిధి యేమో ముఖ్యాంశంబు మనవి సేయవలయుఁ బోవుచున్నాఁడు. దేవర పరాకు లేక సావకాశముగా నాకర్ణింపవలయును." అనుడు రేఁడు; "ధవ ళాంగా! మేము చిత్తగించుచునే యున్నారము. ఏదీ? తరువాతి వృత్తాంతమును వినిపింపుము." అనవుడుం బ్రణిధి యిట్లు విన్నవించు చున్నాఁడు.

అంత నామాటలకుఁ బ్రధానమంత్రి యైన దూరదర్శి యి ట్లనియె: "దేవా! ఇప్పు డేలినవారు సెల విచ్చిన దంత యుచితం బని నేఁ దలంపను. ఈతనికి మే లొనరింపఁ దలంపుఁ గొంటి రేని, ప్రసా దాంతరము చేయుటయే యెంతయు నర్హకార్యము. చూడామణి స్థానమునం బాదుకర నిడఁగూడనట్లు, మహాత్ము లుండఁదగినపదంబు నందు నీచుల నెప్పుడును నిలుపరాదు. నీచస్థానయోగ్యునిం దెచ్చి యతిశయస్థానమునందు నిలిపినభూవిభుండు, కాళ్ళం దొడుగఁ దగిన పాదుకలం దల ధరించినవానివలెఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగును. లోకములో దేవర యెఱుఁగనిది మఱి యెవ్వ రెఱుఁగుదురు? పూజించినను నవ

మానించినను గూడ నపకారంబు చేయుచుండుట యల్పులకు నైజ గుణము; శిరంబున ధరించినను గాలం ద్రొక్కినను భుజగంబు బడలు పడం గఱచును గదా? నీచులు శ్లాఘ్యపదంబుం బొందుదు రేని ఒకానొకప్పుడు మేలు చేసినవారికే ద్రోహంబు చేయఁ జింతింతురు. మున్నొక కాలసర్పము వణిజునిచేఁ బ్రతికింపఁబడియు, నాతనికే యప కారంబు చేయఁ జూచెను. దేవర కాకథ వాక్రుచ్చెద నవధరింపుఁడు.

హిమవంతంబు ప్రాంతంబున నొక కాంతారంబునఁ గాలితెరు వున నొక బేహారి చనుచుండెను. ఆయెడ నాయడవియందు దావపావ కుండు గడు నడరి నలుగడలఁ జుట్టి యొక్కపట్టున నొక్కపెట్టునఁ జెక్కుచెట్లం గాల్చుచుండెను. అట్లు వెంటనె మంటలు మింట నంటఁగా నానడుమ నొక్క కాలవ్యాళంబు చిక్కుకొని యెక్కడకుం బోవఁ ద్రోవఁ గానక యాకాసం జను చున్నవాణిజునిం గని పేరెలుంగున నిట్లనియె. "ఓయార్తజనశరణ్యా! ఈయరణ్యంబు నలుదెసలుం గ్రమ్మి ముమ్మరమ్ముగఁ జుట్టుకొన్న యీయొరగలింబడి ప్రాణంబులు గోలుపో వలసి వచ్చెఁగా యని రక్షణోపాయంబు తోఁపక దైవంబుం బ్రార్థించు చుండఁగా నాపాలిటిదైవంబు చందంబున సమయమున సన్నిహితుం డయినాఁడవు. శరణాగతభరణంబున శిబిచక్రవర్తిని దలఁపింపం దగు నీయంతటిలోకోత్తరుని శర ణొందితిని. ఇఁక నాకేమి కొదవ; జాగు సేయక వేగ వచ్చి ప్రాణదానంబు చేసి పుణ్యమునం బొమ్ము. నే విన్నవింపఁగల దంతయు విన్నవించితిని. పిమ్మట దమచిత్తము నాభా గ్యము." అని మఱియు దీనాతిదీనంబు లగువచనంబులఁ బ్రార్థింప, నాతఁడు దుష్టజంతువు ప్రంతసహితము చూడఁజాలక యగణ్యకారు ణ్యంబున డాయఁబోయి లోపల మిలమిల మెదలుచు సరణ్యారోదనంబు చేయు చున్న జింహాగముం గనుగొని, తనచేతికఱ్ఱకొనకుం జెను

త్రాటితో నొకసంచిని వ్రేలం గట్టి, యాకత్తి మొదలు చేఁతబట్టుకొని యుపాయముగా సంచిని బొరియలో జాఱ విడిచెను. తోడనే యాపన్నం బగు నాపన్నగంబు సంచిలోఁ దూఱి చుట్టచుట్టుకొని యుండెను. అంత నాపణ్యాజీవుండు మెల్లఁగా సంచిని బయటఁ దీసి యాశీవిషము నొకచోట విడిచి పెట్టెను. త్రొక్కఁ బోయిన గుడి విఱిగి మీఁదఁబడినట్లు తోడనే యాత్రాఁచు బుసకొట్టుచు లేచి, మనుష్యులు పాపాలం గంటఁ బడినతోడనే చంపుచుందురు. కాఁబట్టి యట్టి మార్గంబున కెల్లను మృత్యుప్రాయు లైన వారిని దొరకినపుడు దొరింపక విడువ రావని పలుకుచు, నాలుక లార్చుచుం గవిసి యాతనిపైఁ బడి కఱవఁ బోయెను. అందుల కాతం డడలు గడలుకొని నడఁకుచుఁ బరిసరధరాధరదరీగహ్వరంబులు మాఱుమ్రోయ నఱచుచు సంచి నొకమూలం బాఱవైచి దర్వీకరము వెనుకముఁ దాను ముందును గాఁ బఱవఁ జొచ్చెను. ఆచేరువ పొదలో నిదురించుచున్న గోమాయు నాయకుఁడు విని యులికి పడి లేచి వచ్చి, ఫణికిని వణిక్ఛిరోమణికిని నడుమ నిలిచి యిట్లనియె. "ఓయురగ రాజమా! ఏల యీరక రొఁజుచు నీపాఱుఁబోతువెంటం బడి పరుగెత్తుచున్నాఁడవు? ఇంచుక నీవు నిలిచి నీవార్త నాతోఁ జెప్పుము. నాచేత నగు సాహాయ్యం బున్నం జేసెదను" అనిసం గృష్ణాహి తన యావద్వృత్తాంతంబును బూసగ్రుచ్చినరీతిని వినిపించెను. అది విని యక్కజం పడినట్లభినయించుచు నక్క యిట్లనియె: "ఓమిత్రమా! ఇప్పుడు నీవు చెప్పినచరిత్రము విస్రంభపాత్రముగా నేఁ జింతింపను. ఈసంచి యెక్కడ? నీదేహ మెక్కడ? దీనిలో నీవు దూఱుట యెక్కడ? నీవు చూడఁబోయిన బెద్దబారెఁ డున్నావు; సంచియో పట్టుమన్న జేనెఁడు లేదు. నీవిందు మరలఁ జొచ్చి చూపువఱకును

నీమాట సత్యమని విశ్వసింపఁ జాలను." అనుచు నానాగుఁబా మప్పుడ సంచిం బ్రవేశించి, తొల్లింటియట్టుల చుట్టఁ జుట్టుకొని లోపల నిమిడి యుండెను. వెంటనే యాసృగాలము, మోమున వైవర్ణ్యంబు మిగులఁ బెదవులు తడుపుచు నిలుచున్న యావణిజునకుఁ సైఁగ చేసి యాసంచిమూతిని గట్టిగా దారముతో బిగింపు మని చెప్పెను. అతఁ డాప్రకారము చేసి, తనచేతిబడియతో సంచిమీఁద నాలుగుమోఁదులు మోఁది దందశూకమును స్వర్గలోకమునకుం బుచ్చి, జంబుకంబుం గొనియాడి తనదారిం బోయెను.

కాఁబట్టి క్షుద్రులు తమ కుపకారంబు చూపినవారికే యపకారంబుఁ దలంతురు. అంతియ కాక, మూర్ఖులయెడం జేసిన యుపకారంబును నిసుకయందు రచించినచిత్రంబుం బోలెఁ జాల కాలంబు నిలువదు. మార్జాలంబును ధర్మకర్తఁగా భావించి సేవింపఁ బోయినశశకపింజలములకుం బోలెఁ దమకెప్పుడు కీడు మూఁడునో యని యెంచి, ప్రజలును నల్పునిం గొలిచి యుండ నోడఁబడరు. మీ కాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుఁడు.

వింధ్యాటవిలో నొకవృక్షకోటరంబునఁ జిరకాలమునుండి కపింజలంబను పక్షియొకటి కాపురంబుండును. ఒకనాఁటి సూర్యాస్తమయసమయంబున మొయిలుముత్తమ్ములు వియత్తల మెల్లఁ గాఱుక్రమ్ముకొని కడవలం ద్రిమ్మరించినట్లొకజడివాన కురిసెను. ఆవర్షంబునం దడిసి తడసి యాపులుంగు వేళకుఁ దొఱ్ఱఁ జేర లేక పోయెను. అప్పుడు దీర్ఘకర్ణం బనుశశం బొక్కఁడు భృశంబును వానను నాని యాశకుంతం బుండుతరుకోటరంబు చేరి, మెల్లఁగా నందు సుఖనిద్ర చేయుచుండెను. ఇంతలోఁ గపింజలము తననివాసస్థలి న్వెదకుకొనుచుఁ జిమ్మచీఁకటిలో వచ్చి లోన నిదురించు కుందేటిం గని

యదలించి కోపంబు గదుర నిట్లనియె. "ఓరీ! శశాధమా! నే నింటలేనిమొన వచ్చి నీవు కావరంబున నాగృహం బాక్రమించుకొని నిశ్శంకముగా శయనించు చున్నాఁడవు. ఇఁకనైన నాలస్యంబు చేయక నాయిల్లు నాకు విడిచి యవలికి లేచి పో. మాను పోకుంటివా నీప్రాణములు నీవి కావు." అనిన గరువంబున శశం బిట్లనియె. "చాలుఁ జాలు. నీబెదరింపుమాట లింతటితోఁ గట్టి పెట్టుము. దీర్ఘకర్ణునిముందఱనా బీరంబులు పలుక వచ్చితివి? వాపీకూపంబులును, తటాకంబులును, తరువివరంబులును నెవ్వరు ముందుగా నాక్రమించుకొందురో నాఁటికి వారివి గాని యెల్లకాలముఁ బ్రత్యేకముగా నొకరిసొత్తులు గావు. మా టాడక పో పో. పో నొల్లవే నెయ్యాడనైన నం దగవునకు రా పోదము" అనిన "న్యాయవాదమునకు రమ్మన్నచో రానన వచ్చునా? ఈరాత్రి పుచ్చి వేగినం బోదము. అందాఁక గొంచె మోపిక పెట్టుము." అని యాకొనవరాత్రి నట్లో వేగించి తూరుపు తెల్లవాఱు శశంబును లేపి, దానితోఁ దగవునకుం బోదము నకువు మని నాలుగడుగులువెట్టి, యాపిట్ట మావివాదములఁ దీర్పఁ గలవాఁ డెవ్వఁ డనిన దీర్ఘకర్ణుం డిట్లనియె "నర్మదానదీతీరంబున నధికర్ణుం డనుమార్జాలవల్లభుం డొకండు గలఁడు. అతఁడు బహుకాల వృద్ధుఁడు; బహువ్యవహారదర్శి; శాంతమూర్తి; సధర్ముఁడు. అతండే మనచిక్కు వదలింపఁ దగినవాఁడు." అనినఁ గాఁ బోలు నని యొడఁబడి యాకపింజలము కుందేటితోడఁ గూడఁ గాల్దెరువునం జని చని మిట్టమధ్యాహ్నమున నాజీర్ణోతు వుండు తావుం జేరెను. అహా! గాలంబు చేసి వయసు దల లుత్తరించుకొని పోవు చోటికే పాదంబు లెంతదూర మయినను, శక్తిరధారుల నీడ్చుకొని పోవును గదా; ఆ శశకపింజలములు గమ్యస్థానంబుఁ జేరి, పురోభాగమున వృద్ధ

మార్జాలునిం గాంచి, కపటధార్మికుండును కేవలజఠరపూరకుం డును అని యెఱుంగక యిట్లనియెను. "ఓ మార్జాలనాయకా! మాలో మాకు స్థలవివాదం బొక్కటి పుట్టె దానిని ధర్మ స్వరూపుల రగు స్వామిసమ్ముఖమునం దీర్చుకోవలెనని బహుదూరము నుండి యాస పడి వచ్చినవారము. మమ్ముం దడవు కూర్చుండఁ బెట్టక నిష్పక్షపాతముగా వేగిరము మా వ్యవహారంబు దీర్చి మమ్ము మా నివాసములకుం బంపివేయుము." అనిన నాతఁ డుపశమించి యిట్లనియె- 'అయ్యలారా' మీ రేమో దూరమునుండి చెప్పుచున్నారు. జరాభారం బునఁ జాంద్రాయణాదివ్రతంబులు సేయుచుండఁ గృశించి యింద్రియ పటుత్వము తగ్గియున్నవాఁడఁ గాన నా శ్రవణంబులు దూరమునుండి మీ వాక్యంబులఁ జిన్నఁగా గ్రహింప నేరకున్నవి. మీ రిరువురుం జెప్పికొనక చెవి చెంతం జేరి మీమీవివాదాంశంబులఁ దేటపడ నుచ్చై స్స్వరంబునం దెల్పుఁడి. మా కనుష్ఠానసమయంబు సమీపించు చున్నది; మాధ్యాహ్నికంబు లొనరించి నా ధర్మములు చేసికోవలెను. అయినను దగవు తీర్పఁ గలవా రెందఱో యుండ మీరు వారి నేరింగాదని, నే నేమో నిష్పక్షపాతముగాఁ దీర్చువాఁడ నని విని కడుదవ్వులనుండి వచ్చియున్నవారు. అట్టి మిమ్మూరక పంపుట మము బోఁటి సత్పురుషులకు ధర్మంబు గాదు. ఈలోకములోనే యెల్లకాలము నుట్టి కట్టుకొని యూఁగులాడఁ బోము. కాలధర్మము నొందినప్పుడు ధర్మమొక్కటి దక్క నీలోకములోని వేవియుఁ గూడ రావు. కాఁబట్టి యతిధర్మమును మాత్రము వేయాపదలు వచ్చినను జెడ నాడు కోక కాపాడుకొనుచు రావలెను. ఇది యెంతయు సత్యము. సత్య మెప్పుడును దప్పరాదు. సత్యమే సర్వశుభములకు మూలము. సత్యము నకుం దోడు భూతదయయు నుండవలెను. భూతదయయే సమస్త ధర్మ

ములకు నలంకారము. తన దేహమున నొక్క కంటకము సోకినంతనె యెంతనొప్పి కలుగునో యెల్లదేహధారుల శరీరవేదనయు నట్టిదే కదా యని యెఱింగి తత్త్వజ్ఞు లెప్పుడును హింసకుం గడుదవ్వుగఁ జరియింపు చుందురు. క్రూరకర్ము లీయర్థం బెఱుంగక దయయు ధర్మంబును విడిచి దేహయాత్రామాత్రమునకై పరోపతాపంబు చేయుచుఁ బాలు పడుదురు. "స్వాశ్రితావనసమోనహి ధర్మః" యని వేదములు ఘోషించును గదా? కాఁబట్టి యాశ్రిత రక్షణమునకు సమాన మగున ధర్మము మఱియొకటి లేదు. విషాదం బగు లోభంబును పుట్టి మొదట మొదలంట నన్నుగ్రహింప వలయును. ఎంత సంపాదించినను ప్రాణావసాన సమయంబున లోకములోని దేదైనఁ దనఁ గట్టుకొని పోదు మే! ఓయనార్యా! పాపభూయిష్ఠం బయిన యీ కలికాలంబున నీవెందఱ వశవర్తులం గావించుకొని యెందఱిచే నెన్ని దుష్కార్య ములఁ జేయించుచున్నావు? ఓహో! నీపేరు తలంపునఁ బొడమినంతనె నాగుండెలు పగులుచున్నవి! అని యవ్వాగురుబిల్లి చల్లని మాటలతో నల్లన ధర్మోపన్యాసంబులు సేయుచుండ నా శశకపింజలములు విశ్వా సముతో బిడాలమును డాయం బోయి రెండును రెండు చెవులలోను దనతన వ్యవహారమ్మును జెప్పుకొనుచుండ, పిట్టకగవు పిల్లి తీర్చ నున్న ట్లాజాతమార్జారంబు కాళ్ళతో నారెంటిని జిక్కంబట్టి యొక్కట మెడలు కొఱికి చిత్రవధం బొనరించెను. ప్రాణ ప్రయాణ వేళ న్నశశకపింజలములు: "అయ్యో! ఒక్కరాత్రికివ్వారు పరున్న నేమి యని యూరకుండక లేనిపోని వివాదంబు పెట్టుకొని తగవునకుం బోవున మనదుర్బుద్ధి యొకటి పుట్ట సుఖముగా బ్రదుక లేక వేకువ జామునఁ బడిపోయినట్లు లేచి యింతదూరము పరుగెత్తుకొని వచ్చి, యీకూళులని నాశ్రయించి వీనిమిథ్యా వాదములు విని వృథా భ్రష్ట

పడి దుర్మరణంబుఁ దెచ్చుకొంటిమి. పోరు నష్టి పొందులాభము నన్న లోకోక్తికి యెన్నఁడైన వ్యర్థ మగునా? వినాశకాలము సమీపించినప్పు డెవ్వరియాలోచనలు నేల పనికి వచ్చును? తానొకటి తలఁచిన దైవ మొకటి తలఁచును. 'లలాటలేఖా నపునః ప్రయాతి' యన వినమే?" అని చింతించుచుఁ బ్రాణములు విడిచెను. మార్జాలమును యథేష్టం బుగ రెండుమూఁడు దినము లాహారంబు వెదకికొనక్కఱలేక వానిని భక్షించుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రవర్ణుండు దూరదర్శిం జూచి, "మంత్రివరా! నీవు చెప్పినట్లు మేఘవర్ణుని కప కారాంతమునే చేయుదము. కాని ముమ్ముందు చేయు వలసినపని నొక దానిం జెప్పెదను వినుము. మనచే నశ్రమంబున జయింపఁబడిన కర్పూరద్వీపమునకు మరల నీమేఘ వర్ణునినే పంపుదము. ఈతండు చని యారాజ్యమునం గల యుత్తమ పదార్థముల నెల్ల నిరాయాసంబున నిచ్చటికిం గొనిరాఁ గలఁడు. అప్పు డాతెచ్చినవానిలోఁ గొన్నియపూర్వవస్తువుల మనయాప్తులకుం బుత్తము; కొన్ని మేలి వస్తువులు ప్రకృతివర్గంబున కొసఁగుదుము; మిగిలిన వానిని యథేచ్ఛముగా మన మనుభవింపఁగలము. అవయిని నిష్కంటకముగా మనమే యెల్లకాలము జలనంబు లేకుండ నాదీవి దొరతనంబు జెల్లింపఁ గలము. అను రాజువచనంబులు విని నవ్వి దూరదర్శి వినయ విధేయత్వంబులు కాన్పింప మెల్లఁగా నిట్లనియె. "దేవా! అనాగత కార్యంబులం దలఁచి సంతోషింపరాదని నయ విదులు పలుకుదురు. మనోరథ రాజ్యపాలనంబున నానందించువాఁడు కడపటఁ బేలసిండికుండం బగులఁ గొట్టుకొన్న మేదినీ దివిజునివలెనే విషాదంబునొందును. ఆకథ వినిపించెదను. వినుండి.

అయోధ్యానగరంబున దేవశర్మ యను బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు గలఁడు. ఆమహీసురుఁడు మహావిషువత్సంక్రాంతినాఁడు మఱియొక విప్రునియింట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుఁడై, యొక సక్తుపూర్ణశరావమును దానముగాఁ బరిగ్రహించెను. అందున కాతఁడు డెందంబున నమందానందము నొంది, యాసక్తు ఘటముఁ గొని యిరవున కరుదెంచుచుఁ గడుపార శ్రాద్ధభోజనంబు చేసి యుంటఁజేసి నడవఁజాలక యాయాసపడుచు బొజ్జ నిమురుకొనుచు మెల్లన మార్గంబున నొకకుంభకారుని గృహంబు చేరి యరుగు మీఁద దొంతరలుగా నిడిన కడవలకడఁ దనసీరుకాసెదోవతిం బఱచి, తలకుఁ జుట్టినయంగవస్త్రము తీసి చుట్టకుదురుగాఁ జేసి దానిపయిని సక్తుభాండంబు నిడి, సక్తురక్షణార్థంబు దక్షిణహస్తంబున దండంబు నొకదానిని ధరించి, యెడమచేయి తలగడగా నిడుకొని యావంచె మీఁద శయనించి, కన్నులర మోడ్చి మితిమీఱిన కోరికలు కోరుచు నిట్లు చింతించెను. "ఈసక్తువును మంచివెల వచ్చినప్పు డమ్మి యొకపాఁడిమేఁకను గొనియెదను. అది యేఁటేఁట రెండేసిపిల్లలఁ బెట్టుచుండును. అవియు వానికిఁ బుట్టినవియు సంవత్సరక్రమమున బెరిఁగి కొన్ని హాయనములలో బహుసహస్రము లగును. అప్పుడు వాని నన్నిటిని విక్రయించి నూఱు పాఁడిమొదవులం గొందును. ఆధేనుశతమును గతిపయాబ్దములలోఁ బెక్కుదూడల నీనును. అవి యన్నియుఁ గాలక్రమమున మందలుమందలుగా వర్ధిల్లి, దొడ్లునిండి పోవును. ఆవల వానిలోఁ గొన్నిటితో విరివిగా వ్యవసాయము సాగించి, పొలములలోఁ బండిన పంటలలోఁ గొంత విక్రయించి లక్ష సంఖ్యలధనము నార్జించెదను; మఱికొన్ని కోడెల నమ్మి సొమ్ము కూడఁ బెట్టెదను. అవిత్తముతో నత్తఱి నేను గోటీశ్వరుఁడ నగుదును.

ఆపిమ్మట మాయింట నేమూలఁ జూచినను రొక్కము వెక్కసముగా మూలుగుచుండుట నెఱిఁగి యెల్లవారును నాకు 'మేము కన్య నిచ్చెదము మేము కన్యనిచ్చెద' మని యింటిచుట్టును దిరిగి పోవుచుందురు. అందులోఁ గులగుణరూపసమన్విత యగు నొక్కతన్విం బెండ్లియాడెదను. ఆలలనవలన నాకు మారునిం బోలుకుమారుఁడొకఁడు కలుగును. వానికి మాసోమశర్మపేరే తప్పక పెట్టెదను. గృహకృత్య నిర్వాహణాయత్తచిత్తంబున నాసుందరి యందను నెత్తుకోక నా ముందట విడిచి పోవఁ గోపంబు పట్టలేక వెనుకపాటునఁ బోయి యా మగువ నీలగుడంబున నే నాలుగడవు లడఁచెదను." అను సమయమునఁ గొంచెము నిద్రవచ్చి ఱెప్పలు వాల్చి నిజముగా భార్య వచ్చి ప్రోలసిలుచున్నట్లు కలవరించి, యాగ్రహంబునఁ దనకుడిచేత నున్నదండముతో నాపింకకుండను భిన్నభిన్నములుగాఁ గొట్టెను. కఱ్ఱవిసరునప్పు డాదెబ్బలలోఁ గొన్ని యాచేరువ నున్న భాండపఙ్క్తులకుం దగిలి కొన్నికుండలు పగిలిపోయెను. ఆచప్పుడు విని యదరిపడి లోపలినుండి కుమ్మరివాఁడు పరుగెత్తుకొని వచ్చి యా వెడఁగుబాపనయ్యకు నాలుగుబహుమానంబు లర్పించి, వడివడి నావుడమివేల్పును జావడీ వెడల నడఁచెను. కాఁబట్టి యెందును రాఁబోవు కార్యంబులం దడవికొని, సంతోషించువాఁడు మున్నున్న దానిం గూడఁ జెడఁగొట్టుకొనుటయె కాక, సరివారిలో దూఱు పడయును.

అప్పుడు మయూరసార్వభౌముండు మంత్రిం జూచి యిట్లనియె: "దూరదర్శీ! నీ వీకథకును వచియించిన దంతయు నాదరణీయం బయి యున్నది. నీమాట చొప్పున మేఘవర్ణుని రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు కట్టఁ గూడదని మేమును నొప్పుకొన్నారము.

ఇఁకఁ గర్పూరద్వీపపరిపాలనంబునకు మనవారిలో నేరి నియోగింప వలెనో వాక్రుచ్చుము." అనిన సందేహంబు గావించి, సగౌరవముగా దూరదర్శి యిట్లనియె.

"దేవా! మన మిప్పు డాహిరణ్యగర్భునిఁ బరాజయంబు నొందింపం గలుగుట మాయోపాయముచేతఁ గాని, విక్రమపౌరుషంబుచేతం గాదు. అతఁడు మహాసత్త్వసంపన్నుండు; ప్రజారంజకుండు; అసమానమానమహితుండు. కావున నీయుపమానంబున కోర్చి యాతం డూరకుండువాఁడు కాఁడు. ఉన్నట్టుండి యెప్పుడో యే మఱుపాటున మనపయిం బడి పగఁ దీర్చుకొను సమయంబుకొఱకుఁ బ్రతీక్షించుచుండును. అతనిమంత్రియు ననన్యసామాన్య శేముషీమంతుఁడు; సర్వంకషప్రజ్ఞగలవాఁడు; సౌజన్యధన్యుఁడు; ప్రతాపదీపితుఁడు. కాలచోదితుం డయి వెనుక నతఁ డాతనిమంత్రంబు ననాదరంబు సేయుటంజేసి యీ మేఘవర్ణున కందుఁ జేరంగలిగెను గాని, హిరణ్యగర్భుం డిప్పు డాతనిమంత్రంబునే నమ్ముకొని ప్రవర్తించెనేని యింతకుముందు మన మెక్కడ నుండవలసినవారమో దేవరయే యూహింపఁ దగి యుండును. వెనుక నొకసారి నమ్మి భంగపడి యున్నవాఁ డవుటంజేసి తొంటియట్లేమఱి యుండక యిఁక జాగరూకతతో మంత్రివాక్యములనే వేదవాక్యములనుగా మన్నించుఁ గాన, ముందు మనయాట లేమియు నాతనికడ సాగవు. ఇంతియ కాక రాఁబోవునది వర్షాకాలము. జలపక్షు లగుటంజేసి యాతనిసైనికనికాయంబుల కది యాకాలంబున ననుకూలకాలంబై చూపట్టును. స్థలపక్షు లగుమనపక్షమువారికో వర్షాకాలదినంబులు దుర్దినంబులె యయి కానఁబడును. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితోడ సంధి గావించుకొని యాతనిరాజ్యం బాతని కొసంగుట సముచితకార్యము. హిరణ్య

గర్భుని సంగరంబున జయించితి మన్నప్రతిష్ఠ యీవఱకే వచ్చి యున్నది. దానంజేసి యిఁక దేవరకీర్తి లోకంబున శాశ్వతంబుగ నెల కొనఁ గలదు. అంతకన్న మనకుఁ గావలసిన దేమి? హిరణ్యగర్భుండు దేశకాలానుకూలంబు తెలియఁ గలిగి మరల సంగరంబునకు రాక తక్కఁడు. పరమర్మభేదనోపాయధౌరేయుం డగుసర్వజ్ఞునిబుద్ధిసంప దకుఁ దోడు సహాయసంపదం గూడఁ బడసి దండంబుతోడ దాడి వెడలి మనలం దొడరు మరాళరాజున కాజి యిచ్చి నొచ్చి యోడి, దిగ్దేశ ముల వ్యాపించిన యశస్సును గోలుపోక నిలుపుకొనుట యుక్తము; నేఁ జెప్పవలసినది చెప్పితిని. ఇంక దేవరయిష్టము." అనినఁ బకపక నవ్వి బలదర్పంబున నాతనిమాటలు పాటింపక శిఖండీంద్రుం డిట్లనియె.

నీవేమో లోకములో లేనియూహలనెల్ల సల్పి నేర్పు మెయి నిరాధారముగా నాకాశహర్మ్యమును నిర్మింపఁజూచు చున్నాఁడవు, కాని యది యుక్తిమారుతంబు తాఁకునకుం గదలక నిలువ నేరదు. సంగ్రామంబున సర్వంబును బోఁగొట్టుకొని ప్రాణమాత్రావశిష్టుం డై యోడి పాఱినహిరణ్యగర్భుం డెక్కడ? సంగ్రామవిజయగర్వో న్నతి న్నాఁకు లేక మలయుచున్న చిత్రవర్ణుని నాశింప భండనంబుం దాఁకి మానప్రాణంబులు గోలుపోక నిలిచి గెలుచు టెక్కడ? ఈమాట లెవ్వరయిన విన్న నవ్వుదురు. బాహుబలంబున నార్జించు కొన్ననేల నాఁచికో లేక నిష్కారణముగాఁ జేవిడుచుట వీరధర్మంబు గాదు. రణవిజితుం డగుహిరణ్యగర్భుం డిప్పుడు నాచేతిలోనివాఁడ. అతని నాతనిరాజ్యంబును నాయిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁగలవాఁడను. నీ విఁక వేయి చెప్పినను రాజ్యంబు విడువఁగలవాఁడను గాను. ఇంక నీవిషయమున నీవు నాతోడ నేమియుఁ జెప్ప వలదు." అని, వీర గర్వంబునఁ గొలువు విడిచి లోపలిమందిరంబునకుం జనియెను. అంత

మంత్రి మొదలగువారును దమతమ నెలవులకు నరిగిరి. నేనును దేవరకు వార్తావిశేషంబులు విన్నవింపఁ గ్రన్నన జనుదెంచితిని. అని ధవళాంగుండు సర్వంబును నివేదింప, రాజానుమతంబున సర్వజ్ఞుం డాతని కిట్లనియె "ధవళాంగా! నీవు మార్గాయాసంబునఁ గడు బడలి యున్నవాఁడవు. ఇప్పుడు గృహంబునకుం బోయి యాయాసట వాపికొని, పిమ్మట నెమ్మదిగా మఱియొకసారి దొరవారిని సందర్శించుకొమ్ము. నీకు మేము మిక్కిలి శ్రమ యిచ్చినారము. నీస్వామిభక్తికిని గార్యనిర్వాహకత్వంబునకును స్వామియు నేమును స్వాంతంబున నంతయు సంతసించినారము. నీ వింకఁ బోయి రమ్ము." అని వీడుకోలిచ్చిన, వాబకంబును మనంబునఁ గరంబు నయంబును భయంబును గదుర తేనికిని మంత్రికిని మ్రొక్కి తనయిక్కకుం జనియెను.

ధవళాంగుండు నిజమందిరంబున కరిగినయనంతరంబున హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితోడ నేకత ముండి, కార్యాలోచనం బడిగినఁ బ్రెగ్గడ యిట్లనియె. మన మీాపఱకే బవరంబున నోటువడి నాశ చేసియున్నవార మగుటంజేసి, యిప్పు డావిరోధి నరూధినీజాలంబు నెక్కటింనాఁకి వీఁక చెడక నిలువఁజాలము. బలశాలి యగు విరోధిని సాధింపఁ గలఁవు గొన్నవాఁడు. అంతకంటె బలవంతునితోడ జెలికారంబు నాటించి యామేటిమగనిం దనవైరిమీఁదికిం బ్రేరేపవలయునని నీతివిద్యావిదులు పలుకుదురు. గంధగజం బుబ్బలితోఁ దగులుకొన్నప్పుడు గంధగజంబే లేవనెత్తవలెనుగాని యాపని యొక్క మొక్కడిమ్మకంబుచేతఁ గానేరదు. సింహళద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలాభిధానసారసకులపవిత్రుండు మనకుం బరమమిత్రుండు గలండు. అతనిపాలి కిప్పుడ దూతను బంపి, జంబూద్వీపంబుపయి దండు వెడలి మనకుఁ దోడుగాప వేఁడుకొనవలయును. ఇప్పటి కిదియ నాకుం జూడ నవశ్యకర్త

వ్యర్థంబుగాఁ దోఁచుచున్నది." అనిన ఱేఁడునుఁ గడు నలరి మంత్రిం గొనియాడి, తదుక్త ప్రకారంబున వేగంబ సుగుప్తంబుగా నొకలేఖ లిఖియించి, పదిలంబుగా ముద్రవైచి, విచిత్రుండను బకంబును రహస్యంబుగఁ బిలిపించి, యాలేఖ నతనిచేత నిచ్చి సింహళద్వీపంబునకుం బుచ్చెను.

అంత నచ్చటఁ జిత్రవర్ణుండు మఱియొకనాఁడు నిండుకొలువుండి నానావిషయంబులు ముచ్చటించుచుఁ, బ్రసంగవశంబునఁ గర్పూరద్వీపముమాట వచ్చి మేఘవర్ణునితో నిట్లనియె. "ఓయీ, మేఘవర్ణా! నీవు బహువారములు కర్పూరద్వీపమునుండి వచ్చితివి గదా? హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టిగుణములు గలవాఁడో యాతనిమంత్రి చరిత్ర మెట్టిదో నీవు చక్కఁగా గ్రహించి యుందువు. కాఁబట్టి వాని నెల్ల మాకడ వివరింపుమా చూతము." అనినఁ గాకం బిట్లనియె: "హిరణ్యగర్భమహారాజు మహాశయుఁడు; సత్యసంధుఁడు; జాగరూకుఁడు. మంత్రి సర్వజ్ఞుండును సర్వవిధంబుల సమర్థుఁడు; ప్రెగ్గడతనంబున నాతనికోడ నీడగు ప్రయోజకుని నొండొకనిం గానము." అనినఁ జిత్రవర్ణుండు తల యూఁచి మందహాసపూర్వకంబుగా నిట్లనియె: "అంతటి మహాశయుం డగుటచేత నాహిరణ్యగర్భుఁడు నీచేత నంతసులభముగా వంచితుఁ డయ్యెను? ఏదేదీ! ఇఁకఁ గొంత చెప్పుమా!" అనిన వాయసముఖ్యుం డిట్లనియె. "విశ్వాసముకతంబున నేమఱి యున్నవానిని వంచించుట యొక ఘనకార్యము కాదు. నమ్మకముచేతఁ దొడమీఁదఁ దల నిడుకొని సుఖముగా నిదురించుచున్నవానిని గొంతు కోయుట యొకపౌరుష మగునా? నల్లని వెల్ల నీళ్ళును దెల్లని వెల్లఁ బాలును ననుకొను నమాయికులు తమవలెనే లోకములో నెల్లవారును సత్యవాదులును

సన్మార్గవర్తులును నిష్కపటులును ననుకొందురు. లోపల నుండు మాయలును మర్మములును నెఱుంగరాకుండ నేర్పుమెయి బొంకులు చెప్పు తేనెమాటలకు మోసపోయి ప్రథమమున వారివలలం దగులుకొందురు. ఒకటి రెండుమాఱు లనుభవమయినమీఁదటఁ దరువాతివిషయములలో మిక్కిలి జాగ్రత్త గలిగియుందురు. ఎవ్వరైనఁ గ్రొత్తగా వచ్చినవానిగుణంబు లిట్టివని వానిమాటలనుబట్టి నిశ్చయించుకోవలెను గాని మనసులో నేమున్నదో లోపలఁ జొచ్చి చూడలేరు గదా! పూర్వ మొకయజ్వనుఁడు కొందఱు ధూర్తులచేత మోసపుచ్చఁబడలేదా! దేవర కాకథ, వినిపించెదను వినుండు.

బ్రాహ్మణుఁడు పరమఛాందసుఁ డొకఁడు తన యధ్వరార్థంబు నల్లమేఁక నొకదానిం గొని మెడకుఁ బగ్గ మగ్గలముగా బిగించి మించువేడుకతోడ నింటి కీడ్చుకొని పోవుచుండెను. త్రోవలో నొక చెఱువుగట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి చూచి దుర్నయంబునఁ గొందఱు దుర్మార్గు లాయజంబును గాఁజేయవలెనని తలంచి తమలోఁ దామిట్లు చింతించిరి. ఈధరామరుం డదె బలిసినమేకపోతుం గొనిపోవుచున్నవాఁడు. ఒక్కనిమ్మ మిచ్చి కొంద మన్నను మఱి కిట్టి క్రొవ్వినది సాధారణముగా దొరకదు. ఈవైదికశిఖామణి నేలాగునైన వంచించి యీఛాగంబు నిప్పు డపహరించితిమని వారముదినముల వఱకుఁ బుష్కలముగా మన మనవ్యాపేక్షంబుగ మాంసభక్షణంబు సేయవచ్చును. అనునెడ నొకధూర్తుఁడు నడుమ నడ్డము వచ్చి యిట్లనియె. "ఈబ్రాహ్మణుఁడు పిశాచమువలెఁ బట్టుకొని యేమఱక యీమేఁకం గొంతున కురి పోసి ధరాపరాగంబు రేఁగ లాగుకొని పోవుచుండఁ, బట్టపగలు నట్టనడుపథిలో మన మెట్టు దీని నెత్తుకొని

పోయి ప్రజలకన్నులు గప్పఁ గలము? రాజభటులును భయంకరు లయి యమకింకరులవలె దండహస్తులై యూర నెల్లెడఁ దిరుగులాడు చున్నారు. మనల నొకవేళ దొంగల మని పట్టుకొనిపోయి, చండ శాసనుం డగురాజునెదురం బెట్టినఁ గ్రూరశిక్షలకుం గురి కావలసి వచ్చును. దైవ మిచ్చినదానిమాత్రము సుఖముగఁ గుడిచి కూర్చుండ లేక తల క్రొవ్వి యకార్యకరణంబునకుం జొచ్చితిమేని, మన కందఱకు నేకకాలంబునఁ గాలంబు చేరు వగును. ఈవ్యర్థప్రయత్నముచే మన కవమానం బగుట దక్క నభిమతకార్యసిద్ధి యొదవ నేరదు. నాబుద్ధి విని యిట్టి ప్రయత్నంబు మానుడు." అనినం బకపక నవ్వి చాల్యమను నెండిరుఁడు మోసపుఁబనుల నాఱితేఱిన యొకవృద్ధవంచకుం డిట్లనియె.— నీకు లోకానుభవంబు చాలమింజేసి బేలతనంబున బాల వాక్యంబులు పలుకుచున్నాఁడవు. నిజముగా నావంటి ప్రౌఢుఁడు దలఁచుకొన్న నీయల్పకార్యంబు సాధించుట యెంత పని? ఫాలాక్షు నైనను మోసపుచ్చి యభిమతంబు తుదముట్టించును. చూడుడు మే నిదె నీవు చూచుచుండ నాశక్తిచేత నీమేకపోతును గుక్కనుజేసి తీసుకొని వచ్చి మీ కందఱకుఁ గాంక్షలు దీఱ దీనిమాంసమున విందు చేసి మీచేత నిప్పుడె మెప్పించుకొందును. తొల్లింటికాలంబున నొకమర్క టంబు మకరంబును మోసపుచ్చి కాదే తనప్రాణంబులఁ గాపాడు కొనెను. మీ కక్కథ వక్కాణించెదఁ జక్కఁగా వినుండి.

పశ్చిమసముద్రతీరంబున నుండునడవియందు బలవర్ధనుఁ డను ప్లవంగపుంగవుం డొకండు వసియించుచుండును. అతండు వార్ధక్యం బున హీనసత్త్వుం డగుట చూచి జ్ఞాతులు సర్వముం దోఁచుకొని యాతని నిల్లు వెడలనడఁచిరి. బలవర్ధనుండును నదవులపాలయి పోయి పోయి, దపతీనదంబుతీరంబున ఫలభరితంబై యున్నయొక్క మేడిచెట్టు

నాశ్రయించి, తత్ఫలాహారంబున శరీరధారణంబు గావించుకొను చుండెను. ఇట్లు ఫలమాత్రమునఁ బ్రాణధారణము జేసికొనుచు నా యుదుంబరవృక్షముమీఁదఁ జిరకాలము నిర్విచారముగా నుండి, యొక్కనాఁడు పండ్లం దినుచుండ వలకేలం బట్టుకొన్నపండు ప్రమాద వశంబునం జాఱి నీరంబులం బడ బుడబుడశబ్దం బొక్కటి పుట్టెను. వానరమున కా నినదము శ్రవణానందముగా నున్నఁ దనమర్కట చేష్టలు బయల్పడ బలవర్ధనుం డవారిగ వారిలోపల ఫలములఁ బడ వేయఁ జొచ్చెను. దైవవశంబున నావేళను ఛాయకయి వచ్చి చెట్టు క్రింద నీడం బండుకొని యున్న క్రకచం బను మకరం బొకపండు గొని చప్పరించి జిహ్వా కింపుగా భక్షించి రుచి మరగి మఱియు నోరూర వానరము రాల్చుఫలములనెల్ల మెల్ల మెల్లఁగా నాలుక త్రుప్పుడుల్ల నారగింపసాగెను. ఇట్లు ఫలాపేక్షంజేసి యా మొసలి ముసలి కోఁతితో మైత్రి చేసికొని, యిల్లును వాకిలియు మఱచి యాలుబిడ్డలం దలపెట్టక నెలలకొలంది నిచ్చటనే కాలక్షేపము చేయుచుండెను. అంత గృహాం బున నాతనిగృహిణి దుస్సహం బగుపతివిరహంబునకుం దాళఁ జాలక పెనిమిటిం దలఁచుకొని యహోరాత్రములు నేత్రముల నీరు సంతత ధారగాఁ గాఱ నేడ్చుచు, నొక్కదూతిం బిలిచి ప్రాణనాయకుని విలంబనకారణం బారసి యాతని సుఖవార్తను జెవుల వేసి మేనం బ్రాణంబుల నిలుపు మని బహువిధంబులఁ బ్రార్థించెను. ఆదూతికయు నతిరయంబునం గదలి వెదకుచు వచ్చి యా మేడిచెట్టునీడను గోఁతి తోడఁ గూడ నుండి వేడుకమాట లాడుచున్న క్రకచునింజూచి పోయి దీనాననంబుతో నామానిని యడుగులఁ బడి, "మగువా! నీమగఁ డొకకోఁతిముగుదం దగులుకొని మగుడ నెలవునకు రాఁజాలకున్నాఁ" డని, యున్నవి కొన్నియు లేనివి కొన్నియుఁ గల్పించి గుడనీరు గుక్కు

కొనుచు వెడలి చనెను. పతి యొక్కఁడొక సతిం దవిలి యున్నాఁ డన్న పలుకులు ములుకులవలెఁ జెవిని బడినమాత్రమున నల్లము నల్లన నొల్లఁబోయి యుల్లసఁ దెలి వొందిన యా ముసలి చెలువ చెలువుని నడతం దడవి మనమోయ వెచ్చ నూర్పుచుండెను. ఇచటఁ గ్రకచుండును దూతిక యేతెంచి దవ్వుల స్మగిడి పోవుట ద్వారము నుండి పొడగని గుండెలు తటతటం గొట్టుకొన, అది సదనంబునకుం జని తనమీఁదఁ గామినితో నేమి నేరములు చెప్పునో యని యచట నిమిషమయినఁ గాలు నిలువక, వడివడి స్వంగతికాని వీడుకొని, యింటి కేగు నప్పుడు శూన్యహస్తములతోఁ బోఁగూడ దని చేడియకు నూడిదగా నిడఁ గొన్ని మధురతరపరిపక్వ ఫలంబులం గొని వాటూవాటిఁ జనియెను. ఈలో నామకరాంగన తన చెలుల వలనం బతిరాక మున్ముందర యెఱింగి, చెలికత్తెయలు నూరెలం జేరి విలపించుచుండ, మూసినకన్నులు తెఱవక పడి యుండి మూలుగుచుండెను. క్రకచుండును దార ద్వారసించి కాంచి హృదయంబు పగిలి నోరుగద్దదికం దగులు వడఁ బడఁతిం బిలిచి యలబ్ధ ప్రతివచనుండయి, తత్తరంబున నిదియే మని చెలికత్తియల నడిగిన నత్తరుణు లిట్లనిరి. "నీవు వెనుక మఱచి, పోయినపోకగాఁ బోయి యింటిమొద్దఁ జెడ్డ మేమయినను సరేయనుకొని పెలదినములనుండి బొత్తిగా నిల్లు త్రొక్కచూడకుంటివి. నీవరిగినమఱునాటి దినము మొదలుకొని నీభార్యకుఁ దీఱనివ్యాధి పట్టుకొని దినదినక్రమమున రోగము ప్రబలి నేఁటియుదయము నుండి మాట పడిపోయినది. తెవులు కనఁబడినది మొదలుకొని రాత్రియనక పగ లనక తిరిగి, కన్నకన్నవారి కాళ్లెల్లం బట్టుకొని సొమ్మునకు వెనుక ముందులు చూడక మేము మాచేత నయినపని లోకములో లేనిసిద్ధౌషధముల నెల్ల నొకటి కాదని యొకటిఁ బోయించితిమి. ఆఁడువార

మింతకంటె నేమిచేయఁగలము? చేసినయుపాయములెల్ల నేమాయెఁ బడుచున్నవో కాని లేశ మయినను గుణ మగపడలేదు. మందులు పోసి పోసి విసిగి వైద్యులు కడచికిత్స యొకటి చెప్పిరి. కోఁతిగుండెకాయ నేయత్నముచేసి నైన సంపాదించి దానిం బాలతో నాలుగుదినములు సాయంసమయమున సేవించుచు వచ్చిన రోగము నిశ్శేష మయి యీమెదిక బ్రతుకఁగలదనియు, లేకున్న జీవితాశ వదలుకోవలసిన దనియుఁ దెలియఁ జెప్పిరి చెప్పఁగాఁ జెడఁగాఁ గాఁపురములు గావు. మేము చెప్పవలసినది చెప్పితిమి. ఇఁక నేపాట్లు పడి వానరహృదయము తెచ్చి భార్యం బ్రతికించుకొందువో మీఁద నీయిష్టము." అనినం గొంతతడవు నిశ్చేష్టితుఁ డయి వితాకు గదిరి యుండి, యేమియుం బాలుపోక యాకసమువంకఁ దేఁకించి పరిపరివిధంబులఁ జింతించి తల పంకించి, యెట్లును బోనీ తీఱ దని నిశ్చయించి, నారికడ నోరు మెదల్పలేక కదలి చనుచు మార్గంబున నిట్లు చింతించెను. ఇంట భార్య చూడఁ బోయిన వచ్చెడు ప్రాణముతోను బోయెడు ప్రాణముతోను నున్నది. వైద్యులో యసాధ్య మయిన యౌషధముం జెప్పిరి. సాధ్య మయ్యెఁబో నెయ్యునిం బొలియించునంతటిపని పుట్టును. బలవర్ధనుండు దక్క నాకు మఱియొక్క కోఁతి యెక్కడ జిక్కును? వానర హృదయ మెత్తెఱంగునఁ దెత్తును? లేక యీయవస్థలో నున్న నన్ను తాంగి నెట్లు మందు వేయక బలవంతముగాఁ జంపుకో నేర్తును? భార్య నిమిత్తము మిత్రద్రోహము చేయుట తగ వగునా? కాదని యొప్పరికించిన నిష్కారణముగాఁ బందువంటి కాఁపురము కూలి పోవుచున్నది. మిత్రవధంబు దురితంబులలో నెల్ల దురితంబు; జాయ తన కాయంబులో నర్ధం బగుటం జేసి యాలిం గోలుపోవుట యాత్మవధంబు కంటెను బాతకంబు. లోకములోఁ దన్ను మాలినధర్మము లేదు

గదా? నాకున్నదృష్టి నీవిచారింప మిత్రుని ప్రాణంబులు గొని యొనఁ బ్రాణేశ్వరీప్రాణత్రాణంబు గావించి యిల్లు నిలువఁ బెట్టుకొనుటయే యుచితము.” అని కృతనిశ్చయుం డయి వడియడుగులు నడచి యంతటిపావంబున కొడిగట్ట నొకపట్టున మన సొప్పక డోలాందోళనంబు నొందఁ గ్రమ్మఱఁ గొంతవడి విచారించుచు నిలువబడి, కడకుఁ జావనిశ్చయుండై, బలవర్ధవధోద్యోగంబున నేగుదెంచిన చెలికానిం గని యావనచరవల్లభుం డిట్లనియె. “మిత్రమా! చిత్ర మయ్యెడును. కళత్రముం జూడ వేడుక పడి గడియ క్రిందట నని యింతలోనే యేల తిరిగి వచ్చినాఁడవు? నీరాకకుం గలకారణము తెలుపు ....” అనిన నానక్రంబు వక్రంబుగా నవ్వి యిట్లనియె. “నీచేత ననుజ్ఞాతుండ నయి మందిరంబునకుం జని నాను దరిం గని యమందానందంబున నీవిచ్చిన స్వాదుఫలంబుల నొసంగిన సంతసంబునం బొంగి యాయంగన కొన్ని మెసంగి, వానిరుచి కచ్చెరువు పడి “యీపండ్లెక్కడివి? వీని నీకిచ్చిన పుణ్యాత్ముఁ డెవ్వఁడు? నీవిన్నాళ్ళదాఁక నెక్కడ మసలితివి? చెప్పు” మనిన, నేనిట్లు చెప్పితిని: ‘తపతీనదియొడ్డున నుండు మేడిచెట్టుమీఁద బలవర్ధనుం డను తరుచరసత్తముం డొకఁడు కలఁడు. ఆతఁ డనింద్యచరితుండు; స్నేహపాత్రుఁడు; నాకుం బరమమిత్రుఁడు. ఆదయాళుని యాదరణంబున సమస్తము మఱచి యాతనికడ నపూర్వసుఖం బనుభవించుచు నిందాఁక వదలి రాలేకుంటిని ఆమహామహుండు నన్ను సాంత్వనవచనంబుల వీడుకొలుపి యమృతోపమానంబు లగు నీఫలంబుల నిచ్చి నీయొద్దకుం బుచ్చెను.” అని నీ యుపకారకృత్యంబులు స్తుతిపాఠకుగతిం బొగడి నీసుగుణసంపదను సహస్రముఖంబులం గొని యాడితిని. నీచెలియ లావలుకులు విని నన్నుఁ గినిసి ‘ఓయి! కృతఘ్నుఁడా! సుహృత్తముఁ డైన యావనచరోత్తముని నీతోడఁగూడ మన

భవనమునకుం గొని వచ్చి మనపాలిటివేలువ్పుం బోలెఁ బూజించి జన్మసాఫల్యంబు గాంచక యాచెట్టుమీఁద నొంటిం దిగవిడిచి వచ్చితివే? ఇప్పుడ పోయి యాకపికుల గ్రామణికి నాప్రముఖ్యుని ప్రముఖ్యుడకుం దోడితెచ్చి మఱి నాతోడ మాటాడుము." అని పధరి నన్నిచటికిఁ బంపిన నిన్నుఁ వెంటఁ బెట్టుకొని పోవచ్చితిని. నాప్రార్థనం బంగీకరించి వేగమ మదీయాగారంబునకు విచ్చేయుమా. పోదము!" అని యాకపటాత్ముండు మిథ్యావినయంబునఁ బలికిన నావానర వరుండు నెయ్యునిమాట కడ్డ మాడలేక యియ్యకొని యిట్లనియె; "మకరా! నాకు నీయిల్లు లాఁతియిల్లు కాదు; నీయాగారంబున కరుదెంచి నీవలని సత్కారంబులం బడయుటకు నాకేమియు నడ్డంకి లేదు. కాని, యొక్క ప్రతిబంధము మాత్రము కనఁబడుచున్నది. నేను వనచరుండనయ్యును నీవనంబులను చరియింపఁ గలను గాని మీ రుండు వనంబులఁ జరింపఁ జాలను. మీగృహంబున కెట్లు రాఁ గలుగుదునో చెప్పుము." అనిన మకరంబు కరంబును మింటివంకఁ జూచి యాలోచించి యిట్లనియె. "నే నంత విచారింపక నిన్నుఁ బిలుచుకొని పోఁదలచినాఁడను గాను. నాయిల్లు నీకు రా రాని చోటు గాదు. మేముండినది యీయేటిలంకలోని యొకసుందర మందిరము. దానిచుట్టుపట్టుల ఫలవృక్షము లనేకంబులు గలవు. అదీవిమానోజ్జ్వలకం బేమని చెప్పుదును? అది భూతలస్వర్గంబు నాఁ జూడ్కికి వేడ్క గొలువుచుండును. తేవును మావును మామంది రంబున సపర్య గొనుచు నిచ్చ వచ్చినప్పు డెల్ల నందు విహారంబు సలువుచుండవచ్చును. మార్గంబున నీకొక్క యుపాయంబు గలుగ కుండ నిన్ను నావీఁపుమీఁద నెక్కించుకొని యుపాయముగాఁ గొని పోయి మాయావాసంబుం జేర్చి నీచెలియ లత్యంతతాత్పర్యంబున

నాసహించినశాకపాకంబులతోడి భక్ష్యంబుల నుపాయనంబు చేసెద. నీసోదరి మనరాక కెదురు చూచుచుండును. రమ్మా పోయివత్తము." అనిన మాటలుగూటాడక యాకీశలోకేశుండు నృత్యావతీర్ణుం డయి క్రకచునివీఁపునందూఁకెను. దూఁకుటయు తడవుగా మకరంబు సుకరంబుగా వానరంబును వెన్నున నిడుకొని చనుచుఁ దెన్నునఁ దనలోఁ దానిట్లు పలుకఁ జొచ్చెను. "అయ్యయో! ఎంతదారుణకర్మంబు గావింపఁ జూచుచున్నాఁడను! ఒక్క యాఁడుదాని నిమిత్తము మిత్రమునుం దోరించి ఘోరపాతకంబు కట్టుకోవలసి వచ్చెఁగా! ఇఁక నేదుర్గతికిఁ బోదునో యెఱుంగను. నను వంటిదుష్టాత్ములెందైన నుందురే! దైవమా! నే నేమినిందలపాలు గావలయునో" అని యారటంబుగ ననుకొనుచు ఖిన్నహృదయుండై చనుచుండఁ గపిపుంగం డించుక గ్రహించి, "మిత్రుఁడా! ఇప్పుడు నీమోముజాడఁ జూడ నొండొకవిధంబుగా దోఁచుచున్నది. నీయందు మున్నున్న యుత్సాహంబు గానరాదు. చిత్తంబు విచారాయత్తం బయి తత్తఱించుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్నది. దేహములాధివ్యాధిజరాన్వితములు; గృహమున నాసహోదరి సేమముననున్నది కదా?" యనెను. క్రకచుండు పలుకులఁ దడఁబాటుపడుచు 'నీ చెల్లెలు కొంచెము వ్యాధిబాధిత యయి యున్న' దనెను. అంతటి యల్పరోగమునకా నీ మొగ మింత చిన్నవోయినది? చీటికి మాటికిఁ దాలిమి దిగనాడుట మగపాడి గాదు గదా యని బలవర్ధనుండు పలికెను. 'ప్రబల వ్యాధిపీడిత యయియే యున్న' దని క్రకచుండు సందేహించుచుఁ బలికెను. అంత నశ్రుమిశ్రితాక్షుండయి వానరాధ్యక్షుండు; 'వైద్యులం బిలిపించి వేగిరము దివ్యౌషధప్రయోగము చేయించినావు కావా?' యని యడిగెను. 'ఏమి

మాయరోగ మెఱుఁగను; వైద్యు లెంతమంది యెన్నిమందులను వేసినను గుణ మియ్య లేదు — నిన్నట్లు వీడ్కొని పోయి చూచు నప్పటికి నీచెలియలు యమయాతన పడుచున్నది; నాకుం జూడ నీ రోగము కుదిరి జీవించుటయె కష్టముగాఁ దోఁచుచున్నది' అని క్రకచుఁడు బదులు చెప్పెను. విని వనచరుఁడు 'ఇది యేమి? మిత్రుఁడా! ఇంత వెఱ్ఱిపని చేసితివి! ఇంట భార్య యిట్టియవస్థయం దుండఁగా మందును మాకును విచారింపక యింటి న్విడిచి మిత్రుని యొద్దకు రాఁ జిత్త మెట్లొప్పెను? విందునకుంబిలువ నోరెట్లాడెను?' అని మందలించెను. 'ఘనవైద్యులు కొందఱు కోఁతగుండెకాయతో మ దీయవలెనని చెప్పుచున్నారు. అందునిమిత్తమయి వచ్చితి' నని యాక్రకచుండు శోకవ్యాకులితహృదయుం డగుకతంబున మఱి పోయి తనగుట్టుబయలఁ బెట్టెను. ఆమాట విన్నతోడనె ప్రాణములు గిలఁగిఁ బాఱి మేను చెమర్పఁ గొంతవడి యామర్కటంబు దిగ్భ్రాంతినొంది యుండి యింతిలో డెందంబుకుందు డిందు వఱచికొని "అయ్యో! ఖల్వాటుఁడు సూర్యాతపమునకు సహింపలేక తాళవృక్షచ్ఛాయకుం బోవఁ దాఁటిపండు పడి తల పగిలినట్లు దైవోపహతుం డగువాఁ డెందుఁ బోయినను నాపదలు వెంట వచ్చును గదా! అడవిని వదలి మృగసంచారము సహితము లేని సముద్రతీరముఁ జేరియు, మృత్యు ముఖప్రవిష్టుండ నైతిఁ గదా' యని వగచుచుఁ దచ్చికొల్పంబున నిట్లనియె: "క్రకచా! యెంతపిచ్చిపని చేసితివి! వానరహృదయంబు కొఱకు వచ్చినవాఁడ వామాట నించుక మిత్రునిచెవిని వేయవలదా? ముందె చెప్పిన మదిమి గదరి యింట న్మాయలేక మీఁద చెట్టుసం దవిలించి యుంచిన నాగుండెకాయ నవ్వుడె కూడఁ గొని వత్తును గదా! నీమనోగతంబు నెయ్యునికడ న్మఱుఁగుపఱచు పని చెఱచితివి.

ఇట్టి నీవు నీకళత్రమునకు శత్రుఁడవుగాక మిత్రుఁడ వే? మన కింత వఱకు నడిచిన దంతయు వృథా త్రిప్పట యయ్యెను. అయిన నేమి? శీఘ్రంబ మరలి మేడిపొంత కరుదెమ్ము. గుండెకాయుంగొనివత్తము." అను మాయమాటలు నమ్మి మకర మావానరమ్మును గ్రమ్మఱ మేడికడకుం గొని తెచ్చి విడిచెను. ఇటఁ బ్రాణములు దక్కిన వని యామర్కట మొక్కవడి భూరుహంబు నెక్కి వెక్కిరించుచు, హృదయమును లేదు గిదయమును లేదు పో పొమ్మని క్రకచుని గద్దించెను. అది చూచి మొసలి మోసముం దెలిసికొని యేవలను మోస మెట్టిదో యెఱుఁగని నన్నును నీముసలికోఁతి యిట్లు మోసపుచ్చెఁగా యని వగచుచుండఁ బ్లవంగ మిట్లనియె. "నీవు ప్రసాదపురస్సరముగా నన్నెన్నియో యుపచారవాక్యంబులు పలికి నీటల తటఘటితాంజలివై నీయింటికి రమ్మని దేవురించుటం జేసి, పాపపు మోమోటమి నోరునొక్కరానన లేక మోస పోయితిని గాక నన్నుఁ బ్రతారింప నీతర మగునే? ఓరి మూర్ఖాత్మా? మాటదాఁటకవచ్చి చేపడిన వాడే తప్పించుకొనిపోయెనుగదా యని సంతాపంబునొందక యీపాటి నీదారిం బొమ్ము. ఒకకూర్మముచేత నక్క యంతటిది మోసపోయి నది. ఇక నీవనంగా నెంతవాఁడవు? వినవలతువే నాకథఁ జెప్పెద వినుము."

కర్ణాటక దేశమునందుఁ గావేరియను నదియొక్కటి ప్రవహించుచుండును. సాగరసంగమునకు సమీపంబునఁ దత్తీరంబున నొక్క వటమహీరుహము గలదు. ఒకనాఁటిమధ్యాహ్న సమయంబున నొక కమఠంబు జలంబులు వెడలి వచ్చి యచ్చెట్టునీడను సుఖముగా నిద్రించుచుండెను. అప్పుడు తత్ప్రాంతకాంతారంబున నుండు ఫేరవం బొక్కటి యామేట నీరువట్టు మాన్పుకొనం జనుదెంచి తీయనిపానీ

యంబు లాహ్వాయనంబుగఁ బానంబు చేసి యాసమీపపాదపచ్ఛాయం బవలంబించి యున్న తాఁబేలుం గాంచి పరమసంతోషంబున మెల్ల మెల్లఁగాఁ దారుచుం బఱతెంచి యేమఱుపాటున దానివీఁపుమీఁదఁ దనపాదంబు నూఁది త్రొక్కెను. అంత నాతాఁబేలు మేలుకని కీ లెఱింగి కాలునుం గేలునుం దటాలున ముడుచుకొని తల పొట్టలో నిముడుచుకొని కదలకుండెను. క్షుధార్తం బగుమృగధూర్తంబును బడంబున దాని నదిమి పట్టి యిట్టట్టు పొరలించుచుఁ గోఱలు మొఱకలు వాఱఁ గొఱుకుచుఁ గూర్మంబు మర్మంబులు భేదింపఁజాలక చాలసేపు విడిచిపోవను మనసు రాక క్రిందనుమీఁదనుం బడుచుండెను. అక్కరణి నది మిక్కిలి చిక్కులు పడుచుండ నక్కూర్మం బెక్కరణి నైన నీముక్కడినక్కను డక్కువెట్టి ప్రాణంబులు దక్కించుకొనెదఁ గాకని తలఁచి యించుక యాలోచించి మాయ యుచ్చువడ నిట్లనియె. "ఓజంబుకోత్తమా! తత్త్వం బెఱుంగంజాలక యేల యాలాగున వృథాప్రయాసంబు పడియెదవు? నీవీకైవడి వేయేఁడులు కొఱికినను నాయొడలు నీకుఁ గొఱుకుడు పడఁగలదే? నీవేవిధంబునను నను వధించి యాపోవ నామాంసంబు మెసవక యువలఁ బోవని తలపోసి యీమనుగడ పయి నాసను గోసి యనాయాసమరణంబు నొంద నిశ్చయించుకొన్నాఁడను. విషములో నిబ్రదుకు; మాకెప్పుడును మృత్యువు శిరసుపై నాడు చుండును. కాఁబట్టి యాఁకొన్న మహానుభావునకు నీకొక్కచక్కనియుపాయం బుపదేశించెదను. వినుము: నన్నుఁ గ్రన్ననం గొనిపోయి నీరంబులం జేరిచి కొంతతడ వందు నాననిచ్చిన, నామేను వెన్నవలె మెత్తనయి నిమిషములో నీచిత్తమువచ్చినట్లగును. అప్పుడు కడుపార నామాంసంబుతో సుఖపారణ చేసి నీవలసినచోటికిఁ బోవచ్చును. అట్లు చేయుము." అనిన గోమాయువును మాయావాగురక

జిక్కికొని యక్కపటవచనంబులు వేదవచనంబులని నమ్మి యదియు కార్యమ్మనుకొని తాఁబేటిని బేలుపోయి జలంబులం బడవైచియుఁ, గొంత మెలఁకువ గలిగి పట్టు విడువక గట్టిగాఁ దనముంగాళ్లు దాని వీఁపున నొమ్మపి పండ్లయూటలు ద్రావుచు దానిమీఁదనె కన్నిడి ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి మరలఁ గొఱికి చూచి దానిబోగును పండ్లకు సాధ్యముగాకున్నఁ గమఠంబున కిట్లనియె: "తడ వాయెను: నిన్ను జలంబుల నిడి యొడలు మెత్తపడినఁ గడుపడిం గుడిచి నడవ వలెనని కాచుకొని యున్నాఁడను. ఏవేళకును నీమేను నానుజాడ గానరాకున్నది. ఏమి చెప్పెదవు?" అనినఁ గచ్ఛపం బిట్లనియె: "మిత్రుఁడా! నీవు నావచనంబులయందు గుఱి యుంచక వెన్నుమీఁద రెండుపాదములును దిట్టముగాఁ బెట్టియున్నవాఁడవు. నీరంట వలను పడకుండ వెన్నునకెల్ల సరిపోవ దారుణముగాఁ జరణంబుల నిలిపి యుండ, నామే నెట్లు నానఁగలదు? నీకోరిక యెట్లీడేఱఁ గలదు? ఇందు నాదోసంబు వీసంబును లేదు. నోటికసిచేత నీవే యింతతడవు వవనమ్మిక పడి చెడితివి. అయిన నిప్పు డేమాయెను? ఇంకనైన నామాట నమ్మి వెన్నుమీఁదిపాదంబు లెత్తి క్షణమాత్రము చేరువం గూరుచుండి చూచుచుండుము. ఇప్పుడ పులకంశంబులఁ బోలునా పల ఖండంబులతో విం దారగించి యనాయాసంబుగాఁ బోవచ్చును." అనిన నా సృగాలంబు కూర్మంబువాక్ప్రచయంబులు నిశ్చయంబులుగా వగచి తదీయోపదిష్టప్రకారంబున వెన్ను పయి నిడియున్న యడుగు దోయిని మెల్లఁగాఁ దీసెను. దీసినతోడనే ప్రాణంబుల దక్కించుకొని యక్కమఠంబు శరవేగమునం బఱచి లోతునీళ్ళం బడియెను.

అని చెప్పి యామర్కటము మఱియు నిట్లనియె. "ఓరీ! మకరాధమా! మోసములకెల్ల నిధి యగువంచకమే యిటు వంచింపఁ

బడఁగా, నీవంటిపుట్టుగ్రుడ్డు మోసపోవుట యొక యక్కజమా! చాలుఁ జాలు, నీతోడ మైత్రి చేసినందునకు ఫలము తోడనే కలిగి నది. ఇంక నీమైత్రిని నీయొద్దనె యుంచుకొమ్ము. లోకవిఖ్యాతసత్కులోద్భవుండ నయ్యు దైవవంచనచేత రాజ్యంబు గోలుపోయి ప్రాణ చెడి రిపులతోఁ బడలేక కళత్రప్రముఖజనసుఖవిముఖుండనై లేచివచ్చి నిలువ నీడయుఁ ద్రాగ నీరును గానక యేకాకినై యడవులు పట్టి తిరిగి తిరిగి కడ కీవృక్షంబుఁ జేరి స్వచ్ఛందాహారంబున నుదరపూరణంబు గావించుకొనుచుఁ గులగోత్రనామంబులు దాఁచుకొని మొన్నటిదాఁక కాలము గడుపుచుండి, నీపెద్దతనంబు చూచి బుద్ధి భ్రమసి మిత్రవంచకుఁడవని తెలియఁజాలక నీతోడిసఖత్వం బంగీకరించితిని. నీవును బాపాత్మురా లైన నీభార్య దుర్బోధచేతఁ జెడుబుద్ధి పుట్టి, కుటిలోపాయంబున నన్ను మట్టుపెట్టఁ దలఁచి, మాయింట విం దారగింతువు గాని ర మ్మని నచ్చికబుచ్చిక లాడిన నేనామర్మ మెఱుంగక నీమందిరమ్మునకుఁ దిరమ్ముగాఁ దల దాఁచుకొన నిశ్చయుఁడ నయి నితాంత సంతోషంబున బయలుదేఱి మధ్యేమార్గంబున నాకారవికారాదులచే భవదీయం బగుమనోవ్యవసాయం బూహించి పూర్వపుణ్యావశంబున నీయుపాయంబు తోఁచఁబట్టి బ్రతికి, పులి నోటి విడిచినవానిఁగా భావించుకొను చున్నాఁడను. ఆఁడువారు మంచి యెఱుఁగరు; చెడ్డ యెఱుఁగరు; వట్టికుత్సితములు పన్ని తమపట్టినపట్టు సాధించుకొనఁ జాతురు. నీవు నాతోడి చెలిమిం జేసి యిల్లు వట్టుకున్న నన్నేలాగున నైనఁ జంపింపఁ దలఁచి యిది యంతయు నీభార్య పన్నిన పన్నుగడ యయి యుండును. దేహములు బుద్బుదప్రతిమంబులు; పరువము ఫేనసదృశంబు; సంపదలు తటిచ్చంచలంబులు; అలంకారంబులు భిత్తిచిత్రంబులు; దారపుత్రాదులా శ్మశానగమనులుగాని యూ

పయిని వచ్చువారు కారు; ధర్మ మొక్కటియే తోడ వచ్చి తన్నుఁ గాచునది. అట్లయ్యును నీవు తగవును ధర్మంబును దలపోయక సద్యఃపాతి యగు తనువును నమ్ముకొని కీర్తిశరీరము న్రోసిచి నిత్య బగు నపఖ్యాతి గడియించుకొంటివి. ప్రాణాధికుఁ డయిన మిత్రుని యిట్లు చేసిన పరమసాహసికునకు నీకు నితరులు తృణకణంబులు మీఁద నీ వేమిగతిఁ బోవువాఁడవో! నీయట్టిమిత్రద్రోహిం జూచు చున్న నఘం బొదవును. ఇఁక నీవు నాముందఱ నిలిచి నన్నుఁ గలింపక, వేవేగ నీయింటిత్రోవఁ బట్టి పొమ్ము" అని మూఁకెక్కిన మొగమును జూడక దూరనాడి, నిరుత్తరుంజేసి యా ముసలితేఁ నక్కడనుండి సాగనంపెను. క్రకచుండును నిష్ప్రభుండై దిక్కున చూచుచు దోయిడిచేతుల న్మగిడి నిజనివాసంబునకుం జనియెను.

కాఁబట్టి మోసముచే నెట్టిపని నైన సాధింపవచ్చును. నాయ దనుగ్రహించి మీరందఱు నాకొక్క సాహాయ్యమును మాత్రము చేయుఁడు. మీరందఱును ముందుగాఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడు చను మార్గమునందు దూరదూరముల నిలిచి, అతఁడు మీసమీపము నుండి పోవునప్పుడు 'విప్రోత్తమా! కఱికుక్క నేల కొనిపోవుచున్నా వని ప్రశ్న చేయుఁడు. ఇంతమాత్రము మీరు తోడు పడితి రా మిగిలినకార్యమును నేను జక్కఁ బెట్టెదను. అని యావృద్ధవంచకుఁడ పలికెను. మంచి దని యాపనికి సమ్మతించి, తక్కినవా రందఱును బ్రాహ్మణున కగపడకుండఁ జని యాతఁడు వచ్చుదారిలో నందందు గూరుచుండి, యాతనిరాకం బ్రతీక్షించుచుండిరి. ఇంతలో బ్రాహ ణుఁడును మేఁకపోతు నీడ్చుకొని, మొదటివంచకుఁ డున్న తావునుం పోవుచుండెను. అప్పుడు వాఁడు "అయ్యో! మీరు చూడఁ బోయి బ్రాహ్మణోత్తములుగా నున్నారు. ఈకఱికుక్క నేల ముట్టుకొని తీ

కొని పోవుచున్నారు?" అని యడిగెను. అందున కాబ్రాహ్మణుండు నేత్రాంతంబులఁ గెంపు గదుర, ఛీ ఛీ! త్రాగుఁబోతా! దూరాగత శాఖలు ప్రేలకుము. నే నధ్వరార్థము కొనిపోవుచున్న యీపవిత్ర మయిన భాగము నపవిత్ర మయిన శునకమునుగాఁ బలుక నీకు నోరెట్లు వచ్చినది? పో పో" మ్మని, యామాటలను లక్ష్యము చేయక తన త్రోవం బోవుచుండెను. మఱి నాలు గడుగులు సాగినతరువాత రెండవధూర్తుఁ డెదురువచ్చి మస్తకన్యస్తహస్తుఁ డయి నమస్కరించి, బ్రాహ్మణునివంకఁ జూచి, "స్వామీ! మీరు సర్వముం దెలిసిన వారు గదా? ఈవల్లకుక్క నెగ్గు లేక ముట్టుకొనుచున్నా రే" మని పలికి పోయెను. అందున కావిప్రుం డుపాదముగా నించుక సందేహించి, వానిమాటకు మాఱు చెప్పక మేఁకం గొనిపోవుచుండెను. ఇంతలో మూఁడవవాఁ డెదురుపడి, "ఇది యేమి; బాపఁడా! ఇంత యక్రమమునకు లోఁబడినావు. నీవెత్తినది బ్రాహ్మణజన్మము గదా! అట్లయ్యును గులశీలముల నేటఁ గలిపి లోకు లెల్ల నవ్వఁ బట్ట పగలు రాజవీథిం బడి యీయపవిత్ర మయిన వేఁపి నెచటి కీడ్చుకొని పోయెదవు? ఈరాజ్య మేమిపాపము చేసెనో కాని కులాచార ధర్మములు నిర్మూలము లయి పోవుచున్నవి." అని పదరెను. అంత నాయనంతాసురుండు మతి వికలత్వంబు నొంద శంకా మగ్నుండయి, "ఒకరు కారిద్దఱు గారు; కన్నవారెల్లరు దీనిని వేఁపి యనుచున్నారు. నాకొకవేళ మతిభ్రమ జనియింపఁ బోలు" నని చింతించుచు, ఉల్ల ముయ్యేల లాగున నూఁగ నిటునటుఁ జనఁ దోఁచక యనుమానించుచు నిలుచుండెను. మొదటినుండియు బ్రాహ్మణు నెడఁ బాయక వెంబడించి వచ్చుచున్న యావృద్ధవంచకుఁడు, తనప్రయత్నము ఫలోన్ముఖమునకు వచ్చెఁగదా యని సంతోషించి, బ్రాహ్మణునకు వినఁబడునట్లు

గాఁ జేయనున్న తోడు దొంగతో నిట్లనియె. "పాప మీముగ్ధ బ్రాహ్మణుని వెఱ్ఱివానిం జేసి యెవ్వరో యిట్లు కుక్క నొకదానిం గట్టి పెట్టిరి. చూచితివా యీతనిదురవస్థ?" అని, విప్రుని యకార్య కరణమునకు వ్యసన పడునట్లు పలికి పక పక నవ్వెను. బ్రాహ్మణుఁ డామాటలు విని, యిది త్రేకవాక్యముగాఁ జెప్పిన దబద్ధము కానేర దని నిశ్చయించి, తన ప్రమాదమునకు లోపల నొచ్చుకొనుచు యజన ఛాగము నచటనే విడిచి పెట్టి, మరల వెనుకకుం బోయి ధూర్తు లందఱుఁ గొలంకు కెలంకునఁ జేరి నవ్వఁ దటాకములో స్నానము చేసి శుచియై తడిబట్టలతో నింటికిఁ బోయి, పాపపరిహారార్థము గాయత్రి జపించు కొనుచుండెను. ధూర్తులా మేఁకపోతుంగొని పోయి, చంపు కొని తినిరి.

అని మేఘవర్ణుండు చెప్పిన విని, చిత్రవర్ణుండు మఱియు నిట్ల నియె "నిమిషకాలము శత్రువుతోఁ గలసి యుండుట యెంతో ప్రాణాంతముగ నుండును. అట్టి స్థితిలో, నీవంతకాలము హిరణ్య గర్భునివీట నిర్భయుముగా నుండఁ గలుగుట చూడ నత్యద్భుతముగా నున్నది శత్రుమధ్యమునఁ జిరకాలము నీవెట్లు గుండె గుదిరి యున్న వాఁడవో తెలుపుము." అనిన, మేఘవర్ణుండు సవినయంబుగా నిట్ల నియె. "స్వామీ! కార్యార్థి యయి యున్నవాఁడు స్వప్రయోజనమును ముఖ్యముగాఁ జూచుకొనక యెవ్వ రెన్ని బాధలు పెట్టిన నోర్చుకొని శత్రువుల సంబంధమైన వహించి మోఁచి యైన స్వకార్యము నుద్ధరించు కొనును పూర్వ మొక వృద్ధసర్పము తనకార్యము నిమిత్తము కప్ప లను మూఁపుపయిం బెట్టుకొని మోసి, కడపటఁ దనమనోరథ మీ డేర్చుకొన లేదా? దేవర కాకథఁ జెప్పెదను చిత్తగింపుఁడు.

కాంచీపురసమీపంబున నుండుజీర్ణోద్యానంబునఁ దడవుల నుండి మందవిషుఁడను విషధరవల్లభుం డొకఁడు వాసము చేయుచుండును. అతఁ డొక్కనాఁ డహర్ముఖంబున నాహారాన్వేషణార్థంబు సంచారంబు వెడలి యొక్కచోట భేకకలకలంబులు మిన్నుముట్ట గంభీరజలంబుల నలరారుసరోవరంబు పొడగాంచి యందుఁ బ్రవేశించి యామండూకంబుల నెల్ల భక్షించుమార్గము దొరకక, కొండొకవడి చింతించి యొక్కయుపాయం బూహించి అత్తీరంబున నేలపై ఫణంబు వాల్చి వ్యాధిగ్రస్తునివిధంబున మూల్గుచుఁ బడి యుండెను. అది చూచి జలపాదుం డనుమండూకస్వామి చేర వచ్చి యిట్లనియె; "ఓనాగకులావతంసమా! నీవు తలఁచుకొన్న మహాబలుఁడంతి వానినయిన నొక్కగుక్కను వాత బ్రవేసికొనఁగలవు. అట్టి నీవిత్తరిఁ గప్పలు కుప్పతిప్పలుగా బ్రోల దుముకులాడుచున్నను భక్షింప నొల్లక, బ్రాణములు కంటికొలుకులలోఁ బెట్టుకొని పస్తు పడియుండుట యంతయు వింతగా నున్నది. ఇందులకుఁ గతం బెఱిఁగింపు" మనినఁ గాలాహి యిట్లనియె: "నాకుఁ బ్రాపించినదుర్దశ మీతోడ నేమని చెప్పుకొందును! నేనీవఱ కెన్నఁడును బొట్టకొఱకుఁ బరులను దేహి యని యాచించినవాఁడను గాను. నేఁటికాలమునకు నాకు మీవంటివార ననుసరించి పొట్ట పోసికొనవలసినదినములు వచ్చినవి. నే నేల? ఇక ముందు మీరనుగ్రహించి భోజన మిడిన భుజింప వలసినవాఁడను, లేకున్నఁ బస్తుండ వలసినవాఁడను, నయినాఁడను. నిన్నటిదిన మర్ధరాత్రంబున నే నాహారేచ్ఛం బ్రిమ్మరుచుండ, నొకభూసురకుమారుఁ డాత్రోవను జనుచు దురదృష్టవశమున నాతలమీఁద నడుగు వైచెను. ఆయవమానమును సహింపలేక నేనును బుస్సుమని విషాగ్ని నుమియుచుఁ దత్క్షణంబ యావిప్రనందనుని కాలొడిసి కఱచితిని. ఆకాటు తిని విప్రార్భ

కుఁడు భయాతిరేకంబున గృహంబులోనికిఁ బాఱి తంత్రీకంతయుం జెలిపి పులుకుపులుకున నేడ్చుచు విష మెక్కి మూర్ఛిల్లి నోర నురుఁగులు గ్రక్కుచు నేలఁ బడి తెప్పలు దేలవైచెను. బ్రాహ్మణుఁడును గొడుకుం దొడలమీఁదనిడుకొని యస్తోక శోకమగ్నుఁడయి పరిపరివిధములు విలపింపఁ జొచ్చెను. అప్పు డాతని బాంధవులు పలు దెఱంగుల దుఃఖశోషణంబు లగుభాషణంబుల నాతనికి ధైర్యము చెప్పి మరలింప, ఆయర్ధరాత్రపువేళఁ జిమ్మచీఁకటిలో నురిమీఁద వెన్కకు నీడ్చు పాదములతోఁ బోయి విషవైద్యునిఁ బిలుచుకొనివచ్చి యాచిన్న వానిని వీఁడు మీవాఁడు గాని మావాఁడు కాఁడని వారిపాదముల మీఁదఁ బడవైచి, తదనుగ్రహంబున విషముక్తుఁడయి లేచి కూర్చున్న కొడుకును జూచి యంతరంగంబు హర్షోత్తరంగంబయిన 'వీఁడు మీరు పెట్టిన చెట్టని జీవనము లిచ్చినయాఘనుని వేనోళ్ళఁబొగడి వీడుకొలిపి, నామీఁదియాగ్రహం బందుగక యాబ్రాహ్మణుఁడు నన్నుద్దేశించి యిట్లనియె: "ఓపన్నగమా! పున్నమచందమామను బోలునీ యర్భకుని మోము చూచి, దయ పుట్టక నిర్హేతుకముగాఁ గాటు వేయ నీకు నో రెట్లాడెను! సదా రంధ్రాన్వేషణమే పనిగాఁ గుటిలగతిన్ వర్తించు పాపజాతికి నీ కెట్లు దయ పుట్టును! నిష్కారణము గా విప్రబాలకుం గఱచినయీదురితంబు నీదేహ మెల్లం జుట్టుకొని, నీయహంకారపంక ములుకున ట్లింతివరకును నీ కాహారముగా నున్న భేకముల నీతలను మోపించి దయామతి నవి యొసఁగిన యాహారము నే నీచేతం గుడిపించుఁ గావుత' మని రోషావేశంబున ఘోరశాపంబిచ్చెను. పాముల బాముల నే మందును! ఆశాపాతరంబు లశనిపాతంబువోలె నాకర్ణంబులఁ జొఁడి హృదయ భేదనంబు గావింప, నాయొడలు నావశము గాక కాళ్ళు లేనివానివలెఁ గదల లేక మెల్లమెల్లఁగాఁ బ్రాఁకుచు

మీకృప నాశ్రయింప వచ్చితిని. దైవోపహతుండ నయి మీపాలఁ బడిననన్నుఁ జేయి విడువక, మీవాహనముఁగాఁ జేకొని యాహార దానంబు చేయుచు రక్షింపు చుండిన, ఎప్పుడును మీపాదములకొలువు సేయు చుందును." అనుడు జలపాదుం డుప్పొంగి యారోహణకౌతూహలంబు తన్నవివేకిం జేయ దుష్టోరగంబుమాయావాగురం దగులు కొని దానియునుకువ కేకొనియెను. అంత నమ్మందవిషుండును జలపాదుని నిజభోగమున వహించి, కొండొకవడి చిత్రప్రచారంబున నిందు నందుం ద్రిప్పి లేనిబడలిక తెచ్చుకొని రొఁజుచుఁ దల త్రేల వైచి యూరకుండెను. జలపాదుం డంతయుఁ జూచి, నీవేల యిట్లు నడవఁజాల కున్నావని యడిగెను. మందవిషుండు: "స్వామీ! నిన్నటి నుండి కబళమాత్రం బయిన నాహారంబు లభింపమింజేసి, శుష్కోపవాసంబున న్మాఁడుచు జవసత్వంబు లుడిగి జీవచ్ఛవంబనై యున్నవాఁడను. కటికియాఁకట నకనకం బడునా కిప్పు డాహారంబు దయ చేసినంగాక, వాహనకృత్యం బెట్లు నిర్వహింపఁ గలుగుదును? కడుపు నిండ మీఁదట మఱి నాచిత్రపదక్రమంబు దేవర చిత్తగింప వలయు." అనిన, నావాక్యంబులు నిజమ్ములని నమ్మి, యంతరంగంబు గరఁగిన వాఁడయి జలపాదుం డిట్లనియె: "ఓభుజంగపుంగవా! నే నొక్క మాట చెప్పెదను వినుము. మధ్యమధ్య నీవు నన్నడుగవలసిన పనిలేదు. కడుపుఁజిచ్చు దరికొనునప్పుడెల్ల వలసినన్ని మండూకంబుల భక్షింప నొక్కసారిగా నీకిదె యాజ్ఞయొసఁగినాఁడను. ప్రతిదినంబును నీయిచ్చ వచ్చినన్నిటిఁ గొన వచ్చును. ఇప్పుడు పోయి యథేప్సితంబుగ నాహారంబు గైకొనివచ్చి, మరల వాహనకార్యంబునం బ్రవర్తిల్లుము." అనిన మహాప్రసాదం బని జలమధ్యంబునం బ్రవేశించి, కలవు దీఱఁ జిఱుకప్పలఁ గొన్నిటిఁ గిచుకు రన మ్రింగి జఠరానలం బార్చుకొని

మండూకరాజు నెదుర నిలిచెను. ఈప్రకారము యథేచ్ఛను బ్రతిదివ మును వలసినన్నిటిని దిగ మ్రింగుచుఁ, దొలుత సన్నగాండ్రను బిదప బలవంతులను దదనంతరము మంత్రులనుగా దిన క్రమమున జలపా దావ శేషంబుగా హ్రదంబు నిర్మండూకంబు గావించి, కట్టకడపట నాకప్పల రేనిని సహితము కూయిడం బట్టికొని మేనిమాంసం బాప్యాయనంబుగ మెక్కి, యిప్పటికి నావ్రతసమాప్తి యయ్యెఁగా యని సంతోషించుచు, ఆకొలను వెడలి యొండొక చోటికిం జనియెను.

నేనును మందవిషునిచందంబున నే యవమానంబున కోర్చు కొని, ప్రతిపక్ష కార్యవిఘాతం బొనరించి స్వకార్య ముద్ధరించితిని. బగ్గున మండుదవానలంబు వృక్షాగ్రంబులం గాల్చి విడుచుం గాని, వానిని నిర్మూలము గావింపఁ జాలదు; శైత్యశీల మయ్యును నదీ జలంబు తటస్థితవనుమతీజంబుల మూలంబులతోడఁ బెల్లగించును. కాఁబట్టి మంచిమాటలతో సాధింప వచ్చువనిని బరాక్రమశతఁ బుచే నైన సాధింపరాదు. అయినను హిరణ్యగర్భుఁడు సంధికిం దగినవాఁ డనియె నామతము. అని చెప్పి మేఘవర్ణుండు మిన్నకుండెను.

అంత మంత్రి దూరదర్శి చిత్రవర్ణునివంకఁ దిరిగి యిట్లనియె. "దేవా! సర్వవిధంబుల నివ్వుడు హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొని యాతని రాజ్యంబున నాతనినె యథాపూర్వముగా నిలుపుట శ్రేయ స్కరము. మొన్న నీనడుమఁ గర్పూరద్వీపమున నుండి యొక బకంబు సింహళద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలునికడకుం బంపఁబడియె నని చారులవలన నేఁటి యుదయమునన విన్నాఁడను. విచారించి చూడ హిరణ్యగర్భుం డిప్పటికి దూత నంపుట, మనతో యుద్ధము చేయ సారసరాజును సహాయుంబు వేఁడుటకై యుండును. మన యూహాతెు

నిజమయ్యె నేని, మహాబలుండను బూర్వ మొకసారి మనచే నవమానితుం డయి యున్నవాఁడె కావున మహానంతోషముతో హిరణ్యగర్భునకుఁ దోడుపడు ననుటకు సందియము లేదు. వారిరువురుం గలిసికొని మనమీఁద దండు వెడలుట పొసంగునేని, ప్రస్తుతస్థితిని బట్టి విచారింప మనము వారిని గెలువఁ గలుగుట దుర్ఘటము. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొనుటయె యుత్తమపక్ష మని నాకుఁ దోఁచుచున్నది.”

అనిన మందహాససుందరాననుం డయి చిత్రవర్ణుం డిట్లనియె. “హిరణ్యగర్భుఁ డెప్పు డాల మిచ్చి మనచేఁ బరాజితుఁ డయ్యెనో యప్పుడె రాజ్యాధికారపూజ్యతం గోలుపోయి మనకు సేవక ప్రాయుఁ డయ్యెను. అట్టివానిం బూజించి తెచ్చి మరల రాజ్యపీఠంబునం బ్రతిష్ఠింప వలసినంత యక్కఱ మన కిప్పు డేమి కలిగినది? అంత కలిగినప్పుడు పోలినట్లు చూచుకొందము. ‘ఈనఁ గాచి, పాలమును నక్కలకుఁ బెట్టినట్లు,’ బాహుబలాధిక్యంబు పేరిమిని గష్ట పడి రణంబునం గెలుచుకొన్న రాజ్యంబును ఫలకాలంబున నొరునిపాలు సేయ నేల? ఈవిషయమున నక్రమముగాఁ బూనుకొని మహాబలుండు మనమీఁద ధ్వజ మెత్తినను నెత్తనిమ్ము. నాప్రతాపానలంబు వేఁడిమి నాతఁ డింకొకసారి బాగుగఁ జవి చూచెడుంగాక!” అనుచుండ నొకశుకంబు కొఁజూచుఁ గొలువుఁగూటంబుదిక్కునకుం బఱతెంచుచు దూరమున నుండి “దేవా! సింహళద్వీపరా జనేకానీకంబులతోడ న్వెడలి వచ్చి మనపట్టణ మాక్రమింప నూరిబయల న్విడియుచున్నాఁడు.” అని కేక వేసెను. రా జావాక్యము విని యులికిపడి ‘యేమి యేమి’ యని యాత్రముతో నడిగెను. కొలువువారును ససంభ్రమములైరి. అంతఁ జిలుకయు సమీపమునకు వచ్చి రాజుదిక్కు మొగము చేసి నమస్క

రించి "దేవా! సింహళద్వీపరాజగు మహాబలుఁ డాకస్మికముగాఁ గోప కారణ మేమియు లేకయె మనమీఁద దండు వెడలివచ్చి, తనసేనల న్నగరంబువఱకుఁ గడ న్విడియించు చున్నాఁడు. అతండు మనరాజధాని న్సమీపించువఱకును, మనవారి కెవ్వరికి నాతని రాక తెలియ దయ్యెను. వారిం జూచి యిప్పుడూరికావలివారలు రణసంభ్రమంబు నం బరిభ్రమించుచున్నవారు. నేను ఫలంబులు తేర వనంబునకుం; జని ఫలంబులుకోయుచుఁ దొలుదొలుత నొక్కవృక్షాగ్రమునుండి దూరమునమిన్నును మన్నును నేకము సేయుచు లేచినధూళిం బొడ గాంచితిని; డోలాందోళితమానసుండనయి దానికారణం బూహించు చుండ నింతలో గూఁతవేటుదూరమున్న సైన్యకలకలంబు వినవచ్చెఁ: పదంపడి బారులుతీరి మనప్రోలిదెసం జనుదెంచుపత్తివారంబుల నాలో కించితిని; తదనంతరము పురోయాయి యయివచ్చిన యొక బకంబు వలన నది మనపై డాక్రమింప వచ్చినసారసాధ్యక్షుని సైన్య మగుటం దెలిసికొని, దేవర కాసమాచారమును నివేదింప వాయువేగమునం బఱతెంచితిని.' అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పు డమ్మయూరరాజు రౌద్రరసమూర్తియై లేచి, కొలువు కలయంజూచి యిట్లనియె — "దూరదర్శీ! నిన్ననో మొన్ననో కదా మహాబలుండు మనమీఁద దాడి వెడలి వచ్చి బవరంబునం బరాభ వంబు నొంది సేనల నేలపాలు చేసికొని తాను మాత్రము ప్రాణంబు లతో నవులఁ బడి నిజదేశముం జొచ్చినవాఁడు. దానినంతను నింత లోనే మఱచి తాను నొకమానిసి ననుకొని ప్రబలత్వదుర్బలత్వంబులు తలంపక తగరువచ్చి కొండను దాఁకినట్లు మరల మనమీఁద నే మొగంబున వచ్చి దండు వెడలినాఁడు! చూచితివా యాతనికండ కావరము! మన మిప్పుడపోయి యామత్తునిజన్నంబు చేసి స్వసె

న్యంబుగా యమపురి కతిథిం గావింతము. అవార్యశౌర్యధుర్యుండ నగునాముందఱఁ దృణకల్పుఁ డగునీపక్షి యెంతటివాఁడు? ఈతని సైన్య మెంత? మున్ముందు యీవచ్చినవీరవారంబు నెల్ల ఘోరవంబుల కాహారంబు కావించి వచ్చి, పిదప సింహళద్వీపమునకుం గూడ దాడి వెడలి యీసారి తప్పక యాతనిరాజధానిం గూఁకటివేళ్ళతోఁ బెల్ల గించి పేరు లేకుండ నేలమట్టము కావింతము." అనిన ప్రవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె.

"ఇన్నాళ్ళవలెఁ గాదు. మొన్నటిపోరునఁ జేవ గలవారు పలువు రంతరించుటం జేసి మనసైన్య మిప్పుడు శూరశూన్యమై యున్నది. సారసచూడుండు పోయినతరువాత మనసేనలస్థితిగతులు నెఱిగి నడపి కార్యావసరంబున ధైర్యంబును శౌర్యంబును బాహువీర్యంబును మెఱయించి దళవాయితనంబు పూన సమర్థుం డగునూహాపోహావిచ క్షణుఁ డొక్కఁడును నాకంటికిం గనఁబడకున్నాఁడు. అందుచే మన సైనికనికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగి యున్నవి. ఎల్లకాలం బును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రు వొకప్పుడు లోఁబడినవాఁడె కదా యని తలంపం బనిలేదు; శిఖిశిఖాతప్తం బగుజలంబె పొంగిపడి యాయగ్నిం జల్లార్చుచుండుట లోకధర్మము. శకటగతచక్రంబు తెఱంగునఁ గాలగతులం గ్రిందు మీఁదును మీఁదు గ్రిందును నగు చుండును. కరనిహతకందుకంబునకుం బోలె భూమిపయిం బడినదేహ ధారుల కందఱకును బడు చుండుటయు లేచుచుండుటయు నైసర్గికము. నేనింతదూరము చెప్పుట నాప్రాణములు వంచించి కాదు. శర దంబుం బోలె ఘనగర్జితము చేయుటవలనం గార్య మెప్పుడును గానేరదు: మహాత్ములు సావధానముగా సాధకబాధకమ్ముల న్మంత్రి ముఖంబునఁ జక్కఁగా నాలోచించి, యర్థానర్థంబుల నూహించి,

మఱి కార్యనిశ్చయమ్ము చేయుదురు. రాజు తానెంత బలవంతుఁడయినను, బలువురురాజులతో వివాదము పెట్టుకోరాదు; పెట్టుకొనెనేని, నిశ్చయముగా దురంతము నొందును. సర్పమెంత బలవంతమయ్యును, చలిచీమలచేతం జిక్కి యుక్కడఁగుచుండ మనము చూచుచుండ లేదా? నిరర్థకవిరోధంబు సమర్థింపం జూడక దేవర యిప్పుడు నన్ననుగ్రహించి విగ్రహంబు మానవలయును. ఎవఁడు కార్యాకార్యవిచారము మాని, క్రోధమునే ప్రధానము చేసికొని యొకపనికిం బూనుకొనునో వాఁడు మొదల విచారింపక నకులమును జంపుకొని పిదప విషాదము నొందినబ్రాహ్మణునివలెనే కడపటఁ బశ్చాత్తప్తుఁ డగును. దేవర కాకథ చెప్పెద నవధరింపుఁడు.

గౌడదేశమునందలి యొకయగ్రహారమున దేవశర్మ యనుపేరుగల వేదజ్ఞుఁ డగువిప్రుఁ డొకఁడు గలఁడు. అతనికిఁ గొంతకాలము సంతానము లేనికొదవ యొక్కటియే కాని వేఱుకొదవ లేక యుండెను. అతనిభార్య యగుయజ్ఞసేని సంతానము లేనిదయి, పుత్రులం గని పెంచు తనయీడుచేడియలం గని ముచ్చట పడుచు, బిడ్డలనిమిత్తము రోగులని వేషములు వేసుకొనువారినెల్లఁ గాళ్ళుఁ గడుపులుం బట్టుకొని యాశ్రయించి వారిచే వేళ్ళు వెల్లంకులు గట్టించుకొనుచు, ఱాయి గన్న ఱాతికి గుడి గన్న గుడికి మ్రొక్కుచు, ఎవ్వరే తీర్థము పేరు చెప్పిన నచ్చటికిఁ బోయి మునిఁగి వచ్చుచు, లోకములో లేనినోములు వ్రతములు పట్టుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము గడిచినపిమ్మట, నాయింతి యీశ్వరానుగ్రహమువలన, గర్భవతియై యొక్కపుత్రకుం గనియెను. లేక లేక కలిగినసంతాన మగుటం జేసి, తల్లిదండ్రు లాచిన్నవానిని బొమ్మమీఁదికాలు నేలఁ బెట్టనీక ప్రాణములకంటె నెక్కువగా గారాబమునఁ బెంచుకొను చుండిరి. ఒకనాఁ డాబిడ్డను బా

లిచ్చి నిదుర పుచ్చి, యుయ్యాలలోఁ బరుండఁబెట్టి మగనిని గావలి యుంచి యాజ్ఞ సేసి పొరుగువీధి నున్న తనపుట్టినింటికిఁ జూడఁబోయెను. నాఁడు పర్వదిన మగుటం జేసి రాజుదగ్గఱనుండి పార్వణశ్రాద్ధదాన మిచ్చుటకొఱకయి యాబ్రాహ్మణున కాహ్వానము వచ్చెను. సహజ దరిద్రుఁ డయిన యాశుద్ధశ్రోత్రియుఁ డప్పు డిట్లు చింతించెను. "రాక రాక నేఁటికాలమునకు భూపతికి నాయం దనుగ్రహము వచ్చి, సాహిత్యపరు లనేకు లుండ వారిం గాదని నాకే దాన మియ్యఁ దలఁచి వర్తమాన మంపెను. నన్ను భాగ్యవంతునిఁ జేయవలె నను తలంపుతో నేలిక పిలువనంపినపుడే, నాపాలిటి యభాగ్యదేవత సమయమున కీయసందర్భము తెచ్చిపెట్టినది. ఇఁకఁ బుట్టినింటనుండి నాభార్య వచ్చు టెప్పుడు? నేఁ బోయి దానము పట్టు టెప్పుడు? రాకున్న నేమి పోవును నన్ను నింటఁ గంటికి రెప్పవలెనుండి కాపాడుకొనుచున్న పిల్లవానికడం గాపుండువారు లేరు; పోక మానెద నన్న భూపాలుఁ డాదానము నన్యుల కిచ్చివేయును. నాకొక్క యుపాయము కనుపట్టుచున్నది. బహుదినములనుండి కన్నబిడ్డవలెఁ బెంచుచున్న నకులమున్నదిగదా? ఈపెంపుడుముంగిని నాముద్దుఁబట్టికి రక్షక ముంచి కదిలిపోయి దానమును స్వీకరించి యింట నున్నట్టె పరుగెత్తుకొని వచ్చెదను." అని నిశ్చయించి, ముంగిసను సంకేతముగాఁ జెప్పి యాయర్భకునకుఁ గావలి పెట్టి, రాజమందిరమునకుం బోయెను. దానమునిమిత్త మేగిన రెండుగడియలును బ్రాహ్మణునికి శరీర మొక్కటియె రాజమందిరమున నుండెను గాని చిత్త మంతయు నింటిమీఁదను గొమారునిమీఁదనె యుండెను. ఇంతలో నొకకృష్ణసర్పము మిద్దెమీఁదినుండి యుయ్యాలచేరులగుండ బాలుడు నిద్రపోవుచున్న పాన్పుమీఁదికిఁ బ్రాఁకి వచ్చుచుండెను. దానిని

ముంగిస చూచి యొక్కయెగు రెగిరి మెడపట్టుకొని కొఱికి ముక్కలు చేసి క్రిందఁ బడ వైచెను. అంత నాబ్రాహ్మణుఁడును రాచనగరం గానువీసములు గ్రహించి, కొడుకుమీఁదిప్రేమ తన్నుఁ ద్వరపెట్ట నేలమీఁద మడమలు మోపక డోలాయమానమానసుం డయి మహావేగముతో వచ్చుచుండెను. బభ్రువుం దన స్వామియడుగులచప్పుడు విని, పాము నెత్తు రంటికొన్న నోటితో మార్గము పొడుగున రక్తబిందువులు జాఱ వీధిగుమ్మముదగ్గఱ కెదురేగి, సంతోషముతో నాబాపనికాళ్ళవ్రేళ్ళం బడి పెనఁగఁ జొచ్చెను. రక్తవిలిప్తముఖం బగునకులంబును జూచి గుండెలు తటతటఁ గొట్టుకొన, భీతిపరీతచేతస్కుం డయి యాపాఱుఁడు తనకొమారునినె యానకులంబు చంపి వచ్చెనని యెంచుకొని, పెంచిన విశ్వాసమయిన లేక నాముద్దుఁ బట్టి నెత్తురుఁగందు నెట్లు గఱచితి వని దురహంకారంబున చేరువ నున్న దుడ్డుకఱ్ఱను హస్తమున నంకించి నకులమును మోఁదెను. ఆమోఁదు శిరంబునం దగుల గ్రుడ్లు వెడలఁ బెట్టి, నేలం బడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచు నొక్కపెద్దయఱ పఱచి నకులము ప్రాణము విడిచెను. అట్లాముంగియుసుఱుఁ గొని యాభూసురుఁడు నందనుని కయి ప్రలాపించుచు లోపకిం జని తలిమంబునఁ జెక్కుచెమర్పకుండ నిదురించుచున్న బాలకునిఁ గని, ప్రమోదమానమానసుం డయి, పదంపడి కోలాసమీపంబున ఖండఖండము లయి పడి యున్న నల్లత్రాఁచును జూచి చోద్యపడి, కలయూవు తెలిసికొని శోకోద్రేకమ్మున నురమ్మును శిరమ్మును హస్తతలమ్మును మోఁదుకొనుచు నెందు నెవ్వరికిఁ గలుగని కలువము తన కొదవెంగా యని పెద్దతడవు రోదనము చేయఁ దొడఁగెను. కాఁబట్టి యేకార్యమును సావకాశముగా విమర్శింపక త్వరపడి చేయరాదు.

అని దూరదర్శి చెప్పిన విని యించుక యనుమానించి, శిఖండి ప్రకాండం బిట్లనియె. 'మంత్రివరా! నీవిప్పుడు చెప్పిన దంతయు నాదరణీయముగనే కానవచ్చుచున్నది. కాని శత్రు వొక్కఁడు మనపట్టణముమీఁద దండు వెడలి వచ్చి దాని నాక్రమింప నుపక్రమించు చుండఁగా దీర్ఘాలోచన చేసి కార్యనిశ్చయంబు చేయవలయు నని జాగు చేయు చుండుట పాడిగాఁ గనుపట్టదు. మన యాలోచన కుదురు నప్పటికిఁ బురము దొర్ద పోవచ్చును. కాఁబట్టి ముందుగా నేరీతి నయిన నాతనిం బాఱఁదోలు సాధనము చూచుట ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇప్పుడు వచ్చినయాపదను దొలఁగించుకొన్నతరువాత హిరణ్యగర్భుని సంగతి చూచుకొందము. నాకుంజూడ వీరవారంబుం గూరుచుకొని పోయి వైరిం దారసించి పౌరుషంబు నెఱపుటకన్న వైరవారణంబునకుం దగినయుపాయం బన్యం బున్నట్టు కనుపట్టదు. అయినను నీబుద్ధిప్రచారంబునకు గోచరమయిన దేమయినం గలిగినఁ దెలుపుము. ఆలోచించి సర్వసమ్మతి మయిన పక్షము నవలంబింతము. అనిన దాక్షాయ్యనాయకుం డిట్లనియె.

"మనము హిరణ్యగర్భునితోడం బోరి గెలుపు కొన్నవార మయ్యును, మన గెలు పొక గెలు పని సంతోషింప రాదు. ఏల యనిన—మనపాలం గల యోధవారంబులోఁ బేరు గలవారు పెక్కండ్రాలము చేసి స్వర్గస్థు లయిరి; ఉన్నవారిలోను బలువురు కాయంబుల నిండ గాయంబులు గలవా రయి పోరికిం బనికి రానివా రయిరి. ఇట్టి యశక్తులను వెంటఁ బెట్టుకొని పోయి, మేమే శూరుల మని సాహసంబున వైరిం దలపడుదు మేని మనవారు శరీరంబు కాన పడక యోపినంతవట్టు పోరాడినను దుదను బరాభవంబు నిశ్చయము. ఈ మహాబలుం డిప్పుడు మనమీఁద దాడి వెడలుట, హిరణ్యగర్భుని

మంత్రి యైన సర్వజ్ఞుని ప్రేరణము చేతం గాని స్వబుద్ధిచేతం గాదు. తనతోంటి విరోధంబు సాధించు కొనవలయు ననునుద్దేశంబును దానికిం గొంత తోడుపడి యుండ వచ్చును. అయినను దనమిత్ర మనోరథం బీడేఱు నేని యీతండు సంతుష్టుం డయి తనపురికి మరలం గలవాం డగుట సందియము లేదు. మన మిప్పుడు హిరణ్యగర్భుని సమాధాన పఱుచు కొనుయత్నంబు చేయుటయె ప్రధానాముఖ్యమయిన కార్యము. కాంబట్టి మున్ముందు యీహంసస్వామిపాలికి మనదూత యరుగవలయును; అట్లరుగుదూత కార్యసంఘటనం బొనర్చుకొని మరల మనలం జేరుటకు లోపలనె యీమహాబలుని దళముల వలన నొకటి పుట్టకుండ నీక్షణంబ సారసరాజు నొద్ద కొక రాయబారిం బంపుదము. ఇట్లు చేసిన సకలము ననుకూలముగా నడచును.” అనిన రాజును నానని యీకొనియెను. అప్పుడే రాజానుమతంబున మంత్రి యరుణముఖుని రప్పించి మహాబలునితోడం బలుక వలయు పలుకుల నెల్లం దేటపడం గఱపి, కార్యంబు పొత్తు పఱచుకొనిరమ్మని పంచిన, నాతండును వినయవేషంబునం జని నగరంబు పఱగడ నొక్క వనంబున నున్నస్కంధావారంబుం దఱిసి, సేనారక్షకులకుం దనవచ్చిన కార్యంబు చెప్పి యెల్ల సైనికులును మూఁకలు గట్టి తన్నుం జూచు చుండం దన్మధ్యంబున నొక్కచోం జందనతరు సమీపంబున లతాగృహంబున వసియించి యున్న మహాబలునిన్ ద్వారపాలకుల వెంబడిం బోయి సందర్శించి నమస్కరించి, యాతనియాజ్ఞానుసారముగా సమీపంబున గూరుచుండి చేతులు జోడించి యిట్లనియె.

“దేవా! జంబూద్వీపాధినాథు లగుచిత్రవర్ణ మహారాజుల వారు కాముగ దేవరివారితోడ నాడు మన్నమాటల విన్నవించెద; అవధానముతోం జిత్తగింపుడు. ఇరుగు పొరుగుల దేశముల కేలికల మయిన

మనము మనలో నిట్లు దుర్మత్సరంబు వాటించి మానవధర్మమును మఱచి లోకులు మనలం దల లెత్తి చూడ జగడము లాడు చుండుట యుచితము గాదు. మన మైకమత్యంబు పేర్మిని సోదరభావంబు గూరి యుందు మేని, ముల్లోకము లొక్కటై యెత్తి వచ్చినను గలన మ్మనలం దేఱి చూడం గలవే? పూర్వమే వేళావిశేషముననో మనమనసులలోం గ్రోధాగ్ని పొడచూపి, మెల్ల మెల్లంగా రాఁజి ప్రజ్వరిల్లి యుద్ధరూపమునం బయ ల్వెడలి యుభయపక్షములవారిం గొందఱ దహించి యిప్పటి కాఱినది; ఆఱి పోయినదాని స్మరల మండం జేయుచు మన మనస్సీమలం గోపంబులు గాపురం బుండ నిచ్చుట యుభయులకును క్షేమకరము గాదు. ఇకముందు మనమన్యోన్యస్నేహము నవలంబించి మీమాట మేమును మామాట మీరును జెల్లించుచుం గూడి మనుట మాయభిమతము. కర్పూరద్వీపాధీశ్వరుం డగు హిరణ్యగర్భుండు మన కిరువురకుం బ్రాణమిత్రుండుగా నుండం దగినవాఁడు. అతనిరాజ్యం బాతని కిచ్చితి మని తెలిపి, మాతోడ సంఖ్యంబు నెఱప నాతనినడుగ నేఁడ దూతను బంపు చున్నారము."

అని చెప్పి యూరకున్నం మహాబలుండును గొంతవడి చింతించి, తనబలంబులు మార్గాయాసంబునం బడలి యుంటం జేసియుం దనవచ్చిన కార్యం బనుకూలముగా ముగియుచిహ్నములు కానంబడు చుంటం జేసియు సంధిచేసికొనుటయే యిప్పటికుచిత మని నిశ్చయించి, పూర్వవైరంబు మాని సంధి కియ్యకొనియెను. అప్పుడు మహాబలచిత్రవర్ణులకుం గపాలసంధి యయ్యెను.

తరువాతం జిత్రవర్ణుండు తనమంత్రితో నాలోచింప [illegible]చిత గతిని హిరణ్యగర్భునిపేర నొకలేఖ వ్రాసి, తల్లేఖం గొని పోయి హంసస్వామితో యుక్తక్రమంబున సంభాషించి కార్యంబు పొందు

పలుచుకొని రా వరుణముఖుండె తగినవాఁ డని యెంచి, అతనినె పయి నంబుచేసి క్రమ్మఱఁ గర్పూరద్వీపంబునకుఁ బంపి యాతనిపునరాగ మనంబున కెదురు చూచుచు దినము లెన్నుచుండెను. అతండును, గతిపయప్రయాణంబులఁ గప్పూరపుదీవిం జేరి, రాజధానిం బ్రవేశించి, ముందుగా మంత్రిసందర్శనంబు చేసి నిజాగమనకారణంబు తెలిపి, యాతండు తన్ను వెంటఁ బెట్టుకొని పోవ హిరణ్యగర్భుని రహస్య వాసంబుఁ జొచ్చి, యచ్చట నాప్తవర్గంబుతో నిష్టకథాప్రసంగంబులఁ గాలక్షేపంబు చేయుచున్న హంసాధ్యక్షుని వీక్షించి, నమస్కార పూర్వకంబుగాఁ దన్నెఱిఁగించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లనియె. "జంబూద్వీపాధినాథుండు చిత్రవర్ణుండు దేవర సుగుణసంపదను బలు వురు ప్రశంసింపఁ బూర్ణమనంబుతో నాకర్ణించి, దేవరతోడిమైత్రి నపేక్షించి నన్నిటకుం బుత్తెంచెను. నేఁడు మొదలుకొని యథాపూర్వ ముగా దేవరవారు కర్పూరద్వీపరాజ్యాధికారంబు మరల వహియించి, లోకోత్తరముగాఁ బ్రజాపాలనంబు గావించుచు మయూరస్వామి తోడి సౌహార్దసౌఖ్యం బనుభవింప నర్హులు," అని లేఖం జేతి కిచ్చెను. దానిం బుచ్చుకొని హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితో నాలోచించి తగిన ప్రత్యుత్తరంబు వ్రాసి ధవళాంగునిచేత నిచ్చి, 'నీవీవరుణ ముఖునితోడ జంబూద్వీపంబున కరిగి చిత్రవర్ణుని సందర్శించి యర్హ సంభాషణంబుల నాతని నలరించి యిరాజా బిచ్చి రమ్మని యానతి యొసఁగి, వరుణముఖుని నర్హసత్కారంబుల గారవించి చెప్పవలయు పలుకు లెల్లం జెప్పి, వీడుకొలిపెను.

అంత ధవళాంగుండును వరుణముఖుండును బయలు వెడలి, సరసనంభాషణంబుల మార్గాయాసంబు వీసంబును గాన రాకుండ నడచి, కతిపయదినంబులకు జంబూద్వీపంబు చేరి చిత్రవర్ణుండు నిండు

కొలు వుండి యుండ నాతనిపాదసందర్శనంబు చేసికొని, సందేశంబు సమస్తంబును నివేదించి, కృతకృత్యు లయిరి. మహాబలుండును మిత్ర కార్యంబు సాధించుకొని చిత్రవర్ణుని మన్ననం బడసి, పరమానందభరితుండయి సైన్యసమేతంబుగా నిజదేశంబునకుం జనియెను. నాఁటి మొదలుకొని మహాబలచిత్రవర్ణహిరణ్యగర్భు లన్యోన్యమైత్రిం బొద లుచుం, బరస్పరక్షేమలాభంబులం బత్రికాముఖంబులం దెలిసికొనుచుం జిరకాలము సుఖముగా రాజ్యపాలనంబు గావించిరి.

అని విష్ణుశర్మ సంధితంత్రమునుససాకల్యముగా వచియించి, మీరును సర్వసర్వంసహాపతులతోను సంధి కావించుకొని, మైక మత్యంబు పెంపున సకలసౌఖ్యంబుల ననుభవింపుఁడనిన, రాజపుత్రు లెంతయు సంతసించి 'దేవరమూలమున నజ్ఞానాంధకారంబునుండి వెలువడి జ్ఞానభాను సందర్శింపఁ గంటి' మని విష్ణుశర్మను నుతియించిరి. అంత సనయు లయిన నృపతనయులం దనవెంటం దోడ్కొని పోయి, సుదర్శనుని కర్పించి, విష్ణుశర్మ యాతనిచే సకలసన్మానంబులం బొంది, యొకయగ్రహారము బహుమానంబు వడసెను.

సంధితంత్రము, సంపూర్ణము.

తర్క సంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 0-4-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినవి

తర్క సంగ్రహము

తర్కసంగ్రహము

క. శ్రీకళ్యాణగుణానీ
కాకరుఁడును సర్వసజ్ఞ ♦ నార్తిహరుండున్,
శ్రీకరుఁడును నగు దేవునిఁ
ప్రాకటతాత్పర్యయుక్తి ♦ భజియింతు మదిన్.

౧. — ద్రవ్యము, గుణము, కర్మము, సామాన్యము, విశేషము, సమవాయము, అభావము, అని పదార్థము లేడు.

౨. — పృథివి, అప్పు (నీరు,) తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము, కాలము, దిక్కు, ఆత్మ, మనస్సు, అని ద్రవ్యములు తొమ్మిది.

౩. — రూపము, రసము, గంధము, స్పర్శము, సంఖ్య, పరిమాణము, ప్రథక్త్వము (వేఱుపాటు,) సంయోగము, విభాగము, పరత్వము (దూరత్వము,) అపరత్వము, (సామీప్యము,) గురుత్వము, ద్రవత్వము, స్నేహము, శబ్దము, బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము, సంస్కారము. అని గుణము లిరువది నాలుగు.

౪. — ఉత్క్షేపణము (ఎగజిమ్ముట,) అవక్షేపణము (దిగఁద్రోయుట,) కుంచనము (ముడుచుట,) ప్రసారము (చాఁచుట,) గమనము (నడక,) అని కర్మము లయిదు.

౫. — పరము, అపరము, అని సామాన్యము ద్వివిధము.

౬. — నిత్యద్రవ్యములయం దుండు విశేషము లనంతములు.

౭. — సమవాయ మేకవిధము.

౮. — ప్రాగభావము (పూర్వమున లేకుండుట,) ప్రధ్వంసాభావము (నశించుటచే లేకుండుట,) అత్యంతాభావము (అసలే లేకుండుట,) అన్యోన్యాభావము, అని యభావము చతుర్విధము.

౯. — ద్రవ్యములలో గంధముకలది పృథివి. అది నిత్య, అనిత్య, అనిద్వివిధము. పరమాణురూపమయినదినిత్య; కార్యరూపమయినది యనిత్య. శరీర, ఇంద్రియ, విషయ, భేదములవలన ననిత్య మరలఁ ద్రివిధము. మనుష్యులు మొదలగువారిది శరీరము; నాసాగ్రవర్తియయి, గంధగ్రాహక మయిన ఘ్రాణ మింద్రియము; మృత్పాషాణాదికము విషయము.

౧౦. — శీతస్పర్శముగలది యప్పు (జలము.) అది నిత్య, అనిత్య, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్య; కార్యరూప మయినది యనిత్య. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్య మరలఁ ద్రివిధము. శరీరము వరుణలోకమునం దుండును; జిహ్వాగ్రవర్తియయి, రసగ్రాహక మయిన రసన యింద్రియము; నదీసముద్రాదికము విషయము.

౧౧. — ఉష్ణస్పర్శముగలది తేజస్సు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. నిత్యము పరమాణురూప మయినది; అనిత్యము కార్యరూప మయినది. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అను భేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీర మాదిత్యలోకమునం దుండును; కృష్ణతారాగ్రవర్తియయి, రూపగ్రాహక మయిన చక్షు రింద్రియము; భౌమము, దివ్యము, ఔదర్యము, ఆకరజము, అను భేదములవలన విషయము చతుర్విధము. వహ్న్యాదికము భౌమము, విద్యు (మెఱుపు) దాదికము దివ్యము, తిన్న దానిని జీర్ణముచేయుటకు హేతు

వయి యుదరమునం దుండునది యాదర్శము; సువర్ణాదిక మాక రజము.

౧౨. — రూపరహిత మయి స్పర్శముకలది వాయువు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్యము; కార్యరూప మయిన దనిత్యము. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీరము వాయులోకమునం దుండును; సర్వశరీరవర్తి యయి, స్పర్శగ్రాహక మైనత్వక్కు ఇంద్రియము; వృక్షాదికంపనహేతువు విషయము.

౧౩. — శరీరములోపల సంచరించువాయువు ప్రాణము; అది యొక్కటియే యయినను, ఉపాధిభేదములవలనం బ్రాణాపానాది సంజ్ఞలను బొందుచున్నది. [ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానము. అను పంచవాయువులును పంచప్రాణము లనంబడును.]

౧౪. — శబ్దగుణము కలది యాకాశము, అదియొక్కటి యయి, అంతటను వ్యాపించి నిత్య మయి యుండును.

౧౫. — అతీతము (భూతము) మొదలయిన వ్యవహారమునకు హేతు వయినది కాలము. అది యేక మయి సర్వవ్యాప్త మయి, నిత్య మయి యుండును (భూతము, భవిష్యత్తు, వర్తమానము, ఇవి యతీతము మొదలయినవి.)

౧౬. — తూర్పు మొదలయినవ్యవహారమునకు యోగ్య మయినది దిక్కు. అది యేకమయి, సర్వవ్యాప్తమయి, నిత్యమయి యుండును, (తూర్పు, పడమర, ఉత్తరము, దక్షిణము, ఇవి తూర్పు మొదలయినవి.)

౧౭. — జ్ఞానాధికరణ (ఆధార) మయిన దాత్మ, అది పరమాత్మ, జీవాత్మ, అని ద్వివిధము. అం దీశ్వరుండును సర్వజ్ఞుండు నయినపర

మాత్మ యొక్కటియే; జీవాత్మ ప్రతిశరీరముపందును భిన్నమయి యుండును; అది సర్వత్ర వ్యాపించి నిత్యమయి యుండును.

౧౮. — సుఖదుఃఖాదులను బొందుటకు సాధన మైనయింద్రియము మనస్సు. అది ప్రత్యాత్మయందు నుండుటచేత ననంత మయి పరమాణురూపమై నిత్యమై యుండును.

౧౯. — చక్షు (కన్ను) ర్మాత్రముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము రూపము. అది శుక్లము, నీలము, పీతము, రక్తము, హరితము (ఆకుపచ్చ), కపిశము (కోతివన్నె), చిత్రము, అనుభేదములవలన సప్తవిధము. అది పృథివియందును, జలమునందును, తేజస్సునందును, ఉండును. వానిలోఁ బృథివి యందు సప్తవిధముల నుండును; జలమునందభాస్వరశుక్లమయి యుండును; తేజస్సునందు భాస్వరశుక్లమయి యుండును.

౨౦. — రసన (నాలుక) చే గ్రహింపఁ దగినగుణము రసము. అది మధురము, ఆమ్లము (పులుసు), లవణము, కటువు (కారము), కషాయము (ఒగరు), తిక్తము (చేదు), అనుభేదములవలన షడ్విధము. అది భూమియందును, జలమునందును, ఉండును. అందుఁ భూమియందు షడ్విధము; జలమునందు మధురముమాత్రము.

౨౧. — ఘ్రాణము (ముక్కు) చే గ్రహింప, దగినగుణము గంధము. అది సురభి (పరిమళము), అసురభి (కంపు), అని ద్వివిధము. అది పృథివియందుమాత్ర ముండును.

౨౨. — త్వగింద్రియమాత్రముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము స్పర్శము. అది శీతము, ఉష్ణము, అనుష్ణాశీతము, అనుభేదమువలనఁ త్రివిధము. అది పృథివియందును, అప్పునందును, తేజస్సునందును,

వాయువునందును, అందు శీతము జలమునందును, ఉష్ణము తేజస్సు నందును, అనుష్ణాశీతము పృథివీవాయువుల యందును నుండును.

౨౩. — పృథివియందు పాకజనిత మైన రూపాదిచతుష్టయము (రూప, రస, గంధ, స్పర్శములు) అనిత్యము. ఇతరస్థలములయం దపాకజనిత మయినది నిత్యానిత్యభేదమును గలిగి యుండును. నిత్యగత మైనది నిత్యము; అనిత్యగత మైన దనిత్యము.

౨౪. — ఏకాదివ్యవహారహేతువయినది సంఖ్య. అది తొమ్మిది ద్రవ్యములయందుండి, యేకత్వము మొదలు పరార్థమువఱకు నుండును. ఏకత్వము నిత్యమును, అనిత్యమును అయి యుండును. నిత్యగత మయినది నిత్యము; అనిత్యగత మయినది యనిత్యము. ద్విత్వాదిక మంతట నిత్యము.

౨౫. — మానవ్యవహారకారణ మయినది పరిమాణము. అది తొమ్మిదిద్రవ్యములయందు నుండును. అది, అణువు, మహత్తు, దీర్ఘము, హ్రస్వము, అని చతుర్విధము.

౨౬. — పృథగ్వ్యవహారకారము పృథక్త్వము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౭. — సంయుక్తవ్యవహారమునకు హేతు వయినది సంయోగము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౮. — సంయోగనాశకగుణము విభాగము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౯. — పరాపరవ్యవహారాసాధారణకారణము పరాపరత్వము. అది పృథివ్యాదిచతుష్టయమునందును, మనస్సునందును, ఉండును. అది దిక్కృతము, కాలకృతము, అని ద్వివిధము. దిక్కృత మయిన పరత్వము దూరస్థ మయిన వస్తువునం దుండును; దిక్కృత మయిన

యపరత్వము సమీపస్థవస్తువునం దుండును. కాలకృత మయిన పరత్వము జ్యేష్ఠవస్తువునం దుండును; కాలకృత మయిన యపరత్వము కనిష్ఠవస్తువునం దుండును.

౩౦.—ఆద్యపతనమున కసమవాయికారణ మయినది గురుత్వము. అది పృథివీజలములయం దుండును.

౩౧.—ఆద్యస్యందనము (కారుట) న కసమవాయికారణ మయినది ద్రవత్వము. అది పృథివీజలతేజస్సులయం దుండును. అది సాంసిద్ధికము, నైమిత్తికము, అని ద్వివిధము. సాంసిద్ధికము జలమునం దుండును నైమిత్తికము పృథివీతేజస్సులయం దుండును. పృథివీసంబంధు లయిన ఘృతాదులయందు ద్రవత్వ మగ్నిసంయోగజము; తేజస్సంబంధు లైన బంగారము మొదలైనవాని యందును ద్రవత్వ మగ్నిసంయోగజము.

౩౨.—చూర్ణాదులు ముద్దయగుటకు హేతు వయిన గుణము స్నేహము. అది జలమునందుమాత్ర ముండును.

౩౩.—శ్రోత్రము (చెవి) చేత గ్రహింపఁ దగిన గుణము శబ్దము. అది యాకాశమునందు మాత్ర ముండును. అది ధ్వన్యాత్మకము, వర్ణాత్మకము, అని ద్వివిధము. ధ్వన్యాత్మకము భేర్యాదులయం దుండును; వర్ణాత్మకము సంస్కృతభాషాదిరూప మయినది.

౩౪.—సర్వవ్యవహార హేతు వైన జ్ఞానము బుద్ధి. అది స్మృతి, అనుభవము, అని ద్వివిధము. సంస్కారమాత్రజన్య మయిన జ్ఞానము స్మృతి; తద్భిన్న మయిన జ్ఞాన మనుభవము. యథార్థము, అయథార్థము అని యనుభవజ్ఞానము ద్వివిధము. ఆయాగుణములు కలదానియం దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కలవనెడి) యనుభవము యథార్థము—రజతమునందు రజతజ్ఞానము యథార్థము; ఇదియే

ప్రమ యనఁబడును. ఆయాగుణములు లేనిదానియందు దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కలవనెడి) జ్ఞాన మయథార్థము—శుక్తి యందు రజతజ్ఞాన మయథార్థము; ఇదియే భ్రమ యనఁబడును.

3౫.—ప్రత్యక్షము, అనుమితి, ఉపమితి, శాబ్దము, అను భేద ములవలన యథార్థానుభవము చతుర్విధము. ప్రత్యక్షము, అనుమా నము, ఉపమానము, శబ్దము, అను భేదములవలనఁ దత్కారణము సహితము చతుర్విధము.

3౬.—వ్యాపారవంత మైన యసాధారణకారణము కరణము. అనన్యథాసిద్ధకార్య నియతపూర్వవృత్తి కారణము; ప్రాగభావప్రతి యోగి కార్యము.

3౭.—సమవాయి, అసమవాయి, నిమిత్తము, అనుభేదముల వలన కారణము త్రివిధము. పటమునకు తంతువులవలెను, స్వగత రూపాదులకు పటము (బట్ట) వలెను, దేనినుండి సమవేత (విడువని సంబంధముగల) కార్యము పుట్టునో యది సమవాయి కారణము. పటమునకు తంతు (దారముల) సంయోగమువలెను, పటగతరూపము నకు తంతురూపమువలెను, కార్యముతోఁగాని కారణముతోఁగాని యేకార్థమునందు సమవేతమై కారణ మసమవాయికారణము; పట మునకు కుంచెవలెను, మగ్గమువలెను, తదుభయభిన్నమైన కారణము నిమిత్తకారణము. ఈ త్రివిధకారణములలో నసాధారణమైన కారణ మేదో యదియే కరణము.

3౮.—అందుఁ బ్రత్యక్షజ్ఞానకరణము ప్రత్యక్షము. ఇంద్రియార్థ సన్నికర్షజన్యమైన జ్ఞానము ప్రత్యక్షము. అది నిర్వికల్పము, సవికల్పము, అని ద్వివిధము. ఇది యేదోయొకటి యనునట్లు నిష్ప్రకారక మైన

జ్ఞానము నిర్వికల్పము; ఇతఁడు డిత్థుఁడు, ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు, ఇది నలుపు, అనునట్లు సప్రకారక మైన జ్ఞానము సవికల్పము.

౩౯.—సంయోగము, సంయుక్తసమవాయము, సంయుక్తసమవేత సమవాయము, సమవాయము, సమవేతసమవాయము, విశేషణ విశేష్యభావము, అని ప్రత్యక్షజ్ఞానహేతు వయిన యింద్రియార్థసన్నికర్షము షడ్విధము. కంటికి ఘటము ప్రత్యక్ష మయినప్పుడు సంయోగ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్త మైన ఘటమునందు రూపముయొక్క సమవాయమువలన ఘటరూప ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవాయ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్త మైన ఘటమునందు సమవేత మయిన రూపము రూపత్వమునకు సమవాయ మగుటవలన రూపత్వ సామాన్య ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవేత సమవాయ సన్నికర్షము; కర్ణరంధ్రమునం దుండెడియాకాశముయొక్క శ్రోత్రత్వము వలనను, శబ్దముయొక్క యాకాశగుణత్వమువలనను, గుణిగుణముల యొక్క సమవాయమువలనను శ్రోత్రమునకు శబ్దసాక్షాత్కార మయినప్పుడు సమవాయసన్నికర్షము; శ్రోత్రసమవేత మైన శబ్దము నందు శబ్దత్వముయొక్క సమవాయమువలన, శబ్దత్వసాక్షాత్కారము నందు సమవేత సమవాయిసన్నికర్షము; భూతలము ఘటాభావమును గల దనుచో చక్షుస్సంయుక్త మైన భూతలమునందు ఘటాభావము యొక్క విశేషణత్వమువలన, అభావప్రత్యక్షమునందు విశేషణవిశేష్య భావసన్నికర్షము. ఈసన్నికర్షములవలనఁ గలిగినజ్ఞానము ప్రత్యక్షము. దీని కింద్రియము కరణము కాఁబట్టి యింద్రియము ప్రత్యక్షప్రమాణ మనుట సిద్ధము.

౪౦.—అనుమితియొక్క కరణ మనుమానము. పరామర్శజన్య మైన జ్ఞాన మనుమితి. వ్యాప్తివిశిష్ట పక్షధర్మతాజ్ఞానము పరా

మర్శము—ఎట్లనఁగా, ఆపర్వతము వహ్నివ్యాప్యమైన ధూమమును కలది యనుజ్ఞానము పరామర్శము; దానివలనఁ గలిగిన పర్వతము వహ్నిమంత మనుజ్ఞాన మనుమితి: ఎక్కడ ధూమ ముండునో యక్కడ వహ్ని యుండు నను సాహచర్య నియమము వ్యాప్తి వ్యాప్యముయొక్క పర్వతాదివృత్తిత్వము పక్షధర్మత.

౪౧—స్వార్థము, పరార్థము, అని యనుమానము ద్వివిధము. స్వానుమితి హేతువు స్వార్థము-ఎట్లనఁగా, తానే పలుమాఱు చూచుట చేత వంటయిల్లు మొదలైనవాని యం దెక్కడధూమ ముండునో యక్కడ నగ్ని యుండు నని వ్యాప్తిని గ్రహించి, పర్వతసమీపము నకుఁ బోయినవాఁ డయి పర్వతమునందలి పొగను జూచి దానియం దగ్ని యుండునా యనిసందేహపడి, ఎచ్చటధూమముండునో యచ్చట నగ్నియుండు నన్నవ్యాప్తిని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొనుచున్నాఁడు; తదనంతరము పర్వతము వహ్నివ్యాప్యధూమవంత మని జ్ఞానము కలుగుచున్నది; దీనినే లింగపరామర్శ మందురు; అందువలనఁ బర్వతము వహ్నిమంత మనెడు యనుమితి పుట్టుచున్నది; అది స్వార్థానుమానము ధూమమువలన నగ్నిని దానే యనుమానించి, పరులకు బోధించుట కొఱకుఁ బంచావయవ మైనవాక్యమును బ్రయోగించినప్పు డది పరార్థానుమాన మగును—ఎట్లనఁగా,

(౧) పర్వతము వహ్నిమంతము;

(౨) ధూమవత్త్వమువలన;

(3) మహానసము (వంటయిల్లు) వలెనే యేది ధూమవంతమో యది యగ్ని మంతము;

(౪) ఇదియు నాలాగునన్;

(౫) కాఁబట్టి యిది (పర్వతము) యటువంటిదే (వహ్నిమంతము).

ఈవాక్యముచేఁ బ్రతిపాదిత మయినలింగమువలన రెండవదియు నగ్నిని ప్రతిపాదించుచున్నది.

౪౨. — ప్రతిజ్ఞ, హేతువు, ఉదాహరణము, ఉపనయము, నిగమనము, అనునయిదును నవయవములు. (౧) "పర్వతము వహ్నిమంత" మనునది ప్రతిజ్ఞ: (౨) "ధూమవత్త్వము వలన" ననునది హేతువు; (3) "మహానసమువలెనే యేది ధూమ వంతమో యది యగ్నిమంత" మనునది యుదాహరణము; (౪) "ఇదియు నాలాగు ననే" యనునది యుపనయము; (౫) "కాఁబట్టి యిది యటువంటిదే" యనునది నిగమనము.

౪3. — స్వార్థానుమితి యందును పరార్థానుమితియందును లింగపరామర్శమే కరణము; కాఁబట్టి లింగపరామర్శ మనుమానము.

౪౪. — అన్వయవ్యతిరేకి, కేవలాన్వయి, కేవలవ్యతిరేకి, అని లింగము త్రివిధము. వహ్ని (నిప్పు) ని సాధింపఁ దగినప్పుడు ధూమవత్త్వము (పొగ కలిగి యుండుట) వలెనే, అన్వయముచేతను వ్యతిరేకముచేతను వ్యాప్తిగలది యన్వయవ్యతిరేకి—మహానసము వలెనే యెచ్చట ధూమ ముండునో యచ్చట నగ్ని యుండు ననుచోటనన్వయ వ్యాప్తి; మహాహ్రదమువలెనే యెచ్చట నగ్ని లేదో యచ్చట ధూమము లేదనుచోట వ్యతిరేకవ్యాప్తి, అన్వయమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవలాన్వయి; ఎట్లనఁగా, పటమువలెనే ప్రమేయత్వము (తెలిసికోఁ దగుట) వలన ఘటము పేరు పెట్టఁ దగిన దనుచోట, సర్వమునకును ప్రమేయత్వమును నభిధేయత్వమును (పేరు పెట్టఁ దగుట) నుండుట

వలన ప్రమేయత్వాభిధేయత్వములకు వ్యతిరేకవ్యాప్తి లేదు. వ్యతిరేకమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవల వ్యతిరేకి; ఎట్లనఁగా,

(౧) పృథివి యితరములకంటె భిన్న మయినది;

(౨) గంధవత్త్వము (వాసనను గలిగి యుండుట) వలన;

(3) ఏది యితరములకంటె భిన్నము కాదో యది జలము వలెనే గంధవత్తు (గంధము కలది) కాదు;

(౪) ఇది (పృథివి) యాలాగున (గంధము లేనిదిగా) లేదు;

(౫) కాఁబట్టి యిది వాని (ఇతరముల) వంటిది కాదు.

గంధవత్త్వము పృథివీమాత్రపక్షమగుటవలన, ఏది గంధవత్తో యది తదితరములకంటె భిన్న మయిన దనుచో నన్వయదృష్టాంతము లేదు.

౪౫. – (అగ్ని నూహించుటకు) ధూమవత్త్వము హేతువయినప్పుడు పర్వతమువలె సందిగ్ధసాధ్యవంతము పక్షము, అందు (అదృష్టాంతమునందు) మహానసమువలె నిశ్చితసాధ్యవంతము సపక్షము; అందు మహాహ్రదమువలె నిశ్చితసాధ్యాభావవంతము విపక్షము.

౪౬. – సవ్యభిచారము, విరుద్ధము, సత్ప్రతిపక్షము, అసిద్ధము, బాధితము, అని హేత్వాభాసము లయిదు. ఏకాంతికము (ఒకేయంతము గలది) కానిది సవ్యభిచారము. అది సాధారణము, అసాధారణము, అనుపసంహారి, అనుభేదమువలన త్రివిధము. అందు, సాధ్యాభావవద్వృత్తి (సాధింపఁ దగినది లేకుండుట) సాధారణము; ఎట్లనఁగా, 'ప్రమేయత్వమువలన పర్వతమువహ్నిమంతము' అనుచో ప్రమేయత్వమువహ్న్యభావమును గలదియైనహ్రదమునందును గలదు (గాన సాధారణము). సర్వసపక్షవిపక్షవ్యావృత్తము (సపక్షమునకును విపక్షమునకును చెందనిది) అసాధారణము; ఎట్లనఁగా, 'శబ్దత్వమువలన

శబ్దము నిత్యము' అనుచో సమస్తనిత్యములయందును, అనిత్యముల యందును వ్యావృత్త మయిన (ఉండని) శబ్దత్వము శబ్దమునందు మాత్రమే యుండునది (గాన నసాధారణము). అన్వయవ్యతిరేక దృష్టాంతరహితము (అన్వయదృష్టాంతముగాని వ్యతిరేకదృష్టాంత మునుగాని లేనిది) అనుపసంహారి; ఎట్లనఁగా, 'ప్రమేయత్వము వలన సర్వమును నిత్యము' అనుచో సర్వమునకును పక్షత్వము కలుగుటవలన దృష్టాంతమే లేదు (గాన ననుపసంహారి). సాధ్యాభావ (సాధింపఁ దగినదానిలేమి) వ్యాప్య మయిన హేతువు విరుద్ధము; ఎట్లనఁగా, 'కృతకత్వమువలన శబ్దము నిత్యము' అనుచో కృతకత్వమే (చేయబడుటయే) నిత్యత్వాభావ మగుటచేత ననిత్యత్వమునందు వ్యాప్త మగును. సాధ్యాభావసాధక మయిన హేత్వంతర మెచ్చటఁ గలదో యది సత్ప్రతిపక్షము ; ఎట్లనఁగా, 'శ్రవణసంబంధిత్వమువలన శబ్దము నిత్యము' అనుచో 'కార్యత్వమువలన ఘటమువలె శబ్ద మనిత్యము' (అనవచ్చును). ఆశ్రయాసిద్ధము, స్వరూపాసిద్ధము, వ్యాప్యత్వాసిద్ధము, అని యసిద్ధము త్రివిధము. 'అరవిందత్వమువలన సరోజారవిందమువలెనే గగనారవిందము పరిమళము గలది' అనుచో నాశ్రయాసిద్ధము. ఇచట గగనారవింద మాశ్రయము; అది లేనేలేదు. 'చాక్షుషత్వమువలన శబ్దము గుణము' అనుచో స్వరూపాసిద్ధము. ఇచట శబ్దమునకు శ్రావణత్వము (కర్ణగోచరత్వము) కలుగుటవలన శబ్దమునందు చాక్షుషత్వము (నేత్రగోచరత్వము) లేదు. సోపాధిక (ఉపాధిని గలది) మైన హేతువు వ్యాప్యత్వాసిద్ధము; సాధ్యవ్యాపకత్వ ముండఁగా సాధనవ్యాపకత్వము లేకుండుట యుపాధి. సాధ్యసమానాధికరణాత్యంతాభావా ప్రతియోగిత్వము (సాధింపఁ దగినదానితో సమాన మయిన యాశ్రయము గల యత్యంతాభావమునకు విరోధి

కాకుండుట) సాధ్యవ్యాపకత్వము, సాధనవన్నిష్ఠాత్యంతాభావప్రతియోగిత్వము (సాధనవత్తునందున్న యత్యంతాభావమునకు విరోధి యగుట) సాధనవ్యాపకత్వము. వహ్నిమత్త్వమువలన పర్వతము ధూమవంతమనుచోట పచ్చిగట్టెల సంయోగ ముపాధి; ఎక్కడ ధూమ ముండునో యక్కడ నార్ద్రేంధన (పచ్చిగట్టెల) సంయోగమనుట సాధ్యవ్యాపకత్వము; అయోగోళము (ఇనుపగుండు) నం దార్ద్రేంధన సంయోగము లేమింజేసి యెక్కడ వహ్నియుండునో యక్కడనార్ద్రేంధనసంయోగ ముపాధి; సోపాధికత్వము వలన వహ్నిమత్త్వము వ్యాప్యత్వాసిద్ధము. దేనికి సాధ్యాభావము ప్రమాణాంతరముచేత నిశ్చితమగునో యది బాధితము; ద్రవ్యత్వమువలన వహ్ని యనుష్ణమనుచో అనుష్ణత్వము (చల్లదనము) సాధ్యము (సాధింపఁదగినది); తదభావమయిన యుష్ణత్వము (త్వక్) స్పర్శనప్రత్యక్షముచేత గ్రహింపఁబడును గనుక బాధిత మయినది.

౪౭. — ఉపమితికరణ ముపమానము. సంజ్ఞా (పేరు) సంజ్ఞి (పేరుగలది) సంబంధజ్ఞాన ముపమితి; సాదృశ్యజ్ఞానము దానికరణము. అతిదేశ* వాక్యార్థముయొక్క స్మరణ మవాంతరవ్యాపారము. ఎట్లనఁగా, ఒకఁడు గవయశబ్దార్థ మెఱుఁగనివాఁడయి, ఒకానొక యారణ్యక పురుషునివలన గవయమృగము గోవువలె నుండుననివిని, వనమునకుఁబోయి వాక్యార్థమును స్మరించుకొని, గోసదృశ మయినరూపమును జూచుచున్నాఁడు; అటుతరువాత నిదిగవయశబ్దవాచ్యమయినదని యుపమితి పుట్టుచున్నది.

---

* ఒకచోటఁ జెప్పఁబడినదానిని సామ్యమునుబట్టి మఱియొకచోట నుపయోగపఱచుట యతిదేశము.

౪౮. — ఆప్తవాక్యము శబ్దము. యథార్థవక్త యాప్తుఁడు. పదసమూహము వాక్యము :— "గోవును తెమ్ము" శక్తికలది పదము; ఈ పదమువలన నీయర్థము బోధింపఁదగిన దనియెడి యీశ్వరసంకేతము శక్తి.

౪౯. — ఆకాంక్ష, యోగ్యత, సన్నిధి, ఇవి వాక్యార్థజ్ఞాన హేతువులు. పదమునకు పదాంతరవ్యతిరేక ప్రయుక్తాన్వయాననుభావకత్వము (పదాంతరము లేక యుద్దేశింపఁబడిన యర్థము నిచ్చుశక్తి లేకుండుట) ఆకాంక్ష; అర్థాబాధము యోగ్యత; పదముల నవిలంబనముగా (జాగులేకుండ) యుచ్చరించుట సన్నిధి.

౫౦. — ఆకాంక్షాదిరహితమైన వాక్యము ప్రమాణము కాదు. ఆకాంక్షలేకపోవుటవలన, "గోవు, అశ్వము, పురుషుఁడు, హస్తి" అనువాక్యము ప్రమాణము కాదు; యోగ్యతలేకపోవుటవలన, "అగ్నిచేత తడుపుచున్నాఁడు" అనువాక్యము ప్రమాణము కాదు; సాన్నిధ్యాభావమువలన, జామున కొకసారి "గోవును—తెమ్ము" అను సహోచ్చరితములు కానిపదములు ప్రమాణము కావు.

౫౧. — వైదికము, లౌకికము, అని వాక్యము ద్వివిధము. ఈశ్వరోక్తమువలన వైదికము సర్వమును ప్రమాణము; లౌకికమైన యాప్తవాక్యము ప్రమాణము; ఇతర మప్రమాణము.

౫౨. — వాక్యార్థజ్ఞానము శాబ్దజ్ఞానము: తత్కారణము శబ్దము.

౫౩. — సంశయము, విపర్యయము, తర్కము, అను భేదము వలన, అయథార్థానుభవము త్రివిధము. ఒకధర్మియందు విరుద్ధ నానాధర్మవైశిష్ట్యజ్ఞానము సంశయము :— (ఒకవస్తువును జూచి) స్థాణువుకాని పురుషుఁడుకాని (అనుకొనుట). మిథ్యాజ్ఞానము విపర్యయము :— శుక్తిని (ముత్యపుచిప్పను) జూచి రజతము (వెండి) అను

కొనుట. వ్యాప్యారోపముచేత వ్యాపకారోపము తర్కము:— వహ్ని లేకపోయెనేని, అప్పుడు ధూమమును లేకపోవును (అనుకొనుట).

౫౪. — యథార్థము, అయథార్థము, అని స్మృతియు ద్వివిధము. ప్రమాజన్యమయినది యథార్థము; అప్రమాజన్య మయథార్థము.

౫౫. — అందఱిచేత ననుకూలముగాఁ దెలిసికోఁదగినది సుఖము.

౫౬. — ప్రతికూలముగాఁ దెలిసికోఁదగినది దుఃఖము.

౫౭. — కామ మిచ్ఛ.

౫౮. — ద్వేషము క్రోధము.

౫౯. — కృతి ప్రయత్నము.

౬౦. — విహితకర్మజన్యము ధర్మము.

౬౧. — నిషిద్ధకర్మజన్య మధర్మము.

౬౨. — బుద్ధ్యాదు లెనిమిదియు (బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, క్రోధము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము) ఆత్మమాత్ర విశేషగుణములు.

౬౩. — బుద్ధీచ్ఛాప్రయత్నములు నిత్యములు, అనిత్యములు, అని ద్వివిధములు. ఈశ్వరునివి నిత్యములు; జీవునివి యనిత్యములు.

౬౪. — వేగము, భావన, స్థితిస్థాపకము, అని సంస్కారము త్రివిధము. వేగము పృథివ్యాద చతుష్టయమునందును (పృథివి, జలము, తేజము, వాయువు,) మనస్సునందును, ఉండును. అనుభవజన్యయు స్మృతిహేతువు నయినభావన యాత్మయందు మాత్ర ముండును. మఱియొకవిధముగాఁ జేయఁబడినవానికి మరల తదవస్థాపాదకము స్థితిస్థాపకము — ఇది చాపలు మొదలయిన పృథివీమాత్ర మునం దుండును.

౧౫. — చలనాత్మక మయినదికర్మము. ఊర్ధ్వదేశసంయోగ హేతు వుత్క్షేపణము; అధోదేశసంయోగ హేతు వపక్షేపణము; శరీర సన్నికృష్టసంయోగ హేతు వాకుంచనము; విప్రకృష్టసంయోగ హేతువు ప్రసారణము; అన్యముసర్వముగమనము. ఇది (చలనము) పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును మనస్సునందునుమాత్ర ముండును.

౧౬. — నిత్య మయి యేక మయి యనేకములయం దుండు నది సామాన్యము. అది, ద్రవ్య, గుణ, కర్మలయం దుండును. అది పరము, అపరము, అను భేదమువలన ద్వివిధము. పరము సత్త; అపరము జాతిద్రవ్యత్వాది.

౧౭. — నిత్య ద్రవ్యములయం దుండు వ్యావర్తకములు విశేష ములు.

౧౮. — నిత్యసంబంధము సమవాయము. అది యయుతసిద్ధ ములయం దుండును; ఏ రెంటిలో నొకటి రెండవ దాని నాశ్రయిం చియే యుండునో యవి యయుతసిద్ధములు; ఎట్లనఁగా — అవయవావ యవులు, గుణగుణులు, క్రియాక్రియావంతులు, జాతివ్యక్తులు, విశేష నిత్యద్రవ్యములు, మొదలయినవి.

౧౯. — అనాదియు సాంతము నైనది ప్రాగభావము — ఉత్పత్తికంటెఁ బూర్వము కార్యమున కిది యుండును. సాదియు ననం తము నైనది ప్రధ్వంసాభావము — ఉత్పత్తికంటె ననంతరము కార్య మున కిది యుండును. త్రైకాలికసంసర్గాభావ మత్యంతాభావము — ఎట్లనఁగా భూతలమునందు ఘటము లేదు. తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛి న్నప్రతియోగికము (తాదాత్మ్యసంబంధముచే వేఱుపఱుపఁబడిన పరో

ధముకలది) అన్యోన్యా భావము:— ఎట్లనఁగా, ఘటము పటము కాదు.

౨౦. — సమస్త పదార్థములును వయిని చెప్పఁబడినవానిలోనే చేరియుండుటవలన పదార్థము లేడే యని సిద్ధ మయినది.

క. అన్నంభట్ట కృతంబయి
సన్నుతి గన్నట్టితర్క సంగ్రహమును దీ
ని న్నతి బాలురకొఱకున్
గ్రన్నన ఏ రేకలింగకవి తెనిఁగించెన్.

సత్యవాదిని

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

సత్యవాదిని

సత్యవాదిని

THE FATHERHOOD OF GOD,
AND
THE BROTHERHOOD OF MAN.

ఈశ్వరుని పితృభావము; మనుష్యుని భ్రాతృభావము.*

ఓ భ్రాతృవరులారా!

సమస్త సంస్కారములలోను మతసంస్కారము ప్రధానమైన దనియు, మతము పరిశుద్ధమయినచో సమస్తసంస్కారములును దాని వెంబడినే యనాయాసముగా జరుగు ననియు, గతభానువారమునాఁడు చెప్పి యుంటినిగదా. తనకంటె నధికశక్తిసంపన్నతి గల దేవుఁడుగాని దేవతలుగాని యున్నా రనియు, తదుపాసనము చేయుచు తత్ప్రీతికరముగాఁ దాను వర్తింప వలయుననియు, తలఁచెడి మనుష్యుని యభిప్రాయము మత మనఁబడును. అనాగరికదశలో సృష్టిలోని స్వాభావిక పదార్థములనే పూజించుటయు, అల్పనాగరికదశలో తమ దేవతల పేర ప్రతిమలనుగూడఁ గల్పించి వాని నర్చించుటయు, అధిక నాగరికదశలో నీశ్వరుఁ డొక్కఁడని యెఱిఁగి యాతని మానసికముగా నుపాసించుటయు, సాధారణముగా తటస్థించుచున్నది. ఏకేశ్వరోపాసకులైన పరిశుద్ధాస్తికమతస్థులు దేవుఁడు సృష్టికర్త యనియు లోకరక్షకుఁ డనియు, నిరాకారుఁ డనియు, సత్యస్వరూపుఁ డనియు, పరిశుద్ధుఁ డనియు, దయాస్వరూపుఁ డనియు, విశ్వసించి సర్వ విషయముల

* ఇది 190౮ వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల మొదటి తేదిని రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనాసమాజమునఁ జదువఁబడినది.

యందును తదాజ్ఞానుసారముగాఁ బ్రవర్తించుట పరమకర్తవ్య మని భావింతురు. దయాస్వరూపుఁ డయిన సర్వకర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యగుచున్నాఁడు; ఈశ్వరసృష్టిలోనివారై తద్దయాపాత్రులైన సమస్త మానవులును నీశ్వరకుటుంబమయి పరస్పరభ్రాత లగుచున్నారు. కాఁబట్టి సత్యమైన పరిశుద్ధాస్తిక మతమునందు దేవుని పితృభావమును మానవుల పరస్పరభ్రాతృభావమును ముఖ్యసిద్ధాంతములు. ఈరెండుసిద్ధాంతములను గూర్చియు నే నీ సాయంకాలమునఁ గొన్నిమాటలు చెప్పఁబోవుచున్నాను.

పూర్వాచారము నొకపట్టున విడువలేకుండుట మానవస్వభావ మయియున్నది. అందుచేతనే జను లనేకవిషయములలో నాగరికాగ్రగణ్యులయి యేకేశ్వరారాధనమే పరమకర్తవ్య మని యెఱిఁగినవా రయ్యును అనాగరికదశలో వచ్చిన స్వాభావిక వస్తుపూజనమును నల్పనాగరికదశలో వచ్చిన ప్రతిమార్చనమును పలువురు పూర్వాచారబలముచేత పూర్ణముగా విడువఁజాలకున్నారు. కాఁబట్టి మతమును పరిశుద్ధము చేయువలె నన్నచో నేతద్విషయమున సంస్కార మవశ్యముగాఁ జేసికొనవలయును. మతసంస్కారము జరగనియెడల నీతివిషయములోను సంఘవిషయములోను తక్కిన సమస్తవిషయములలోను మితిమీఱినదురాచారము లుద్భవిల్లి ప్రజాసౌఖ్యమునకును దేశాభివృద్ధికిని భంగము కలిగించును. సమస్తమానవధర్మ శాఖోపశాఖలకును సంతోషరసమును బ్రవహింపఁ జేయుటకు మూలమైన మతజలాశయమే కలుషమయి యనర్థదాయక మయినపక్షమున సంసారవృక్షమునందేశాఖ యారోగ్యస్థితిలో వర్ధిల్లి సుఖప్రదము కాఁ గలుగును? మనుష్యుని కాయమునకు మతమే ప్రాణము; మతము నిర్దుష్టస్థితిలో నుండకున్నచో సంఘము జీవచిహ్నము లేనిబొందివంటిదిగా నుండును. సంఘ

శరీరమునకుం బ్రాణ మయిన మతము పరిశుద్ధ మయి యుత్సాహ
వంతము కాదేని, సాంఘిక సంస్కారాదు లేవియు సఫలము లయి దేశ
క్షేమకరములు కానేరవు. కాబట్టి దేశాభిమాన మాననీయు లగు
మాన్యులారా! మీరు నిజముగా దేశక్షేమమును గోరువా రయిన
పక్షమున, ఈశ్వరునిపితృభావమును వాక్కుచేతను మనస్సుచేతను
క్రియలచేతను పూర్ణముగా నంగీకరించి యాతని నొక్కనినే ప్రీతి
పూర్వకముగా భజించుచు దేవతారాధనమును విడిచి పెట్టుఁడు.
ఈశ్వరైకారాధనమునకును, ఈశ్వర పితృత్వ భావనకును, మన దేశ
ములో గర్భశత్రువుగా నున్నది విగ్రహారాధనము. సర్వానర్థమూల
మయిన విగ్రహారాధనమును మూలముట్టుగ నశింపఁజేసినఁగాని మన
కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యలవడ నేరదు. కాబట్టి యేరూపమున నున్నను
విగ్రహారాధనమును మనము విషసర్పమును జూచినట్లు చూచి
ద్వేషించుచు సర్వవిధముల చేతను దాని నంతము నొందింప మన
శక్తియుక్తులను వినియోగించి పాటు పడవలయును. మనుజుఁ డేదిన
మున విగ్రహారాధనపిశాచపీడనుండి విడివడునో యాదినమే యాతని
జీవిత కాలములో నెల్ల మహాసుదినము; ఆదినమే యతఁడు పాపబంధ
ములనుండి విముక్తుఁ డగుటకు కృత ప్రారంభుఁ డయిన పుణ్య దినము;
ఆదినమే యతఁడు సర్వేశ్వరసాంగత్యభాగ్యము నపహరించుచుండిన
పీడని పీడను వదల్చుకొని తాను సుఖియయి యొక మహారిష్టమును
రూపుమాపి దేశమును సుఖింపఁజేయు దీక్షవహించిన పర్వదినము.
సత్యైకాదర పరాయణులారా! మీరీదినమునుండి ఈశ్వరరాజ్యా
క్రమణ ద్రోహమున కొడిగట్టిన విగ్రహ మహారిపులపయి ధ్వజమెత్తి
నీచాతినీచమయిన తద్దాస్యమునుండి మీయాత్మలను రక్షించుకొని
యీశ్వరసేవాపరాయత్తచిత్తులరయి మీసహోదరు లయిన యుష్మ

ద్దేశీయుల యాత్మల నుత్తమోత్తమ మయిన యీశ్వరసేవకుఁ బురికొల్పుటకు సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. ఈవిగ్రహ పిశాచములు మిమ్మీశ్వర దూరులనుగా మాత్రమే కాక నీతిదూరులను గాను శాస్త్ర దూరులనుగాను మానుషస్వభావ దూరులనుగాను జేయు చున్నవి. వల్లభవైష్ణవధర్మము పేర జరగు వ్యభిచారములును, ఆగమోక్తధర్మము పేర జరగుసురాపానాదులును, గంగార్చనము పేర జరగుశిశుహత్యలును, కాళికాపూజ పేర జరగుజంతుహింసలును, విగ్రహ పిశాచముల దుర్బోధనవలనఁగాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి? ఇంత కంటెను నీతిమాలినపను లేవి యుండును? శైవవైష్ణవ ధర్మముల పేర నొండొరుల ద్వేషించి దూషించుకొనుటయు ద్వైతాద్వైతధర్మముల పేర నొండొరులను దొడగిన్న పాపమునకై చాంద్రాయణ భూప్రదక్షిణాది ప్రాయశ్చిత్తములు చేసికొనవలె ననుటయు విగ్రహ పిశాచముల దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి? ఇంతకంటెను శాస్త్రరాహిత్యము మఱి యేముండును? వరాహ భైరవ నామములచే మనుష్యులను పందులకును కుక్కలకును మ్రొక్కునట్లు చేయుట విగ్రహపిశాచముల దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినది? ఇంతకంటెను మానుషస్వభావమునకు విరుద్ధములైన పనులు మఱి యేముండును? మాటాడుటకు నోరు లేకయే యిటువంటి దుర్బోధనలం జేసి లోకమును వంచించు చున్నవిగ్రహపిశాచములు నోరు తెఱచి మాటాడఁ గలిగినచో నెంత యెక్కువహాని చేయఁగలుగును! ఓనువివేకులారా! అపవిత్రమును ననర్థదాయకమును నయినవిగ్రహ పిశాచసేవను విడనాడి పవిత్రమును శ్రేయోదాయకమును నయిన యేకేశ్వరసేవ నంగీకరింపుఁడు. ఉత్తరక్షణముననే మీరు నీతియుతులును శాస్త్రమహితులును మానుషస్వభావ భూషితులును నగు

దురు. అప్పుడు లోకమం దంతట నీశ్వరరాజ్య మేర్పడును; లోకము లోనివారెల్లరును భ్రాతలయి పరస్పరానురాగము కలవా రగుదురు; ఎల్లమానవులును జాతిమతవైషమ్యవిరహితులయి దేవతుల్యు లగుదురు. "కాష్ఠలోష్టేషు మూఢానాం యుక్తస్యాత్మని దేవతా" యనున్యాయమునుబట్టి దేవుఁడు మూఢులకు కట్టెలలోను మట్టిగడ్డలలోను జ్ఞానుల కాత్మలోను నుండునని చెప్పి, మూఢజనబహుళ మయినలోకముకొఱకు విగ్రహారాధన ముండవలయునని కొందఱు మిమ్ము భ్రమపెట్టఁ జూతురు. ఆమాట లణుమాత్రమును విశ్వసింపఁ బోకుఁడు. మనదేశమున కజ్ఞజనబహుళ మన్న యపఖ్యాతిని బోఁగొట్టి ప్రాజ్ఞజనబహుళమన్న ఖ్యాతిని తెచ్చుటకయి నిరంతరకృషి చేయుఁడు. విగ్రహారాధనము నవలంబించి యజ్ఞులతోడ నధోగతికి మీరు దిగక విగ్రహారాధనపాశములనుండి విడిపించి యజ్ఞులను విజ్ఞులను జేసి మీతోడ నూర్ధ్వగతికి వారి నెక్కింపఁ బ్రయత్నించుఁడు. సామాన్యముగా విగ్రహారాధనము నుపదేశించెడు శైవవైష్ణవపురాణములు సహిత మీవిషయమున విశేషముగా నేమి బోధించు చున్నవో వినుఁడు—

శ్లో॥ "ఆత్మసంస్థం శివం త్యక్త్వా బహిస్స్థం యజతే శివం
హస్తస్థం పిండ ముత్సృజ్య లిహేత్కూర్పరమాత్మనః".

తనలోపల నున్న శివుని విడిచి వెలుపల (గుళ్ళలో) నున్న శివుని పూజించువాఁడు చేతిలోనున్నముద్దను పాఱవేసి మోచేతిని నాకువాఁ డగునని శైవపురాణ మైనస్కాందము ఘోషించు చున్నది.

శ్లో॥ "యో మాం సర్వేషు భూతేషు సంత మాత్మాన మీశ్వరం
హిత్వార్చాం భజతే మౌఢ్యాత్ భస్మ న్యేవ జుహోతిసః".

సకలభూతములయందు నాత్మస్వరూపుఁడనయి యున్న యీశ్వరుని నన్ను విడిచి మూఢత్వమువలన విగ్రహార్చన చేయువాఁడు బూడిదలో హోమము చేసినవాఁడగు నని వైష్ణవపురాణ మైనశ్రీమద్భాగవతము ఘోషించు చున్నది.

ఈశ్వరుని కళ్యాణగుణములలో నొక్కొక్కదానిని దెలుపుటకయి యొక్కొక్కవిగ్రహము ప్రతిష్ఠింపఁబడె నని విగ్రహారాధనపక్షమవలంబించి పలుక సాహసించెడు ధీమంతులమాట పట్టిబూటకముల మూట. ఏనుఁగుమోమును బానకడుపును గలగణనాథవిగ్రహముగాని కరచరణాదులు లేని జగన్నాథవిగ్రహముగాని యీశ్వరుని నేకళ్యాణ గుణమును దెలుపును?

ఆస్తికమతముఖ్యసిద్ధాంతములలో మొదటి దయినయీశ్వర పితృభావమునకు విగ్రహారాధనవిషవృక్షము గర్భశత్రు వనియు దానిని మూలచ్ఛేదము చేయుట పరమకర్తవ్య మనియు నింతవఱకుఁ గొంత చెప్పి యున్నానుగదా! ఇఁక రెండవ దయినమనుష్యభ్రాతృభావమునకును గర్భశత్రు వయినది మనదేశములో వర్ణపిశాచము మఱియొకటి యున్నది. విగ్రహారాధనపిశాచమును రూపుమాపుటకు మానమెంత పట్టుదలతో పాటుపడవలయునో యంతపట్టుదలతోనే వర్ణపిశాచమును రూపుమాపుటకును మనము పాటుపడవలెను. ఈవర్ణపిశాచమిప్పు డీదేశమున సంఘముయొక్క ప్రాణవాయువులను పీల్చివేయుచున్న భయంకరకాలసర్పమై యున్నది. ఈపెనుభూతము భరతఖండవాసులలో నైకమత్యమును స్నేహభావమును పూర్ణముగా చెడఁగొట్టి బహుశతసంవత్సరములనుండి దేశాభివృద్ధికి భంగము కలిగించుచున్నది. ఇది యన్యోన్యసోదరభావము గలిగి యుండవలసిన హిందూమహాజనులలో వైషమ్యమును పుట్టించి దేశక్షేమాభివృద్ధులకు భంగ

కరములయిన సమస్తానర్థములకును మూలమయి యున్నది. పూర్వకాలమునందువలె వర్ణాధిక్యము సత్ప్రవర్తనమునుబట్టి వచ్చునది గాక యిప్పుడు జాతిమాత్రముచేతనే కలుగునది యయి యున్నది. జ్ఞానగుణసంపన్నుఁడయి లోకోపకారపరాయణుఁడయి భగవద్భక్తుఁడయిన యుత్తమశూద్రునికంటె జ్ఞానహీనుఁడయి యవగుణపరిపూర్ణుఁడయి యీశ్వరవిద్వేషి యయిన నికృష్టబ్రాహ్మణజాతుఁ డధికగౌరవనీయుఁడుగా పరిగణింపఁబడుచున్నాఁడు. ఆహా! ఏమి యీకాల మహిమము! ఏమి యీ వర్ణప్రభావము! ఏమి యీ యన్యాయఘనత! బ్రాహ్మణుఁడు కూరుచున్న చాపమీఁదఁ గూరుచున్న శూద్రుని పిఱ్ఱలు కోసివేయవలెనఁట! ఇది స్మృత్యుక్తమయిన ధర్మమఁట! ధర్మశాస్త్రములలోనెల్ల నుత్కృష్టమయినదని చెప్పఁబడుచున్న మనుస్మృతి యీవిషయమున విధించిన పరమధర్మమును చెవులు తెరచియున్నట్లుగా వినుఁడు—

శ్లో॥ సహాసన మభిప్రేప్సు రుత్కృష్టస్యాపకృష్టజః
కట్యాం కృతాంకో నిర్వాస్యః స్ఫిచం వాస్యావకర్తయేత్॥

బ్రాహ్మణునితో సహాసనమును గోరు శూద్రుని తుంటిమీఁద వాఁతవేసిగాని పిఱ్ఱకోసిగాని వెడలఁగొట్టవలయునని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. బ్రాహ్మణపక్షపాతమునుబట్టి యెట్టి యధర్మమును మహాధర్మమని ఘోషించుట కీధర్మశాస్త్రము లజ్జింపకున్నది. ఇటువంటి ధర్మశాస్త్రవచనములు పరమప్రమాణములుగా భావింపఁబడుచున్న యీ దేశ మన్యాక్రాంత మగుటలోను పరస్పరద్వేషపూరిత మగుటలోను వింత యేమున్నది? వర్ణభేద మిప్పటివలె లేని పూర్వకాలమునందు దానివలన దేశమునకుఁ గొన్ని యల్పలాభములు గలిగి

వను, ఇప్పు డట్టిలాభము లేనియు లేక యనంతము లైనయనర్థములు మాత్రమే కలుగుచున్నవి. ఇప్పటివర్ణభేదమువలన దేశమునకు కలుగుచున్నయనర్థములలో నొకటి యీశ్వరకుటుంబములోనివా రగుటచే నన్యోన్యసౌభ్రాత్రము కలిగి యుండవలసిన సోదరునకును సోదరునకును నేఱుపాటు గలిగి పంక్తిభోజనములును సంబంధబాంధవ్యములును లేక పరస్పరద్వేషము ప్రబలి సామరస్యభావము చెడుట. రెండవది జాతికట్టుబాటులే పాపపుణ్యములయి నీతిగౌరవము చెడి మనుష్యులు దయాదాక్షిణ్యశూన్యులయి రాక్షసతుల్యులగుట! జన్మమును బట్టివచ్చిన దురభిమానగర్వితుండగు బ్రాహ్మణవంశజుండు తనసోదరుం డనందగిన యధమవర్ణము వానిపై గోడవిఱిగి కూలినను సాయము చేయంజూడక తాను మైలపడుదు నని యంటనొల్లకుండుటకు సిగ్గుపడుటకు మాఱుగా గర్వపడుచుండుట రాక్షసకృత్యము గాక మఱి యేమగును? రాజసభలో నప్రమాణములుచేయుటకును కూటసాక్ష్యములు పలుకుటకును శంకింపనివాఁ డయినను తాను బ్రాహ్మణుఁడ ననియో వైశ్వదేవపరుఁడ ననియో గర్వపడుచు భోజనసమయమునందు పాపభీతి కలవాఁడయి సత్యసంధుఁ డయిన యుత్తమశూద్రుఁడు తనకంట బడినంతమాత్రముచేత నాతని శపించుచు ముందరియన్నమును విడిచి లేచిపోవుటకంటె రాక్షసకృత్యము మఱి యే ముండును? అతిబాల్యవివాహములు, స్త్రీవిద్యాభావము, వితంతువివాహనిరోధము, దేశాంతరగమన నిషేధము, మొదలయిన సమస్త సాంఘిక దురాచారములకును వర్ణభేదమే పట్టుకొమ్మ యైయున్నది. శాఖోపశాఖలుగాఁ బెరిగిన యీవర్ణవైషమ్యవిషవృక్షమును వేళ్ళతోఁ బెల్లగించి వేసినంగాని దానిఛాయ వ్యాపించినంతదూరము మనదేశమునం దేసంస్కారబీజమును నాటుకొని మొలకయెత్తి వృద్ధినొంద నేరదు.

మనదేశమునందు వర్ణభేదము పూర్వకాలమునం దిప్పటివలె నుండినది కాదు. అప్పుడు, మనపూర్వులు పుట్టుకచేతఁగాక నీతిచేతనే గౌరవపాత్రు లగుచుండిరి. శ్రీ మహాభారతములో

శ్లో॥ నయోని ర్నాపి సంస్కారో నశ్రుతం నచసంతతిః
కారణాని ద్విజత్వస్య వృత్తమేవతు కారణమ్.

"పుట్టుక, ఉపనయనాదిసంస్కారము, వేదాధ్యయనము, సంతతి, ద్విజత్వమునకు కారణములు కావు; మంచినడత యొక్కటియే కారణము" అని యానుశాసనిక పర్వమునందును,—

శ్లో॥ నకులేన నజాత్యా వా క్రియాభి ర్బ్రాహ్మణోభవేత్
చండాలోపిహి వృత్తస్థో బ్రాహ్మణస్స యుధిష్ఠిర॥
శూద్రోపి శీలసంపన్నో గుణవాన్ బ్రాహ్మణోభవేత్
బ్రాహ్మణోపి క్రియాహీనః శూద్రాత్ప్రత్యవరోభవేత్॥

"కులము చేతను జాతిచేతనుగాక కార్యములచేతనే బ్రాహ్మణుఁడగుచున్నాఁడు. ఓయుధిష్ఠిరా! మంచినడవడి గలవాఁడు చండాలుఁడయినను వాఁడే బ్రాహ్మణుఁడు. శూద్రుఁడైనను సదాచారసంపన్నుఁడయి గుణవంతుఁడయినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడగును; బ్రాహ్మణుఁడయినను క్రియాహీనుఁడు శూద్రునికంటె తక్కువవాఁడగును" అని యారణ్యపర్వమునందును, శ్రీమద్భాగవతములో

శ్లో॥ శమోదమ స్తపశ్శౌచం సంతోషః క్షాంతి రార్జవమ్
జ్ఞానం దయా చ్యుతాత్మత్వం సత్యంచ బ్రహ్మలక్షణమ్॥

"శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, సంతోషము, క్షాంతి, ఆర్జవము, జ్ఞానము, దయ, స్వార్థపరిత్యాగము, సత్యము బ్రాహ్మణ లక్షణములు" అని సప్తమస్కంధమునందును, చెప్పఁబడి యున్నవి. ఓబ్రాహ్మణనామధారకులారా! ఈలక్షణములు మీయందుఁ గలిగిన

బ్రాహ్మణులు గాని చెప్పుకొని గర్వపడుఁడు. ఈలక్షణములేవియు లేక పుట్టుబ్రాహ్మణుల మని మాత్రము వృథా గర్వపడఁ బోకుఁడు. పూర్వోక్త లక్షణములుగల అధమవర్ణసంజాతులనయినను బ్రాహ్మణులనుగాను సహాజన్ములనుగాను భావించి గౌరవింపుఁడు. నిజమైనబ్రాహ్మణత్వము గుణములలో నున్నది గాని పొట్టలోను పుట్టుకలోను లేదు. పుట్టుకను బట్టి మేము బ్రాహ్మణోత్తములమని విఱ్ఱవీఁగెడు వెఱ్ఱులారా! మీపూర్వుల చరిత్రను విచారింపుఁడు.

శ్లో॥ గణికాగర్భసంభూతో వసిష్ఠశ్చ మహామునిః॥

బ్రహ్మర్షులలో శ్రేష్ఠుఁ డగ్రగణ్యుఁడును శ్రీరామప్రముఖ సూర్యవంశరాజులకెల్లఁ బురోహితుఁ డయిన వసిష్ఠుఁడు వేశ్యకు పుట్టినవాఁడు.

శ్లో॥ జాతో వ్యాసస్తు కైవర్త్యాః శ్వపాక్యాస్తు పరాశరః॥

అని భారతాదులయందు చెప్పఁబడియున్నది. వేదవిభాగము చేసి వేదవ్యాసుఁ డని పేరొంది, ప్రస్థానత్రయములో నొక్కటియయిన బ్రహ్మసూత్రములను రచించిన సాత్యవతేయుఁడు పల్లెవానికొడుకు; వ్యాసునితండ్రి యయి కలియుగమునకు బరమప్రమాణ మయిన స్మృతిరత్నమును రచించిన పరాశరుఁడు మాలవానికొడుకు. ఈమహానుభావులందఱును పుట్టుకచేతఁగాక గుణముచేతనే మహర్షులయి పూజనీయులయిరి. వారివలెనే మీరును గుణసంపదను గడించుటకయి పాటుపడుఁడు. మన యోగ్యతయంతయు సద్వర్తనములో నున్నది కాని భోజనములోను జన్మములోను లేదు. జాతికంటె గుణము శ్లాఘ్యతరమని మీకెప్పుడు దృఢనిశ్చయము గలుగునో యప్పటినుండి దేశాభివృద్ధి యారంభమగును.

ఓ భ్రాతృవరులారా! మీరు తోడివారి హీనస్థితికి దిగక వారి నున్నతస్థితికి తెచ్చుటకయి ప్రయత్నింపుఁడు పూర్వోక్తములయిన

బ్రాహ్మణలక్షణములను విన్నారుగదా! మీరు బ్రాహ్మణలక్షణములను విడువక బ్రాహ్మణేతరులయిన శూద్రాదులను బ్రాహ్మణపద మెక్కించుటకు కృషిచేయుచు శుష్కోపదేశములచేతఁగాక కార్యములచేత "మేము నడుచునట్లు నడువు" డని లోకమునకుఁ బోధింపుఁడు. అప్పుడు మాత్రమే మీయౌదార్యము లోకమునకుఁ దెలిసి మీమాటలయందు విశ్వాసము కుదురును. మన యీశ్వరునకును మన యాత్మలకును గర్భశత్రువు లయినవిగ్రహారాధనమును వర్ణవైషమ్యమును నశించునట్లు పోరాటమును మానక యీశ్వరభటులై నిలువుఁడు. ఈశ్వరుఁడు మీకు తగినయుత్సాహమును బలమును బ్రసాదించుగాక!

ప రి శు ద్ధా స్తి క మ త ము.*

భ్రాతృవరులారా!

నేఁ డీపట్టణమున జరుగుచున్న యీయాంధ్రదేశాస్తికమహాసభకు నన్నధ్యక్షునిగా నియమించినందున కయి మీకుఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకములైన వందనముల సమర్పించుచున్నాఁడను. మీరు నన్నుంచిన యీఘనపదమునకు నేనర్హుఁడనుగానని యెఱిఁగిన వాఁడనయ్యును, నామీఁదియాదరముచేత నన్నీసభాధ్యక్షత వహింపవలసినదని యీయాహ్వానసభాకార్యదర్శిగారు పునరుక్తముగాఁ గోరినప్పుడు నే నాయనమాటనతిక్రమింపఁజాలక యంగీకరింప వలసినవాఁడ నయితిని.

* ఇది 1906వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 15వ తేదీని గుంటూరులో జరిగిన యాంధ్రదేశాస్తిక సభలోఁ జదువఁబడినది.

సభారంజకముగాఁ బ్రసంగింపవలసిన యిట్టి సమయమునందుఁ గొప్ప పరీక్షలయందుఁ గృతార్థుఁడయి నాకంటె సమర్థతరుఁడైన మంచి వక్తను సభాధ్యక్షునిగా నేర్పఱుచుకొని యుండినయెడల సభోద్దేశము లధికజయప్రదముగా నెఱవేఱుట కవకాశము కలిగియుండును. నేటి సభ కట్టిభాగ్యము పట్టినదికాదు. కార్యము మించినతరువాత వగచిన ప్రయోజనము లేదు. మీరు పొందిన ప్రమాదముయొక్క ఫలము నేర్పుతోను తృప్తితోను మీరనుభవించితీఱవలెను. కాఁబట్టి నేనేమో హృదయాహ్లాదకర మైనగొప్పధర్మోపదేశమును జేయుదు నని భ్రమ పెట్టుకొనక యాశాభంగమునకె మీరందఱు సంసిద్ధులయి యుండ వలెను. సభాధ్యక్షత వహించినవా రేదో కొంతసంభాషించుట యాచారమయి యుండుటచేత నేనిప్పు డాస్తికసమాజ ధర్మములను గూర్చి నాయప్రౌఢవాక్యములతోనే యించుక సంభాషించి మీకు శ్రమకలిగించుచున్నాను. నాయుపదేశ కౌశలమునుబట్టి కాకపోయి నను నావృద్ధత్వమును దయనీయమైన శరీరదౌర్బల్యమును విచారించి యైనను సహించి నేఁ జెప్పఁ బోవుదానిని దయతో నాలకింపుఁడు.

పరిశుద్ధాస్తికమతము నాంధ్ర దేశములో నెట్లు వ్యాపింపఁ జేయ వలయునో యాలోచించుటకును తన్మతసిద్ధాంతములనుగూర్చి సంభాషించుటకును తెలుఁగు దేశముయొక్క బహు భాగములనుండి పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులును తదభిమానులు నైన సోదరు లిప్పు డింతమంది వచ్చి యిచ్చట సమావేశమగుట దేశముయొక్క పురో వృద్ధికి శుభసూచకముగా నున్నది. పరిశుద్ధాస్తికమతము మన భరత ఖండమునందుఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మసమాజ మనియుఁ గొన్నిచోట్లఁ బ్రార్థనసమాజ మనియు నామద్వయముతో వ్యవహరింపఁ బడు చున్నది. దేవుఁ డున్నాఁడని యంగీకరించు నవి యెల్లను ఆస్తికమత

ములే యయినను, జనుల యజ్ఞానము మొదలయిన కారణములచేత బహుమతములయందు దేవునిగూర్చియు, దేవునకును మనుష్యునకును గల సంబంధమును గూర్చియు దేవుని విషయమున మనుష్యుఁడు నడుచుకొవలసిన ధర్మములను గూర్చియు నపరిశుద్ధములైన యభిప్రాయములును దురాచారములును వ్యాపించియున్నవి. ఇహపర సుఖభంజకము లైన యట్టియపరిశుద్ధతలనెల్లఁ దొలఁగించుకొని మతమును నిర్మల మైనదానినిగాఁ జేయుటచే దీనికి పరిశుద్ధాస్తిక మతమని పేరు వచ్చినది. ఆర్యులపవిత్రగ్రంథము లయినయుపనిషత్తులయం దీశ్వరుఁడు బ్రహ్మ మనునామముతో వ్యవహరింపఁబడుటచేత శుద్ధపరబ్రహ్మము నుపాసించువారి యీమతమునకు బ్రహ్మమత మనియు, వారి సంఘమునకు బ్రహ్మసమాజ మనియు, ఈసమాజమునకు మానసికప్రార్థనము ప్రధాన మయినందున ప్రార్థనసమాజ మనియు, పేరులు కలిగినవి. బ్రహ్మసమాజ మను పేరుచేతనే యిది యార్యమతవృక్షమునుండి పుట్టిన పరిశుద్ధశాఖ యనిస్పష్టపడుచున్నది. పరబ్రహ్మమునుగూర్చి,—

"యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్యైష మహిమాభువి దివ్యే
తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తిధీరాఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి."

ఎవ్వఁడు సర్వజ్ఞుఁడో సర్వవిదుఁడో భువియందును దివియందును గలవి యెవ్వని మహిమలో యెవ్వఁ డానందరూపుఁడును నిత్యుఁడు నయి ప్రకాశించుచున్నాఁడో యతనిని పండితులు జ్ఞానముచేత నంతటఁ జూచుచున్నారని ముండకోపనిషత్తును,—

"స పర్యగాచ్ఛుక్ర మకాయ మవ్రణ
మస్నావిరగ్ శుద్ధమపాపవిద్ధమ్."

అతఁడు సర్వవ్యాపి, తేజోమయుఁడు, నిరాకారుఁడు, నిరామయుఁడు, అస్నావిరుఁడు, శుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని యీశావాస్యోపనిషత్తును చెప్పుచున్నది. ఇటువంటి వాక్యములే యితరవిశేషములతోడ పెక్కు లితరోపనిషత్తు లందును గానఁ బడుచున్నవి. ఇట్టి యుపనిషద్వాక్యములను బట్టి దేవుఁడు నిత్యుఁడు, నిరాకారుఁడు, సర్వవ్యాపి, సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వశక్తుఁడు, సర్వకారుణ్యుఁడు ఆనందస్వరూపుఁడు, పరిశుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని విస్పష్ట మగుచున్నది, పరిశుద్ధాస్తికు లయినమనవా రుపాసించు దేవుఁడీ పరమాత్మయే,—

"యతోవా ఇమానిభూతాని జాయంతే యేనజాతాని జీవంతి
యత్ప్రయం త్యభిసంవిశంతి తద్విజిజ్ఞాసస్వ తద్బ్రహ్మ."

దేనివలన నీచరాచరభూతములు పుట్టుచున్నవో, దేనివలన పుట్టినవి జీవించుచున్నవో, ఆత్మలు దేనినిగూర్చి పొలుపొందుచున్నవో, అది బ్రహ్మమని తెలిసికొమ్మని తైత్తిరీయోపనిషత్తులోని భృగువల్లి యందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇత్యాదివాక్యములను బట్టి చరాచరము లయినసమస్త పదార్థములును దేవునివలననే కలుగుచున్న వనియు, సమస్తజీవకోటులును దేవునివలననే జీవించుచున్న వనియు, సమస్తాత్మలును మరణానంతరమున దేవునియొద్దకే పోయి చేరుచున్న వనియు విశద మగుచున్నది. పై వాక్యములవలన నీశ్వరుఁడు సృష్టిస్థితిలయము లకు కారణుఁడనుటయే గాక మహయాత్మలు సయితము నిత్యము లయి మరణానంతరమున నుండు ననుటయుఁ దేలుచున్నది. ఈయుపనిషదర్థములే పరిశుద్ధాస్తికమతముయొక్క సిద్ధాంతములు. ఈసిద్ధాంతములను బట్టి సృష్టికర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యనియు ఆయనచేఁ బుట్టింపఁబడిన మానవుల మయిన మనమందఱమును తత్పుత్రసదృశుల మనియు అందుచేత పరస్పరభ్రాతల మనియు, పితృబ్ర

కలవారమయి యీశ్వరుని సేవించుచు సర్వవిషయములలోను, తదాజ్ఞానుసారముగా వర్తించుటయు తోడిమానవులయెడల సోదర భావము కలవారమయి వారిని ప్రేమించుచు వారిమేలుకొఱకు పాటు పడుటయు మనకు ధర్మము లనియు, నేర్పడుచున్నది. ఇందువలన నీశ్వరపితృత్వమును, మనుష్యభ్రాతృత్వమును పరిశుద్ధాస్తిక మతము నకు మూలతత్త్వములుగాఁ బరిగణింపఁబడినట్లు తెలిసికోవచ్చును. లోక ములో మనకు ప్రియతమము లయినపదార్థము లన్నిటికంటెను బ్రియ తరునిగా భావించి తదాజ్ఞ నణుమాత్రమును మీఱక యేపని చేసి నను పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థముగానే చేయుచు భక్తిచూపునప్పుడే మన కీశ్వరపితృత్వము లభించిన ట్లగును.

"తదేతత్ ప్రేయఃపుత్రాత్ ప్రేయోవిత్తాత్ ప్రేయోన్యస్మాత్
సర్వస్మాత్ అంతరతరం యదయమాత్మా"

ఏది యన్నిటికంటె నంతరతరమో యట్టిపరమాత్మ పుత్రునికంటెను ప్రియతరమయినది, విత్తముకంటెను ప్రియతరమైనది, యితరములైన యన్నిటికంటెను ప్రియతర మైనది, అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు బోధించుచున్నది. ఈశ్వరునియందు పితృభావము కుదురుటకు భక్తి పూర్వకమయిన మానసికారాధన మావశ్యకము. కుమారుఁడు తండ్రిని సమీపించునట్లు నిర్మలాంతఃకరణముతో పరమాత్మను సమీపించి తన లోపములను వాంఛలను నిష్కపటముగా నివేదించి, తన యపచార ములకు పశ్చాత్తాపపడి క్షమింపవేఁడుచు, తనకు ధర్మచింతను ధర్మా చరణస్థైర్యమును బ్రసాదింపఁ బ్రార్థించుటయే యీశ్వరారాధనము. ఇట్టి మానసికారాధనమే పరిశుద్ధాస్తికుల కీశ్వరసాంగత్య సంధాయక మగు సత్యవ్రతము. విగ్రహారాధన మీశ్వరపితృభావసిద్ధికి విఘ్న భూతము. ఈశ్వరసాంగత్య సౌఖ్యామృతము ననుభవింప నపేక్షించు

ప్రతిపురుషుఁడును నోరుచేఁకిపి హృదయమును కలుషపఱిచి భక్తిబీజ మును చంపివేసెడు ప్రతిమార్చనాత్మకవిషఫలమును రూపుమాప దీక్ష వహింపవలెను. ప్రతిమారాధనము నుపేక్షించినయెడల మన మసత్య సముద్రములోను, అజ్ఞానాంధకారములోను, మునిఁగి నిత్యపదవిని బోఁగొట్టుకొందుము.

"అసతోమా సద్గమయ తమసోమా జ్యోతిర్గమయ మృత్యో ర్మామృతంగమయ."

అసత్యమునుండి నన్ను సత్యమును పొందింపుము, అంధకారమునుండి నన్ను తేజస్సును పొందింపుము. మృత్యువునుండి నన్ను నిత్యపదవిని పొందింపుము' అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తున నున్నట్లు మనల నసత్య మునకును తమస్సునకును మృత్యువునకును సిద్ధపఱచు విగ్రహపూజా పిశాచహస్తములనుండి విడిపించి రక్షించుటకయి సత్యస్వరూపుఁడును, స్వప్రకాశుఁడును, నిత్యుఁడును నయిన యీశ్వరుని ప్రార్థింతము.

మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యెప్పు డగునో యప్పుడే మానవ సామాన్యభ్రాతృభావమును కలుగును. ఈశ్వరునిబిడ్డల మగుటచేత మన కెల్లపురుషులు నన్నదమ్ములును, ఎల్లస్త్రీలును అక్కచెల్లెండ్రును అగుదురు. అప్పుడు లోక మంతయు నేకకుటుంబమయి, యందలివా రందఱును స్వప్రయోజనపరత్వమును మాని, పరార్థపరత్వమును బూని యన్యోన్యశ్రేయోభివృద్ధికయి పాటుపడువా రగుదురు. ఇట్టి స్థితిని గలిగించుటకై పాటుపడుట పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మము. పరస్పరసోదరభావమునకు మన దేశములో నిప్పుడు గర్భశత్రువయి యున్నది వైషమ్యము. ఈయస్వాభావికవైషమ్యము మనలో విశేష భాగము మానుషస్వభావమునే మార్చివేసి, మనుష్యులను మృగ తుల్యులనుగాను మృగములకంటెను హీనులనుగాను జేసినది. అధము

వర్ణములవారివిషయమున నగ్రవర్ణములవారు చేసెడి యన్యాయ మటుండనిచ్చి యేకవర్ణము వారిలోనే నడచెడు పక్షపాతయుతమైన దుర్న్యయమును జూడుఁడు. ఏకవేదమునే నమ్ముచు నేకధర్మశాస్త్రమునే యంగీకరించుచు నేకదేశముననే వసించుచు బ్రాహ్మణోత్తముల మని గొప్ప చెప్పుకొనువారిలోనే వైశ్వదేవపరు డయి శుద్ధశ్రోత్రియుం డయినస్మార్తుఁడు కాకి చూచుచున్నను కుక్క చూచుచున్నను భుజించునుగాని వైష్ణవ బ్రాహ్మణుఁడు చూచినంతమాత్రముచేత తన యన్నము మైల పడిన దని భుజింప నొల్లక విస్తరి విడిచి లేచిపోవును గదా? మేమందఱము హిందూమతావలంబులమే యని ప్రజ్ఞలు పలుకుచు దురభిమానదూషితు లగుచున్న మహానుభావు లీద్విజులు మ్లేచ్ఛునియెడలఁ జేసెడిదానికంటె స్వకులజునియెడలఁ జేసి ఘనకార్య మేమో చెప్పుఁడు. యాత్రాపరు లైన బ్రాహ్మణులే మార్గమధ్యమున వ్యాధిబాధలచేత గ్రామము వీధులప్రక్కలను బడియుండి కులగోత్రములు తెలియమిచే నెవ్వరు నంటిముట్టి తోడ్పడకుండుటచేత కృశించి నక్కలచే జీవములతోనే యీడ్చుకొనిపోఁబడు చుండుటయుఁ గలదని చూచిన యన్యదేశీయులు వ్రాసియున్నారు. హిందూమతమున కింతకంటె నవమానకరమైన హీనకృత్యము మతేమున్నది? పశుకృత్యము సహిత మింతకంటె నీచమైన దుండునా? పరస్పరభ్రాతృత్వ కల్పతరువును మూలచ్ఛేదము చేసెడు వేరుపురుగైన వర్ణవైషమ్యమును తాము విడుచుటయే కాక సకలవిధముల దాని స్వరూపనాశనమును జేయుటకయి పరిశుద్ధాస్తికు లందఱును బద్ధకంకణులు కావలెను. ఓ భ్రాతృవరులారా! దయాదాక్షిణ్యములు మాని మీరీశ్వరకుటుంబనాశనకారకుఁ డయినవర్ణవైషమ్యరాక్షసుని హతము చేయుటకయి కృతప్రతిజ్ఞులరు కండు. ఈశ్వరశత్రు నిరాసాభిలాషచేత వక్తవ్యధర్మ

మార్గ మించుక తొలఁగి వర్తించితిని. మన్నింపుఁడు. ఇఁక వక్తవ్యాంశ మునకు వత్తము.

ఈశ్వరసద్భావమును గూర్చియు, నాతని కళ్యాణగుణములను గూర్చియు మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును గూర్చియు మను ష్యాత్మల నిత్యత్వమును గూర్చియు నుపనిషద్వాక్యముల నుదాహ రించుచుఁ బరిశుద్ధాస్తిక మతసిద్ధాంతములను సంక్షేపముగాఁ జెప్పి యున్నాను. ఇఁక స్వధర్మములను గూర్చియు ధర్మనియమమునకుఁ గల ప్రమాణములను గూర్చియు పుణ్యపాపములను గూర్చియు స్వర్గ నరక ములను గూర్చియుకూడ నించుక వచించి విరమించెదను.

శ్లో॥ మాతృవ త్పరదారాంచ పరద్రవ్యాణి లోష్టవత్
ఆత్మవ త్సర్వభూతాని యఃపశ్యతి సపశ్యతి.

పరదారను తల్లివలెను, పరద్రవ్యమును మట్టిగడ్డవలెను, సర్వ భూతములను తనవలెను, ఎవఁడు చూచునో వాఁడే నిజముగాఁ జూచు వాఁడని మనపూర్వులు చెప్పి యున్నారు. ఈయవి మనుష్యధర్మములు. ఈవిషయమున నిట్లు చేయవలసిన దని విధించిన యీశ్వరాజ్ఞ లన్నియు మనకు ధర్మములు.

"సత్యంవద" "ధర్మంచర" అని తైత్తిరీయోపనిషత్తు శిక్షా వల్లిలో గురువు శిష్యునకు 'సత్యము పలుకుము' 'ధర్మము నాచ రింపుము' అని యుపదేశించు చున్నాఁడు. ఈరెండును పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మములు. లోకములో సత్యమును మించిన ధర్మము వేఱొకటి లేదు.

శ్లో॥ నాస్తి సత్యసమోధర్మః నాసత్యాద్విద్యతేపరం
నహితీవ్రతరం కించి దనృతాదిహ విద్యతే.

సత్యముతో సమాన మయినధర్మము లేదు; సత్యమునకంటె శ్రేష్ఠ మయినది లేదు; అసత్యమునకంటె తీవ్రతర మయినది యీ లోకమున వేఱొకటి లేదు — అని పంచమవేద మనఁబరఁగిన శ్రీమహాభారతము సత్యోత్కృష్టతను ఘోషించుచున్నది. ఈశ్వరుఁడే సత్యస్వరూపుఁ డగుటచే సత్యము ననుసరించుట యీశ్వరు ననుస రించుటయే. మన కెన్నికష్టములు వచ్చినను సత్యమును విడువరాదు. "నానృతా త్పాతకంపర" మన్నయార్యోక్తి యసత్యమునకంటె నెక్కుడుపాతకము లే దని చాటుచున్నది. సత్యాదరము లేకున్న లోకములో నభివృద్ధియే కలుగదు. సత్య మెందున్నను గ్రహింప వలెను.

మాది మాపూర్వులు చేసినది యన్నదురభిమానమును విడిచి యసత్యము మన దయినను తెలియఁగానే త్యజించుచు సత్యము పరుల దయినను భజించుచుండవలెను. మనవన్న హేతువుచేత దురాచారము లను మూఢవిశ్వాసములను హేత్వాభానములను కల్పించి పొగడు చుండుటయు పరుల దన్న హేతువుచేత సదాచారములను సదుపదేశ ములను యుక్త్యాభానములు కల్పించి తెగడు చుండుటయు దేశమును పాడుచేసెడు దురభిమాన మగునుగాని దేశమును బాగుచేసెడు స్వదేశాభిమానము కాదు. తనవారి యభివృద్ధి గాంక్షించెడు ప్రతి దేశాభిమానియు తనవారిలోఁ గలలోపముల నెత్తి చూపి వానిని దిద్దుకొనునట్లు చేయుచు నితరులలోఁ గలగుణాంశముల నెత్తిచూపి వానిని గ్రహించునట్లు చేయుచు దేశాభివృద్ధ్యర్థము నిరంతరకృషి చేయుచుండవలెను. గుణాగుణవిచారము లేక తమలోఁ గలదురాచార దురుపదేశములను సహితము పామరజనరంజనముకొఱకు తమ విద్యా బుద్ధుల వినియోగించి భూషించుచు నభివృద్ధికి భంగమును సంస్కార

మునకు విఘాతమును గలిగించెదు తెలిసినమూఢులే మనదేశమునకు గర్భశత్రువులు. పామరదూషణములు పాటిచేయక చెవికి చేదుగా నుండినను హితమును జూపి దురాచారవర్తులను రూపుమాపి సంస్కారము వ్యాపింపఁ జేయుట కయి తమకాలమును శక్తిని ధనమును వినియోగించువారుమాత్రమే దేశమునకు నిజమైనప్రాణ మిత్రులు. సత్యసమాదరమే సర్వదా పరిశుద్ధాస్తికుల నిత్యకృత్య మయి యుండవలెను. తొలుత నెన్నియంతరాయములు వచ్చినను కడపట సత్యమే జయించును. "సత్యమేవజయతే" యని ముండకోపనిషత్తు మొఱ యిడుచున్నది.

శ్లో॥ ఏవఏవ సుహృద్ధర్మో నిధనే ప్యనుయాతి యః
శరీరేణ సమం నాశం సర్వ మన్యద్ధి గచ్ఛతి॥

తక్కినవి సమస్తమును శరీరనాశముతోనే పోవుచుండఁగా మరణానంతరమున సహితము వెంటవచ్చెడుధర్మ మొకటియే నిజమైన మిత్రుడనియు,—

శ్లో॥ ధర్మఏవ హతో హన్తిధర్మో రక్షతి రక్షితః
తస్మాద్ధర్మో నహంతవ్యో మానోధర్మో హతోవధీత్ ॥

ధర్మము తన్ను హతము చేయువానిని హతముచేయుచు, తన్నురక్షించు వానిని రక్షించుచుండును, గనుక ధర్మమును జెఱచి తాను చెడకుండఁ వలెననియు పంచమవేదమైన భారతము ధర్మమును శ్లాఘించుచున్నది. ఈశ్వరాజ్ఞయే ధర్మమని యింతకుముందు చెప్పియున్నానుగదా ? ధర్మాధర్మనిర్ణయ మెట్లు చేయనగును, ఇది యీశ్వరాజ్ఞయనిమన కెట్లు తెలియవచ్చును, కృత్యాకృత్య నిర్ధారణమునకు ప్రమాణమేమి, యని సందేహము తోఁచవచ్చును. కార్యాకార్య నిర్ణయమునకు మన యంతరాత్మయే పరమ ప్రమాణము.

ఈశ్వరుఁడు మనహృదయఫలకమునందే మనధర్మశాస్త్రమును దివ్యాక్షరములతో లిఖించి యున్నాఁడు. మనయంతరాత్మ మంచిదని బోధించుదానిని జేయుచుండుటయే మనకు పరమధర్మము. అది యొక్కటియే పరమ కర్తవ్యము,—

శ్లో॥ యత్కర్మ కుర్వతోస్య స్యాత్ పరితోషోంతరాత్మనః
తత్ప్రయత్నేన కుర్వీత విపరీతంతు వర్జయేత్ ॥

ఏపని చేయుటవలన నంతరాత్మకు సంతోషమగునో యాపనిని ప్రయత్నముతోఁ జేసి దానికి విరోధమైనదానిని వర్జింపవలసినదని మనుధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. అంతరాత్మ బోధించునట్లు సర్వదా చరించువాఁడే యీశ్వరాజ్ఞను జెల్లించువాఁడును స్వధర్మానుష్ఠానపరుఁడును సుకృతియు నగును. మనకెట్లు లోకమెట్లున్నను మన యంతరాత్మయిదిమంచి యిదిచెడ్డ యిది చేయఁదగినది యిది చేయఁదగనిది యని నిరూపించి సదా కర్తవ్యము నుపదేశించుచుండును. తదాచరణమువలన లాభముగలుగునా నష్టము కలుగునా యన్నవిచారమునుమాని యీశ్వరాజ్ఞయు ధర్మమగుటచేత నంతరాత్మ విధించుదానిని ఫలనిరపేక్షముగా ననుష్ఠింపవలెను. అట్టియనుష్ఠానపరుఁడే పయినుండి యనంతములైన యాపదలు బాధించుచున్నను మనశ్శాంతిగలవాఁడయి యాత్మానందము ననుభవింపఁగలుగును. లోకములోని తక్కిన సమస్త విషయములలో నెట్లో యట్లే మతవిషయమునందును వృద్ధి స్వాభావికము. జ్ఞానాభివృద్ధియయి నూతనసత్యములు బయలఁబడుచుండు కొలదిని వానిని స్వీకరించుచుండవలయును. సత్యగ్రహణైక పరాయణున కపజయ మెప్పుడును గలుగదు. క్రమముగా నుపయోగింపక యుపేక్షచేసినచో కరచరణాద్యవయవము లే ప్రకారముగా దుర్బలములగుచువచ్చునో యాప్రకారముగానే మన యంత

రాత్మయుఁ దన యుపదేశములను నిరాకరించుచు నుపేక్షచేయుచు వచ్చినకొలఁదిని దుర్బల మయి నిరువ యుక్తమగును. కాఁబట్టి మన యంతరాత్మ బోధనల ననాదరింపక యాచరణమునకుఁ దెచ్చుచు దానిని బలపఱుచు చుండవలెను. అప్పుడది తానుబలపడి సత్కా ర్యాచరణమున కయి మనకు బలమునిచ్చి మనల నీశ్వరపుత్రులనుట కర్హు లయినవారినిగాఁ జేయును. నేను శ్రుతిస్మృతులనుండి పలు మాఱు ప్రమాణవచనము లుదాహరించుచు వచ్చుటచేత నాయా గ్రంథములం దున్నవన్నియు నాచరణీయములగు నాయని కొంద ఱడు గవచ్చును,—

"యాన్యస్మాగ్ సుచరితాని తానిత్వ యోపాస్యాని నో ఇతరాణి"

ఏవి మాసుచరితలో యవియే నీచేత ననుష్ఠింపఁదగినవి కాని యితరములు కావనియు, తైత్తిరీయోపనిషత్తు నందు గురువు శిష్యున కుపదేశించి యున్నాఁడు. గ్రంథము.లలోని యుపదేశములు గాని గొప్పవారియొక్క వాక్యములును పనులును గాని యెంతవఱకు మం చివిగానుండి యంతరాత్మ బోధలకు వ్యతిరేకము కాకుండునో యంత వఱకే గ్రాహ్యములును ననుష్ఠేయములు నగునుగాని యాపయిని గావు. అంతరాత్మబోధన మొక్కటియే మనకుఁ బరమప్రమాణము. దానిముందు తక్కిన వన్నియు నధమ ప్రమాణములు.

ఈశ్వరాజ్ఞ యనఁగా ధర్మము నుల్లఘించుట పాపము; ధర్మా నుసరణము పుణ్యము. శారీరధర్మములను మీఱినప్పుడు దేహము నకు రోగాదిక మగుబాధ కలుగునట్లు, ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱి నప్పుడు మనసునకు దుఃఖాదిక మగు వ్యథకలుగును. ఏధర్మము నతిక్ర మించినను, ఆపాపమున కర్హదండన మవశ్యముగా కలుగును.

ఈదండన యెప్పుడును మనలను పాపములనుండి మరలించి మనమేలు నకుతోడు పడునదిగా నుండును. శారీరధర్మముల ననుసరించినప్పుడు దేహమున కారోగ్యాదిక మగుసౌఖ్యము కలుగునట్లే ఆధ్యాత్మికధర్మ ముల ననుసరించి నప్పుడు మనస్సునకు సంతోషాదిక మగుసుఖము కలుగును. ఏధర్మము ననుసరించినను, ఆపుణ్యమున కర్హ్యబహుమాన మవశ్యముగా కలుగును. ఈబహుమానమెప్పుడును మనలను పుణ్య మునకు పురికొల్పి మన మేలునకు తోడుపడునదిగానుండును. పుణ్యము స్వాభావికము; పాప మస్వాభావికము. ఈశ్వరునకు పుణ్యము ప్రీతికర మయినది; పాప మ ప్రీతికరమయినది. మనకు పాపము పరమశత్రువు; పుణ్యము పరమమిత్రము. మన మెప్పుడును పాపముతో పోరాడి దానిని నాశముచేసి, హృదయ రాజ్యమున స్థిరముగా పుణ్యమును స్థాపింపఁ బ్రయత్నింపవలెను. మరణానంతరమున నాత్మసుఖస్థితియం దుండుట స్వర్గము; దుఃఖస్థితియందుండుట నరకము. ఆత్మ పాపముల నుండి విడిపింపఁబడుటముక్తి. మనుష్యుఁడు తాను చేసినపాపమునకు పరి తాపపడి, యికముం దట్టి పాపము నెప్పుడును జేయునని కృతనిశ్చయుఁ డగుటచేత పాపవిముక్తి నొంది పవిత్రుఁ డగును.

శ్లో॥ కృత్వాపాపం హి సంతప్య తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే
నైవం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యాపూయతే తు సః॥

"పాపముచేసి సంతాపపడి యాపాపమునుండి విడిపింపఁ బడు చున్నాఁడు; దానిని మరల చేయనని మళ్ళుకొని వాఁడు పూతుఁ డగు చున్నాఁడు" అని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది. పరిశుద్ధాస్తిక మత సిద్ధాంతములలో ముఖ్యమయినవానిని కొన్నిటిని గాన నిఁక మన సామాజికుల కొకచిన్న విన్నపముచేసి ముగించెదను.

సామాజికు లగు సహోదరులారా! మీసామాజమున సంస్కారమునొంది బాగుపడవలెనని మన దేశ మాశపడుచున్నది. మీ రాశాభంగమును కలిగింపక దేశాభివృద్ధిని గలిగించుటకయి శక్తివంచన చేయక సర్వవిధముల పాటుపడుఁడు. సమాజప్రతిజ్ఞాపత్రమునందు చేవ్రాలుచేయుటచేతను, వారమున కొకసారి సమాజమునకు వచ్చి ప్రార్థనచేసిపోవుటచేతను, అప్పుడప్పుడు ధర్మోపన్యాసములుచేయుచు నుండుటచేతను, కృతార్థుల మయితి మని తలఁచుకొనకుఁడు. ఇవను లాంఛనములే యైనను, మీరు చేయవలసినవి యింతకంటెను ముఖ్యములు లయినవనేకము లున్నవి. ఇతరులను సంస్కరింపఁ బ్రయత్నించుటకు ముందు మీరు మిమ్ము సంస్కరించుకొనవలెను. సంస్కార మెప్పుడును తనతో నారంభము కావలెను. తన్నుఁదాను సంస్కరించుకోలేనివాఁడు లోకము నెట్లు సంస్కరింపఁ గలుగును? తన్ను సంస్కరించుకొనుట స్వాధీనమయినపని; ఇతరులను సంస్కరించుట పరాధీనమైనపని. పరాధీనమైనపని సాధ్యము కాకపోవచ్చును గాని స్వాధీనమైనపని యెవ్వరికిని సాధ్యము కాకపోదు. సత్యమిట్లయ్యును మన దేశములో నిప్పుడు తమయుపదేశము తమ కక్కఱకు రాని సంస్కర్తల సంఖ్య యంతకంత కధిక మగుచున్నది. ఎక్కడఁ జూచినను ప్రసంగములే; ఎక్కడఁజూచినను ధర్మోపన్యాసములే. ఉపదేశములలోఁ గొఱఁతలేదు; కొఱంత యంతయు నొక్క యనుష్ఠానమునందు మాత్రమే కనఁబడుచున్నది. అందుచేతనే వీరు శుష్కవాచాటులేకాని క్రియాశూన్యులని యిప్పటికి విద్యాధికుల మాటల యందు జనులకు విశ్వాసము తగ్గిపోవుచున్నది. మాటలుతక్కువచేసి కార్యము లెక్కువ చేసి చూపినప్పుడే ప్రజలకు మన మాటలయందు విశ్వాసము పుట్టును. జనులు సాధారణముగా మనము చెప్పినట్లు

చేయక చేసినట్లు చేయఁజాలుదు. కాఁబట్టి లోకమును ధర్మమువంక నాకర్షించి మనమార్గమునకుఁ ద్రిప్పఁ దలఁచిన పక్షమున మనము వాక్శూరతతోడ కార్యశూరతను గూడఁ గనఁబఱుపవలెను. మిత్రులారా! మీకు మీమాటలయందును సత్యమునందును నిజమైన విశ్వాస మున్నయెడల మీరుపదేశించు సత్యమును మొదట స్వాచరణమునందుఁ జూపుఁడు; తరువాత పరుల కుపదేశింపుఁడు. "సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేనచ" సత్యమును తాను ననుష్ఠించి యితరులకు ప్రవచనము చేయవలసినదని వేదము విధించుచున్నది. అట్లుచేసినచో లోకము మనయాచరణమును జూచి మనయట్ల తా నాచరించును. జనులకు సదుపదేశమునుజేసి చేసిన యుపదేశమును స్వాచరణమునందుఁ బెట్టి తన్మూలమున వారి నందు నడపింపుఁడు. మీయుద్యమము సఫలము చేయవలసినదని నిర్మలహృదయముతో వినయపూర్వకముగా నీశ్వరుని వేఁడుఁడు. ఈశ్వరబలముచేత ప్రతిపక్షులనడుమ సత్యధ్వజ మెత్తుఁడు. ఈశ్వరభటులయి యజ్ఞానముతోను మూర్ఖత్వముతోను పోరాడి యంధకార బంధురములై యున్న హృదయ గుహాలలో నీశ్వర తేజస్సును ప్రవేశపెట్టుఁడు. ఈజ్ఞానాజ్ఞాన యుద్ధమునందు వెను కంజవేయక సదా ముందుకు నడుచుచు గాయములకు భయపడక మేనిలోఁ బ్రాణమున్నంతవఱకు జ్ఞానమునను సత్యపక్షమునను నిలిచి వీరభటులవలె విక్రమమును జూపుఁడు. శక్తి యున్నంతవఱకు పోరాడి యలసి సొమ్మసిల్లినప్పుడు మీకుతోడయి నిలిచి యీశ్వరుఁడు మిమ్ము లేవనెత్తి మీకు నూతనబలమును ప్రసాదించి గెలుపొసఁగును. సమస్తమునకును సర్వరక్షకుఁడైన సర్వేశ్వరునినే నమ్మి కృతార్థుల రగుఁడు.

కుటీనశీరణ్యా! దీనులయిన మాపయి దయఁజూపి ధర్మాచర

ణమునకు మాకు ధైర్యమును బ్రసాదింపుము. నీవు తక్క మాకు వేఱుదిక్కు లేదు. దురాచార పంకములోఁ దగులుకొని దానినుండి వెలువడుటకు శక్తిచాలక దుర్బలులమయి యున్న మాకు బలము నొసఁగి మమ్ము రక్షింపుము. నీ ప్రేమజలముతో మా హృదయములను పరిశుద్ధపఱుపుము. మా హృదయము లెప్పుడును సత్యమునే యభిలషించునట్లు చేసి సత్యమార్గానువర్తనమునందు మాకు నిరంతరోత్సాహమును గలిగింపుము.

నీతి ధర్మము. *

సకలచరాచరసృష్టికి కర్తయైనపరమేశ్వరునకును సృష్టివర్గములోనివారైన మానవులకును గలసంబంధములు కూర్చిన యభిప్రాయము మతమనఁబడును. అట్టి యనివార్యసంబంధమునుబట్టి ఈశ్వరుని యెడలను మానవకోటియెడలను మన మాచరింపవలసిన కర్తవ్యములు ధర్మములనఁబడును. మనలనుసృజించి రక్షించి శాసించువాఁడగుటచేత నీశ్వరుఁడు మనకు పరమపిత; అద్వితీయుఁడయిన యీశ్వరునిచే సృజింపఁబడి సంరక్షింపఁబడువారగుటచే సమస్త మానవులును పరస్పరభ్రాతలు. కాఁబట్టి యీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల భ్రాతృభావమును మతమునకు ప్రధానాంగములు. ఈ రెండంగములనుబట్టియె సమస్తధర్మములు నేర్పడుచున్నవి. లోకములో వేఱువేఱునామములతో వ్యవహరింపఁబడుచున్నను మనుష్యుని కను

* ఇది 1908-వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 18-వ తేదిని బందరుపురమున జరిగిన ప్రార్థనాసమాజ వార్షికసభలోఁ జదువఁబడినది.

ష్టేయములయిన సమస్త ధర్మములును మతధర్మము లనియే చెప్ప వలసి యున్నవి. మన మేపనిని చేసినను పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగానే చేయుచుండవలెను. అట్లు చేయువాఁ డొక్కఁడే యీశ్వరపుత్రుఁడును భక్తుఁడు ననవగినవాఁడు; ఈశ్వర ప్రీత్యర్థముగా చేయక యన్యచింతతోఁ జేయువాఁ డీశ్వరశత్రుఁడును వంచకుఁడు నగును. తోడి మానవులయెడల భ్రాతృభావమును వహించి యన్యోన్య క్షేమాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు నెవ్వరిని ద్వేషింపక యెవ్వరిని వంచింపక యెవ్వరికి నన్యాయము చేయక వర్తించుటయే యీశ్వరునకు ప్రీతికరము. ఈప్రకారముగా స్వార్థపరత్వము మాని పరోపకారపరాయణత్వమును పూని యీశ్వర ప్రీతికరముగా వర్తించుట కయి సత్యము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి మన కీశ్వరుఁడు ప్రసాదించినపవిత్రపరమ సాధనములు. ఈదివ్యసాధనముల నాదరింపక యసత్యములాడుచు నన్యాయములుచేయుచు ద్వేషమును జూపుచు వర్తించువాఁ డీశ్వరప్రార్థన లెన్నిసారులు చేయువాఁడయినను ధర్మోపదేశము లెంత యెక్కువగా నొనరించువాఁ డయినను ఉపాసనమందిరముల కెంత తఱుచుగా నరుగువాఁ డయినను భక్తుఁడు గాక యీశ్వరద్రోహి యగును. కాఁబట్టి నిజముగా నీశ్వర భక్తుఁడు కావలె నన్నవాఁడు మొట్టమొదట సత్యమునం దాదరము గలవాఁడును న్యాయమార్గము ననువర్తించువాఁడును భూతదయాపరుఁడును కావలెను. అట్లయినవాఁడే యీశ్వరాజ్ఞానువర్తియు ధర్మరతుఁడు నయినభక్తుఁడు. లోకములో ధర్మబలమును మించిన బలము వేఱొకటి లేదు. "యతో ధర్మ స్తతో జయః" యని మనపెద్దలు పలికియున్నారు. జనులుసత్యసంధులయి దయాపరులయిన్యాయావలంబులయి ధర్మబలము గలవారయిననంగాని యేదేశమును ముందుకురాదు.

దేశమును వృద్ధికిఁ దీసికొనిరావలె నన్నచో జనులను నీతిపరులనుగాఁ జేయవలెను. నీతిపరులు గానివా రీశ్వరభక్తులు కాఁజాలరు. నీతి యీశ్వరునకు పరమప్రీతికరము; నీతి మతధర్మములలో నుత్తమ ధర్మము. మనుష్యులను సత్కార్యనిష్ఠులను జేసి నీతిపరత్వమునందును సాంఘిక సదాచారవర్తనమునందును ధైర్యవంతులుగాఁ జేసెడిశక్తి ధర్మమునందే యున్నది; ఈశ్వరభక్తి లేనివానిని విభాగజ్ఞానముగాని కీర్తి కామత్వముగాని దేశోపకారకృత్యములలో కష్టకాలమునందు ధైర్యోత్సాహములతో నడుచునట్లు చేయుటకు సమర్థము కాదు; ఈశ్వరభక్తిలేక యంతరాత్మ దుర్బల మగును; ఈశ్వరబలవిశ్వాసము లేక సాంఘికదురాచారనివర్తన ప్రయత్నము తలయెత్తదు. జనులలో మతధర్మము దుర్బల మయినపక్షమున పాపభీతి యడుగంటి సమస్తా నర్థములును సంభవించును. మతధర్మము పరిశుద్ధము కానియెడల సమస్త స్వాతంత్ర్యములును చెడును. ఎవరిస్వాతంత్ర్యములు వారికుండు నట్లుచేసి యందఱిని సౌఖ్యసంతోషములను పొందునట్లుచేయుటయే మత ధర్మముయొక్క ముఖ్యకార్యము. పరోపకారము, న్యాయము మొదలైన వన్నియు స్వాతంత్ర్యసంరక్షణముయొక్క ఫలములే. మన స్వాతంత్ర్య ములనిమిత్తము మనముపోరాడి యితరుల స్వాతంత్ర్యములను మన్నింప కుండుట నిజమైన స్వాతంత్ర్యసంపాదనము కాదు. నిజమైన స్వాతంత్ర్యా ఖిలాషమనుష్యప్రకృతియందు గౌరవము కలిగించి యెంతయల్పునికి నన్యాయము సంభవించినను దానిని మాన్పుటక పేక్షించును. అన్యాయ నివారణమునకు మతధర్మ మమోఘసాధనము. అట్టి ధర్మబలము లేక పోయినపక్షమున స్వప్రయోజనపరత్వము ప్రబలి పరార్థపరత్వము క్షీణించి జనులను మృగతుల్యులనుగా మార్చును. మతధర్మబలము చేతననేఁగా నీశ్వరభక్తివిశ్వాసముచేతనే దేశాభిమాన బీజమంకురించి

యొల్లెడల నల్లుకొనును. ఈభక్తివిశ్వాసముచేతనే వివేకియైనవాఁడెల్ల
కాను తనయొక్కయు తనకుటుంబముయొక్కయు మేలుకొఱకే సృజింపఁ
బడ లేదనియు లోకముకొఱకుఁగూడ సృజియింపఁ బడితి ననియుఁ
దెలిసికొని పరోపకారార్థముగా పాటుపడఁ గడఁగును. అట్టివాఁడు
లోకమంతయు నేకకుటుంబ మని భావించి యీలోకకుటుంబములో
నెక్కడ నెవ్వరి కాపద వచ్చినను తనదానినిగా భావించుకొని నిజ
మైనదేశాభిమాని యయి దానిని వారించుటకయి తన సుఖమును
సహితము త్యజించును. పరోపకారరూపమైన యీదేశాభిమానమును
మనము బాల్యమునుండియు నభ్యాసము చేయవలెను. దేశాభివృద్ధిని
గోరెడు నిజమైన దేశాభిమాని తనదేశమునం దేమి దోషముగున్నను
దానిని రూపుమాపి దేశమును పరిశుద్ధపఱుచుటకయి ప్రయత్నింప
వలెను. అట్లుచేసినంగాని దేశముసుఖవంతమయి స్వాతంత్ర్యలాభము
ననుభవించుటకు శక్తముకాదు. నిజమైన దేశాభిమానమునకు
మాఱుగా ననేకులలో మన దేశమునం దిప్పు డొక విధమైన దురభి
మానము వ్యాపించుచున్నది. ఈదురభిమానబలముచేత మన దేశము
నందలి దురాచారములు సహితము సదాచారములుగా పొగడఁబడు
చుండుటయు నితరదేశములవారి సదాచారములుకూడ దురాచారము
లుగా తెగడఁబడుచుండుటయుసంభవించి నిజమైన దేశాభివృద్ధికిభంగము
గలుగుచున్నది. ఈదురభిమానముపరదూషణమునకును ద్వేషమునకును
గారణమయి మతధర్మమునకు శత్రువయి దేశాభివృద్ధికి భంగకర
మయి యనర్థదాయక మగుచున్నది. ఈయపూర్వదేశాభిమానులు
మూఢజనుల మెప్పునకయి స్వదేశీయ మైనదానినెల్ల బట్టువలె
భూషించుచు విదేశీయ మైన దానినెల్ల ద్వేషించుచు, దేశాభివృద్ధి
కయి యూతపాశామనలు గాక సత్యమును న్యాయమును ప్రేమమును

గావలెనని పలుకువారిని దేశద్రోహులనియు సత్కార్యభీరువులనియు దూషించుచున్నారు. ఇట్టివారు సత్యమతధర్మమునకు విరోధులు. ఇట్టి దురభిమానులవాగాడంబరమువలన మనదేశ మభివృద్ధి పొంది స్వస్వాతంత్ర్యలాభముల నొందఁజాలదు. దేశాభివృద్ధికి నిజమైన యీశ్వరభక్తులు కావలెను. పరిశుద్ధమైన యీశ్వరభక్తి గలవారు మాత్రమే స్వార్థపరిత్యాగులయి కార్యశూరులయి సత్యన్యాయకారుణ్యాదులైన యమోఘసాధనములను గొని యీశ్వరధర్మధ్వజమును దాల్చి పోరాడఁగలుగుదురు. ఈశ్వరభక్తుల మన్న నమ్మకము లేక దురభిమానపూరితులైనవాక్శూరులు స్వార్థత్యాగము కావలసినప్పుడు మూలమూలల నొదుగుచు తమ పరదూషణ పాండిత్యము కష్టసమయములయందు తమకు తోడుపడకపోఁగా భీరువులయి యదృశ్యులగుదురు. ఇట్టివారి కార్యసాధకత్వ మంతయు పరదూషణములతోను దంభోక్తులతోను స్వశ్లాఘనలతోను ద్వేషప్రధానములైన పాటలతోను ధ్వజపటములతోడి యూరేగింపులతోను నిండి యుఱుములతోను మెఱుములతోను పూర్ణమయి చినుకు లేనిశుష్క మేఘాడంబరమువలె క్రియాశూన్యమయి పర్యవసించును. నిజమైన దేశాభిమానమును భక్తియుఁ గలవాఁడు జనులు తన్ను మెత్తురా యనుసరింతురా యన్న చింతను మనస్సునందుఁ జొరనీక యిది దేశోపకారకమా యీశ్వరసమ్మతమా న్యాయానుకూలమా యనిమాత్రము విచారించి యీశ్వరప్రీతికరమును, ధర్మానుకూలమును, దేశక్షేమకరమునని దృఢపడినతోడనే జనులు దూషించినను భూషించినను త్యజించినను భజించినను గణన చేయక న్యాయమార్గమున నడుచుచు దేశోపకారమునకొఱకు తనధనమును దేహమును కావలసినచో ప్రాణమునుసహిత మర్పింప వెనుకతీయకుండును. స్వార్థపరిత్యాగము లేని

స్వార్థపరతను జూపువాఁడు నిజమైన దేశాభిమాని కానేరఁడు. తనకు సోదరతుల్యమైన జనసామాన్యముయొక్కయు మేలుఁగోరు దేశాభిమాన మాననీయుఁడు సమయము వచ్చినప్పుడు జనసామాన్యక్షేమముకొఱకు సంశయింపక తనదేహము నైనను సంతోషపూర్వకముగా ధారవోయుటకు సంసిద్ధుఁడయి యుండవలెను. ఇట్టి నిర్వ్యాజదేశాభిమానమునకు దృష్టాంతముగా నొకచరిత్రాంశము నుదాహరింప ననుజ్ఞ వేఁడెదను.

ఇంగ్లండుదేశమునకు రాజైన మూఁడవయెడ్వర్డు పూర్వము ఫ్రాన్సుదేశముమీఁద దండెత్తి యనేకయుద్ధములు చేసి కడపట కేలె నగరమును ముట్టడించెను. ఆపురవాసులు సాధ్యమగునంతవరకు స్వపురరక్షణార్థము పెక్కుదినములు ధైర్యోత్సాహములతో పోరాడి తుద నాహారపదార్థాభావమువలనఁ జేయునది లేక తమపట్టణమును శత్రురాజునకు లోఁబఱుపఁదలఁచి తగ్గిదకి యిచ్చినవాఁడు కొన్ని షరతుల కంగీకరించినయెడల పురమును స్వాధీనము చేసెదమని రాజునకు సందేశము నంపిరి. పురజనులు చూపిన యసాధారణపౌరుషమునకుఁ దనసేనలకుఁ గలిగిన వినాశమునకును దనకుఁ గలిగిన యత్యంత వ్యయప్రయాసములకును రాజు మిక్కిలి యాగ్రహావేశపరవశుఁడయి పురజనులయెడల దయ దలఁపక నెల్లవారిని మొత్తింప నిశ్చయించుకొని యుండెను. ఇట్లు సర్వజనసంహారము చేయఁజూచుటకు క్రూరకృత్యమని మంత్రులు మొదలైనవారు ప్రార్థించి నొప్పించినపిమ్మట పురజనులలో ప్రముఖులుగా నున్నవా రాఱుగురు తమప్రాణముల నిచ్చుట కొప్పుకొనివచ్చి కోటతాళములు తనకు తెచ్చియిచ్చినపక్షమున తక్కినవారిప్రాణములను గాపాడెదనని రాజు పౌరులకు వర్తమాన మంపెను. పిడుగువంటి యీ యశుభవార్త రాఁగానే కోటలో

మన్న పౌరబృందములో గొప్ప సంక్షోభ మారంభ మయ్యెను. మా ప్రాణసంరక్షణార్థము మీ ప్రాణములు విడువుడని పౌరులు తమ లోనివారి నెవ్వరి నాఱుగుర నడుగగలుగుదురు! తోడిపౌరుల ప్రాణములను కాపాడుటకుగు తమ ప్రాణముల నిచ్చెద మని తమంత బైలు దేఱెడు పరోపకారు లెవ్వరుందురు! ఇట్లు క్షణకాలము దిగ్భ్రమ నొంది యేమిచేయుటకును పాలుపోక చింతించుచుండగా నాగుంపులో నుండి యొక సంపన్న భాగ్యుడు ముందుపడివచ్చి పౌరరక్షణార్థము తన ప్రాణముల నిచ్చెదనని సంతోషపూర్వకముగా పలికెను. పరిశుద్ధ చింతతో పరోపకారార్థము స్వార్థపరిత్యాగము నవలంబించిన పుణ్య పురుషుడు చూపిన నిదర్శనము లోకములో నెప్పుడును నితరులను దనవెంట కొంపోవక వ్యర్థముగా పోదు. అట్లు తొలివచ్చి ముందు నిలిచిన సాహసపురుషుని యసాధారణ దేశాభిమానమును జూచి తక్షణమే మరియొక ధనాఢ్యుడు తన ప్రాణముల నిచ్చెద నని ముందుకు వచ్చెను. అతనిని జూచి వెంటనే యింకొకడును, అనంతర మింకొకడును, ఇంకొకడును, ఈప్రకారముగా పరోపకారార్థమయి యాత్మప్రాణత్యాగమున కంగీకరించి వా రాఱుగురును నిమిషకాలములో సంసిద్ధు లయిరి. అప్పుడు నాగరులలో ననేకులు తామే ముందుగా వచ్చి పరోపకారార్థ పరిత్యక్తదేహుల మయ్యెడుభాగ్యమును బొందలేకపోయితిమి గదాయని సిగ్గును విషాదమును గాంచసాగిరి. దేశాభిమాన మన్న నిట్లుగదా యుండవలెను! ఇట్లా యాఱుగురు పుణ్యపురుషులును వినయావేశములతో రాజుకడకు వచ్చి తమ దుర్గముయొక్క తాళపుచెవుల నిచ్చిరి. తాను మొదట నుద్దేశించినట్టు రాజు వారిప్రాణములు తీయుటకు కృతనిశ్చయుడయి యుండెను; అట్లు చేయుట తగవు కాదని మంత్రులును యువరాజును చేసినహిత

ధలన్నియు రాజుముంగట బూడిదలో వ్రేల్చిన హోమములయ్యెను; ట్టి యవస్థలో గర్భవతియై యుండిన రాణి యింగ్లండునుండి భర్త వద్దకు వచ్చుట తటస్థించెను.

ఆమె స్త్రీజనస్వాభావికమైన జాలిగుండెతో రాజు పాదముల మీఁదఁబడి, ఎవ్వరెన్ని విధములఁ జెప్పినను తనపట్టును విడువ కున్న యా రాజుయొక్క కఠినచిత్తమును కరఁగించి సజ్జనాగ్రగణ్యు లైన యాపౌరజన షట్కముయొక్క ప్రాణదానము నిమిత్తమయి దీనవచనములతో భర్తను వేఁడుచు గర్భము వా స్త మిన్నువడితను పాద ములపైనుండి లేవకుండెను. ఎట్టకేల కప్పుడారాజు పౌరషట్క ప్రాణాపహరణదీక్ష సడలించి నాలుగవనాఁడు ప్రియకాంతా ప్రార్థ నమువలన తన యొక్క ... యనుసరించువాఁడయి యా యారుగురను భర్తృ... వసించెను. ఆమహారాణి తానే వారిని బంధమునుండి విముక్తులను చేసి వారికి నూతన వస్త్రములను కట్టనిచ్చి తనపంక్తిని భుజింపఁజేసి వారి నభినందించి పంపివేసెను. ఇందా పౌరజనషట్కముయొక్క చరిత్ర యెంత శ్లాఘాపాత్రమైనదో రాణి యొక్క సదయచరిత్ర మంత శ్లాఘాపాత్రమైనదే. నిజమైన యీశ్వర భక్తిగలవారందఱును శత్రుపక్షమువారినైనను ద్వేషింపక ప్రేమింపవలయును. అట్టి ప్రేమతోఁ గూడి పరోపకారచింత గల వాఁడే నిజమైన భక్తుఁడును దేశాభిమానియు నగును.

ఇప్పుడీ దేశములో పరద్వేషసహితమైన స్వరాష్ట్రాభిమాన మొకొండ యిచే దేశాభిమానముగా పరిగణింపఁబడుచున్నదని యీవఱకే సూచించియున్నాను. ఈదురభిమానప్రభావముచేతనే తన దేశము సర్వోత్తమమైనదని గర్వించుచుండుటయు నితరుల దేశము హేయ మైనదని గర్హించుచుండుటయు సంభవించుచున్నది. మనతప్పులన్ని

మనము తెలిసికొని సంస్కరించుకొనుచున్నంగాని మన కభివృద్ధి కలుగదు. దేశాభివృద్ధికి గర్వమును మించిన గర్భశత్రువు వేఱొకటి లేదు. దేశాభివృద్ధి కలుగవలె నన్నచో మనదోషముల నెఱిఁగి సంస్కరించుకొనుచు పరులగుణముల నెఱిఁగి గ్రహించుచు నుండవలెను. పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబుల మని చెప్పుకొనెడు మన మెప్పుడును దేశాభిమానము పేరు చెప్పికాని మఱి యేనితరక్రియపేరు చెప్పికాని యన్యులను ద్వేషింపఁగూడదు. మనము ద్వేషింపవలసిన దొక్క పాపము మాత్రమే. పరిశుద్ధాస్తిక మతానుసారముగా స్వదేశీయుని నైనను పరదేశీయు నైనను సోదరతుల్యునిగా భావించి యెల్ల వారిని సమబుద్ధితో ప్రేమించి మన మాదరము చూపవలెను. ఈ సవారనియు పరులనియు భేదభావమును వహించి సౌభ్రాత్రమును చూపకుండుట మనస్వభావమునకును మనసిద్ధాంతములకును భగవదాజ్ఞకును విరోధము. కాఁబట్టి సౌభ్రాత్రమునకు భంగము కలిగించెడు ప్రతి ప్రతిబంధకమును నిర్మూలమాపుటకయి ప్రయత్నించుట సర్వోపాయముల చేతను మనకు పరమకర్తవ్యము. ఐకమత్యమును చెఱచి, వైషమ్యమును వృద్ధిచేసి, ద్వేషమును కలిగించి, సౌభ్రాత్రమును తొలఁగించెడు మహానర్థము మన దేశములోఁగల వర్ణభేదపిశాచము. ఈ క్రూరపిశాచము మన దేశములో నిరంకుశముగా రాజ్యము చేయుచున్నంతకాలము స్వరాజ్యముగాని, ఈశ్వరరాజ్యముగాని, మఱి యేరాజ్యముగాని తలయెత్తదు. ఈపిశాచావేశబలముచేత మన దేశములో నైకమత్యము చచ్చినది; పరస్పరద్వేషము హెచ్చినది; సుగుణసంపద చచ్చినది; అనర్థపరంపర వచ్చినది. ఇట్టి నన్ని యవగుణములు ప్రబలుచున్నను మన దేశములో నీశ్వరరాజ్య మెట్లు వ్యాపించును ! అమృతతుల్యము లైన పరిశుద్ధాస్తిక మత

దివ్యఫలము లెట్లు ప్రాపించును! ఈ పిశాచబలముచేత మతవిశ్వాసము హృదయమును విడిచి పొట్టకు దిగినది. అందుచేత వాత్సల్యము లైన కారుణ్యము మొదలైనవి హృదయమునుండి తొలగిపోయినవి; మతకర్మము లని పేరు పెట్టుకొని వచ్చి రొండొరులతో భుజింపఁగూడ దనెడు సోదరభావ భంజకము లైన విషకీటకములు పొట్టకడ్డముగాఁ జొచ్చి కలఁగించుచున్నవి. కడుపే కైలాస మనెడు సామెతనువోలె మత మంతయు భోజనములోనే యున్నదని చెప్పి నానాజాతులలోని పరస్పరభ్రాతృభావమును నామమాత్రావశేషము చేయఁ జూచుచున్నారు. సన్మతమహావృక్షమును మూలచ్ఛేదము చేయఁజూచెడి యావన్మతసిద్ధాంతపుబీజము తనులో మొలకయెత్తకుండ జ్ఞానజ్యోతిచేత మాడ్చివేయుట పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులకు ప్రథమ ధర్మము. వర్ణభేద పిశాచము మనదేశమాత్ర కాచుకొని చెప్పవలెను. భారతపుత్రుల సమస్తవిషయములలోను దాసులనుగాఁ జేసి సమస్తస్వాతంత్ర్యములను గోలుపోఁగొట్టినది యీ మొండిపిశాచమే. అన్యదేశప్రభుజాతివారు మనలను తిన్నగాఁ జూచుచుండ లేదని మనవారు మొఱ్ఱపెట్టుచున్నారు. రాజ్యాధికారగర్విష్ఠు లయి వారిలో ననేకులు మనయెడల సద్గౌరవము చూపకయుండుట సత్యమే. అయినను వర్ణపిశాచప్రేరణముచేత నగ్రవర్ణములవార మనుకొని విఱ్ఱవీఁగెడుమనవా రధమవర్ణములవా రనఁబడెడి స్వమతమువారివిషయమునఁ జూపెడి యగౌరవమునుబట్టి చూడఁగా నన్యమతస్థులుచూపెడిది పర్వతములో పరమాణువంత యైన నుండునా యని సంశయింపవలసియున్నది. మనవారు స్వమతస్థులైన మాలమాదిగలయెడలఁ జూపెడి యన్యాయము మానవనామధారకులకెల్ల నవమానకరముగా నున్నది. వాండ్రు మనవీథులలో నడవఁగూడదు;

వాండ్రబిడ్డలు మనబడులలో చదువఁగూడదు. గాడిద యైనను పంది యైనను మన దాపుననుండి పోవచ్చునుగాని మాలవాఁడుమాత్రము బారెఁడుదూరమునుండియైనను పోఁగూడదు. మనమతములో నున్నంత కాలము వానికెప్పుడును ముక్తిగలుగదు; గౌరవముకలుగదు. హిందువైనమాలవాఁడు స్వమతమునువిడిచి బైలఁబడినఁగాని గౌరవపాత్రుఁడు కాఁడు. హిందువుగా నున్నమాలనీచఁడు మాత్రమే యస్పృశ్యుఁడును అవాచ్యుఁడునగునుగాని యీ చెప్పరానివాఁడే క్రైస్తవమతమునో మహమ్మదీయమతమునో యవలంబించి జానో ఖానో కాఁగానే తాఁకఁదగినవాఁడును మాటలాడఁదగినవాఁడును నగుచున్నాఁడు. మతములలో నెల్లఁ దనదే సర్వోత్కృష్ట మయిన దనిపొగడుకొనెడు హిందూమతస్థులకు స్వమతస్థు లయినమాలమాదిగల యెడలఁ దాము చూపెడియనాదరమును దలఁచుకొన్నప్పటికంటె నెక్కువ సిగ్గుపడవలసిన యవసరము మఱియెప్పుడు తటస్థించును? కోట్లకొలఁదిగా మన దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న యీమాలమాదిగలే మన పూర్వు లయినయార్యులచే జయింపఁబడి దాసులుగాఁ జేయఁబడిన మనదేశపు మొదటికాపు లని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. అదియే నిజ మయినచో నిజమైనహిందూ దేశస్వాములు వారే యనియు ఆర్యసంతతివార మయిన మనము వారిదేశము నపహరించి చిరకాలమునుండి యనుభవించుచున్న యపహర్తల మనియు స్పష్ట మగుచున్నది. పంచముల నిట్లు పలుతెఱఁగుల బాధించు మన మేన్యాయమును జెప్పి జేత లగు పరదేశీయుల నధికస్వాతంత్ర్యముల నిండనివేఁడఁ గలము? జితులయినవారియెడల న్యాయముగా వర్తించికదా విజితుల మయిన మనము మాయెడ న్యాయముగాఁ బ్రవర్తింపుఁడని యడుగఁ గలము? ఇట్లు చెప్పుటచేత మనకర్హమైన స్వాతంత్ర్యములను మనము

పొందఁ బ్రయత్నింపరా దని నాయభిప్రాయ మెంతమాత్రమును గాదు. మనస్వాతంత్ర్యముల నిమిత్తమై పోరాడుచు మన మితరుల స్వాతంత్ర్యములను గూడ మన్నించి యితరులయెడ నన్యాయము చేయకుండుట ధర్మమని చూపుటకొఱకే యింతవఱకు చెప్పితినిగాని వేఱొకందునకుఁ గాదు. మన కర్హము లయినస్వాతంత్ర్యములను మనము పొందఁగోరినను మనకు యోగ్యమగు గౌరవమును మనము పొంద నపేక్షించినను పురుషులకుఁ గాని స్త్రీలకుఁ గాని యన్యులకుఁ గాని యగ్రజాతులవారికి గాని యధమజాతులవారికి గాని మన మియ్యవలసిన స్వాతంత్ర్యములను మనము చూపవలసిన గౌరవములను మనము చేయవలసిన న్యాయములను మనమిచ్చి చూపి చేయవలెను. అందఱిని సోదరభావముతోఁ జూచుచు నెవ్వరియెడల నన్యాయము చేయక సర్వజనస్వాతంత్ర్యము నంగీకరించుట పరిశుద్ధాస్తికమతావలంబులమైన మన కత్యావశ్యకము; జ్ఞానవిషయమునఁ గాని సాంఘికవిషయమునఁ గాని నీతివిషయమునఁగాని కళల విషయమునఁ గాని కర్మలవిషయమునఁ గాని రాజ్యాంగవిషయములఁ గాని మానవకోటియొక్క సౌఖ్యాభివృద్ధులకు సహాకారు లయిన సమస్తకృత్యములను మన కీశ్వరప్రీతికరము లయిన మతధర్మములే. మన మిది యెఱిఁగి యున్న మానవకోటి కేదేని యిహపరసుఖసాధకమో దానివల్ల నభివృద్ధి చేయుటకయి యీశ్వరప్రీత్యర్థము పాటుపడవలెను. కార్యములచేతనే కాని క్రియ లేనిశుష్కవాక్యములచేత దేశ మెప్పుడును బాగుపడదు. ఉపన్యాసము లావశ్యకములే యయినను మన దేశాభివృద్ధికయి యుపన్యాసములకంటె కార్యము లధికముగా కావలెను. సభాభవనములలో ప్రసంగములను ప్రతిజ్ఞలనుచేసి శపథములు పలుకువారు మాత్రమే కాక — కొందఱు సమస్తవిషయ

ములలోను సామాన్యజనములలో జ్ఞానాధిక్యము కలిగించుటకు బద్ధకంకణులు కావలెను; కొందఱు సాంఘికదురాచారములను వెల్లడించి సంఘసంస్కరణదీక్ష వహించినవారు కావలెను; కొందఱు సత్యసంధత్వాదులు బోధించుచు పరుల నధికనీతిపరులనుగాఁ జేయు కృతప్రతిజ్ఞులు కావలెను; కొంద ఱన్యదేశవిద్యాశిల్పయంత్రనిర్మాణాదులను నేర్చుకొని దేశములో నెలకొల్పి పాటుపడువారు కావలెను; కొందఱు మతధర్మోపదేశములు చేయుచు జనులలో పరిశుద్ధమతధర్మవ్యాపనము చేయ కృషిచేయువారు కావలెను. ఈవిధముగా నానాముఖములఁ బనిచేసిన గాని యొక్క విషయమున మాత్రమే కృషిచేసి తక్కిన విషయములయం దశ్రద్ధ వహించిన నిజమైన క్షేమలాభములు కలుగనేరవు. మొట్టమొదట సమస్తవర్ణములకును సద్ధారకమైన మతము పరిశుద్ధమైనదానిగాఁ జేయవలెను. మతము పరిశుద్ధమైనచో జనులు నీతిమంతులై సాంఘికదురాచారదూరులు నగుదురు. ఈవిషయములయం దభివృద్ధిఁ జెందినఁ గాని ప్రజలు రాజ్యాంగస్వాతంత్ర్యఫలములను పూర్ణముగా ననుభవింప శక్తులుకారు. సంఘసంస్కరణాదులు మనచేతిలో నున్నవి; రాజ్యాంగసంస్కరణాదులు పరులచేతిలో నున్నవి; కృషిచేసినచో స్వాధీనములయిన మొదటివానిలో జయ మొందఁగలుగుట నిశ్చయము; పరాధీనమైన కడపటివానిలో జయ మొందఁగలుగుట సంశయము. కాఁబట్టి మతసంఘసంస్కరణాదులయందుఁ గూడ శ్రద్ధవహించి పనిచేయ మన విద్యాధికుల నత్యంతవినయముతో వేఁడుచున్నాను. స్వభావముచేత మన భరతఖండము సమస్త వస్తుసంపూర్ణ మయినది. ఆవస్తువుల యుపయోగ మెఱిఁగి వానిని వృద్ధిపఱిచి లాభకరములుగాఁ జేయుటకు మన వారిలో నేర్పుకావలెను; కష్టముకావలెను; ధైర్యసాహసములు కావలెను; నీతి

పరత్వము కావలెను; సకలవస్తుసమృద్ధి గల మనదేశములో వయి సాధనములు వృద్ధియయి జనులు కార్యనిర్వాహకశక్తులు గాఁగానే స్వదేశవస్తు సమాదరమును విదేశవస్తునిరాదరమును తమంతనే కలుగును. ఇట్టి కృషి జరుగక స్వదేశి విదేశి యని ఘోష మిడుచున్నంత మాత్రముచేత దేశమునకు నిజమయిన లాభము కలుగ నేరదు. జాతి మత ద్వేషములను మాని దురభిమానమును త్యజించి పరదేశ యాత్రలు చేసి పశ్చిమఖండవాసులలోఁ గలగుణాంశములను గ్రహించి యంత్రనిర్మాణాది కౌశలమును సంగ్రహించి స్వదేశమునకు వెలుఁగొల్పఁ గలిగినప్పుడే దేశమున కమూల్యప్రయోజనము కలుగఁగలదు. పరమ దయాపరుఁ డయిన యీశ్వరుఁడు మనవారిని కార్యశూరులనుగాఁ జేయును గాక! ఓ భక్తవత్సలా! భక్తుల మయిన మా ప్రార్థన లాలించి మాకు దేశోద్ధారణవిషయమున కృషిచేయు ధైర్యోత్సాహములను గలిగింపుము మే మెప్పుడు నీభక్తిని విడువకుండునట్లుగా నీకు ప్రీతికరము లయిన సత్క్రియలయందే సదా మా కాలమును ధనమును దేహములను వినియోగించుచుండునట్లును సదా [illegible] మాకు ప్రసాదింపుము.

రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనసమాజము.

ఈసమాజ మిక్కడ దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరముల నుండి యుండియున్నది. అంతకాలమునుండి యుండఁగా నేఁటికాలమున కాసామాజికులలోఁ గొంద ఱనుష్ఠానపరు లగుట తటస్థించినది. అనుష్ఠానపరు లగుట యనఁగా తాము పరమప్రమాణము లని నమ్మిన

సిద్ధాంతముల ననుసరించి ప్రవర్తించువారగుట. అట్లయిన యనుష్ఠానపరులలో నేనొకఁడను. చెన్నపురిరాజధానియందుఁ గాని బొంబయి రాజధానియందుఁ గాని కాళీఘట్ట రాజధానియందుఁ గాని భరతఖండము నంతటి మఱి యేయితర దేశమునందుఁగాని బ్రహ్మసమాజము లనునామమునను బ్రార్థనసమాజము లనునామమునను బరఁగుచున్న సత్సమాజముల యొక్కయు ముఖ్యసిద్ధాంతములు రెండని చెప్పవచ్చును. అందొకటి సర్వలోకాధిపతి యైన యీశ్వరుఁడు లోకైకపితయను విశ్వాసము; రెండవది జాతివర్ణ మతభేదములులేక యీశ్వరసృష్టిలోని వారయిన సర్వమానవులును సోదరతుల్యు లన్న విశ్వాసము. ఈ రెంటను దాననుష్ఠానపరుఁడు కాఁగలిగినను కాఁజాలకపోయినను పూర్వోక్తము లయిన సమాజములలోఁ జేరిన ప్రతి సామాజికుని యొక్కయు సమభావనలు. కేవలముపదేశమున కంటెఁ నాచరణము శ్లాఘ్యతరమనుట నిర్వివాదాంశము గదా! తాను జేసిన యుపదేశము తనకే యాచరణమునకుఁ బనికిరాని పక్షమున మఱియొకనికిఁ బనికివచ్చును? అట్టి వంచకుని మాటయం దెవ్వరికి విశ్వాసము కలుగును? పరోపదేశసమయమునం దెల్లవారును పండితులేయయి యనుష్ఠానసమయము వచ్చినప్పు డాపాండిత్యమును మూలఁబెట్టెడి యీ కాలములో చెప్పినట్టు నడుచుకొనెడు సాహసికుఁ డొక్కఁడు కలిగినను తదితరులు కాకపోయినప్పటికిని సామాజికులందఱైన నాతని గౌరవించి యాదరింప వలయును గదా? అట్లుచేయక వాక్శూరులైన కొందఱు బుద్ధిమంతులు కార్యశూరులపై వేఱపాటు గలవారనియు దూరాలోచన లేనివారనియు దోషారోపణలు చేయుచు సౌభ్రాత్రమును విడువఁజూచుట శోచనీయము గదా! ఒకవేళ వృద్ధత్వదోషమున మతితప్పి యన్నిటికి సాహసించి పరలోకమునకుఁ బ్రయా

నముకట్టుకొని యున్న ట్టూహింపఁదగిన నావంటివాని విషయమున నట్టి దోషారోపణము లొకవేళ నంతగా నింద్యములు కాకపోయినను బుద్ధిపటుత్వము గలనిండువయస్సులోనుండి విద్యాభ్యాసముచే దూరాలోచన గలవారనఁదగి యీలోకములో చిరకాలము వర్ధిల్లనపేక్షించియున్న క్రియాపరుల విషయమున నట్టి యారోపణములు గర్హ్యములు కాకపోవునా? ఓసోదరులారా! మీలో నెవ్వరైన నట్టి యారోపణములు చేసెడివారున్నయెడల, ఈశ్వరు నొకసారి హృదయపూర్వకముగాఁ బ్రార్థించి మీపూర్వాపరాధములను స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని మీసోదరులయెడలఁ బూర్ణస్నేహమును గనఁబఱుపుఁడు. వ్యాధిబాధచేతఁ గదలలేనివాఁడనయి కూరుచుండి వ్రాయుటకైనను శక్తుఁడనుగాక పరుండియే యీపంక్తులను వ్రాసి నిమ్మని వేఁడుచున్నాను. మమ్మపివేళలను వేగిరపాటుగలవారినిగా భావింపక సదయదృష్టితోఁ జూడుఁడు. సత్కార్యమునకుఁ బూనుటలోను సత్యము ననుష్ఠించుటలోను వేగిరపాటన నెట్టిది? కాలముకొఱకు వేచుటయన నెట్టిది? ఎప్పుడు సత్కార్యము తెలియునో దానికిఁ బూనుట కప్పుడే యుక్తసమయము; ఎప్పుడు సత్యము స్పష్టపడునో దాని ననుష్ఠించుట కప్పుడే యుక్త కాలము. తమతప్పును కాలముపైఁ ద్రోయుట యీశ్వరునియందును సత్యమునందును దమకుఁగల భక్తిహీనతకును గౌరవాభావమునకును గుఱుతు. నిజమయిన భక్తిపరుఁ డెప్పుడు నిట్టిమాటలనఁడు. కొందఱుమహానుభావులు సమయమువచ్చువఱకును తామేమో లోకోపకార ధురీణు లయినట్టును భక్తాగ్రగణ్యులయినట్టును నటించుచు లోకమును భ్రమింపఁజేయుచు శోధన వచ్చినప్పుడు తెర వెడలివచ్చి ప్రాపంచిక నాట్యరంగమున తమస్వాభావిక వికృతవేషములతోఁ గనుపట్టుదురు. ఇటువంటివారు కార్యభీరు

లయిన యట్టి వేషధారులనోట వెడలవలసినవిగాని భక్తిలేశభూషితు లైన నిష్కపట హృదయులనోట వెడలవలసినవి కావు. భక్తలోకాభీష్టప్రదాత యైనయీశ్వరుఁడు పరిశుద్ధాస్తికులయినభక్తుల హృదయములయం దట్టికలఁపులు పొడమకుండఁజేసి, మానవదౌర్బల్యము చేత తాము ధర్మచరులు కాలేకపోయినను ధర్మచరుల నాదరించునట్టి సద్బుద్ధి వారి కందఱికిని పుట్టించునుగాక!

నేను వర్ణభేదమును పాటింపక సర్వవర్ణసమభావమును పూనుటచే నామీఁద నిప్పుడు సంఘసంస్కారమునకును ముఖ్యముగా వితంతువివాహ సంస్కారమునకును సఖ్యము కలిగె నని కొందఱు భావించుచున్నారు. అది యించుకమాత్రమును సరికాదు. ఎప్పుడును లోకములో నేసంస్కారమైనను దాని యుక్తి న్యాయబలమునుబట్టి నిలచియుండును గాని యొకానొక వ్యక్తిమాత్రుని జీవితమునుబట్టి ప్రబలదు. ఈశ్వరేచ్ఛ చేత నావంటి మర్త్యులెందఱు నశించినను యొకానొకప్పుడు సంస్కార ప్రాబల్యము కొంత నిమ్మళముగా నుండవచ్చునుగాని యాతని తోడనే యా సంస్కారము నశింపదు. ఎప్పుడును ప్రతిష్ఠింపని స్థలములనుండి ప్రబలులైన సంస్కారపక్షావలంబు లనేకులు బైలుదేఱి సహస్రగుణము లధికముగా దానిని కొనసాగింపవచ్చును. ఈశ్వరఘటనలు దురూహ్యములుగదా! ఇంతకును వర్ణ వైషమ్యమును విడుచుటచేత నేను సంస్కారపరాయణత్వము నెంతమాత్రమును విడిచిన వాఁడను గాను; ఈశ్వరపుత్రిక లయిన హిందూసుందరు లందరును నూతన సంబంధమునుబట్టి నాకు మఱింతదగ్గరవా రయిన తోఁడఁ బుట్టువు లగుటచేత వారిస్థితిని బాగుచేయుటకయి మఱింత యెక్కువ పూనికతో పాటుపడుట నాకుఁ బరమకర్తవ్యముగా నేర్పడియున్నది. సామాన్యముగా స్త్రీలస్థితిని ముఖ్యముగా వితంతువులస్థితిని బాగు

పఱచు ప్రయత్నములో నిఁకముంచును నాశక్తిని యుక్తిని నాకాయ
మును ధనాదాయమును వలసినచో నాజీవితమును ధారపోయుట
కయి నేను సంసిద్ధుఁడ నయియున్నాను. వివాహమాడ నపేక్షించు
వారుగాని విద్యాలాభము పొందఁ గోరువారుగాని యథాపూర్వక
ముగా నేను గట్టించిన గృహమునందు వసించి స్వాభీష్టమును బడయు
చుండ వచ్చును. అట్టివారు నాతోఁ గలసి భోజనము చేయక వంతుల
వరుసను స్వయంపాకమును గావించుకొని సుఖించుచు నాయాతిథ్య
సత్కారమును యథేచ్ఛముగా ననుభవింపవచ్చును. ఏకేశ్వరారాధ
నము నంగీకరించి విగ్రహారాధనమును త్యజించి జాతివైషమ్యాభావ
మును భజించుటచే సంస్కారపక్షమునఁ బనిచేయుటకే నాకర్హతలే
దని యాస్తికశిఖామణు లయిన యపూర్వసంఘసంస్కార ప్రియులు
కొందఱు ఘోషించుచున్నారఁట! వారు ఘోషించునట్లు వారియాద
రణము క్రిందఁ బని చేయుటకును వారిసాంగత్య భాగ్యము ననుభ
వించుటకును నేనర్హుఁడను కాకపోవచ్చును. ఇటువంటి పరార్థపరులు
లక్షమంది నన్ను త్యజించినను నాసేవ యంగీకరించుట తమ గౌరవ
మున కర్హముకా దని భావించినను, ప్రభువులకెల్లను ప్రభు వయిన
సర్వేశ్వరుఁడు నన్ను త్యజింపక నాకభయహస్త మిచ్చి స్వదేశక్షేమా
ర్థముగా నాసేవ నర్పించుటకుఁ బురికొల్పుచు నాకుఁ బ్రాపయి
చెంత నిలిచియుండఁగా నాధర్మమును నిర్వహించుటకు నే నట్లర్హుఁ
డను గాకపోదును; ఈశ్వరబలము లేక లోకములో నేసత్కార్య
మును సంపూర్ణసాఫల్యము నొందనేరదు. సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వ
రుఁడే నాకు ముఖ్యబలమయి యుండఁగా నశక్త మానవులతోడ్పాటు
కొందఱివి లేకపోవుటవలన నాపని కేలభంగము వచ్చును? ఇప్పుడు
ప్రతాపోక్తులు పలికెడి యీ యసహాయవాక్శూరులవంటి వారియొక్క

యౌదార్యమును ధైర్యమును నేను ముప్పదిసంవత్సరములనుండి చూచుచున్నాను. బూటకపుమాటలబుంగలైన మహావాక్యశూరులు పలువురు ప్రసంగములు కావలసివచ్చినప్పుడు సభాభవనములు మారుమ్రోయునట్లు మేఘగంభీరభాషణములతో మహాఘోషము చేసినను కార్యములు కావలసివచ్చినప్పుడేమూలను గానఁబడకున్నారు. ఇట్టి వాక్శూరులు కార్యశూరులయి సంస్కారదీక్ష వహించి దేశమును శతాబ్దములనాటి యగాధదురాచార పంకమునుండి యుద్ధరించుచుండ మపేరత్న్వమును గిరిజాఖచునప్పుడు పైనుండి చూచుచు నాకంటె నెక్కువయానందమును బొందువారింకొక్కరుండరు. ఈమహానీయుల కొకవేళ నాచేసెడియల్ప సేవకూడ నంగీకార్య మయినయెడల వర్ధుఁడను దుర్బలుఁడను నైనను నేనును వాణీశ్వరుఁడు ప్రసాదించిన యల్పబలమును శక్తివంచనలేక వినియోగింప సంసిద్ధుఁడనయి యున్నాఁడను. మాటలకేమి! మూఢులముందఱను దుంభిమానదూషితుల ముందఱను పోటుమాట లెన్నియైనను బలుకవచ్చును. ఈశూరాలాపముల సత్యమును కార్యమువచ్చినప్పుడు కనఁబడుచి నప్పుడుగదా యీవాగ్శూరులముగితనము తేటతెల్లమగును! మూఢజనసమ్మతముగాని యొకసంస్కారమునకుఁ బూనినచోఁ భూషించుమిత్రులు దూషించునప్పుడును, సేవించుసేవకులు బాధలు గావించునప్పుడును, ఆహ్వానపత్రికలు పంపు మతాచార్యులు బహిష్కారపత్రికలు పంపునప్పుడును, ఈశ్వరభక్తివలనఁ గలిగెడి యసమానబల మొక్కటియే తోడుపడును గాని యదిలేనినాస్తికత్వాదు లేపయు తోడుపడవు. సంఘసంస్కారుల మయితిమని సంతోషపడెడి యోమిత్రులారా! వృథాగర్వాలాపములు పలుకక కార్యపరుల యెడల నించుక సహనము వహింపుఁడు. తమ సంస్కారము లేక సంఘ సంస్కారముగాని మఱియే యితరసంస్కా-

రముగాని జయప్రదముగా సాగదని చిరకాలానుభవము వలన నేను దృఢముగా దలఁచుచున్నాను. లోకులు పడుచున్న భ్రమలలోనే నేనును దగులుకొని యుండి మతవిషయము లయిన నావిశ్వాసములను గొన్నిటిని కార్యములలోఁ జూపక యాత్మవంచకుఁడ నయి వితంతువివాహ సంస్కారము చెడు నని కడచిన యిరువదియాఱు సంవత్సరముల నుండి యీశ్వరవంచకుఁడ నయి ప్రవర్తించినాఁడను. ఇట్లు చేసినను వితంతువివాహ సంస్కార మిప్పు డించుమించుగా నారంభదశలో నున్నట్లే యున్నదిగాని యెక్కువయభివృద్ధిని బొందఁగలిగినది గాదు. ఇప్పుడును పట్టపరీక్షలం గృతార్థు లయిన విద్యావివేక సంపన్నులు వితంతువివాహములను సంస్కార కార్యపట్టికలో నుండి తీసివేయ వలయు ననుచున్నారు; వితంతువివాహము లాడినవారిలో భోజనము చేసినవారికి స్థానము లిప్పుడును బహిష్కారపత్రికలు పంపుచున్నారు. శూరాలాపము లాడు సంస్కారప్రియు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే భయపడుచున్నారు. ఇంతకాలము నా యౌవనమును బలమును ధనమును విద్యను బుద్ధిని వితంతువివాహపక్షమునఁ గొంత యుపయోగించియున్నాను. ఇఁకముందును నా దేహములో నూపిరియున్నంతకాల మీపనిని విడువను; నాకంత్యదినములు సమీపించుచున్నవి. దక్షిణ హిందూస్థాన బ్రహ్మసమాజమునకుఁ బ్రధానాధ్యక్షుఁడగా నుండి యీశ్వరునియొక్క పరస్పరభ్రాతృభావమును ఘోషించుచు నాత్మవంచకుఁడను లోకవంచకుఁడను భగవద్వంచకుఁడను నయి దేహము త్యజించుట కిష్టములేనివాఁడ నయి యీ లోకసామాన్యసౌభ్రాత్రమున కీవృద్ధదశలో సాహసించినాఁడను! ఇహలోకయాత్ర నాకు నేటితోనే ముగియవలసియున్నను పరవంచకత్వము విడిచి సత్యము నవలంబించి యీశ్వరసామీప్యమును గొంత యెక్కువగాఁ బొందఁగలిగితిని

గదా యన్నంత సంతోషముతోను తృప్తితోను దేహమును చాలించె దను. ఈశ్వరుఁడు నాకు సంపూర్ణ మనశ్శాంతిని గలిగించునుగాక! నావంటివారి నిదర్శనమువలన లోకమునకు మేలుకలుగునట్లు చేయును గాక! నామిత్రులు నన్ను మన్నించి నాయందు తొంటిసుహృద్భావ మునే చూపుదురుగాక!

కం— వీరేశలింగము.

సన్మతము. 1-4-08.

·····O·····

ఎల్లవారును తామవలంబించిన మతమే యుత్తమ మయిన దనియు దానివలననే ముక్తి కలుగు ననియు చెప్పుచున్నారు. ఎల్ల వారును తామనుసరించెడు మతము గాక యితరమతము లన్నియు హేయము లనియు నరక హేతువు లనియు ఘోషించుచున్నారు. గ్రామదేవతలయెదుట కోళ్ళయొక్కయు మేఁకలయొక్కయు గొంతు కలు కోసి యానందించు జీవహింసాపరుఁడును తనసూాఢమతమే సన్మత మనుచున్నాఁడు. తులసిపూసలతావళములు ధరించి లలాటము నిండ తిరుమణినామములు తీర్చి శంఖచక్రముద్రలతో బుజములు కాల్చుకొను వీరవైష్ణవుఁడును తనదే యుత్తమమత మనుచున్నాఁడు; రుద్రాక్షమాలలు వాల్చి మొగమునిండ విభూతి పూసికొని నాలుక కును బుజములకును శూలములు గుచ్చుకొని నిప్పులుత్రొక్కు వీర శైవుఁడును తనదే సర్వోత్కృష్టమత మనుచున్నాఁడు; సూర్యోద యము మొదలుకొని సూర్యాస్తమానమువఱకును కర్మలలో మునిఁగి తేలుచు నుపవాసాదులచే బాధపడు పరమఛాందసుఁడును తనదే

శ్రేష్ఠమత మనుచున్నాఁడు. ఇందఱీలాగున నెవరిది వారే సన్మత మని సంస్తుతించుకొనుచున్నప్పుడు సత్యమైన సన్మత మేదో తెలిసికొనుసాధన మేమున్నది? ఒకవృక్షము మంచిదో చెడ్డదో దానిఫలములవలననే తెలిసికొనవలసినట్లు మతమహావృక్షమునుసయితము దాని ఫలములవలననే సంశోధించి నిశ్చయించవలసి యుండును. వృక్షము యొక్క శ్రేష్ఠతను నిర్ణయించుట ఫలములయొక్క రంగును బట్టియు గొప్పతనమును బట్టియు మాత్రమే కాక వానివలన దేహమునకుఁ గలిగెడి యారోగ్యసౌఖ్యములనుబట్టి నిర్ధారణ చేయవలసి యుండును. పండు మంచిరంగును స్థౌల్యమును గలదయినను దేహమున కనారోగ్యకర మయి బాధను కలిగించునది యగునేని, అట్టిదుష్ఫలముల నిచ్చువృక్షమును వివేకి యయినవాఁడు సద్వృక్షమని చెప్పజాలఁడు గదా! ఆప్రకారముగానే మత మహావృక్షముయొక్క ఫలములింద్రియార్థకములును బహుజనాదృతములు నయినంతమాత్రముచేత నాత్మ కానందదాయకములును పుష్టికరములును గానియెడల తన్మతమును సన్మత మని వివేకిలోకము పరిగణింప నేర్చునా! సన్మతకల్పతరు వెప్పుడును సర్వజనసంతతానందదాయకము లైన సత్ఫలముల నిచ్చునది యయి యుండును. సర్వజనానందకరము లయిన సత్ఫలములు సత్యము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి. ఇట్టి యమూల్యసత్ఫలములను లోకమునకు వెదచల్లు మతమహాకల్పమహీరుహమునకు మూలము సత్యన్యాయదయాస్వరూపుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు. మధురఫలభరిత మయినమహావృక్షము నాశ్రయించి సుఖించుపక్షులవలె సమస్తకల్యాణగుణపరిపూర్ణుఁడైన పరమేశ్వరుని కారుణ్యాతిశయము చేత ననంతదివ్యఫలముల నొసఁగు సన్మతకల్పభూరుహము నాశ్రయించి నిత్యానందామృతరసపానసౌఖ్యము ననుభవించుచు ర[illegible]

కావలసినవా రీశ్వరసంతతి యనఁదగిన మానవకోటి. సకలజనులను ప్రేమించుచు రక్షించుచు సదుభావమున సౌఖ్యానందములఁ బ్రసాదించు పరమేశ్వరుఁడు మన పరమపిత. తదీయసంతతియైన మానవకోటి పరస్పరభ్రాతృత్వముతో నన్యోన్యసుఖాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు సమస్తకార్యములలోను లోకపితయొక్క యాజ్ఞ ననువర్తించుచు నగణ్యపుణ్యమునే యానందమును నొందవలసిన సోదరీసోదరబృందము. పరమపితయైన యీశ్వరునితోడ తత్సంతతియైన మానవకోటిని దృఢముగా బంధించెడు ధర్మానుబంధమే మతము. కాబట్టి సత్యమతావలంబులైనవారికి లోకమంతయు నేకకుటుంబము. పురుషులందఱును సోదరరత్నములు; స్త్రీలందఱును సోదరీమణులు. జాతిభేదములు బూనక యెల్లవారియెడలను సౌభ్రాత్రము వహించి సర్వులను తోడఁబుట్టువులనుగా భావించి ప్రేమించి స్వప్రయోజనపరత్వ మానుకొని పరార్థపరులయి వర్తించుటయే ధర్మము. అదియే యీశ్వరప్రీతికరము; అదియే పుణ్యము; అదియే శాశ్వతసుఖదాయకము. దేశభేద మతభేదములనుబట్టి జాతిమత్సరద్వేషములను వహించి జనులను పరవారినిగా భావించి నిగ్రహించుచు పరోపకారచింతను విడిచి స్వార్థపరులయి వర్తించుట మనుష్యప్రకృతి విరుద్ధమైన యధర్మము; అదియే యీశ్వరద్రోహము; అదియే పాపము; అదియే శాశ్వతదుఃఖదాయకము. ఈశ్వరేచ్ఛనే తనయిచ్ఛనుగాఁ జేకొని భగవత్ప్రీతికర మగునట్లుగానే సమస్తకార్యముల నాచరించుచు సర్వప్రయత్నములచేతను పాపమార్గమును పరిహరించుచు పుణ్యమార్గముననే సంచరించుచు తాను సుఖించుచు లోకమును సుఖింపఁజేయునట్లు మనుష్యుని నడుపుటయే మతమువలనఁ గలుగవలసిన ప్రయోజనము. తాను సుఖించుటకును పరులను సుఖింపఁజేయుటకును సత్యము

న్యాయము కారుణ్యము మొదలయిన సుగుణరాజములే పరమసాధనములు. ఈసాధనకలాపమును సనాతనమతము ధరించి శాసనములుగా వర్తించు మహానుభావులే నిత్యసత్యవ్రతులును న్యాయైకాంతులును భూతదయాపరులును నయి నీతిమంతులు కాఁగలరు. నీతిని ప్రోత్సాహపఱుపని మతము సత్యమతము కాదు; నీతిబాహ్యమయిన మతము సర్వానర్థదాయకమయిన దుర్మతము. నీతిబలము చేతనే దేశమభివృద్ధి చెందవలెను; ఎప్పుడే దేశము న్యూనస్థితికి వచ్చినను దేశవాసులనీతిసంపద చేతనేకాని వేఱుకారణము చేతఁ గాదు. నీతిమంతుఁడొకఁడే నిక్కమైన యీశ్వరభక్తుఁడు; ఆనందబాష్పములు విడుచుచు దినమునకు నేయిప్రార్థనలు చేయువాఁడయినను నీతిమాలిన వర్తనము గలవాఁడగునేని, ఆ యీశ్వరవంచకుఁడు భక్తుఁడు కాక భ్రష్టుఁడగును. నీతియే యీశ్వరగుణభూషణము; సుగుణభూషణములలో కారుణ్యము శిరోభూషణము. పైని జెప్పినదానివలన సన్మతమునకు ప్రధానాంగములు రెండని యేర్పడుచున్నవి. అందు మొదటిది యీశ్వరపితృభావనయు తద్భక్తియు నయి యున్నది; రెండవది సర్వజనభ్రాతృభావనయు తదుపకారము నయి యున్నది.

సర్వాభివృద్ధులకును మతమే మూలాధారము. ఈశ్వరభక్తి లేక సత్కార్యాచరణబుద్ధి పుట్టదు; సర్వజనసౌభ్రాత్రము లేక సత్కార్యాచరణము కలుగదు. నిక్కమైన జనసౌఖ్యమునకు మొట్టమొదట మతము పరిశుద్ధమయి శుభదాయకము కావలెను. అది నీతిబాహ్యమయి కలుషమయినయెడల సమస్తాభివృద్ధి భంజకమును యశుభదాయకమగును. కాఁబట్టి స్వాభివృద్ధిని దేశాభివృద్ధిని గాంక్షించెడు పుణ్యపురుషులు మతమునందుఁ బ్రవేశించిన యపరిశుద్ధతలను దొలఁగించి దానిని నిష్కళంకముగాఁ జేయ పాటుపడవలెను. జనులంద

లను సత్యాదరము కలవారు కావలెను; ధర్మపరులు కావలెను; దయాళువులు కావలెను; సత్కార్యశూరులు కావలెను. మనము చేసెడి ప్రతిసత్క్రియను ఫలనిరపేక్షముగా ననఁగా, ధర్మ మనియు నీశ్వర ప్రీతికరమనియుఁ జేయవలెనే కాని దానివలనఁ గలుగఁ బోయెడు లాభనష్టముల నాలోచించి కాదు. మనకు ధర్మమును కర్తవ్యమును నగుపనిని బాధలెన్నివచ్చినను గణింపక పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగా చేసి తీరవలెను. అట్లు చేసెడిమనుష్యుఁడే నిజ మయిన యాత్మగౌరవమును భగవద్భక్తియుఁ గలవాఁడుగాని తదితరులు గారు.

సత్యమునం దాదర మెట్లో యట్లే భగవద్భక్తి గలవారెల్ల న్యాయమునందు సహితమాదరముగలవారయియుండవలెను. మనదేశమునందగ్రవర్ణములవారధమవర్ణములవారియెడలను, పురుషులు స్త్రీలయెడలను, ఎన్నెన్నియో యన్యాయములను జేయుచున్నారు. మాలమాదిగ లయినపంచముల విషయ మటుండఁగా శూద్రులవిషయమున నడచుచున్నయన్యాయములను దలఁచుకొన్నను న్యాయదృష్టిగలభగవద్భక్తులకు తలవంపులుగా నుండును. సోదరులుగా నుండవలసిన మానవజాతిలో కొందఱు మఱికొందఱిని మృగములకంటెను హీనముగాఁ జూచుచు నవమానించుచుండుట మతమునకంతకు నవమానకరము. మానవజాతికంతకు నపకీర్తికర మయిన వర్ణవైషమ్య మహాకళంకము మతమునుండి తొలఁగింపఁబడువఱకును మనదేశము బాగుపడనేరదు; మనదేశస్థులు స్వాతంత్ర్యలాభముల ననుభవింపఁ జాలరు. మనదేశమందు స్త్రీలవిషయ మయి నడచెడి యన్యాయము లింతకంటెను ఘోరతరము లయి యున్నవి. పురుషుల కర్ధాంగులనఁ బడెడియబలలను విద్యావిహీనులనుగా జేసి, ఆడుకొనెడి దినములలోనే వివాహ మనెడి పేర దాస్యమునకు పాలుపఱచి బాలవితంతువుల నామరణమును దీఱనివ్యథ

కప్పగించి. పెటుకడకండ్లను దలచుఁకొన్న న్యాయబుద్ధియు నీశ్వర భక్తియుఁగల వివేకుల హృదయములు కంపమొందవా! వారికంట వెడలెడి యశ్రుజలము లోకముచోటఁ జేర్పఁగలిగితిమా యెన్నఁడో మహాసముద్రము లేర్పడకపోవు. స్త్రీలను తమస్థితికిఁ దీసికొనిరాక యజ్ఞానాంధకారమున ముంచి దుస్థితిపాలు చేసెడి యపయశమును దొలగించుకొన్నంగాని మనవారిప్పటికిని నాగరికు లనఁదగినవా రను భవించుచున్న శుభస్థితిని బొంద శక్తులుకారు. అబలలయిన, యాడు వారి నేడిపించి సుఖింపఁ గోరువీరులు తాము బాగుపడనేర్తురా! ఈశ్వరభక్తిలేశముగల పురుషనామధారు లందఱును శోచనీయమైన యీపాపపంక మింకువఱకును నిదురపోకుందురుగాక !

ఇటువంటి యనంతములైన యన్యాయములను రూపుమాపు టకును ప్రజలయభివృద్ధిని పెంపు చెందించి వారిని సుఖులనుగాఁ జేయుటకును కారుణ్య మమోఘసాధనము. ఈకారుణ్యమును వృద్ధి పొందించుకొనుచు పరోపకారకృత్యములయం దెంతయెక్కువగా వర్తించుచుండునో భక్తుఁ డంతయెక్కువగా నీశ్వరసామీప్యమును బొందుచు దేశమును పాపపంకమునుండి యుద్ధరించి విముక్తిమార్గ మున నడపింప శక్తుఁడగును. దేశారిష్టకరము లైన యిట్టికళంకముల వారింపఁగలిగినఁగాని మతము పరిశుద్ధమయి సన్మతమని పేరువడయ నర్హము కాదు. పరమదయాళుఁ డైనపరమేశ్వరుఁడు నిర్దుష్టమయిన సన్మతమును దేశమునం దంతటను వ్యాపింపఁజేయునుగాక!

గృహము — భూతలస్వర్గము. 1 - 4 - 08

ఆదికాలమునందు మనుష్యులు మృగప్రాయులయి, మృగముల తోడిపాటుగా నరణ్యములందు వసించుచు, కందమూల పర్ణఫలభక్షణము చేయుచు, చెట్లనీడనో గుహాంతరములనో విశ్రమించుచు, భార్యాది బంధము లేక యిచ్చవచ్చినవారితోఁ గలియుచు, అనాగరికులయి యుండెడివారు. కాలక్రమమున మృగప్రాయతతొలఁగి, సభ్యతకొంత గలిగి, వివాహానుబంధసంసారభారము మీఁద పడినతోడనే సుఖావాసమునకు గృహము కావలసిన యావశ్యకత సంభవించెను. గృహమేర్పడి గృహస్వామ్యము కలిగి నప్పుడు గృహము గలపురుషుఁడు గృహియు స్త్రీ గృహిణియు నయిరి; అప్పుడా పురుషుఁడు భరింపవలసినవాఁడగుటచేత భర్తయు స్త్రీ భరింపఁబడఁదగిన దగుటచేత భార్యయు నయిరి. అట్లు గృహయాజమాన్యము భార్యాభర్తలయందు సంక్రమించినందున పురుషుఁడు గృహపతియు స్త్రీ గృహపత్నియు నయి సంసారచక్రమున కుటుంబపాలనమునందు గృహమునకు వారిరువురును రాజును రాణియునయి సంసారసుఖము ననుభవించుచు నానందింపఁగలవారయిరి. స్త్రీపురుషులలో నన్యోన్యమైత్రియు పరస్పరానుకూల్యమును గలిగి గృహపాలన మైకమత్యముతో నిర్వహింపఁబడునప్పుడు సంసార మమృతతుల్యమయి సమస్తసుఖావహ మయి సకలసద్గుణోత్తేజకమయి యత్యంతస్పృహణీయ మగును; అప్పుడు గృహము భూతలస్వర్గ మగు ననుటకు సందేహములేదు. అనిర్వాచ్యజానందము గృహమునందే యుదయించును; శుద్ధవర్తనము గృహమునందే యారంభ మగును; స్వప్రయోజనత్యాగము గృహమునందే పుట్టును; ఈశ్వరభక్తి గృహమునందే యంకురించును; పరోపకారబుద్ధి గృహ

మునందే జనన మొందును. ఇది యని యనవేల? మానవానంద సౌఖ్యఫలములకు మూలము లగు నసమస్తసద్గుణాంతలును గృహాలవాలములనే మొలకలెత్తి పెంపొంది బయలుదేఱి కాలక్రమమున లోకమెల్ల నల్లుకొనును. ఇట్టిగృహమునందు పురుషునిపాలిటి భాగ్యదేవతయు, అర్ధాంగి యగుటచే సమసుఖదుఃఖభాగినియు, ఆరోగ్యభాగ్యకారిణియు, దుఃఖనివారిణియు, నయిన యింటిరాణి నిరంకుశాధికారముతోఁ గాక యనురాగపూరితము లైన కటాక్షవీక్షణములతోను ప్రేమాస్పదము లైన మృదుమధురవాక్యములతోను రాజ్యము చేయును. సహధర్మచారిణి ప్రేమానుపూర్వకముగాఁ జేసెడి యుపచారములును సరససల్లాపములును సమస్తశ్రమలను మఱచునట్లు చేసి యనిర్వాచ్య మైన హృదయానందమును గలిగించును; తప్పటడుగు లిడుచు వచ్చి రాని ముద్దుపలుకులు పలుకుచు వచ్చి వడిని ప్రక్కను బడి మురిపములు చూపు శిశువుల ముద్దుమోములును వారి మందహాసములును నేత్రానందము చేయును; పగలెల్లను బయిట పనిచేసి యలసిసొలసి సాయంకాలము ఇల్లు చేరవచ్చునప్పటి కెదురుగావచ్చి నవ్వుమొగముతో నిరువైపుల చేతులుపట్టుకొని లోపలికిఁ గొనిపోయి కిలకిలలాడు బిడ్డల గారాపుమాటలను, ఉల్లము చల్లచేసి మనఃక్లేశమును బాపి సంతోష మొసఁగెడి ప్రియకాంతయొక్క సవినయోపచార వాక్యములును, సంగీతముకంటెను మధురతరములు శ్రావ్యములు నయి శ్రవణరసాయనము లగును.

నిరంకుశబుద్ధిప్రచారులగు కవికుమారులు వర్ణించిన స్వర్గమును పయినుండి క్రిందికిదింపి మనభూలోకగృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు పయిప్రాంతమునఁ గనఁబడినను, పరీక్షించి చూడఁగా కవిశిఖామణులు కావ్యములయందు వర్ణించిన నరకమును క్రిందినుండి

పయికత్తి యీభూలోక గృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు బహు గృహములు కానఁబడుచున్నవని కొంద ఱనుభవశాలులు పలుకవచ్చును. భూలోకనరకము లనఁదగిన గృహములు పెక్కులుగలవు గాని యవి యట్లుండుట స్వాభావిక గుణముచేతఁగాక యస్వాభావిక దోషముచేత తటస్థించినదని చెప్పవలసియున్నది. గృహముస్వర్గమువలె నుండక నరకమువలెనుండుటకుఁగల యస్వాభావికదోష మేది? నిజముగా గృహము భూలోకస్వర్గమువలె నుండుటకు గృహియు గృహిణియు నెట్టివారుగా నుండవలెను? అన్న యంశము విమర్శనీయముగానున్నది. లోకములో సుఖపడఁ దలఁచుకొన్న వారందఱు విద్యావివేకములు కలవారుగాను సత్యసంధులుగాను, ధర్మరతులుగాను, నీతిమంతులుగాను, భూతదయాపరులుగాను, ఈశ్వరభక్తి కలవారుగాను, సద్వర్తనులుగాను, ఉండుటచేత గృహస్థుఁ డట్టి సుగుణసంపద కలవాఁడుగా నుండవలెను. గృహి యట్టివాఁడు కావలసినచో నింక గృహిణి యెట్టిదిగా నుండవలెను?

భర్తతోడిపాటుగా మొట్టమొదట భార్యయు విద్యావతి యయి యుండవలెను. కొందఱు బుద్ధిమంతులు తాము విద్యావంతులయ్యును భార్యలను మూఢురాండ్రనుగానుంచి వారు గుణవంతురాండ్రు కావలెనని కోరుదురు. సదసద్వివేకము కలిగించెడు విద్యలేనియెడల సుగుణము లెక్కడినుండి వచ్చును? ఆవులకు మేఁత వేయక పాలీయవలె నన్న నెట్లు పొసఁగును? కొందఱుమహానుభావులు చదువుకొన్న భార్య పరపురుషుల కుత్తరములు వ్రాయఁగలుగునని పలుకుచు మూఢవనిత గుణములను మెచ్చుకొందురు. కుంటివాఁడు నృత్యము చేయుచుండఁగా గ్రుడ్డివాఁడు సంతోషించినట్లు మూఢకాంతల కౌశలమును మూఢకాంతులు మెచ్చుకొని సంతోషపడనిండు. చదువుకొన్నవాఁడు

మాత్రము తన యర్ధాంగిని చదువెఱుఁగనిదానినిగా నుంచకుండును గాక! భార్యాభర్తల దిద్దఱిది యేకదేహ మనిచెప్పుటచేత నర్ధభాగ మయిన స్త్రీశరీరము విద్యాభావముచేత పశుశరీరముగాను, అర్ధభాగ మయిన పురుషశరీరము విద్యాప్రభావము చేత మనుష్య శరీరము గాను, ఉన్నయెడల నట్టిశరీరము పక్షవాతబాధితదేహమువలె బాధ పడక యెట్లు సుఖపడఁగలుగును? "విద్యావిహీనః పశుః" అన్న యార్యోక్తిని విననివా రెవ్వరు? పశువాస మైనగృహము మహా రణ్యముగాక మనుష్యశరణ్య మెట్లగును? మూఢాంగనలతో నిండి యున్న గృహములు భూలోకనరకము లగుట యొకవింత కాదు. చదువుకొన్నభర్తకు చదువుకోనిభార్యబాధ కలయింటికడ నుండునంత యసౌఖ్యము మఱియెక్కడనుండదు. అట్టిభర్త కిల్లేనరకము. బయట ప్రసంగములలో సింహమువలె నసహాయ శూరుఁడుగా నుండు విద్యాధికుఁడు మూఢభార్యాపిశాచావాస మైనస్వనివాసమునకు రాఁగానే తనప్రసంగములను తన్నును మఱచి యింటికడ నసమాన భీరువయి భయముచే వడఁకుచు పిల్లిపిల్లవలె మూలమూలల నొదిగి యుండవలసినవాఁ డగును. సభాభవనములో నెత్తిన నోరు స్వభవన ములో నెత్తినపక్షమున మఱునాఁటినుండి బ్రతుకులేదు. చదువు గల భర్తకును చదువులేని భార్యకును సద్విషయములయందు సంభా షణ ముండదు; సత్కార్యములయం దైకమత్య ముండదు.

సత్యమైనసౌఖ్య ముండదు; సంతోష ముండదు. ఏసౌఖ్యము లేకపోయినను తగవులాట లైనను లేకుండ బయలుఁబడవలెనని కోరినా, యతఁ డింట నున్ననాలుగుగడియలును తన విద్యాధికవేష మును మార్చి మూఢవేషమును వేయవలెను. ఇట్టిగృహములు భూలోకనరకములుగాక స్వర్గము లెట్లు కాఁగలుగును?

విద్యావివేకకోవిదు లయినసువ్రాగులారా! మీగృహములు భూతలస్వర్గములు కావలెనన్న కోరిక మీకున్నపక్షమున మీతోసమానముగా మీవామాంగులను విద్యావతులనుగాఁ జేయ సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. వారిని మూఢత్వములో ముంచియుంచి మీరెప్పుడును పైకి తేలఁజాలరు. అజ్ఞానసముద్రమునుండి విద్యాప్లవముచేత వారిని తేల్చిన మీరును తేలి దరిచేరఁగలుగుదురు; అట్లుచేయని యెడల మీరును వారితో మునిఁగి యడుగంటుదురు. మీరు బాగుపడఁ గోరితిరా వారిని బాగుచేయుఁడు. స్త్రీలబాగే పురుషుల బాగు; స్త్రీలయోగే పురుషులయోగు. వారి నజ్ఞానాంధకారమునుండి వెడలించి కన్నులు తెఱపించి వెలుతురులో పెట్టితిరా వారు మీతోడ నడచి యిహలోకయాత్రయందు సహాయురాండ్రయి మిమ్ము నిత్యానందపదవికిఁ జేర్తురు. ఒక్క విద్యాదానమును మీరు వారికి పూర్ణముగాఁ జేసితిరా, విద్యాప్రభావముచేత వారు సమస్తయోగ్యతలనుబడసి గృహములను నిజమైన భూతలస్వర్గములనుగాఁ జేయ సమర్థురాండ్రగుదురు.

పాపము — ఈశ్వరకారుణ్యము.

ఈ లోకము దుఃఖబహుళమైన దనియు దుఃఖములకన్నిటికిని జన్మము కారణ మగుటచేత జన్మము లేకుండఁ జేసికొనుటయే పరమార్థమనియు, అదియే ముక్తి యనియు, మనవారు చెప్పుచున్నారు. జరామరణరోగాదులవలనఁ గలుగు దుఃఖములు మనదేహముల నాశ్రయించి యుండుననుటకు లేశమాత్రమును సందేహము లేదు. సర్వకారుణ్యుఁ డయిన యీశ్వరుఁడే లోకమును పాలించుచున్న

మొదల సృష్టిలో నిట్టిదుఃఖము లుండుట యెట్లు పొసఁగునని భావించి సంశయించి నాస్తికులయిన వారును పలువురు గలరు. సర్వకారుణ్యుఁడైన యీశ్వరుని రాజ్యములో నిట్టి దుఃఖము లుండుట పొసఁగునా యన్న యంశము విచారణీయ మైనదే. మనకు శరీరములు మాత్రమే యుండి శరీర సౌఖ్యములే పరమార్థము లయినపక్షమున మన సంసార దుఃఖములు నిజముగా నీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యుఁడగునా యన్న సందేహమును గలిగింపవచ్చును. మనకు క్షణ భంగురము లైన శరీరములుమాత్రమేగాక నిత్యము లైనయాత్మలుకూడ నున్నవి. అందుచేత శారీరిక సౌఖ్యము లనఁగా నింద్రియసుఖములు తుచ్ఛము లయి యనిత్యము లైనవిగాను, ఆధ్యాత్మిక సౌఖ్యములు శ్రేష్ఠములయి నిత్యము లైనవిగాను, ఉన్నవి. ఈద్వివిధ సౌఖ్యములలోను దేహసౌఖ్యమునకంటె నాత్మానంద మధికాదరణీయ మయి పరమార్థముగా నేర్పడుచున్నది. కాఁబట్టి వివేకులైన వారు నశ్వరము లైన దేహసౌఖ్యములను త్యజించియైనను, అనశ్వరములైన యాత్మానందము నొందుటకయి సదా ప్రయత్నించుచుందురు. లోకములో సాధారణముగా దేహసంబంధ మయినట్టిగాని యాత్మసంబంధ మయినట్టిగాని సౌఖ్యము లీశ్వరాజ్ఞననుసరించుటవలనను దుఃఖము లీశ్వరాజ్ఞనతిక్రమించుట వలనను గలుగుచున్నవి. దేహారోగ్యధర్మముల మీఱుటవలన వ్యాధులు సంభవించును; ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుటవలన మనోవ్యధలు సంభవించును. కాఁబట్టి వ్యాధులును వ్యధలును అస్వాభావికములును నాగంతుకములు నయి యున్నవి. సౌఖ్యానందములు స్వాభావికములును సుస్థిరములు నయి యున్నవి. మనము స్వభావముచేత సౌఖ్యము ననుభవించునట్లు చేయుటయే యీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యుఁ డగుటను సహస్రముఖముల ఘోషించు

చున్నవి. అయినను లోకములో మనకు కష్టములు పెక్కులు గలవు. ఈకష్టములు నొప్పులు, తెవుళ్లు, చావులు మొదలైనవానివలనఁ గలుగుచున్నవి. ఇట్టిబాధలు మనదేహములకు సంభవించెడు వ్యాధులు మొదలైనవానివలన మాత్రమే కాక మనకు ప్రేమాస్పదులైన భార్యాపుత్త్రాదులు బంధువులు మిత్త్రులు మొదలైనవారికి సంభవించెడు రోగములు నొప్పులు మొదలైన దుఃఖములవలనను కలుగుచున్నవి. ఈదుఃఖములు మనము బాధపడుటకు మాత్రమే యుద్దేశింపఁబడినవిగాక కడపట వానివలన మనకు మేలు కలుగుకొఱకే యుద్దేశింపఁబడిన వగుటచేత నీదుఃఖములవలన సహిత మీశ్వరుని సదుద్దేశమును కరుణాళుత్వమును వెల్లడి యగుచున్నవి. నిప్పు త్రొక్కినప్పుడు గాని ముల్లుగ్రుచ్చుకొన్నప్పుడుగాని కలుగు నొప్పి ముందు జాగరూకులమయి చూచి నడుచుటకు తోడుపడుచున్నది; వ్యాధు లారోగ్యధర్మములను మీఱకుండునట్లు చేయుటకయి తోడుపడుచున్నవి; ఇతరుల యాపదలు జాలి కలిగించి పరోపకారమునకు పురికొల్పుటకయి తోడుపడుచున్నవి.

శరీరసుఖములకంటె నాధ్యాత్మికసుఖము లధికాభ్యర్థనీయము లనియు, స్థిరతరము లనియు, శరీరక్లేశములకంటె నాధ్యాత్మిక దుఃఖము లధిక హేయములనియు నధిక వేదనాకరములనియు, తెలిపియున్నాము. ఈశ్వరాజ్ఞారూపములైన యాధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుట పాపమనియు, అనుసరించుట పుణ్యమనియు, వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఇహపర సుఖముల నపేక్షించు ప్రతిపురుషుఁడును ప్రతిస్త్రీయును పాపమునకు భయపడుచు సర్వప్రయత్నముల చేతను దాని పొంతకుఁ బోకుండునట్లు పాటు పడుచుండ వలయును. ఈపాపముల మనోవాక్కాయ కర్మలచేత స్వవిషయమునను భగవం

తునివిషయమునను చేసెడి యీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనము లయియున్నవి. శారీరక దుఃఖములకంటె పాపరూపము లయిన యాధ్యాత్మిక దుఃఖములు ఘోరతరము లని సామాన్యజ్ఞానము గల యెల్లవారును నెఱిఁగియున్నారు. అందుచేతనే యనేకు లెన్ని దేహబాధలకయినను సహింతురుగాని వానిని తప్పించుకొనుట కయి పాపకార్యమున కడుగిడఁజాలరు. అనేకులు తమవారు దుష్కార్యములు చేసి యపకీర్తిపాలగుటకంటె మృతినొందుట మే లని తలంతురు.

ఇది మంచిది, ఇది చెడ్డది, ఇది చేయఁదగినది, ఇది చేయఁగూడనిది, అనుజ్ఞానము మనలోనుండుటచేత పుణ్యపాపభేద మేర్పడినది. ఈజ్ఞానమే లేకయుండినయెడల పుణ్యపాపభేదమేయుండదు. మనుష్యుఁడొక బాలుని జంపినయెడల నెల్లవారును వానిని పాపాత్ముఁడని భావింతురుగాని, యీ బాలునినే యొకతోడేలు మ్రింగిన నెవ్వారును అది పాపము చేసె నని తలంపరు. సర్వజంతువులలో మనుష్యుఁడు శ్రేష్ఠుఁడని భావింపఁబడుట కతనికిఁ గల పుణ్యపాపజ్ఞానమేముఖ్యకారణము. ఇటువంటి సదసద్వివేకమును ప్రసాదించుటయే యీశ్వరుఁడు మనకు చేసినమహోపకారములలో నెల్ల నగ్రగణ్య మయినది. దీని మహిమ చేతనే మనము సమస్తజీవరాసులకంటెను మహోన్నతుల మయి తల యెత్తుకొని నిత్యానందము ననుభవింపగలుగుచున్నాము. ఈవిభాగజ్ఞానమే మనము పాపుల మనుచింతను మొట్టమొదట మనహృదయములలో నుదయింపఁజేయున దయినను, పాపచింతయే మనలను నీతిపరులను జేసి శాశ్వతానందప్రద మయిన ముక్తిసౌధము నెక్కించుటకు ప్రధానసోపాన మగుచున్నది. అందుచేత పాపచింత మన కెంతమాత్రము నపకారి గాక మనయుత్తమగమ్యస్థాన మైన పరమపదమును జేర్చుటకు సాయమయి మహోపకారి యగుచున్నది. మనము

పాపులమును పతితులమును కానియెడల పుణ్యులమును పావనులమును కాఁగలుగుట సాధ్యము కాదు. పాపమనునది యొకటి యుండఁబట్టియే మనము పుణ్యపాపభేదములను దెలిసికొని, మనప్రయత్నముచేత పాపమును పరిత్యజించి పుణ్యపథమునుభజించి యానందింపఁగలుగుచున్నాము. ఒకఁడు పాపకార్యమును జేయుటకు శక్తుఁడు కాకుండుటలో ఘనతయేమియు లేదు. ఘనతయంతయు పాపమును జేయుటకు శక్తుఁడయియుండియు తనకుఁగల స్వాతంత్ర్యముచే పాపమార్గమునుబట్టక చరించుటలో నున్నది. పాపపుణ్యవిభేదమును దెలిసినవారయి ఇచ్ఛవచ్చిన దారి ననుసరించు స్వాతంత్ర్యము గలవారమగుటచేతనే యీశ్వరభక్తుల మనఁదగిన మనము మోహాంధకారబంధురరిపువర్గకంటకదుశ్చింతావిషసర్పసమావృతమైన పాపమహారణ్యమును ఛేదించి దారి చేసికొనుచు మహాపౌరుషముతో ముందుకునడిచి యీశ్వరసాన్నిధ్యము చేరి యనిర్వాచ్యనిరుపమానంద లాభమునొంది సుఖింపఁగలుగుచున్నాము. ఇటువంటి యసమానమోక్షసాధనమును మనకనుగ్రహించి నిత్యానందపదవికి దారియేర్పఱిచిన సదయహృదయుఁడు సర్వకారుణ్యుఁడు గాక మఱియెట్టివాఁడగును? పాపమును దానితోకటిని గలిగించిన పరమేశ్వరుని కరుణాళుత్వమువలననే మనము పాపభయమునుబట్టి యభయము వేఁడి యీశ్వరునియందుఁజేరి తద్దాసులమయి యీశ్వరప్రీతికొఱకు త్రికరణశుద్ధిగా నీతియందును సత్యమునందును దినాదినాభివృద్ధి నొందుచుఁ గడపట పరిపూర్ణపరిశుద్ధతను గాంచి యీశ్వరసామీప్యమునొంది మోక్షసామ్రాజ్యమును జూఱగొనఁగలుగుచున్నాము. పాపచింతలనుండియు పాపవాక్కులనుండియు పాపకర్మలనుండియు విముక్తులమయి ముక్తిపదము నొందుటయే మనము కోరఁదగిన పరమార్థము. దానిని బొందుటకు పాపపరిజ్ఞాన

మును యధేచ్ఛానువర్తన స్వాతంత్ర్యమును పరమసాధనములు. మనయెడలఁగల నిర్హేతుకజాయమాన కరుణావిశేషముచేతనే యీశ్వరుఁడు మనకట్టి యమూల్యామోఘసాధనముల దయచేసియున్నాఁడు. ఆయమోఘసాధనములను యుక్తరీతిని మన ముపయోగించుకొనుచుందుమేని కాలక్రమమున పురోవృద్ధినొందుచు తుదను పరమార్థమును సాధించి యానందింతుము. అటువంటి నిత్యానందపదవిని బొందుటకు విశేషకాలము కావలసియుండును. ప్రతిపదార్థమును సూక్ష్మస్థితినుండి యంతకంతకు వృద్ధినొంది కడపట పూర్ణదశను గాంచవలెననుట యీశ్వరసంకల్పము. అత్యల్పబీజమునుండి యంకురించి కాలక్రమమున పెరిగి మహావృక్షమయి మఱ్ఱిచెట్టు వేలకొలఁది పక్షులకు పండ్లను, నూఱులకొలఁది మనుష్యులకు ఛాయను నియ్య సమర్థమగుచున్నది. మొట్టమొదట నొక చిన్నయూటనుండి యుదయించి యల్పజలముతో కాలువపాఱు యేఱు కాలక్రమమున వృద్ధినొంది దేశదేశములవెంటఁ బ్రవహించి మహానదియై సస్యములపంటకును జంతువుల స్నానపానములకును మహోపయుక్తమగుచున్నది. ఈప్రకారముగానే మోక్షసామ్రాజ్యము నొందుటకును చిరకాలము పట్టును. ఒక్కకాలదీర్ఘతమాత్రమేకాక దానిని సాధించుటకు బహుకష్టములును పడవలసియుండును. ఏవిషయములోను కష్టములేక ఫలము కలుగదు. ఎక్కువఫలము నపేక్షించునా రెక్కువకష్టములను పడవలెను. కష్టములేక కలుగుఫలము సుఖదాయకము కాదు. నిత్యానందపదవి మనుష్యునకు పరమార్థమయినందున దానిని సాధించి సుఖించుటకయి మనుష్యుఁ డెన్నిశ్రమల నయినను పడవలెను. ఎన్నిశ్రమలకైనను సహించి పరమార్థము సాధించు బుద్ధిని శక్తిని సాధనములను ప్రసాదించిన పరమేశ్వరుఁడు పరమకృపాళుఁడు, లోకములో

పాపముండుటవలన నీశ్వరుని కరుణాలుశ్యమున కొంతమాత్రమును కొఱంతగలుగదు. ఈశ్వరానుగ్రహమువలన నెల్లవారును నిత్యానంద పదవిని పొందుటకయి నిరంతరకృషిని చేయుదురుగాక!

స్త్రీవిద్య.

ప్రహసనము.

[సుందరి, దమయంతి, సరస్వతి, అను బాలికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

దమ—సుందరీ! నీ విప్పుడు అలా విచారంగా వున్నావేమి? కళ్ళన్నీ వాచిపోయినవి. యేడిచినావా యేమిటి?

సుంద—సఖీ! దమయంతీ! యేమనిచెప్పను? రేపటినుంచి బడికి పోవద్దని మాఅమ్మ నన్ను నిర్బంధపెడుతూ వున్నది. అందుచేత యేడ్చినాను.

దమ—చదువు మాన్పించవద్దని పెద్దాయన మీ తాతగారయినా కూతురిని కాస్త కూకలువేసినారు కారటే?

సుంద—తాతగా రెవరే? నాకు తాతగారు లేనేలేరు.

దమ—మొన్న నేను మీకోసం మీయింటికి వచ్చినప్పుడు మంచం మీద కూర్చున్నాయన మీ తాతగారుకారటే? ఆయన మీ అమ్మతాతగారా యేమి?

సుంద—కారే.

దమ—యెవరూ కాకపోతే నీకాయన యేమవుతారే?

సుంద—(చిరాకుతో) యేమవుతాడో నన్నడుగకు.

దమ—నిష్కారణంగా నామీద చిరాకుపడుతావేమే? — సరస్వతీ! నే నేమి తప్పుమాట అన్నాను? మీయింట్లో వున్న ముసలాయన యెవరంటే, సుందరి ఆలా చిరాకుపడుతుందేమే?

సర—ఆహాహా! నెల్లాళ్ళబట్టి సుందరితో స్నేహం చేస్తూ వున్నావు నీ కాసంగతి తెలియదా? ఆయన సుందరికి భర్తగా రవుతారే. ఆయనపోరు మూలంగానే తల్లిసుందరిని చదువు చాలించుకోమంటూవున్నది.

దమ—ఆహాహా! సుందరీ! యేమి నీపుణ్యం! ఇంత చిన్నతనంలోనే నీకు పెద్దలసేవచేసి తరించేభాగ్యం లభించిందే! నీ యీడుకూ జోడుకూ తగినభర్తను వరించినావు. నీప్రాణవల్లభుండే చదువునద్దని నిన్ను ప్రాణాలు తీస్తూవున్నాడా?

సర—పాపం! దాన్ని ఆక్షేపించ బోకే. అది యేమి చేస్తుంది? నీతండ్రిగారివలె దానితండ్రి దాన్ని అడిగి మరీ పెళ్ళిచేసినా డను కొన్నావా యేమిటి? ఋణాలు తీర్చుకోవడానికి వెయ్యిరూపాయిలు పుచ్చుకొని దానితండ్రి సుందరిని సహస్రమాసజీవి కిచ్చి కన్యాదానం చేసినాడు. సుందరి బహుమంచిది. చదువుకున్నది కావడంచేత వినయమూ విధేయతా కలదయి యింకా పెద్దమనిషి కాకపోయినా పెద్దదానివలెనే యింటికాడ పెనిమిటికి సమస్తోపచారాలూ చేసి మరీ బడికి వస్తుంది.

దమ—అవును. సుందరి అందరివంటిదీ కాదు. బహు బుద్ధిమంతురాలు. తనవుపచారానికి లోపం లేకుండావున్నప్పుడు పిల్లది చదువుకుంటూ వుంటే ముసలాయనసొమ్మేమి పోయింది?

సర—సుందరిచదువు మాన్పించవద్దని మొన్న మాఅమ్మ వెళ్ళి దానితల్లితో చాలాదూరం చెప్పింది. తల్లి పట్టిమూర్ఖురాలు;

యెంతచెప్పినా వినకుండా వున్నది. "ఆడది చదివి చెడ మగవాడు చదవక చెడ" నని సామెతలు తెచ్చి, ఆడదానికి చదు వెందు కంటుంది? మాచిన్నతనంలో మేము యేమిచదువు చదివి మగడితో కాపురంచేసి బిడ్డలను కన్నామంటుంది. మరీమరీ చెప్పితే అల్లుడుగారికి యిష్టం లేనప్పుడు పిల్లను నేనెట్లాబడికి పంపుతా నంటుంది?

గగు— ముసలాయనతోకూడా చెప్పి చూడలేకపోయిందా?

సా— అన్నీ జరిగింది. ఆడది చదువుకుంటే మగవాడిమాట వినదట! చదువు నేర్చిన ఆడుదానితోనూ వంటనేర్చిన మగవాడితోనూ యెన్నడూ నోపలేరట! నోరెరుగని చిన్నతనంలో పెళ్ళిచెయ్యబట్టి గాని యిప్పుడయినట్లయితే చదువుకొన్నందరూ తండ్రిమాట వినక పొయ్యేదేనట! ఆ మనవ్యాపాలు నేమని చెప్పను?

దమ— భర్తకూ తల్లికీకూడా యిష్టంలేకపోతే మాన సుందరి యింతకాలంనుంచి యేలా చదువుకుంటూ యున్నది?

సర— పెనిమిటి ఫాస్త్రెనుడివేసి ఫనాసతారా వెళ్ళి నెల్లాళ్ళ క్రిందటనే తిరిగివచ్చినాడు. కాలేజీలో చదువుకుంటూవున్న అన్న గారి ప్రోత్సాహంచేత సుందరియింతవరకు చదువుకున్నది. చెల్లెలు చదువుకోవడం అతనికి యిప్పుడూ యిష్టంలేదు. బావమరిదితో చెప్పించడానికి చిన్న మాతండ్రిగారినికూడా మనయింటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అప్పుడు వారి యిద్దరికీ పెద్దసంవాదం జరిగింది. పళ్ళూడి పోవడంచేతగాని లేకపోతే నమిలి మింగివేయవలె నన్నంతకోపము మాతండ్రిగారిమీద ముసలాయన కప్పుడు వచ్చింది. మాతండ్రి గారితోకూడా వెళ్ళడంచేత నేనాసంవాదమంతా విన్నాను.

దమ— ఆయన స్త్రీలకు విద్యకూడదనడానికి యేమియుక్తులు చెప్పినారు?

సర—ఏమి శ్రోత్రియుకు లున్నవి? అన్నీ మాంత్రాలే వాటి పెడయుక్తులే, చదువుకుంటే పూర్తిగా స్త్రీస్వభావము [illegible]పోతుందట!

దమ—దానికి మీతండ్రిగారేమి జవాబు చెప్పినారు?

సర—మాతండ్రిగారు పకపక నవ్వి "నాభార్య బాగా చదువుకున్నది, దానికి ముప్ఫయియేండ్లు వున్నవి. యిన్నేళ్ళువచ్చినప్పటికి దానికి మీరన్న స్త్రీస్వభావం చెడి ముఖంమీద వక్క మీసమైనా మొలవలేదు. యికముందయినా గడ్డాలూ మీసాలూ వచ్చేజాడలు యేమీ కనపడడం లేదు. దానివద్ద వున్నసత్ప్రవర్తనా ఉపకారబుద్ధి గర్వరాహిత్యమూ మొదలైనసుగుణాలు చదువని ముగ్ధురాళ్ళ వద్ద నాకెక్కడనూ కనపడడం లేదు. అది యెప్పుడూ నామాటకు వ్యతిరిక్తంగా నడవదు; పిల్లలను చక్కబెట్టుకుంటూ వాళ్ళవిద్యాబుద్ధులు తానే చూస్తుంది; గృహకృత్యములన్నీ తీరుస్తుంది; జిహ్వాకింపుగా పాకంచేసి వేళ తప్పకుండా భోజనాలమరుస్తుంది, దాసజనుల జీతబత్తెములూ యింటివెచ్చాలూ తానే విచారించి నాకు భారం లేకుండా చేస్తుంది; అందుచేత మాయిల్లు భూతల స్వర్గంలాగు సర్వసుఖప్రదంగా ఉంటుంది. నాభార్య చదువుకోవడంచేత బాగుపడ్డదే కాని యెంతమాత్రమూ చెడిపోలేదే!" అని చెప్పినారు.

దమ—నిజం చెప్పినారు. అంతటితో ముసలాయన బుద్ధి తెచ్చుకొని వూరుకున్నాడా? యింకా యేమైనా సోద మొదలు పెట్టినాడా?

సర—ఎందుకు వూరుకుంటాడు? వూరుకుంటే యిక మూర్ఖత్వం యేమిటి? లోకంలో యేరోగానికైనా మందున్నది గాని మూర్ఖత్వరోగానికి మందు లేదు. చదువుకుంటే స్త్రీలకు ప్రాతివ్రత్యం

వస్తుందనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం కూడదని శాస్త్రాలు చెపుతూవుం వనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం యిస్తే వారు పురుషులనుకూడా చెడ గొడతారనీ, చదువుకున్న దన్నమాటేగాని మాతల్లిపద్ద ఆచారవ్యవ హారాలే లేవనీ, మడీమయిలా లేదనీ, తనకు వచ్చిన వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిచదు వంతా యేమేమో చదివినాడు.

దమ—ఆయనగా రారునెలల నుంచి తడపకుండా చేతులు తుడుచుకొన్న నేతిజిడ్డుతో కుళ్ళుకంపు కొడుతూవుండే ధావళీగుడ్డ మాత్రమే మడి దనీ, తెల్లగా పువ్వులాగు చాకలిది వుతికి తెచ్చిన ధోవతీ మయిల దనీ, అనుకున్నాడు కాబోలును! ఆయన చెప్పిన ఆచారవ్యవహారాలు యిది తగిలిం దనీ అది తగిలిం దనీ రోజుకు ముప్పయిసార్లు మురికినీళ్ళలో మునిగి తడిబట్టలతో వుండి రోగాలు తెచ్చుకోవడమూ, అవుపంచితాలు తాగడమూ, పేడముద్దలు మింగ డమూ, కాబోలును! మీతండ్రిగా రేమన్నారు?

పర—మాతండ్రిగా రిట్లన్నారు—"తాతగారూ! కోపపడక వినండి. పురుషులు తామేమో స్వతంత్రులమని తెలియక మాటలలో విఱ్ఱవీగడమేకాని నిజానికి పురుషు డెప్పుడూ క్రియలలో స్త్రీలకు దాస ప్రాయుడే. స్త్రీ చదువుకొన్నదై మంచి దైన పక్షమున చెడ్డవా డయినా పురుషుడు సహవాసపుణ్యంచేత తానుకూడా బాగుపడుతాడు; స్త్రీ మూఢురాలై చెడ్డ దైన పక్షమున మంచివా డయినా పురుషుడు సహవాసదోషంచేత తానుకూడా చెడిపోతాడు. పురుషులను మనసు వచ్చినట్లాడించేశక్తి స్త్రీలచేతిలో వున్నది. పురుషు లెప్పుడూ స్త్రీలు చేసిన ట్లవుతారు. విద్యావంతులైనను విద్యావిహీన లైన స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తుల్యులయి మూఢాచారపరా యణు లవుతారు; విద్యాగంధము లేనివా రయినను విద్యావతు లైన

స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తుల్యులయి సదాచారపరాయణు లవుతారు. ఏదేశ మెప్పుడు బాగుపడినా స్త్రీలమూలముననే బాగు పడవలెను. దేశమునందలి స్త్రీలస్థితినిబట్టియే దేశముయొక్కస్థితి బోధ పడుతుంది. కాబట్టి మన మిప్పుడును విద్యామహిమచేత స్త్రీల నున్నతస్థితికి తెచ్చి తన్మూలమున మన మున్నతస్థితిని పొంద పాటు పడవలెను. స్త్రీకి విద్యచెప్పి బాగుపరిచి పురుషుఁడు స్త్రీతో తాను గూడ నూర్ధ్వగతికై నను బోవలెను; లేదా స్త్రీకి విద్యమానిపి మూఢురాలినిజేసి దానితో తానుగూడ నధోగతికైనను బోవలెను. అంతేకాని స్త్రీని మూఢత్వసముద్రములో ముంచి తాను పయికితేలి సుఖించెడు మధ్యమార్గ మెప్పుడును నుండదు. కాబట్టి నాప్రార్థన చిత్తగించి మీరు మరికొంతకాలము మీభార్యను చదువుకోనియ్యండి.

శ్లో॥ పితా రక్షతి కౌమారే భర్తారక్షతి యౌవనే
రక్షంతి స్థావిరే పుత్రాః న స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి.

అన్న మనువచనము నేను విననిది కాదు. తండ్రీ భర్తా పుత్రులూ స్త్రీలను రక్షించేవారే కాని లోకానుభవమునుబట్టి చూడగా సాధారణముగా శాసించేవారుమాత్రము కారు. నిజముగా పురుషులను శాసించి నడుపువా రెప్పుడును స్త్రీలే.

శ్లో॥ మాతా శాసతి కౌమారే భార్యా శాసతి యౌవనే
స్నుషా శాసతి వార్ధక్యే పుంసోనాస్తి స్వతంత్రతా.

అని శ్లోకం వున్నయెడల, సత్యానికి అది యెక్కువచేరువగా వుంటుంది. ఈకడపటి శ్లోకార్థం వినండి:—

గీ. మాత శాసించుచుండుఁ గౌమారమందు
భార్య శాసించుచుండు యౌవనమునందు

వచ్చి కోడలు శాసించు సార్థకమున
పురుషునకు లేదు స్వాతంత్ర్యగరిమ యెపుడు."

అని చెపుతూవుండగానే "హరిహరీ" అని చెవులు మూసుకొని తాతగారు దివాలున లేచిపోయినారు. బ్రహ్మ దిగివచ్చినా మూర్ఖులకు బోధించడం శక్యము కాదని నిరాశ చేసికొని మానాన్నగారూ నేనూ యింటికి వచ్చినాము.

దమ—చదువుమాట పోనీకాని తాతగారేమైన డబ్బు కలవారేనా ?

సరి—వున్నదిగాస్తా పెళ్ళిళ్ళకే పోయింది. 'బ్రాహ్మణస్యధనం భిక్ష' మన్నట్టు యిప్పుడాయనకు "సీతారామాభ్యాంనమః" తప్ప వేరే ఆధారం లేదు.

దమ—అలాగైతే భార్యఅయినా చదువుకొని పదిరూపాయలు తెచ్చి మొగుణ్ణి పోషిస్తుందే సుందరియిప్పుడారోక్లాసులో చదువు కుంటూవున్నది. చదువు మానిపిస్తారంటె వలవల యేడుస్తూవున్నది. ఇంకొక్క యేడాదిపాటు చదువుకొనిస్తే పరీక్ష ప్యాసవుతుంది.

సర—తాతగారికి మొదల భార్యచదువుకోవడమే అవమానమట! అవతల వుద్యోగంచెయ్యడం అంతకంటేనూ తలవ పులట! వక్కముష్టియెత్తుకోవడమే మహాగౌరవమట! ఇంతటి బుద్ధిమంతులలో చెప్పవలసిన దేమున్నది! — సుందరీ! విచారించబోకు. నీ చదువుకు భంగం రాకుండా దేవుడు రక్షిస్తాడు. ఇంటికి పోదాము రా.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

అద్వైతమత సంగ్రహము.

•oOo•••

అద్వైత మనఁగా రెండవది లేదనుట; బ్రహ్మముతప్ప వేఱు పదార్థము లేదని యీమతసిద్ధాంతము. ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యుఁడు. ఆర్యావర్తములో లోకగురుఁ డని ప్రసిద్ధిగన్న యీమహానుభావుని వంశజన్మ కాలాదులను గూర్చి యింకను నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. ఇతఁడు కేరళ (మళయాళ) దేశములోని కాలాది యనునగ్రహారములో జననమొందినట్లు పలువురు వ్రాయుచున్నారు. చిదంబరములో పుట్టినట్లానందగిరి తన శంకరవిజయములోఁ జెప్పియున్నాఁడు. గాని యామాట విశ్వాసార్హ మయినదిగాఁ గనఁబడదు. ఆదిశంకరులవారు మళయాళదేశములోని నంబుదురి బ్రాహ్మణసంతతివారగుటకు సందేహము లేదు. వారి తండ్రిపేరు శివగురువు; తల్లిపేరు విశిష్ట. ఇతఁడు శివునియొక్క వరప్రసాదము వలన జననమొందినట్లు శంకరవిజయములలోఁ జెప్పఁబడి యున్నది; మధ్వవిజయమును మణిమంజరిని రచియించిన నారాయణాచార్యుఁడు తనమణిమంజరిలో శంకరుఁడు విధవ యయినతల్లికి వ్యభిచారదోషము వలన సంభవ మయ్యెననియు కాలమువారామెను జాతిబహిష్కృతనుగాఁ జేసి రనియు వ్రాయుచున్నాఁడు. ఇది మతవైషమ్యము చేతఁ గల్పింపఁబడిన కథ యైనను గావచ్చును. అయినను తనయీడు చేడియలతోఁ గూడి యొక బాలవితంతువు శివాలయమునకుఁబోయి వారు తమకు కొడుకుల నిమ్మని ప్రార్థించుచుండఁగాఁ దానును నట్లుచేసె ననియు, ఈశ్వరుఁడు భక్తిపూర్వక మయిన యాప్రార్థన నంగీకరించి పుత్రదానము చేసె ననియు, మళయాళ దేశములో నిప్పటికిని వాడుకగా నున్నది. వ్యాసాదుల జన్మములవలెనే మహాను

ఛాపుల జన్మము లనేకములు దేవరహస్యము లయి యున్నవి. శంక రులవారు క్రీస్తుశకము 788-వ సంవత్సరమునందు జననమొందిన ట్లిప్పు డించుమించుగా నిశ్చయింపఁబడినది. ఈతని కేడవయేట నుపనయ నము చేయ యత్నించుచుండఁగా తండ్రి లోకాంతరగతుఁ డయ్యె నఁట. తల్లియే యుపనయనాదిసంస్కారములను జేయించి కొడుకు నకు వేదవేదాంగములను జెప్పించెను. ఈయనకు వివాహము కాలేదు. ఈతఁడు చిన్నప్పటినుండియు వైరాగ్యము కలవాఁడయి సన్న్యాసి కాఁగోరెనుగాని తల్లి యనుమతింపకుండెను. ఒకనాఁడు తల్లియు తన యుఁడును నదికి స్నానము చేయఁబోయినప్పు డతనిని మొసలి పట్టు కొనె ననియు, ప్రాణాపాయసమయమునం దాతఁ డాతురసన్న్యాసాశ్రమ స్వీకారమునకుఁ దల్లిని వేడుకొనఁగా నామె యనుజ్ఞయిచ్చెననియు, అంతట మొసలి యతనిని విడిచిపెట్టె ననియు, తరువాత విద్యారణ్యు లని ప్రసిద్ధిగన్న మాధవాచార్యులవారు తమశంకరవిజయములో వ్రాసియున్నారు. శంకరాచార్యులవారు నర్మదాతీరమునందలి యొక యాశ్రమములో నుండిన గోవింద భగవత్పాదుల వారివద్ద యత్యా శ్రమమును స్వీకరించి, యాయనవలననే వేదాంతశాస్త్రమును తది తరశాస్త్రములను గ్రహించెను.

అతఁడు గురుని యాజ్ఞానుసారముగా కాశీపురమునకుఁ బోయి యచ్చట సమస్త విద్యాప్రవీణుఁ డయి ప్రసిద్ధినొంది, యనేక శిష్య బృందమును జేర్చెను. వారిలో ప్రధానుఁడు చోళదేశమునుండి వచ్చి చేరిన పద్మపాదుఁడు. ఈయన కాశీనగరమునం దుండిన కాలము లోనే యించుమించుగాఁ దనగ్రంథముల నన్నిటిని రచియించెను. శత కములు, అష్టకములు, ద్వాదశ మంజరులు మొదలయినవానిని విడిచి పెట్టెడు పక్షమున నీతఁడు రచియించినవానిలో ముఖ్యగ్రంథములు:

వేదాంతసూత్రభాష్యము, దశోపనిషద్భాష్యము, భగవద్గీతా భాష్యము — ఈతఁడు కాశీకాపురిలో నున్నకాలములో నొకసారి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోయివచ్చెను. శంకరాచార్యులు కాశిలోఁ గొంతకాలముండి యద్వైతమతబోధ చేసినపిమ్మట ప్రయాగమునకుఁ బోయెను. అక్కడ నున్నకాలములో నతఁడు మండనమిశ్రుని ప్రఖ్యాతిని విని యతనిని జయింపఁగలె నన్న యుద్దేశముతో నాతని వాసస్థానమైన (మగధదేశములోని) మాహిష్మతీ పురమునకుఁ బోయి, తానోడి పోయెనుపక్షమున సన్యాసాశ్రమమునువిడిచి గృహస్థాశ్రమమును గ్రహించి మండనమిశ్రునకు శిష్యుఁడగునట్లును, మండనమిశ్రుఁడోడిపోయెనుపక్షమున గృహస్థాశ్రమమును విడిచి సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి తనకు శిష్యుఁడగునట్లును పందెము వేసికొని బహుదినము లాతనితో వాదించి యాతని నోడించెనఁట! అంత నతనిభార్యయైన భారతి తాను మండనమిశ్రుని యర్థాంగి యగుటచేతఁ దన్నుఁగూడ గెలిచినఁగాని పూర్ణజయము కాదనియాతనితో వాదించి గడచిన జయము నొందెనఁట! అప్పుడు మండనమిశ్రుఁడు సురేశ్వరాచార్యుఁ డనుపేరితో శంకరునకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరుఁ డక్కడనుండి మహారాష్ట్రదేశముగుండ దక్షిణదేశ యాత్రకై బైలువెడలెను. మహారాష్ట్రదేశములో కాపాలికమతస్థు లాతనిఁ జంపఁ బ్రయత్నించిరిగాని యీశ్వరానుగ్రహము వలన నతఁడు తప్పించుకొనెను. శంకరుఁడు ప్రాణాయామమునుబట్టి యొంటిగా సమాధినిష్ఠుఁడయి యున్నప్పు డొక కాపాలికుఁడు చేత ఖడ్గమును బూని యాతనిని భైరవునికి బలిపెట్టవలెనని సమీపింపఁగాఁ బద్మపాదుఁడు చూచి పరుగెత్తి వానిచేతిఖడ్గము నూడఁబెఱికి దానితో వానితలను నఱికి గురువును రక్షించెనఁట! అతఁ డక్కడనుండి

తుంగభద్రాతీరమునకుఁ బోయి, యొక దేవాలయమును గట్టించి యందు శారదామూర్తిని ప్రతిష్ఠించి, యందొక మఠమును గట్టించి యాశృంగగిరిమఠములో సురేశ్వరాచార్యులని పేరొందిన మండనమిశ్రుని నిలిపెను. మహారాష్ట్రదేశయాత్రలో హస్తామలకుఁ డనఁబడెడి యానందగిరి శంకరాచార్యులకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరాచార్యుఁడు తనశిష్యులనెల్ల శృంగగిరియందు వదలి మాతృసందర్శనార్థమై స్వగ్రామమునకుఁ బోయెను. అతఁ డక్కడనున్న సమయమునం దామె మరణ మొందుట తటస్థించెను. అప్పు డా యూరిలోని యున్న నంబూద్రి బ్రాహ్మణులు శవదహనాదికార్యములం దతనికి తోడుపడక పోవుటయే కాక స్మశానవాటికయందు దహనసంస్కారమునుగూడ చేయనీయకపోయిరి. అంతమాత్రముచేత శంకరుఁడు నిరుత్సాహి గాక, స్థూలకాయ యయిన తల్లి శవమును ముక్కలుగా గోసి తనయింటి దొడ్డిలోనికి గొనిపోయి యచ్చటనే యొకమూల దహనము చేసెను. [illegible] తన జీవితకాలములో స్వదేశమున గౌరవింపఁబడకపోవుటకు దీని నొకదృష్టాంతముగాఁ జెప్పవచ్చును.

అతఁ డక్కడనుండి మరల శృంగగిరి కరిగి శిష్యవర్గమును వెంటఁ గొని పాదచారి యయి స్వమతసిద్ధాంతముల నెల్లయెడల బోధించుచు పూర్వసముద్రతీరప్రాంతము పొడుగునను యాత్రచేసెను. ఆకాలమునందు పాండ్య, చోళమండలములయందు వ్యాపించి యుండిన శాక్తేయులు గాణాపత్యులు కాపాలికులు మొదలయినవారిమతములలోఁ గల క్రూరాచారములను వేదబాహ్యములని ఖండించుచు మూర్తిని తొలగింపఁ బాటుపడుచు మధుర మీనాక్షియొక్కయు కంచి కామాక్షియొక్కయు దేవాలయములలో నడచెడు దుష్టవామాచార

ములను మాన్పి జగన్నాధమని సాధారణముగాఁ జెప్పఁబడెడు పురు షోత్తమపట్టణమునకును బోయి యచ్చట గోవర్ధనమఠమును స్థాపించెను. తరువాత నతఁడు మరల నుత్తరహిందూస్థానమునకు బైలుదేఱి కాశీకాపుర ద్వారమున నుజ్జయినికిఁ బోయి, యచ్చట నుండి ఘూర్జర దేశములోని ద్వారకకరిగి యచట శారదామఠమును స్థాపించి మరల నుత్తరమునకుఁ దిరిగి కాశ్మీరమునకును బోయి యచట బదరికాశ్రమమునందు బదరీనారాయణాలయమును గట్టించి వ్యాసమఠమును స్థాపించి, అస్సాములోని కామరూప (గౌహతి) మున శాక్తేయమతాచార్యుఁ డైన యభినవగుప్తునితో వాదముచేసి యాతనినోడించి, యచ్చోటువిడిచి కేదారమున కేగి కేదారనాథుని సేవించి యచటనే యతఁడు 838-వ సంవత్సరమునందు సిద్ధినొందెను. కైవల్యము పొందునప్పటికి ముప్పదిరెండు సంవత్సరముల ప్రాయమని పలువురు చెప్పియున్నను ముప్పదియెనిమిదేండ్లని యొకరు వ్రాసి యున్నారు. ఆయన సిద్ధిఁబొందిన సంవత్సర మిదియే యైనయెడల నాయన నలువది సంవత్సరములు జీవించి యుండవలెను. ఆయన క్రీస్తుశకము 798వ సంవత్సరమునఁ బుట్టి 830వ సంవత్సరమునందు శివసాయు జ్యము నొందెనని యొకరు వ్రాయుచున్నారు. తనకు సంభవించిన పరాభవమును సహింపఁజాలక ప్రతీకారేచ్ఛగలవాఁడై యభినవగుప్తుఁడు శంకరాచార్యులపై క్షుద్రదేవతాప్రయోగము చేసెనఁట, అది చేత శంకరుని శరీరమునందు పొక్కులేర్పడెను దానినెఱిఁగి పద్మ పాదుఁడా ప్రయోగమును మరలించి ప్రతిక్రియ చేసినందున స్వస్థత గలిగె ననియు, అభినవగుప్తాచార్యుఁడు శీఘ్రకాలములోనే మృతిఁ జెందె ననియు, వ్రాసి యున్నారు.

అద్వైతులు బ్రహ్మము, అవిద్య యను రెండుపదార్థములు కలవన్నను, తన్మతమున బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యపదార్థము. అద్వైతమును స్మార్తమత మనియు వాదురు. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానందాత్మకము, నిర్వికారము, నిరవయవము, నిర్దోషము, విభువు. సత్యమనఁగా కాలత్రయముచే బాధింపఁబడఁ దగినదిగాక నిత్యమైనది; జ్ఞానాత్మక మనఁగా తెలివి (జ్ఞానము) తో నిండినది; ఆనందాత్మక మనఁగా సంతోషస్వరూప మయినది; నిర్వికార మనఁగా మార్పులు చెందినది; నిరవయవ మనఁగా భాగములు లేక యఖండమయినది; నిర్దోష మనఁగా లోపములు లేక పరిశుద్ధమయినది; విభువనఁగా సర్వత్ర వ్యాపించి యుండునది.

అవిద్య అపారమార్థికము. సదసద్విలక్షణము, జడము, సవికారము, సావయవము, అనాది, సాంతము. అపారమార్థిక మనఁగా మిథ్యాభూత మయినది, సదసద్విలక్షణ మనఁగా సత్తయిన బ్రహ్మము కంటెను, అసత్తయినగగనకుసుమాదికము కంటెను, వేఱయినది; జడ మనఁగా జ్ఞానశూన్యమయినది; సవికార మనఁగా రూపాంతరములు చెందునది; సావయవ మనఁగా అవయవసహిత మయినది; అనాదియనఁగా మొదలులేనిది; సాంత మనఁగా (బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగినతోడనే) నశించునది. అద్వైతమతమునందు సత్యము పారమార్థిక మనియు, వ్యావహారిక మనియు, ప్రాతిభాసిక మనియు, త్రివిధము. త్రికాల బాధితముగాక యెప్పుడు నుండునది పారమార్థికము; వ్యవహారమునందు మాత్ర ముండి బ్రహ్మజ్ఞానముచేత నివర్తించునది వ్యావహారికము; త్రాటిని పామనుకొనునట్లు భ్రాంతి నివారణ మగు వఱకును మాత్రము సత్యముగా తోఁచునది ప్రాతిభాసికము. అవిద్య పరమార్థమునందుఁ గాక వ్యవహారమునందు మాత్రము సత్యమైనది.

ఈ యవిద్య సత్వరజ స్తమోరూపగుణత్రయాత్మక మయినది. మాయ యనఁబడెడి యీ యవిద్యకు ఆచ్ఛాదకశక్తి, విక్షేపకశక్తి, అని రెండు శక్తులు గలవు. చీఁకటిచే నావరింపఁబడిన మనుష్యున కెట్లు స్వరూపాజ్ఞానము చెందునో యట్లే యవిద్యయొక్క యాచ్ఛాదకశక్తిచే నావరింపఁబడిన బ్రహ్మమునకు స్వస్వరూపాజ్ఞానము చెందును; అప్పుడు దాని విక్షేపకశక్తి చేత బ్రహ్మమునకు దేవమనుష్యతిర్యగ్జడాది భేదజ్ఞానము కలుగును. ఈ భేదభావములన్నియు బ్రహ్మమున కవిద్య వలనఁ గలుగునవి కాని పారమార్థికములు కావు.

శుద్ధచైతన్యము, మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము, అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము, వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము, విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము అని బ్రహ్మరూపమయిన చైతన్యము పంచభేదములు కలదిగా నున్నది. శుద్ధచైతన్యము బ్రహ్మము; మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఈశ్వరుఁడు; అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము జీవుఁడు; వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము జ్ఞానము; విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఘటపటాదికము. బ్రహ్మమునకు కడపటి నాలుగుభేదములును అవిద్యాదు లయిన యుపాధులచేతఁ గలుగుచున్నవి.

మాయావచ్ఛిన్నచైతన్య మయిన యీశ్వరుఁడే జగత్సృష్ట్యాది కర్తయు సర్వాంతర్యామియు నయిన సగుణబ్రహ్మము. ఇతఁడు ప్రాణిజాలముయొక్క తారతమ్యమునకుఁ గారణము లయినకర్మములు తనకు సహాయపడఁగా, అపరిమితశక్తియుక్త మయినమాయను వశపఱచుకొని, నామరూపాత్మక మయిన సమస్తప్రపంచమును సృజింపఁ దలఁచుకొని పంచీకృతములుకాని యాకాశాది పంచభూతములను మొట్టమొదటఁబుట్టించెను. వానిలో నాకాశమునకు శబ్దమును, వాయువునకు శబ్దస్పర్శములును, తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూప

ములును, అప్పునకు శబ్దస్పర్శరూపరసములును, పృథివికి శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధములును, గుణములు. పృథివ్యప్తేజోవాయు రాకాశము లనెడి యీపంచభూతములను గుణత్రయాత్మక మయిన యవిద్యయొక్క కార్యములగుటచేత నివియు గుణత్రయాత్మకములే.

సత్త్వగుణయుక్తములు లయిన యీపంచభూతములచేత త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణము లనబడెడి జ్ఞానేంద్రియపంచకమును, మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తము లనెడి యంతఃకరణచతుష్టయమును, కలుగుచున్నవి. రజోగుణయుక్తములు లయిన యీ పంచభూతముల చేతను వాక్పాణిపాదపాయూపస్థము లనబడెడు కర్మేంద్రియ పంచకమును, ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానము లనబడెడు పంచప్రాణములును, కలుగుచున్నవి. ఈపంచభూతముల చేతను జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియముల చేతను పంచప్రాణ మనో బుద్ధులచేతను లింగశరీర మనబడెడి సూక్ష్మశరీరము పుట్టి, పరలోకయాత్ర కనుకూలమయి మోక్షపర్యంతము నుండును. తమోగుణయుక్తములు లయిన యీపంచభూతముల చేతను పంచీకృతభూతములును, వానిచేత బ్రహ్మాండములును, చతుర్దశభువనములును, జరాయుజాండజస్వేదజోద్భిజ్జములును, కలుగుచున్నవి.

పంచీకరణ మనగా ఆకాశాది పంచభూతములను ప్రత్యేకముగా రెండేసిభాగములుగా భాగించి, అందొక్కొక్క యర్ధభాగమును మరల వేఱువేఱుగా నాలుగేసి సమాంశములుగా విభాగించి ఒక్కొక్కదాని యర్ధభాగముతో మిగిలినవానియొక్క యర్ధభాగములలోని యొక్కొక్క చతుర్థాంశమును సరిగా నష్టమాంశమును చేర్చుచు వచ్చినయెడల పంచీకృతభూతము లగును. ఆకాశముయొక్క యర్ధభాగమునకు పృథివ్యప్తేజోవాయువులయొక్క

రయొక్కయు నష్టమాంశములు జేర్చినచో పంచీకృతాకాశ మగును; వాయువుయొక్క యర్ధభాగములో పృథివ్యప్తేజో కాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశము జేర్చినచో పంచీకృతవాయు వగును; తేజస్సుయొక్క యర్ధభాగములో పృథివ్యప్వాయురాకా శములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశము జేర్చినచో పంచీ కృతతేజ స్సగును; ఆపస్సుయొక్క యర్ధభాగములో పృథివీతేజో వాయురాకాశములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశము జేర్చి నచో పంచీకృతాపస్సగును; పృథివియొక్క యర్ధభాగములో ఆప స్తేజో వాయురాకాశములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృతపృథివి యగును. జరాయుజము లనఁగా జరా యువు (మావి) వలనఁబుట్టు మనుష్యాదులు; అండజము లనఁగా అండము (గ్రుడ్డు) వలనఁబుట్టు పక్షిసర్పాదులు; స్వేదజము లనఁగా స్వేదము (చెమట) వలనఁ బుట్టు మత్కుణ యూకాదులు; ఉద్భిజ్జము లనఁగా భూమిని భేదించుకొని పుట్టు వృక్షలతాదులు.

ఆకాశగతుఁడైన సూర్యుఁడు ఘటకటాహాదులయందుఁ బ్రతి బింబించునట్లుగానే తేజోమయము నగుబ్రహ్మ మవిద్యాపరిణామము లయిన యంతఃకరణములయందుఁ బ్రతిఫలింప నేర్పడునదియే యంతః కరణావచ్ఛిన్న చైతన్య మయిన జీవుఁడు. శుద్ధచైతన్య మయిన బ్రహ్మము బింబము; అంతఃకరణమునందు తోఁచునట్టి చైతన్యము లగుజీవులు ప్రతిబింబములు. సూర్యబింబమునకును జలఘటాదులయందు తోఁచు ప్రతిబింబములకును భేదము లేనట్లే, బ్రహ్మమునకును జీవునకును భేదము లేదు; అనఁగా బ్రహ్మచైతన్యమునకును ప్రతిబింబితజీవచైత న్యమునకును అంతఃకరణరూప మగు నుపాధిభేదమే కాని స్వరూప భేదము లేదు. అంతఃకరణపరిణామరూపము లయిన వృత్తులయందు

ప్రతిఫలించు చైతన్య మగు నీ జ్ఞానము ప్రత్యక్షానుమానశబ్దాది భేదములచే ననేకవిధము లయినదిగా నెంచుచు అద్వైతులు నేకప్రామాణ్యమునంగీకరించి, వేదవచనములచేతమాత్రమే బ్రహ్మము నెఱుంగనగు నని చెప్పెదరు; వారికి శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములన్నియుం బ్రమాణములే యయినను, ప్రస్థానత్రయ మనంబడెడి యుపనిషత్తులును బ్రహ్మసూత్రములును భగవద్గీతలును ముఖ్యప్రమాణములు.

ప్రపంచమునకు మూలప్రకృతి ఘటమునకు మన్నువలె పరిణామ్యుపాదానకారణము; బ్రహ్మము సర్పమునకు భ్రాంతిరజ్జువువలె వివర్తోపాదానకారణము. పరిణామి యగునది నానారూపముల నొంది వేఱొకరూపమును బొందును. ప్రపంచరూపము లయిన కార్యముల నాశనము ప్రళయ మనంబడును. అది నిత్యప్రళయము, నైమిత్తిక ప్రళయము, ప్రాకృతప్రళయము, ఆత్యంతిక ప్రళయము, అని నాలుగు విధములు గలది. అందులో నిత్యప్రళయము సుషుప్తి (నిద్ర) నైమిత్తికప్రళయము చతుర్ముఖబ్రహ్మయొక్క దిన ప్రళయము; ప్రాకృత ప్రళయము చతుర్ముఖ బ్రహ్మతోడ సర్వజగన్నాశనము; ఆత్యంతిక ప్రళయము బ్రహ్మసాక్షాత్కారము చేత నవిద్యారూప కారణరహితముగా లోకనివృత్తి. బ్రహ్మసాక్షాత్కార మనంగా దనకును బ్రహ్మమునకును నైక్యప్రత్యక్షము. ఈయైక్య ప్రత్యక్షముచేత నానందమయమగుస్వరూపప్రాప్తి కలుగును. బ్రహ్మజ్ఞానమువలనఁ బాపక్షయము కలుగఁగాఁ గైవల్యప్రాప్తి యగును.

బ్రహ్మైక జ్ఞానమునకు నిత్యానిత్యవస్తువివేకము, విషయఫల వైరాగ్యము, శమాదిషట్కము, ముముక్షుత్వము, అను నాలుగును సాధనములు. ఈనాలుగును సాధనచతుష్టయ మనంబడును. బాహ్యాంతరదృశ్య మయినప్రపంచ మెల్ల ననిత్యమనియు, రూప నామ రహితమై

సర్వవిలక్షణమయి వెలుఁగుబ్రహ్మము నిత్యుఁడని గాఁ, ఎఱుఁగుట నిత్యానిత్యవస్తువివేకము. ఈవివేకము శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనములతోఁగూడిన వేదాంతవాక్యములచేతఁ గలుగుచున్నది. శ్రవణ మనఁగా నాచార్యునివలన న్యాయయుక్తము లయిన యర్థములను వినుట; మనన మనఁగా విన్నయర్థములయందు విరోధశంకలు కలుగఁగా వానిని పోఁగొట్టుకొనెడు మానసికవిచారము; నిదిధ్యాసన మనఁగా ననాదివాసనచేత విషయములయందు ప్రవర్తించి యుండు మనస్సును విషయములనుండి మరలించి యాత్మయందు నిశ్చలముగా నిల్పుట. విషయఫలవైరాగ్య మనఁగా నిహాముత్ర ఫలభోగములయందపేక్ష లేకుండుట. శమము, దమము, ఉపరతి, తితిక్ష, సమాధానము, శ్రద్ధ — ఈయాఱును శమాదిషట్కము. శమ మనఁగా నంతరింద్రియనిగ్రహము; దమ మనఁగా బహిరింద్రియనిగ్రహము; ఉపరతి యనఁగా చిత్తమును చలింపనీక నిలుపుట; తితిక్ష యనఁగా ద్వంద్వము లేవి వచ్చినను దననిష్ఠకు వదలక ఖేదమోదములను సహించి యుండుట; సమాధాన మనఁగా మనస్సు నేకాగ్రముగా నొకచోటనే నిలుపుట; శ్రద్ధ యనఁగా నాచార్యునియందును శాస్త్రములయందును విశ్వాస ముంచుట; ముముక్షుత్వ మనఁగా మోక్షము నందిచ్ఛ.

ఈవిధముగా నిర్గుణబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరింపఁ జేఁతకో లేనివారు సగుణబ్రహ్మోపాసనము చేయవలయును. అట్టివారికి సగుణబ్రహ్మోపాసనముచేత మనస్సు స్వాధీనపడఁగానే నిర్గుణబ్రహ్మము తానే తోఁచును. సగుణబ్రహ్మోపాసకు లర్చిరాదిమార్గమున బ్రహ్మలోకము నొంది, శ్రవణాదులచే బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బడసి మోక్షము నొందుదురు. కర్మనిష్ఠులు ధూమాదిమార్గమున పితృలోక

మును జేరి, అక్కడ సుఖ మనుభవించి, పుణ్యపాపానురూపముగా మరల మనుష్యాదిజన్మముల నెత్తుదురు. పాపకర్మముల నొనరించు వారు రౌరవాదినరకముల కేగి బాధ లనుభవించి, తిర్యగ్జడజన్మము లెత్తి నశింతురు. నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకులు ప్రారబ్ధకర్మములను మాత్ర మనుభవించి, మిగిలినపుణ్యకర్మలను మిత్రులయందును పాపకర్మలను శత్రులయందును బెట్టి కైవల్యమును బొంది నిరతిశయానందము ననుభవింతురు.

విశిష్టాద్వైతమతసంగ్రహము.

విశిష్టాద్వైతము మనదేశమునందు వ్యాపించి యున్న త్రిమతములలో నొకటి. ఇది శైవవిశిష్టాద్వైతము, వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతము, అని ద్వివిధము. ఈయుభయమతాంతరములలో నొకరు శివుఁడు దేవుఁడనియు, ఇంకొకరు విష్ణుఁడు దేవుఁడనియు, నామభేదమును జెప్పుటయేకాని, వారిసిద్ధాంతములలో భేదము లేదు. బ్రహ్మసూత్రములకు నీలకంఠభాష్య మనుపేరఁ బరఁగు భాష్య మొనర్చిన శ్రీకంఠశివాచార్యుఁడు శైవవిశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుఁడు. బ్రహ్మసూత్రములకు శ్రీభాష్య మనుపేరఁ బరఁగుభాష్య మొనర్చిన రామానుజాచార్యుఁడు వైష్ణవ విశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుఁడు. ఇప్పుడిందు వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతమును గూర్చి తెలుపఁబడును. రామానుజాచార్యుఁడు చెన్నపట్టణమునకు పడమట నలుబదిమైళ్ళదూరములోనున్న శ్రీపెరంబూదూ రనుగ్రామమునందు యజుర్వేదియు స్మార్తుఁడు నైన కేశవసోమయాజికిని కాంతిమతీదేవికిని కలియుగాబ్దములు 4118 కి సరియైన క్రీస్తుశకము 1017 వ సంవత్సర పింగళనామ సంవత్సర చైత్రమాసమునందు జనన మొందెను.

ఇతఁడు తన పదునేనవ సంవత్సరమునందు తండ్రి పోవుటచేతను స్వగ్రామమునందే తండ్రిపద్ద వేదవేదాంగములను చదువుకొని యనంతరమున విద్యాభ్యాసమునిమిత్తము కాంచీనగరమునకుఁ బోయి యాదవప్రకాశమిశ్రుఁ డను సన్యాసియొద్ద శాస్త్రములను జదువుకొనెను. యాదవప్రకాశుఁ డద్వైతియే యయినను శంకరాచార్యమతముతో నేకీభవింపక బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యాంతరమును జేసెను. శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువుయొక్క యభిప్రాయముతో నేకీభవింపక యాతని విడిచిపెట్టి, శ్రీరంగములో యామునాచార్యుఁ డను యతి విశిష్టాద్వైతమును బోధించుచున్నాఁ డని విని యాతనియొద్దఁ జదువుకొనుట కయి పోవుచుండగా నీయతిఁడు శ్రీరంగమును జేరులోపలనే యామునాచార్యుఁడు పరమపదమును బొందినందున నతనిశిష్యులలో సమర్థుఁడైన మహాపూర్ణాచార్యుని (పెరియనంబి) యొద్ద మధురాంతకములో వైష్ణవము పుచ్చుకొనెను. అంతట గురువును శిష్యుఁడును గలిసి కంచికిఁ బోయిరి. కాంచీనగరము నందు శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువునద్ద విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములను నేర్చుకొనెను. రామానుజాచార్యుఁడు గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించినవాఁడే యయినను తన పదునెనిమిదవయేట భార్యను సంసారమును విడిచి కాంచీనగరమునందు త్రిదండిసన్యాసి యయ్యెను. శ్రీరామానుజుఁడు శేషుని యవతార మనియు, నూటయిరువది సంవత్సరములుజీవించి కలియుగాబ్దములు 4238 కి సరియైన 1137వ హాయనాబ్దమునందు శ్రీరంగములో మృతినొందె ననియుఁ జెప్పుచున్నారు. సన్యాసి యైనతర్వాత రామానుజుఁడు స్వమతమును శిష్యులకు బోధించుచుఁ గొంతకాలము కాంచీనగరములో నుండి యక్కడినుండి తిరుపతికిఁ బోయి వేంకటేశ్వరుని యాలయములో వేదాంతప్రసంగము లనేకములు చేసి, తరువాత

దక్షిణహిందూస్థానమునందుఁ గల వైష్ణవదివ్యక్షేత్రముల నెల్ల సేవించి, కడపట శ్రీరంగమునకుఁ బోయి యచ్చట స్వమతసిద్ధాంతములను బోధించుచుండఁగా చోళదేశాధీశుఁ డయిన క్రిమికంఠ చోళుఁ డాతనిని బాధించినందున నతఁ డచ్చటనుండి శిష్యసహితముగా మైసూరిరాజ్యములోని ద్వారసముద్రమునకుఁ బాఱిపోవలసినవాఁ డయ్యెను ఆదేశమును జైనమతస్థుఁడైన బల్లాలుఁడు పాలించుచుండెను. జైనులతో జరిగిన వాదములలో రామానుజుఁడు జైనుల నోడించినందున, బల్లాలరాజు వైష్ణవమతము నవలంబించి విష్ణువర్ధనుఁ డను నామాంతరమును వహించెను. అనంతరము రామానుజుఁడు రాజుయొక్క సాహాయ్యము చేత తిరునారాయణపురము (మేలుకోట) నం దొక దేవాలయమును గట్టించి యందు నారాయణునిఁ బ్రతిష్ఠించి, చుట్టుపట్ల వైష్ణవాగ్రహారముల నేర్పఱిచెను. అతఁ డక్కడ పండ్రెండు సంవత్సరములుండి శ్రీకంఠచోళుఁడు స్వర్గస్థుఁ డగుట విని నిశ్చయముగా మరల శ్రీరంగమునకుఁ బోయి, యక్కడ శ్రీరంగనాథునిపూజ వ్యాపింపఁ జేసెను. అటుపిమ్మట నతఁడు తిరుపతి, అహోబిలము మొదలగు దివ్యస్థలముల మీఁదుగా శ్రీవైష్ణవమతబోధ చేయుచు మహారాష్ట్రదేశము చొచ్చి, యందుండి ద్వారకమీఁదుగా శిష్యబృందముతోడఁ గూడఁ బోయి ప్రయాగ, కాశి, మథుర, హరిద్వారము మొదలయినక్షేత్రములను సందర్శించి, హిమాలయపర్వతములలో నున్నబదరికాశ్రమమునకుఁ బోయి బదరీనాథుని సేవించి, అక్కడనుండి కాశ్మీరదేశములోని శ్రీనగరమున కరిగి యచ్చటి శారదాపీఠమునకుఁ దాను రచియించిన శ్రీభాష్యాదిపుస్తకములను సమర్పించెను. అక్కడిపండితులెంతో చర్చచేసి తుద కాపుస్తకములను శారదాపీఠపుస్తకభాండారమున నుంచుట కంగీకరించిరి. అప్పటి

నుండియు రామానుజులవారు శ్రీభాష్యకారు లనునామముతోఁ బ్రసిద్ధులైయిరి. అతఁడు శారదాపీఠమును విడిచి కురుక్షేత్రము, అయోధ్య, గయ మొదలగుప్రదేశములకుఁ బోయి చూచి, వంగదేశములో గంగాసాగరసమీపమునం దున్న కపిలాశ్రమమును జేరి, అక్కడనుండి దక్షిణమునకు మరలి జగన్నాథముపోయి, ఆంధ్రదేశము మీఁదుగా శ్రీరంగమునఁ బ్రవేశించెను. అతఁ డింకొకపర్యాయము కూడ భరతఖండమంతయు స్వమతబోధ చేయుచు సంచారము చేసి, అనేకుల నెల్లచోట్లను స్వమతావలంబులనుగాఁ జేసి, క్రమ్మఱ శ్రీరంగము చేరి యచ్చటనే వైకుంఠప్రాప్తి నొందెను. శ్రీనగరమునందలి శారదాపీఠమున కియ్యఁబడిన పుస్తకములు వ్యాసుని బ్రహ్మసూత్రములకుఁ జేయఁబడిన శ్రీభాష్యము, వేదార్థసంగ్రహము, గీతాభాష్యము అనుమూడు. ఇవిగాక వేదాంతదీపము, వేదాంతసారము, గద్యత్రయము, నిత్యగ్రంథము; అను మఱి నాలుగు గ్రంథములు కూడ రామానుజునిచేత రచియింపఁబడినవి. ఇతఁడు బోధచేసి వేల కొలఁది జనులను స్వమతమునఁ గలుపుకొనుటయే కాక విశిష్టాద్వైతమును బోధించుటకయి గృహస్థు లయినయాచార్యపురుషులను డెబ్బదినలువురి నేర్పాటుచేసెను. అంతేకాని యితఁడు శంకరాచార్యునివలెను, మధ్వాచార్యునివలెను మఠములను స్థాపింపలేదు.

ఈమతమునందు చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుఁడు, అని పదార్థములు మూడు. శైవవిశిష్టాద్వైతులీమూటిని వరుసగా పశువు, పాశము పతి, అనుపేరులతో వ్యవహరింతురు. చిత్తనఁగా జీవాత్మ. అది జ్ఞానేంద్రియ మనోబుద్ధివిలక్షణమయి, అజడమయి, ఆనందరూపమయి నిత్యమయి, అణువయి, అగవయవమయి, నిర్వికారమయి, నానాశ్రమమయి, ఈశ్వరునకు నియామ్యపడి యుండును. జీవాత్ముఁడు బద్ధుఁడు,

ముక్తుఁడు, నిత్యుఁడు, అని మూఁడు భేదములను కలిగి యుండును. బద్ధుఁ డనఁగా జననమరణాదిరూపసంసారము ననుభవించెడు మన వంటి జీవుఁడు; ముక్తుఁడనఁగా భగవద్భక్తిచే సంసారము విడిచి మోక్షము నొందినజీవుఁడు; నిత్యుఁ డనఁగా నెప్పుడును సంసారబంధమే లేని యనంతగరుడ విష్వక్సేనాదులవంటి జీవుఁడు. ఈ ముత్తెఱఁగు లయిన యాత్మలును వేఱి కవి వేఱు. అచిత్తనఁగా జ్ఞానశూన్య మయి వికారాస్పద మయి యుండునది. ఈయచిత్సంబంధము చేతనే బద్ధాత్మక విద్యాకర్మవాసనారుచులు కలుగుచున్నవి. శుద్ధసత్త్వము, మిశ్ర సత్త్వము, సత్త్వశూన్యము, అని యచిత్తు మూఁడు విధములు గల దందురు. శుద్ధసత్త్వ మనఁగా రజస్సత్త్వగుణములు లేక కేవలసత్త్వ గుణము కలదయి, భగవదిచ్ఛచే గోపురప్రాకారరూపముగా నుండు నది; మిశ్రసత్త్వ మనఁగా సత్త్వరజ స్తమోగుణము లను మూఁటిని గలది; సత్త్వశూన్య మనఁగా కాలము. ఇందలి మిశ్రసత్త్వము బద్ధు లను జ్ఞానానందములచేఁ గప్పుచు విపరీతజ్ఞానమును బుట్టించుచు నిత్య మయి మహదాదివికారములను బుట్టించుచుండు దయి యీశ్వరు నకు క్రీడాసాధన మయి యున్నది. అచిత్తునకు ప్రకృతి, అవిద్య, మాయ, అనునవి నామాంతరములు. ఈశ్వరుఁడు నిఖిలహేయగుణ ప్రత్యనీకుఁ డయి, అనంతుఁ డయి, జ్ఞానానందస్వరూపుఁ డయి, కళ్యాణ గుణ పరిపూర్ణుఁ డయి, సర్వజగత్సృష్టిస్థితిలయకర్త యయి, నిత్యుఁ డయి, సత్యజ్ఞానస్వరూపుఁ డయి, విభువయి, సర్వజ్ఞుఁడయి, సర్వ శక్తుఁ డయి, జగత్తున కుపాదాననిమిత్త సహకారికారణుఁ డయి, యున్నాఁడు.

అహంకార మమకారము లవిద్య యనియు, పుణ్యపాపములు కర్మయనియు, కర్మలచేతఁ గలిగెడు సంస్కారము వాసనయనియుఁ

విషయములయందాసక్తి రుచియు నియు, చెప్పఁబడును. హేయగుణ ప్రత్యనీకుఁ డనఁగా వికారాది దోషగుణములకు విరోధిగా నుండు వాఁడు. విభువనఁగా సర్వవ్యాపి. ఉపాదానకారణ మనఁగా కుండలకు మన్నును నగలకు బంగారము నయినట్లు మూలాధార మయినది; నిమిత్తకారణ మనఁగా కుండలకు కుమ్మరివాఁడును నగలకు కంసలి వాఁడును నయినట్లు హేతు వగునది; సహకారికారణ మనఁగా కాలము.

విశిష్టాద్వైతమతమునందు బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్య మయిన తత్త్వము. బ్రహ్మ మెప్పుడును చిదచిత్తులతోఁ గూడియుండును. అతఁ డాస్థితియందుమాత్రమే తెలియఁదగినవాఁ డయినను, చిత్తుకంటెను అచిత్తుకంటెను భిన్నుఁ డయి స్వాత్మకుఁ డయి యున్నాఁడు. చిత్తును, అచిత్తును, కూడ సత్యములే. బ్రహ్మమునకును చిదచిత్తులకును శేష శేషీభావము కలదు. శేషశేషీభావ మనఁగా బ్రహ్మ స్వతంత్రుఁ డనియు, చిత్తును అచిత్తును బ్రహ్మమునకు లోఁబడిన వనియు, తాత్ప ర్యము. చిత్తును, అచిత్తును, బ్రహ్మమును మూఁడును నొండొంటిని విడువక యవినాభావ సంబంధము కలిగియున్న వగుటచేత చిదచిత్తులు శరీరమువంటి వనియు, బ్రహ్మము శరీరివంటి దనియుఁ జెప్పుచున్నారు. మనశరీరమున కాత్మ యెట్లో యట్లే యజడము లైన జీవాత్మలకును జడమయిన ప్రపంచమునకును గూడ నాత్మ యగుటచేత బ్రహ్మము పరమాత్మ యనఁబడును. విశిష్టాద్వైత మనుసమాసము విశిష్టము, అద్వైతము, అను రెండువ్యస్తపదములచేత నైనది. విశిష్ట మనఁగా కూడినది యని యర్థము; అద్వైత మనఁగా రెండవది లేనిది యని యర్థము. పరబ్రహ్మము చిదచిద్విశిష్ట మయిన యద్వితీయ పదార్థ

మని బోధించునది యగుటచేత నీమతమునకు విశిష్టాద్వైత మని పేరు కలిగినది.

ఉపనిషత్తులలోఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మ మొక్కఁడే సత్య మను వాక్యములును కొన్నిచోట్ల చిదచిదీశ్వరులు మూఁడును సత్యము లను వాక్యములును, కొన్నిచోట్ల చిదచిత్తులు పరబ్రహ్మమునకు శరీరమను వాక్యములును, కనఁబడుచున్నందున నీశ్వరునకు విశేష ణము లనఁగా గుణములని చెప్పినంగాని పరస్పర విరుద్ధములుగా కనఁ బడెడి యన్ని వాక్యములను సమన్వయింపఁజేసి సమర్థించుట సాధ్యము కాదని రామానుజాచార్యులు చెప్పుచున్నారు. అట్లయినచో నీశ్వ రుఁడు నిర్గుణుఁడని చెప్పెడి వాక్యములకర్థ మేమి కావలె నని శంక తెచ్చుకొని గుణములులేని పదార్థముండుట సంభవింపనేరదు గనుక, బ్రహ్మము సత్పదార్థ మగుటచేత గుణములుండి తీరవలయును గను కను, నిర్గుణుఁ డనుట కర్థము ప్రకృతికిఁ గలగుణము లనఁగా హేయ గుణములు లేనివాఁడని చెప్పిరి. సత్త్వరజస్తమస్సులు మూఁడును ప్రకృతి గుణములు; బ్రహ్మమున కీగుణములు లేవు. ఈశ్వరుఁడు రూపమును బొందునని విశిష్టాద్వైతమతము; అతఁడు రూపుఁడనియు నిరాకారుఁ డనియు వేదములలో నున్నది. ఈశ్వరుఁడు స్వభావము చేత నిరాకారుఁడే యైనను, సర్వశక్తుఁడగుటచేత లోకరక్షణార్థము తనయిచ్ఛవచ్చినరూపములను పొందునని రామానుజుఁడు సాధించు చున్నాఁడు. తన్మతానుసారముగా నీశ్వరుఁడు పొందెడు శుద్ధసత్త్వ స్వరూపము లయిదు—౧. శంఖచక్రగదాదులనుధరించి వైకుంఠమ నందు సర్వదా యుండెడుపరవిగ్రహము; ౨. ఉపాసకులైన దేవతలచే సేవింపఁబడుచు, ఆమోద భువనప్రమోదములనెడు విష్ణులోకము లలో సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామములతో నుండు వ్యూహా

విగ్రహము; 3. రామకృష్ణాద్యవతారరూపముల నుండెడు విభవవిగ్రహము; 4. మంత్రాది ప్రభావముచేత ప్రతిమలలోఁ బ్రవేశించెడి యర్చావిగ్రహము; 5. ధ్యానముచేసెడి భక్తులకు గోచరమయ్యెడి యంతర్యామి విగ్రహము. ఈరూపములలో నేరూపమున నున్నను లక్ష్మికూడ ననపాయినియై విష్ణువుతో నుండును. నిరాకారమయిన బ్రహ్మమును గుఱితియుంచుట సాధ్యము కానిపోవుటచేత యోగుల ధ్యానమున కనుకూలపడుట కయి యీశ్వరుఁడీరూపములను బొందుచున్నాఁడు.

అచిత్తు ప్రపంచమునకును జీవాత్మల శరీరములకును మృత్తు ఘటములకువలె నుపాదానకారణ మనియు, అది ప్రకృతి ప్రధాన అవ్యక్త మాయాదినామములచేఁ వ్యవహరింపఁ బడునని యు, సత్వరజస్తమోగుణములు ప్రకృతి ధర్మము లనియు, పయిని దెప్పఁబడెను గదా. ప్రకృతి (అచిత్తు) నుండి మొదట మహత్తు పుట్టెను; మహత్తు నుండి యహంకారము పుట్టెను. అహంకారము వైకారికము (సాత్వికాహంకారము) తైజసము (రాజసాహంకారము), భూతాది (తామసాహంకారము), అని త్రివిధము. సాత్వికాహంకారము వలన నంతఃకరణ మయిన మనస్సును, త్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణ శ్రోత్రము లనెడు జ్ఞానేంద్రియము లయిదును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లనెడి కర్మేంద్రియము లయిదును, పుట్టెను. తామసాహంకారము వలన పంచ మహాభూతముల యొక్క సూక్ష్మరూపము లయిన పంచ తన్మాత్రలు పుట్టును. శబ్దస్పర్శరూప రసగంధము లు పంచ తన్మాత్రలు. ఈపంచ తన్మాత్రలవలన వరుసగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివి, అను పంచభూతములు పట్టెను. రాజసాహంకార మీశ్వర సంకల్పమువలన సను స్తపస్తువులను గ్రహించు

టకు స్వాత్విక తామస హంకారములకు రెంటికిని తోడుపడును. చిత్త నఁగా జీవాత్మ మోక్షపర్యంతము ప్రకృతితోడి సంబంధమును వీడక కర్మపాశ బద్ధమయి యీశ్వరునికి లోఁబడినదయి యుండును ప్రకృతి లోన ప్రత్యణువును జీవుని గలదయి, తనయందుండెడి జీవునకు శరీర మయి యుండును. ప్రతిజీవుఁడును పరమాత్మను శరీరిని (అంతర్యామిని) గాఁ గలిగి యుండును.

శుద్ధ శూన్యమునుండి వస్తు వెవ్వఁడును కలుగ నేరదుగనుక నిత్యమయిన ప్రకృతినుండియే యీశ్వరేచ్ఛ చేత సృష్టి కలుగు చున్నది. సమష్టిసృష్టి యనియు; వ్యష్టిసృష్టి యనియు, సృష్టి ద్వివిధము. పరబ్రహ్మము యొక్క సంకల్పానుసారముగా మహత్తు, అహంకారము మొదలయినవి కలుగుట సమష్టిసృష్టి. పంచతన్మాత్రలయొక్క కూడిక (పంచీకరణము) చేత కర్మానుసారము లయినరూపములు కలుగుట వ్యష్టిసృష్టి. సృష్టి (౧) సుర, (౨) నర, (3) తిర్యక్, (౪) స్థావర రూపముల నాలుగు విధములుగా నుండును. సృష్టిని ప్రాకృత సృష్టి, దైనందినసృష్టి నిత్యసృష్టి యని త్రివిధముగాఁ గూడఁ జెప్పుదురు. ప్రాకృతసృష్టి (మహదహంకారాదిరూప మయినసమష్టిసృష్టి) ప్రతి మహాకల్పము (బ్రహ్మజీవిత కాలము) నందును నొక్కసారి జరగు చుండును. దైనందినసృష్టి (వ్యష్టిసృష్టి) ప్రతిబ్రహ్మకల్పము (బ్రహ్మ దినము) యొక్కయారంభమునం దొకసారి కలుగు చుండును. నిత్య సృష్టి సమస్తస్థూల పదార్థముల యొక్కయు జన్మస్థితుల వలె కర్మఫ లానుగుణముగా ప్రతిదినమును ప్రతినిమిషమును గలుగు చుండును. కల్ప మనఁగా కాలవిశేషము. బ్రహ్మకల్పము, మహాకల్పము, అని కల్పములు రెండు. ఒక్కొక్కకల్పములో ననేక మన్వంతరము లుండును; ఒక్కొక్కమన్వంతరములో డెబ్బదియొక్క మహాయుగము

లుండును. కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగములు నాలుగును చేరి యొకమహాయుగ మగును — కలియుగము 432000 సంవత్సరములు; ద్వాపరయుగము కలియుగమునకు ద్విగుణ మనఁగా 864000 సంవత్సరములు; త్రేతాయుగము కలియుగమునకు త్రిగుణ మనఁగా 1296000 సంవత్సరములు; కృతయుగము కలియుగమునకు చతుర్గుణ మనఁగా 1728000 సంవత్సరములు. ఒకమహాయుగములో 4320000 సంవత్సరము లుండును. మన్వంతర మనఁగా మనువుకాలము; మన్వంతరములు పదునాలుగు. బ్రహ్మకొక్కదినమైన బ్రహ్మకల్పములో పదునాలుగు మన్వంతరము లనఁగా సంధులతోఁ గలుపుకొని నూఱు మహాయుగము లుండును. మూన్నూటయఱువది బ్రహ్మకల్పములును, అంతే ప్రమాణము గలమున్నూటయఱువదిరాత్రులును గలిసి బ్రహ్మకొక్క సంవత్సర మగును; అటువంటి సంవత్సరములు నూఱు చేరి బ్రహ్మయుష్కాల మయినమహాకల్ప మగును.

ప్రాకృతప్రళయము, నైమిత్తిక ప్రళయము, నిత్యప్రళయము, ఆత్యంతికప్రళయము, అని ప్రళయము చతుర్విధము. ప్రాకృతప్రళయ మనఁగా ప్రపంచ మంతయు నిప్పు డున్నస్థూలరూపమునువిడిచి సూక్ష్మరూపమును బొంది నశించుట. ఈప్రళయము మహాకల్పాంతమున జరగును. నైమిత్తికప్రళయ మనఁగా త్రిలోకములును దమ యిప్పటి రూపమును విడిచి యందలివస్తువు లన్నియు నాయాభూతములలోఁ గలియుట. ఇది ప్రతిబ్రహ్మకల్పాంతమునను జరగును. నిత్యప్రళయ మనఁగా ప్రతినిమిషమును మరణాదిరూపమున పదార్థములు నశించుచుండుట. ఆత్యంతికప్రళయ మనఁగా జీవునకు ప్రకృతితోడ సంబంధము విడిపోవుట. ఆ జీవుఁడు మోక్షము నొందినవాఁడు సంధించును. ఈప్రకారముగా దృశ్యమంతయు వశ్యమగును. ఆయా

వస్తురూపములు నశించినను వానికి మూలాధారము లయిన సూక్ష్మాణువులు నశింపనందున ప్రకృతి నిత్యమయినది జీవాత్మ దేహములోఁ బ్రవేశించుట జనన మనియు, దానిని విడుచుట మరణమనియు, చెప్పఁబడును. జీవాత్మ కొంతకాల మొక దేహములోనుండి తరువాత దానిని విడిచి యెప్పుడో యొకప్పుడు మఱియొక దేహములోఁ బ్రవేశించును. ఇట్లు ప్రవేశించుట జన్మాంతర మనఁబడును. జనన మరణ జన్మాంతరాదులు సవికార మయిన దేహమునకు సంబంధించినవేకాని నిర్వికార మయినజీవాత్మకు సంబంధించినవి కావు. స్వభావముచేత నిత్యుఁడును పరిశుద్ధుఁడు నయినజీవుఁడు కారణశరీరమును బొంది సుఖదుఃఖముల ననుభవించుటకు కర్మ కారణము. ఈకర్మమే జననమును మరణమును జన్మపరంపరను దేహధారణమును బొందుటకుఁ గారణ మగును. మంచిదికాని చెడ్డదికాని జీవుఁడు బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేయుపని కర్మ యనఁబడును. ఈశ్వరునకు ప్రీతికర మయిన కర్మము సుకృతము; ఈశ్వరునకు ప్రీతికరముకాని కర్మము దుష్కృతము.

అవిద్య యనఁబడెడి యజ్ఞానమువలన జీవుఁడు కర్మమును చేయును. అన్యథాజ్ఞానము, విపరీతజ్ఞానము, అని యవిద్య (అజ్ఞానము) ద్వివిధము. ఒకవస్తువుగుణముల నింకొకదాని వనుకొనుట యన్యథాజ్ఞానము; ఒకవస్తువును మఱియొకవస్తువనుకొనుట విపరీతజ్ఞానము. జీవాత్మ మొదట శరీరమే తాననుకొనును: పిమ్మట జననము, మరణము, మొదలయినశరీరగుణములు, తన వనుకొనును. అవిద్యవలన రాగద్వేష క్రోధాదులు కలుగును: వానివలన జీవుఁడు కర్మలకు వశుఁ డగును. ఒకకర్మవలన వేఱొకకర్మ పుట్టును. ఈప్రకారముగా ప్రకృతిసంబంధమునుబట్టి కర్మపరంపర యనాద్యంతములు

లేనిదయి చక్రభ్రమణమువలె తిరిగితిరిగి వచ్చుచుండును. ఈ తెంపు లేని కర్మప్రవాహము ప్రళయకాలమునందు సహితము నశింపక జీవాత్మతో నడచి యుండి సృష్టితోడఁగూడ మరల బయలు వెడలును. ఈశ్వరుఁడు తటస్థుఁడగుటచేత కర్మతో సంబంధము కలిగించుకొనక సాక్షియయి యూరకుండును. అందుచేత జీవాత్ముఁడు తాను జేసినకర్మఫలముల ననుభవించుచుండును. పాపకర్మయొక్క ఫల మీలోకములో దుఃఖమును పరలోకములో నరకమును; పుణ్యకర్మయొక్క ఫల మీలోకములో సుఖమును పరలోకములో స్వర్గమును. స్థూలదేహమునుండి వెలువడిన సూక్ష్మదేహమువలనఁ గలిగిన యాతనాశరీరమును బొంది జీవుఁడు పాపఫలమయిన యాతన ననుభవించెడు లోకము నరకము. దాని కధిపతి యముఁడు. సూక్ష్మదేహము వలనఁ గలిగినభోగశరీరము నొంది జీవుఁడు పుణ్యఫలమయిన సౌఖ్యము ననుభవించెడిలోకము స్వర్గము. సాధారణముగా నూర్ధ్వలోకము లనెడి పుణ్యలోకము లారు: అవి భువర్లోకము, స్వర్లోకము, మహర్లోకము, జనలోకము, తపోలోకము, సత్యలోకము. నరకాదు లధోలోకము లనఁబడును. జీవుఁడు తన పుణ్యపాపఫలము లనుభవించువఱకును ఊర్ధ్వాధోలోకములయందుండును. అనంతరము మరలఁ దన కర్మఫలానుసారముగా మనుష్యపశుపక్ష్యాది స్థూలశరీరమును ధరించి, జన్మరాహిత్యమును బొంది ముక్తిపదము వఱకును జన్మపరంపరను బొందుచుండును. సామీప్యము, సాలోక్యము, సారూప్యము, సాయుజ్యము, అని ముక్తి నాలుగు విధములు గలది. ఈశ్వరుని సమీపమం దుండుట సామీప్యము; సమానలోకమందుండుట సాలోక్యము, సమానరూపమునొందుట సారూప్యము; ఈశ్వరునితోఁ గలిసి యానంద మనుభవించుట సాయుజ్యము. ముక్తి

నొంది, జీవుఁడు మరల బద్ధుఁడు కాఁడు కాని లోకోపకారార్థము భూమిపయి నవతరించి తన పని తీరినతరువాత మరల మోక్షమునకుఁ బోవును. వైష్ణవులకు పరమపద మనఁబడెడు వైకుంఠము ముక్తి స్థానము. ప్రకృతితోడిసంబంధమును విడిచి, పుణ్యపాపకర్మలనుండి పూర్ణముగా విడివడుట మోక్షము. మోక్ష మనుపదమునకు కర్మ బంధములనుండి విడివడుట యని యర్థము. అన్ని జీవులును కర్మక్షయ మును జేసి మోక్షమును బొందవచ్చును. జీవుఁడు దేవాయన మనఁ బడెడి యర్చిరాదిమార్గమునఁ బరమపదమునకుఁ బోవును. అవసాన దశయందు జీవుఁడు సూక్ష్మ (లింగ) శరీరము నొంది, సుషుమ్నా నాడిద్వారమున బ్రహ్మరంధ్రములనుండి పైకి వెడలి, సూర్యమండ లము జొచ్చి, యచ్చటనుండి పరమపదమును జేరును. కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, ప్రపత్తియోగము, అని మోక్ష మును బొందుట కుపాయములు నాలుగు. వేదాధ్యయనముచేత తత్త్వ జ్ఞానమును బడసి, కర్మఫలాపేక్ష లేక వేదవిహితకర్మలను జేయుచు, జపహోమయజ్ఞదాన తపఃప్రభృతులగు సర్వకర్మలను ఈశ్వరార్ప ణము చేయుట కర్మయోగము. యోగశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడిన యమనియమప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధారణసమాధుల నెడి యష్టాంగములచేతను మనస్సు నీశ్వరునియందునిలుపుట జ్ఞానయోగము. యథాశక్తిని సర్వకర్మలను జేయుచు, యావజ్జీవమును నిశ్చల భక్తితో దేవునిసమస్తకళ్యాణగుణములను దలఁచుచు నీశ్వరు నుపా సించుట భక్తియోగము. పయిని జెప్పఁబడిన మోక్షసాధనములను మూటిని ననుష్ఠించుటయందలి తనయశక్తతను దెలుపుచు, తన రక్ష ణమున కీశ్వరకృప నొక్కదానినే నమ్ముకొని మరణపర్యంతమును దేవుని కల్యాణగుణస్మరణము చేయుచుండుట ప్రపత్తియోగము.

జ్ఞానులుమాత్రమే యొకటి మూడుయోగములు ననుష్ఠించుట కర్హులైనను, ఈకడపటిదైన ప్రపత్తియోగము ననుష్ఠించుట కజ్ఞానులును చండాలురు మ్లేచ్ఛులు మొదలయిన యెల్లవారును నర్హులు. ఈచతుర్విధమోక్షసాధనములును కర్మను నశింపఁ జేయును.

సంచితము, ప్రారబ్ధము, ఆగామి అని కర్మ త్రివిధము. ఈవఱకనుభవింప నారంభింపక కూడఁబెట్టినది సంచితము, ఇప్పుడనుభవించుట కారంభింపఁబడినది ప్రారబ్ధము; భవిష్యత్కర్మల వలన ముందనుభవింపఁ బోయెడిది యాగామి. పయిసాధనముల చేత సంచితకర్మ నశించిపోవును; ప్రారబ్ధకర్మ ఫలములనిచ్చి నిలిచిపోవును; ఆగామికర్మ ఫలకారి కాకుండును. తక్కినమార్గములచేత ప్రారబ్ధకర్మముయొక్క పరిమితినిబట్టి యీజన్మమునందో మఱికొన్ని జన్మములను బొందియో మోక్షమును బొందవచ్చునుగాని ప్రపత్తి మార్గముచేత నాజన్మమునందే కర్మక్షయమును జేసికొని మోక్షమును బడయవచ్చును.

శ్రీవైష్ణవులలో వడగలు లని, తెంగలు లని, రెండు తెగలవారున్నారు. వడగలివా రనఁగా నుత్తరదిక్కువారని యర్థము. వీరు సంస్కృత వేదములయం దధికవిశ్వాసము గలవా రయి, కాంచీనగరమునందలి వేదాంతాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. తెంగలివా రనఁగా దక్షిణదిక్కువారని యర్థము. వీరు ద్రవిడభాషలో రచియింపఁబడిన దివ్యప్రబంధ మనఁబడెడు ద్రావిడవేదమునం దధికవిశ్వాసము కలవా రయి, శ్రీరంగమునందలి లోకాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. వడగలివారు తిరుమణినామములో ముక్కుమీఁద పాదముపెట్టరు; తెంగలివారు ముక్కుమీఁద పాదము పెట్టు

దురు. రామానుజాచార్యులకుఁ బూర్వమునందు దక్షిణహిందూస్థానమునం దుండిన యాళ్వారులచే ద్రావిడమునందుఁ జేయఁబడిన గ్రంథములు దివ్యప్రబంధ మనఁబడును. దానియందు పాశురము లనఁబడెడు నాలుగువేల పద్యములు గలవు: ఆళ్వారులు పన్నిద్దఱు; వారిలో మాలలు మొదలుకొని సర్వజాతులవారు నున్నారు. ఈయిరుదెఱఁగుల వైష్ణవులలోను పంచసంస్కారములు ప్రధానములు. తాపము, పుండ్రము, నామము, మంత్రము, యాగము, ఇవి పంచసంస్కారములు. తాప మనఁగా నెఱ్ఱఁగాఁగాల్చిన యినుపముద్రలతో విష్ణువిశంఖచక్రచిహ్నములను బుజములపై ముద్రించుట; పుండ్రమనఁగా లలాటమునందును శరీరముయొక్క మఱి పదునొకండుస్థలములయందును నూర్ధ్వనామములు పెట్టి వానినడుమ శ్రీచూర్ణ రేఖ నుంచుట; నామమనఁగా వైష్ణవులకు విష్ణుని పేరులనే పెట్టుట; మంత్రమనఁగా గురూపదేశ సమయమునం దాచార్యుఁడు శిష్యులకు విష్ణుషడక్షరి, నారాయణాష్టాక్షరి, వాసుదేవద్వాదశాక్షరి, శరణాగతిమంత్రము, మొదలైన వాని నర్థసహితముగా నుపదేశించుట; యాగ మనఁగాఁ బూజించుట కేదో యొకవిగ్రహమును విధించుట. వైష్ణవులు పెట్టుకొనెడు సిలువబొట్లు పంద్రెండును ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రము లనఁబడును.

ద్వైతమత సంగ్రహము

ద్వైతమతము మనదేశమందు వ్యాపించియున్న త్రిమతములలోఁ గడపటిది. ఈద్వైతమతసిద్ధాంతమును స్థాపించినతఁడు మధ్వాచార్యుఁడు. అందుచేత నిది మాధ్వమతమనియుఁ జెప్పఁబడును. ఇతఁడు పరమాత్మ జీవాత్మలును, ఏకముగాక వేఱైనవని ద్వైతమును

బోధించుటచే నీతనిమతమునకు ద్వైతమని పేరువచ్చినది. ఇత డు దక్షిణకర్ణాటక(South Canara District) మండలములోని తులువ దేశములో ఉడిపికి సమీపమునం దున్న అనంతేశ్వర మను గ్రామము నందు మధ్యగేహభట్టనెడు బ్రాహ్మణు కు పుత్రుడై 'శాలివాహన శకము 1040 సంవత్సరములో విలంబి సంవత్సరాషాఢబహుళ చతుర్థి నాడు జనన మొందెను. ఈ సంవత్సరము క్రైస్తవశకము 1119 లో ప్రధాన మగును ఇతడు శైశవమునుండియు మహాబుద్ధివిశేషము గల వాడయి, పండితులతో తత్త్వవిషయములను గూర్చి వాదించుచు అసామాన్య మేధాసంపన్నుడయి యుండెనట. ఇతడు దుపనయన మాయినతరువాత దన తొమ్మిదవయేటనే యచ్యుత ప్రేక్ష స్వామివలన సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించెను. పూర్వాశ్రమమునం దీతని పేరు వాసుదేవాచార్యుడైనను సన్యాసి యయిన తరువాత నితడు మధ్వాచార్యుడనియు, ఆనందతీర్థుడనియు, నామములను వహించెను ఇతడధికప్రజ్ఞ గలవాడయి యుండుటచేత నీతనిని పూర్ణ ప్రజ్ఞుడనియు బిలుతురు. ఇతడు గంగాయాత్ర చేయవలె నని ప్రయత్నించుచుండగా గురుడు తన ప్రియశిష్యునియందు గల ప్రేమాతిశయముచేత నాతని బోనీయక, తన యిష్టదైవత మయిన యనంతేశ్వరుని బ్రార్థించి తదనుగ్రహమువలన గంగానది యంతర్వాహినిగా వచ్చి యుడిపిలో నున్న సరోవరమునందు బ్రవేశించునట్లు చేసెననియు, మధ్వాచార్యుడును సర్వజనులును దానిలో స్నానముచేసి కృతార్థులయి గంగాస్నానఫలములను బొందిరనియు చెప్పుచున్నారు. ఆతటాక మిప్పుడు మధ్యసరోవర మని చెప్పబడుచున్నది. గురువు జీవించియుండగానే మధ్వాచార్యుడు స్వమతమును జనులకు బోధించుచు, అతడు సిద్ధిపొందినతరువాత నాతని మఠమున కధిపతి

యయ్యెను. ఇట్లు మఠాధిపతి యయినతరువాత నతఁడు తన వదు నేడవ సంవత్సరమునందు హిమాలయ పర్వత ప్రాంత మందలి బదరీ వనమునం దున్న వేదవ్యాసాశ్రమమునకు యాత్ర వెడలెను. అతఁడక్కడ వేదవ్యాసులవారిచేత సత్కరింపఁబడి కొంతకాలముండి తత్త్వవిద్యను నధికముగా నేర్చుకొనె ననియు, వేదవ్యాసులవా రిచ్చిన కొన్ని సాలగ్రామములను గైకొని యాతఁ డా యాశ్రమమునుండి వెడలి మరల యుడిపికి వచ్చె ననియు, చెప్పుదురు. నేపాళదేశము నందలి గండకీనదియందుఁ బుట్టెడి యొకవిధ మైన నల్లని గుండ్రరాళ్ళు సాలగ్రామము లనఁబడును. ఆ సాలగ్రామములయందు మహామహిమ గలదని నమ్మి హిందువులు వానిని దేవతార్చన పెట్టెలో నట్టి పూజించి, వానిని కడిగి సాలగ్రామతీర్థమును భక్తితో లోపలికిఁ బుచ్చుకొందురు.

సవ మధ్వాచార్యులవారు బదరికాశ్రమమునుండి వచ్చి స్వస్థానమును జేరినతరువాత దాను దెచ్చిన యష్టసాలగ్రామములలో నాలింవాని సుబ్రహ్మణ్యములోను, ఒకదానిని ఉడిపిలోను, ఒకదానిని మధ్యతలములోను గల దేవాలయములలోఁ బెట్టెను. అంతేకాక యతఁడు ద్వారకానగరమునుండి మలబారుతీరమునకు వచ్చిన యొక యోడలో గోపీచందన మను మట్టిలోఁ గలిసి తనకు లభించిన కృష్ణ విగ్రహమును ఉడిపిలోని యొక దేవాలయమునందుఁ బ్రతిష్ఠించి యా పట్టణమునందును దానిసమీపమునందును మఠముల నెనిమిదింటిని స్థాపించెను. అతఁడు తాను సాలగ్రామములను కృష్ణ విగ్రహమును బెట్టిన దేవాలయములలోను స్థాపించినమఠములలోను దనశిష్యులను నిలిపి, తాను రచియించిన ముప్పదియేడు గ్రంథములలోను గల ద్వైతమత సిద్ధాంతములను ప్రజలకు బోధింప నియమించెను. తద్విరచిత గ్రంథ

ములలో ఋగ్భాష్యమును, దశోపనిషద్భాష్యమును, గీతాభాష్య మును, బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును, భారతతాత్పర్య నిర్ణయమును, భాగవతతాత్పర్య నిర్ణయమును, కృష్ణామృతమహార్ణవమును, తంత్రసారమును, ప్రధానము లయినవి. అతఁడు డెబ్బది తొమ్మిది సంవత్సరములు జీవించి క్రీస్తుశకము 1198 వ సంవత్సరముతో సమానమైన శాలివాహనశకము 1120 పింగళ నామ సంవత్సర మాఘమాసము నందు రెండవసారి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవలెనని బైలుదేఱి వెళ్లినగాని తరువాత నాతనిజాడ తెలియరాలేదు. అతఁడిప్పటికిని బదరికావనమునందలి వేదవ్యాసాశ్రమమునందున్నవాఁడని మాధ్వ మతస్థులు నమ్ముచున్నారు.

మాధ్వమతస్థులకు విష్ణువు ప్రధానదైవతము అగుటచేత వీరు వైష్ణవు లనియుఁ జెప్పఁబడుదురు. విష్ణువు ప్రపంచమును జడ ప్రకృతిలో నుండి పుట్టించె ననియు, అందుచేత సృష్టికి విష్ణుఁడు నిమిత్తకారణుఁడును జడప్రకృతి యుపాదానకారణము ననియు, విష్ణువును ప్రకృతియు జీవుఁడును ఈమూవురును అద్యంత ములు లేని నిత్య పదార్థము లనియు, అవి యన్యోన్యభేదభావము గల ప్రత్యేకపదార్థములే యైనను ప్రకృతియు జీవుఁడును స్వతంత్ర మైనవి గాక విష్ణువునకుఁ బరతంత్రము లయి పూర్ణముగా లోఁబడి యుండునవి యనియు, జీవుఁడు ప్రకృతియొక్క సత్వరజస్తమోగుణము లకు వశుఁడయి వివిధకర్మలను జేయుచు జననమరణ జన్మాంతరావ స్థలను బొందుచుండు ననియు, జీవుఁడు కర్మత్యాగమును జేయుట్టుఁ దగు ననియు, ముక్తిని బొందుటకు విష్ణుభక్తి సాధన మనియు, భక్తి వలన విష్ణుప్రసాదము లభించి తన్మూలమున మోక్షప్రాప్తి కలుగు ననియు, మోక్ష మనఁగా సంసారబంధములనుండి విముక్తి నొందుట

యనియు, మాధ్వులు చెప్పుచున్నారు. ఇవియే ముఖ్యము లయిన మాధ్వమతసిద్ధాంతములు. ఈమతస్థులు ప్రత్యక్షానుమాన శబ్ద ప్రమాణములను మూటి నంగీకరింతురు. శబ్దప్రమాణములలో శ్రుతియు, స్మృతియు, పంచరాత్రమును, మూలరామాయణమును, మహాభారతమును, వానికి విరుద్ధముగా నుండని యితరగ్రంథములును, వీరిచేఁ బ్రమాణగ్రంథములుగా నంగీకరింపఁబడుచున్నవి.

విష్ణుఁ డొక్కఁడే దేవుఁడైనను, సృష్టిస్థితిలయార్థముగా నతఁ డప్పుడప్పుడు భూమిమీఁద నవతరించుచుండు ననియు, అతనియవతారములకును నాతనికిని నభేద మనియు, ద్వాపరయుగమునందు కృష్ణుఁడుగా నవతరించినట్లే విష్ణుఁ డీకలియుగమున బుద్ధదేవుఁడుగా నవతరించె ననియు, బుద్ధుఁడు బోధించిన బౌద్ధాగమముకూడ వేదవిహితధర్మముల నే బోధించి ముక్తికి హేతు వగు ననియు, తెలియనివారు కొంద ఱపార్థములను యథేచ్ఛముగాఁ గల్పించి తన్మతదూషకు లయినను బుద్ధదేవుఁడు విష్ణు'యవతార మగుటచేత నతఁడును నాతని సిద్ధాంతములు నాదరణపాత్రములే యనియు, వీరు చెప్పుచున్నారు. వీరికి ప్రధానదేవత లక్ష్మి.

"సత్యం జ్ఞాన మనంతంబ్రహ్మ" అను శ్రుత్యనుసారముగా దేవుఁడు సత్యజ్ఞానానంతస్వరూపుఁ డని మధ్వాచార్యుఁడు చెప్పియున్నాఁడు. జన్మనాశములు లేక శాశ్వతుఁడుగా నున్నందున సత్యస్వరూపుఁ డనియు, దేశకాలగుణబాధితుఁడు కానందున ననంతుఁ డనియు, వివరింపఁబడినది. సర్వవ్యాపి యగుటచేత దేశాబాధితుఁడు; ఆద్యంతములు లేకపోవుటచేత కాలాబాధితుఁడు; సర్వశక్తత్వసర్వజ్ఞత్వాదిగుణములు కలవాఁ డగుటచేత గుణాబాధితుఁడు. ఇతఁడు వేదప్రమాణము నంగీకరించినవాఁ డయినందున శ్రుతులయందుఁ జెప్పఁ

బడిన నిర్గుణత్వాదివిశేషణములు దేవున కున్నట్లొప్పుకొనవలసినవాఁ డయినను, వానికి సామాన్యార్థములను గ్రహించక విశేషార్థములను గల్పించెను. ఎట్లనఁగా, నిర్గుణుఁ డనఁగా గుణములు లేనివాఁడని యర్థము కాదనియు, ప్రతిసత్పదార్థమునకును గుణము లుండి తీఱ వలసి యుండుటచేతను గుణము లేవియు లేనిచో సత్పదార్థమే యుండక పోవలసి వచ్చుటచేతను దేవుఁడు సత్పదార్థ మగుటచేతను నిర్గుణశబ్దమున కర్థము మనుష్యాదిజీవులకుఁ బ్రకృతిసంబంధముచేతఁ గలిగెడు హేయగుణములు లేవనియే కాని కల్యాణగుణములు లేవని కాదనియు, సమర్థింపఁ జూచెను. ఈప్రకారముగానే యద్వైత మతా నుకూలముగా నున్న యితర విశేషణములకును విశేషార్థములు కల్పింపఁ బడినవి.

ఈమతమునందు జీవులును జడప్రకృతియుఁ గూడ నీశ్వరు నితో సమానముగానే నిత్యములు. అందుచేత నవి యీశ్వరునిచే సృజింపఁబడినవి కావు. అయినను జీవులును జడప్రకృతియు నీశ్వరు నికి లోఁబడినవి. నగకు బంగార ముపాదానకారణ మయినట్టుగా సృష్టికి జడప్రకృతి యుపాదానకారణము; కంసాలి నిమిత్తకారణ మయినట్లుగా దేవుఁడు నిమిత్తకారణము; వస్తువు కానిదానినుండి వస్తువు కలుగదుగనుక బంగారము స్వర్ణకారునిచేతవలె జడప్రకృతి యీశ్వరుని చేత నూతనముగా సృజింపఁబడినది గాక యావఱకున్నదే యయి యున్నది. జడమయినప్రకృతి స్వయముగా సృజనచేయ శక్తికలది కానం దున దేవుఁడు పురుషరూపమున దానిలోఁ జొచ్చి సంక్షోభింపఁ జేయుట చేత సృష్టిలోని యనంతపదార్థములు కలిగినవి.

సృష్టిలో మొదట త్రిగుణాత్మక మైనమహత్తు కలిగినది; దానినుండి వైకారిక తైజసభూతాది యైనయహంకారము కలిగినది;

దానినుండి పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశతన్మాత్రలు కలిగినవి; అనంతరము జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములుకలిగినవి; పిదప దేవతలు కలిగిరి; అప్పుడు తమోమోహమహామోహతమిస్రాంధతమిస్రరూప మయి యవిద్య పుట్టినది; ఈయాఱును ప్రాకృతసర్గము లనఁబడును. ఏడవసృష్టి స్థావరములు; ఎనిమిదవది తిర్యక్స్రోత స్సనఁగా జంతు సృజన; తొమ్మిదవది అర్వాక్స్రోత స్సనగా మనుష్యసృజన: కడ పటిదగుపదవది యీశ్వరావతారములు.

జడపదార్థము చైతన్యరహితమైనది; ప్రకృతి యనఁబడెడు లక్ష్మి నుండి దానికి శక్తి కలుగుచున్నది. దేవునితోఁగూడ నది సర్వత్ర సర్వ కాలము నుండునదిగనుక దేవునివలెనే లక్ష్మియు నిత్యమైనదే. అది ప్రపంచమున కుపాదానకారణమయి జీవునకును సమస్త పదార్థముల కును దేహమయియుండు; అది యప్పుడు సత్వరజస్తమోగుణములను గల దగును.

జీవుఁడు జడముగాక చేతనుఁడయి, నిత్యుఁడయి, దేవునికంటె వేఱయి, దేవునికి లోఁబడినవాఁడయి యుండును. ఒకశరీరమునం దుండుజీవుఁ డింకొకశరీరమునం దుండెడిజీవునికంటె భిన్నుఁడు. జీవుఁడు బద్ధుఁడయి యున్నప్పు డనఁగా శరీరమును దాల్చి యున్నప్పుడు జడ ప్రకృతియొక్క పూర్వోక్తగుణత్రయమును బొందును. జీవులు ముక్తి యోగ్యులు, తమోయోగ్యులు, నిత్యసంసారులు, అని త్రివిధములవారు.

ద్వైతులు పంచభేదములను చెప్పుదురు. జీవేశ్వరభేదజ్ఞానము, జీవపరస్పరభేదజ్ఞానము, జడజీవభేదజ్ఞానము, జడేశ్వరభేదజ్ఞానము, జడపరస్పరభేదజ్ఞానము, అను పంచభేదజ్ఞానము ముక్తి కావశ్యక ముందురు. 1. దేవుఁడు జీవునికంటె వేఱయినవాఁడు; 2. జీవు

లోకలోకోరు వే అయినవారు; 3. జడము జీవునికంటె వే అయినది; 4. జడము దేవునికంటె వేఱయినది; 5 జడము లొండొంటికి వే అయినవి; ఇవి యన్నియు సత్యములు ఘటపటాదిరూపముల నున్న స్థూలాంశములు నశించినను వానికి మూలము లయిన సూక్ష్మాంశము లగు తన్మాత్రలు నశింపనందున ప్రపంచము సత్యముయినది. జీవునకు జననమరణము లనఁగా నొకస్థూల దేహమునుండి విడిచి వే ఱొకయింటఁ ప్రవేశించునట్లుగా నొక దేహమును విడిచి వేఱొక దేహమును బూని జన్మపరంపరను బొందుచుండుటయే కాని వేఱు గాదు. దేవుఁడు సర్వవ్యాపి యయి సర్వాంతర్యామిగా నున్నను, సర్వమునకు వే అయినవాఁడు. ఈశ్వరునకును జీవునకును, గలది నక్షత్రములకును పురుషునకును గల పంబంధముచంటిది కాక వృక్షమునకును తద్రసమునకును గలిగినదానివంటి యావినాభావసంబంధ మయి యున్నది. కాఁబట్టి జీవేశ్వరులకొక్కఁడను వీడనిసంబంధ మున్నను, జీవాత్మ పరమాత్మ లేకము గక వేఱయినవిగా నున్నవి.

జీవునకు పరమార్థము ముక్తి, అనఁగా ప్రకృతిసంబంధముల నుండి విడివడి యీశ్వరునితోఁ జేరుట. కర్మక్షయము, ఉత్క్రాంతి, అర్చిరాది, అని ముక్తిమార్గములు మూడు. ఈమూడింటిని గడచిన తరువాత జీవుఁడు భోగ మనబడెడు చతుర్థదశను బొందును. కర్మక్షయ మనఁగా కర్మఫలము నశించుట. మనోవాక్కాయరూపమున కర్మము త్రివిధముగా నుండును. జీవునకు దేహముతోడి సంబంధము చేత త్రిగుణాత్మకము లయిన ప్రకృతిధర్మములు గలుగును; ఆధర్మములవలన కర్మలను జేయును. జీవుఁడు పొందెడు సుఖదుఃఖములన్నియు కర్మఫలములు; కర్మఫలము జన్మాంతరములకును లోకాంతర వాసములకును గారణ మగును. కాఁబట్టి మోక్షమునకు కర్మ

క్రియము ప్రథమకర్తవ్యము. కర్మక్షయ మయినతరువాత జీవుఁడు శరీరమునందుఁ గలడెబ్బదిరెండువేల నాడులలోను ప్రధాన మయిన సుషుమ్నా నాడిద్వారమున దేహమునుండి వెలువడుట ఉత్క్రాంతి యనఁబడును; అట్లు సుషుమ్నా నాడిలోఁ బ్రవేశించుట యుత్క్రాంతిలయ మనఁబడును. జీవుఁడు సుషుమ్న నుండి బ్రహ్మ రంధ్రములోఁ బ్రవేశించి యక్కడనుండి యగ్నిలోకాదులనుండి పోవు మార్గ మర్చిరాదిమార్గ మనఁబడును; అగ్నిప్రవేశమనఁగా నగ్నిహోత్రము. అర్చిరాదిమార్గమునఁ బోయి జీవుఁడు శాశ్వతానందము ననుభ వించుట భోగ మనఁబడును జీవుఁడు యోగాభ్యాసమువలన దేహ బంధములనుండి ముక్తుఁడయి సుషుమ్నలోఁ బ్రవేశింప శక్తుఁడగును; కర్మక్షయ మయినఁ గాని యట్లు ప్రవేశించుట సంభవింపదు. కర్మ క్షయము భక్తివలనను విష్ణుప్రసాదమువలనను గలుగును. భక్తి యనఁగా నీశ్వరునియందు సంపూర్ణవిశ్వాస ముంచి పరమవిధేయుఁ డయి సర్వవిషయములలో నీశ్వరప్రీతికరముగా నడుచుకొనుట. భక్తి కలుగఁగానే యీశ్వరప్రసాదమును గలుగును గాన ముముక్షువు మొట్ట మొదట భక్తుఁ డగుటకు నవదోషములను పరిహరింపవలయును. జీవేశ్వరులకు భేదము లేదనుట, దేవుఁడు నిర్గుణుఁ డనుట, దేవుఁడు దోషసహితుఁ డనుట, దేవునితో సమాను లితరులు కల రనుట, దేవునికంటె నధికులు కలరనుట, దేవుఁడు తన యవతారములకంటె వేఱనుట, అవతారపురుషులు దేవాంశకలవారు గాక నరమాత్రు లనుట, భాగవతాపచారము చేయుట, దేవుని ప్రాభవమును నిరాక రించుట—ఇవి నవదోషములు. ఈనవదోషములను త్యజించి గుణము లను భజించుటకు అంకనమును, నామకరణమును, భజనమును సాధ నములు.

అంకన మనఁగా నారాయణుని యాయుధములను దేహముమీఁద ముద్రించుకొనుట. అది రెండు విధములు. మొదటిది విష్ణుని పంచాయుధము లయిన శంఖచక్రాదులను స్నానము చేయునపు డెల్లను గోపీచందన మను మట్టిలోను జలములోను ముంచి లలాటము రొమ్ము భుజములు మొదలయిన వానిమీఁద ప్రతిదినమును ముద్రలు వేసికొనుట. రెండవది యాచార్యపురుషుఁడు వచ్చినపుడు భుజములమీఁద తప్తముద్రాంకణము చేయించుకొనుట యనఁగా లోహముతోఁ జేయఁబడిన విష్ణు శంఖచక్రముల నెఱ్ఱఁగా గాల్చి వానితో రెండు భుజములమీఁదను ముద్రలు వేయించుకొనుట. నామకరణ మనఁగా కొడుకులు మొదలయినవారికి విష్ణుని పేరులు పెట్టుట. భజన మనఁగా భగవంతుని సంపూర్ణభక్తితో పూజించుట. సత్యము, హింసము, ప్రియము, స్వాధ్యాయము, దానము, పరిత్రాణము, పరిరక్షణము, దయ, స్పృహ, శ్రద్ధ—ఈపదియు భజనాంగములు. వీని నన్నిఁటిని త్రికరణశుద్ధిగాఁ జెల్లించిన వశుఁడయిన, జీవుఁ డన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయానందమయకోశములను విడుచుటకు శక్తుఁ డగును. ఈపంచకోశములలో మొదటిది స్థూలశరీరముతోను తక్కినవి సూక్ష్మ (లింగ) శరీరముతోను కారణశరీరముతోను సంబంధించినవి. ఆత్మ యొకదాని తరువాత నొకటిగా నీపంచకోశములను విడిచి మోక్షమును బొందును. ఏదో ఒకవిధ మయిన దేహము లేక జీవుఁడు భోగము ననుభవింపనేరఁడు గనుక, ఈదేహముల నన్నిటిని విడిచినతరువాత చిన్మాత్ర దేహమును బొంది యీశ్వరునిలో శాశ్వతానందము ననుభవించును. జీవు లందఱును ఏకరీతిముక్తిని బొందరు. సారూప్యము, సాలోక్యము, సాన్నిధ్యము, సాయుజ్యము, అనెడు చతుర్విధ ముక్తులలో వారువారు తమతమ కర్మానుసార

ముగా సర్వోత్తమైనముక్తిని బొందుదురు. దీనిలో నొకదానికంటె నొకటి యుత్తరోత్తరము శ్రేష్ఠతరములు. సాయుజ్యమనఁగా జీవుఁ డీశ్వరునిలోఁ గలిసి స్వరూపనాశనము నొందుట గాక స్వస్వరూప జ్ఞానముతో నీశ్వరునిలోఁ గలిసియుండి జననమరణాదిరహితుఁ డయి శాశ్వతానందము ననుభవించుచుండుట.

ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీసమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1950

ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు

ప్రథమ భాగము.

విషయసూచిక

		పుట.
1.	ఉత్తమమాత	3
2.	గ్రేస్ డార్లింగుకన్య	18
3.	జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు	29
4.	ఎలిజబెత్ ఫ్రై దొరసాని	53
5.	లేడి జేన్ గ్రే	73
6.	మేరీకార్పెంటరు	100

ఉత్తమ స్త్రీ పవిత్ర సంపోతము

"WOMAN AS MOTHER"

ఉత్తమ మాత.

ఓ సోదరీమణులారా! నేను నేటి యుపన్యాసకాలము "ఉత్తమమాత" ను గూర్చి కొంచెము చెప్ప బోవుచున్నాను. "ఉత్తమమాత" యన్న పదమే మీ కందఱకు గొప్పగా మనోహరముగా వినబడవచ్చును. బిడ్డల తల్లులైన యుత్తములకు "మేము మంచి మాతలము కామా? ఈవిషయమును మేము క్రొత్తగా నేర్చుకొనవలసిన దేమున్నది?" అనియుం గొందఱకు తోంచవచ్చును. కానీ వివరించి చూచినవారికి సహితము ధర్మముచు పలుమాఱు మఱచి పోవుచుండుట సహజమే. కాబట్టి నాయం దాదరించి మీరు నా యుపన్యాసమును సావధానముగా వినుడు.

"మాత" యన్నది రెండక్షరములుగల చిన్నపదమే యయినను దానియర్థ మెంతయో గంభీరమైనది. అన్ని స్త్రీవాచకములయిన పదములన్నింటికంటె మిక్కిలి ప్రశస్తమైనది. మాతృపదమునకంటె మఱియే పదము లోకమున స్త్రీకి గౌరవమొసంగదు. "అమ్మ" యనుమాట సమస్తభాషలలోను మిక్కిలి శ్రావ్యమైనది. అది మిక్కిలి మధురమైనది. పసి బిడ్డలు మొట్టమొదట నేర్చుకొనునది; మరణ సమయమునందు నుచ్చరించునది. తల్లియన్న చిన్నపేరున కన్ని శబ్దాలు కంటె గౌరవము కల్గించునది యెఱుంగరాని సుగుణసంపద స్త్రీయందు గానవచ్చును. తల్లియను పేరువారి స్త్రీయొక్క ప్రేమ మమకారము, త్యాగము, సౌందర్యము, ఫలనిష్ఠ మొదలగునవి పూర్తిగా వికసించు వరకు లోపల సుప్తమై యున్నవియై యామె స్వభావ వికసద్గుణము

లన్నియు నప్పుడు వికాసము నొందును. నాఁడు మొదలుకొని స్త్రీజన స్వాభావిక మయిన యామెయబలత సుబలతగా మాఱును; ఆమెభీరుత్వము శూరత్వమగును. నిర్మలప్రేమము, నిరంతరసహనము, నిరుపమాన దృఢచిత్తత, బుద్ధివిశేషము, అప్పుడు ముందుకు వచ్చును. ఆమె మాతృవాత్సల్యము బయలుపఱుపని గుణవిశేష మేదియుండును! తల్లిశిశువునిమిత్త మెంతశ్రమపడును! ఎన్నికష్టములు సహించును! ఎట్టిదుష్కరకార్యములకు సాహసించును! శిశువున కించుక రోగము వచ్చెనా తనసుఖమును పాటింపక రాత్రి యనక పగ లనక దినముల కొలఁది ప్రతినిమిషమును విసుగు లేక మంచమువద్ద గనుపెట్టుకొని యుండి యెంతశ్రద్ధతో శిశువును గాపాడును! తల్లి తనబిడ్డప్రాణమును గాపాడుట కయి తనప్రాణము నిచ్చుట కైనను వెనుకదీయదు గదా! శిశువు విషయమయి యందఱును ఆశ వదలుకొన్నప్పుడును, ఆమె కాశ పోదు; ఎవ్వరికిని భయము తోఁచనప్పుడు, ఆమెకు భయము తోఁచును. ఆహా! మాతృవాత్సల్య మెంతటిమహిమ గలది !

మంచి దయినపక్షమునకు కుటుంబమునందు తల్లియొక్క ప్రాబల్య మెంతయైనను మేలుచేయును. గృహమునకు శోభను, పరిశుద్ధతను, యశస్సును, శాంతిని నిచ్చునది తల్లి; గృహములోని యైకమత్యమునకును సంతోషమునకును మూల మగునది తల్లి. లోకములో మహనీయులైన మహాపురుషులయొక్క గొప్పతన మంతయు తల్లిమూలముననే వచ్చుచున్నదని విద్వాంసులభిప్రాయపడి యున్నారు. బిడ్డలయందలి ప్రేమకును, బంధువులయందలి ప్రీతికిని, బీదలవిషయ మయిన దానగుణమునకును, ఇటువంటివే యనేకములయిన యితరసద్గుణములకును, ఆదికాలమునుండియు మన దేశపుస్త్రీలు సుప్రసిద్ధురాండ్ర యున్నారు. నాకంటె సమర్థతరు లయినవారు పలువురు వర్ణించియుండిన దానికంటె నే నిప్పు డాసుగుణముల నెక్కువగా వర్ణింపఁజాలను.

కేవలగుణవర్ణనముచేసి పొగడుటయు ఇచ్చట నాపని కాదు. పలుమారు పొగడుటవలన గర్వముకలుగుట మనుష్యులకు స్వభావము. గర్వమువలన నభివృద్ధి కలుగదు. కాబట్టి నేనిక్కడ మన స్త్రీలలోఁగల లోపములను సహితము కొన్నింటి దెలిపి, వానిని దిద్దుకొని గొప్పవారగుటకుఁ దగు మార్గములను గూర్చి యించుకంతవ కు కొన్నింటిని వ్రాయుచున్నాను. నేను వ్రాసినదానిలోఁ గల సారాంశమున్నచో గ్రహింపుఁడు. గుణదోషములను దాము తెలిసికొనుటయే వివేకుల లక్షణము. తాము తెలిసికొన్న దోషములను దిద్దుకొనుటయే తమ యభివృద్ధిని గోరువారు తప్పక నిట్లు చేయవలెను. ఇప్పుడు మనదేశములో ముఖ్యముగా స్త్రీలలోఁగల విద్యాభావము వలనఁ బుట్టినచేటులు నిరుపమానములు పలు విధములు కొన్నియనర్థములు పుట్టుచున్నవి. మొదలు తలిదండ్రులు చెప్పినగా నాజ్ఞ మెప్పుకపోవుటవలన నాయిబిడ్డలు చెడుచున్నారు మనుష్యులయందలి యతిప్రేమచేత మిత్రములను నేర్పుటవలన బిడ్డలు పాడుపడకపోవు రులగుచున్నారు. పిల్లల పెంపకములోఁ గల యుదాసీనముచేత పాతివ్రత్యవిషయములను తెలియకపోవుటవలన పలువురు దుష్టకార్యములు చేసినచో దుఃఖపడుచున్నారు. ఇట్టి యనర్థము లనేకములకు మన స్త్రీలలోఁ గల విద్యాలోపమే బుద్ధిమాంద్యములు ప్రధానకారణముగా నున్నవి. విద్యావివేకవతియైన స్త్రీవలన బహుసుఖములు కలుగును. విద్యాగంధము లేని మూర్ఖస్త్రీవలన బహుదుఃఖములు సంభవించును. తల్లియేకదా గృహమునకు రాణి. అట్టితల్లియే విద్యావిహీనురాలగునపక్షమున గృహపరిపాలనమున కెట్లు సమర్థురాలగును? తను జ్ఞానముచాలనియిల్లాలు తనబిడ్డల నెట్లు జ్ఞానాధికులను జేయజాలును? బిడ్డలను మంచి స్థితికిఁ దెచ్చుటయే తల్లియొక్క ప్రధానధర్మము.

బిడ్డలను దృఢగాత్రులనుగాఁ జేయుట, సద్వర్తనము గలవారినిగాఁ జేయుట జ్ఞానవంతులనుగాఁ జేయుట, ఈమూఁడును తల్లులకు ముఖ్యకర్తవ్యములని చెప్పవచ్చును. బిడ్డలు దృఢగాత్రులుగా నుండవలెనన్న వారిజననమునకు కారణభూతులైన జననీజనకులు మొట్టమొదట దృఢశరీరులయి యుండవలెను. ఆ బాల్యవివాహము లత్యంతప్రబలముగానున్న యీదేశములో సర్వత్ర దృఢగాత్రత్వ మిప్పుడు ప్రతిష్ఠింపనేరను. అయినను తల్లు లితరవిధములచేత సంతతిని సాధ్యమగునంత బలప్రదముగాఁ జేయవచ్చును. వాసగృహమును శుభ్రముగా నుంచుట, శుద్ధవాయుప్రసారము కలుగునట్లుచేయుట, స్నానపానములకు నిర్మలజలము నుపయోగించుట, ఆరోగ్యకరమైన యుచితాహారమును పెట్టుట, పరిశుభ్రమయిన వస్త్రములను గట్టనిచ్చుట, దేహమునకు శ్రమయు వ్యాయామము కలిగించుట, మొదలయిన విషయములలో తగినంత శ్రద్ధ చేసినపక్షమున శిశువులు దృఢదేహులగుటకు సందేహము లేదు. అన్యదేశములకంటె మనదేశములో శిశువు లెక్కువగా పురిటిదినములలోనే మరణము నొందుచున్నారు. అట్లు కాలమృత్యువువాతఁ బడక బ్రతికినవారును తఱుచుగా దృఢగాత్రులు గాక వ్యాధిపీడితులై దుర్బలశరీరులగుచున్నారు. దీనికి ముఖ్యకారణము పురిటిండ్లలో మంచివాయువును చొరనీకుండుటయే. ఇటీవల పెద్దపట్టణములలోఁ గొంతవఱకు మంచిస్థితిలోనున్నను సామాన్యముగా నితరస్థలములలోని సూతికాగృహములు మిక్కిలియిఱుకైన చిన్న గదులుగా నుండును; వానిలో ధారాళముగా గాలివచ్చుటకు చాలినన్ని గవాక్షములేయుండవు; ఉన్నతలుపులైనను తెఱచియుంచక ముసలమ్మలు మూసివేయుదురు; చూడవచ్చినయమ్మలక్క లాచీఁకటిగదిలో గుంపుగుంపులుగా మూఁగియున్న గాలిని సహితము చెఱుపుదురు; ఆపయిని కుంపట్లు పెట్టుదురు. ఇట్లు శుద్ధవాయువునకు గర్భశత్రువులన్నియొక్కచోటఁ గూడినప్పుడా ప్రసూతికా గృ

హేయములలోని మాతాశిశువులు బ్రతికి బయలఁబడుట వింతగాని మఱి యొకవిధముగ నట వింతగాదు. దుర్గంధయుక్తమయిన యాగదిలో శిశువు గతించుట సంభవించినా, నిజమైనకారణమును గనుఁగొనలేక నొసటి వ్రాఁత యట్లున్నదనియు, ఆయువు లేదనియు, పూర్వజన్మపాపఫల మనియు, ఎన్నమ్మ నెత్తికొనెననియు, కల్పితకారణములను జెప్పుకొని మనస్సమాధానము చేసికొందురు. గాలి సోకనిగదులలో పుట్టెడు పేడపురుగులను ఎన్నమ్మలని [illegible]. తల్లులు విద్యావతు లయి నఁగాని యీయనర్థ మెట్లు [illegible]ను? విద్య నేరనివారు మంచితల్లు లెట్లగుదురు? మంచితల్లులు లేక దేశ మెట్లభివృద్ధి చెందును? దేశాభివృద్ధి కేమి కావలయునని యొకరు ప్రశ్న వేయఁగా, మంచితల్లులు కావలె నని పూర్వము నెపోలియన్ చక్రవర్తి యుత్తరము చెప్పెనఁట! విద్యావతులు గాని మూఢమాతలు తమబిడ్డలకు విలువబట్టలను దొడుగఁ జూతురు గాని విమలవస్త్రములను తొడుగఁజూడరు; బయలదిరిగిన పయిని పిట్టలుపోవునని గదులలో మూసి పెట్టుదురు గాని బిడ్డలను మంచిగాలిలోఁ దిప్పనీయఁడరు; ఆఱవనెల నన్నప్రాశము చేయుఁ బం జూతురుగాని పాలుత్రాగి పం[illegible]డరు. శిశువులకు రెండుసంవత్సరములు దాఁకవలకు ద్రవపదార్థము లలుగునుగాని అన్నము మొదలగు ఘన పదార్థములు [illegible]ములు కావు. ఆఱవనెలనే యన్నప్రాశనము చేసి పప్పుముద్దలు బలవంతముగా మ్రింగించుటయేకాక తల్లి భోజనము చేయునప్పుడు తల్లియొద్దను తండ్రిభోజనము చేయునప్పుడు తండ్రియొద్దను తాముతినునది యెల్ల మ్రింగఁబెట్టుచు వచ్చినచో తిన్నదిజీర్ణించుకోలేనిశిశువు లెట్లు దుర్బలులు కాకుండ నేర్తురు? ఇట్లు శిశువులు దుర్బలు లగుచున్నను విచారము నొందక విద్యాహీనులైనమానినులు తమకువలెనే తమ బిడ్డలకును దేహముల నిండ నాభరణముల నుంచఁ జూతురు. దేహమున కారోగ్యమే యమూల్యాలంకారముగాని లోహ

వుతోడవు లలంకారములు గావు. మూఢురాంౘ్రమమాత్రమే తమన గలను జూచుకొని విశ్వము మఱచి గర్వపడుదురు. ఈవిషయమున మీకొక్క చిన్న కథ చెప్పెదను. ఇటలీదేశమునందు "కార్నీలియా" అను పేరు గలయొకయుత్తమమాత యుండెను. ఆమెను జూచుటకయి యొకప్రభువుభార్య యొకనాడామె యింటికిఁబోయి తననగలను జూచుకొని సంతోషించుచు గర్వముతో "ఏవీ? నీనగలు నాకుచూపుము" అనియడిగెను. "ఒకనిమిషము తాళుము. చూపెదను." అనిపలికి, బడినుండిరాఁగానే దృష్టిసురగాత్రిల యున్న తన యిరువురు బిడ్డలను గొనివచ్చి యామెముందు నిలిపి "ఇవిగో!నాయమూల్యాల కారములు చూడుము." అని చూపెను. అప్రభుభార్య తనయవివేకమునకుసిగ్గుపడి యింటికిఁబోయెను. ఈ దేశమున దలి సుందరీమతల్లులయునతల్లు లెల్ల తామియువ యమూల్యాభరణములను లోకమునకుఁజూపప్రయత్నింతురు గాక!

ఈవరకును బిడ్డల నారోగ్యవంతులుగాఁ జేయవలసిన ప్రథమ ధర్మమునుగూర్చి కొంత చెప్పితిని. ఇఁక వారిని సద్వర్తనము గలవారినిగాఁ జేయవలసిన రెండవమాతృధర్మమునుగూర్చి కొంత ముచ్చటింతును. దీనిని రెండవధర్మముగాఁ జెప్పినను గుణగౌరవమునుబట్టి దినే ప్రథమధర్మమని చెప్పవచ్చును. తల్లులు నడచిన త్రోవనే పిల్లలుండురు. తల్లిని జూచి పిల్లనుగ్గ కొనవలెనన్న నామెత మీరు వినియుందురు కదా! కావునబట్టి పిల్లలను సద్వర్తనము గలవారినిగాఁ జేయుటకు ముందుగాతల్లులు తాముసద్వర్తనము కలవారు కావలెను. తల్లి శాంతస్వభావయు, మృదుభాషిణియు, సత్యవ్రతయు, అయినయెడల బిడ్డలు నట్టివారగుదురు. అట్లుగాక యామె కోపశీలయు, పరుషభాషిణియు, అసత్యవాదినియు, అయినచో బిడ్డలు సహితమట్టివారే యగుదురు. తల్లియొక్కదినవర్తనమే బిడ్డలకు దినపాఠముగానుండును.

ఉపాధ్యాయులు నూఱుగురికంటెను నొక్కసన్మాత యెక్కువవిలువ చేయును. తల్లి యజ్ఞానమువలనను దుర్వర్తనమువలనను పాడయినపుత్రుని వేవు రుపాధ్యాయు లయినను బాగుపఱుపఁజాలరు. తల్లిదురాగ్రహముకలదియైన బిడ్డలు కోపిష్ఠులగుదురు. తల్లి దుర్భాషలాడునదియైన బిడ్డలు తిట్టుఁబోతు లగుదురు; తల్లి కల్లలమారియైన బిడ్డలు కల్లరులగుదురు; ఇవి యవి యని వేఱుగఁ జెప్ప నేల? తల్లులయందేయేయవలక్షణము లుండునో బిడ్డల కాయాయవలక్షణములు పట్టుపడును. కాఁబట్టి బిడ్డల మేలుగోరుమాత లందఱును స్వప్రవర్తనవిషయమున మిగుల జాగరూకురాండ్రయి యుండవలెను.

జనని తనశిశువునకు నేర్పవలసిన మొదటిసుగుణము విధేయత. విధేయతలేనిచో నితరసుగుణములు పట్టుపడవు. శిశువులు ప్రతివిషయములోను తల్లియాజ్ఞకుపరమవిధేయులై నడుచుకొనునట్లుచేయవలెను. తమమనసువచ్చినట్లుచేయఁగూడదనియు, తా మెప్పుడును తల్లిదండ్రులకు లోఁబడి వారు చెప్పినట్లు చేయవలయు ననియు, బిడ్డలుగ్రహించునట్లు చేయవలెను. ఆలోచన లేనిబిడ్డ లొకప్పుడు తల్లి చెప్పినట్లు చేయక తమయిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁజూతురు. అట్టిసమయములయందు పిల్లల పంతము గెలువనియ్యక, అవశ్యకమైనచో దండించియైనను జనని తనయాజ్ఞాప్రకారముగా వారు నడచునట్లు చేయవలెను. ఒకసారి వారిమాట సాగనిచ్చినపక్షమున పిల్లలు తల్లులమాట వినక తిరుగఁబాటు చేయుచుందురు. తమమాటసాగదని పిల్లలొకసారి దృఢముగా తెలిసికొన్నయెడల తరువాత వారెన్నఁడును తల్లిదండ్రులయాజ్ఞను మీఱక విధేయులై వర్తింతురు. కొందఱు తల్లులుబిడ్డలు తమమాట వినరని చెప్పుదురు. అట్లయినచో నది స్వయంకృతాపరాధమేకాని వేఱుకాదు. తల్లి శిశువుల కొకయాజ్ఞ యిచ్చునప్పుడు వారది చేయఁదగినదియు, చేయక నిరాకరించినప్పుడు శాస

నిశ్చయముగా తెలుసుకొన్నట్లు, అయిన యాజ్ఞకు లోబడియుండవలెను. వారది చేయనిచో నుపేక్షించి యూరకుండెదరని తలంచుకొన్న యాజ్ఞ నెప్పుడు నియ్యఁగూడదు. ఒకసారి చేయఁగూడదన్నపని వారప్పుడు మాని వేసి మఱియొకసారి చేసినను తల్లియుపేక్షించి యూరకుండఁ గూడదు. అల్లరికి నటకుంచుచు వినయమును నేర్పుటకు బలవత్తర మయిన సాధనములేవి. ఇట్టియుపాయములయిన తలవారు పడిన కార్యమును పాలుపడు పెడువారు బెదరి మట గాని పనిచేయరు. ఇచ్చిన యాజ్ఞను తప్పక నెరవేర్చి చేయునట్లు చేయవలెను. పనిచేత చేయుపనిని వారి కెన్నడు నియ్యఁగూడదు, ఆయాజ్ఞను తల్లి యెందుకు వారిని చెప్పెనో యని యడుగుటగాని కూడదు వారుతన్నలక్ష్యము చేయక చేయవలెనుగాని, చేయకపోయి నచో నాయనకోఁజెప్పి కొట్టఁగూడదు. పెద్దలకు కిద్దఱకును సమానముగా విధేయులు కావలెను. ఈవిధేయత నుపల్లి శైశవమునందేయు నేర్పవలెను గాని పెరిగిన వారికి నేర్పుటసాధ్యము కాదు. బిడ్డలకు విధేయత నభ్యాసము చేయించి చో సమస్త సుగుణములను సులభముగా నేర్పవచ్చును.

ఉత్తమురాలయిన రాణి తన సత్యము నెప్పుడును పలుకవలయు డవలెను. లోకములో నసత్యమును మించిన పాపకార్యము వేఱొకటి లేదు. తల్లి యెప్పుడును బిడ్డలను సత్యము పలుకుటయందు ప్రోత్సాహపఱుప వలెను. అమెరికా ఖండము లోని "యునైటెడ్ స్టేట్సు" సంయుక్తరాష్ట్రములకు ఉపకారముచేసి మహాకీర్తి సంపాదించిన జార్జి వాషింగ్టను తాతయు పసివాఁడుగా నున్నప్పుడొకనాఁడు యొకరు సోటకత్తి బహుమానముచేసిరి. ఆబాలుఁడు కత్తి దొరకగానే సంతోషముచే తోటలోనికిఁబోయి చెట్లకొ మ్మలను నఱుకుచు, తనతండ్రి ప్రాణపదముగా పెంచుకొనుచుండిన యొక పూలమొక్కను మొదలంట నఱకివేసెను. తండ్రి మఱునాఁడు వాడుక

చొప్పున తోటకుఁ బోయి చూచునప్పటికి తనప్రియమైనచెట్టు ఖండింపఁబడి చచ్చిపడియుండెను. అదిచూచి యాతఁడు ఖిన్నుఁడయి యాపని తన తోటవాండ్రెవ్వరో చేసియుందురని వారిమీఁద కోపపడుచుండెను. ఆసమయమునందు కత్తిచేతఁ బట్టుకొని యాబాలుఁ డక్కడకు వచ్చెను. "ఈచెట్టెవ్వరు నఱికినారో యెఱుంగుదువా?" అని యతఁడు కుమారుని నడిగెను. ఆబాలుఁడు క్షణ మూరకుండి తండ్రి కోపమును జూచియు భయపడక "నానోటినుండి యసత్యము రాదు. నేనే నఱికితిని." అని నిశ్శంకముగా పలికెను. అప్పుడు తండ్రి వెంటనే కోపమును శాంతపఱచుకొని "వెండిపూవులును బంగారుపండ్లును గల వేయిచెట్లకంటెను సత్యమెక్కువ విలువగలది" అని పలుకుచుఁబోయి కుమారుని కౌఁగలించుకొనెను. ఆబాలునితల్లియు సుగుణసంపదయందు తండ్రికి తీసిపోవునది కాదు. తండ్రి బాల్యముననే లోకాంతరగతుఁడు కాఁగా తల్లియొక్క శిక్షవలననే యాబాలుఁడు మహనీయుఁడయి మహోన్నతదశను బొందెనని చరిత్రకారులు వ్రాసియున్నారు. ఇట్టి తల్లిదండ్రులనేకులు కలిగినప్పుడుగదా దేశ మున్నతస్థితికి వచ్చును! బాలుఁడు తాను జేసిన తప్పిదము నొప్పుకొని పరితాపపడినచో దండింపక క్షమించి సత్యమును ప్రోత్సాహపఱుపవలెను. విద్యావిహీనురాండ్రయిన యవివేకినులు కొందఱు తాము కల్లలాడి బిడ్డలకు కల్లలు నేర్పుదురు. బిడ్డలు తప్పుచేసినప్పుడు కప్పిపుచ్చఁజూచుట. వారితప్పులను మఱుఁగుపఱుపఁజూచుట, నేరము చేయనట్టు తండ్రితోఁ జెప్పఁడని బోధించుట, వారిచే నొకకార్యమును జేయించుటకయి యసత్యములు పలుకుట, ఇవి బిడ్డలకు బొంకులు నేర్పెడుమార్గములు. ఇటువంటి పనికి మాలిన ప్రేమవలనను, బుజ్జగింపులవలనను, బిడ్డలు పాడగుదురు. ఇట్టి తల్లి బిడ్డలకు శత్రువుగాని ప్రేమ చూపునది కాదు. తప్పుచేసినప్పుడు దండించుటయే బిడ్డలయెడలఁ జూపవలసిన నిజమయిన ప్రేమము; అది

యే వారికి శ్రేయస్కరము. మందు మ్రింగించుటకయి చేదుమందు తీయమం దని బొంకి యొకసారి వంచింపఁగలిగినను, బిడ్డఁడు తోడనే సత్యమును దెలిసికొని తల్లియెడ గౌరవము చెడినవాఁడయి నిజము చెప్పినను నమ్మకపోవును. శిశు వొకయద్దమును ముట్టఁబోయినప్పుడు వల దని యాజ్ఞాపింపక ముట్టుకొన్నచో బూచి కఱచు నని వంచించి మాన్పించినచో వంచనమును శీఘ్రముగానే తెలిసికొని తల్లియెడల గౌరవము లేనివాఁడును అవిధేయుఁడును అగును. కాఁబట్టి యసత్యము లాడియు, వంచించియు, శిశువులచేతపనిచేయించుటకు తల్లు లెప్పుడును ప్రయత్నింపరాదు. లంచములు చవిచూపియు చెప్పినపనిని చేయునట్లు బిడ్డలనొడఁబఱుపరాదు. ఒకపని చేయుటకయి యొకసారిపండో భక్ష్యమో యిచ్చినయెడల రుచిమరగినవారగుచు నే పని చేయవలసి వచ్చినను లంచ మడుగుచు, ఇయ్యనిచో చేయక నిరాకరించి యేడ్చుచు, అవిధేయత కలవాటుపడుదురు.

కొందఱు మూఢవనితలు తమబిడ్డలు తప్పు చేసినప్పుడు ముద్దుచే దండింపక నవ్వుచు నూరకుందురు; కొంద ఱతిప్రేమచేత బిడ్డలను యథేచ్ఛముగా నడవనిచ్చి వారి తప్పిదములనే గ్రహింపఁజాలరు; కొందఱు గ్రహించినను, అవి చిన్నతనపుచేష్ట లని పలుకుచు నుపేక్షించి తప్పు చెప్పినవారినే నిందింతురు. ఇట్టివారందఱును దమ యుపేక్షవలన బిడ్డలు చెడిపోయి పెద్దవారగు దుష్టు లయినప్పుడు డాఫలము ననుభవించుచు ననుతాపపడవలసినవా రగుదురు. అనేకులు తమబిడ్డలు చక్కనివారయినప్పుడును, దుర్బలు లయినప్పుడును, పలువురు పుట్టి చచ్చినప్పుడును, ఏకపుత్రుడయినప్పుడును, గారాబముచేత నిట్టియుపేక్ష చేయుదురు. కొందఱిట్టివి స్వల్పాంశము లనుకొన్నను, వానివలనఁ గలుగు చెడుగుమాత్రము స్వల్పము కాదు. ఇట్టి స్వల్పాంశములే యభ్యాసములయి కాలక్రమమున పెరిగి దుర్వృత్తికిదింపును. కాఁబట్టి స్వల్పాంశములలోసహితము

జాగరూకత వహించి తప్పొంత చిన్నదియైనను ప్రారంభములోనే మాన్పఁ బ్రయత్నింపవలెను.

తప్పెప్పుడు చేసినను, ఎంత చిన్నతప్పయినను, తగినశిక్ష చేయవలెను. చేసిన శిక్ష కఠినమయినదిగానుండక యపరాధనివారణమునకుఁ జాలినంత యల్పమయినదిగా నుండవలెను. ఒకసారిబిడ్డవంక కోపదృష్టితో చూచుటయే చాలియుండును; ఒకప్పుడొక చిన్నమాటయే చాలియుండును; ఒకమాఱు కొంచెము మందలింపు చాలియుండును; ఒకసమయమున నొకతిట్టుచాలియుండును; వీనిలోనేనివలనను బ్రయోజనములేక శిశువు చేసిన నేరమునే మరలఁ జేసినప్పుడు మాత్రమే యొకదెబ్బ కావలసియుండును. చేసిన నేరము బుద్ధిపూర్వము గాక ప్రమాదజనిత మయినపక్షమున దండింపనే కూడదు. బిడ్డల స్వభావమునుబట్టి కూడ దండనము వేఱువేఱువిధముగా నుండవలెను. సాధుస్వభావము గల వారికి మంచిమాటలే చాలును; దుష్టస్వభావము గలవారికి కొంచెము కఠినముగా ప్రవర్తింపవలసియుండును. నేరముల స్వభావమును బట్టియు దండనము మాఱుచుండవలెను. బంతితో సోదరునిఁ గొట్టినయెడల బంతిని లాగుకొనుటయే శిక్ష; అజాగ్రత్తవలన నొక వస్తువును పోఁగొట్టుకొన్నయెడల, మరల దానిని కొని యియ్యకుండుటయే శిక్ష; ఇంకొకరివస్తువును పాడుచేసినయెడల, వానివస్తువు నొరుల కిప్పించుటయే శిక్ష; పిల్లలొండొరులతో కలహమాడినయెడల, మరలఁ గలసి యాడుకొనకుండ దూరముగా తొలఁగించుటయే శిక్ష. అతిక్రూరతవలనను, అతిప్రేమమువలననుకూడ బిడ్డలు చెడుదురుగాన దండించుటలోను దయచూపుటలోను హద్దుమీఱకుండవలెను. బిడ్డలను పలుమాఱు దూషించుచుండను గూడదు; భూషించుచుండనుగూడదు. ప్రతి స్వల్పవిషయమునకును తిట్టుచున్నను మెచ్చుకొనుచున్నను వాని విలువ తగ్గిపోవును. అట్లని బిడ్డలెంతటి శ్లాఘాపాత్రమయినపనిచేసినను

మెచ్చుకొనఁగూడదని నాయభిప్రాయముకాదు. బిడ్డలేదియైనను మెచ్చఁదగిన విశేషకార్యమును జేసినప్పుడు మాత్రమే విశేషాదరమునుజూపి శ్లాఘింపవలెను. అట్టివంటిసమయములలో జననియొక్కసారి కౌఁగలించుకొన్నను ముద్దు పెట్టుకొన్నను సత్కార్యాచరణమందది బిడ్డలకెంతో యుత్సాహకరముగాను సంతోషదాయకముగాను ఉండును. ఒకసుప్రసిద్ధుఁడగున చిత్రకారుఁడు తనతల్లిముద్దే తన్నంతవానిఁగాఁ జేసెనని వ్రాసియున్నాఁడు. చదువు మొదలగునవానియందు విశేషపరిశ్రమమును చాతుర్యమును జూపిన పక్షమున బిడ్డలకు బొమ్మలు పుస్తకములు మొదలగునవి బహుమానము జేయుట మంచిదిగాని మధురాహారములు, ఫలములు, రొక్కము ఇచ్చుట యంత మంచిది కాదు. లడ్డువలు మొదలగునవి తఱుచుగా నిచ్చుచు వచ్చినచో బిడ్డలు తిండిపోతులగుటయేకాక యారోగ్యహీనులుసహిత మగుదురు.

ఎవ్వరియందును బక్షపాతము చూపక యందఱిని సమానముగాఁ జూచుచు తల్లి బిడ్డలకు న్యాయవర్తనము నేర్పవలెను. తమవస్తువులితరులు తీసికొన్నప్పుడు తమ కెంత దుఃఖము కలుగునో యట్లే యితరుల వస్తువులు తాముతీసికొన్నప్పుడు వారికిని నంతె దుఃఖముకలుగునని బోధించి బిడ్డ లితరులవస్తువుల కాసింపకుండునట్లు చేయవలయును. బిడ్డ లొండొరులపై దయచూపునట్లును, స్వప్రయోజనపరత్వమును విడుచునట్లును జేసి శైశవమునందే పరోపకారబుద్ధిని బుట్టింపవలెను.

మూఢస్త్రీలలోఁ గలదుర్గుణ మొక్కటి యీసందర్భమునఁ జెప్పవలసియున్నది. కొందఱు వేడుకకొఱకు బిడ్డలకు తిట్లు నేర్పి, వారిచే నితరులను దిట్టించి యానందింతురు. ఇదియెంతయు దూష్యమయిన పని. బిడ్డలకు అమ్మను తిట్టు, నాయనను కొట్టు, అని బుద్ధులు నేర్పు తండ్రియు తల్లియు తాము వహించిన యీపవిత్రనామముల కగౌరవము

తెచ్చువారని వేఱె చెప్పవలయునా? యోగ్యులయిన తల్లిదండ్రు లెప్పుడును మోటుమాట తమనోట వెడలనియ్యరాదు; నోటినుండి పరుషోక్తి వెడలినచో బిడ్డలను మందలించుచు, ఒండొరులను తిట్టుకొన కుండునట్లు చేయుచు, వారాటలయందుసహితము మృదుత్వముతప్పిన మాటలాడుకొనకుండునట్లు చేయవలెను.

తన బిడ్డలను జ్ఞానవంతులుగాఁ జేయుట తల్లియొక్క మూఁడవ ధర్మము. తల్లి విద్యావతియైనఁగాని బిడ్డలను విద్యావంతులనుగాఁ చేయఁజాలదుగదా. మంచితల్లిబిడ్డలయుగ్గుపాలననుండియు సమస్తవిషయ ములలోను జ్ఞానమును గఱపుచుండును. బిడ్డల శ్రేయస్సు గోరినతల్లి యీశ్వరభక్తియు పాపభీతియు మొదటినుండియు వారికిఁ గలిగించు చుండును. బిడ్డలను చనుబాలతోఁగూడ భగవద్గుణామృతమును త్రా గింపవలెనని యొకానొకరు వ్రాసియున్నారు. బాలురకు విద్యకూడదను వారు లేక పోయినను బాలికలకువిశేషవిద్యయక్కఱ లేదనువా రిప్పటి కిని విద్యాధికులలోనే కొంద ఱందందుఁ గానఁబడుచున్నారు. విద్యాగం ధము లేనివారికిఁ బుట్టి వారిచేఁ బెంపఁబడినవారి కెంతచదువుకొన్నను చిన్ననాఁటి వాసన బొత్తిగా పోనేరదు. పురుషులకువలెనే స్త్రీలకును విద్య సర్వశుభప్రదమనుట నిర్వివాదాంశము గనుక స్త్రీలకు విద్యయా వశ్యకమని యిచ్చటఁ జర్చింపవలసిన పనిలేదు. బాలురకువలెనే బాలి కలకును విద్య సమానముగాఁ జెప్పింపవలెను. బాలునికి విద్య నేర్పుట వలన విద్యాసంపన్నుఁ డొక్కఁడే కలుగుననియు బాలికకు విద్య నేర్పుట వలన విద్యాసంపన్నమైన కుటుంబము కలుగుననియు నొకబుద్ధిమంతుడు నుడివి యున్నాఁడు. ఒకవిధమునఁ జూడఁగా పురుషుల విద్యకంటె స్త్రీలవిద్యయే యెక్కువ యుపయోగకరమైనట్లు కనఁబడుచున్నది. విద్యాభావమువలననే మనలోని స్త్రీ లిప్పుడు శిశువులను చక్కఁగా పెంచఁజాలకయు, సమయానుగుణముగా భర్తలకు హితము చెప్ప నేరక

ము, సద్భావయుములయందు కాలముపుచ్చఁ జేతఁగాకయు, జగడ ములలోను పరనిందా కథలలోను పనికిమాలిన యుపవాసములతోను, నోములతోను, వ్రతములలోను, మూఢవిశ్వాసములతోను కాలము గడపుచున్నారని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. స్త్రీలు విద్యావతు లయినచో నీదోసము లన్నియు తొలఁగి దేశము బాగుపడుననుటకు సందేహము లేదు.

గృహమునకు తల్లినే రాణియనియు, అందుచేత నామె సాధ్యమైనంత యధిక విద్యావతిగా నుండవలె ననియు, ఈవఱకే చెప్పియున్నాను. లోకములో నధికవిద్యావతులైన తల్లులుమాత్రమే యుత్తమ మాతలగుదురు. విద్యాగంధము లేనిమూఢురా లెట్లు గృహమునకు రాణియయి కుటుంబపరిపాలనము చేయఁగలుగును? శిశుపరిపాలనము ప్రజాపరిపాలనముకంటె సులభ మయినపనికాదు. తల్లి శిశువులయొక్క గుణశక్తి సామర్థ్యములను గ్రహించి, వారిలో నేది ప్రబలమో యేది దుర్బలమో, వారి యాధిక్యము లేవో న్యూనతలేవో, వారి కేవిషయ మున సాయముకావలెనో యే విషయమున అసహాయకార్యనిర్వాహక శక్తిగలదో, తెలిసి తగినట్లు నడపుట విద్యావతికేఁగాక యితరులకు సాధ్యమగునా? సన్మాన సాధుస్వభావముకలదయ్యును దృఢచిత్తతకలది గానుండవలెను, వాఙ్మాధుర్యమును మృదువర్తనమునుదయార్ద్రహృద యమును గలదయి బిడ్డలమనస్సులను దనవంక కాకర్షింప శక్తికలదిగా నుండవలెను; ధర్మమును సరిగా గ్రహించి యోర్పుతో ననుసరించు నదిగానుండవలెను; తా నెప్పుడు లోఁబడవలెనో యెప్పుడు ప్రతిఘటింప వలెనో, ఎప్పుడు పట్టు విడువవలెనో యెప్పుడు బిగింపవలెనో యెఱిఁగిన దయి తాను నేర్పుటలోను నేర్చుకొనుటలోను శ్రద్ధకలదయి యుండ వలెను, త్వరపడక కార్యాంశమును చక్కఁగా నాలోచింపఁగలదిగాను, సునిశ్చితమయిన కార్యమును యుక్తసమయమున నేర్పుతో నడపఁ గలదిగాను, కోపము నడఁచుకొని నిశ్చలచిత్తతఁ గలదిగాను, ఉండ

వలెను, బిడ్డల యాటలలో తానును శ్రద్ధ చూపుచు, ఆటలలోనే వినోదకరముగా పాటను నేర్పుచు, పాటను వారికి హృదయాకర్షకముగా! జేయవలెను; కసరక బిడ్డలు చెప్పినదానినెల్ల నత్యాదరముతో విని తగిన యాలోచన చెప్పుచు, వారిని మంచికిఁ బ్రోత్సాహపఱుచుచు, పరోపకారబుద్ధి కలవారగునట్లు చేయవలెను, తనము దట బిడ్డలు తమమనస్సులను స్వేచ్ఛముగా విప్పి చెప్పునట్లు దయతో వర్తించి వారి విశ్వాసమునకు పాత్రురాలు కావలెను: బిడ్డలు తనయందు పరిపూర్ణవిశ్వాస ముంచునట్లు నేర్పి, తాను వారి విశ్వాసమున కర్హురాలగునట్లుగా వర్తింపవలెను. సమస్తవిషయములలోను బిడ్డలగౌరవమునువలెనే వారియనురాగమును సమాకర్షింపవలెను, అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా బిడ్డలయం దవ్యాజప్రేమను జూపుచుండవలెను. ప్రేమయే సమస్తమును పవిత్రముచేసి, సమస్తవిషయములలోను విజయము కలిగించునది. తల్లియొక్క ప్రేమయే పిల్లలను సదాసుఖవంతులనుగాఁ జేయునది.

GRACE DARLING

గ్రేస్ డార్లింగు కన్య.

తీవ్రప్రభంజనము క్రూరముగా వీచుచు తరంగములు తాళ ప్రమాణములుగా లేచుచు నల్లకల్లోలముగానున్న సముద్రమునకంటె నధికభయంకర మయినది వేఱొకటి యేదియు లోకములోఁ గను పట్టదు. మహావాత్యాలు విజృంభించి సముద్రతరంగముల నాకాశపథ మున కెగయించుచుండఁగా, కాలమేఘములు కాఱుక్రమ్ముకొని సూర్యరశ్మి నడఁచి యుఱుములతోను మెఱుములతోను సంతతధారగా జడివాన కురియుచుండఁగా, దారునిర్మితనగరములవ లెనొప్పు మహానౌ కలు సహితము స్వవశములు గాక ప్రపంచమారుతాధీనములై పూరి పుడకలవలె మహార్ణవమధ్యమున నిటునటు సంచలించుచుండఁగా బాల్యావస్థనుండియు సముద్రయాత్రలయందు దాటితేటి గానివానల కలవాటుపడి మొడలుగడప సమర్థులయిన ప్రౌఢనావికులును సము ద్రముపయి నడుగిడ భయపడుచుండఁగా, అట్టివంటి సంక్షోభసమయ మునం దల్పవయస్కురాలయిన యొకయబల స్వప్రాణములను సరకు గొనక పరప్రాణరక్షణార్థమయి యొకచిన్న పడవలో నెక్కి సముద్ర సంచారమునకు వెడల సాహసించెననుట యనేకుల కూహింపను విశ్వ సింపను రాని యత్యద్భుతకథగాఁ దోఁపవచ్చును. అయినను గ్రేస్ డార్లింగనెడుకన్యకామణి యొకతె నిజముగానే యిట్టి ఘనకార్య మును నిర్వహించినది.

మనకథానాయికయైన గ్రేస్ డార్లింగు 1815 వ సంవత్సరము నవంబరు నెల 24వ తేదీని జననమొందినది. ఆమె తండ్రిపేరు విల్లి యమ్ డార్లింగు. ఆమె యాతని కేడవబిడ్డ. అప్పఁడింగ్లండుదేశములోని నార్తంబ్రియా మండలమునకు తూర్పువైపుననున్న సముద్రమునందలి

పారన్ ద్వీపములలో నొక దైన "లాంగ్ స్టోన్" ద్వీపమునందుఁ గట్టబడిన దీపగృహమునకు రక్షకుఁడుగానుండెను. దీని జదువువారికిఁ గొందఱికి దీపగృహమన నేమో తెలిసియుండక పోవచ్చును. సముద్రమునందు నోడలు నడుపువారికి రేవుస్థలము లేవో, తాము తప్పించుకొని దూరముగా బోవలసిన యపాయస్థలము లేవో, తెలుపుటకయి సముద్రతీరపట్టణములయందును ద్వీపములయందును స్తంభములవలె రాతితో మహోన్నతముగానిర్మింపఁబడి, శిఖరములందుసముద్రముపైని బహుదూరమువఱకును గనబడునట్లుగాదీపములు పెట్టఁబడు యుద్ధపు కోటలవలెఁ గట్టఁబడిన గోపురములుదీపగృహము లనఁబడును. చెన్నపట్టణము కాకినాడమొదలయిన రేవుస్థలములకు బోవఁ దటస్థపడిన వారిదీపగృహములనుజూచియుండవచ్చును. దీపగృహముయొక్క స్వరూపమిూప్రక్కపటమునఁ జూపఁబడియున్నది—

ఈఫారన్ ద్వీపములు నిర్మానుష్యము లయిన వంధ్యప్రదేశములు ఇవి శిలామయములై చెట్టుచేమలు లేనివిగానున్నవి. ఈప్రాంతమునందలిసముద్రము మిక్కిలి యపాయకర మయినది. సముద్రమిక్కడ సర్వదా తరంగాకులమయి, పోటువేళ సంఖ్యయం దిరువదింటికంటె నెక్కువగా నుండెడి యీద్వీపముల నడుమను వడిగాఁ బాఱుచుండెడిప్రవాహములు కలదయి యున్నది. అనేక నౌకలిచ్చటమునిఁగి పోవుచు వచ్చినవి. నూటయేబది సంవత్సరములకుమునుపు నలువద ఫిరంగులుగల డచ్చివారియోడ యొక్కటి యీదీవులలోఁ జిక్కుకొని నావికజనసహితముగా నడుగంటి నశించినది. 1782 వ సంవత్సమున దమెరికాఖండమునుండి తిరిగి వచ్చుచుండిన వర్తకులయోడయొక్కటి యిక్కడ ఖండఖండములుగా పగిలిపోయెను. 1823 వ సంవత్సరము జనవరి ఫిబ్రవరి నెలలో నాలుగైదోడ లీసమీపమున సముద్రముపాలైనవి. ఇట్టి యపాయములనుబట్టి యిచ్చటిదీపగృహము మిక్కిలి ముఖ్య

మయిన దయినందున; దానికి పాలకుఁడుగానుండువాఁడు సమర్థుఁడును బుద్ధి కుశలతయు జాగరూకతయుఁ గలవాఁడును నయియుండవలసియుండెను. అట్టి యోగ్యతలన్నియుఁ గలవాఁడగుటచేతవిల్లియమ్ డార్లింగు దీనికి రక్షకుఁడుగా నియమింపఁబడెను. ఇతఁడు స్వకృత్యనిర్వాహణమునందు నిపుణుఁడును జాగరూకుఁడయి యుండుటయే కాక యవకాశము చేసికొని తనబిడ్డల విద్యాబుద్ధుల విషయమునను శ్రద్ధాళువయి పాటుపడుచుండెను. అందుచేత నీతనిబిడ్డ లందఱును సామాన్యముగా విద్యావంతులయి యుండిరి. మనకథానాయికయైన గ్రేస్ డార్లింగు సదా శాంతస్వభావమును ముఖవికాసమును గలదయి మితభాషిణియు పరోపకారశీలయు నయియుండెను; ఆమె మిక్కిలి సూక్ష్మబుద్ధిగలదయి చక్కగా వ్రాయుటకును చదువుటకును నేర్చినది; ఆమె యావఱ కెన్నఁడును పడవను నడపుటలో తండ్రికి సాయముచేయ నలవాటుపడి యుండినదికాదు. గృహకృత్యములన్నియు నీమెతల్లియే చక్కపెట్టుచుండెడిది. ఇట్లుండఁగా నీమె నాకస్మికముగా లోకప్రసిద్ధురాలినిగాఁ జేసినవృత్తము 1838 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెల యేడవ తేదిని జరుగుట తటస్థించెను. అప్పటి కామెప్రాయ మిరువదిరెండు సంవత్సరములు.

1838 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెల 5వ తేదిసాయంకాలము "ఫోర్ ఫార్ షైర్" అనుపేరుగల నౌక హాల్ నగరమునువిడిచి బైలుదేఱెను. 'జాన్ హంబుల్' అనునతఁడు దానికి నాయకుఁడుగా నుండెను. ఆపొగయోడయందు విశేషముగా విలువగల వాణిజ్యపుసరకులును గదులు పుచ్చుకొన్నట్టియు పయినున్నట్టియు పథికులును నుండిరి. గదులలోనున్నవా రిరువదియిద్దఱును పయినున్నవారు పందొమ్మండ్రును పథికులు నలువది యొక్కరును, ఓడనాయకుఁడును భార్యయు నిరువురును, నావికులును యంత్రకారులును బొగ్గువేయువారును గలిసి

యిరువందు్రను, అందఱును జేరి యప్పుడాయోడలో నఱువదిమ్మిగురు జనులుండిరి. రెండుసంవత్సరముల క్రిందట నేకట్టఁబడిన దగుటచేతనోడ క్రొత్తదేకాని దాని యావిరి నీటికొానలును యంత్రములునుమాత్రము మంచిస్థితిలో నుండ లేవు. గురువారమునాఁటిరాత్రి యావిరినీటియినుప బానలనుండి నీరుకాఱ నారంభించెను; గొట్టములలో నీరెక్కించి యెంతప్రయాసపడినను, నీరందునిలువ లేదు. నాటిరాత్రి 12 గంటల లోపలనే గాలి యధికముగను సముద్రమెంతో యుప్పొంగుచు లేచెను; 12గం టలగునప్పటి కది గొప్పగాలివాన యయ్యెను. ఆవిరినీటిబానలలోని నీరు కాఱిపోవుచుండఁగా యంత్రము పనిచేయక నిలిచిపోయి చక్రము లాడుట మాని వేసినందున ఓడ కర్ణధారునికి వశముగాక ప్రవాహమును గాలియు నీడ్చినట్లెల్లఁ బోవఁ దొడఁగెను. ఓడలోనుండిన యాత్రికుల యంతరంగములు భయాకులములయినందున నెల్లవారును దిగ్భ్రమ నొంది ప్రాణములమీఁదియాశ వదలుకొని గొల్లున గోలపెట్ట మొదలు పెట్టిరి. ధూమనౌక గట్టువంకఁ గొట్టుకొనిపోవుచున్నట్టు పొడకట్టినం దున నోడనాయకుఁడు మనసు చెదరనీయక ధైర్యమవలంభించి తెర చాప లెత్తించి మరలింపఁ బనిచేసెనుగానియాతనికృషివిఫలమయ్యెను. ప్రవాహము దక్షిణపువైపునకు బలముగాఁబాఱుచున్నందున నిరాధార మైన యాయోడ దానిలోఁబడి కొట్టుకొనిపోయితుదకు విఱిగెడిభంగ ములలోఁబడెను. ఫారన్ ద్వీపములలోని దీపగృహముయొక్క వెలుతు రెదుట స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచుండెను. అందుచేతఁ దా మప్పు డున్న స్థలమీదో యెంత యపాయకరమైనదో యెల్లవారికిని దెల్లమయ్యెను. ఓడనాయకుఁడైన హంబుల్ దొర యోడ నాద్వీపముల నడిమికినడప వలెనని కడప్రయత్న మొకటిచేసి చూచెనుగాని దానివలననుప్రయోజనము లేకపోయెను. తెల్లవాఱుజాముననాలుగుగంటలవేళభాగ్యహీన మైన యాయోడయొక్క ముందుభాగ మొకకొండమీఁదఁ దగులు

కొనఁగా వెనుకటిభాగ మలలచేఁకున వెనుకకును ముందుకునునూఁగు నాడుచుండెను. ఈసమయమునందు స్వప్రయోజనపరులైన నావికులు కొందఱాత్మరక్షణార్థము యోడకు వ్రేలగట్టియున్న పడవ నొక దానిని క్రిందికిదింపి దానిలో నెక్కి తప్పించుకొని తొలఁగిపోయిరి. ఓడను నేర్పుతో నడపి యాపత్సమయమునందు యాత్రికులప్రాణములు కాపాడ వలసినవారయిన నావికులు తమ్ము నమ్మి యాత్ర వెడలివచ్చినయసహా యులగు పథికులను సముద్రమధ్యమున నోటియోడలో దిగవిడిచి తమ దేహములను నిలుపుకొనుటకయి పాఱిపోవుటయవమానకరమైనను లోకములో నెవరిప్రాణములు వారికి తీపియగుట భావించి వారి నిప్పు డంతగా నిందింపవలసిన పనిలేదు. వారు పడవను దింపుచప్పుడు చెవిని బడఁగానే గదిలోనున్న 'హాత్వ్ఞరి చైచ్' యనుపాంథుఁడొకఁడు వేవేగ లేచి వస్త్రములు వేసికొనివచ్చి వెడలిపోవుచున్న యాపడవలో నెగ్గో దుమికెను. గదులలోనుండిన పథికులలో బ్రతికి బయలఁబడినవాఁడితఁ డొక్కఁడే. అతనినిజూచి యాతని పినతండ్రియు పినతల్లియు నాతని వెంట బైలు వెడలివచ్చి పడవలోఁ బడవలెనని దుమికిరిగాని గుఱితప్పి నందున సముద్రములోఁబడి యాతని కన్నుల యెదుటనే యథోగగె లైరి! ఓడలోఁ బడియున్న పాంథులయొక్క దురవస్థ యిట్టిదట్టిదని వర్ణించుటకు భాషచాలదు. స్త్రీలయొక్కయు శిశువులయొక్కయు రోదనములును ప్రార్థనములును భంగములయొక్కయు ప్రభంజనముల యొక్కయు ధ్వనులతోఁగలిసి మిన్నుముట్టుచుండెను. ఇటువంటి వ్యాకులసమయములో మహాతరంగ మొకటివచ్చి యమాంతముగా నోడ నంతను బైకెత్తియాకొండమీఁదనురువడితోఁగూలవేసెను. ఆ దెబ్బతో నోడ నడిమికి రెండువ్రక్కలుకాఁగా వెనుకటిభాగము విశేషజనముతో మునిఁగి యడుగంటియదృశ్యమయ్యెను. గదులన్నియు నీభాగములోనే యుండెను. ఓడనాయకుఁడును భార్యయు నిందే యుండి మడిసిరి.

చాపకోయ్యలును యంత్రములును చక్రములును గల ముందు భాగ మింకను కొండలలో చిక్కుకొని నిలిచియుండెను. ఈహతశేష పోతము నంటిపట్టుకొని నిరాశులయిన జీవులు తొమ్మండ్రుగురు ప్రాణములు చిక్కబట్టుకొని నిలిచియుండిరి. వీరిలో నైదుగురు పాంథులు, నలుగురు నావికులు. ఆపాంథబృందములో సారా డాసన్ అను పేరు గల సుందరియు నొకతె యుండెను. ఆమె తన యిరువురు బిడ్డలను రెండుచేతులలోను బట్టుకొని ఱొమ్మున కదుముకొని యుండెను. సాయము వచ్చునప్పటి కామె దేహములో ప్రాణము గాలిలోనిదీపమువలె సంచలించుచు నిలిచియుండెను గాని చేతులలోని బిడ్డలిరువురును శవములై బిఱ్ఱబిగిసికొనియుండిరి. బొందిలో ప్రాణమున్నంతవఱకాశ వదలిపోదు. గనుక, ఆపన్నులైన యీతొమ్మండ్రును నాత్మరక్షణాశ నూతగొని ప్రాణము లఱచేతబట్టుకొనియుండిరి. పయి నింకను ప్రచండవాయువులు వీచుచుండెను, గాలివాన కొంచెమైన తగ్గనట్లుండెను; సముద్రము హాత్రము భయంకరమగుచు యింకను మహోన్నతముగా లేచుచునే యుండెను. ఇంతలో ప్రభాతమయి వెలువంకలు కనబడ నారంభింపగా, ఏదిక్కునుండియు సాయమువచ్చుట యసాధ్యమని తోచినందున మందభాగ్యులైన యీహతశేషులకావఱకున్నయల్పాశ క్షీణించి యడుగంటు కొచ్చెను. అయినను వారెప్పుడును నెదురు చూడజాలని యొకదిక్కునుండి వారికప్పుడుసాయముతా సంసిద్ధమై యుండెను. ముఖ్యముగా నొక బీదబాలికయొక్క నిరుపమానధైర్య సాహసములచేత వారికి మరణోపద్రవమునుండివిముక్తి గలుగవలసి నట్లుగా నేర్పడియుండెను. విపన్నులైన యీపాంథులయొక్క యార్తనాదములు తెల్లవాఱుజామున గ్రేస్ డార్లింగుకన్యయొక్క చెవినిబడగా నామె వెంటనేపోయి తండ్రిని మేలుకొలిపెను. అయినను గాఢాంధకార బంధురముగా నుండిన యాసమయమే విధమైన తోడ్పాటుచేయు

టకును ననాథ్యమైనదిగా నుండెను. కాఁబట్టి వారు కొంతసేపు వేచి యుండి ప్రభాతమగుచున్నప్పు డార్తనాదమువచ్చినదిక్కునకు చూడ్కి నిగిడించి చూడఁగా; పగిలిపోయిన యోడభాగ మొకటి వారికంటఁ బడెను. వారు భూరదర్శనము గొని నిపుణముగాఁ బరీక్షింపఁగా వారి కాభగ్నపోతమునం దింకను బ్రాణములతో నున్నవారు కొందఱున్నట్టు గోచరమయ్యెను. ఇఁక వారిని రక్షించుమార్గ మెట్లు? గాలికొంచెము తగ్గిన ట్లున్నను సముద్రమింకను మహాతరంగాకులమయి యతిభయంకరముగానే యుండెను. ఆదినము మఱింత ప్రొద్దెక్కినతరువాత పగఫూఁట 'స్మెడిల్' అను పెద్దమనుష్యుఁ డయిదుపౌనుల (75 రూపాయల) నిచ్చెదనని చాటి ప్రార్థించి తీరమునుండి కొందఱు చేఁపలవాడ్రను సాయముగంప సర్వప్రయత్నములు చేసినను, సముద్రతరంగములను లక్ష్యము చేయక చిన్నదోనెలలో నెక్కి సదా చేఁపలవలె నీటిలోఁబడి మునిఁగి తేలుచుకొట్టుకొనుచుండెడుచేఁపలవాండ్రు సహితమెవ్వరును ధనాశచేతనైనను పడవలోఁ బోవఁ దెగింపలేనప్పు డప్పటి సముద్రపుస్థితి యెట్లుండెనో యితరు లట్టిపనికిఁ బూనుకొనుట యెంత ప్రాణాపాయకరమో సులభముగా నూహించి తెలిసికొనవచ్చును. ఇటువంటి ప్రతిబంధములను పరిగణింపక యిట్టియపాయసమయమున దోక చిన్నపడవలో సముద్రముపై వెడలసాహసించుట సముద్రయా కుశలులైన ప్రౌఢనావికులకు సహితము ప్రశస్తావహమని చెప్పవలసి యున్నప్పుడు ముగ్ధయైన యొక్కయబలయే యట్టి సాహసికకార్యమున కడుగిడినచోఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది? సముద్ర సంక్షోభము జూచి తెగువచేయుటకు మొట్టమొదట డార్లింగుదొర యించుక సంశయించెనట గాని తనకొమారితముందడుగిడఁగానే యతఁడును ప్రయాణమునకు సంసిద్ధుఁడయ్యెను. తల్లియొక్కతోడ్పాటుతో పడవయొకఁ నీటిలోనికిఁ ద్రోయబడఁగానే కూఁతురును దండ్రియు చెఱియొక

తెడ్డును చేతఁబట్టుకొని దానిలోనికి దుమికిరి. డార్లింగ్ కన్య యా వఱకెన్నఁడును తెడ్డు చేతఁబూని పడవనడపి యెఱిఁగినదికాదని చదు వరుల కీసందర్భమునఁ దెలుపవలసియున్నది. ఏది యెట్లున్నను లోపల నెల్లఁ దానయయి యుత్తరచింతల నెల్ల మఱపించిన యామెయొక్క దృఢమైన యాత్మరక్షణపలాయత్తచిత్తమే యామె మృదుహస్తముల కసాధారణబలమును గలిగించి క్షుబ్ధసముద్రముమీఁద పడవను గడప సామర్థ్యము నొసఁగెను. వారిట్లు తెడ్లు వేసుకొని కర్కశతరంగములతో లేచుచు క్రుంగుచు పడవ నడుపుకొనుచుఁబోయి యెన్నియో కష్టములు గడచి కొంతసేపటికి కెట్లో పగిలినయోడ యున్నకొండనుసమీపించిరి. కాని వారికన్నుల కప్పుడు ముందు గడచిన కష్టము లన్నిటికంటెను గొప్పదైన కష్టమొకటి యనివార్యముగాఁ గానిపించెను. ఓడతోనున్న వారిని రక్షించుటకయి తాము ముందుగా కొండమీఁద దిగవలెను. తా మెక్కివచ్చిన పడవను పగులకుండ కాపాడవలెను. అయలలతాఁ కున కొండకు తగిలినపక్షమున తమ పడవ ముక్కముక్క లగుననుట నిశ్చయము. పడవగలిగినపక్షమునఁ దామావిపన్నులను రక్షింపలేక పోవుటయేకాక తాము నందు చిక్కుకొని చిక్కుపడవలసినవారగు దురు. ఇవ్వంటిస్థితిలో నపాయకరమును సాహసికమునైన యొక యుపాయముచేత పడవ కొండదగ్గరకుఁబెట్టి తండ్రి యందులోనుండి కొండమీఁదికి దుముకగానే కూఁతురు తెడ్లువేసి పడవనుమహావేగ ముతో వెనుకకు లోఁతు నీటిలోనికి నడపి తన నేర్పుచేతపడవయచ్చ ట తేలి యాడుచుండునట్లు చేసెను. ఇట్లు శ్రమపడి తండ్రిబిడ్డలెంతో కష్టముమీఁద నోడపైనున్న తొమ్మండ్రను తమపడవలో నెక్కించు కొని సురక్షితముగాఁ గొనివచ్చి వారిని తమ దీపగృహమునఁ జేర్చిరి. డార్లింగుకన్య యావిపన్నుల ప్రాణములను రక్షించుటయం దెంత దయచూపినదో తరువాత సహిత మంతదయచూపి యాఁడహో

రాత్రములు సదా వారిని కని పెట్టుకొనియుండి, వారికిఁ గావలసిన వాని నెల్లసమకూర్చి, వారిమనోవేదనలను చాలవఱకు శాంతపఱిచెను. ఆదంపతులును కౌమారియు నా యాపన్నులయెడలఁ జూపిన యాదర మింతంతయని చెప్పశక్యముకాదు. డార్లింగుకన్య తన పఱపును బిడ్డలను గోలుపోయి విలపించుచున్న డాసన్ దొరసానికిచ్చి తా నొక కటికి బల్లమీఁద పరుండెను. తీరమునుండి యాయాపన్నులను రక్షించుటకయి తరువాత వచ్చిన పడవలోనివారుకూడ సముద్రముయొక్క క్రౌర్యమునుబట్టి యచ్చటనే నిలువవలసినవారయినందున డార్లింగు కుటుంబమున కప్పుడతిథు లిరువదియైదివఱకు నయిరి.

ఘనకార్యము నెంతతక్కువవంశమువారుచేసినను ప్రజలహృదయముల నది యాకర్షింపకమానదు. నిర్జనమైన యప్రసిద్ధమైన యొక దీవియందున్న దీపగృహమునకు నాయకుఁడుగా నుండినవాఁ డుత్తమ వంశసంజాతుఁడనుచు విత్తోపేతుఁడనుచు నయియుండుట సాధారణముగా సంభవింపదు; అట్టివానికూఁతురు పేరులేని పేదది యయియుండునని వేరుగఁ జెప్పవలసిన పనిలేదు. కీర్తిగౌరవములు చేసిన ఘనకార్యములనుబట్టి వచ్చును గాని పుట్టుకనుబట్టియుస్థితినిబట్టియురావు. కాఁబట్టి యెంతహీనస్థితియందున్న వారయినను స్వశక్త్యనుసారముగా శ్లాఘ్య కార్యములను నిర్వహింపఁ బ్రయత్నింపవలెను. డార్లింగు కన్యయొక్క యీవృత్తాంతము జలమధ్యమునఁ జేయబడినదయినను వెంటనే జన మధ్యమున వ్యాపించెను. ఈమహాకార్యమునొకటితరువాత నొకటిగా వృత్తాంత పత్రికలెల్లను బ్రకటించియీకన్యకారత్నముయొక్క ధైర్య కారుణ్యములను సహస్రముఖముల శ్లాఘాపూర్వకముగా ఘోషింపఁ జొచ్చెను. ధనికులనక దరిద్రులనక పండితులనక పామరులనక వృద్ధులనక బాలురనక స్త్రీలనక పురుషులనక గొప్పవారనక కొలఁదివారనక యెల్లవారినోళ్ళలోను గొంతకాల మీమెపేరే యుండెను. ఆమెను

జూచుటకు నెల్లవారును కుతూహలపడుచుండిరి. పలువురు పనికట్టు కొనివచ్చి యామెను సందర్శించి పోవుచువచ్చిరి. ఇట్లామెను దర్శింప నపేక్షించువారు సామాన్యజనులు మాత్రమే కాక ప్రభువులలోను బలువు రుండిరి. అనేకు లామెను శ్లాఘించుచు లేఖలు వ్రాసిసర్వస్థలములనుండియు ధనాధికములైనబహుమానములనుబంపుచుండిరి. నార్తంబరులాండుప్రభువును ప్రభ్వియు నామెను తండ్రిని తమ దుర్గమునకుం బిలిపించి యాదరించి యామెకు బంగారు గడియారమును బహుమానమొనర్చిరి. తన్నైవర్తైనను గొప్పవారు చూడవచ్చినప్పు డామె యాగడియారమును ధరించి సంతోషముతోఁ గాన్పించుచు వచ్చెడిది. ఇట్లొక్కొక్కరుగా నంపిన పారితోషికములు గాక యొకసంఘము చేరి యామె యుపయోగము నిమిత్తము చందాలుపట్టికను బ్రచురించి నప్పుడు 700 పౌనులు (10,500ల రూపాయలు) చందాలు పడినవి. ఇట్లామె పొగడ్త లెల్లయెడలను మిన్ను ముట్టుచుండినప్పుడు, నాటకసంఘములవా రనేకు లామెచేసిన యీ ఘనకార్యమును నాటకరూపమున రచించి ప్రయోగించుట కుద్యోగించిరి. అట్టి నాటకమును నేత్రోత్సవముగా నెప్పుడు చూతుమాయని జనులును నాత్రపడుచుండిరి. నాటకశాలాధికారులు కొందఱు తాము నాటకమునుప్రదర్శించునప్పుడు నాటకరంగమునకు వచ్చి కొంచెముసేపొక్కపడవలోఁగూరుచుండినపక్షమున నెంతో సొమ్మిచ్చెదమని యామెరాకను మహోత్సుకతతోఁ బ్రార్థించిరి. ఇచ్చెదమన్న విత్తపుమొత్తములెంతచిత్తాకర్షకములుగా నున్నను, చేసిన ప్రార్థనలెంత యవిలంఘనీయములుగాఁ గానఁబడిన, ఆమె స్తోత్రపాఠములయం దెంతమాత్రమును నిష్టము లేనిదయి మానినీజనాలంకారమైననీతిని వహించి వారిప్రార్థనలనెల్లను తృణప్రాయముగా నిరాకరించెను. స్వభావముచేత నేయామెయత్యంత వినమ్రయు లజ్జాశీలయు నయిస్తోత్రప్రియురాలు గాకుండెను. ఎంద

యెన్నివిధముల నామెను స్తుతిపాఠములతో శ్లాఘించినను, మనస్సులో గర్వపడుటగాని యాత్మస్తుతి చేసికొనుటగాని తాను జేసినకార్యము గొప్పదని భావించుటగాని యామెకుమాత్ర మెప్పుడును సరిపడినదిగా నుండలేదు. అనంతర మామె తల్లిదండ్రులతో మూఁడుసంవత్సరములు సుఖముగా కాలము గడపెను. ఈకాలములో నెందఱో యామెను వివాహమాడవలెనన్న యిచ్ఛను దెలిపిరిగాని తల్లిదండ్రులుసజీవులై యున్నంతవఱకును దాను వారిని విడువనొల్లనని యామెవారిప్రార్థనల నన్నిటిని నిరాకరించెను.

ఈలోకములో మంచివస్తువు చిరకాలముండదని పెద్దలు చెప్పుదురు. సుకృతీగతాయువన్న లోలోకోక్తి మనము పలుమాఱు విన్నదే కదా. 1841వ సంవత్సరాంతమున నామెకు క్షయరోగ చిహ్నములు కనఁబడెను. అవి యామెకంతకు ప్రబలితల్లిదండ్రులకును బంధువులకును మిత్రవర్గమునకును మిగుల దుఃఖమును గలిగించెను. ఈమె నెంతటి ఘనవైద్యులచేత నెన్నియోకత్నలు చేయించినను గుణ మగపడలేదు. మరణమునకు ముం దామె స్వబంధువుల నెల్లఁ దనయొద్దకు రప్పించుకొని తన నామస్మృత్యర్థముగా వారి కందఱికి నేదోయొకవస్తువిచ్చెను. ఇట్లు చేసి యామె 1842 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెల 20వ తేదీని బొంబరోనగరమున పరమపదము నొందెను. ఆమెశవమును స్మశానమునకుఁ గొనిపోవునప్పుడు తీర్థప్రజవలె లెక్కలేనిజనులు వెంటఁబోయిరి. ఒకరిజీవితకాలమత్యల్పమైన దేయైననుపరోపకారకార్యపూరితమయిన పక్షమున నదియే దీర్ఘమునుసార్థకమును నైనది. ఉపకారశూన్యమైన జీవితము శతసంవత్సరపరిమితమయిన దయినను; అది యత్యల్పమును నిరర్థకము నైనదే. ఈయుత్తమాంగనయొక్క వృత్తాంతమును జదివెడుసుందరు లందఱును నీమెవలెఁ బరార్థపరత్వశీల లగుటకుఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

JOAN OF ARC.-MAID OF ORLEANS.

"ఆర్లియన్సుకన్య" యనఁబడు జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు.

ఏనూరుసంవత్సరములక్రిందట ఫ్రాన్సురాష్ట్రములోని విశేష భాగము ఇంగ్లండుదేశపురాజుల పరిపాలనమునకు లోఁబడియుండెను. ఫ్రాన్సులోని యొకభాగమగు నార్మండీదేశముయొక్క ప్రభువు విల్లియమను నతఁ డింగ్లండుదేశముమీఁదికి దండెత్తి విజయమునొంది దానికి రాజయినతరువాత నార్మండీదేశమును గూడఁ దనయధీనము లోనే యుంచుకొనెను. తదనంతరము రాజ్యమునకు వచ్చిన యతని సంతతివారు నార్మండీదేశమును తమ ముఖ్యస్థానముగాఁ జేసికొని యేదో మిష కల్పించుకొని యుద్ధముల నారంభించి ఫ్రాన్సురాజ్యము లోని యుత్తరదేశముల నాక్రమింపఁ జొచ్చిరి. ఫ్రాన్సుదేశపురాజయిన యాఱవ ఛార్లెస్ యొక్క కూఁతురు ఇంగ్లండుదేశపురాజయిన యైదవ హెన్రీకి వివాహము చేయఁబడెను. ఆఱవ ఛార్లెస్ ౧౪౨౨వ సంవత్సరమునందు మృతుఁడైనప్పు డాతని కుమారుఁడైనఁ ఛార్లెస్ దుర్బలుఁడైనందున రాజ్యభార మాతనియల్లుఁడైన యైదవహెన్రీవహించునట్లొప్పందము చేయఁబడెను. అయినను హెన్రి ఫ్రాన్సుదేశమునకువచ్చి రాజ్యాభిషిక్తుఁడు కాకముందే పరమపదము నొందినందున నింగ్లీషువారతనికుమారుఁడైన యాఱవహెన్రియను బాలుని ఫ్రాన్సుదేశమునకుఁ దీసికొనివచ్చి పారీసునగరమునందు పట్టాభిషేకముచేసి యతఁడే ఫ్రాన్సుదేశమునకు రాజని ప్రకటించిరి. బాలుఁడైన హెన్రీ స్వయముగా కార్యనిర్వహణము కావించుకొనుటకు సమర్థుఁడు కానందున నాతనిపక్షమున బెడ్ఫోర్డుప్రభువును ఫ్రాన్సుదేశ సంస్థానముల యొక్క రాజకార్యనిర్వహణమును నడుపుచుండిరి. ఫ్రాన్సుదేశములోని ప్రభువు లంతశ్ఛిద్రములచేత దేశాభిమానహీనులయి యన్యో

న్యద్వేషపరాయణులయి యైకమత్యము లేనివారైనను గొందఱు మాత్రము స్వదేశాభిమానమును రాజభక్తియు విడువక తమరాష్ట్రము నకు ఛార్లెస్సే న్యాయమైన యుత్తరాధికారియని నూతనిపక్షమవలం బించియుండిరి. ప్రబలుఁడైన బర్గండీప్రభు వింగ్లీషువారిపక్షమును వహించియుండినందునను, ప్రధానదుర్గములును ముఖ్యపట్టణములును ఇంగ్లీషుసేనలచే నాక్రమింపబడి యుండినందునను, ఫ్రాన్సుదేశ మన్యాక్రాంతమయి యింగ్లీషువారిపాలనమునకుఁ బోవునట్లుండెను. అట్టి సందిగ్ధసమయమునం దాకస్మికముగా నొకకాపుకన్య ప్రభుభక్తి యుక్తయు దేశాభిమానమాననీయయునయి బయలువెడలిపరాధీనము కాకుండఁ గాపాడి స్వదేశము నుద్ధరింపఁ గలిగెను. ధైర్యశౌర్యభక్తి యుక్తురాలయిన యాయుత్తమకన్యయే మనకథానాయిక. ఆమె పేరు జోన్.

జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు ౧౪౧౨ వసంవత్సరమునందు జనన మొందెను. ఆమె తండ్రిపేరు జేకస్ అర్కు; తల్లిపేరు ఇసబిల్లా. ఈపేద దంపతులు డోమ్రిమీ యను పల్లెయందు వసించుచుండెడివారు. ఈ వధూవరులకు జోన్‌గాక మఱి యొక కొమారితెయు ముగ్గురు కుమా రులును నుండిరిగాని యాకొమారితె బాల్యములోనే మృతినొందెను. భార్యాభర్తలు తమకున్నదానితోనే సంతుష్టులయి యీశ్వరభక్తియు న్యాయప్రవర్తనములు గలవారయి తమబిడ్డలను మంచిమార్గమునఁ బెం చుచుండిరి. జోన్ చదువుటకును వ్రాయుటకు నేర్చినదికాదు. ఆకా లమునందు మతాచార్యులకుఁ దక్క సాధారణముగాఁ బురుషులకే విద్యలేకుండినప్పుడు బీదబాలికకు విద్యలేకపోవుట వింతగాదు. ఆచిన్న దానికి తల్లి నూలువడుకుటకును కుట్టుటకును నేర్పినది; తండ్రి క్రై స్తవమతధర్మములను బోధించెను. ఆమె స్వభావముచేత నేమంచి దగు టను బట్టి బాల్యమునుండియు భగవద్భక్తియువినయాదిగుణసంపత్తియు

దయార్ద్రచిత్తవృత్తియుఁ గలదియు సదా పాపభీరుతయుం దిష్టముగల దియు నుండెను. ఆమె సమవయస్కబాలికలతోడి యాటపాటలను విడిచి యుపాసనసహాయమునకుఁ దేవాలయమునకుఁ బోయి శ్రద్ధతో ధర్మోపదేశములను వినుచు భక్తిపారవశ్యము నొంది యారాధించుచు, పొలములోఁ గలుపుతీయుట పైరుకోయుట మొదలగుపనులలో నున్నప్పుడు సహితము తోడివారిని విడిచి కొంచెముసే పేదో యొక యేకాంతస్థలమునకు బోయి మోకరిల్లి ప్రార్థనచేసి వచ్చుచు నుండెడిది. ఆమె సదా లజ్జాశీలయు ధీరస్వభావయు మితభాషిణియు నయి యుండెను. ఆమె కొంచెము పెద్దదయిన తరువాత సహితము యింటి గృహకృత్యములను చక్కఁబెట్టుచు బయట పశువులను మేపుచు నశ్వారోహణము చేసి గుఱ్ఱములను నీళ్ళకుఁ గొనిపోవుచు నిరంతరమును పాటుపడుచుండెను. ఆకాలమునందు యుద్ధములమూలమున జనులవిషయమున నడుచుచున్న క్రౌర్యములను తనదేశమునకును రాజునకును సంభవించిన యన్యాయములను తఱచుగా వినుచు వచ్చుటచేత నామె మనస్సునందు పరితాపమును దేశాభిమానమును నుదయించినందున నామె స్వదేశోద్ధారణార్థమయి పలుమాఱు దేవుని ప్రార్థించుచువచ్చెను. ఇట్టిసంగతి చిత్తమును విడువక సదా తలపించుచుండుటచేత నామెపదుమూఁడు పదునాలుగు సంవత్సరములప్రాయమప్పుడు దేవదూతలు తన్నావేశించి ఫ్రాన్సుదేశమును పునరుద్ధారణము చేయవలసినదని తనకాజ్ఞాపించిన ట్లామె స్వప్నాదిదర్శనములను బొందుచు వచ్చెను. అవి యన్నియు నీశ్వరుని యాజ్ఞలే యని యాచిన్నది నిశ్చయముగా నమ్మినదగుట కణుమాత్రమును సందేహము లేదు.

'క్రివాంటు' 'వెర్న్యూ' అను స్థలములయందు జరిగిన యుద్ధములవలన ఛార్లెస్‌యొక్క యాశ పూర్ణముగా నిరాశ యయినట్లు కానవచ్చెను. ఆసమయమునందే మనకథానాయికయయిన యూజాఫు

చిన్నది తనకు దేవతాసాక్షాత్కారములయినట్లు భావించి యానందింప నారంభించెను. ఒకనాఁడామె తనతండ్రి పొలములోఁ గూరుచుండి యుండఁగా నెదుట నొక వెలుఁగు కానవచ్చి, యందుండి 'నీవు భక్తురాలవుగాను మంచిదానవుగాను నున్నయెడల దేవుఁడు నీకు మేలు చేయు' నని పలికినట్లు శరీరవాక్కొకటి వినవచ్చెను. ఇంకొకసారి యామె పొలములో పశువులను మేపుచుండఁగా వెనుకటివలెనే వెలుఁగొకటి కానవచ్చి యందులోనుండి రెండు దివ్యసుందరవిగ్రహములు "నీవింగ్లీషువారిబంధమునుండి విముక్తి కలిగించి ఫ్రాన్సుదేశము నుద్ధరింపవలసిన" దని పలికినట్లు భావగోచరమయ్యెను. ఈరెండును మూఢభక్త్యావేశవివశురాలయిన యాకన్యయొక్క చిత్తభ్రమ నైకమూలకములే యయి యుండవచ్చునుగాని శుద్ధాంతఃకరణయైన యాకన్య కవి సత్యమైన యీశ్వరాదేశములే యయ్యెను. ఈకడపటి దర్శనమువలన హృదయ ముప్పొంగి యప్పుడుమ వీరావేశపరవశయయ్యెను. అక్షణముననే యామె తా నవివాహితయయి యావజ్జీవమును కన్యగానే యుండునట్లును, దేవాధిదేవుఁడైన యీశ్వరుఁడు దీనాతిదీనయైన తన కనుగ్రహించినయాజ్ఞను జెల్లించుటకయి తనజీవమును ధార పోయునట్లును, కృతప్రతిజ్ఞురాలయ్యెను. ఈసంగతి తండ్రికిఁ దెలిసినప్పుడతఁడు తనకూఁతున కున్మాదము కలిగినట్లు భావించి ఆమెను దగ్గఱపెట్టు విడుచుటకంటెఁ దనచేతులతో లోఁతునీటిలో నట్టెట విడిచెద నని పలికెను.

బెడ్ఫోర్డు ప్రభువు బర్గండీప్రభువుయొక్క సాహాయ్యమును బొంది ఛార్లెస్సును జయించుటకు గొప్పసేనను బంపెను. దానికి శాలిస్బరీప్రభువు సేనాధిపతిగా నుండెను. అతఁడు చిన్నకోటలను పట్టణములను స్వాధీనము చేసికొని "ఆర్లియన్సు" అను గొప్ప దుర్గమును ముట్టడివేసెను, ఈపట్టణము శత్రువుల పాలయినపక్షమున, ఛార్లెస్

తనరాజ్యమును విడిచి స్వపక్షజనసహితముగా నడవులపాలుగావలసిన వాఁడే. ఈపట్టణముయొక్క ముట్టడి 1428 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో నారంభమయ్యెను. ఈపట్టణము ముట్టడంపఁబడుననిముందుగానే తెలిసినందున రాజసేనలును పురజనులును దానినిగాపాడుటకయిసర్వ సన్నాహములును యుక్తసమయముననే చేసికొని యుద్ధమునకు సంసిద్ధులయి యుండిరి. ముట్టడించిన యింగ్లీషుసైనికు లెంతధైర్యోత్సాహములతోఁ బయినిబడినను ముట్టడింపఁబడిన రాజభటులును పౌరవీరులును నిరుపమానదేశాభిమానమహితులయి ప్రాణముల కాశింపక పోరాడి యహితులను బురము చొరనీక దూరమున నిలిపిరి. పురబహిర్ద్వారమునఁ గలిగిన యీఘోరసమరమునం దింగ్లీషుసేనానాయకుఁ డగు శాలిస్బరీప్రభువు నిహతుఁడుకాఁగా నాతనిస్థానమున సఫ్ఫోకుప్రభువు సేనాధిపత్యమును వహించెను.

ఈసమయమునం దామెకుఁ బూర్వోక్తదేవతాదేశము లగుచునే యుండెను. ఆర్లియన్సుపట్టణముయొక్క ముట్టడిని విడిపించుట యొకటియు, ఛార్లెస్సును రీమ్సునగరమునందు పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయుటయొక్కటియు, ఈరెండును దనకు దేవుడు విధించిన యాజ్ఞ లని యామెహృదయఫలకమునందు శిలాక్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనియుండెను. తనకొసఁగబడిన యీశ్వరాదేశమునుగూర్చితల్లిదండ్రులతోఁజెప్పుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెఱిఁగినదయి, యామె సమీపగ్రామమునందు నివసించియుండెను. తనమేనమామయింటికిఁ బోయి యాతనికడ తనమనస్సును విప్పి తనకు విధింపఁబడిన కృత్యమునుగూర్చి వివరముగాఁ జెప్పెను. ఆచిన్నదానియొక్క నిష్కళంకచరిత్రమునుబట్టియు సత్యసంధతనుబట్టియు నవ్యాజదైవభక్తినిబట్టియు నామెమేనమామ యైన లాక్సార్టు శైశవమునుండియు నామెను ప్రాణాధికమైన ప్రేమతోఁ జూచుచుండెను. అందుచేత నాతఁ డామెచెప్పి

నదంతయు విశ్వసించి యామెసం దేహమును దెలుపుటకయి సమీపపట్ట ణమయిన 'నాకాలియరు' నకుఁ బరిపాలకుఁడైన 'బాడిక్రోట్టు' దొర యొద్దకుఁ బోయెను. ఆపరిపాలకుఁ డాతనిమాటలను విని పరిహసించి "యాపిచ్చిపిల్లదానిని రెండుచెంపకాయలు వేసిశీఘ్రముగాఁ దల్లి దండ్రు లయొద్దకుఁ బంపివేయుము" అనిహితోపదేశము చేసి యాతనిని బంపి వేసెను. విఫలమనోరథుఁడయి మరలి వచ్చి మేనమామ యచ్చట జరిగినవృత్తాంతమును జెప్పినను, ఆమెయెంతమాత్రమును నిరుత్సాహు రాలు గాక తానే స్వయముగాఁబోయి బాడిక్రోట్టును దర్శించి మాటాడెదనని నాకాలియరుపట్టణమునకు బైలుదేఱెను. మేనమామ యు నామెవెంటఁ బోయెను. ఆమె యాపట్టణమును జేరినపిదప వారి విచారించి యొకదొడ్డ ముగ్గాలిగృహమునందుఁ బ్రవేశించిమేనమామ వెంటరానప్పుడు తానెక్కడకుఁ బోవలసి వచ్చినను నొంటిగాఁబోవక యాగృహిణిని వెంటఁ గొనిపోవుచు వచ్చెను. ఇచ్చటనే కాక మఱి యెచ్చటకుఁ బోయినను ప్రతిగ్రామమునందును విశుద్ధచరిత్రురాలైన యొకయుత్తమురాలిను దనకు సహాయురాలినిగాను సంరక్షకురాలిని గాను జేసికొని యామెవెంట మెలఁగుచువచ్చెను. ఈపట్టణము చేరిన తరువాత మొట్టమొదట నామె కామండలపరిపాలకునిదర్శనము దొరకు టయే కష్టమయ్యెను. దర్శనములభించినతరువాత నాతఁ డామెవిన్న పమును సావధానముగాఁ జెవి యిచ్చి వినుట యంతకంటెను గష్ట మయ్యెను. విన్నతరువాత నాతనిని తోడుపంపునట్లొప్పించుట కష్టము లలో నెల్ల నధికకష్టమయ్యెను. ఆమెనిశ్చలభక్తియు నేకాగ్రచిత్తత యుఁగపటములేనినిర్మల వర్తనమునుజూచి పట్టణములోనివారందఱును నాకన్య నిజముగా నీశ్వరసాక్షాత్కారముగల భక్తురాలని నమ్మిరి. వారిలో ముఖ్యముగా ప్రముఖులయినగృహస్థు లిద్దఱు తా మామెకు సాయముచేయునట్లు పూనుకొని యాపురపరిపాలకునిచేత రాజునకొక

విజ్ఞాపనపత్రమును వ్రాయించిరి. ఆపరిపాలకుఁ డామెను రాజునొద్దకుఁ బంపునాలోఁ జేసిన సాయమునకయి యొక్క ఖడ్గము నిచ్చుటతప్ప వేఱొదియు లేదు. ఆమె మేనమామయు నామెనిమిత్తముఁ దొకఁడును ఋణము చేసి యామె కొకశ్వేతాశ్వమును గొనియిచ్చిరి. ఆమెకుఁ దోడ్పడిన పురవాసివ్యక్తులలో నొకఁ డామెప్రయాణవ్యయములను భరించెను. తా నప్పటినుండి పురుషవస్త్రములను ధరించుటకీశ్వరాజ్ఞయైనదని చెప్పి యామె యట్టివస్త్రములను ధరించెను. ఇట్లామె పురుషవేషమును దాల్చి యశ్వారోహణము చేసి యీశ్వరచిహ్నాంకితమైన ధ్వజమును భుజమున ధరించి రాజసందర్శనార్థము బయలు వెడలెను. ఈచరిత్రారంభమునందు వేయఁబడినది యీయామె యప్పటిరూపమే.

ఈపట్టణమునకువచ్చినప్పటినుండి యామెతో సహవసించిన యిద్దఱు సిద్ధమనుష్యులును మఱి నలుగురును నామె కంగరక్షకులుగా నామె వెంట బయలుదేఱిరి. చుట్టుపట్ల ప్రదేశములన్నియు శత్రుమయములై యహితపక్ష మవలంబించినవయి యుండినందున శత్రువులచేతిలోఁ జిక్కుదురన్న భయముచేత వారప్పుడు సాధ్యమైనంతవఱకు రాజమార్గములను గ్రామములనుతొలఁగి, మనుష్యులు సాధారణముగానడవని పెద్దదారులలోను మహారణ్యములలో బడి పోవలసినవారైరి. ఇట్లు ప్రయాసపడి కొంతదూరము పోయినపిమ్మట లోయిరునదిని దాఁటి రాజున కనుకూలురయియున్న ప్రజలుగల దేశమును బ్రవేశించిరి. అప్పు డామె తా నార్లియన్సునగరమును విడిపించుటకును ఛార్లెస్సును సింహాసనాసీనునిగాఁ జేయుటకును దేవునిచేఁ బంపఁబడినట్లు బహిరంగముగాఁ జెప్ప నారంభించెను. అది మూఢవిశ్వాస మత్యధికముగా నుండిన కాలమగుటచేత నాచిన్నది చెప్పెడుకథ యెంతయద్భుతముగాను విశ్వాసానర్హముగాను గానఁబడినను సందేహపడక యెల్లవారును దా మనదేశమును రక్షించుటకయి దేవునిచేఁ బంపఁబడిన దేవ

దూరాన వచ్చుచున్నదని తోవపొడుగునను గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి చూచి సంతోషించుచుండిరి. ఆసమయమునందు రాజు చినాన్ కోట యందుండి, శత్రువులు తానున్న దుర్గమును ముట్టడింతురన్న భీతిచేత నార్లియన్ పురరక్షణయత్నమునువిడిచిపెట్టి తానుగహన దేశములకుఁ బాఱిపోఁదలఁచెనుగాని కొందఱు దేశాభిమానులప్రోత్సాహముచేతఁ గొంతధైర్యము వహించి యప్పటి కచ్చటనే నిలిచియుండెను. ఇట్టిస్థితి లో జోన్ కన్య చేరువగ్రామమును జేరి తాను వచ్చుచున్నవార్తను ముందుగా రాజునకుఁ జెప్పిపుచ్చెను. ఆమె చినాన్ దుర్గమునకువచ్చుట కుత్తరువు వెంట నేపుట్టెనుగానియామెకుదర్శనమిచ్చుటమాత్ర మాలో చనలోఁబడెను. మంత్రులలోఁ గొంద ఱామెక్షుద్రదేవతోపాసకురా లైన మాయలమారి యని పలికిరి; కొంద ఱామె చిత్తభ్రమణముగల యున్మాదినియని పలికిరి, పలువు రామె యెట్టి దయినను మనకిట్టిసమ యమునందు సన్నిధికివచ్చిన సాహాయ్యమును నిరాకరించుటయవివేక మని పలికిరి. కడపట నామెను గొన్ని ప్రశ్న లడిగి యుత్తరములను బడయుటకయి యొకసభ నియమింపఁబడెను. ఆమెను బరీక్షించి యా సభవారిచ్చినయభిప్రాయ మామెకనుకూలముగా నుండినందున డోలా యమానసుఁడయియుండిన యాచిఱుతరాజు తుద కామెకు దర్శన మిచ్చుట కంగీకరించెను. రాజామెను మోసపుచ్చవలెనన్న యుద్దే శముతో నామె తనదర్శనమునకు వచ్చినప్పుడు తానుసామాన్యవస్త్ర ములను ధరించుకొని దిగువను గూర్చుండియుండి తనయాస్థానములోని దొరలకుగొప్ప వేషములువేసివారినున్నతస్థానములయందుఁగూర్చుండఁ బెట్టి యుండెనఁట. ఆమె తనపూర్వము రాజుమొగమెప్పుడును జూచి యెఱుఁగనిదైనను వేషమాత్రముచేత భ్రమపడక తిన్నగా రాజుకడకే పోయి యాతనికి మ్రొక్కి "శ్రీమహాప్రభూ! నీకును నీరాష్ట్రమునక్కు స సాయము చేయుటకు దేవునిచేతఁ బంపఁబడిన జోన్ కన్యను నేను

రీమ్సునగరమునందు నీవభిషిక్తుఁడ వగుదువని ప్రకటించుటకు నేనా జ్ఞాపింపఁబడినదానను. ఇంగ్లీషువారితోఁ బ్రతిఘటించి యుద్ధముచేయు టకు నేను సంసిద్ధురాల నయియున్నదానను.'' అని ధీరస్వరముతోఁ బలికెను. ఆమాటలవలన రాజునకును సభ్యులకును నత్యద్భుతప్రమోద ములు కలిగెను. ఈయద్భుత మిట్లుండఁగా జనులవిశ్వాసమును బురికొ ల్పినవింత యప్పు డింకొకటి నడచెను. తనసమీపమునుండి యామె నడుచుచుండినప్పుడు సైనికుఁ డొకఁ డామెనుగూర్చి మోటుగా మా టాడఁగా, "ఓయీ! మృత్యువత్యాసన్నమయియుండ నీకింత త్రుళ్ళు పాటుతగునా?" యని యామె వానిని మందలించెను. ఆభటుఁ డాదిన మున నే నదిని దాటునప్పుడు మునిఁగిపోయి మరణమునొందెను. ఈదై వఘటనముబట్టి యామె యనాగతము తెలిసినమహాత్మురాలని యెల్ల వారికిని నమ్మకము కలిగెను. ఆమెవర్తనమునునిపుణముగాపరిశీలించిన కొలఁదిని భక్త్యుత్సాహాదులయందు నిష్కళంకురాలని తేటపడినను యుద్ధతంత్రములయందుఁగాని రాజ్యాంగవ్యవహారములయందుఁ గాని విశారదురాలుకాదని మంత్రివర్గమున కభిప్రాయము కలిగెను. అందు చేత ఛార్లెస్ మరల సందేహాందోళితమనస్కుఁడయియామెసాహాయ్య ము నంగీకరించుటనుగూర్చి యాచార్యసభవారికి విజ్ఞాపనమును బం పెను. వారామె జన్మస్థలమైన డోమ్రిమీగ్రామమునకుమనుష్యులను బంపి యామె పూర్వవృత్తమును పూర్ణముగావిమర్శించియామెచరిత్ర ము కళంకరహితమయినదని తెలిసికొని రాజాపుణ్యకన్యయొక్క తోడ్పా టును నిస్సంశయముగా నంగీకరింపవచ్చునని శ్రీముఖమును బంపిరి ఈ యాలోచనలతోను సందేహములతోను రెండుమాసములుగడచినతరు వాతఁదగినయేర్పాటులుచేసికవచమొకటియునొక దేవాలయమునందుఁ జిరకాలమునుండి మూలఁబడియుండిన పవిత్రఖడ్గమొకటియు తదభీ ష్టానుసారముగా జీసస్‌యొక్కయు తల్లియొక్కయు విగ్రహములు

వేయఁబడిన ధవళధ్వజమొకటియు రాజామెకిచ్చి యుద్ధయాత్రకనుజ్ఞ నిచ్చెను. ఆమెప్రాయ మిప్పుడు పదునేడుసంవత్సరములు విశ్వాసార్హులయిన కతిపయవీరభటులామె కంగరక్షకులుగా నియమింపఁబడిరి. ఆమె యశ్వారోహణము చేసి కవచాదులు ధరించి వీరభటునివలెఁ బురుషవేషముతో సైలునెడలఁగానే యావఱకు నిరాశులయి పలాయితులైన సైనికులందఱును నామె కీశ్వరసాహాయ్య మున్నదన్న సంపూర్ణవిశ్వాసముతో ధైర్యోత్సాహములుగలవారయి వీరావేశము నొంది మరల నామెచుట్టును జేరసాగిరి. ఇట్లు చేరిన వీరవార మత్యల్పకాలములోనే యాఱువేలవఱకును హెచ్చెను.

ఈవఱకును సేనానాయకులుగా నుండినవారే మీఁదసేనను నడపవలయునో లేక కన్యయే నడపవలయునో యని శంకగలిగినప్పుడామెయే నడుపవలయునని జనసంఘము పట్టుపట్టుటచేత లోపల నిష్టము లేనివారయినను సేనాధిపతులు పట్టుకామెకు లోఁబడి యామెయాజ్ఞానుసారముగా నడపవలసినవారైరి. ఆమె మొట్టమొదటఁ జేసినపని సేనఁదండు వెంట వచ్చినచెడునడతగలపడుచుల నందఱిని వెడలఁగొట్టివేసి, సైనికులనందఱిని తమదోషముల నీశ్వరునికి నివేదించి క్షమింపవేఁడుకొనునట్లు చేసి యుద్ధమునకు సంసిద్ధులను జేయుట. ఆమె బ్లాయిస్ పట్టణమును జేరి యక్కడనుండి యార్లియన్సుపురమునకు ముట్టడివేసియున్న యింగ్లీషు సేనాధిపతులకు దేవుని యాగ్రహమునకు పాత్రులుగాక శీఘ్రముగా పట్టణమును విడిచి తొలఁగ వలసినదని యాజ్ఞాపించుచు లేఖను బంపెను. ఇంగ్లీషుసేనానాయకు లామెయుత్తరమును తిరస్కారభావముతోఁ జూచినట్లు నటించిరి. కాని యామె యమానుషశక్తి నిరూపించిన యద్భుతకథలనేకములీవఱకే వినియున్నందున నామె యీశ్వర సాక్షాత్కారబలమో క్షుద్రదేవతావశీకరణశక్తియో కలయవిజేయురాలని హృదయములలో నమ్మియుండిరి. ఆమె యాపట్టణమును జేరునప్పటికి

చీకటిపడెను; గాలి ప్రతికూలముగా వీచుచుండెను; వాన జోరునఁ గురియుచుండెను. అటువంటి యసమయమునందు నదిని దాటుటకు సేనాధిపతు లిష్టము లేనివారుగా నుండిరి. ఆమె సర్వమును ననుకూలముగా నుండునని పలికి పడవలెక్కి తత్క్షణమే నదిని దాటుటకాజ్ఞాపించెను. ధ్వజపటమును జేతఁబట్టుకొని ముందుగా నామె యొకపడవలోనికి దుముకఁగానే సంశయింపక యామెవెంబడినే సైనికు లెల్లరును మహోత్సాహముతో పడవలవంకనడచిరి. ఇట్లుపడవలెక్కియార్లియన్సుపురవాసులనిమిత్తమయి తెచ్చిన భోజనపదార్థములను గొని నదిని తరించి సైనికులామె చెప్పిన ట్లొక్కగడియలో సురక్షితముగా నావలియొడ్డున జేరఁగలిగిరి. ఆమె యీప్రకారముగా శత్రువులశిబిరములచెంతనుండియే తనసేనలతో నడచి వారిని తప్పించుకొనిపోయి 1829 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 29వ తేది రాత్రి యెల్లవారునప్పటికి తపమునట్లుగా నార్లియన్సుపురమునఁ బ్రవేశించెను. ఆమె యట్లు పురప్రవేశముచేయఁగానే రక్షకురాలు వచ్చెనని పరమానందభరితులయి పౌరులందఱు నాగాలగోపాలము గొడ్డోరులను దోత్రిచికొనుచునడచి యామెను సందర్శింపవలెనన్న కుతూహలముతో నామెచుట్టును మూఁగిరి. అప్పటి కర్ధరాత్రి మయినను మార్గాయాసముచేతఁ గడుబడలి యున్నను విశ్రాంతి నొందఁగోరక యామె కరదీపికలువెలుఁగ ముందుగా దేవాలయమునకుఁ బోయి యచ్చట భక్తిపూర్వకముగా దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాభివందనములు సమర్పించి,యటుపిమ్మట నాపట్టణములో నత్యంతపుణ్యాశీల యని ప్రఖ్యాతిగన్న యొకయుత్తమ గృహిణిగృహమునకుఁ బోయి యామెయొద్ద శయనించెను.

మఱునాఁటి ప్రాతఃకాలమునందు నిద్రనుండి లేచినతరువాత నామె యుద్ధములకు సంసిద్ధురాలయి బయలువెడలెనుగాని జాలిగుండె గలది యగుటచేత నిష్కారణముగా ప్రాణహాని కలుగుట కిష్టము లేని

దంబు లోబడవలసినదని శత్రుసేనాధిపతి కొకయుత్తరమును వ్రాయించి దానినొక శరాగ్రమునఁ గట్టించి వింట సంధించి శత్రుసేనామధ్యమునఁ బడునట్లు విడిపించెను. అంతేకాక తాను వంతెనపొడుగునను నడచుచు నుచ్చైస్స్వనముతో ముట్టడినివిడిచి తొలగిపోవలసినదని యింగ్లీషుసేనలకు వినఁబడునట్లుగాఁ గేకలువేసెను. అయినను శత్రుసేనాధిపతు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే యామెయుత్తరములను గాని మాటలనుగాని సరకుచేయక యవమానవాక్యములు పలికి యామెను బరిహసించిరి. పయికి వారెంతబింకమునుజూపినను లోపల వారు భయభ్రాంతులు కాకుండినవారు కారు. జోన్‌కన్య తన విజయధ్వజమును బైకెత్తుకొని ధనుర్విముక్తమైన బాణమువలె సెంటులూపుకోటవైపు శత్రుసైన్యములమీఁదికి గుఱ్ఱమును దుమికించెను. సైనికులును ధైర్యోత్సాహములతోఁ బరుగిడ వైరివారమునుదలపడిరి. మూఁడుగంటలకాలము ఘోరయుద్ధము జరిగినతరువాత నింగ్లీషువారు పరాజితులైరి. జోన్‌కన్య దయార్ద్రహృదయముతో నష్టపడి కాపాడినవారునలువదియేబదిమంది గాక కోటలోని యింగ్లీషుసైనికు లందఱును సంహరింపఁబడిరి. మఱునాఁడు పండుగుదివ మగుటచేత యుద్ధమునిలుపఁబడినందున, జోన్ తనపక్షమువారితోఁగలిసి యీశ్వరప్రార్థనలతోను భజనలతోను నాఁడు కాలము గడపెను. మఱునాఁటియుషఃకాలమున నెప్పటియట్ల తనజయపతాకముతో జయలక్ష్మిసాకారయయినట్లు సేనాముఖము నలంకరింపఁగా లాహైర్ మొదలగు ఫ్రెంచి సేనానాయకులు తమసైన్యములతో శత్రువుల కభిముఖముగా నడిచిరి. నాఁడు పగలంతయు మహాహవము జరిగి యెక్కడఁజూచినను జోన్‌సేనలకే జయము కలుగుచు రాఁగా సాయంకాల మగునప్పటికి బొస్టిల్ దుర్గ మొక్కటి తక్క శత్రువులకోట లన్నియు ఫ్రెంచివారియధీనము లయ్యెను. ఆమె యారాత్రి పట్టణమునకుఁబోయి సుఖనిద్రపొంది తెల్లవాఱుజామునమరల

యుద్ధయాత్రకు వెడలెను. గ్లాస్టిల్ దుర్గమును సాధించుట యసాధ్యము గనుక స్వల్పసైన్యముతో దానిపై వెడలుట కర్తవ్యము కాదని హితముచెప్పి సేనాధిపతులామెను నిరుత్సాహపఱిచినను, ఆమెయామాత్రమును వెనుకంజవేయక లగ్గలుపట్టి యాకోట సాధించుటకు నిశ్చయించి యాకోటవంక నడచెను. కోటముంగ దామె విగ్రహము కంటఁబడఁగానే ఫ్రెంచిసైనికులయొక్క దేహము లుప్పొంగిపోయెను; ఇంగ్లీషు సైనికులయొక్క గుండెలు పగిలిపోయెను. అది చదువుకొన్నవారును గూడ నేకరీతిగా మంత్రములను మహిమలను నమ్మిన కాలమగుటచే, నామెకు క్షుద్రదేవతలతోడ్పాటు కలదని యింగ్లీషు సేనలలో నెల్లను నమ్మకము వ్యాపించెను. లగ్గలు పట్టుటకు స్వయముగా నేయామె నిచ్చెనయెక్కి కోటగోడమీఁదికిఁ బ్రాకుచుండెను. అప్పుడు శత్రువులచే విడువఁబడిన బాణమొకటివచ్చి కంఠమునందు గ్రుచ్చుకొనఁగా నామె పట్టువదలి జలపూర్ణమయిన క్రిందికందకములో తలక్రిందుగా కూలెను. ఇంగ్లీషువా రామెను బట్టుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించిరిగాని యింతలో నామెపక్షమువారు వచ్చి యామెను సురక్షితమయిన స్థలమునకుఁ గొనిపోయిరి. గాయముయొక్క బాధచేత నామెకన్నులనుండి కొంచెము నీరు కాఱెనుగాని యామె వెంటనే ధైర్యమవలంబించి తనచేతులతోనే బాణము నూడఁ బెఱికికొని కట్టు కట్టించుకొని మరల రణరంగమును బ్రవేశించెను. తాను గాయపడుదు నని యామె యీవఱకే చెప్పియుండినందున సైన్యములో నిందుమూలమునఁ గొందలపాటుపుట్టలేదు. ఆమె యాకస్మికముగా మరలసమరతలమునఁ బొడచూపఁగానే ఫ్రెంచి సైనికుల యంతరంగము లద్భుతప్రమోదరసతరంగితములయి ద్విగుణితోత్సాహవంతము లయ్యెను. తాము కోటగోడనుండి కూలఁద్రోయుటచే నరచచ్చిన దనుకొన్నకన్నె కన్నులయెదుట మరలఁ బ్రత్యక్షము కాఁగానే యింగ్లీషుసైనికులస్వాంతములు భయభ్రాంతము

లయి ద్విగుణీకృతనిరుత్సాహవంతములయ్యెను. భయజ్వరావేశవివశు లైన యీసైనికులుకొందఱు మృత్యువుతమమొగములప్రేలఁగావివర్ణు లయి ప్రతిపక్షులపక్షమున దేవత లాయుధపాణులయి నిలిచి తమసేన లను గుఱ్ఱములుగా నడుపుచుఁ దమప్రమోలఁ గనఁబడుచున్నవా రని సంధి మెత్తినవారివలెఁ బ్రలపించుచుఁగాలుచేతులాడక వెఱ్ఱిచూపులు చూచుచు తడఁబడఁజొచ్చిరి. ఆసంక్షోభమునుజూచి యింగ్లీషుసేనా నాయకుఁడగు గ్లాడ్సుడేలు తనసేనలో నెల్లసూరాగ్రేసరు లనఁదగిన వీరభటులను వెంటఁగొని కోటలోపలఁ బ్రవేశించి పోరాడవలెనన్న చింతతో వంతెనమీఁదినుండి కోటగవనివంకఁ బోవుచుండఁగా, జోన్ కన్య యాతనిని తారసించి యింతటనైనను లోఁబడవలసినదనియాజ్ఞా పించెను. అతఁడామాటలను లక్ష్యముచేయక ముందువంక నడచు చుండఁగా, ఫ్రెంచివారు వేసిన ఫిరంగిగుండొకటి తాఁకి వంతెన విఱిగి దానితో సేనాధిపతియు వీరభటులును నదిలోఁ గూలి సంఘాతమరణ ము నొందిరి. ఇంతటితో సంపూర్ణజయము ఫ్రెంచివారికిఁ గలిగెను. హతశేషు లెదిరింపనైనను బ్రయత్నింపక కాలుచేతులుకట్టి యొప్పిం పఁబడినవారివలె ఫ్రెంచిసైనికులకు దాసులయి లోఁబడిరి. ఈమూఁడు దినములయుద్ధములోను నింగ్లీషుసైనికులు దాదాపుగా నేడెనిమిదివేలు మృతినొందిరి. ఇట్లు నిరుపమానవిజయశోభితయయి యామెస్వసైన్య ముతోఁ బురప్రవేశము చేయునప్పుడు పౌరుల జయజయనినాదములు మిన్నుముట్టెను; ప్రతిదేవాలయమునందును విజయసూచకములైన జయఘంటలుమ్రోగెను. ఆమె యిట్లుప్రజలసాధువాదములతో దేవా లయమునకుఁ జని సవినయముగా దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాపూర్వ క వందనశతము లర్పించెను. ఇప్పటికి జోన్ చేసిన మొదటిప్రతిజ్ఞ నెఱ వేఱినది. ఈశ్వరునియెడల నవ్యాజభక్తివిశ్వాసములుగల యొకప్రాణి లోకములో నెంతటియద్భుతకార్యములను నిర్వహింపఁగలుగునో దీని

వలనఁ దేటపడెను గదా! ఈవిజయదినము మొదలుకొని జనులీమెను "ఆర్లియన్సుకన్య" యని పిలువఁజొచ్చిరి.

జోన్ కన్య యార్లియన్సునగరముయొక్క ముట్టడిని విడిపించిన మఱునాఁడే తనప్రతిజ్ఞాశేషమును నెఱవేర్చుటకయి బైలుదేఱఁ బ్రయత్నముచేయ నారంభించెను. రీమ్సునగరమునందు ఛార్లెసును పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయువఱకును తనకీశ్వరుఁ డిచ్చినయాజ్ఞను తాను చెల్లించునట్లు కాదని యామె దృఢముగా నిశ్చయించెను. అందుచేతఁ దనకుఁ గలిగిన గెలుపున కుబ్బకయు దాఁటిబడలికను గణనచేయకయు మెయినెల పదవ తేదీనే యామె ఆర్లెన్సునగరమునువిడిచి బ్లాయిస్ పట్టణమును జేరెను. అక్కడనుండి యామె యెంతిగీవముగాఁ బ్రార్థించుచు లేఖల నంపినను ఛార్లెస్సు త్రోవపొడుగుననుబహుస్థలములింగ్లీషు సేనలచే నాక్రమింపఁబడియున్నందున తానున్నచోటు కదలి రీమ్సునగరమునకు వెడల సాహసింపకుండెను. అది యట్లుండ నిచ్చట నార్లియన్సునగరములోని సేనాధిపతులు తాముకూడఁ గొన్నివిజయముల నొంది పేరు పడవలయు నని యింగ్లీషు సేనాధపతియైన సఫోకుప్రభువుచే రక్షింపఁబడుచుండిన జార్గోదుర్గమును సాధించుటకయి సేనలతో వెడలి బహుదినములు పోరాడియు నేమియు చేయలేకపోయిరి. ఈవార్త తెలియఁగానే జోన్ కన్య వారిసాయము నిమిత్తమయి వచ్చెను. ఆమె రాకవలన ఫ్రెంచి సేనలలో నుత్సాహమపరిమితముకాఁగా నవలీలగా విజయము కలిగెను. అక్కడ జరిగిన ఘోరయుద్ధమునందు సఫోకుప్రభువు పట్టుకోఁబడి కారాబద్ధుఁడుగాఁ జేయఁబడెను. ఇట్లు జార్గోదుర్గము లోఁబడఁగానే యితరదుర్గములను రక్షించుచున్న ఇంగ్లీషుసైనికులు శత్రువుల నెదిరించుటకైనఁ బ్రయత్నింపక యింతవఱకును మహాధైర్యశాలి యని ప్రసిద్ధిగన్న టాల్బాటనుతమసేనానాయకునితోఁ గలిసి పలాయితులయిరి. పాటో

పటను గ్రామమువద్ద జరిగినమహాయుద్ధములో స్కేల్సుప్రభువు, హాంగరుఫోర్డుప్రభువు, తాల్బాటు మొదలైన ప్రసిద్ధులయిన యింగ్లీషుసేనానాయకులు జోన్నుకన్యకులోఁబడిరి. దైవమాయయేమోగాని యీయుద్ధమునం దింగ్లీషుసైనికులు రెండుమూఁడువేలమంది చంపఁబడినను ఫ్రెంచిసేనలో నొక్కఁడే హతుఁడయ్యెనఁట! జయము సంపూర్ణముకాఁగానే జోనుకన్యతనసైనికులను వారించి వృథాసంహారమును మాన్పి గాయపడినవారిగాయములకు చికిత్సలు చేయుచు, ప్రాణోత్క్రమణదశయం దున్నవారికీశ్వరభక్తిని గఱపి చిత్తశాంతిని గలిగించుచు, నుత్సాహముతోఁ బనిచేయఁజొచ్చెను. తరువాత నామె సల్లే యను స్థలమునం దున్న రాజును గలిసికొని యీనూతనవిజయవార్తను స్వయముగాఁ దెలిపి, పట్టాభిషేకార్థము తత్క్షణమే బైలువెడలునట్లు రాజును బురికొల్పెను. ఛార్లెస్సు మనస్సులో భయమువిడువనివాఁడయినను, ఆమెకు మాఱుమాట చెప్పలేక జీన్‌పురమువద్ద పదిపండ్రెండువేల సేనలను గూర్చుకొని యామెవెంట రీమ్సునగరమునకుఁ బోవఁ బ్రయాణము చెయ్యెను. అతఁడుజోనుకన్యయొక్కయమూల్యసాహాయ్యముచేత త్రోవపొడుగునను నున్నట్రాయిస్ మొదలగునపట్టణములననాయాసముగా స్వాధీనము చేసికొనుచుఁ బోయి జూలయినెల 16 వ తేది సాయంకాలము జోన్‌కన్య యశ్వారూఢయయి తనప్రక్కను జనఁగా సురక్షితముగా రీమ్సునగరమునందుఁ బ్రవేశించెను. ఆమఱునాఁడే రాజుయొక్క పట్టాభిషేకమహోత్సవము మహావైభవముతో నడచెను. పవిత్రమైన యీసంస్కారము జరుగుచున్నంతవఱకును జోన్‌కన్య తనధ్వజపటమును చేతఁబట్టుకొని రాజుప్రక్కను వేదికడ నిలువఁబడియుండెను. ఈవైదికకర్మ ముగియఁగానే యాకన్య దేహము పులకింప కన్నులనానందబాష్పములుగార వినయముతో రాజుపాదములమీఁదఁబడి "ఓమహారాజా! ఆర్లియన్సునగరముయొక్క ముట్టడి విడుటయు మీరిక్కడ పట్టాభిషిక్తు

లగుటయు నామూలమున జరగవలెననియుద్దేశించిన భగవత్సంకల్పము నెఱవేఱె, నేను ధన్యురాలనైతిని.'' అని విన్నవించెను. ఈశ్వరుఁడు తనకు నియమించినయాజ్ఞ పూర్ణముగా నెఱవేఱినందునఁ దానిఁకఁ దన యూరికిఁబోయి తొంటియట్లయుండుటకయి యామె యభిలషించెను. ఆమె యక్కడనున్న సమయములోనామెతండ్రియు మేనమామయు నచ్చటికివచ్చిరి. వారినిజూడఁగానే స్వగ్రామమునకుఁ బోవలెనన్ని యభిలాషము మఱింత హెచ్చఁగా వారివెంట డొమ్రెమీగ్రామమునకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యియ్యవలసినదని యామె రాజును బ్రార్థించెను. అయినను రాజామెవలన నింకను మేలును బొందవలెనన్న యాశతో నామె పోక కనుమతింపక పోయెను. అందుచేత లోపలఁ దన కెంతయిష్టము లేకపోయినను, ఈశ్వరుఁడు తన్నుఁ జేయుమన్నపని యంతే యని నమ్మినదైనను, రాజాజ్ఞ నుల్లంఘింపఁజాలక యందు నిలువవలసినదయ్యెను. రాజు మూఁడుదినములు రీమ్సునగరమునందుండియచ్చటనుండి జోన్ కన్య వెంటరాఁగా నైన్ముక్రోసులదూరములోనున్న యొక పుణ్యస్థలమునకుజని దనకృతజ్ఞతను దెలిపి యీశ్వరునికి వందనములుసమర్పించుటకయి పోయెను. అతఁ డచ్చటనున్నప్పుడు జోన్ కన్యను బిలిచి కావలసినవరములను గోరుమని ప్రార్థించెను. ఆమె తనగౌరవము నిమిత్తమయి యియ్యఁదలఁచిన బిరుదులను బహుమానములను సమస్తమును నిరాకరించి తనగ్రామమువారి కప్పటినుండి పన్నులు లేకుండ ననుగ్రహింపవలసిన దని వేఁడెను. ఆమెకోరినట్లప్పుడనుగ్రహింపఁబడిన రాజశాసనము తరువాత నన్నూఱు సంవత్సరములవఱకు నవిచ్ఛిన్నముగాఁ జెల్లెను.

రా జిట్లు విజయయాత్రలు చేయుచు ఫ్రాన్సుదేశమునకు రాజధానియైన పారీసునగరమును సమీపించెను. జోన్ యుద్ధములయందు మునుపటివలెనే ధైర్యసాహసములనుసహనమును గనఁబఱుచు చుండె

నను, తానీశ్వరాజ్ఞానుసారముగావర్తించుచున్నదానననిభావింపనిదయి యప్పటియుత్సాహమునుమాత్రము లేనిదయి యుండెను. రాజు సెంటు డెనిస్ దుర్గమునుండి తనపూర్వస్థానమునకు బోయెను. రాజాదుర్గమును విడిచి కదలనొల్లకున్నను జోన్‌కన్య సేనలనునడుపుకొనిపోయి మొదటియగడితను దాటెను. అప్పు డాపట్టణము నింగ్లీషుసేనాధిపతులును బర్గండీప్రభువును పదివేల సేనలతోడ గాపాడు చుండిరి. ఆమె యగడితను దాటి కొంతదూరము సాగగానే ముందు జలపూర్ణమయి దుస్తరమైన మహాపరిఖ యింకొకటి కానవచ్చెను. ఆమె యక్కడనుండిపూర్వరీతినే పట్టణమును క్రమించిరాజునకు స్వాధీనముచేసి లోబడవలసిన దని యింగ్లీషుసేనాధిపతుల కాజ్ఞాపించినను, వారామాటలను సరకుసేయక గేలి సేయుచు శరవర్షమును గురిపింప నారంభించిరి. అక్కడనుండి వెనుక మరలవలసినదని ఫ్రెంచి సైనికు లామెను బ్రార్థించిరి గాని యామె వెనుకంజ వేసినదికాదు. ఆమె కాలి కొక గొప్పగాయము తగిలినను బాధ దుస్సహముగానుండినను కాలుగదలుపక యొకదిబ్బచాటున నిలుచుండి సేనలను ముందుకు నడువ నుత్సాహపఱుచుచుండెను. చీకటిపడినతరువాత ఫ్రెంచిసేనానాయకుడు డామెవద్దకు వచ్చి యామెను వెనుకకుఁ బంపివేసెను. ఈయపజయమువలన హృదయము చెదరినదయి యామె తా నిప్పు డీశ్వరాజ్ఞకువిరుద్ధముగా నడుచుచున్నందున ముందుగా దేవుఁడు తనకీయాపద్రూపమునహితోపదేశము చేయుచున్నాఁడని తలఁచి యింక ముందు యుద్ధసంబంధమును వదలుకొన నిశ్చయించుకొనెను. ఆమె రాజసన్నిధినుండి తొలగి స్వగ్రామమునకుఁ బోవఁదలఁచెనుగాని రాజును తదాస్థానమునందలి ప్రముఖులును సమ్మతింపక యందే కొంతకాల ముండునట్లు బహువిధములఁ బ్రార్థించి యొడఁబఱిచిరి. అంతట రాజక్కడనుండి వెనుకకు మరలి బోర్జెస్ పట్టణమునందు శీతకాలము గడచువఱకును నిలిచెను.

ఇక్కడనున్న కాలములో రాజామెకు ప్రభ్వీపట్టమును నామె కుటుంబ మునకంతకు ప్రభుపట్టీమును నొసంగిగౌరవించెను. ఇట్లెన్ని గౌరవములు వచ్చినను జోన్ తనపూర్వవేషమునుమార్చుకొనక, శుద్ధహృదయురాలై తనకాలము నీశ్వరసేవయందుఁ గడపుచుండెను.

ఇంగ్లీషు సేనలును [illegible] త్రిభువ[illegible] సేనలును వచ్చి [illegible]వారి దైన కాంపేనుదుర్గమును [illegible]. [illegible]ణముచు విడిపించుట కయి కొంత సేనతోఁబో[illegible] [illegible]ప్రులను గెలపెను. ఆమె యుద్ధమునం దనన్యసాధా[illegible]ర్యమును గనంబఱచి పోరాడినను, కడపట శత్రువులచేఁ బట్టుపడి కారాబద్ధురాలుగాఁ జేయఁబడెను. ఆమెపాటును జూచి తమప్రాణము[illegible] నిచ్చి [illegible]రాలిని విడిపింప పలసిన ఫ్రెంచిసైనికులు పౌరుషమును విడనాడి స్వప్రాణరక్షణార్థము పాఱిపోయిరి. అప్పు డింగ్లీషుసేనలలో ఫ్రెంచిరాజ్యమంతియుఁ దమకు లోఁబడినంత సంతోషము కలిగెను. ఆమె వచ్చువఱకును తా మెక్కడఁ జూచినను జయము పొందుచుంటిమనియు, తమయాపదల కెల్ల నామెయే మూలమనియు, ఆమె దయ్యములసాహాయ్యమునఁ దమ్ము పరాజితులను జేయవచ్చినదనియు, ఆమెను మరల ప్రాణము లతో విడిచినపక్షమున తమముప్పు నిశ్చయ మనయు, ఇంగ్లీషువారు నమ్మి యామెయెడల నత్యంతక్రోధులయియుండిరి. అందుచేత నొక స్త్రీ యామెమంత్రగత్తె [illegible] స్తవభక్తురాలనియు నీశ్వరప్రసాదముగలదనియుచెప్పి నంతమాత్రమున పారీసునగరమునం దాస్త్రీని బ్రతికియుండఁగా బట్ట లకు నిప్పంటించి కాల్చి చంపిరి.

ఆఱుమాసములు చెఱసాలయందున్నతరువాత జోన్ కన్య నా కాలమునం దింగ్లీషురాజయిన హెన్రీ యున్నటువంటిరుయాన్ పట్టణ మునకుఁ గొనిపోయిరి. యుద్ధమునందుఁ బట్టువడిన శత్రువీరుల నాదర ముతోఁజూచుట యాచారమయినను, ఇంగ్లీషువారు యుద్ధధర్మము

లనుపాటింపక నీతిమాలినవారయి జోన్ కన్యయెడల మిక్కిలి క్రూరతముగాఁ బ్రవర్తించిరి: ఈమె కాళ్ళకు సంకెలలు వేసి పగల్లను బంధించి యుంచుచు వచ్చిరి; రాత్రులు మొలకు బలమైన యినుపగొలుసును జుట్టి కట్టి కదల మెదల నవకాశము లేకుండఁ జేయుచువచ్చిరి. వారామెప్రాణముల నేలాగునైనఁ దీయ నిశ్చయించుకొన్నందున, దయ్యములను వశపఱచుకొని యీశ్వరద్రోహిణి యయ్యెనన్న మహాదోషము నామెయం దారోపించి విచారణనిమిత్త మామెను మతాచార్యులయధికారమున నొప్పగించిరి. లౌకికవ్యవహారానుసారముగా విమర్శించెడుపక్షమున నామెయం దారోపింపదగిన నేరమేదియు లేదు. వారు చేయదగినదంతయుఁ గొంతవిడుదల సొమ్మును స్వీకరించియో శత్రువులచేఁ బట్టుపడిన తమవారికి పరివర్తనముగానో యామెను విడువవలయుట తప్ప వేఱేదియు నుండదు. ఈవిమర్శ పయికి న్యాయముగాఁ గనఁబడుటకయి పన్నినతంత్రమే గాని న్యాయాధికారులుగా నిర్ణయింపబడిన మతాచార్యపీఠమువా రావఱకే యామెకు ప్రాణాంతదండనమును విధింప నిశ్చయించుకొని యుండిరి.

ఆమె నావఱకు రహస్యముగా పదునేనుమార్లు విమర్శించినను, బహిరంగముగా విచారణచేయుటకై 1431 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెల 21 వ తేదీని ధర్మాధికారులయెదుటఁ దెచ్చి నిలిపిరి. ఆమె పక్షమున వాదించుటకయి న్యాయవాదుల నెవ్వరి నంగీకరింపలేదు. ఆమె కప్పుడున్న బలమంతయు తాను నిర్దోషురాలనని దృఢముగా నమ్మియుండుటచేఁ గలిగిన ధైర్యబలమును పరమేశ్వరభక్తిబలమును ఈ రెండుబలములును గలిగియుండుటచేత నహోరాత్రమును జంకక విపత్తులముందు నిశ్చలురాలయి నిలిచియుండెను, వక్రస్వభావులైన యా ధర్మాధికారు లామె నేదియుపాయముచేతనైనను వంచించి ప్రశ్నలు వేసి పడఁద్రోసి దోషురాలనిపింపవలెనని కుతంత్రములు పన్ని

కుయుక్తులు చూపి యేమేమో ప్రశ్నలు వేసిరిగాని యామె చెప్పిన యుత్తరములలో దేనివలనను నామెయందు దోషారోపణము చేయుట కవకాశము దొరకలేదు. నీవు పురుషవేషము నేల వేసికొంటివని వారడిగి నప్పు డామె యీశ్వరాజ్ఞానుసారముగా వేసికొంటినని యుత్తరమిచ్చెను. ఆమె యీశ్వరద్రోహిణి యని సిద్ధాంతము చేయుటకై యీయంశమే ప్రబలమయినట్టు వివేకహీనులైన యామతాచార్యులదృష్టికప్పుడు కనుపట్టెను. విచారణసమయమున నామెవర్తనమును జూచుచుండిన యొకయింగ్లీషువాఁడు "ఈయుత్తమకన్య యింగ్లీషుజాతి దయ్యెనా యెంతటి శ్లాఘాస్పదురాలుగా నుండును!" అని పలుకుచు నాశ్చర్య పడెను. అప్పుడు ధర్మాధికారు లామెకు దయ్యాలమారితనము నారోపించుచు పండ్రెండు నేరములు మోపిరి. పారీసునగరవిద్యాగురు పీఠమువారు వారితీర్పును స్థిరపఱిచిరి. ఆమె చెఱసాలయందుంచఁబడిన తరువాత సంవత్సరమున కనఁగా 1831వ సంవత్సరము మెయి నెల24వ తేదిని మతాచార్యు లామె యపరాధినిగా నిర్ధారణము చేయఁబడెనని బహిరంగముగాఁ దెలిపిరి. తరువాత వారము దినముల కొకమతాచార్యుఁడు ధర్మాధికారులచే నియమింపఁబడి యామెయున్న కారాగృహమునకుఁ బోయి యాదినముననే యామె రువాన్ పురియందలి యంగళ్ళవాడవద్ద తగులఁబెట్టబడునట్లు తీర్పు చేయఁబడెనని చెప్పెను. తనకు విధింపఁబడిన యాక్రూరమరణదండనవార్తను వినఁగానే ధైర్యమును గోలుపోయి యామె దీనముగా విలపించెనుగాని శీఘ్రముగానే మరల ధైర్యమవలంబించి శాంతచిత్తయయ్యెను. ఆయుధపాణులైన యెనిమిదివందల యింగ్లీషుభటు లామెను కాచి రాఁగా నామె వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడెను. ఆమె క్రోవపాదుగునను తనయాత్మ నీశ్వరసమర్పణము చేయుచు భక్తిపూర్వకముగా నొనర్చిన నిష్కళంకప్రార్థనలను విని చూడవచ్చినవార నేకులు కంటఁదడిపెట్టి యేడుచు

సాగిరి; ఆమెకీడు కలిగించుటకు సహకారులగు వారామె చావును జూచి సంతోషింపవలెనని వెడలుదేరినవారు సహిత మనేకులు గుండెలు పగిలి నడిదారినుండి వెనుకకు మరలిపోయిరి. ఆమెవధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడునప్పటికే నిర్దయులైన మతాచార్యు లక్కడ కాష్ఠములను జేర్పించి చితి నమర్చి తమ క్రూరతరకృత్యమును నెఱపుటకు సంసిద్ధులగు తమ ద్వేషాగ్నికి బలిపెట్టఁదలచిన యా నిరపరాధురాలి రాకను వేచి యుండిరి. దుఃఖకరమగు నాతరువాతి ఘోరహత్యాకర్మమును పెంచి చెప్పుట యుచితము కాదు. ఆమె సిపాయిలచెంత, వెనుకవైపున పాతిపెట్టఁబడిన నిలువుకొయ్యకుఁ గట్టఁబడినదై నిలిచి. విస్పష్టమగు కంఠస్వరముతో తనదోషములను మన్నింప నీశ్వరుని ప్రార్థించి, తన యెడల నపరాధులైనవారి నందఱిని క్షమింప భగవంతుని వేఁడి, యీశ్వరేచ్ఛ నెఱవేఱును గాక యని పలికి యూరకుండెను. ఆమాటలు చెవినిబడఁగానే యామె సహవాసి పనివాండ్రును చూడవచ్చినవారు సహిత మనేకులు కన్నుల నీరుకార రోదనము చేయఁ జొచ్చిరి; ఆమె క్రూరవధను గన్నులారఁ జూచి సంతోషింపవలెనని వచ్చి యున్నతాసనముల నలంకరించియున్న దయాశూన్యులైన మతాచార్యులనేకు లచ్చటనిలువలేక బలివేదికను డిగ్గి వెడలిపోయిరట! మతపైశాచావేశపరవశులయి దయాధర్మదూరులయి యుండు మతాచార్యకిరాతులనుమించు ప్రత్యక్షరాక్షసులు లోకములో వేఱొకరుండఁజాలరు కదా! కాష్ఠమునకునిప్పంటింపఁబడిన యల్పకాలములోనే త్రేతాగ్నులని చెప్ప దగిన విరోధులగు నింగ్లీషువారి క్రోధాగ్నికని మతాచార్యుల ద్వేషాగ్నికని ప్రజ్వలితమయిన కాష్ఠాగ్నికిని నిర్మలచరిత్రయ యగు నాసాధ్వీమణియొక్క యనిత్యదేహ మాహుతి యయ్యెను. ఈక్రూరహత్య ముగియునప్పటికెల్ల నెల్లవారి మనస్సులలోను తాము దేవమాతను నిష్కారణముగాఁ జంపి పాపము కట్టికొంటిమన్న విచారము కలిగెను. కొంద ఱామె దేహము

దహింపఁబడుటకు మాఱుగా తమ దేహములు దహింపఁబడిన మేలుగా నుండుననని తలంచిరి. మూఢవిశ్వాసములను మతోన్మాదమును మనుష్యులమానుషత్వమును రూపుమాపి వారిచే నిట్టి క్రూరకృత్యములను జేయింపఁజాలవు? అట్టి యమానుషశౌర్యమే యీకాలమునందుఁ జూపఁబడినపక్షమున శత్రువులు సహిత మామెను శ్లాఘించి పూజించి యుందురుగదా! ఈనరహత్య కొడిగట్టిన స్వదేశీయులైన మతాచార్యులకును పరదేశీయులయిన యింగ్లీషువారికిని నిది తీఱని యపకీర్తిగా నున్నది. పాపకార్యము మెప్పునకును జయప్రదము కాదు. స్వప్రయోజనార్థముగాఁ దమకిష్టము చేరిన ప్రభు వెదురు తిరుగుటచేతను కొంతవ్యయముగాని యీక్రూరహత్యవలనఁ గలిగినజనద్వేషముచేతను క్రమక్రమముగా నింగ్లీషువారు తమ కున్న దేశములోని తమ రాజ్యమున తమసమస్తాధికారముగాఁ గోలుపోయి స్వదేశమునకు మరల వలసినవారైరి. అకస్మాత్తుగా శివలనఁ దానెంతో మహోపకారము నొందియుఁ దనయుపకర్త్రి యైనయుత్తమ యిశత్రువులపాలయిన వత్సరకాలము చెఱను లయుండు దీనప్పు డామెను విడిపించుటకయి ప్రయత్నింపక యుపేక్షించిన ఛార్లెస్ రాజును మిత్రద్రోహియు మహాపాపియు నని చెప్పవచ్చును. ఇట్లు ఛార్లెస్ రాజ్యలాభమును బొంది చిరకాలము పాలనము చేసినవాఁడయ్యును మనశ్శాంతి లేక తుదకుఁ దన కొడుకే తనకు విషము పెట్టుచున్న భీతిచేత నాహారమును విసర్జించి విపత్తుపడి కృతఘ్నునకు కర్తమయిన యథార్థపుచావే వచ్చెను. విమర్శనుని పేరుపెట్టి న్యాయాధికారులమని ధర్మశాసనముచేఁ గూడుకొనుండి యన్యాయముగా నిరపరాధినికి మరణదండనమును విధించిన పాపము మనస్సులను బాధింపఁగా మతాచార్యసంఘమువారు 1456 వ సంవత్సరమున మరల రోమునగరమునందుఁగూడి పునర్విమర్శచేసి వెనుకటితీర్పును త్రిప్పివేసి జోన్ నిరపరాధినియని తీర్పుచెప్పిరి. దొరఁగలుపడిన యామనుకొందఱ

కుక్క మొఱిగినట్లు నిర్ఘోషించి చంపఁబడిన యిరువదియైదు సంవత్స రములకు గురుపీఠమువారు చేసిన యీతీర్పు 'నెంతేని మెచ్చుకోవచ్చును! ఈసాధ్వియొక్క యత్యద్భుతకార్యములను వర్ణించుచుఁ దరువాత కవులు ప్రబంధములను జేసిరి: విద్వద్గాయకులు నాటకములను గీతము లను రచించి యాడి పాడిరి; దేశమందంతటను బహుస్థలములయం దామెకు ప్రజలును ప్రభువులును ప్రతిరూపములనునిలిపిరి. రుయార్క్ పురమునం దామె యగ్నిలో నాహుతి చేయఁబడిన వేదికయందు సుం దరమయిన మందిరము కట్టఁబడి యామె గుణవర్ణనము శిలాక్షరము లుగా నిగనిగలాడు పాలరాలపయిని చిత్రింపఁబడెను.

Mr. ELIZABETH FRY.

ఎలిజబెత్ ఫ్రైదొరసాని.

ఫ్రైదొరసాని 1780 సంవత్సరము మేయినెల 21వ తేదిన ఇంగ్లండు దేశమునందు జనన మొందెను. ఆమె తండ్రి పేరు జాన్ గర్నీ; తల్లి పేరు కేథరైన్ బెల్. ఆమె తల్లిదండ్రు లిరువురును ధనసంపన్నులయి సుప్రసిద్ధము లయినవంశములయందు జనించినవారు. తండ్రి మహా ధనసంపన్నుడు; తల్లి విద్యారూపగుణసంపన్నురాలు. ఎలిజబెత్తనునది పసితనములో జననీజనకులీమెకు బెట్టినకన్యకానామము; ఫ్రైయనునది వివాహబంధమువలన గలిగిననామము. తల్లిదండ్రులకు గలిగినపండ్రెండుగురు బిడ్డలలో నీమె మూడవది. ఈమెకు తోడబుట్టినవాండ్రు నలుగురును తోడబుట్టినపడుచులేడుగురును నుండిరి. బాల్యమునందీమె చురుకుదనమును సూక్ష్మబుద్ధియు గలదిగానే యైనను విద్యయందంతగా శ్రద్ధవహించి పేరుపొందినది కాదు. శైశవమునందీమె పుష్పములయందును సృష్టివైచిత్ర్యములయందును ప్రీతికలదయి, తల్లివెంట నుద్యానవనమునందు దిరుగుచు వృక్షలతాదులయొక్కయు పుష్పపల్లవాదులయొక్కయు సౌందర్యమున కాశ్చర్యపడుచు మోదమునందానందించుచుండెను. ఉత్తమప్రవర్తనము గలదియు విద్యావతియు నైన తల్లియొక్క సుగుణసంపదనుబట్టి యీచిన్నది దయార్ద్రహృదయయయి బీదలయొక్కయు వ్యాధిగ్రస్తులయొక్కయు నిండ్లకుబోయి యుపచారములచేతను మంచిమాటలచేతను వారి నాదరించుచు వచ్చెను. ఉగ్గుపాలనాటినుండియు పరోపకారచింతను గలిగిన యీయుత్తమమాతను గోలుపోవలసినదురవస్థ పండ్రెండేండ్లయీడుననేయీబాలికకుసంభవించెను. ఇట్లు1792వ సంవత్సరమునందు మాతృమరణదుఃఖముసంభవించునప్పటికి తల్లికడుపున బుట్టిన పండ్రెండుగురిలో నగ్రసంతానమునకు పదునేడేండ్లప్రాయమునుకనిష్టసంతానమునకు రెండేండ్లయీడునునుండెను.

ఈమెతండ్రి తనబిడ్డలు మంచివారును సమర్థులుగాన వలెనన్న యభిలాషతో వారికి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించుటయం దత్యంతశ్రద్ధవహించుచుండెను. ఈమె చిత్రలేఖనమునందును సంగీతమునను వాద్యమునను మహాసమర్థురాలయ్యెను. ఈమెకంఠస్వరము కిన్నరస్వరమువలె నత్యంత మధురమై వినువారివీనులకు విందుగొలుపుచుండెను. అశ్వారోహణమునందుసహిత మీమెకు నిరుపమానమైన ప్రవీణతకలిగియుండెను. ఈమె తనయక్కలిద్దఱివలె మంచిచక్కనిది కాకపోయినను, పలుచని పొడవైన శరీరమును పట్టువలె మృదువైన సూక్ష్మశిరోజములును కలకలలాడునవ్వుమొగమును గలదై మొత్తముమీఁద దర్శింపఁదగినదిగానేయుండెను. ఈమె బాల్యావస్థలో తానుపట్టినపట్టుకాని గురువులు చెప్పినమాట వినకుండెడు స్వభావము కలదిగా నుండెను! పెంకెపట్టని యాకాలములో నెల్లవారును భావించి గర్హించినయాగుణమే పెద్దపెరిగిన తరువాత సత్కార్యాచరణమునందలి నిర్విరోధమైనపూనికగా మాఱి యీమె కమూల్యగుణాలంకారమయి యెల్లవారలశ్లాఘనకును యోగ్యమయ్యెను. పదునాఱుసంవత్సరములప్రాయమప్పు డీమెకు వచ్చినయొక గొప్పవ్యాధివలననే యీమెకు పరార్థపరత్వ మధికమయినను, 1798వ సంవత్సరారంభమున వినఁదటస్థించిన యొక మతగురువుయొక్క ధర్మోపన్యాసమువలన నీమె పునస్సృష్టియైనట్లు పూర్ణముగామాఱిపోయెను. పదునేడేండ్లప్రాయమునందుండినయీమె యప్పుడు తన గ్రామములోని బీదబిడ్డల విద్యాభివృద్ధినిమిత్తమయి యొకపాఠశాలను ప్రప్రథమమున నొక్కపేదబాలునితో నారంభించెను. ఆపాఠశాల దినదినాభివృద్ధినొంది యల్పకాలములోనే పెద్దదయి, ఆమె వివాహానంతరమున పితృగృహమును విడిచి భర్తృగృహమునకుఁ బోవలసివచ్చునప్పటి కెనుబది యేడుగురు బాలురను బాలికలను గలది యయ్యెను. ఆపాఠశాలయందలి పిల్లలు విద్యాబుద్ధులయందు వృద్ధిఁ బొందుటయేకాక యీమెయంద

త్యంతానురాగము గలవారయి యామె వియోగమునకు తల్లినివిడువ వలసినబిడ్డలవలెఁ బరితపించిరి. అంత పెద్దపాఠశాల నన్యులసాహాయ్యమును గోరక యొక్కతెయు నామె యెల్ల సమర్థతతో నిర్వహింప గలిగినదో యాశ్చర్యకరముగా నున్నది.

ఈమె తనకు పందొమ్మిదవయేండ్లు నిండిన తరువాత 1800వ సంవత్సరమునందు ఆగష్టునెల 19వ తేదిని జోసప్ ఫ్రైయనువానిని వరించివివాహము చేసికొనెను. ఇతఁడొక గొప్పవాణిజ్యసంఘమునందు భాగస్థుఁడుగా నుండెను. ఈవధూవరు లిరువురును పరస్పరానురాగము గలవారయి, శరీరములు వేరైనను మనస్సొక్కటియే యైనట్లైకమత్యముతోఁ గలిసిమెలసి వర్తించుచుండిరి. భర్తయందవ్యాజానురాగము గలది యగుటచేత భార్య హృదయపూర్వకముగా భర్తకు విధేయురాలయి తదాజ్ఞానుసారముగా మెలఁగుచుండెను; భార్యయందు విశుద్ధప్రేమము గలవాఁడగుటచేత భర్తయు భార్యమాటయందాదరము గలవాఁడయి యామెమనసు కనిపెట్టి యనుకూలుఁడయి ప్రవర్తించుచుండెను. ఇట్లు ప్రతివిషయమునందును దంపతులమనస్సులొక్కటియయి యేకీభవించుచుండుటవలన గృహమునిరంతరసుఖదాయకమయి భూతలస్వర్గమువలె నుండెను. ఆమె గృహవ్యయములనుగూర్చి సరియైన లెక్కలుంచి, భోజనవ్యయములు, వస్త్రములు, తోఁటఖర్చులు, సేవకులజీతములు, ధర్మము మొదలగునవి వేఱువేఱుగా పద్దులు వ్రాయుచు నేమియు దుర్వ్యయము కాకుండ నాదాయ వ్యయములను చక్కఁగా విమర్శించుచుండెను; సేవకులయం దనురాగముగలదయి వారిమనస్సులు నొప్పింపక వారివలన నేర్పుతోఁ బనులుగొనుచు వారిప్రేమకుఁ బాత్రురాలయ్యెను. విద్యావతులయిన యువతులు భర్తల కడఁగియుండరనియు గృహకృత్యములను నిర్వహింపఁజాలరనియు ప్రలపించెడు మనయార్యావర్తములోని యపూర్వ

బుద్ధిమంతులీకాంతామణియొక్క పవిత్ర చరిత్రమును జదివినైనను విదుషీవిదూషకులుగాక బుద్ధి తెచ్చుకొందురుగాక!

భర్తవలన నీమెకు పదునొకండుగురుబిడ్డలు పుట్టిరి. బిడ్డలయం దీమె యపారప్రేమము గలదయి వారిసంరక్షణము నితరులకు విడిచి పెట్టక స్వయముగా తానే చేయుచు, కొంతయీడు వచ్చువఱకును రాత్రిందివములు వారి నెప్పుడు నేమఱక కంటికి రెప్పవలె సదా కాపాడుచుండెను. వారిలో నెవ్వరి కెంతచిన్నజబ్బు చేసినను వారి యల్పబాధను సహితము చూచి సహింపలేక శోకించుచు, కావలసిన యుపచారములను పథ్యపానములను తానే చేయుచు, వారు స్వస్థ పడువఱకును మనశ్శాంతిలేక పరితపించుచుండును. పిల్లలునుతల్లియెడల నపరిమితప్రేమగలవారయి, తల్లి యొక్క నిమిషము తమకంటఁ బడకపోయినపక్షమున మిన్ను విఱిగి మీఁదఁబడినట్టు లేమియుఁదోఁపక విచారగ్రస్తులయి యుండి దూరమునుండి యామెకంఠస్వరము వినఁబడఁగానే పట్టరానియానందముతో నెదురుగా పరుగెత్తుకొని పోయి తల్లిని కౌఁగిలించుకొనుచుండురు. ఇట్లీమెబిడ్డలయం దింతప్రేమ చూపునదిగా నుండినను, పిల్లల నల్లరిచేయనీయక వారి నెల్లప్పుడును న్యాయబద్ధులనుగానే యుంచుచుండెడిది. వారిని తనకిష్టములేనిపని నుండి మరలి చుటకయి యొక్క పరుషోక్తిసహితము నోటినుండి వెడలవలసిన యక్కఱలేక ప్రేమాస్పదములయిన కన్నులనుండి వెలువడి యనంగీకారసూచకమైనయొక్కచూపుచాపో భ్రూసంజ్ఞయో చాలియుండును. ఇట్లు ప్రేమానుబంధముచేత బద్ధులయి యామె కాజ్ఞానువర్తులయి భయభక్తులుచూపుచు మెలఁగుచుండెడివా రొక్క బిడ్డలుమాత్రమే కారు, దాసదాసీజనులును ఆమెయెడల మాతృభక్తి కలవారయి, స్వకృత్యములనణుమాత్రము నేమఱక, ఆమెయాజ్ఞలనతిక్రమింపక పరమవిధేయులయి శ్రద్ధాభక్తులతో జరుపుచుండెడివారు.

ఆమె తన పరివారమును స్వకుటుంబములోనివారిని గానే భావించి ప్రేమించుచు, వారు ప్రమాదవశమునఁ జేసినతప్పులను క్షమించుచు, వారిని తనబిడ్డలవలెనే యాదరించుచుండినను, వారిని మనస్సువచ్చి నట్లు తిరుగనీయక యెప్పుడును తగినకట్టుపాటులో నేయుంచుచుండెను. అందుచేత వారు తమయజమానురాలియెడల భక్తివిశ్వాసములు కల వారయి సర్వదా వినయవిధేయతలతో సేవించుచు, తమపనులనత్యంత శ్రద్ధాళువులయి యుక్తకాలములో నిర్వహించుచు, ఆమెయాజ్ఞలనెల్ల శిరసావహించి హృదయపూర్వకముగాఁ జేయుచు, ఆమెనిమిత్తమయి యావశ్యకమైనయెడలఁ దమప్రాణములనైన సమర్పించుటకు సంసిద్ధు లయియుండునంత యనురాగము గలవారయి యుండెడివారు.

1813 వ సంవత్సరమునందు లండన్ నగరమునందలి 'న్యూ గేట్' (నూతనద్వారము) అను పేరుగల ప్రధానకారాగృహములో నుంచఁబడియుండు స్త్రీలయొక్క దుస్థితినిగూర్చి శోచనీయము లయిన కథలు ఫ్రైదొరసానియొక్క చెవి సోఁకెను. వారి దుఃఖకథలను విని యామె మనస్సునందు సంతాప మొంది తనసహోదరీతుల్య లయిన యాయభాగ్యురాండ్రయొక్క దౌర్భాగ్యమును గొంతవఱకైనను దొలఁగించి వారిని మంచిస్థితికిఁ దెచ్చుట యెట్లు సాధ్యమగునా యని యామె తలపోయఁజొచ్చెను. ఆచెరసాలలోని యిన్నూఱు ఘన గజముల వైశాల్యముగల నాలుగు చిన్నగదులలో మున్నూఱుగురు కారాబద్ధురాండ్రు వారివారి బిడ్డలతోడఁ గూడ నుంచఁబడిరి. వారిలోఁ గొంద ఱపరాధినులు; కొందఱు నిరపరాధినులు; కొందఱు విమర్శింపఁబడి దోషస్థాపనానంతరమున శిక్షింపఁబడినవారు; కొంద ఱింకను దోషనిర్ధారణములేక విమర్శార్థము తేఁబడినవారు; కొందఱు నరహత్యాది ఘోరపాపముల కొడిగట్టిన కఠినచిత్తురాండ్రు; కొందఱు దారిద్ర్యదోషముచేత నల్పాహారవస్తుచౌర్యాదులకులోఁబడవలసినవాఁ

రయిన పశ్చాత్తప్తచిత్తురాండ్రు. ఇట్టి నానావిధవిశేషగుణములవారందఱు తారతమ్యవిభేదము లేక యేకసమూహముగా నక్కడఁ జేర్పఁబడియుండిరి. వారికిఁ బ్రొద్దు గడచుట కక్కడ పని యేమియు లేదు; వారు యుక్తముగా నడచుచున్నారో లేరో చూచుటకుఁ దగిన పయిపరామర్శయు లేదు. అందఱిపైని కారాగృహాధికారి యొకఁడును వానికి సహాయుఁడుగా బాలుఁ డయిన యొకనికొడు కొకఁడును అధికారము చెల్లించుచుండిరి. వారిలోఁ బెక్కండ్రకు ముఱికి పేలికలును చింపిగుడ్డలును దక్క నంగములను గప్పుకొనుటకుఁ దగినవస్త్రములైనను లేవు. వారు వంటచేసికొన్నను, భుజించినను వసించినను, కూరుచున్నను, శయనించినను, మఱి యేమిచేసికొన్నను, ఆనాలుగు చిన్నగదులలోనే చేయవలెను. వారక్కడ సామాన్యముగా నొండొరులను తిట్టుకొనుచు, శపించుచు, అవాచ్యములు పలుకుచు, అసహ్యములయిన పాటలుపాడుచు, కాలముగడపుచుందురు. కారాగృహమును సందర్శింపవచ్చినవారెవ్వరైన నామార్గమునఁబోవఁదటస్థించిన పక్షమున వారందఱును గుంపుగా ద్వారములకడఁ జేరి "ఆఁకలి" "అన్నము" అని యఱచుచు, కడుపులు నోళ్లు బాదుకొనుచు, డబ్బునిమిత్తము ఇనుపకడ్డీల సందులలోనుండి చేతులు చాచుచుందురు; వచ్చినపుణ్యాత్ములలో నెవ్వరైన జాలిపడి చేతులలోఁ గాసువీసములేవియైనఁ బెట్టినపక్షమున వానిని వెంటనే చెఱసాలలోని కల్లంగడికిఁ బంపి మద్యము తెప్పించుకొని త్రాగుచుందురు. వారిపరిభాషయందన్న మనుమాటకు కల్లనియే యర్థము. వారిలో సాహసికురాండ్రు కొందఱు ద్వారముల సమీపమునకువచ్చినవారివస్తువులను చేతులు చాచి బలవంతముగా నూడఁబెఱికికొనుటయుఁ గలదు.

ఒకనాఁడు మాననీయులైన సుందరు లిద్దఱు కారాగారమును జూడఁబోయిరి. వారు కొంతసే పితరవిషయములనుగూర్చి మాటాడిన

తరువాత చెఱసాలలోని స్త్రీలస్థితిని బాగుపఱుచుటనుగూర్చి ప్రస్తావన చేయఁగా కారాగృహాధికారి "వారు బాగుపడుట యసాధ్యము. నామాట నమ్ముఁడు. వారు బాగుపడుటకు శక్యముకానంతదుర్వృత్తి లోను పాపములోను మునిఁగియున్నారు." అని గంభీరస్వరముతోఁ జెప్పెను. అప్పటికారాగారాధిపతులు చిరకాలాగతాచారప్రభావమును బట్టి దయాహీనహృదయులయి, కారాబద్ధులసంస్కారమునుగూర్చి యెవ్వరైన ముచ్చటించినను వారిమాటల నాదరింపక వారినితిరస్కారదృష్టితోఁ జూచి పరిహసించునంతటి కఠినదశకువచ్చియుండిరి. అప్పుడా సుందరులలోనుండి మృదుమధురస్వరముతో "దేవుఁడు తలఁచుకొన్నను వారు బాగుపడరా? వారు దేవునిశక్తిక మించియున్నవారని మీయభిప్రాయము కాదనుకొందును" అని యొకవాక్యము వెలువడెను. ఆమాట విని యులికిపడి యతఁడావాక్యములు వచ్చినవంకకు దృష్టిపఱపి, దీర్ఘశిరోజములతోను దయారసమొలుకుచున్న శాంతముఖముతోను మహోత్సాహముచేతఁ బ్రజ్వరిల్లుచున్న వెలిగొలుకుఁ గన్నులతోను నిలుచుండి స్థిరత్వము మూర్తీభవించినట్టున్న పొడవైన సుందరవిగ్రహమును జూడఁగాంచి, కొంతవాల మేమి చెప్పుటకును తోఁచక యూరకుండి కడపట "నాయభిప్రాయ మది కాదు. ఈకారాగృహమునందు మతబోధచేయుటకు నియమింపఁబడియున్నమతాచార్యునకు వీరిని బాగుచేయుట యసాధ్యమైనదని చెప్పుటతప్ప నాయభిప్రాయము వేఱొకటికాదు" అని తడఁబడుచుఁ బలికెను. పయియట్లు పలికినయామె మనస్థైర్యమెంతటిదో యని దీని జదువువారికి వేఱుగఁ దెలుపవలసినయావశ్యకముండదుగదా! ఆనాటి కాచెలికత్తెలిద్దఱును వారియొద్ద సెలవు గైకొని వెడలిపోయిరి. ఇట్లు వెంటఁబోయిన రెండవయామె ఫ్రైదొరసానియొక్క యక్కచెల్లెండ్రను మాదిరి పరోపకారములయందు దనసమానదీక్ష వహించినవాఁడునునగు సర్ ఫవెల్ బక్స్టన్ దొరవారి సహోదరియగు అనాబక్స్టన్ కన్య.

తరువాతఁ గొన్నిదినములకు శ్రీ ఫ్రైదొరసానియొక్క నెయ్యురాలొకతె గా మరల కారాగృహమునకు వచ్చెను. ఆమెచేతిలో నప్పు డొక్క పుస్తక ముండెను. ఈసారి కారాగృహాధికారు లామె నెక్కువగౌరవ ముతోఁ జూచి యాదరించిరి. వారి యాదరణకు సంతోషించి యామె కారాబద్ధురాండ్రయి యున్న స్త్రీలలోఁ గొందఱ నెప్పటికంటె నెక్కువగా విడిచి వారితో మాటలాడుట కొఱకుఁ బంపుమని వారిని ప్రార్థించెను. వారిని బాగుచేయఁ బ్రయత్నించుట నిష్ఫలమనియు, వారితో నొంటరి గానుండుట యపాయకరమనియుఁ జెప్పి కారాగృహాధికారియు నుతాచార్యుఁడును నితర రాజపురుషులును ఆమెను నిరుత్సాహ పఱిచి యామెయుద్యమమును వారింపఁ జూచిరి గాని వారిమాటలు లామెచెవులలోఁ దూరనివి కావు. అపాయములవలన నామె యొకింత మాత్రమును భయపడక, భగవంతుఁడే తనకు రక్షకుఁడయి యుండఁగా నితరులవలనఁ దన కపాయము రాదని పలుకుచు, కృతనిశ్చయురా లయి తనపట్టును విడువకుండెను. అతిదృఢమనస్కురాలయి యున్న యామె ప్రార్థనను త్రోసివేయఁ జాలక తుదకు బందీశాలాధ్యక్షు లంగీకరింపవలసినవారైరి. ఎంతచెడి హీనదశయందున్నవా రయినను తనకువలెనే నిత్యములైన యాత్మలు గలవార లని, అజ్ఞానాంధకారము చేతఁ గన్నుగానక పాపపంకమునఁబడినవారైనను పశ్చాత్తాపావలంబ దండముచే మరల లేవఁ దగినవారయి, అరివర్గపిశాచావేశముచేత మతిచెడి ధర్మముతోడి పోరాటమునకుఁ బూనినవా రయినను దయ నీయ లైనయబలలే యయి, తనసోదరీతుల్య లయినయీశ్వరపుత్రికల వద్దకుఁ బోవునప్పు డాత్మసంరక్షణార్థముగా నామె కేమిసాధనములు కావలెను? ఈశ్వరభక్తియే యామెకు వజ్రకవచము; ప్రేమార్ద్రమైన పరిశుద్ధహృదయమే యామె కభేద్యఖేటము; దయాధర్మాదులే యామె కమోఘాయుధములు. ఇటువంటి యప్రతిహతసాధనములను సాయ

ముగాఁ గాని యప్పు డామె నిర్భయముగా కారాబద్ధురాండ్రయి యున్న మదవతులయొద్దకు నడచెను. ఆమె సమీపింపఁగానే యామదవతు లామెను జూచి యన్నమునకు డబ్బులు డబ్బులని యొక్క పెట్టున నఱవఁ దొడఁగిరి. వారిపరిభాషయం దన్న మన్నపదమున కర్థమేమో యీవఱకే తెలుపఁబడినది. అప్పు డాకారాగారము మనుష్యనివాస మయిన మందిరమువలెఁ గాక యడవిమృగములతో నిండియున్న గుహావలెనే కానఁబడెను. ఆ కేకలలోను సమ్మర్దములోను తా నావఱ కుపోద్ఘాతముగా వారికి బోధింపనుద్దేశించికొని వచ్చినమాటలను మఱచిపోయెనుగాని యామె ధైర్యమును మాత్రమువిడిచిపెట్టక, తనచేతిలోనున్న బైబిలులోని నూతననిబంధన గ్రంథమునువిప్పి, వారికిఁ జదివి వినిపింపఁ దలఁచుకొని వచ్చినభాగమును దీసి, విస్పష్టమయి మధురమైన గంభీరస్వరముతో నుల్లములు పల్లవించునట్లు చదువఁదొడఁగెను. వారిలో బలువురకాయుత్తమగ్రంథమును వినుట యదియే ప్రథమముగాయుండెను. ఆమె శ్రావ్యనాదముతోఁ జదువుచున్నకొలఁది వారికి గొంత సందడి యడఁగి, వారిలోఁ బలువురు హర్ష పులకాంకిత గాత్రులయి యామె వేదవాక్యముల నత్యంత భక్తితోను శ్రద్ధతోను వినుచుండిరి. వారిలో చిరకాలాభ్యస్తపాపకర్మబలముచేతఁ గఠినచిత్తులయి మృగప్రాయులయి యున్నవారుసహిత మావాక్యార్థమునం దాదరము చూపకపోయినను, తమమీఁది యవ్యాజప్రేమతో వచ్చి తనక్షేమమునే నిష్కళంకహృదయముతోఁ గాంక్షించుచు తమ యాత్మోజ్జీవనముకొఱకే మాటాడుచున్న యాసాధ్వీమణియొక్క నిర్మలవాక్యామృతరసపానముచేత మత్తిల్లి దేహములుపరవశములుకాఁగా సందడి మాని నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. ఒకరిద్దఱింకను దమలోఁదాము మాటాడుకొనుచుండఁగా నత్యంత శ్రద్ధాళువయి వినుచుండినయంగన యొకతె చేయెత్తి "మాటాడకుఁడు. దేవతావాక్యములు వినఁబడ

కుండ సందడి చేయకుడు." అని హస్తసంజ్ఞతో వారిని వారించెను.
ఆకారాగృహము నతయు నాసమయమున దుష్టాంగనల నెడఁబాసి పుణ్యాం
గనలతో నిండినట్లాయెను, రాక్షసస్త్రీలను బోనాడి దేవతాకాంతలను
దెచ్చికొన్నట్లాయెను, ఆయ్యెను. ఆదివ్యవాక్యామృతరసప్రవాహముచేత
ననేక కాంతల శిలాకఠినచిత్తములు కరఁగి నీరయ్యెను; అనేక కాం
తల నేత్రములనుండి యానందబాష్పములు జాలుకట్టెను; అనేక కాం
తల గాత్రములు గగుఱుపొడిచెను. ఆహా! సౌజన్యమునం దెంతటి
యద్భుతశక్తియున్నది! గ్రంథపఠనము ముగిసినతరువాత నామె బిడ్డతల్లు
లనుజూచి వారివలె తానును బిడ్డతల్లియే యగుటచేత బిడ్డల యెడల
తల్లుల కెట్టివాత్సల్యము గలదో బిడ్డల సుఖమునిమిత్తము తల్లు
లెంత తల్లడిల్లుదురో తాను నెఱుంగుదుననియు, యుక్తాహారమును
శుద్ధవాయువును దేహపరిశ్రమమును లేకపోవుటచేత శుష్కించి
యున్న యాబిడ్డలను జూడఁగా దనమనస్సు దహించుకొనిపోవుచున్న
దనియు, అసహాయులమైయున్న యాబిడ్డలను చక్కఁగా సంరక్షించి
వారిని సన్మార్గమునకుఁ ద్రిప్పుట తల్లుల కెల్ల ధర్మమగుటచేత దుస్థితిలో
నున్న యాబిడ్డలకొఱకు ఆచెఱసాలలోనే యొకపాఠశాల నుంచుట
యుచితమనియు, నానావిధముల బోధించి పాఠశాలయందిష్టముగల
తల్లు లెల్లను చేతులెత్తవలసినదని యడిగెను. కృపారసము వెదచల్లెడి
యామె చల్లనిపలుకులవల్ల నుల్లములు కరఁగినవారలై కన్నులనుండి జొట
జొట నీరుకారుచుండఁగా నొక్కసారిగా బిడ్డలతల్లు లందఱును జేతు
లెత్తిరి. కొంతకాలమున కా చెఱసాలలోని బిడ్డలనిమిత్తమయి యొక
పాఠశాల స్థాపింపఁబడినది. ఆపాఠశాలకుపాధ్యాయినిగా కారాబద్ధు
రాండ్రలోని యొకయువతి యచ్చటివారందఱిచేతను కోరుకొనఁ
బడినది. ఆయువతి తాను యుక్తప్రవర్తనము కలదయియుండుటయే
కాక పాఠశాలనుగూడ చక్కఁగా నిర్వహించినందునఁబదునేనుమాస

ములయినతరువాత పయియధికారు లాయువతిని క్షమించి విడుదల చేసిరి. ఆమె యాదినమునఁ గొన్నిగంటలకాల మక్కడఁ గడపి యిం టికిఁ బోయెను. తత్కాలమునకు తమ తొంటి యవగుణములను విడిచి మంచితనము పూనినట్లు కనబడినను, ఆకారాబద్ధురాండ్రు బుద్ధులు మాఱుటకు చిరకాలము పట్టునది.

ఫ్రైదొరసాని తనకొట్టలో రక్షణమునిమిత్తము విశేషకాలము గడపవలసిన దయినందున 1816 సంవత్సరమువఱకును వస్త్రహీన లయినవారికి వస్త్రములు పట్టుట యప్పుడప్పుడు పోయి బైబిలులోని భాగములు చదివి వినిపించుట మొదలయిన పనులుతప్ప చెఱసాలలోని స్త్రీలనిమిత్తమయి విశేషముగా నేమియుఁ జేయలేకపోయెను. ఆమె ప్రోత్సాహమువలన 1817 వ సంవత్సరమునందు న్యూగేట్ చెఱసాల లోని కారాబద్ధులగు స్త్రీలస్థితిని బాగుపఱచునిమిత్తమయి యొక సమాజము స్థాపింపఁబడెను. ఆమె నిరంతరప్రయాసమువలన చెఱసాల లోని స్త్రీలలో నల్పకాలముననే యద్భుతమైన మార్పుగలిగెను. ఆ మార్పున కాశ్చర్యపడి కారాగృహాధికారు లామెకు సర్వవిధముల సహాయులయి యామెకర్తవ్యమని చెప్పినదానినెల్ల నంగీకరించి యా మెకుఁ బ్రోత్సాహము కలిగించిరి. ఇట్లు చెప్పుటనుబట్టి యామెపూనిన ఘనకార్యము విశేషకష్ట మక్కఱలేక యనాయాసముగా నెఱవేఱిన దని దీనింజదువువారు భ్రమపడఁగూడదు. లోకములో కష్టములకోర్చి ధైర్యమును సహనమును నిరంతరోద్యమమును పూనని సుఖపరా యత్తచిత్తులలో నెప్పుడు నెవ్వరును ఘనకార్యమును దేనిని జేసినవారు లేరు. బురదలోదిగి బాహులు నొప్పిపెట్ట దేహమునఁజెమ్మటలుపుట్ట ముక్కున నూర్పులుపుట్ట శ్రమపడినంగాని బురదకు వెఱచి పయినుండి పలుకువారి పంచదారపలుకులచేత నెప్పుడును పంకమున దిగఁబడిన బండి పైకి లేవదు. మంచిని జేయవలెనన్న పక్షమున స్వసుఖమును

త్యజించి కష్టములకు సహించి యెడతెగనిపాటుపడవలెను. ఆచెఱసాల ఘాతుకమృగబహుళమైన గుహవంటిదిగాని గృహమువంటిది కాదని పైని వర్ణింపఁబడినదికదా. అట్టి యసహ్యస్థలము గొప్పవంశమునఁ బుట్టి యాబాల్యమును భోగముల ననుభవించుచు సుఖపడ మరగిన మన ఫ్రైదొరసానివంటి పుష్పకోమలుల కెంత దుస్సహమయినదిగా నుండునో చెప్పుటకంటె నూహించుకొనుటయే సుకరము. కొంచెము కాలమయినతరువాత నచ్చటివారి చేష్టలనుగూర్చి యామె యిట్లు వ్రాసెను.—"మాలోఁ గొందఱ మించుమించుగాఁ బ్రతిదినమును బాలశాలను జూచుటకయి పోయిన సమయములలో చెఱసాలయందలి స్త్రీభాగములో నడచెడి దారుణములైన దుర్వ్యాపారములను జూచితిమి. పీడించుట, బాసలు చేయుట, జూదము లాడుట, పోట్లా డుట, దుర్భాషలాడుట, చెడుపాటలుపాడుట, గంతులువేయుట, పురుషవేషములు వేసికొని యల్లరిచేయుట, ఇట్టివేయనేకములుచెప్పను విననుదగినవికావు. అందుచేత మేమది పయసువారిని వెంటఁబెట్టుకొని పోవుట కర్తవ్యమయినదావు కాదని భావించితిమి." ఆస్థలమామెకు రోఁత పుట్టింపకపోలేదు. అయినను మంచిని జేయువలెనన్న యుత్సా హముచేతను భగవత్ప్రీతికరకార్యతత్పరత్వముచేతనునాసాధ్వి సమస్త మునకు నోర్చుకొన్నది. ఇట్టి హేయస్థలావలోకమునకు సహించి పది మాసములు పనిచేసినపిమ్మట నామె మరల నిట్లు వ్రాయఁగలిగెను—

"మే మేర్పఱచినవిధు లెప్పుడో యరుదుగాఁగాని సామాన్య ముగా నతిక్రమింపఁబడలేదు. వారు మీరమిాఱక నియమించినవ్యవస్థ లోనే యుండిరి. వారు మాకు పరమవిధేయురాం డ్రయి వర్తించిరి. దయచూపుటతప్ప వేఱువిధముగా వారియెడల మే మెప్పుడును బ్రవర్తిం పకపోయినను వారిలో నొక్కతె నాతో దండనాధికారియొద్దకు పోవు టకంటె నాయొద్దకు వచ్చుట కెక్కువ భయపడుచుందుమని చెప్పినది.

ఈకాలములో మేమెప్పుడును ఏస్త్రీని శిక్షింపను లేదు; శిక్షింపఁదలఁచుకోను లేదు. నేనుగాని నాసఖులుగాని విధించినశాసనముల నతిక్రమింపక యింత చక్కఁగా ననువర్తించుట క్రమశిక్షితములయిన కుటుంబములలో సహిత మసాధ్యమని తలఁచెదను. పనివిషయమున నన్నో వారిరువదివేల దుస్తులనుగుట్టిరి. ఈపనియంతయు చిన్నయంగడివాండ్రచే నియ్యఁబడినదగుటచేత వాండ్రిచ్చిన కూలియత్యల్పమయినది. ఇన్నివేలలో మూఁడుదుస్తులుతప్ప కనఁబడక పోయినవి లేవు. అవియు స్త్రీల లోపమువలన పోయినట్లు తోఁచదు. వారు ప్రతిమాసమును అఱువది మొదలుకొని నూఱువఱకును మేజోళ్ళ నల్లుదురు. వారుకొంచెముగా నూలుసహితము వడుకుదురు. వారి యార్జనము మొత్తముమీఁద స్త్రీ యొకతెకు వారమునకు 18 పెన్సులు (రు 1–2–0) గిట్టుచున్నది. ఈ సొమ్ము సాధారణముగా వారియన్నవస్త్రములకు వ్యయపఱుపఁబడును. ఇందు నిమిత్తమయి వారందఱును గలిసి నెలకు నాలుగు పౌనులు (రు 60 లు) ఇత్తురు; మేము సహాయద్రవ్యముగా నెనిమిది పౌనులు (రు 120 లు) ఇత్తుము. ఈరెండుమొత్తములును గలిసి వారికి తగిన మంచివస్త్రములకుఁ జాలియుండును. ఇంకొక ముఖ్యాంశము మతబోధవలన వారిలోఁ గలిగిన గొప్పలాభమయియున్నది. మేము ప్రతి దినమును రెండుసారులు వారికి బైబిలు చదువుచుందుము. వారిలో పలువురకు చదువునేర్పితిమి కాని కొందఱుమాత్రమే స్వయముగా కొంచెము చదువుటకు శక్తురాండ్రయినారు. దానివలనఁ గలిగినఫల మత్యద్భుతమైనదిగా నున్నది. అంత యాదరముతో బైబిలునుస్వీకరించుట యితరస్థలములలో నేనెచ్చటను జూడలేదు. వారిలోఁ బెక్కండ్రకా పుస్తకమును, అందుఁ జెప్పఁబడిన మతరీతియు నీతియు, అపూర్వముగా నున్నవి. తత్పఠనమువలన వారియాత్మలకుఁ గలిగిన ప్రయోజనము మిక్కిలి తృప్తికరముగా నున్నది. నే నప్పుడప్పుడు పోయి చదువనుద్దే

శించితి నని చెప్పినప్పుడు, నేనేదో గొప్పసంతోషమును వారికి గలుగఁ జేయఁబోవుచున్నట్లుగా వారు గుంపులుగుంపులుగా నావెంటఁబడుచుందురు."

ఈమెయొక్క కృషివలనఁ దుష్పూర్వము త్రాగుబోతుతనమునకును దైవదూషణమునకును సోమరితనమునకును దారిద్ర్యమునకును నిలయమయిన కారాగృహ మిప్పుడు మద్యపానవర్జనమునకును దైవభక్తికిని కర్మశీలతకును సౌజన్యమునకును నివాస మయ్యెను. ఆశ్చర్యకరమయిన యీమార్పునకు సంతోషించి ప్రభుత్వమువారీమె చేసిన యేర్పాటులను బ్రిటానియాదేశములోని చెఱసాలలలో నెల్ల నెలకొల్పిరి. అనుపిమ్మట నీయేర్పాటులు యూరపుఖండమునందంతట నవలంబింపఁబడినవి. ఫ్రైదొరసాని బ్రిటానిద్వీపములలోనున్న చెఱసాలలనుమాత్రమే కాక, ఫ్రాన్సు జర్మనీమొదలగు దేశములకుఁగూడఁ బోయి యచ్చటి ప్రధానములైన కారాగృహములను పరీక్షించి యందలి స్త్రీలస్థితిని బాగుచేయుటకయి బహువిధములఁ గృషిచేసెను. ఇంతకుముందు చెఱసాలనుండి విడుదలనుబొందిన స్త్రీలు నిమాలినవారును జీవనాధారము లేనివారునయి, స్వోదరపోషణార్థముగా పూర్వపరిచితములైన పాపములనే మరల జేయువారగుచుండిరి. ఇప్పుడు చెఱసాలలోఁ దగినవృత్తులు నేర్పఁబడుటవలన విముక్తిఁబడసినపిదపఁ గులావృత్తుల నవలంబించి పాటుపడి పాపముపొందకఁ బోక సుఖజీవనముచేయఁగలవారయిరి. పాపపాశములనుండి విడివడి యుత్తమజీవనముచేయుటకు శక్తురాండ్రయిన స్త్రీలు తమకృతజ్ఞతను దెలుపుచు నామెకు లేఖలు వ్రాయుచుండిరి.

ఫ్రైదొరసాని చేసిన మంచి కార్య మిది యొక్కటియే కాదు. ద్వీపాంతరవాసదండనము లొందిన స్త్రీలను గొనిపోవెడి యోడలలో నికిఁబోయి చూచి యచటి యసౌఖ్యమునకును క్రూరత్వమునకును

స్థానములయి యుండినవానిని సౌఖ్యమునకును సదాదరణమునకును స్థానములనుగాఁ జేసెను. ఓడలలో నెక్కింపఁబడిన స్త్రీలను పశువుల మందలను దోలినట్లుగా నొకగదిలోనికి దోయుచుండఁగా వారచ్చట శాపములు పెట్టుచు, తిట్లు పెట్టుకొనుచు, జగడములాడుచు, స్వీయపాపకథల నేకరువు పెట్టుచు, అవాచ్యప్రసంగములు చేయుచు, అకార్యకరణముల కుపాయములు రోయుచు, ప్రొద్దుపుచ్చుచుండెడివారు. ఆమె యట్టియోడలలోనికిఁ బోయి బైబిలులోని యుక్తమువాక్యములను వారికి చదివివినిపించి హితబోధచేయుచు, ప్రయాణములయందు వారికి ధర్మబోధచేయదగిన యుపాధ్యాయినుల నేర్పఱచుచు, అధికారులతో మాటాడి వారిని దయతోఁ జూచునట్లు చేయుచు, గతిమాలిన దుర్మార్గగాములను లంజకామినుల కెన్నివిధములనో మేలు చేసెను. ఆమె యున్మత్తశరణాలయములకును వైద్యశాలలకును బోవుచు రోగుల సౌఖ్యములకొఱ కెన్నెన్నివిధములనో పనిచేసెను. ఒకనాఁడామె యొక యున్మత్తశరణాలయమునకు బోయినప్పుడు గదిలో గడ్డిమీఁద పడి వొరలుచున్న యొక పిచ్చిది యామెమాట విని లేచి తన్నుఁ గట్టియున్న గొలుసు లీడ్చుకొనుచు నామె వెనుకకు వచ్చెను. ఆమె దయావిశిష్టములయిన చల్లనిచూపులతోఁ జూచుచు తనహస్తము నాపిచ్చిదానికందియ్యఁగా నది ప్రేమతో ననేకపర్యాయము లాహస్తమును ముద్దుపెట్టుకొనెను. ఆమె క్రైస్తవవేదగ్రంథములను ధర్మార్థముగా బీదలకు పంచిపెట్టుచుండెను. నావికులకును సైనికులకును కారాబద్ధులకును బీదలకును పుస్తకనిలయములను బెట్టించెను. ఆమె లోకోపకారార్థముగా వచనరూపమునను పద్యరూపమునను బహుగ్రంథములను రచియించెను. ఎక్కడ దుఃఖముండినదో, ఎక్కడ దారిద్ర్యపీడ యుండినదో, ఎక్కడ నజ్ఞానముండినదో, అక్కడనెల్ల దుఃఖోపశమనమునకై యామె యేదోపనిచేయ వెదకుచుండెను. విపత్తు

లో నున్నవా రెవ్వరును నామెవద్దకు వచ్చి యాశాభంగము నొంది వెడలిపోయినవారు లేరు. ఒకనాఁ డామె గుఱ్ఱపుబండిలో నెక్కిపోవుచుండఁగా దారినపుడు నొకచోట నొకబడివాఁడు తలగాయముతో తానుగాఁడి ప్రక్కను పడియుండుట కనఁబడెను. ఆమె తత్క్షణమే తన బండినినిలిపి యాగాయపడినవానియొద్దకుఁ బోయి వానిఁ దనకడుపునఁబుట్టిన కుమారునివలె నెత్తుకొని వాని తలగాయమునకు కట్టుకట్టి రక్తస్రావమును మాన్పి తరువాత బండి నెక్కిపోయెను. ఆమె రోగులకుపచారము చేయుటయందును గాయములకు కట్లుకట్టుటయందును బాగుగ మహాసమర్థురాలు. 'పరోపకారార్థ మిదం శరీరం' మన్నట్లుగా నామె పరుల నిమిత్తమే తాను జీవించుచున్నట్లుండెను. ఆమెపవిత్రచరిత్రము లోకమునకు ఉపకారకరమును బోధకమునైన మహాకావ్యముగా నున్నది.

ఆమె యసుకుమారమయిన దుర్బలశరీరము కలదిగా నుండెననియు, శిరస్తాపము కలదగుటచే బాల్యమునం దెవ్వరైన గట్టిగా మాటాడినను కోపపడినట్టు చూచినను బావురని యేడ్చుచుండెడిదనియు, ఆమెచరిత్రమును వ్రాసినవారు వక్కాణించినారు. అట్టి సహజదుర్బలయగునయామె యంతటి ధైర్యసాహసములతో నిట్టిసత్కార్యముల నిర్వహింపఁగలుగు నెక్కడినుండి వచ్చెనది? ఈబల మంతయు నామెకు మతాభినివేశమునను నీశ్వరునినుండియు వచ్చినదనుటకు సందేహము లేదు. ఆమెకు మత మనఁగా కార్యాచరణములలో నుండినదికాని గ్రంథపాఠ్యము లయినశుష్కవాక్యపఠనములలోనుండినదికాదు. మతమునకెల్లను లోకరక్షకుఁడైన యీశ్వరునియందలి పితృభావము, ఈశ్వరసృష్టిలోనివారందఱిటుచేత సోదరులైన మానవులయందలి భ్రాతృభావము, ఈ రెండును ప్రధానములు. ఇందు మొదటిదానివలన నేర్పడు ధర్మము ఈశ్వరునియందు దృఢభక్తియుంచి సమస్తవిషయములలో నతనిఁ దలఁచుచుండుట. రెండవదానివలన నేర్పడుధర్మము

స్వసుఖమునైనఁ బరిత్యజించి పరోపకారకరణమునం దుండుట. ఈధర్మద్వయము నొకదానిని విడిచి యొకటియుండఁ గూడదు. కావున రెంటిను నేకధర్మమే యని చెప్పవచ్చును. ఇదియే సర్వమతసార మయిన పరమధర్మము. దీని గూర్చి వ్యాసమహర్షి శ్లో॥ నిట్లు చెప్పి యున్నాఁడు-

శ్లో. శ్లోకార్థేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్.

గీ. గ్రంథకోటులచే నేది గలుపఁబడెనొ
దానిఁ బద్యార్థమునఁ జెప్పెదను వినుండు-
అదియుఁ బరోపకారము పుణ్యమగును
బరవిబాధ పాపమగునట కల్పితంబు.

ఆమె తాను గూడ నెందఱెందఱో మీమాంసకులు చూపు పైనధర్మ మని యెంచరి చేసినది వరకొ నకు పరిష్కారకొఱకును గాదు. నిజమైన మతధర్మము లేవియో యెఱుఁగని కాఁగ, నోముల కొఱకును వ్రతముల కొఱకును ఉపవాసముల కొఱకు పూజల కొఱకును కాలక్షేపము చేయుచుండెడి మన దేశపుస్త్రీలు స్వదేశస్థులకు పరోపకారపరాయణలు కాఁబ్రయత్నించుదురుగాక! ఈ మనవారు ధనము గలవారలువలె వైద్యశాలలును స్థాపించువారు కాకపోవచ్చును, పుస్తకనిలయములను స్థాపించువారు కాకపోవచ్చును. కాని, మనఃపూర్వకముగా కృషిచేసినచో తమ్మును తమకుటుంబములను సంస్కరింపఁగలవారును తమయిరుగుపొరుగులవారిని ప్రేమించి వారికి తోడుపడఁగలవారును కాకపోఁజాలరు. పరహితకార్యానుష్ఠానమున మనకు కష్టములుండును. బంగారమునకు మేలిమిని దెచ్చుటకయి దాని నగ్నిహోత్ర

ములోఁ దత్తము చేయుట యావశ్యకమయినట్లే పరోపకార నిర్వాహులగుపుణ్యాత్ములకు మేలిమిని దెచ్చుటకయు కష్టము లావశ్యకములని బుద్ధిమంతులు చెప్పుచున్నారు. తాను పైని వేసికొన్న ఘనకార్యవిషయముననే కాక సంసారవిషయమునను మన ఫ్రైదొరసానిగారికిఁ గష్టములనేకములు వచ్చినవి. మొట్టమొదట 1808 వ సంవత్సరమునందు కుటుంబమున కంతకును మూలాధారుఁడైన యామె మామగారు కాలధర్మము నొందిరి. తరువాత నామె ప్రియసహోదరి యొకతె మృతి నొందెను. పిమ్మట నామె ముద్దులమనుమఁడొకఁడు స్వర్గస్థుఁడయ్యెను. అంతపిమ్మట కుమారుని రెండవకూతురు లోకాంతరగతురాలయ్యెను. ఆచిన్నది గతించిన పదునొక్కదినములకే యాచిన్నదాని తండ్రియైన పెద్దకుమారుఁడు పరమపదము నొందెను. తండ్రిపోయిన యెనిమిది దినముల కాతనికూఁతురింకొకతె పరలోకగతయయ్యెను. ఒకదానిపై నొకటిగా వచ్చిన యీయవస్థల కష్టకథలను పెంచి చెప్పుట సంతాపకరమగుటచే నీయాపత్పరంపరాకథనము నింతటితో విడిచి పెట్టెదను. ఒకదానివెంట నొకటిగా వచ్చిన యీవిపత్పరంపరలవలన నామె మనస్సించుక చలించినను శీఘ్రమే నిశ్చలత వహించినందున సత్కార్యాచరణమునందలి ధైర్యోత్సాహము లించుకయు తగ్గక మఱింత పెంపు చెందినవి.

తాను బూనినపనిని దేనిని జనులలోఁ బేరుసంపాదింపవలెనన్న యపేక్షతో నామె చేయలేదనియు, తనపేరు బయలికి వచ్చుచున్నదని తెలిసికొన్నప్పు డామె దుఃఖితురాలయ్యెననియు, చరిత్రకారులు చెప్పినను, లోకములో సత్కార్యదీక్ష వహించి పనిచేయువారి పేరు ప్రసిద్ధికిరాక యడఁగిపోవుట యస్వాభావిక మగుటచేత ఫ్రైదొరసానిపేరును సర్వత్ర వ్యాపించి మంచివారి గౌరవాదరములకు పాత్రమయ్యెను.

ఉపకారచింతగలవా రనేకు లనేకస్థలములలో సంఘములుగాఁ జేరి యామెవలెఁ బుణ్యకార్యములు చేయుట కుద్యమింపఁదొడఁగిరి. ధనాధికారసంపన్నులైనఘను లనేకు లామెను సందర్శించి యామెతో సంభాషించి కృతార్థత నొందయత్నింపఁ గడఁగిరి. ఫ్రాన్సుదేశపురాజును రాణియు నామెతో విందుఁ గుడిచిరి. 1840 వ సంవత్సరమునందు శ్రీ విక్టోరియామహారాజ్ఞిగారు నామెను దర్శించి, ల్సినగరములోఁ బెట్టఁబడినయనాథరక్షణశాలకు సహాయముగా నేఁబదిపౌనుల(రు750ల) నొసఁగిరి. 1842 వ సంవత్సరమున దు ప్రష్యాదేశపురా జామె యింటికి బోయి యామెతో సహపంక్తిని భుజించెను. ఆరాజు నెదుర్కొని గౌరవించిన ప్రస్తావనలో నామె వ్రాసినదానిలోని కొన్నిపంక్తు లిచ్చటఁ బొందుపఱుప ననుజ్ఞ వేఁడుచున్నాను.—"నాభర్తగారును నేనును మాయల్లుండ్రలోను కుమారులలోను కొందఱితోఁబోయి రాజు నెదుర్కొని, ఉచితపీఠములతోను పుష్పములతోను చక్కఁగా నలంకరింపఁబడియున్న మాసభాసదనమునకుఁ దోడితెచ్చితిమి. అచ్చట నేమ మాయనకు మాయెనమండ్రు కొమారితలను కోడండ్రను మాయేఁగురు కుమారులను పెద్దపౌత్రుని నాసోదరీసోదరులను జూపితిమి...ఆయన కొంతతరువాత మేము మామనుమలలోను మనుమరాండ్రలోను ఇరువదియేవురను జూపితిమి." పెద్దకుటుంబముండుట సత్కార్యానుష్ఠానమునకు ప్రతిబంధకమని కొందఱందురు. అది కల్లయని యీయామెవృత్తాంతముచే నెఱుఁగవచ్చును. మంచికార్యమునకు మన స్సెక్కడనుండునో మార్గ మక్కడ నేర్పడును. ఆమె తనయవసానదశలో నీయర్థమువచ్చు మాటలు వ్రాసినది—"పదునేను సంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడు నామనస్సు మాఱినది మొదలుకొని యారోగ్యదశలో నున్నను ఆమయదశలోనున్నను పగలైనను రాత్రియైనను నేను నిద్రనుండి

లేవఁగానే దేవునికిఁ బ్రీతికరముగా నేను చేయవలసిన సేవయేది యని మొట్టమొదట చింతింపకుండిన దెప్పుడును లేదని నమ్ముచున్నాను.''—అఱువది యైదేండ్లు నిండినతరువాత 1845 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెల 12 వ తేదిని ఆమె తనస్థూలశరీరమును విడిచి కీర్తిశేషురాలయ్యెను. ఆమెయాత్మ సుఖముగా పరలోకమునం దీశ్వరసన్నిధానమునం దున్నను, ఆమె చేసినసత్కార్యములీలోకమున శాశ్వతముగా నిలిచి యనేకులను పరోపకారకృత్యములకు నిరంతరమును బురికొల్పుచున్నవి.

LADY JANE GREY

లేడీ జేన్ గ్రే.

లేడీ జేన్ గ్రే జీవించినకాల మల్పమేయైనను, అంత యల్పకాలము సుగుణము లన్నియు పూర్ణముగా వికాసము నొందుటకు చాలినది కాకపోయినను, ఆయల్పకాలములోని యామెచరిత్రమే సజ్జనుల స్తోత్రమునకు పాత్రమైనంత పవిత్రమైనదిగా నున్నది. ఆమెమితభాషిత్వమును, వినయమును, విశుద్ధహృదయమును, నిష్కలంకచరిత్రమును, సర్వజనశ్లాఘాపాత్రము లయినందున నామె కష్టములకు చింతపడనివారును దుర్మరణమునకు దుఃఖపడనివారును లేకుండిరి.

ఆమెతండ్రి నాల్గవయెడ్వర్డునకు సాహిత్రుఁడయి యింగ్లండులోని పురాతనప్రసిద్ధ కుటుంబములోఁ బుట్టినవాఁడయి హెన్రీగ్రే యనునామధేయముగల డార్సెట్టుప్రభువు; ఆమెతల్లి యింగ్లాండుదేశాధిపతియైన యేడవహెన్రీకి కూఁతురయి ఫ్రెంచిరాజునకు రాణియై భర్తృమరణానంతరమున సఫోకుప్రభువును పునర్వివాహముచేసికొన్న మేరీ యను నామెయొక్క జ్యేష్ఠపుత్రియైన లేడీ ఫ్రాన్సెస్ బ్రాండనను నామె. ఉభయపక్షములందు రాజబంధువులైన యాదంపతుల కీమె 1537వ సంవత్సరమునందు లీసెస్టరుమండలములోని బ్రాడ్ గేటుపట్టణమున జననమొందెను. పసితనముననే యాచిన్నది విద్యయందత్యంతాసక్తురాలుగానుండెను; తల్లిదండ్రులును తమ కొమారితకు విద్య చెప్పించుటయం దత్యంతశ్రద్ధాళువులయి యామె నధికసమర్థురాలినిగా జేయుటయం దతికుతూహలము గలవారుగా నుండిరి. అయిననువారు భయము చూపినఁగాని బాలికలు బాగుపడ రన్న నమ్మకముచేతనో మఱియే హేతువుచేతనో కాని తమపుత్రికయెడల నతికఠినముగాఁ బ్రవర్తించువారుగా నుండిరి. ఆమెకు మొదటఁ జిరకాలము పండితవర్యుఁడైన ఐల్మరనునతఁ డుపాధ్యాయుఁడుగా నుండెను; కడపటమహావిద్వాం

సుడును. సుప్రసిద్ధుడును నై[?] జన్ ఆస్కామను నతడు విద్యా గురు వయ్యెను. ఆమె యత్యంత ప్రతిభావిశేషమును విద్యాభిలాషమును శాంతస్వభావమును సాధుభావమును జూచి యుపాధ్యాయులిరువురునుగూడ శిష్యురాలియం దత్యంత వాత్సల్యము గలవారయియుండిరి.

ఆమె తనతోడి సమానవయస్కుడయి యింగ్లండునకు రాజయిన యారవయెడ్వర్డుకంటె సర్వవిధముల సమర్థురాలని యెల్లరచే బరిగణింపబడుచుండెను. ఆమె కుట్టుపనియందు నిపుణురాలయి యనేకకళలయందు సమర్థత గలదిగా నుండెను; వీణాదివాద్యములయందు ప్రౌఢురాలగుటయేకాక మృదుమధురకంఠస్వరము గలదయి కర్ణరసాయనముగా గాత్రమున పాడుటయందును సాటిలేనిదిగా నుండెను. ఆమె స్వభాషయైన యింగ్లీషున సలక్షణముగా వ్రాయుటకును బ్రసంగించుటకును శక్తురాలగుటయే కాక ఫ్రెంచి, ఇటాలియన్, ల్యాటిన్, గ్రీకు భాషలలో ధారాళముగా మాటలాడుటకును వ్రాయుటకును నేర్చెను. ఇవిగాక హీబ్రూ, ఛాల్డీ, అరబ్బీ భాషలయందీమె తగుపాటి పాండిత్యము గలదయ్యెను. శైశవమునందే యిన్నిభాషలయందు పాండిత్యము గలుగుట మహాశ్చర్యము. నిశ్చలచిత్తమును, అసాధారణగ్రహణ ధారణశక్తిని, బుద్ధిసూక్ష్మతను గలిగియుండుటచేత దురవగాహములయిన శాస్త్రవిషయములు సహిత మామెకు సులభములయ్యెను. అందుచేత నామె పండితజనైకగ్రాహ్యములయిన యుద్విషయములను గూర్చి నిపుణముగా బ్రసంగించుటకును వాదములు సలుపుటకును సమర్థురాలయి యెల్లవారల నద్భుతప్రమోదముల పాలు చేయ జొచ్చెను. సహజశరీర సౌందర్యమునకును పాండిత్యమునకును గోడీమెకు యోషిజ్జనామూల్యవిభూషణము లనదగిన మార్దవమును నమ్రతయు సత్యసంధతయు సౌశీల్యమును శోభాతిశయమును గూర్చెడియలంకారములుగా నుండెను. ఈమె విద్యాభ్యాసములు గాంచి సంతోషించి యింగ్లండురా

జయిన యెనిమిదవ హెన్రీ యొచ్చిన్నదానిని పలుమారులు రాచనగరునకు రప్పించి దయచూపి యాదరించుచుండెను.

ఈమెకుంగడపటగురువైన రోజర్ ఆస్కాము పండితుండు తన మిత్రున కొకనికి లేఖ వ్రాయుచు దానిలో జేన్ గ్రేయొక్క సుగుణ సామర్థ్యములను బహువిధముల శ్లాఘించెను. అతం డామె కెప్పుడుత్తరములు వ్రాసినను ల్యాటిన్ భాషలో వ్రాయుచుండెను, ఆమెయు నాతని కాభాషలోనే ప్రత్యుత్తరములు వ్రాయుచుండెను. దీనినిబట్టి విచారింపంగా నామెపాండిత్య మసమానమైనదనియు, ఈమెకుమించిన దనియు స్పష్టపడుచున్నది. మనదేశమునందు సంస్కృతమెట్టువంటిదో, యాదేశమునందు ల్యాటిన్ గ్రీకుభాషలట్టివంటివి. అతండు 1550వ సంవత్సరము శ్రావణమాసములో నొకనాడు డార్సెట్టుప్రభువుయొక్క నగరమునకుం బోయినప్పు డాయింట మందియు మృగయావిహారమునకు వెడలియుండెను. జేన్ గ్రే మాత్ర మింట నున్నదని విని యతం డామెను సందర్శించుటకయి తన్మందిరమునకుం బోయెను. ఆమె యప్పుడు గ్రీకుభాషలో ప్లేటో యను తత్త్వశాస్త్రజ్ఞుని గ్రంథమును జదువుచుండెను. ఆమె యాభాషయందు గూడ నసమానపాండిత్యము గలదయి తత్త్వశాస్త్రవిషయమునం బ్రసంగించుట గూర్చి, పదునాలుగేండ్లలోపలి వయస్సుగల యాబాలికయొక్క తెలివి కతం డత్యద్భుతపడెను. ఆమె గ్రీకుభాషయందుంగూడ వ్రాయను జదువను నేర్చినదయి యాతని కాభాషలోనే లేఖలు వ్రాయుటకు వాగ్దానము చేసెను. అతండు తనసంతోషమునుపట్టంజాలక యింతచిన్నవయస్సులో నింతభాషాజ్ఞానమును శాస్త్రజ్ఞానమును నీవెట్లు సంపాదింపంగలిగితివని యడిగెను. ఆమె యిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను—"నేను మీతో సత్యమును జెప్పెదను. అదివిన్నప్పుడు మీకొకవేళ నాశ్చర్యముకలుగ వచ్చును. నాకీశ్వరుండు దయచేసిన గొప్పమేళ్ళలో నొకటి కఠిను

లయిన జననీజనకులకు దినియోగించుచుండిన యుపాధ్యాయునిఁ బ్రిసా దించుటయైయున్నది. నేను నా తల్లిదండ్రుల యెదుటఁగాని యున్న ప్పుడు నేను మాటలాడవలసినను మౌనము వహింపవలసినను కూర్చుం డవలసినను నిలుచుండవలసినను పోవలసినను తినవలసినను త్రాగ వలసినను సంతోషింపవలసినను దుఃఖింపవలసినను కుట్టవలసినను క్రీ డింపవలసినను నృత్యముచేయవలసినను మఱేమి చేయవలసినను దేవుఁడు జగత్తును సృష్టించినప్పుడు నిర్దుష్టముగాను జేసెనో యంత క్రమముగాను నిర్దుష్టముగాను నేను జేయవలసియుండును. అట్లుగాక నేనేవిషయమునందైనను సక్రమముగా నడిచినను పరిహాస ములతోను బెదరింపులతోను కొన్నివేళల గిల్లులతోను తాడన ములతోను మఱియితరములతోను నా తల్లిదండ్రులయెడల నాకుఁగల గౌరవ మును నేను జెప్పఁజాలని యితరదండనములతోను నేను బాధింపఁ బడుచుందును. నేను మయిలరుగారి చేత పాఠములు చదువుచుండుటనుబట్టి నాగురువుగారి యొద్దకుఁ బోవలసిన నిమిషము వచ్చువఱకును నేను నరకములోనున్నట్లు భావించుచుందును. ఆయన మిక్కిలి శాం తముగాను మృదువుగాను మనోహరముగాను బోధించుట చేత నేనాయనయొద్ద నున్న కాలము తెలియక క్షణములోఁ గడచిపోయి నట్లు తెలియును. ఆయనను విడిచి వెడలిపోవలసివచ్చినప్పుడు నాస్వాం తము దుఃఖాక్రాంతమగును. నేను చదువుతప్పమఱియే యితరకార్య మును జేయవలసినను, అది నాకు దుఃఖకరముగాను భయంకరము గాను కష్టకరముగాను నుండును. ఈప్రకారముగా నాకుపుస్తకములే సర్వోత్తమానందములుగాను దినదినాధిక సుఖప్రదములుగాను నుండు టనుబట్టి యితర వినోదము లన్నియు వ్యర్థములుగాను పీడ లుగాను తోఁచును.''

ఆమెయొక్క సుగుణగౌరవమునువిద్యావిశారదత్వమును తల్లిదం డ్రులు చూచి సంతోషింపలేకపోయినను, ఆమెతోడిపరిచితిభాగ్యము

కలిగిన గుణగ్రహణపారీణు లందరును ఆమె శక్తిసామర్థ్యములను గుణసంపత్తిని మెచ్చుకొని పొగడుచుండిరి. ఇతరుల స్తుతులచేత నామె లేశమయినను గర్వమును బొందక నిరంతరము వినయవతిగాను సౌశీల్యవంతురాలుగాను అయ్యెను.

మతవిషయమున నీమె రోమనుకాథలిక్కు మతస్థులకు విరోధములయిన ప్రొటెస్టెంటు మతసిద్ధాంతములయందు దృఢవిశ్వాసము గలదయి తన్మతావలంబకులఁ గాపాడుచుండెను. [illegible] ము మిక్కిలి ప్రశంసింపఁదగినది. [illegible] సమయమునందే ఆమె చక్కఁగా నాలోచించి [illegible] వశ్యానుష్ఠేయములనియు హృదయపూర్వకముగ విశ్వసించుచుండిన ధర్మమునుండి బహుమానములుగాని శాంతులుగాని బెదరింపులుగాని చావుగాని యామె నణుమాత్రమును మరలింపఁ గలిగినవి కావు. ఈ సత్యము లన్నియు మనము నీమె చరిత్రమువలనఁ దెలియుచున్నాము.

ఇంగ్లండురాజగు నెనిమిదవ హెన్రీకి ముగ్గురు బిడ్డలుండిరి. వారిలో మేరీ, ఎలిజబెత్తు, అనువా రిద్దరు పుత్రికలు, కడపటివాఁడయిన యెడ్వర్డను వాఁడు పుత్రుఁడు. అతఁడు మరణసమయమున మొట్టమొదట కుమారుఁడగు నెడ్వర్డు రాజ్యమునకు రావలయుననియు, తరువాత మేరియును, ఆ తరువాత నెలిజబెత్తును, తదనంతరమునఁ దన మేనకోడలును, లేడీ జేన్ గ్రే తల్లియు నగు ఫ్రాన్సెస్ బ్రాండనును రాజ్యమునకు రావలయు ననియు మరణశాసనము వ్రాసి, తనకుమారునికి యుక్తవయస్సు వచ్చువఱకును రాజ్యపాలనము చేయుటకు పదునాలుగురను కార్యనిర్వాహకులనుగా నియమించెను. ఆపదునాలుగురిలో నార్తంబరులాండు ప్రభువు ప్రముఖుఁడుగా నుండెను. అతఁడు తంత్రములవలనను సామర్థ్యమువలనను తక్కినవారి నందఱికిని మించి తానే సర్వాధికారి యయినట్టుగా యథేచ్ఛముగా రాజ్యకార్యములను

నిర్వహించుచు మహాబలవంతుఁ డయ్యెను. ఇట్లు జరుగుచుండఁగా నతని యధికారమునకు భంగము కలిగించునదై పరీక్ష్యమొకటి సంభవించునట్లు కానఁబడెను. ఎవరిపేరిట నీప్రభువు రాజ్యపాలనము చేయుచుండెనో బాలుఁడైన యాయెడువర్డ్డు దీర్ఘవ్యాధిబాధితుఁడయి యుండెను. రాజు మృతుఁడయ్యెనేని తక్షణమునఁ దనయధికారము పోవుటయేకాక తన కపాయముసహితము రావచ్చునని యతఁడెఱిఁగెను. అందుచేత రోమీయమతావలంబిని యైన మేరీని రాజ్యమునకు రాకుండఁ జేయుటకును తన యధికారమునకు భంగము రాకుండ నిలుపుకొనుటకును దగిన యుపాయ మొకటి యాలోచించి యుపాయబహుళమగు కుతంత్రమొక దానిని నడప నుద్యమించెను. ఈదురాలోచనను మనస్సునందుఁ బెట్టుకొని యతఁడు ముందుగా డార్సెట్టు ప్రభువుతో సాంబంధ్యమును గలిగించుకొనుటకు యత్నించి, ఆతని పెద్దకూఁతు రయిన లేడీ జేన్‌గ్రేను తన నాలవకుమారుఁ డయిన గిల్డ్ఫోర్డ్డు డడ్లీ యనునతని కిచ్చి వివాహము చేయునట్లు డార్సెట్టుప్రభువును ప్రార్థించెను. ఇప్పుడు సఫోకు ప్రభువుగాఁ జేయఁబడిన యాడార్సెట్టుప్రభు వాతనిదురుపాయమును దెలిసికొనలేక దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతఁ దనకొమారిత నాతనికొడుకున కిచ్చి పెండ్లిచేయుటకు కొడఁబడెను. 1553 వ సంవత్సరమున జ్యేష్ఠమాసములో వారివివాహము నడచెను. వరుఁడు దృఢకాయుఁడును రూపవంతుఁడును సాధుహృదయుఁడును సద్వర్తనుఁడును నయినందున వధువున కనర్హుఁ డని చెప్పఁదగినవాఁడు కాఁడు. ఈవివాహము మహావైభవముతో నడచెను. రాజయిన యాడువర్డ్డు దంపతులకుగొప్ప కట్నములను బంపి, వధువునకమూల్యము లయిన వివాహవస్త్రముల నిచ్చెను. రాజప్రాయకరమయినవ్యాధిలో నుండఁగా నిట్టివంటి వేడుకలు జరుగుట ప్రజల కెవ్వరికిని సమ్మతము కాకుండెను.

నార్తంబర్లాండుప్రభు వివాహకార్యమును నిర్వహించి తరువాతి

కార్యమును కొనసాగించుట కుపక్రమించెను. ఆయువయెడ్వర్డు వ్యాధి బాధితుడు డయి దుర్బలచిత్తుఁడయి తనచేతిలో నుండుటచేత నాతఁడు మెల్లఁగా రాజును సమీపించి, ఆతనివ్యాదినిగూర్చి ప్రతపించి, ఆతనికి మఱియొకవిధ మగుట తటస్థించెనుపక్షమున తండ్రియొక్క మరణశాసనమునుబట్టి రాజ్యము మేరీయధీన మగు ననియు,అట్లయ్యెడు పక్షమున మేరీ రోమీయమతావలంబకురా లగుటచేత దేశమునకు మిక్కిలీన యనర్థములు మూడు ననియు, ఎలిజబెత్తునుగూడ రాజ్యమున కనర్హురాలినిగాఁజేయక మేరీనిమాత్రము తొలఁగించుటసాధ్యముకాదనియు, వా రిరువురును సవతియప్పలుగాని యేకగర్భజనితలు కారనియు, రాజు మరణశాసనమునుబట్టి విధించినను ప్రభుప్రతినిధిసంఘములవా రిరువురి చేతను వారధర్మసంతతిగా నిర్ధారణము చేయఁబడినందున ప్రజ లట్టియ ధర్మసంతతి రాజ్యమునకు వచ్చుట కంగీకరింపఁ జాల రనియు, తండ్రి యొక్కమరణశాసనమునుబట్టి తరువాత రాజ్యమునకు రావలసినది లేడీజేన్‌గ్రేయొక్కతల్లి యొక్క తెయే యనియు, లేడీ జేన్ గ్రే విద్య చేతను బుద్ధిచేతను గుణసంపదచేతను సామర్థ్యముచేతను సర్వవిధముల చేతను రాజ్యమున కర్హురా లగుటచేత నామెను రాణినిగా నియమిం చుట సర్వజనసమ్మతముగా నుండు ననియు బోధించి, రాజుమనస్సును త్రిప్పివేసెను. ఇది లేడీ జేన్ గ్రే రాణి యైనపక్షమునఁ దనకొడుకు రా జగుననియు, అప్పుడు తా నిప్పటివలెనే యధికారమును నిరపాయ ముగాఁజెల్లింపవచ్చుననియు, స్వప్రయోజనపరత్వముతోఁబన్నినదు స్తం త్రమేకాని ప్రజాక్షేమమును గోరి పారమార్థికబుద్ధితో నాలోచించిన సదుపాయముకాదు. ఎడ్వర్డు దూరాలోచనలేని పిన్నవయసువాఁడగు టచేతను, మరణ మంతకంత కాసన్నమగుచుండుటచే దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతను, తన భాతృస్నేహితురాలును యోగ్యురాలును నయిన లేడీజేన్‌గ్రేయందుఁ గలప్రేమాతిశయముచేతను, రాజు నార్థంబరు

లాండుప్రభువుయొక్క మాయలోఁబడి యాతఁడుపదేశించినట్లు మరణశాసనము వ్రాసెను. తరువాత శీఘ్రకాలములోనే యెడ్వర్డురాజు తనపదునాఱవయేట తండ్రిపోయిన నేఁటిసంవత్సరములకు గ్రీనిచ్ నగరమునందు పరమపదప్రాప్తుఁడయ్యెను. ఆతనిమరణమునకుముందవసానదశలో సోదరునిఁ జూచుటకు రప్పించిమిషమీఁద నాతనియప్పలనిద్దఱిని రప్పించి వారినిబందీకృతముచేసికోవలె నని నార్తుంబరులాండుప్రభు వొకకపటనాటకము ను గల్పించెనుగాని యీపన్నుగడలో నతఁడు సఫలమనోరథుఁడు కాలేదు. మిత్రు లాతని కుతంత్రమును వారికి ముందుగాఁ దెలిపినందున నారాజతనయ లిద్దఱును నతఁడు పన్నిన వలలోఁ బడక తప్పించుకొని మరలి సురక్షితమైనస్థలము చేరిరి. ఆతఁడిట్లు విఫలమనోరథుఁడయినను తనపూనికను విడువక సఫోల్కు ప్రభువు మొదలయినప్రభువులను వెంటఁగొని తిన్నగా సయన్ మందిరమున నున్న లేడీ జేన్ గ్రేవద్దకుఁ బోయి వినయవిధేయతలతో నామెకు రాణికి నడప వలసినమర్యాదలను నడపి యామెను సందర్శించెను. పెనిమిటితోడి సహవాససౌఖ్యము ననుభవించుచుఁ బెండ్లియయినప్పటినుండియు నామె యక్కడనే వసించుచుండెను. ఈదంపతులన్యోన్యానురాగము గలవారయి సుఖముగఁ గాలము గడుపుచుండిరి. ఆమె యొంటిగా నున్నప్పుడెల్ల విద్యావ్యాసంగముతోఁ గాలము గడపు సద్గ్రంథములను జదివి యానందించుచుండెను. అంతేకాని యిహలోకసంబంధము లయినదురాశ లేవియు నామెమనస్సునఁ జొరలేదు. తనమామగారు పన్నుచుండినకపటతంత్రము లామె కెంతమాత్రము నావఱకుఁ దెలియకే యుండెను. ఎడ్వర్డుయొక్క మరణానంతరమున నార్తుంబరులాండుప్రభువు వచ్చి రాజమరణశాసనమునుబట్టి యామె రాణి యయినదని చెప్పఁగానే యామె బిగ్గరగా నేడ్చి మూర్ఛిల్లెనట! మూర్ఛ తెలిసినతరువాత సహితమామె యొంటరి

త్రము నామోదింపక చాలసేపు విచారగ్రస్తురా లయియుండి తనకు సింహాసన మక్కఱలేదని నిరాకరించెను. మామగా రెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను తా నాతనిప్రార్థన నంగీకరింపక, జన్మస్వాతంత్ర్యమును బట్టి న్యాయముగా రాజపుత్రికలసొత్తు కావలసినరాజ్యము నితరు లపహరింపఁ జూచుట యధర్మమనియు, అట్టియధర్మవృత్తికిఁ దానొడఁబడఁజాల ననియు, దృఢచిత్తముతోఁ బలికి, తనబంధువులు చెప్పినయుక్తుల కన్నిటికిని తగినసమాధానములు చెప్పి, తన్ను బాధింపక తా నప్పు డున్నస్థితిలోఁ దృప్తినొంది సుఖించుచున్నట్లు తన్నువిడిచిపెట్టుఁడని వారిని దీనముగా వేఁడుకొనెను. వియ్యంకుని ప్రేరణముచేతఁ దనతండ్రి వచ్చి యెన్నియోవిధముల బలిమాలినను మనస్సు చలింపనీక యామె దృఢచిత్తురాలయి తనపూనికను విడువకుండెను. అంతటనామెతల్లివచ్చి పూజనీయు లైన యిందఱాప్తులు చెప్పు చున్నప్పుడు మూర్ఖపుపట్టు పట్టుట న్యాయము కాదనియు, బంధుహితముఁ గోరి చెప్పెడుహితబుద్ధి వినవలసిన దనియు, బోధించెను. ఇంతవఱకును నాగ్రహించుచుండెడు జననీజనకులు ప్రార్థించుచుండఁగా, సదా తదాజ్ఞాబద్ధురాలయినడవనల వాటుపడిన యామె యేమి చెప్పుటకును తోఁచనిదయి వారిమాట కెదురాడ వెఱచి డోలాందోళితచిత్తయయి యూరకుండెను. అట్టిసమయమునం దామెప్రాణపద మైనప్రియభర్త దాపునఁ జేరి తన ప్రార్థన మంగీకరింప వలసినదని వినయపూర్వకముగా కడసారి వేఁడుకొనెను. ప్రాణాధికునిగా భావించి యాతనితోడిదే లోకమనియవ్యాజప్రేమతో సేవించుచున్న ప్రాణవల్లభుఁడువచ్చి దైన్యరస ముట్టిపడ వేఁడుకొన్నప్పు డాతనిమాట కెదురుచెప్పలేక యామె యెట్లో యొడఁబడెను గాని యప్పుడుసహితము సంతోషపడుటకుమాఱుగాఁదనయవస్థకు దుఃఖింపఁ జొచ్చెను. ఇంతనిర్బంధ పెట్టి బలాత్కారముగాఁ బడసినయంగీకార మనర్థదాయకమయి దుఃఖముగా ముగియు నని తెలుపునట్లుగా నప్పు

డా మెకన్నులనుండి బాష్పధారలుగా బడి వెల్లువలుగట్ట నామె పయి వంకకుఁ జూచి "దయాసముద్రుఁడవైన యోయీశ్వరుఁడా! ఈస్వామ్యము నిజముగా నాదే యగునేని పక్షమున నీమహిమయుఁ బ్రజాక్షేమమును వృద్ధియగునట్లుగా పరిపాలించుటకు నాకు శక్తినిమ్ము" అని ప్రార్థించెను. 1553వ సంవత్సరము జూలై నెల 10వ తేదిని లేడీ జేన్‌గ్రే పట్టాభిషేకమహోత్సవనిమిత్తము లండన్ నగరమునందలి కోటలోని లోకసుందర మైనసభవలోనికి గొనిపోఁబడెను. అప్పుడామె వెంట మామగారగు నార్తంబరులాండుప్రభువును తండ్రియగు సఫోకుప్రభువును బోయిరి. అంత నచ్చట పట్టాభిషేకోత్సవము నడచెనుగాని యీక్రొత్తరాణిగారు యుత్సాహవంతురాలుగాక కన్నులు వాచునట్లుగా నేడ్చుచుండెను. ఒక్క లండనునగరమునందుఁ దప్ప రాష్ట్రమునందంతటను ప్రజ లాదటను లేడీజేన్‌గ్రేకుఁ బ్రతికూలురయి మేరీ కనుకూలురుగా నుండిరి. లండన్‌నగరమునందు సహితము ప్రజ లీమెపట్టాభిషేకసమయమునం దుత్సాహమును సంతోషమును గనఁబఱుపలేదు.

మేరీ రోమీయమతస్థురాలగుటచే నామె రాజ్యభారమును వహించుటయందంత యిష్టము లేనివారుగానున్నను, నార్తంబరులాండు ప్రభువుయొక్క దుష్పరిపాలనమునుబట్టి ప్రజలాతనిని ద్వేషించువారయి జేన్‌గ్రేయొక్క ప్రభుత్వమునం దాదరము లేనివారుగా నుండిరి. ఇది యిట్లుండఁగా మేరీతాను రాణి యైనప్పుడు మతభేదమును బాటింపక సర్వజనక్షేమకరముగాఁ దాను బూర్వరాజశాసనములను మన్నించుచు సత్పరిపాలనము చేసెదనని వాగ్దానము చేసెను. అందుచేతఁ బ్రజలు సంతుష్టులయి మతభేదమును మఱచి న్యాయముగాఁ దండ్రిరాజ్యమునకు వచ్చుట కర్హురాలైన మేరీయొక్క పక్షమవలంబించియామెకు సహాయులు కాఁదొడఁగిరి. లేడీజేన్‌గ్రేయొక్క యధికారమును గాపాడుటకయి యుంచఁబడిన సేనలు సహితము సేనాధిపతులచేఁ గొనిపోఁబడి మేరీపక్షమునఁ జేరఁజొచ్చెను. అప్పు డేమి చేయుటకును తోఁచనివాఁ

డయి నార్త్ంబరులాండుప్రభువు కొంతసేనతో మేరీమీఁదికి దండువె డలెను గాని తన నమ్మినభృత్యులే తన్ను విడిచి శత్రుపక్షమునఁ జే రుటచేత నిరాశుఁడయి తానును మేరీయొక్క ప్రభుత్వమున కామోదిం చినరాజభక్తునివలెనటించి "కాంబ్రిడ్జిపురముయొక్క యంగళ్ళవాడలో బహిరంగముగా "దేవుఁడు మేరీరాణిని రక్షించునుగాక!" యనిఘోషిం చెను. జేన్ గ్రేయొక్క తండ్రియగు సఫోకుప్రభువునువియ్యంకుఁడు చూ పినమార్గమునే యనుసరించి తానును మేరీరాజ్యభారము వహించుట నభినందించెను. ఈప్రకారముగా జేన్‌గ్రే రాజ్ఞిగా ఘోషింపఁబడిన పదియవనాఁడు సఫోకుప్రభువు తనకొమార్తెయొద్దకుఁబోయి "నీవు రాణి వేషమును విడిచియింతటినుండి భృత్యవేషముతోఁ దృప్తినొందియుండ వలయు"నని యాకస్మికముగాఁ జెప్పెను. ఆమాట కామె యణుమా త్రము సంచలింపకనిర్వికారచిత్తయై "నేనివేషమునుధరించిననాఁటికం టె నెక్కువసంతోషముతో నిప్పుడు దీనిని తీసివేసెదను. నాజననీజన కులైన మీరిరువురును నాజ్ఞాపించినందునఁగాని లేనియెడల నేనివేషము నెప్పుడును ధరించి యుండను. ఈశుభవార్త నాకెంతో సంతోషకర ముగానున్నది." అని పలికతత్క్షణమేతనపూర్వవస్త్రములనుదాల్చెను. లండన్‌దుర్గమున కధికారిగానున్న యామెతండ్రియే యప్పుడుమేరీయొ క్కప్రవేశోత్సవమునకయి కోటతలుపులు తెఱపించెను. అందుచేతఁ గోటలో పట్టభద్రురాలుగాఁ బ్రవేశించిన లేడి జేన్ గ్రే యిప్పుడాకోట లోనె పతితోడఁగూడ కారాబద్ధురా లగుట తటస్థించెను.

మేరీసింహాసన మధిరోహించిన మఱునాఁడే రాణిపేరిట లేడీ జేన్ గ్రేమామగారైన నార్త్ంబరులాండుప్రభు వాతనిగర్భశత్రువయిన అరండల్ ప్రభువుచేత పట్టుకోఁబడెను. సాధారణముగా క్రూరులును భీరువులు నయినవారందఱును ప్రాణములకుభయపడునట్లే యతఁడును భయపడి యత్యంతదశయందతిదీనముగా ప్రాణరక్షణార్థము ప్రార్థిం

చెనుగాని యాతని యప్రతిరోధమైన యపరాధమును వినాశకరమైన దురాశయు దయకు సహిత మతని ననర్హునిగాఁ జేసినందుననతఁడును మఱి యుద్ధమును ప్రాణాంతదండమును బొందవలసినవా రయిరి. అతని కొడుకులలో ముగ్గురును సహోదరుఁడొకఁడును ప్రభుపరంపరలోనివారు కొందఱునుగూడ రాజద్రోహులుగా పరిగణింపఁబడి పట్టఁబడిరి కాని రాణి ప్రజానురంజనమును గోరి వారిలో ననేకులనుక్షమించి విడిచెను. తరువాత లేడీ జేన్ గ్రేయున్ నామెభర్తయగు గిల్ఫోర్డు డడ్లీ ప్రభువునుగూడ విమర్శింపఁబడి యపరాధస్థాపన మయినపిమ్మటరాజద్రోహులగుటచే వధార్హులని నిర్ధారణము చేయఁబడిరిగాని వారిరువురును గూడ పదునెనిమిదేండ్లయినను నిండని బాలప్రాయులగుటను బట్టియు నిరపరాధులగుటనుబట్టియు క్షంతవ్యులుగా నెన్నఁబడినందున వారిదండనము త్వరపడి నడప నుద్దేశింపఁబడలేదు. అందుచేత నాదంపతులుకడపట విడిచిపెట్టఁబడుదురని యెల్లవారును నమ్మియుండిరి.

ఇది యిట్లుండఁగా మేరీరాణి తనకు రాజ్యము స్థిరపడఁగానే యామతసంస్కారమువలనఁ దమపదములను గోలుపోయిన రోమీయమతస్థులను మరల వారి పూర్వస్థానములందు నిలుప నారంభించెను. ఆమె యత్యంతమూఢవిశ్వాసమును మతోన్మాదమును గలదయి, స్వభావమూర్ఖత్వమును బట్టియే స్వమతపరమతతారతమ్యగ్రహణాసమర్థురాలయి, యామీఁదమతాంతరుల నిషేధవాదములవలన మఱింతదురాగ్రహావేశపరవశురాలయి, రోమీయమతనిషేధవాదులను తన్మతావలంబులను బహువిధముల బాధింపఁజొచ్చెను. అందుచేత దేశములోరోమీయధర్మప్రతిషేధకమతముయొక్క స్థిరత్వమునకు భంగము కలుగునేమోయని సంశయింపవలసినంత వైపరీత్యము సంభవించెను. ఇట్టిస్థితిలో నామె రోమీయమతస్థుఁడును క్రూరుఁడును నైన ఫిలిప్పను స్పెయినుదేరపురాజునువివాహమాడఁ బ్రయత్నించుటకుకూడఁ దటస్థిం

చినందున, ప్రజలు నిరాశులయి సంక్షోభము నొంద మొదలుపెట్టఁగా వారిలో ననేకు లాయుధములు ధరించి బహిరంగముగాఁ గలహించుటకుఁ దెగింపవలసినవారయిరి. ఈరాజద్రోహతంత్రము మొదట నిగూఢముగా సమర్థతతోనే యారంభింపఁబడెనుగాని కార్యనిర్వాహణమున కావశ్యకమయిన నేర్పు తగినంత లేనందునఁ గార్యము తుదముట్టినది కాదు. కలహకారులకుఁ బ్రథమనాయకుఁడైన సర్ థామస్ వైయట్టు రాజసేనలఁ గొన్నిటిని నోడించి లండన్ నగరముమీఁదికి వచ్చెను. గాని యతఁ డీయల్పజయములచేత గర్వపడి ప్రమత్తుఁడయి స్వప్రయత్న మప్రయాసముగా సంపూర్ణసాఫల్యము నొందునని స్వప్నసామ్రాజ్యము ననుభవించుచు నేమఱియుండగా నాకస్మికముగా పురద్వారముకడనే పట్టుకొనఁబడెను. ఈప్రయత్నముయొక్క ప్రధానోద్దేశము మేరీస్థానమున నెలిజబెత్తును రాణినిగాఁ జేసి తన్మూలమునఁ గతినాత్ముఁడైన స్పెయినురాఁ యొక్కయు రోమీయమతాధికారముయొక్కయు క్రౌర్యమును దొలఁగించుటయైయున్నది. అయినను మంత్రరహస్యము వెల్లడియైనందున నారాజద్రోహసంరంభ మారంభములోనే యడఁచివేయఁబడెను. రాజద్రోహియైన సర్ థామస్ వైయట్టును నాతనికి సహాయులైనవారిలోననేకులవంద్రును తలలుతీయఁబడి, మేరీని వివాహమాడి స్పెయినురాజు ఫిలిప్పు నెలలకుఁ దరువాత మతప్రవేశోత్సవమునకయి వచ్చువఱకును వారిమొండెములు వ్రేలాడఁగట్టఁబడియుండెను.

లేడీ జేన్ గ్రే తండ్రియైన సఫోకు ప్రభువు తనకన్నులయెదుట వియ్యంకుఁడైన నార్తంబర్లండు ప్రభువునకు సంప్రాప్తమయిన దుర్మరణమును జూచియైనను బుద్ధి తెచ్చుకోలేనివాఁడయి తనయల్లుఁడును గూఁతురును మేరీయొక్క కటాక్షమునకు దాసులయి చెఱసాలలో నున్న కారణమైనను దూరాలోచన లేనివాఁడయి తనప్రాణముల కాశింపక తిరుగు

క్కయు బిడ్డలయొక్కయు క్షేమమును విచారింపక కలహకారులతోఁ జేరెను. ఈయనాలోచితకృత్యమువలన నాతనిప్రాణములకు చేటుమూడుట యొకవింత కాదు. అతఁడు కలహకారులలోఁ జేరుట జేన్ గ్రే యొక్కయు నామెభర్తయొక్కయు ప్రాణములమీఁదికిఁగూడవచ్చెను. ఆబాలదంపతులకు విధింపఁబడి యింతకాలమునిలిపియుంచఁబడినక్రూర దండనము నెప్పుడు ప్రచారమునకుఁ దేవలయునా యని దయయెట్టిదో యెఱుగని మేరీయొక్కమన స్సావలకే వేగిరపడు చుండెను; ఇంతలో నామెతండ్రి రాజద్రోహి యగుటకూడ తటస్థించుట యాసాకుమీఁద దానినితక్షణమే ప్రవృత్తికిఁ దెచ్చుటకవకాశముగలిగించెను. అందుచేత మరణమునకు సంసిద్ధులరయియుండవలసినదని లేడీ జేన్ గ్రేకును తద్భర్తకును వర్తమానముపంపఁబడెను. తనకట్టిగతియెప్పుడో తప్పకకలిగితీఱునని యెఱిఁగిన దయినందున ప్రాణాశమాని యామె యావలకే చావునకు సంసిద్ధురాలయియుండెను. ఇట్టిసమయమునందు రోమీయమతస్వాదినియైన మేరీరాణి కారాబద్ధురాలయియున్న లేడీ జేన్ గ్రేకు విముక్తి కలిగించి యనుగ్రహము జూపఁదలచుకొన్నదానివలెఁ గనఁబడుచు నామె తనరోమీయధర్మప్రతిషేధకమతమును త్యజించి రోమీయ మతము నవలంబించిన పక్షమునఁ బ్రాణదానమును స్వాతంత్ర్యదానమును జేసెదనని చెప్పి పుచ్చిసమర్థులైనట్టియు విద్వాంసు లయినట్టియు రోమీయమతాచార్యుల నామెకడకుఁ బలుమాఱు పంపుచు వచ్చెను. రాణియొక్క మతాచార్యుఁడైన ఫెకన్‌హామను నతఁడురాణి యుత్తరువు ననుసరించి స్వమతసిద్ధాంతప్రాశస్త్యము నామెకు బోధించి యామె నేలాగునైన రోమీయమతమునకుఁ ద్రిప్పవలెనని సర్వవిధములఁ బ్రయత్నము చేసెనుగాని యాతనికృషి యంతయు విఫలమయ్యెను. ఆమె తనయొద్దకుఁ బంపఁబడుచు వచ్చిన రోమీయమతాచార్యుల యుక్తులకుఁ బ్రతియుక్తులు చెప్పి ప్రతిపక్షులవాదమును పూర్వపక్షము

చేసి స్వమతసిద్ధాంతములను సమర్థతతో స్థాపించుచువచ్చెను. ఇంత జరిగినను మేరీరాణి యూరకుండక యింకను నామెరోమన్ మతములోఁ గలియునేమోయన్న భ్రమచేత నామెకు మఱి మూఁడుదినములుగడు విచ్చెను. అయినను జేన్ గ్రే యిట్టువంటి ప్రాణసంశయదశలో సహితము తనమనోనిశ్చయమును వదలనిదయి తాను సత్యమని నమ్మి నధర్మమునందు దృఢవిశ్వాసముంచి నిశ్చలురాలయి యుండుటయే కాక యెన్ని కష్టములువచ్చినను స్వమతమును మార్చుకొనకుండునట్లు ప్రబోధించుచుఁ దనసహోదరికి గ్రీకుభాషలో నొక లేఖనువ్రాసి యా భాషలోనున్న క్రైస్తవవేదము నొకప్రతి నామెకుఁ బంపెను.

ఆమె ప్రతిక్షణమును దనచావును బ్రతీక్షించుచుండి యా వఱకే మరణమునకు సంసిద్ధురాలయి యుండినందున నిప్పు డియ్యఁబడిన గడువామె మనోవ్యథను పెంపుచెందించుటకే తోడుపడెనుగాని మనశ్శాంతిని గలిగించుట కనుకూలపడలేదు. ఇట్టిస్థితిలో నామెకుఁ దండ్రికిఁ దటస్థించిన యాపదలు తెలియవచ్చుటయే కాక యాతఁడు ప్రాణాంతదండన ననుభవించుటకుఁ దానున్న దుర్గములోనికే తీసికొని రాఁబడినట్లు తెలిసెను. ఆసంగతి తెలియఁగానే యామె నిజజనకున కొకలేఖ వ్రాసిపంపెను. దానిలోని కొంతభాగమును దెనిగించి యిందుక్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాము.

"ఓ ప్రియజనకా!

ఎవరివలన నాజీవితకాలము పెంపుచెందవలసినదో యట్టువంటి నీవలననే నాచావును త్వరపఱుచుటకు భగవంతుఁ డనుగ్రహించినప్పటికిని, నాయిష్టానుసారముగా నాకు దీర్ఘాయువు నిచ్చి ప్రపంచము నంతను నాయధీనము చేసినయెడల సమర్పించెడు వందనములకంటె నాదుఃఖదినములను హ్రస్వపఱిచినందునకయి యధికనిర్వ్యాజవ ద

నమునులను చెప్పుటకు సమర్పించునంత శాంతతలోనే నేనువానిని స్వీకరింపఁగలను. నీకష్టములనుగూర్చి నీవు పొందుచుంటివియు నిశ్చయముగా నేను విన్నదానినిబట్టి ముఖ్యముగా నాదుఃఖకరమైన స్థితినిగూర్చి నీవు పొందుచున్నట్టియు శోకాతిశయమును నేను నిశ్చయముగా ఎఱుఁగుదును. నాప్రియపితా! అయినప్పటికిని నాచేతులను నిర్దోషిత్వజలములందు కడుగుచు నానిర్దుష్టరక్త విశ్వాసరసమ్ముఖమున 'నిరపరాధులను దండ చూపవలె' నని ఘోషింపఁ గలదగుటచేత నన్ను ధన్యురాలినిగాఁ బరిగణించుకొనవచ్చును, అయినను నీవుచక్కఁగా తెలిసికొనియున్నట్లుగా నిర్బంధపెట్టఁబడియు విరామములేకుండఁ బీడింపఁబడియును నైనను (రాజ్య) భారమును పైని వేసుకొనుటకు సమ్మతించినట్లు కనఁబడి యుండియున్నాలమున రాణివేషములను దుర్భాసనములతొడుగులను మహాపరాధమును జేసినదాన నయినట్లు నేనొప్పుకొనవలసియున్నప్పటికిని, నా రాజ్ఞీ వేషధారణముచేఁ బ్రాప్తమైన నిర్బంధ నిహితగౌరవ మెన్నడును నానిర్మల హృదయముతోఁ జేరినది కాకపోవుటచేత నీశ్వరవిషయమునందు నానాయపరాధ మల్పతర మయినదని నేను నిశ్చయముగా నమ్ముచున్నాను.

ఓసన్పితా! ఈప్రకారముగా నే నిప్పుడున్న స్థితిని నీకు వెల్లడి పఱచియున్నాను. నామరణము సమీపించినది.

ఇది యొకవేళ దుఃఖకరముగాఁ గనఁబడ వచ్చినప్పటికిని, మాదుఃఖగంభీరమునుండి వెలువడి రక్షకుఁడైన క్రీస్తునామమునకు లోఁగూడిననిత్య సుఖసంతోషప్రదమైన స్వర్గసింహాసనమునం దుండఁగోరుటకంటె నధికప్రియకరము కాఁగలిగినది మఱియొకటి లేదు; (ప్రతిక్రియ నుండి ఱిటు వారించుట న్యాయమయిన పనులన్ని) లవనముందలి ధృఢభక్తి

యుండును నీ కింతవఱకును బలము నిచ్చినట్టి ప్రభువు కడపట మాకును పరలోకములో తండ్రితోను కుమారునితోను పరిశుద్ధాత్మతోను గలిసి కొనుటకు నీకా బలమునే ముందును బ్రసాదించునుగాక !

ఇట్లు,

మరణపర్యంతము నీవిధేయపుత్రికయైన

జేన్ డడ్లీ."

లేడీ జేన్ గ్రే చెఱసాలలో నున్న కాలములోఁ దన యప్పటి యవస్థకు సరిపోవునట్లుగా ననేక ప్రార్థనలను పద్యములను రచియించెను; మరణదండనమును బొందుటకు పూర్వపురాత్రిసహిత మామె తానిని దిద్దునంతటి దృఢమనస్సు గలదయి యుండెను. ఇటువంటి ప్రాణసంశయావస్థలో సహితము రోమీయమతాచార్యు లామెయొద్దకుఁ బోయి యామెను స్వీయమత ప్రవిష్టురాలినిగాఁ జేయుటకయి బోధచేసిరఁట. ఆమె పర్వతమువలె నచంచలురాలయి కడనిమిషము వఱకును రోమీయధర్మ ప్రతిషేధకమునందే సుస్థిరురాలయి తదేకదీక్షతో నుండెను. తెల్లవాఱి తన్ను శిరచ్ఛేదము చేయుదు రనఁగా నారాత్రి యామె తన సహోదరియైన కేథరైనుకు గ్రీకునూతననిబంధన గ్రంథమును బంపుచు దానిలో వ్రాసిన లేఖకు భాషాంతరమిది—

"ప్రియసహోదరివైన యో కేథరైనా! పయిభాగము బంగారముతో నలంకరింపఁబడక పోయినను లోపల నమూల్యరత్నములకంటెను నెక్కువవెల కలదయినపుస్తకమును నీకుఁ బంపుచున్నాను. ఓ ప్రియసహోదరీ! ఇది యీశ్వరశాసనములను గలిగిన పుస్తకము. ఇది నిర్గతికుల మయినమనకు ప్రభువు విడిచిన తనసంహితయు మరణశాసనమునయి

యున్నది; ఇది నిన్ను శాశ్వతసంతోషమార్గమునకు నడపును; దీనిని నీవు మంచిహృదయముతోఁ జదివినను నిష్కపటహృదయముతోనను సరింపఁ బూనినను నీకిది నాశములేని శాశ్వతజీవనమును దెచ్చును. ఇది నీకు బ్రతుకువిధమును చచ్చువిధమును నేర్పును. నీతండ్రియొక్క యధికమయిన భూములవలన నీవు పొందవలసినదానికంటె నీకిది యెక్కువ లాభమును గలిగించును. దేవుఁ డతనికి మంచిస్థితిని గలిగించినందున నీవాతనిభూములను బొందవలసినట్లుగానే, దీనిలో విధింపఁబడినప్రకారముగా నడుచుట కపేక్షించుచు దీనిని నీవు శ్రద్ధతోఁ జదివెదుపక్షమున దురాశాపరులు నీయొద్దనుండి గైకొనలేనట్టియు దొంగలు తస్కరింపలేనట్టియు పురుగులు పాడుచేయలేనట్టియు దివ్యధనమును నీవు దాయముగాఁ బొందుదువు. ఓసాధుసోదరీ! దేవిడ్డువలె నీవును ప్రభువైన దేవునియొక్క శాసనములను గ్రహింప గోరుము. నీవు మరణమువలన నిత్యజీవనమును బొందునట్లుగా శాంతితోఁ జచ్చుటకు బ్రతుకుము. నీతల్లిదండ్రి బ్రాయము నీకు దీర్ఘాయువు నిచ్చునని నమ్మకొనకుము — దేవునియాజ్ఞయైనపక్షమున ముసలివారెంతశీఘ్రముగాఁ బోవుదురో యంతశీఘ్రముగానే పసివారునుబోవుదురు. ఎల్లప్పుడు చావవలయునో నేర్చుకొనుటకయి యెల్లప్పుడును పాటుపడుము. ప్రపంచమునకు బ్రతిఘటింపుము; పాపమును బాఱఁబోలుము, ఇంద్రియసుఖములను దిరస్కరింపుము; పరిశుద్ధుఁడే యానందమును బొందును. నీపాపములకయి పశ్చాత్తాపపడుము; ఎప్పుడును నిరాశనుమాత్రము పొందకుము. భక్తియందు దృఢచిత్తురాలవు గమ్ము. గర్వపడకుము. ఎవఁడు మృతినొందియు జీవించియున్నాఁడో యట్టి వంటి క్రీస్తుతోనుండుటకు సెయింటుపాలువలెఁ గోరుము. అర్ధరాత్రమునందు దొంగవలె వచ్చి మృత్యువు నిన్నపహరించునేమో యన్నట్లు సద్భక్తునివలె రాత్రిసహితమునీవు జాగరూకురాలవయి యుండుము. * * * నావలెనే నీవు క్రీస్తునం

దానందముపొందుము. నీప్రభుండైన క్రీస్తునియొక్క మార్గముననుసరించి నీసిలువను వహింపుము. నీపాపముల నాయనపీఁపుమీఁదవేసి, నీవాయనమార్గము నెల్లప్పుడు ననుసరింపుము. "ఓసహోదరీ! ఈదుష్టభావమునుండి విముక్తి గొంది నిర్దుష్టతను బొందఁ బోవుచున్నానుగనుక నామరణమునుగూర్చి నావలెనే నీవును సంతోషింపుము. ఈయస్థిరజీవనమును బోఁగొట్టుకొనుటచే సుస్థిరజీవనమును బొందుదు నని నాకు నిశ్చయముగాఁ దెలియును. భగవంతుఁడు నాకది ప్రసాదించి, ఈశ్వరభీతితో బ్రతికె నిజమైనక్రైస్తవభక్తులలోఁ జేర్చునట్లుగా నీకనుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను. జీవితాశచేతఁగాని మృత్యుభీతిచేతఁగాని నీ వామార్గమునుండి యెప్పుడును తొలఁగకుండుట కీశ్వరనామమున నేను నీకు బోధించుచున్నాను. నీజీవితమును దీర్ఘముగాఁ జేసికొనుటకయి నీ వాతనిసత్యమును నిరాకరించినపక్షమున నిన్నాయన నిరాకరించి నీదినములు హ్రస్వముచేయును ; నీవాయనను యాశ్రయించి యున్నపక్షమున, నీకు సౌఖ్యము దనకు మహిమయుఁ గలుగునట్లుగా నతఁడు నీయాయువును దీర్ఘము చేయును. ఆపదవికి భగవంతుఁడు నన్నిప్పుడు కొనిపోయి, ఆయన యనుగ్రహము వచ్చినప్పుడు ముందు నిన్నుఁ గొనిపోవును. ఓసహోదరీ! నీకు శుభమగునుగాక! నీవీశ్వరునియందె విశ్వాసముంచుము; అతఁడొక్కఁడే నీకు సహాయుఁడు కావలెను."

వారివధదినమునందు గిల్ఫోర్డుప్రభువు తనభార్య యైన జేన్ గ్రేను సందర్శింపఁ గోరఁగా మేరీరాణి వారిసమావేశమున కియ్యకొనెను. కాని, లేడీ జేన్ గ్రేయే యందు కంగీకరింపక, తమసమావేశానంతరవియోగదుఃఖ ముభయులధైర్యమును జెడఁగొట్టి యవసానదశయందుండవలసిన మనస్థైర్యమునకు భంగము కలిగించుననియు,

వారియీవిరహము కతిపయనిమిషపరిమితమయినదే యయినందునఁ గొంచె మోర్చినయెడల నెక్కడ నన్యోన్యానురాగబంధము తెంపులేక నిరంతరముగా నుండునో యెక్కడ మృతియు నాశాభంగమును దురదృష్టమును జేరి శాశ్వతానందమునకు భంగము కలిగింపలేవో యక్కడఁ దా మన్యోన్యసమావేశము నొందవచ్చుననియు, సందేశము పంపెను.

౧౫౫౪ వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెల పండ్రెండవ తేది సోమవారమునాఁడు వధూవరులలో గిల్ఫోర్డు ప్రభువు శిరశ్ఛేదమునకయి ముందుగా వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడెను ; అతఁడు పోవునప్పు డామె గవాక్షములోనుండి చూచి తనస్మరణచిహ్నముగా నొకదాని నాతనికొసఁగి యీశ్వరధ్యానము చేయుచు తనగడియ వచ్చువఱకును మనశ్శాంతితో వేచియుండెను.

గిల్ఫోర్డుప్రభువు తన ప్రాణావసానసమయమునందు ధైర్యమునుగాని చిత్తోన్నతినిగాని యణుమాత్రమును గోలుపోక, తననిమిత్తమయి కాచుకొనియున్న మిత్రులందఱియొద్దకు సెలవు గైకొని, దృఢచిత్తముతో వధ్యస్థానము నధిరోహించి, యచ్చటఁ గొన్నినిమిషము లీశ్వరధ్యానమునందుఁ గడపి, మూఁకలుగా మూగియున్నజనులను తనకొఱకుఁ బ్రార్థింపుఁ డనిపలికి, వధ్యదారువుమీఁదనిజశిరస్సును మోపెను. మఱియొక్క నిమిషములో నాతనిశిరస్సు మొండెమునుండి ఖండింపఁబడెను.

గిల్ఫోర్డు ప్రభువు శిరశ్ఛేదము చేయఁబడినతోడనే పురాధికారులువచ్చి యామెను వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోవలసినగడియ వచ్చినదని లేడీ జేన్ గ్రేతో విన్నవించిరి. ఆయాజ్ఞ తెలుపఁబడినప్పు డామె కంపవైవర్ణ్యాదిభయచేష్టలను వేనినిబొందక నిశ్చలధైర్యముతో వినెను. ఆమె వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడుచుండినప్పుడు దారిలో సమాధి

నిమిత్తమయి బండిలోవేసి తీసికొనిపోఁబడుచున్న శిరోవిహీనమైనభర్తృ కళేబరమామె కంటఁబడెను. భర్తృశవము నేత్రగోచరము కాఁగానే యామె కన్నులనుండి జొటజొట నీరుకారు నారంభించెనుగాని, ప్రాణోత్క్రమణసమయమునందు సహిత మతఁడు ధైర్యమును విడువలేదన్న వార్తాశ్రవణమువలన దుఃఖము నాపుకొని మఱింత మనోదార్ఢ్యము నొందినదయి ధైర్యమునుబూని "గిల్ఫోర్డా! నీవు చవిగొన్నట్టియు నేను చవిగొనఁబోవుచున్నట్టియు మృత్యురూపఫలము నన్ను కంపమునొందించునంతటి చేఁదైనది కాదు. ఈదినమున నీవును నేనును గూడి స్వర్గములో ననుభవింపఁబోయెడి విందుతోఁబోల్పఁబడినప్పుడిది పేర్కొనఁదగిన దేకాదు." అనిపలికి తన పలకపుస్తకములో నేదో వ్రాసెను. వధ్యస్థానమును సమీపించినప్పుడు దుర్గారక్షకాధికారియైన సర్ జాన్ గేజి యనునతఁ డామెనుజూచి జ్ఞాపకార్థముగాఁ దాను స్థిరముగా నుంచుకొనుటకేదైన చిన్నపారితోషికము ననుగ్రహింపవలసిన దని యామెను వేఁడుకొనెను. భర్తృశవమును జూచినప్పుడింతకుముందామె స్వహస్తముతో గ్రీకుభాషతో "మానుషికన్యాయ మాతని దేహము నకుఁ బ్రతికూలముగానున్నను, ఈశ్వరకారుణ్య మాతనియాత్మ కను కూలముగా నుండు" ననియు, లాటిన్ భాషతో "ఆమెయపరాధము దండనమున కర్హమయినను దయనయెడల అధమపక్షమామె బాల్యమును లోకానుభవరాహిత్యమునుక్షమార్హములయినవి" యనియు, ఇంగ్లీషు భాషతో "ఆమె దేవుని నమ్ముకొనెను గాన భావికాలప్రజ లామెయెడల దయచూపుదురుగాక" అనియు, అర్థమిచ్చెడు మూడువాక్యములను వ్రాసినపలకపుస్తకము నామె యాతనికిచ్చెను. ఆమె యుప్పుడొక సేవకురాలికి చేజోళ్ళనిచ్చెను. ఇయ్యవలసిన వాస్తుజనుల కిచ్చి యామె నిర్భయముగా వధ్యవేదికపైకెక్కి యక్కడఁ గూడియున్న

ప్రభులకు మ్రొక్కి ముందుమూఁగియున్న పౌరులవంకఁదిరిగి యిట్లని యెను—

"నాప్రభువులారా! నాచావుఁ జూడవచ్చిన సత్క్రైస్తవజనులారా! నేనియ్యెడ శిక్షాస్మృతికి లోఁబడియున్నదానను. తప్పొప్పులను జేయనిన్యాయాధిపతివలెనైన యాశిక్షాస్మృతిచేత నేను వధింపఁబడునట్లు విధింపఁబడియున్నాను. ఇది నేను జేయునట్లు నిర్బంధపఱుపఁబడినట్టియు నే నెప్పుడును గ్రహింపనిదానిని నేనుజేసి యపరాధిని నయినట్లు శిక్షాస్మృతి నిర్ణయించినట్టియు పని నే నొప్పుకొన్నందుకుమాత్రమే కాని రాణిగారికి విప్రియమైనట్టి పనికొఱకునుగాదు; ఏలయన, దాని నుండి నాచేతులను శుద్ధిచేసుకొని, అన్యాయమునుండి నిర్దోషిత్వమెట్లో యట్లే యిటువంటి ద్రోహమునుండి పరిశుద్ధమయిన నాయాత్మను దేవునకు సమర్పించుచున్నాను. అది యట్లున్నను నాయింద్రియసుఖవాంఛలను నిర్భాగ్యప్రపంచసుఖములను నత్యధికముగా నవలంబించినందువలనను, భగవంతుఁడు నాకుఁ బ్రసాదించినజ్ఞానానుసారముగా నేను బ్రవర్తింప నందువలనను, నేను దేవునియెడల నపరాధిని నయి యున్నదానను. అందుచేత దేవుఁడు నాకీమరణమును విధించియున్నాఁడు; నాకృత్యములనుబట్టి నేను దీని కత్యంతపాత్రురాల నయియున్నాను. ఇక్కడ నీలోకములో నాపాపములకై యనుతాపపడుటకును నాపూర్వ దురభిమానములచేత విశేషముగా నేనప్రియ మొనర్చిన నారక్షకునియొక్క ప్రసన్నతను మరలఁ బొందుటకును నాకవకాశమిచ్చినందున నే నాతనికి హృదయపూర్వకముగా వందనముల నర్పించుచున్నాను. కాఁబట్టి నా ప్రభువులారా! సత్క్రైస్తవులైన సర్వమహాజనులారా! తన విషయమున నేను జేసిన యపచారము లెంతలెక్కలేనివిగాను ఘోరమైనవిగాను నున్నను దేవుఁడు తనయపారకరుణతోను సద్భావముతోనువానిని క్షమించునట్లుగా నేను ప్రాణములతో నుండఁగానే నాతోడను నానిమి

త్తముగ భగవంతుని బ్రార్థించుటకు మిమ్మందఱను నేను మహో త్కంఠతో వేఁడవలసియున్నది. నేను క్రైస్తవభక్తురాలనయి చచ్చు చున్నానని సాక్షులుగా నిలుచుటకు మిమ్మందఱను వేఁడుకొనుచున్నాను. నాసమస్తకర్మలను పుణ్యకార్యములను దూరముగా విసరి వైచి, రక్షకు డైన జీసస్ క్రైస్తుయొక్క రక్తమువలనను క్షమమువలనను యోగ్య తవలనను మాత్రమే రక్షింపఁబడుదునుగాని యితరధనములవలనఁ గాదు. నాసుకర్మలను నాయోగ్యతలను మాత్రమే నమ్మికొన్నయెడల నవి నాకర్తవ్యముల కెంతోహానిముస్తై నన్నింకె యన్యోగింపాలు చేయఁదగినవిగా నున్నవో! అప్పుడు నాకోసము నాకొఱకును మీరంద ఱును ప్రార్థనచేయ వలయునని మిమ్ము ప్రార్థించుచున్నాను."

పయివాక్యము లామెస్వాభావికహృదయశాంతతను సౌజన్య మును వినమ్రతను దేటపఱచుచున్నవి. ఆమె తనవిషయమునఁ జూపఁ బడిన క్రౌర్యవిషయమునఁ బరుల నొక్కపరుషోక్తి యైనను బలుకలేదు. దోషమునంతను దనమీఁదనే వేసికొని, దానికి కారణము రాజ్యకాంక్ష గాక జననీజనకులయాజ్ఞోల్లంఘనముచేయ లేకపోవుటయే యని విన్న వించెను. ఈమాటలుపలికిన తరువాత నామె తనవెనుక నున్నపరిచారి కాద్వయమును బిలిచి తన మీఁదివస్త్రములను దొలఁగింప నియ మించెను. కన్నులనిరుకారఁగా, చేతులు వడఁకఁగా, మేనుచెమర్పఁగా వారు వస్త్రములను దొలఁగింపఁజాలరక నిశ్చేష్టలయినిలువఁబడినం దున, ఆమె యాపని తానేచేసెను. పరిచారికలు వెనుకనిలువఁబడి మొగమునకు గుడ్డ లడ్డముపెట్టికొని కన్నీటికాలువలు తుడుచుకొనుచు నేడ్చుచుండిరి. అపుడు ఘాతకపురుషుఁ డామెపాదములమీఁదఁబడి క్షమింప వేఁడుకోఁగా, ఆమె తత్క్షణమే వానిని క్షమించితి నని చెప్పి "ఓయీ! దయచేసి నన్ను శీఘ్రముగాఁ దుదముట్టింపుము" అని వేఁడ,

"ఓ యీశ్వరా! నాయాత్మను నీచేతులలోఁ బెట్టుచున్నాను." అని విస్పష్టమైన యుచ్చైస్స్వనముతోఁ బలికి శాంత మైనట్టియు నిర్వికార మైనట్టియు ముఖభావముతోఁ దనశిరస్సును వధ్యదారువుపై బెట్టెను. ఉత్తరక్షణముననే వధకారిచేతిఖడ్గ మామెయుత్తమాంగమును త్తరించెను. అప్పుడు చూడవచ్చిన గుంపులోనుండి హాహానినాదములును రోదనధ్వనులును బైలువెడలెను.

పదునేడుసంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడుదార చిత్తురాలయినట్టియు స్త్రీజనాలంకారములైనసమస్తసద్గుణరత్నములచేతనుభూషితురాలయినట్టియు నిష్కళంక సౌశీల్య ధైర్యాభిమానమాననీయు రాలయినట్టియు లేడీ జేను గ్రేయొక్క యైహికజీవిత మిట్లు పరిసమాప్తి నొందెను. డాక్టరు ఫుల్లరనువిద్వాంసుఁ డీమెనుగూర్చి "శైశవమునందలి నిష్కాపట్యమును, యౌవనమునందలి సౌందర్యమును, కౌమారమునందలి దృఢత్వమును వార్ధకమునందలిఘనతను అన్నిటిని పదునేడేండ్ల ప్రాయమునందే యీమె కలిగినదయ్యెను. రాజకుమారియొక్క జననమును విద్వాంసునియొక్క పాండిత్యమును, పుణ్యాత్మునియొక్క జీవనమును, తల్లిదండ్రుల దోషమునుబట్టి పాపకర్మునియొక్కచావును నీమెకుఁ దటస్థించెను." అని వ్రాసియున్నాఁడు.

లేడీ జేన్ గ్రే యవసానదశయందుఁ జెఱసాలలో నుండినప్పుడు వ్రాసిన యనేకప్రార్థనలలోఁ గడపటిదానిని మాత్రము తెలిఁగించి యీమెశోచనీయమైన చరిత్రమును ముగించుచున్నాము—

"ఓప్రభువా! ఈశ్వరుఁడా! నాజీవజనకా! అన్నికష్టములందును దుఃఖములందును మాత్రము నీయొద్దకుఁ బరుగెత్తుచు గతిమాలి యేకాకినినయియున్న యబలనగు నామొఱ్ఱ యాలకింపవు. ఓప్రభువా! నీయందు విశ్వాసముంచినవారిని రక్షించి ముక్తి నొసఁగెదు వాఁడవు

నీవొక్కఁడవే. కాఁబట్టి పాపముచేఁ గళంకితురాలననయి, క్లేశములచేఁ గప్పఁబడినదానననయి, కష్టములచే శాంతిలేనిదానననయి, చింతలచేఁజుట్టుకొనఁబడినదానననయి , ఆపదలచేనాక్రమింపఁబడినదానననయి, దీర్ఘకాలకారాబద్ధనచే నత్యంత బాధితమై పనికిమాలిన మట్టిముద్దయైన యీనా పాపపుబోఁదిని గలదానననయి, ఓదయామయుఁడవైన రక్షకుఁడా! ఏవి లేక మోక్షకాంక్ష కించుకయైన నవకాశ ముండదో యట్టివంటి నీదయను సాహాయ్యమును వేఁడుచు, రక్షణవిషయమున సంపూర్ణనిరాశ కలుగకుండ నేను నిశ్చయించుచున్నాను. మాజీవితము శోధన మీఁదనే నిలిచియుండునుగాన, మేము నీవారమగుదుమో కామో పరీక్షింపఁబడుటకును నిన్నును మమ్మును బాగుగాఁ దెలిసికొనఁ గలుగుటకును కొన్ని సమయములయందుఁ గొన్ని విపత్తులనుఁ గలిగించుట యుక్తమేయైనను, మాశక్తికిమించినదుర్భరకష్టములతో మమ్మశోధింపనని పలికినవాఁడ వగుటచేత నగతికురాలయిన యీదీనురాలిని గరుణింపుము. ఓయీశ్వరుఁడా! అత్యున్నతస్థితిఁబొంది నిన్ను మఱవకుండు లాగునను, అతిహీనదశనొంది నిరాశచే రక్షకుఁడవును ప్రభువునునైన నిన్ను నిందింపకుండులాగునను, నన్నతిమాత్రసంపదలచేనుబ్బింపకుండుటకును అతిమాత్రవిపత్తులచేఁగ్రుంగింపకుండుటకును బ్రార్థించెదను. ఓకరుణానిధీ! నీకెక్కువగాఁ దెలిసిన నాదుస్థితిని విచారించి, నారక్షణమునకయి నీవు బలిష్ఠమైన పెట్టనికోటవు కమ్ము. నేను వినమ్రతతోవర్తించుచున్నాను. నన్ను నాశక్తికి మించునట్లుగా శోధింపఁబడనీకుము. నన్ని మహాకష్టములనుండి విమోచనము సేయువాఁడవైనను గమ్ము; లేదా, యీదుర్భర బాధను క్రూరదండనమును శాంతతతో సహించుటకుమైనను నాకనుగ్రహింపుము. నన్నూఱు సంవత్సరములకాలము బాధించి దాస్యములోనుంచిన ఫారవో చేతులలోనుండి యీస్రాయేల్ ప్రజలను రక్షించినది నీదక్షిణహస్తమే. ఎవరికొఱకు నీకుమారుఁడైన

క్రీస్తువు తన యమూల్యరక్తమును సిలువమీఁదఁ జిందఁజేసెనో యట్టి వంటి శోచనీయురాలైన యభాగ్యులలో నొకతెనైన నన్ను నేనిప్పుడున్న దుఃఖకరమైన చెఱనుండియు బంధమునుండియు విముక్తిఁ బొందించుట నీపితృవాత్సల్యమునకు కష్టమనిపించుగాక! ఎంతకాలము నీవు కనబడకుండెదవు? ఎల్లకాలమునా? ఓ ప్రభువా! దయచూపుటను నీవుస్మరించి యున్నావా? అసంతుష్టుడవై ప్రేమపూర్ణమైన నీకారుణ్య పేటికను మూసి యున్నావా? నిన్నుఁ బ్రార్థింపవలసినపని లేదా? నీదయ యెప్పటికిని రాకుండఁ బూర్ణముగా నశించినదా? నీ యభయప్రదానము సంపూర్ణముగా సమాప్తిఁ బొందినదా? నీవింత చిరవిలంబ మేలచేయుచున్నావు? ఓ ప్రభువా! ఇకను నీకు దయరాదని నిరాశ చేసుకొనినా? అట్టిది నాకు దూరమగును గాక! నేనును సస్ క్రీస్తును సృజించిన సృష్టిలోనిదాననే. కాఁబట్టి నీకెప్పుడు దయవచ్చునో యప్పుడు రక్షింతువని నిశ్చయముగాఁ దెలిసికొని నీకు నామీఁద గలదయను సందేహములఁగాని విశ్వసింపకుండుటఁగాని మాని, నీయొక్క కాలము నిమిత్తము వేచియుండుటకును నీపనులను శాంతితోఁ సహించుటకును నాకు త్రాణ నొసంగుము. నా కేది మంచిదో యది నాకంటెను నీకే యెక్కువ తెలియును గనుక, సర్వవిషయములలోను నీవు నా కెట్లు చేయఁదలఁచుకొన్నావో యట్లు చేయుము, నీ యిష్టము వచ్చిన కష్టములను కలిగింపుము. నిన్ను వేఁడుకొనుచున్నాను. ఈమధ్య కాలములో నా నడుమును సత్యమను నడికట్టుతో బిగించి సాధువృత్తి మనెడి యుఱస్త్రాణమును ధరించి, శాంతివార్తయనెడు దుర్భేద్యచర్మ నిర్మిత పాదరక్షలపై నిలిచి, అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా దుర్మార్గుల దుష్టాగ్ని బాణముల నన్నిటి నార్పివేయుటకు శక్తి కలుగునట్లుగా భక్తిఖేటమును వహించి ముక్తికిరీటమును నీపవిత్రవాక్యమైన యాధ్యాత్మిక ఖడ్గమును దాల్చి, నేను పూర్ణముగా నీయిచ్ఛకాత్మార్పణము చేసి నీయిష్టమునకు బద్ధురాలనగుదు, ఇట్టి కష్టములు నాకు శుభకరము

లనియు నీవు చేసినదంతయు నామేలుకొఱకేగాని మఱియొకందునకుఁ గాఁజాలదనియుఁ గనుఁగొనుచు నీవు నాకుఁ బంపు ననుగ్రహించిన కష్టములలో సంతుష్టని బొందుచు నెల్లప్పుడు సర్వదా వినయ విధేయతలతోఁ బ్రార్థించుచు, నేనుదృఢముగా నిలువ గలుగునట్లుగా నీదివ్య కవచముతో నన్నుమోహాయుధఘాతను గాయుము. ఓకరుణాశాలుఁడవైన పరమాత్మా! నీ వెవరని పాపములకు గలిగాను దేవతలని సంకల్పించితివో గూయనకొనుచు నామొరాలింపుము. ఆయనకును నీకును పరిశుద్ధాత్మకును సమస్తస్తోత్రములును కల్గునుగాక! తథాస్తు!''

Miss MARY CARPENTER.

మేరీ కార్పెంటరు.

మేరీ కార్పెంటరనునామె యేకేశ్వరబోధక (త్రైత్వనిషేధక) క్రైస్తవమతాచార్యుఁడైన డాక్టరు లాంటుకార్పెంటరుగారి జ్యేష్ఠ పుత్రిక; ఆమె తల్లిపేరు పెన్. ఈదంపతులకీమె 1807వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల మూడవ తేదిని ఎక్సిటర్ పట్టణములో జననమొందెను. ఆమె తండ్రి తాను మతాచార్యుఁ గానుండి పెద్దవారికి ధర్మోపదేశము చేయుచుండుటయేగాక యుపాధ్యాయుఁడుగా నుండి పిన్నవాండ్రకు జ్ఞానోపదేశము చేయుచుండెను. అందుచేత నామె తనజనకునిశిక్షలోనే విద్యాభ్యాసము చేసెను. ఆమె సాధారణముగా నెల్లవారును నేర్చుకొనెడి యింగ్లీషుభాషనుగ అయుటయేకాక గ్రీకుభాషనులాటినుభాషను గణితశాస్త్రమును నేర్చుకొని యందుఁ బ్రవీణురాలయ్యెను. తండ్రి యామెకు నీతివిద్యను గఱపుటయందత్యంతశ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఆమె ప్రకృతిశాస్త్రములనుజంతుశాస్త్రమునుగూడఁ జదివివానియందు మిక్కిలి యభిరుచి గలదయ్యెను. ఈమె చెల్లెండ్రును తమ్ములునుగూడ నింటనుండుచుగా నీమెతో సమానముగానే విద్యాలాభమును బొందిరి. ఈమె తనవిద్యను గూర్చి తరువాత కొకప్పుడిట్లు వ్రాసెను—"విద్య న న్నెప్పుడును గృహకృత్యనిర్వహణమునకు నసమర్థురాలినిగాఁ జేయలేదు, అట్లు చేయకపోవుటయేకాక యది సాధ్వీధర్మమును నిర్వహించుటకు నన్ను మఱింత పూర్ణముగా యోగ్యురాలిని జేసినది." ఈమె చిఱుతప్రాయమునందే తల్లికి శ్రమ కలుగకుండఁ దనయిద్దఱుచెల్లెండ్రను ముగ్గురుతమ్ములను సర్వవిధములచేతఁ దానే పెంచుచు వచ్చెను.

ఆమెకు పదేండ్లప్రాయమప్పుడనఁగా 1817వ సంవత్సరమున దామెతండ్రి యెక్సిటరునువిడచి బ్రిస్టల్ పురమును జేరి, తొంటివలెనే యచ్చటఁగూడ ధర్మోపదేశవిద్యోపదేశముల రెంటిని స్వవృత్తినిగా

నేర్పఱుచుకొనెను. ఈమెయందు తండ్రి తనశిష్యులైన బాలురతోఁ గలిపియే విద్య చెప్పుచు వచ్చెను. తరువాత మహాకీర్తిమంతుఁడును ప్రసిద్ధికెక్కిన రివరెండు డాక్టరు జేమ్సు మార్టినోగారు 1819 వ సంవత్సరమునందు డాక్టరు కార్పెంటరుగారికి శిష్యుఁడయి మేరీకార్పెంటరుకన్యకు సహపాఠి యయ్యెను. ఆమె పదునేనేండ్ల దినమునుండి తండ్రి యామెకు తనశిష్యులలోని తరుణవయస్కులకు విద్య చెప్పుపని నప్పగించుచు వచ్చెను. ఆపనియం దామె కష్టపడి కలిమియు బలముచేత నామె యాపని సత్యంతోత్సాహముతోను ప్రామాణికతతోను నేర్పుతోను జేయుచువచ్చెను. ఆమె తనతండ్రిగారియొక్క యుపాసనాలయముతో సంబంధించిన భానువార (ధర్మోపదేశ) పాఠశాలయం దత్యంత ప్రీతి కలదయి యత్యంతశ్రద్ధతోఁ బనిచేయుచు వచ్చెను; ఆమె యచటకు భానువారము నాఁడు పోయి విద్యార్థులకు ధర్మపాఠములను చెప్పుటతో మాత్రము తృప్తినొందక, వారి నొకరొకరిని వారియిండ్లకు బోయి వారితల్లిదండ్రులతో మైత్రిచేసి, ఆ స్త్రీవ్యక్తుల నెఱుఁగఁగొనెడు కృషిలో వారికి సహాయురాలగుచు వచ్చెను.

ఇరువదియొక్క సంవత్సరములు నిండి వ్యవహారయోగ్యత వచ్చినతరువాత 1828 వ సంవత్సరములో తండ్రి యామె కిట్లు వ్రాసెను— "నీవు ముందుకెక్కవలసినట్టుగా శాసింపఁబడఁబోయెడుమార్గ మేదియో మే మెఱుఁగము; అయినను స్వానుభవకష్ట మంతయు, నీవు క్రీస్తున కవ్యాజసేవకురాల వగుదువుగాక యనియు, నీయాత్మరక్షణమునకయి పనిచేయుచు క్రైస్తవపరిపూర్ణతవైపు ముందుకు నడుచుచు నీకేర్పఱుపఁబడినపని నితరులయుపయోగముకొఱకు నిర్వర్తించుటకు శక్తురాల వగుదువుగాక యనియు, విశ్వాసముతోను శాంతతతోను పూనికతోను ఈశ్వరేచ్ఛను చెల్లింతువుగాక యనియు, కోరెడుకోరికలో నడఁగి యున్నట్లు మేము భావించుచున్నాము."

అనారోగ్యముచేత చిరకాలమునకు పూర్వమే లండనులో యున్న డాక్టరు కార్పెంటరు 1829వ సంవత్సరమున కొన్ని పాఠశాలపనినిమాని వేసెను. కాని మేరీ కార్పెంటరు మాత్రము తల్లితోను చెల్లెండ్రతోను కలిసి బాలి కొకపాఠశాలను పెట్టెను. మొదటినుండియు నీ యాపాఠశాల యందు స్త్రీజనోపయోగకరమైన విద్యలను నేర్పుచుండిరి. గ్రీకు భాషయుకూడ నేర్పబడుచుండెను. గణితశాస్త్రమును విజ్ఞాన శాస్త్రముల లోని యుపయోగకరమైన యనేకవిషయములును నేర్పబడుచుండెను. అక్కడి విద్యార్థినులు మంచి తెలివిగలవారై బీదలకును మూర్ఖులకును విద్యాదానము చేయుట యొక పనిగా నేర్పరచుకొనిరి, మఱికొందరు తమ భర్తలతో కలిసి బహుకార్యములను యుక్తముగా నిర్వహించుకొనుచు పిదప బహుజనోపకారకార్యములందు ప్రవేశించి పనిచేయుచుండిరి.

1832 వ సంవత్సరమున బ్రిస్టల్ నగరమున విషూచిభేది వ్యాపించినప్పుడును మేరీయు నామె యుపకారము నిజముగా ప్రారంభమయ్యెనని చెప్పవచ్చును. విషూచిరోగుల పరిచారము చేయ దొడగినప్పుడామె తనజీవితమును తనతోటివారి యొక్కసేవయందు గడపుటకు నిశ్చయము చేసికొని, ఆసంవత్సరము మార్చి నెల 31 వ తేదీని తనదినచర్య పుస్తకములో నీ నిశ్చయమును లిఖించెను. కడపట "నాజీవితకాలములో నితరులసుఖ కార్యములయొక్కయుద్దేశ మేమయి యుండ వలయునో నేనెప్పుడును మఱువకుండ తెలుపుచుండెడల, నాకు వ్యతిరిక్తముగా నిది వ్రాసి సాక్ష్య మిచ్చుటకు నేనీసంగతులనిచ్చుట లిఖించుచున్నాను." అని వ్రాసెను.

ఇదియిట్లుండగా 1833వ సంవత్సరమునందు రాజా రామమోహనరాయ లింగ్లండునకుబోయి, డాక్టరు కార్పెంటరుగారితో డిసెంబరు మాసమువలన లాభము పొందవలెనన్న ముఖ్యోద్దేశముతో బ్రిస్టల్ నగర

మున కరిగి వారియిం[illegible] సు[illegible]ట తట్టి[illegible]ను. [illegible]యుభయులకును జరుగుచు వచ్చిన[illegible]క్క సంభాషణ[illegible]యములలో [illegible]ర్పెంటరు కన్య తెలుచుగా సన్నిధియం[illegible]. ఆ[illegible]నిపోడ జరుగుచు వచ్చిన సంభాషణము [illegible]లో శిలా[illegible]సులవలె గ్రాహ్యముగా వ్రాసికొనెను. [illegible] గడవకము[illegible]దే యం[illegible] సంభవించెను. [illegible]యు వా[illegible] [illegible]యు [illegible]ను స్వదు[illegible]ములోని [illegible] నుపచారములు చేసి. [illegible] కార్పెంటరుగారిచే[illegible] [illegible] వచ్చు పద్యము వ్రాసె ర[illegible]ను —

క. నీ గుణా[illegible] శాస్త్ర[illegible]
నీయభిధ స్మృతి[illegible] దేపు[illegible]
నీయాగమూర్తి [illegible]లువ[illegible]
నీయుత్తలు వా[illegible]మె[illegible] నెలకొని తేప్రన్.

ఈమహనీయుని[illegible]వారు మొక్క[illegible]గే [illegible] యమెరికా[illegible] సూామె[illegible] వచ్చిన కార్పెంటరు [illegible]క్కురు[illegible] వను పేరుగల సత్పురుషుని సదుపదేశమువలన సహా[illegible]మామెకు విశేష చిత్తోన్నతి కలిగెను. తానజనకునకును [illegible]మోహన[illegible]రాయలు[illegible] గుచువచ్చిన సంభాషణములలో రామె స్త్రీల [illegible] ప్రతిబంధములు మొదలగువిషయములలో హిందూదేశముయొక్క దుస్థితిగూర్చి వినుచు వచ్చెను. [illegible]వచ్చినవారలు దృఢముగా నాటుకొని యామెమనస్సు హిందూదేశమునకు [illegible] బలువూాఱు పాటు చుండినను, పెద్దపెట్టణములలో నసుము దిక్కుమాలిన [illegible]ల

దురవస్థను జూచి టక్కరుమహాశయుని బోధించిన సన్నిహితధర్మము లక్ష్య పడి వారించుచు రాఁగా ముందుగా స్వదేశమునందలి కర్తవ్యముల పయికి దిరిగెను. హృదయశోధకము లయిన రామమోహనుల దయ నీయవాక్యములు తలఁపునఁ దోఁచినప్పుడామె యప్పుడప్పుడు పక్షివలె రెక్కలు కట్టుకొని యెగిరి హిందూదేశముమీఁద వాలవలెనని మన స్సులోఁ దలచుచు వచ్చెను, బీదపిల్లల సేవావిషయమున నాచ రింపవలసిన కర్తవ్యములును పాఠశాలాకార్యములును మరలనామెను వెనుకకు లాగుచువచ్చెను. పూర్వోక్త సత్పురుషద్వయముయొక్క యుపదేశములకు ఫలముగా బ్రిస్టలులో శోకసతీసమాజ మేర్పఱుపఁ బడెను. ఈసమాజములోని మానినీమణులు బ్రిస్టలునగరములోని సుఖహీనమయిన ప్రదేశమును గొన్ని భాగములుగా విభాగించుకొని తమలో నొక్కొక్క రొక్కొక్క భాగమునకుఁ బోయి యచ్చటి దౌర్గతికులకు బీదలకు విద్య చెప్పి యితరవిధముల వారిస్థితిని బాగు చేయుటకయి పాటుపడుట కేర్పఱచుకొనిరి. మేరీ కార్పెంటరు తన-కావలసియున్న భానువార పాఠశాలయొక్కయు దినపాఠశాలయొక్క యు పనిని జేయుచు, బహుసంవత్సరము లీపనిని మానక నవిచ్ఛిన్న ముగా నిర్వహించెను.

1839 వ సంవత్సరమున నామె తండ్రిగారి యారో గ్యము మిక్కిలి చెడిపోయెను. ఆరోగ్యమును బొందుటకయి స్థల మును మార్చి యూరపుఖండములోని దేశములలో సంచారముచేయుట మంచిదని వైద్యులు చెప్పిరి. ఆతఁడాప్రకారముగా బ్రయాణము చేయుచు, ఇటలీ సముద్రతీరముగా బోవుచుండగా నావికాయాత్ర చేయు నప్పుడు 1840 వ సంవత్సరమున నోడలోనుండి సముద్రములోఁ బడి మునిఁగిపోయెను.

ఇంతవర కామె తండ్రిగారుకొన్న కొంతభాగముగల బీదలలో బనిచేయుచుండెను. అంతట నాసుసంఘమునందలి బాలబిడ్డలు మూఢత్వము

లోను పాపములోను పెరుగుచుండిరి. అట్టి బాలురనిమిత్తమయి బీద పాఠశాల లక్కడక్కడ స్థాపింపబడినవని విని యామె యట్టివంటి పాఠశాల నొకదానిని బ్రిస్టల్ నగరములో స్థాపించి నడుపుటకు నిశ్చయము చేసికొనెను. కర్పెంటరుకన్య తనయాలోచనను కల మును విశేషముగా వినియోగించి యీపాఠశాల యభ్యుదయముకొరకే యత్నించి పనిచేయుచుండెను. ఆమెచే నాటకీక శాఖవారిచేత ... ములు ... పాఠశాలవలన విశేష ప్రయోజనము కలిగెను ... మంత్రులు ... చేయుచుండిరి. ... చేసినములు చేయుచుండగ ... ఈపాఠశాలయందు ... లాభము పొందు చుండిరి. ... పాఠశాలను ... పెద్దలును బలుపరచిరి. ... నేర్పుచున్న ... విశేషసాధనములు కల్పించిన గాని ... పాఠశాలవలన ... పడిపోవుదురని ... ... చోర త్వాదులచే ... పడవలసిన దిక్కులేని ... యెంచెను. ... గదా. చెడి పాలలయందు ... యామె ... రోగము వచ్చినవారికి ... రోగము రాకుండ మాన్పుట యుత్తమపద్ధతి యన్నట్లు ... చెడి పోవలసినవారిని బాగుచేయ ... యామె ... 1851 వ సంవత్సరమున నామె "చెడిపోవుచున్న జాతులవారిబిడ్డలకును ... పోషించువారలకు పాఠ శాలలు" అను పేరుతో నొకపుస్తకమును బ్రచురించెను. ... గృహ

విద్యాలయములను ... మువారు పుస్తకములను
చేయు ... న్నము ... ను గాని
... మొక్క ... ఫలము ...
1854 వ ... వారికి విద్యా
లయముల ...

... వారిచేత
... పెంచి,
... వారి
... ములో చేరి
మును ... ను జేసి
యు ... సిద్ధ
ము ... యును
... ములను ...
... స్త్రీలను
... చేరమును
... తప్ప
... విషు
దలకు ... వాసము
చేసి ... యొక్క
...
దు ... 1016 వ ... వ ... ము ...
... సు. 1052 ... సరము ...
... బీద
బిడ్డల విద్యా ... దానును బని
చేయ ... ను. ఈము ... పనివా ...

చావడిని కట్టించెను. ఈమె పాఠశాలలను శుభ్రముగాను సుందరముగాను నుంచి హృదయాకర్షకములుగాఁ జేయుచుండెను.

1854 వ సంవత్సరమునందు బైరన్ ప్రభ్వి బ్రిస్టల్ నగరములో కార్పెంటరుకన్య విచారణక్రింద నుంచుటకయి యొక బాలికాదోషనివారకవిద్యాలయము నిమిత్తము "శోణగృహం (Red Lodge) మనఁబడెడు విశాలమందిరమును గొని యిచ్చెను. ఆరంభమునందు దానిలో పదునారు బాలికలుమాత్రమే యుండిరిగాని 1858వ సంవత్సరమున కేఁబది యిద్దఱు బాలికలుండిరి. దొంగలుగా శిక్షింపఁబడిన నూఱులకొలఁది బాలికలను జేరి యవమానకరమయినట్టియు నపకీర్తికరమయినట్టియు జీవనమునకు లోనుగాక సంరక్షింపఁబడియిప్పుడు మాననీయ సేవకురాండ్రును కష్టజీవులునునయి గౌరవనీయమైన స్థితులను బొందియున్నారు. ఈవిషయములలో నామెయొక్క కార్యవిజయము కలుగుటకు ముఖ్యకారణము పతితులైనమానవులలో నత్యంతభ్రష్టులయెడ వారియెడల సహితమునామెకుఁగల ప్రేమమును సదయత్వమును నయియున్నవి. ఎంతనీచదశలో నున్న పిల్లలనైనను తన కుటుంబములోనివారివలెఁ జూచి యామె యాదరించుచుండెను. "మనమొకబాలునిఁగాని బాలికనుగాని దోషవిముక్తగలిగించి బాగుచేయఁ దలఁచుకొన్న పక్షమున నట్టివారిని కుటుంబములో నుంచవలెను. ఏపనినైనను వారి నాదరించి మంచిమాటలతోఁ జేయింపవలెనుగాని బలవంతపెట్టి చేయించుటవలనఁ బ్రయోజనములేదు. మనము వారి స్వేచ్ఛ కెప్పుడును భంగముచేయరాదు; వారిని క్రమక్రమముగా నడవ నేర్చుకొనునట్లు దిద్దవలెను. పతితులయి మిక్కిలి చెడిపోయిన వారిలోపల సహితము మఱుఁగియుండెడు మంచిని బయటికిదీసి, యది చెడుగును జయించునట్లుచేయుట యెల్లప్పుడును మనగురి యయి యుండవలెను." అని యామెపలుమాఱు పలుకుచుండెను. శోణగృహదోష

నివారక విద్యాశాల యిప్పటికిని జయప్రదముగా నడుపఁబడుచున్నది. ఆమె పాఠశాలల కనుబంధముగా నప్పుడప్పు డేర్పఱచుచు వచ్చిన సమాజములు మొదలగునవి సహితము పాఠశాలలంత యుపయోగకరములుగానే యుండుచువచ్చెను. వానిలో శ్రామికుల విశ్రమమందిరము; అక్కడ కాచుట్టుపట్ల వార దఱుచువచ్చి వార్తాపత్రికలను పుస్తకములును జదువుచుండిరి; దానిపైని యుపన్యాసమందిరములో సాంఘిక విషయములు నీతివిషయములు మొదలగు యుపయుక్తాంశములను గూర్చి యుపన్యాసము లియ్యఁబడుచుండెను. అందులోనే సురాపాన నివారణసమాజసభలు జరుగుచుండెను.

ఆమె కేఁబది సంవత్సరములు వచ్చినప్పుడామె తల్లి 1865 వ సంవత్సరమున మృతినొందెను. తల్లిచావుతో మేరీ కార్పెంటరు కన్యకు సంసారబంధము లన్నియు విడిపోయి, తనకాలమును నిరంతరాయముగా మంచిపనులయందు వినియోగపఱుచుటకు మఱింత యానుకూల్యము కలిగెను. అందుచేత నామె మాతృవియోగదుఃఖము తలఁపునకు రాకుండునట్లుగా సత్కార్యాచరణమునందు విరామము లేకుండ పాటుపడఁ దొడఁగెను. 1866 వ సంవత్సరమున నామెతోఁ గలిసి పనిచేయుటకయి చేరిన మిస్ ఫ్రాన్సిస్ పవర్ కాబ్బు ఆమెను గూర్చి యిట్లు వ్రాసెను.—"అర్ధమనుష్యుని భోజనముతో కార్పెంటరుకన్య ముగ్గురు మనుష్యులపనిని చేయుచున్నది."

1858 వ సంవత్సరమునం దామె యొకకన్యనభిమానపుత్రికనుగా స్వీకరించి పెంచనారంభించెను. ఈవిషయమునుగూర్చి యొక చెలికత్తె కామె యిట్లు వ్రాసెను. "నీవు కనపట్టి బిడ్డలను నీకిచ్చి యున్నానని సద్ధాదేశములో వ్రాయఁబడియున్నది. అంతకుముందు తల్లిప్రేమ యెట్టిదో యెఱుఁగని యనేకులకు నాహృదయాంతర్గతమయిన మాతృప్రేమను జూపియున్నాను. వివాహ మాడవలసినకష్ట

మక్కువలేక కనకుండ సిద్ధముగాఁ జేయఁబడి చేరెకంది నాకులభించిన జననీజనకహీనయయిన యీయయిదేండ్ల పసిబాలికకుఁ గూడిన నాభాగ్యమును జూడుము.''

వృద్ధదశలో నితరు లపేక్షించెడు విశ్రాంతి నామెకు పనిచేయు కుంటుటవలనఁగాక వేఱువేఱుపనులకుఁ బూనుటలో నేకలుగుచుండెను; 1861 వ సంవత్సరమునందామె ఐర్లాండునకు బోయి యచ్చటి కారాగృహములను పరీక్షించి వానినిగూర్చి యుపయోగకరమయిన చరిత్రమును ప్రకటించెను. మఱి మూఁడు సంవత్సరముల కామె ''మన కారాబద్ధులు'' అను నామముతో రెండుసంపుటముల గ్రంథమును ప్రకటించి, దానిలో కారాబద్ధుల స్థితినిగూర్చియు నాదరణమును గూర్చియు వివరించెను. ఆమె చిన్నపిల్లలవిషయమునఁ దాను నడపిన క్రియలనుబట్టి పెద్దవారి విషయమునఁగూడ నట్లే నడపుట శ్రేయోదాయకమని యభిప్రాయపడెను.

ఆమె కఱువదిసంవత్సరములు నిండినప్పుడు దుఃఖమునుతగ్గించుటకును నేరములు తగ్గించుటకును దాను జేసినప్రయత్నము లన్నియుఁ దానెప్పుడు నెదురుచూడనంత జయప్రదముగాఁ గొనసాగినందుకు సంతోషించి, తన్నత్యంతధన్యురాలినిగా భావించుకొనెను. అయినను దానంతటితో సంతుష్టి నొందియూరకుండక హిందూదేశమునకుఁబోయి చూచి దానికి మేలు చేయవలెనని తలంచెను. ఆమె హిందూదేశమునకుఁ బైలు వెడలుటకు ముందుగా ''రాజా రామమోహనరాయల యొక్క యింగ్లండులోని కడపటిదినములు'' అను పుస్తకమును రచించి 1866వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెల మొదటితేది నోడయెక్కి చిరకాలమునుండి యుద్దేశించుకొనియున్న హిందూదేశయాత్ర నిప్పుడు నెఱవేర్చెను. ఆమె యెక్కినయోడలోనే యెక్కి మానమోహనఘో ననునతఁడు న్యాయవాదిగాఁ బనిచేయుటకయి మరల నీదేశమునకు

వచ్చెను. ఆమె బొంబాయినగరములో [illegible] బొంబయి రాజధాని ప్రభుత్వమువారు సామాన్యముగా విద్యావిషయమయి కార్పెంటరుకు [illegible] విశేషములన్నియు నియ్యవలసినదనియు [illegible] రకును తదితరులకును [illegible] శోధకాలయముల యొక్క వృత్తాంతములను తెలుపవలయు ననియు స్థానిక [illegible] స్థల [illegible] నాజ్ఞాపత్రికలను బంపిరి. బొంబాయి రాజధానిలో నామె మొదట జూచినస్థల మహామదాబాదు పట్టణము. ఆపట్టణమున నప్పటికే స్త్రీవిద్య కొంత యభివృద్ధిలోనుండెను. అహమదాబాదునుండి యామె సౌరాష్ట్రపురము (సూరతు) నకుఁ బోయి, యచ్చటను [illegible] పురమువచ్చి చేరెను. సౌరాష్ట్రపురమున "[illegible]" యను [illegible] హిందూసు [illegible] చదివెను. ఆమె బొంబాయి నగరములోఁ గొన్నిదినము లుండి యచ్చటి విద్యాశాలలు మొదలగువానిని పరీక్షించి, అక్కడనుండి పునానగరమునకుఁ బోయెను. [illegible] యచ్చటివా రామె నాదరించి మిక్కిలి గౌరవించిరి. కలకత్తానగరములో నచ్చటి రాజప్రతినిధిగా రయిన లారెన్సు ప్రభువుగా రామెను స్వగృహములో నుంచుకొని సమ్మానించి [illegible]. ఆమె కలకత్తా నగరములోను దానిచుట్టుపట్ల గ్రామములలోను గలపాఠశాలలు మొదలగువాని నన్నిటిని, [illegible] యనేకోపయుక్తాంశములను గ్రహించి, వానిని [illegible] కోరిన యభిప్రాయములను నభివృద్ధిమార్గములను దొరతనమువారికి దెలిపెను. ఆమె యక్కడనుండి బొంబాయి నగరమునకుఁ బోయి, యచ్చటివారు మహాజనులచే నియ్యఁబడిన యభినందనపత్రికను గైకొని, 1867వ సంవత్సరము మార్చి నెలలో బొంబాయినగరమున నోడనెక్కి స్వదేశమునకు వెడలెను. ఆమె స్వదేశమును జేరినతోడనే "హిందూ దేశములోని కారాగృహశిక్షనుగూర్చియు స్త్రీవిద్యనుగూర్చియు సూచనలు" అను పేరుతో నొకచిన్నపుస్తకమును బ్రకటించెను.

మఱుసటిసంవత్సరమునం దామె "హిందూదేశమునం దాఱునెలలు" అను పుస్తకమును జేసి దానిని రామమోహనరాయల కంకితము చేసెను. ఆమె హిందూదేశమునకు బైలుదేఱునప్పుడు హిందూస్త్రీలను స్వదేశమునకుఁ దీసికొనిపోయి విద్య చెప్పించి యుపాధ్యాయినులనుగా దిద్దింపవలె ననుకొనెను గాని యాపని యశక్యము గానట్లు కనఁబడి నందున తరువాత నామె యీయుద్యమమును విడిచిపెట్టెను. ఆమె ప్రాణమిత్రులు సహితమామె రాకవలన హిందూదేశమునకు విశేష లాభము కలుగునని తలఁపలేదు. "ఇక్కడి పెద్దలు మాటలలో పెద్ద నోరు చూపుదురే కాని క్రియలలో శూన్యహస్తములు చూపుదు రని ముందు నీవే తెలిసికొందువు" అని యొక హిందూమిత్రుఁ డామెతో ననెను. ఆమె నంతగా బ్రోత్సాహపఱచిన కేశవచంద్రసేనుఁడు సహితము "కార్పెంటరుకన్య హిందూదేశమును విడిచి వెనుకతిరుగఁ గానే సత్కార్యవిషయమైన ప్రవాహమంతయు శూన్యవాయువులో నశించిపోయెను" అని పలికెను.

ఇట్టివాక్యములచేత నామె నిరుత్సాహురాలు గాక యామె యీహిందూదేశమునందలి ప్రముఖులతో నుత్తరప్రత్యుత్తరములను జరుపుచు వచ్చెను. బొంబయిలో న్యాయాధిపతియైన గోపాలరావు హరిదేశముఖుగారి యుత్తరమువలన నామెకు స్త్రీబోధనాభ్యసనపాఠశాలలను బెట్టింపవలె నన్న నిశ్చయము కలిగెను. అతఁడు చిన్నతనములో వివాహము లగుచుండుటవలన బాలికలు పాఠశాలలను విడిచి తామావఱకు నేర్చుకొన్న యల్పవిద్యనుగూడ మఱచిపోవుచుండుటనుబట్టి బాలికాపాఠశాలలవలనఁ బ్రయోజనమంతగాఁ గలుగకున్న దని తెలిపి, "దేశాచారమునుబట్టి యెప్పుడును పునర్వివాహమును చేసికొనకుండెడు వేలకొలఁది వితంతువుల నుపయోగమునకుఁ దీసికొని రావలెను; అర్హురాండ్రయిన యుపాధ్యాయినులను దిద్దిపంపుట కేర్ప

డినబోధనాభ్యాసనపాఠశాలయొకటి స్థాపింపఁబడువఱకును స్త్రీవిద్యాభివృద్ధినిగూర్చి నేర్పఱిచెడి యేపథకమును సఫలము కానేరదు. హిందూదేశముయొక్క ప్రాంతమందున్న మేమందఱమును మీ ప్రయత్నముయొక్క పర్యవసాయమునకును మీయొక్క పునరాగమనమునకును అత్యంతాతురతతో నెదురుచూచుచున్నాము.'' అనివ్రాసెను. అందుపయిన నామె హిందూదేశమునం దప్పుడధికారములోనున్న వారికి స్త్రీబోధనాభ్యసన పాఠశాలల యావశ్యకతనుగూర్చి తెలిపి హిందువు లందఱును జేరి సంవత్సరమునకు 1500 పౌను లిచ్చెదు పక్షమునఁ దామంత సొమ్మును బొంబయిలోను అహమదాబాదునగరములోను స్త్రీబోధనాభ్యసనపాఠశాలలను బెట్టుట కిచ్చెదమని బొంబయి దొరతనమువారు వాగ్దానముచేయునట్లుచేసెచందాలు వేసి యంతసొమ్ము పోగుచేయునట్లు హిందువుల నాపనికిఁ బ్రోత్సాహపఱుపఁజొచ్చెను.

ఆమె చేసిన కర్తవ్యోపదేశము ననుసరించి హిందూదేశప్రభుత్వమువారు జనుల తోడ్పాటు నపేక్షింపకనే బొంబయినగరములో స్త్రీబోధనాభ్యసనపాఠశాలను స్థాపించుటకును మొదుసంవత్సరముల వఱకును సంవత్సరమునకు పండ్రెండువేలరూపాయల నిచ్చుటకేర్పాటు చేసిరి. ఈ ప్రకారముగాఁ దనకృషి సఫలోన్ముఖమునకు వచ్చునూచనలు గాంచి సంతోషించి యత్యుత్సాహముతో 1868వ సంవత్సరము నవంబరునెల యేనవతేదియం దామె రెండవసారి హిందూదేశమునకు వచ్చెను. ఆమె బొంబాయినగరముచేరినతోడనే యచ్చటి స్త్రీబోధనాభ్యసనపాఠశాలలోనధ్యక్షురాలుగానుండి జీతముగైకొనక ధర్మార్థముగాఁ బనిచేసెదనని దొరతనమువారికి విన్నపము చేసెను. వారామెప్రార్థనను కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా నంగీకరించిరి. ఉష్ణదేశములోనుండిపని చేయుటచే నారోగ్యము చెడిపోవుటచేతను మఱికొన్ని కారణములచేతను దనపనిని విడిచిపెట్టి యామె మఱుసటిసంవత్సరారంభము స

దింగ్లండునకుఁ బోవలసినదాయెను. అయినను మరల నామె యాసంవత్సరాంతమునందే హిందూదేశమునకు మూఁడవసారి వచ్చి స్త్రీవిద్యాభివృద్ధినిమిత్తమయి కొంతపని చేసి మరల స్వదేశమునకుఁ బోయెను.

1870 సంవత్సరమునందు కేశవచంద్రసేను లింగ్లండునకుఁ బోయినప్పుడు జూన్ నెలలో బి-స్టల్ నగరమునకరిగి, మేరీకార్పెంటరు కన్యను సందర్శించి, హిందూదేశమును గూర్చిన జ్ఞానమును వృద్ధిచేయుటకును హిందూదేశములోని సాంఘికలోపములను వారించుటకును నొకసమాజమును స్థాపించుట యుచితమని యతఁడామెదర్శనము చేయుటకు బ్రిస్టల్నగరమునకుఁ బోయినప్పుడు "దేశీయహిందూదేశసమాజ" (National Indian Association) మనునామముతో నొకసమాజము స్థాపింపఁబడెను. ఆసమాజముయొక్క యుద్దేశములను నెఱవేర్చుటకయి సమాజముపేర నొకమాసపత్రికప్రకటింప నారంభింపఁబడినది. ఆపత్రిక యిప్పు డిండియాపత్రిక (The Indian Magazine) యనుపేరఁ బరఁగుచు, తత్స్థాపకురాలి యనంతర మామెపదమును వహించిన యఖ్యాతియోగ్యురాలగు మాంనింగుకన్య (Miss Manning) చే మహాసమర్థతతో నిప్పటిదాఁకనిర్వహింపఁబడుచుండెను. ఈసమాజమును మనదేశమునందనేకస్థలములలోనున్న ని శాఖలును మనదేశమునకు మహోపకారము చేయుచున్నవి.

1875-76 సంవత్సరములో కార్పెంటరుకన్య కడపటిసారి మనదేశమునకు నాలవపర్యాయమువచ్చెను. ఆమె స్త్రీలవిషయములలోను జైలుసాలలవిచారణవిషయములోను, పావనివర్తకపాఠశాలలవిషయములోను, కర్మశాలలవిషయములోను, వృత్తిశాలలలో స్త్రీలను పిల్లలను నిలోనుంచువిషయములోను ముఖ్యముగాఁ బనిచేసెను. తాను జేసిన నివలనఁ గలిగిన ఫలితములనుగూర్చి యామెసాలిస్బరీ ప్రభువునకు

వ్రాసినయుత్తరములో వివరముగాఁ దెలిపినది. అవి యామెతరువాత పార్లమెంటు మహాసభవారియెదుటఁ బెట్టఁబడినవి.

1877 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 3వ తేదీతో నామెకు డెబ్బది సంవత్సరములు పూర్తియయ్యెను. ఆమెజన్మదినమునం దామె నభినందించుచు బంధువులయొద్దనుండియు మిత్రులయొద్దనుండియు నాశీర్వచనపత్రికలును పారితోషికములును విస్తారముగా వచ్చినవి. ఆసంవత్సరము 14వ జూన్ తేదీని తనప్రియసహోదరితో సల్లాపసౌఖ్యమనుభవించి యారాత్రి పడకకు బోయి తెల్లవారులోపల నామె యనాయాసమరణమునొందెను. ఆమెశరీర మార్నోస్‌వేల్ శ్మశానమునందు భూస్థాపితమొనర్పఁబడెను. ఆమె శవమును సమాధికిఁ గొనిపోవునప్పుడు సంఖ్యాతీతులైన మిత్రులును, శోణగృహశోధనాలయములోని బాలురును బాలికలును, పరిశ్రమపాఠశాలలలోనిబిడ్డలును, కింగ్స్వుడ్డు కర్మవిద్యాలయములోని బాలురును, తనకును లోకమునకును మహోపకారిణియైనట్టియు బిడ్డలను బీదతనమును నీతిమాలిన పాపములనుండియు రక్షించుటకై తనజీవితమును ధారపోసినట్టియు నాయుత్తమాంగన యొక్క శవమువెంట శోకించుచు శ్మశానమునకు వేలకొలదిగాబోయి తమ కామెయెడలఁ గలభక్తిగౌరవములను వెల్లడించిరి. మనదేశపుస్త్రీ లీమెవలె లోకోపకారకృత్యములయందుఁ దమకాలమును గడుపుటకు బ్రయత్నింతురుగాక!

వాణీ ప్రెస్, రాజమహేంద్రవరము—1950.

జీసస్ చరిత్రము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 2-0-0

విషయ సూచిక

ప్రకరణము.

1 జననము, బాల్యదశ

2 తత్కాలపు దేశస్థితి

బోధనారంభ దశ

4 స్వస్థలమున ధర్మప్రవచనము చేయుట

5 పాపులయెడఁ జూపిన యాదరము, పర్వత ప్రవచనము

శిష్యసంగ్రహమును, దృష్టాంతములుగాఁ జేసిన యుప

న్యాసమును

[illegible] యేసుయొక్క సందేశము, యెరూషలేము యాత్ర

8 యేసుయొక్క విచారణ, మరణము

రాజమహేంద్రవరమున

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్సునందు ముద్రింపఁబడినది

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

మొదటి ప్రకరణము.

జీసస్‌యొక్క జననమును, బాల్యదశయును.

క్రైస్తవమతస్థాపకుండైన జీసస్‌యొక్క బాల్యదశను గూర్చి మన కంతగా తెలియదు. ఆయనచరిత్రమును వ్రాసినవా రాయన యొక్క బాల్యావస్థలో నడచిన వృత్తాంతము తమకు తెలియక పోవుటచేతనో, అప్పటి వృత్తాంతము ముఖ్యమైనది కాదని భావించుట చేతనో, మఱి యేహేతువు చేతనో, దానిని విడిచి యతండు మతబోధ కారంభించినతరువాత జరిగినవృత్తాంతము మాత్రమే విశేషముగా వ్రాసియున్నారు. ఒక్కబాల్యావస్థనుగూర్చి మాత్రమే కాక యాఘనుని జననదిన మిది యని సహితము నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. మన యాసియాఖండముయొక్క పశ్చిమదిగ్భాగమునం దున్న పాలస్టిన్ దేశములో నుత్తరపువైపున గాలిలీ మండలములో నాజరెత్తను గ్రామ మొక్కటి గలదు. ఆగ్రామమునం దిప్పుడు మూడునాలుగు వేలజనులున్నారు. పూర్వకాలమునందు సహిత మీగ్రామ మిప్పటి కంటె పెద్ద దయి యుండదు. ఈగ్రామ మొక పర్వతము యొక్క ప్రక్కను గట్టఁబడియుండుటచేతను పెక్కు పర్వతములు సమీపమునం దుండి యుండుటచేతను మిక్కిలి మనోహరముగా నుండును. సుందర

మైన యా గ్రామమునందు 'జోసఫ్' అను పేరు గల వడ్రంగి యొకఁడు మేరీ యను పేరుగల తన చక్కని చిన్న భార్యతో వాసము చేయుచుండెను. ఆదంపతులు ధనికులు కాకపోయినను, చుట్టుపట్టుల నున్న యితరశిల్పులకంటె నెక్కువబీదస్థితిలో నుండినవారు కారు. ఆకాలమునం దెవ్వరును మహాధనికులుగాఁ గాని, కూటిపేదలుగాఁ గాని యుండక యెల్లవారును అన్నవస్త్రములకు లోపములేని సామాన్యదశలో నుండిరి. ఆకాలమునందు జోసఫ్ చేతులార కష్టపడి పని చేసి జీవనము చేయవలసిన స్థితిలోనే యుండినను, అతఁడు తద్దేశమునకు రాజధాని యైన జెరూసలేము నగరమును స్థాపించినట్టియు, హీబ్రూజనుల కాదమచక్రవర్తి యైనట్టియు, డేవిడ్డుయొక్క సంతతి వాఁడైన మహాకులీనుఁ డని చెప్పుచున్నారు. ఈ సంబంధముననే యాకాలమునందు రాజాజ్ఞచేత వేయఁబడిన జనపరిగణనము నిమిత్తము జోసఫ్ గర్భవతియై యున్న తన నూతనవధువగు మేరీతోఁ గలిసి తన పూర్వుల వాసస్థాన మైన బెథ్లెహేము నగరమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యె ననియు, అతఁ డక్కడ నొక సత్రమునకుఁ బోయి యందు చోటుగానక దాసితోఁ జేరియున్న యొక పశువులశాలలో వసించి యుండఁగా డేవిడ్డు మహారాజు యొక్క జన్మస్థాన మైన యానగరము నందే యతనిభార్య రాత్రివేళ గడ్డివామిలో నొక పురుష శిశువును ప్రసవించె ననియు, కొందఱు వ్రాసియున్నారు. అప్పుడట్లు పుట్టిన యాశిశువే క్రైస్తవమతస్థాపకుఁ డైన జీసస్. *ఆశిశువు పుట్టిన దినమును సరిగా కనుఁగొనుట కాధారము లేవియు లేక పోయినను,

* జీసస్ క్రైస్తనునది జీసస్‌యొక్క సంపూర్ణనామము. అతఁడు సాధారణముగా క్రైస్తనియు పిలువఁబడును. ఈకడపటినామము వచ్చుటకుఁ గల కారణము ముందు వివరింపఁబడును.

అతఁడు క్రీస్తుశకమునకు నాలుగుసంవత్సరములు ముందు జనవరినెల మొదటి తేదికి మూడునాలుగుదినములు లీవలనో యావలనో జనన మొందినట్లు చూపుటకుఁ దగిన నిదర్శనములు లున్నవి. ప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞను బట్టి వేయఁబడిన యా జనపరిగణనము క్రీస్తుపుట్టిన పదిసంవత్సరములకు తరువాతఁగాని జరగనందున నతఁడు బెథల్హెమునగరమున జన్మించుట సత్యము కాదనియు, ఆకాలపువారిచే నతఁడు 'నాజరెత్తుపుర జీసస్' అనియే పిలువఁబడుచు వచ్చుటచేతను, కొంద ఱతఁడు నాజరెత్తులోనే పుట్టెనని చెప్పుచుండుటచేతను జీసస్సు నిజముగా నాజరెత్తుగ్రామములోని జనసంఘమందె యనియు, అతఁడు డేవిడ్డు రాజవంశజుఁ డయినట్టును బెథల్హెమునగరము నందు జన్మించినట్టును తరువాతివా రాతని ప్రాశస్త్యమును స్థాపించుటకొఱకును ప్రాఁతనిబంధనలో ముందుపలికియుండఁ బోవుచున్నాఁ డని చెప్పఁబడిన దేవదూత యితఁడే యని సాధించుటకొఱకును కల్పించి రనియు, కొందఱు బుద్ధిమంతు లభిప్రాయపడుచున్నారు. లోకోపకారులైన మహాపురుషులకు వారి తరువాతివారు మహాంశసంభవతయు దేవాంశసంభవతయునారోపించుట యెచ్చటను క్రొత్తగాదుగదా! మనదేశమునందుసహితము శంకరాచార్యులు మొదలగు మహాపురుషులెందఱుమనవారిచే దేవాంశసంభూతులుగా పరిగణింపఁబడు చున్నారు కాని పూర్వులస్థితియెట్టిదయినను, ఆశిశువుజనించినప్పుడాతనిజననీజనకులు ధనసంపన్నులుగాని కులములో ప్రాముఖ్యము కలవారుగాని కారు. జీసస్సు యొక్క గ్రామమునకు బెథల్ హెమునగరము మూడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది.

ఇట్లు పేదయింట జనన మొందిన యాశిశువునకు తల్లిదండ్రులు జీసస్సని నామకరణము చేసిరి. ఆపదమునకు రక్షకుఁ డని యర్థము.

ఆకాలమునందు యూదు బాలకులకు సాధారణముగా [illegible] బెట్టబడు చుండినట్లు [illegible] దాని [illegible] పించుచు [illegible] గాని [illegible] దానికి నున్నను [illegible] పేరు పెట్టినను దాని నున్న [illegible] పోదు. అతండు [illegible] పెట్టియుండెనో, [illegible] బట్టలు కట్టెనో, [illegible] యేసుకుడెందల నభ్యసించెనో, [illegible] యని [illegible] ఇంటికి [illegible] కప్పు [illegible] బోయి చూచిన [illegible] నవి లేక [illegible] వెలుతురు [illegible] ముక్కటి [illegible] నడి కప్పునుండి ప్రవేశించుచుండును, [illegible] వేయుగా [illegible] యింటికి చేరియే యుండును. స్త్రీలు [illegible] యొద్దకు పోయి [illegible] తోడి కడవలతో నీళ్లు [illegible] పెట్టుకొని తెచ్చి తలుపుల యారల నుంచుచుండిరి. ఆకాలమునందలి [illegible] యొకదానిలో జీసస్ తనతల్లిదండ్రులతోను సోదరులతోను గలసి వాసము చేసి యుండుటకు సందేహము లేదు. మేరీకి జీసస్సు ప్రథమపుత్రుండని యిదివరకే చెప్పి యున్నాముగదా. అతనికి నలుగురు తమ్ములును చెల్లెండ్రునుకూడ

కలరుగాని వారప్రసిద్ధులు. అతనిసోదరులని చెప్పఁబడి ప్రసిద్ధిగాంచిన నలుగురుపురుషులును వారిలో ముఖ్యముగా క్రైస్తవమతారంభదశ యందు సుప్రసిద్ధుఁ డయినజేమ్సనునతఁడును పినతల్లికొడుకులుగాని సాక్షాత్సహోదరులుగారు. జీసస్తల్లి యైన మేరీకి మేరీ యనుపేరు గల చెల్లెలొకతె కలదు. ఆమెభర్త క్లియోప స్సను నామాంతరము గలయాల్ఫియు స్సనువాఁడు; ఆమెకు కొడుకు లనేకులు గలరు; వారు జీసస్సునకు మొదటిశిష్యులయి ప్రఖ్యాతి గాంచిరి. ఏకగర్భజనితు లయిన తమ్ములే ప్రతికూలురుగా నున్నప్పుడు జీసస్సునకు వీరనుకూలురుగా నుండి తోడుపడుటచేత తరువాత పినతల్లికొడుకు లయినవీరికే "ప్రభుసోదరు" లన్నపేరు వచ్చినది. అతనిఁ గన్నతల్లికివలెనే నిజమైన సోదరులకును జీసస్సుయొక్క మరణానంతరమునఁగాని గౌరవము రాలేదు. అతని తోడఁబుట్టినపడుచులు వివాహము లాడి తమభర్తలతోఁగూడి నాజరెత్తు గ్రామములోనే కాపురము చేయుచుండిరి. ఈ చెల్లెండ్రును తమ్ములును తనతోడఁగూడి క్రీడించుచుండఁగా జీసస్సు కొంతకాలము చిన్నతనములో తల్లియింట విహరించెను. అప్పుడామె తనతోడి చేడియలతోఁగూడి ముచ్చటించుచు వీధిలోని నూతివద్దకుఁ బోయి పసిపిల్లను చంక నిడుకొని పెద్దకొడుకును కేలూఁతయిచ్చి నడపించుచు బుజముమీఁది బిందెతో మందగమనంబున నింటికి వచ్చి పలుమాఱు భర్తకు నేత్రానందము కలిగించి యుండును. అయినను జీసస్సునకు యౌవనము రాకమునుపే తండ్రి కాలము చేసినట్లు కనఁబడుచున్నది. ఉష్ణదేశ మగుటచే నతఁడు ధరించినవస్త్రములు పలుచనివయి యుండవలెను. అతఁ డాటలకయి గ్రామసమీపమున నుండు కొండలకుఁ బోయి తోడిబాలకులతోడఁ గూడి విహరించి యుండును. కొంతసే పాటలాడివచ్చి యతఁడు వడ్రపుపనిలో తనతండ్రికి తోడు

పడుచుండియు నుండవచ్చును. అతఁడు చిన్నతనములో తండ్రివద్ద పని నేర్చుకొని కొంతకాలము కులవృత్తిని చేసె ననుటకు సందేహము లేదు.

ఆకాలమునం దతఁడును తక్కిన బాలకులవలెనే వీధిబడికిఁ బంపఁబడెను. ఆబడులయందు చెప్పబడినది యంతయు చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్పుటయు, కొన్ని పద్యములను కంఠపాఠము చేయించుటయు మాత్రమే. ఆకాలమునం దిప్పటివలె నచ్చుపుస్తకములు లేనందున, ఉన్నపుస్తకములు కొన్నియు తాకులమీఁద వ్రాయఁబడుచుండెను. అతఁడు దేశభాష యైన సిరియాభాషలో వ్రాయుటకును చదువుటకును నేర్చుకొనుటయేగాక, మతగ్రంథము లన్నియు మన దేశమునందు దేశభాషలలోఁ గాక సంస్కృతభాషలో నున్నట్లే యాదేశమునందు హీబ్రూభాషలో నుండుటచేత ప్రాఁతనిబంధన (Old Testament) మొదలగు కొన్ని మతగ్రంథములను, మతగ్రంథములకు రాబీ లనఁబడు పండితులు చేసిన కొన్ని వ్యాఖ్యానములను, హీబ్రూభాషలోఁ జదివెను. అంతేకాని, యాతని కా కాలమునందు పండితు లనఁబడువారి కుండిన దురవగాహమై నిష్ప్రయోజన మైన పాండిత్యప్రకర్షముగాని తర్కైకమూల మయిన గ్రీకుశాస్త్రతత్త్వజ్ఞానముగాని లేదు. అతఁడు గ్రంథములను విస్తారముగా చదివిన వాఁడు కాకపోయినను చదివిన కొన్నిగ్రంథములను చక్కఁగా గ్రహించి దృఢముగా మనస్సున నాటించుకొనెను. ప్రాఁతనిబంధనము నందలికీర్తనల (Psalms) లోను దీర్ఘదర్శుల వ్రాఁతలలోను విశేష భాగ మాతనికి ముఖస్థముగా వచ్చును. ఆగ్రంథములలోని నీతిబోధకములును భక్తిప్రదాయకములును నైన యుత్తమవాక్యములు చిన్నతనములోనే యాతనిమనస్సునందు శిలాక్షరములవలె దృఢముగా

లగ్నము లయి యుండు పూనఁబోయెడు మహాత్మ్యమున కాతని నత్యంతాప్తుని జేసెను. జీవితమును శాంతముతో సహించుటలోను, హృదయాకర్షక మైన సద్వర్తనము కలిగి యుండుటలోను, స్వప్రయోజనపరులయి వంచకు లయిన మతాచార్యు లుపదేశించు దుర్బోధనల ఖండించుటలోను, ఆతఁడు కొంతవఱకు హిల్లెల్ చూపిన మార్గము ననుసరించెను. గౌరవము కలుగుటకయి పురాతన దీర్ఘదర్శుల పేరుల రచియింపఁబడిన యాధునికగ్రంథములు కొన్ని యాతనికి చిత్తాహ్లాదకరములుగా నుండెను. వానిలో ముఖ్యముగా డానియల్ పుస్తక మాతనికి ప్రియతమ మయినది.

ఆతనికి యూదమత (Judaism) మొక్కటిదక్క మరియే మతమునగూర్చియు విశేషముగా తెలియదు. యూదులు ప్రతిమార్చనాదులు లేని యేకేశ్వరారాధనముచేసెడి యాస్తికులు. క్రైస్తవులలో వలె భానువారముగాక వారికి శనివారము విశ్రాంతిదినముగా నుండెను. ఆవిశ్రాంతిదినము శుక్రవారము సూర్యాస్తమానములో నారంభ మయి శనివారము సూర్యాస్తమానమువఱకు నుండును. యూదుల కది కేవలవిశ్రాంతిదినముగా నుండక మనదేశములోని వైష్ణవులకు హరివాసరము (ఏకాదశి) వలె వ్రతదినముగా కూడ నుండెను. శనివారమునాఁ డెవ్వరును నేపనియుఁ జేయఁగూడదు; నాఁడు వంటసహితము చేసికొనఁగూడదు; శనివారమునాఁడు సాయంకాలము వఱకును కుటుంబమునకు సరిపోవు భోజనపదార్థములనన్నిటిని గృహిణి శుక్రవారమునాఁడు మధ్యాహ్నముననే సంసిద్ధము చేసి యుంచవలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ మగునప్పటికి ట నిప్పు మండుచుండినపక్షమున, ఆఱిపోయక యానిప్పును విశ్రాంతిదినము ముగియు వఱకును మండుచుండునట్లు చేసి కాపాడవలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ

మగునప్పటికి ఇంట నిప్పు లేనిపక్షమున, ఆదినము కడచునవఱకును నిప్పు తగిలింపకూడదు; ఆదినమున నెవ్వరును మూటనుగాని మఱి యేవస్తువునుగాని వహించి వీథిలో పోఁగూడదు; నాఁటికి నియమితమయి యున్న పావుక్రోసుదూరములోనే దక్క దానిని దాఁటి యెవ్వరును నడవఁగూడదు; నాఁ డేవిధమయిన యాటలను పిల్లలుసహిత మాడఁగూడదు. నాఁటిదిన మామశస్థులు చదువుకొనుటయు మాటాడుకొనుటయు దేవాలయమునకుఁ బోవుటయుఁ దక్క వినోదార్థముగా మఱి యేపనియుఁ జేయఁగూడదు. ఆదినమున దేవాలయమునకుఁ బోవుట యొక్కటిమాత్రమే చిన్నపెద్దల కందఱకును సమానముగా కొంతసంతోషకరముగా నుండుచు వచ్చెను. దేవాలయముయొక్క బహిర్ద్వారము దాఁటగానే లోపల పెట్టబడి యున్న చిన్నపెట్టెలో బీదలకు ధర్మార్థముగా నిచ్చుటకయి యక్కడకుఁ బోయినవారందఱును తమశక్తికొలఁదిని కాసువీసములను వేయుచుందురు. ఆలయమునకుఁ బోయినతరువాత లోపల నిరుప్రక్కలను రెండేసివరుసల యున్న ఆసనములు వేయఁబడి యుండును. అం దొకప్రక్కను పురుషులును రెండవప్రక్కను స్త్రీలును కూర్చుందురు! ఆలయములో నించుమించుగా మధ్యభాగమునం దున్న వేదికమీఁద నాచార్యుఁడు కూర్చుండుటకయి యొక యుచ్చపీఠము వేయఁబడి యుండును. గర్భాలయములో రాత్రింబవలును సదా దీపము వెలుగుచుండును. అక్కడి జనులు విగ్రహారాధకులు కానందున దేవాలయములో విగ్రహములుండవుగాని యొకయరలో మతగ్రంథములు మాత్రము పెట్టఁబడి యుండును. దేవాలయమును సందర్శింపవచ్చువారు తమపాదుకలను వెలుపలనే విడిచి వట్టికాళ్ళతో చప్పుడు గాకుండ నడిచి లోపలికి వచ్చి కూరుచుందురు. యుక్తకాలమున నందఱును సమావేశ మయిన

తరువాత నాచార్యుఁడుగాని పాఠకుఁడుగాని లేచిపోయి వేదికమీఁది పీఠము నధిష్ఠింపఁగానే యెల్లవారును లేచి నిలువఁబడి కొంతకాలము తమమనస్సులలో నీశ్వరధ్యానము చేయుదురు. అంతట జనులట్లు నిలువఁబడియుండఁగానే పాఠకుఁడు తాను వ్రాసికొని వచ్చినప్రార్థనము చదువనారంభించును. అతఁడు వాక్యమును ముగించినప్పు డెల్లను జను లేకగ్రీవముగా నడుమనడుమ "తథాస్తు" అని భక్తిపూర్వకముగా పలుకుచుందురు. ఈప్రకారముగా ప్రథమప్రార్థనము ముగిసినతరు వాత పాఠకుఁడు హీబ్రూభాషలో ధర్మశాస్త్రములనుండి కొన్ని వాక్యములను చదువఁగా జనులకుఁ దెలియుటకయి యాచార్యుఁడు దానిని దేశభాషలోనికి భాషాంతరీకరించి చెప్పును. అటుపిమ్మట మరల నొకప్రార్థన జరిగినపిమ్మట మఱియొకసారి దీర్ఘదర్శులపుస్తక ములలోనుండి కొన్నిభాగములు చదువఁబడును. అవి సమాప్తినొందిన పిమ్మట దేవాలయమునకు వచ్చినవారిలో నొకపండితుఁడు గాని సమర్థుఁ డయినయితరుఁడు గాని యాచార్యునియాజ్ఞను బొంది యొకధర్మోపన్యాసము చేయును. ఆయుపన్యాసాంతమునం దచ్చటి వారు లేచి దానిమీఁద ఖండనముగాఁగాని మండనముగాఁగాని తమకుఁ దోఁచినయభిప్రాయమును యథేచ్ఛముగాఁ దెలుప నారం భింపఁగా, ఆయుపాసనామందిర మప్పుడు శాంతిప్రద మైనయీశ్వరో పాసకసమావేశమువలె నుండక పండితగోష్ఠి వలె కోలాహలధ్వనితో నిండి పోవును. ఇట్లు వివాదములు జరుగుచున్న సమయమునందు పాఠ కుఁడు లేచి ప్రార్థనను చదువుటకు నిలువఁబడఁగానే మరల సర్వమును నిశ్శబ్ద మగును. అంతట పాఠకుఁ డంత్యప్రార్థనను జేసి యాశీర్వదించి యుపాసనమును ముగించును. అవల జనులు లేచి యెవరియిండ్లకు వారు పోవుదురు. స్వగ్రామములోని యిటువంటి దేవాలయమునకు జీసస్సు

బాల్యమైన తల్లిదండ్రులతోఁ గలిసి తఱుచుగాఁ బోవుచుండెను. ఇట్లాలయమునకుఁ బలుమాఱు పోవుచుండునప్పు డచ్చటి యుపదేశములవలనను భక్తిపరు లయిన వారివర్తనమువలనను జీసస్సుయొక్క మనస్సులో తరుణవయస్సులోనే నిశ్చల మైన యీశ్వరభక్తి నాటుకొనుటయేకాక బాహ్యమునకు భక్తవేషములు ధరించి వచ్చెడు దాంభికులనటనలమీఁదను భక్తిహీనములైన యనావశ్యకము లైన కర్మముల మీఁదను కొంతవఱకు కాతని కసూయసహిత ముదయించెను.

యూదులు స్వగ్రామములయందలి దేవాలయములలోఁ జేరి యీశ్వరారాధనము చేయుచుండుటయేకాక యేటేట తమపుణ్యాస్పద మైన జెరూసలేమునగరమునకు యాత్ర చేయుచుందురు. హిందువులకు కాశీపుర మెట్టి దివ్యస్థలమో యూదులకు జెరూసలేమునగర మట్టి దివ్యక్షేత్రము. పాలస్టీన్ దేశమునకు రాజధాని యైనట్టియు మతమునకు ప్రధానస్థాన మైనట్టియు యూదులక్షేత్రములలోనెల్ల నగ్రగణ్య మైనట్టియు గణన కెక్కిన వారి పూర్వరాజులకు వాసభూమి యైనట్టియు జెరూసలేమునగరమునందు ప్రతిసంవత్సరమును మూఁడు గొప్పయుత్సవములు జరుగును. ఆయుత్సవముల మూఁటిలో నొక్కటి మిక్కిలి ముఖ్య మయినది. అది మహావైభవముతో ప్రతిసంవత్సరమును చైత్రమాసములో వారముదినము లవిచ్ఛిన్నముగా నడుపఁబడును. దానికి 'ప్యాసోవర్' పండుగని పేరు. ఆమహోత్సవమును జూచుట కయి దేశదేశములనుండి జనులు తండోపతండములుగా యాత్ర పోయి యునుక చల్లినను క్రింద రాలనట్టుగా పట్టణమునం దంతటను క్రిక్కిరిసి యుందురు. అప్పు డామహానగరములో స్థలము చాలనందున యాత్రాపరులనిమిత్తము పందిళ్ళును పాకలును వేయఁబడును. ఆయుత్సవమునకు తనతల్లితండ్రులతోఁ గలిసి జీసస్సు పన్నెండేండ్లు

పోయి యుండును. నాజరెత్తుగ్రామమునకు జెరూసలేము నగరము మూడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది. త్రోవలో దొంగలభయ మధిక మగుటచేత తీర్థయాత్రావరులు కుటుంబములతో నొంటిగాఁ బోవక సాధారణముగా పలువురుచేరియే యాత్ర చేయుదురు. పండ్రెండుసంవత్సరముల ప్రాయమప్పు డొకసారి జీసస్ జననీజనకులతోఁ గూడి జెరూసలేమునగరమునకు యాత్ర చేసెను. ఆపట్టణమునందు గొప్ప దేవాలయ మొకటి గలదు; ఉత్సవదినములలో నక్కడ వేలకొలది మేఁకలను గొఱ్ఱెలను భక్తులు దేవునికి బలియిత్తురు. హింసాకర మయిన యీచోటతనికి ప్రీతికరముగా నుండనందున, ఆతఁడచ్చట నుండనొల్లక యీబలిస్థానమును విడిచి దూరముగాఁ బోయి దేవాలయములోనే చేరి ప్రత్యేకముగా నావరణము చేయఁబడి విద్వాంసులు మతబోధ చేయుటకొఱకు ఏర్పడి యున్నవిశాలము లైన యాశ్రమములలో నొకదానికిఁ బోయి యక్కడ వారు చేసెడిప్రసంగములను శ్రద్ధతో వినఁజొచ్చెను. తత్త్వోపదేశకు లయిన విద్వాంసులు రాబీ లనఁబడు ప్రసిద్ధపండితులు. ఇష్ట మున్నవారందరును బోయి వారు చేసెడి యుపదేశములను విని తమకు సందేహము తోఁచినవిషయములలో నెల్ల యథేచ్ఛముగా ప్రశ్నలు వేసి ధర్మసందేహములను నివారణము చేసికొనవచ్చును. ఉత్సవదినములు గడఁచిపోఁగానే యాత్రాపరు లందఱును మరల బయలుదేరి గుంపులుగుంపులుగా సహవాసులతోఁగూడి తమతమగ్రామములకుఁ బోవుదురు. జోసప్పును మేరీయును తమయూరికిఁ బోవ బయలుదేఱినప్పుడు జీసస్సు వారికిఁ గనఁబడలేదు. అతఁడు సహవాసులతోఁగలిసి ముందు నడచుచుండఁగా జూచితి నని తోడవచ్చినవారిలో నొకఁడు చెప్పినందున, వారు వాని మాట నమ్మి యుపేక్షచేసి కొడుకుగతి విచారింపకయే దారిసాగిరి.

రాత్రి బస దిగినతరువాతసహిత మతఁడు వచ్చి తల్లిదండ్రులను కలిసి కొనలేదు; ఎంతసేపు ప్రతీక్షించినను వచ్చుజాడ కానరాలేదు. అందుచేత వారప్పుడు భయపడి కుమారుని నిమిత్తమును సహవాసుల గుడారములకెల్లఁ బోయి వెదకఁ జొచ్చిరి. ఎందు వెదకినను ప్రియపుత్రుఁడు కంటఁ బడలేదు. ఆరాత్రి చీఁకటిలో వారల వెనుకకుఁ బోవుటకును వలనుపడదు. అందుచేత వారా రాత్రి మహావిచారముతో క్షణమొకయుగముగా నెట్లో వేగించి మఱునాఁడు ప్రభాతసమయమున మరల జెరూసలేము మార్గముఁ బట్టి బయలుదేఱి నాటిసాయంకాలమునకు వారు జెరూసలేము ప్రవేశించి కొన్నిచోట్ల వెదకి చీఁకటిలో దిరుగలేక మార్గాయాసపడి యుండుటచేత నారాత్రి యొకచోట విశ్రమించి వేకువజామున మరల లేచి మఱునాఁడు పట్టణములో జీసస్సును వెదక నారంభించిరి. ఆమహాపట్టణములో వారు సందులు గొందులు తిరిగి వెదకి యెవ్వనిఁ జూచినను వారికి కుమారునిజాడ తెలియరాలేదు. ఇట్లు తిరిగితిరిగి వేసరి తుదకు వారు దేవాలయమునకు బోఁగా నతఁ డక్కడ విద్వాంసులు చెప్పుచున్న నాలకించుచు నడుమ నడుమ వారిని ప్రశ్నలు వేయుచు గూర్చుండి కానఁబడెను. అతఁడు కంటఁబడఁగానే తల్లి యపరిమితానందమును బొందినదై మార్గాయాసమునంతయు మఱచి చేరువకుఁబోయి "కుమారా! మమ్మిట్లు శ్రమపెట్టితి వేమి? నీతండ్రియు నేనును నీనిమిత్తమై యెట్లు చింతతో వెదకితిమో చూడు" అని పలికెను. జీసస్సు వింతపడి మాది "నన్నేల యింత వెదకితిరి? నేను నాతండ్రిగృహములోనే యుందు నని మీరెఱుఁగరా" అని తోడనే యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమును బట్టిచూడఁగా తాను కనఁబడక పోయినప్పుడు తనతల్లిదండ్రులు తిన్నఁగా తననిమిత్తము దేవాలయమునకు వత్తురని యతఁడు భావించినట్లు

స్పష్ట మగుచున్నది. ఇంత చిన్నతనములోనే యతని కీశ్వరునియం దెంత యవ్యాజ విశ్వాసము గలిగినదో! దానితప్పి తన యిహలోక పితను గానలేకపోగానే గుంపు మపోటికిఁ బోక యతఁడు తత్క్షణమే పరలోక పితయొక్క యాలయమునకుఁ బోయి తన నిమిత్తమై తల్లి దండ్రు లక్కడకే వెదకుకొనుచు వత్తురన్న సంపూర్ణ విశ్వాసముతో నిశ్చింతముగా నక్కడఁ గూరుచుండెను. అతఁ డాచార్యులు కర్మలను పూజలను జేయుస్థలమునకుఁ బోక విద్వాంసులు ధర్మోపన్యాసములు చేయుచోటికిఁ బోయి తదేకాసక్తితోఁ గూర్చుచుండుట యాలోచించి చూడఁగా, ఆతని మనస్సులో సంతతి బాల్యకాలమునందే భక్తిలేని బాహ్యకర్మలమీఁద ననాదరమును నిర్మలమైన ధర్మాచరణము మీఁద ఘనాదరమును స్పష్టపడి యున్నట్లు స్ఫురించుచున్నది. అంతటఁ దల్లి దండ్రు లాబాలుని వెంటఁబెట్టుకొని స్వగ్రామమునకుఁ గొనిపోయిరి.

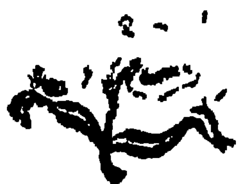
అతనికి పండ్రెండు సంవత్సరములు దాఁటినది మొదలుకొని దాదాపుగా ముప్పది సంవత్సరములు వచ్చునంతవఱకును జరగిన వృత్తాంతమును దెలిపెడు విశ్వాసార్హమైన చరిత్రమేదియుఁ గానరాదు. ఆకాలమునం దతఁ డెక్కడెక్కడ సంచరించెనో, ఏయేగ్రంథముల జదివెనో, ఎవ్వరెవ్వరితో మైత్రిచేసెనో, ఏయేవిషయములయం దెంతెంత యభివృద్ధినొందెనో, ఏయేపనులు చేసెనో, అదియంతయు మన కిప్పుడు పరమరహస్యముగా నున్నది. పాళీభాషలో వ్రాయఁబడిన క్రీస్తుచరిత్రముయొక్క పురాతనమైన వ్రాఁతప్రతియొకటి టిబెతీయ దేశములోని యొకబౌద్ధమఠములో క్రొత్తగా లభించినట్లు కొన్ని వార్తాపత్రికలలో నీనడుమఁ బ్రకటింపఁబడినది. అది నిజముగా పూర్వకాలమునందే రచియింపఁబడినగ్రంథమో, లేక పుస్తకమునకు గౌరవాధిక్యము కలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నవీను లెవ్వరిచేత నైన ప్రాచీన

మనుభ్రమ కలుగునట్లు నూతనముగా సృష్టింపఁబడిన గ్రంథమో, సునిశ్చిత మగువఱకును తద్గ్రంథమునందు చెప్పఁబడిన విషయములను మనమింతవఱకును నమ్మవచ్చు నని నిర్ధారణము చేయఁజాలము. అయినను తద్గ్రంథముయొక్క సత్యాసత్యనిర్ణయమును దీనిం జదువు వారిబుద్ధికే విడిచిపెట్టి, అందలి ముఖ్యాంశముల నీవఱకుఁ బ్రకటింప బడినరీతిగా నక్కడ సంక్షిప్తముగాఁ దెలుపుచున్నాను. దేశసంచా రార్థము బైలుదేఱిన 'నికొలస్‌నోటోవిచ్' అను రషియా దేశస్థుఁ డొకఁడు హిమాలయపర్వతముల కుత్తరమునందున్న టిబెటు దేశ ములో ప్రయాణముచేయుచు నొకమఠములో బౌద్ధు లిస్సా యను నొకదీర్ఘదర్శినిఁగ గౌరవించుచున్నారనియు, ఆయిస్సాయే జీసస్ క్రైస్తనియు వినెనఁట! అతఁ డంతటితోఁ దృప్తిఁ గొంది యూరకుండక యట్టిచరిత్ర మొకటి యున్నయెడల తప్పక సంపాదింపవలయు నని నిశ్చయించుకొని, ఇస్సాయొక్క చరిత్ర మెక్కడ లభించు నని బౌద్ధా చార్యుల నడుగుచు రాఁగా వారిలో నొకఁ డాగ్రంథము లాడక్ మండలములో లభించు నని చెప్పెనఁట! తక్షణమే యతఁడు లాడక్ మండలమునకుఁ బోయి విచారించి, లేనగరమునందలి హెమిస్ మఠ ములో గ్రంథమున్న దని తెలిసికొని, బహుప్రయత్నములు చేసి మొదట విఫలమనోరథుఁడై తుదకాపుస్తకము నక్కడి మఠాచార్యుని వలనఁ బొంది, ద్విభాషి యొకఁడు దానిని జదివి యర్థముచెప్పుచు రాఁగా నతఁడు స్వభాషలోనికి దానిని భాషాంతరీకరించుకొనెనఁట. అందలిసారాంశ మిది:— "ఇస్సా యిస్రాయెల్ దేశమునందు జనన మొందెను. అతని తల్లిదండ్రులు బీదలు. వారిపూర్వులు తమ్ము శోధిం చుటకై యీశ్వరుఁడు తమ కనుగ్రహించిన కష్టములనిమిత్తమై సృష్టికర్తకు కృతజ్ఞతాపూర్వకము లైన వందనము లర్పించుచు

భూమిమీఁద నీశ్వరమహిమనువర్ధిలఁ జేయుటకయి తమపూర్వపుగొప్పతనమును మఱచిన మహానీయులైన భక్తాగ్రేసరులు. అతఁడు చిన్నతనమునుండియు నీశ్వరుఁ డొక్కఁ డని బోధించుచు వచ్చెను., పదమూఁడు సంవత్సరములప్రాయము వచ్చిన తరువాత దేశాచారానుసారముగా వివాహమాడక యతఁడు తన తండ్రియిల్లు విడిచి పాఱిపోయి వణిజులతోఁ గలసి సింధుదేశమునకుఁ బోయెను. పదునాలుగు సంవత్సరముల ప్రాయ మప్పు డతఁడు తా నార్యులమధ్య నుండెను. జగన్నాథము, రాజగృహము, వారణాశి, మొదలగు క్షేత్రములకుఁ బోయి యతఁ డక్కడ వేదాధ్యయనము చేసి వేదార్థమును గ్రహింపఁ నేర్చెను. కాని యతఁడు వేదములయొక్క యీశ్వరకర్తృత్వమును పరబ్రహ్మముయొక్క యవతారస్థానమును నిరాకరించి బ్రాహ్మణులతో ప్రబలవిరోధము పెట్టుకొనెను. అందుచేత భీష్మపురములో శ్వేతాచార్యు లాతని ప్రాణములు తీయఁదలఁచిరి. అతఁడక్కడనుండి తప్పించుకొనిపోయి గౌతమునుశిష్యుల నూఱుగురు చొచ్చి, పాళీభాషను నేర్చుకొని, ఆఱుమాసములలో పరిశుద్ధ బౌద్ధమతరహస్యములను గ్రహించెను. అతఁ డక్కడనుండి విగ్రహారాధనమునకు ప్రతికూలముగా బోధచేయుచు పశ్చిమదిక్కున వెడలిపోయెను. పారసీక దేశములో జోరాష్టర్ మతమునకు విరోధముగా జనులకు బోధించి, మాంత్రికులచే బాధింపఁబడి యక్కడనుండి పాఱిపోయెను. జూడియాదేశమునకు మరలఁ బోవునప్పటి కతనికి వయస్సిరువదియొమ్మిదిసంవత్సరములు. స్వదేశము చేరఁగానే యతఁడు మతబోధ కారంభము చేసెనుగాని యతనినిజానురాగము శీఘ్రకాలములోనే పాంటియస్ పైలేటు యొక్క హృదయములో భయమును పుట్టించెను. ఇస్సాను విమర్శించుట కయి పైలేటు మతాచార్యులను పండితులను రావించి

సభకూర్చెను. ఆసభవారు విచారణచేసి, యిస్సా నిర్దోషి యని నిర్ధారణము చేసిరి. సీజారుకు విధేయులు లయి యుండవలయునని, స్త్రీలయెడల గౌరవము చూపవలయుట లోనుగాఁగల నియమములనుగూడ జేర్చి యిస్సా విరామములతో జనులకు మతబోధలు చేయుచునే యుండెను. కాని యాతని ప్రవర్తనను కనిపెట్టి పరీక్షించి తెల్పుచుండుటకై నియమింపఁబడిన చారులు మూకలయొక్క యత్యుత్సాహమును మతోన్మాదమును జూచి యాతనివిషయమై హృదయభేదకము లైన కథలను తమ ప్రభువునకుఁ బంపిరి. అందుమీఁద నాదేశపాలకుఁ డిస్సాను చెఱసాలలోఁ బెట్టించి, బహుబాధలుపెట్టి, ఇద్దఱు దొంగలతోఁ గలిపి న్యాయసభ యెదుటికి విచారణకుఁ దెచ్చెను. ఈసారి లంచములు గైకొన్న తప్పు సాక్షులు తీసుకొని రాఁబడిరి. పై లేటు సాక్షులను పిలువఁగానే యాతని యాజ్ఞచేత వా రిస్సాపయిని ద్రోహమున కొడిగట్టిరి. అందొకఁడు ముందుకు వచ్చి యిస్సా నుద్దేశించి 'జనులను సన్నాహపఱచుట కయి పరలోకప్రభువు నిన్నుఁ బంపె నని పలుకుచు నీ విస్రాయేలుకు రాజవయినట్లు చెప్పలేదా?' అని యడిగెను. అప్పు డిస్సా వాని నాశీర్వదించి "నీ విప్పుడు చెప్పునది నీహృదయములో నుండి వచ్చునది కాదు. కాఁబట్టి నీవు క్షమింపఁబడుదువు." అని పలికి పై లేటువంకఁ దిరిగి 'ఇట్టి యసత్యము నహితమక్కఱలేని యే నిరపరాధులను గండింపఁగలశక్తి నీయొద్ద నుండఁగా, నీగర్వమును విడనాడి యీ [illegible] యసత్యవాదులతో జీవనము చేయున ట్లేల [illegible]?' అని పలికెను. ఈమాటల కాపరిపాలకుఁడు దురాగ్రహావేశము గలవాఁడయి, యిద్దఱుదొంగలనువిడిచి యిస్సాకు మరణశిక్ష విధించున ట్లుత్తరువు చేసెను. అప్పుడు ధర్మాధికారులు తమలో నాలోచించుకొని 'ధర్మశాస్త్రవిరుద్ధముగా నిద్దఱు తస్కరు

లను విడిచిపెట్టి సర్కారాధికి శిక్షవిధింపబడి ఘోరమైన మీ పాపకృత్య ములవలన మే మిట్లుబడినారము. కావున నీ యిష్టానుసారముగ నీయిచ్చ వచ్చినట్లు నీవే చేయుము' అని ప్రత్యుత్తరముగా జెప్పిరి. ఈప్రకారముగా జెరూసలెము పెద్దలును, ప్రధానాధికారులును, 'ఈసర్కారాధికారియొక్క ప్రవర్తనకు మేము దోషులము కాము' అని తమచేతులను నీళ్ళలో కడుగుకొని నడచిపోయిరి. ఇస్సాను దొంగలను తరువాత సిలువపై బెట్టి మేకులు కొట్టిరి. ఇస్సామొదలైనవారు మూడవనాడు తెలుపబడి వట్టిగానుండెను." *

* ఈపుస్తకము కేవలకల్పితమనియు, టిబెత్తియదేశములోను యేబౌద్ధమతము నందును నిట్టిపుస్తక మెన్నడును లేనట్టు నిశ్చయముగా దెలియవచ్చిన దనియు మాక్సుముల్లరు మొదలయినవారు దృఢముగా జెప్పుచున్నారు.

రెండవ ప్రకరణము.

•••oOo•••

తత్కాలదేశస్థితి.

చిరకాలమునుండి స్వదేశరాజుల పాలనములో నున్న పాలస్టీన్ దేశమును రోమకసేనానాయకుఁ డైన పాంపియను నతఁడు క్రొత్తగా జయించి క్రీస్తుశకమునకు పూర్వము ౬౩ వ సంవత్సరమునందు దానిని రోమకరాజ్యముక్రిందఁ జేర్చెను. అటుతరువాత పదునాఱు సంవత్సరములకు రోమకచక్రవర్తి యైన జూలియస్‌సీజరు హీరా డనునతని నా దేశమునకు రాజునుగా నియమించెను. రోమకచక్రవర్తులు జను లిష్టపడినవారినిగాక తమయిష్టమువచ్చినవారినే దేశపరిపాలనమునకు నియమించుచు వచ్చిరి. యూదులు సామాన్యముగా స్వదేశాభిమానము గలవారై నందున, అన్యదేశరాజులకు లోఁబడి నడుచుకొనుటయే వారి కనిష్టముగా నుండెను; అపయిని హీరాడ్ స్వజాతివాఁడు గాక రాజవంశస్థుఁడు కాని హీనకులుఁ డైనందునను దుష్టవర్తనుఁ డైనందునను జను లాతనిపై రన్న ద్వేషించుచుండిరి. ఆతఁడు ప్రజానురాగము లేనివాఁ డయినను చిరకాలము రాజ్యము చేసి ఘనుఁ డని బిరుదంది జీసస్ జనన మొందిన సంవత్సరమునందే పరమపదము నొందెను. ఆతఁడు జెరూసలేము నగరమునందు జీర్ణమగుచుండిన దేవాలయమును పునరుద్ధారణము చేసి, దాని నావఱ కెన్నఁడును లేనియున్నతస్థితికి దెచ్చుటచేతను బహుకాలమునుండి యెల్లయెడలను నిండియుండిన దొంగలను రూపుమాపి రాజ్యమును సురక్షితముగాఁ జేయుటచేతను ఘనుఁ డని పేరొందినను, ఆతని క్రూరస్వభావమునుబట్టి తా నానటుకుఁ జేసిన క్రూరకృత్యములను కప్పిపుచ్చి

యుత్తరులను మోసపుచ్చుట కయి యీమంచికార్యములను జేసెనే కాని సదుద్దేశముతోఁ జేయలేదని భావించి జనులాతని యెడ విశ్వాసము వహింప రయిరి. అతఁడు చేయుచు వచ్చిన దారుణకర్మములకు తాళఁజాలక పలుమారు జను లాతనిమీఁద తిరుగఁబడి కలహించుచు వచ్చిరిగాని యతఁ డప్రమత్తుఁ డయి తల యెత్తఁగానే యుక్తసమయమునందు కనిపెట్టి నందలకొలఁది కలహకారులను నిర్దయుఁ డయి వధించియు హతశేషులను క్రూరదండనపాలు జేయించియు కలహముల నడఁచుచు వచ్చెను. అందుచేత ప్రజలాతని ధాటికి తాళలేక తల్లడిల్లఁ జొచ్చిరి. రాజ్యకాంక్షచే తాను జేసికొన్న భార్యను, తాను గన్నకొడుకులను, సంహరించిన కఠినచిత్తుఁడు పగవారివిషయమున నిఁక నెట్టి క్రూరకృత్యములను జేయ సాహసింపఁడు! అతఁడు రాజద్రోహము దలఁచి రన్న హేతువుచేత చేతులారా ముగ్గురుకొడుకులను జంపించెను. ఈక్రౌర్యము లిట్లుండఁగా నతఁడు తాను కట్టించిన దేవాలయములలో నెల్ల రోమకచక్రవర్తిని కొలుచునట్లుత్తరువు చేసెను. ఈశ్వరుని కొఱకునకే చేయవలసిన యారాధనమును మనుష్యున కర్పించుట ఘోరపాతకముగా భావించువా రయినందున యూదుల కీయనాలోచితకార్యముచేత నాతనిమీఁద మఱింత ద్వేషము పుట్టెను. అట్టి జనగర్హితునకు సుతులుగా పుట్టినవారిమీఁద జను లనురాగము గలవా రయియుండుట సాధారణముగా సంభవింపదుగదా! ఆఘనుని మరణానంతరమున తండ్రిచేతఁబడక బ్రతికిన కొడుకులు ముగ్గురును రాజ్యభాగముల నిమిత్తము తమలోఁ దాము తగవులాడి రోమకచక్రవర్తికి విన్నపములు పంపుకొనిరి. ఆచక్రవర్తి వారితండ్రి కోరికప్రకారముగా జెరూసలేమునగరమును గలిగి యున్న జూడియా యను నుత్తర మండలమును సమేరియామండలమును జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డయిన యార్కి-

లానసుకును, జీసస్ వాసముచేయుచుండిన గాలిలీ యనుదక్షిణమండ లమును పెరియామండలమును ద్వితీయపుత్రుఁ డయిన హీరాడ్ ఆంటిపస్సునకును, మఱియొక మండలమును కనిష్ఠపుత్రుఁ డయిన ఫిలిప్పునకును, దేశమును మూఁడు భాగములుగా భాగించి యిచ్చి ముగ్గురను సామంతరాజులనుగా సీజరులకు రాజులను జేసెను. ఈక్రొత్త రాజులు స్వతంత్రులుగాక రోమకచక్రవర్తికి లోఁబడినవారయి మన దేశములోని నేఁడు శ్రీమహారాజ్ఞగారియధికారమునకు లోఁబడి యున్న మహారాజులవలె రాజా మొదలయిన సంస్థానాధిపతులవలె రక్షిత రాజులుగా నుండిరి. జీసస్ జీవితకాలములో నెల్లను గాలిలీ దేశమునకు హీరాడ్ ఆంటిపస్సే రాజుగా నుండెను. అతఁడు రోమకచక్ర వర్తియెడల భయభక్తులు చూపుచు జనులయెడ దయాశూన్యుఁ డయి ప్రవర్తించువాఁ డయియుండెను. ప్రజ లాతనిక్రౌర్యమునకు భయపడి పయికి లోఁబడియున్నను లోపల నాతని ద్వేషించుచుండిరి; ఆతని గూర్చి దుర్వార్త లేగాని యెక్కడవిన్నను మంచికథ యొక్కటియు నతనివిషయమున జీసస్సునకు చెవిసోఁకలేదు. అతఁడు కాపట్యమునకు పేరుపడినవాఁ డగుటచేత తరువాత జీసస్సతనికి జంబుక మని పేరు పెట్టెను.

అతనిసోదరుఁ డయిన యార్కిలా నంతకంతకును జనకంటకుఁ డయి యనేకదౌర్జన్యములు చేయుచురాఁగా జను లాతనిమీఁద కల హించి పలుమాఱు దేశక్షోభములు కలిగించుచువచ్చినందున, రోమక చక్రవర్తి యతనిని సింహాసనవిహీనునిగాఁ జేసి యాతనిస్థానమున మఱియొకనిని పాలకునిగా నియమించెను. ఇట్లుకొందఱు పరిపాలకులు మాఱినతరువాత పాంటియస్ పైలేట్ అనునతఁడు జూడియా దేశము నకు ప్రభువయ్యెను. ఈవిధముగా వచ్చినరోమక పరిపాలకు లందఱును

దేశములో తమ యధికారమును సురక్షితము చేసికొనుట కయి తమ తోడఁగూడ స్వదేశమునుండి రోమకభటులను దీసికొనివచ్చి రోమక రాజచిహ్న మయిన స్వర్ణవికార మగు పక్షిరాజవిగ్రహములు రజత మయ మయిన రోమకచక్రవర్తి రూపమును గల పతాకములను వారి చేత వహింపించుచుండిరి. రోమను లాధ్వజములమీఁది విగ్రహముల కీశ్వరుని గల్పించుచు పూజలను జేయుట యాచారము. యూదులు విగ్రహారాధనమును ద్వేషించువా రయినందున, యీ ధ్వజపటము లను తమ పుణ్యస్థల మయిన జెరూసలేమునగరమునకుఁ దీసికొని రాకుండిరి. అందుచేత రోమకసైనికు లాధ్వజములను తాము దిగెడు సముద్రతీరపట్టణములలో విడిచి వచ్చుచుండిరి. ఇట్లు జరుగుచుండఁగా పైలేటు పరిపాలకుఁ డయినతరువాత పూర్వాచారవిరుద్ధముగా నొక సారి యీపతాకములను రాత్రివేళ, జెరూసలేము నగరమునకుఁ దెప్పించెను. మఱునాఁటి యుదయకాలమునందు ధ్వజపటములు కంటఁబడఁగానే పురజనులలో గొప్ప సంక్షోభము పుట్టెను. అప్పు డసంఖ్యాకు లయిన జనులు గుంపుగూడి పైలేటుగృహమునకుఁ బోయి యాధ్వజపటములను తమ పట్టణమునుండి పంపివేయవలసిన దని మొఱ్ఱపెట్టుకొనుట కయి యాతనిదర్శన మపేక్షించి వేచియుండిరి. ఆతఁడు వారి మొఱ్ఱలాలింపక వా రయిదహోరాత్రములు తన గుమ్మమువద్ద వేచియున్న తరువాత సభాభవనమునకు రావలసిన దని వారికి వర్తమానము పంపెను. తత్క్షణమే జను లతఁడు తమ ప్రార్థన నంగీకరించు నని భ్రమపడి యతఁ డాజ్ఞాపించినట్లు చేసిరి. కాని యతఁ డంతకుమునుపే సభాస్థానమునంతను ఆయుధపాణు లయిన సైనికులతో నింపివేసి, గొఱ్ఱెలమందను వలె నిరాయుధు లయి వచ్చిన జనులను దొడ్డిని పెట్టిన తరువాత కత్తులను దూసికొనియున్న వీరభటులను

లోపలికిరప్పించి, తమపూనికను విడిచి యిండ్లకు తిన్నఁగా నడువని పక్షమున, నొక్కసారిగా జనుల సందఱిని జంపించెద నని బెదరించెను. వారా భర్జనమున కణుమాత్రమును జంకక ధైర్యముతో నిలువఁబడి, తాము ప్రాణముల నయినఁ బోఁగొట్టుకొందుము గాని యీశ్వరద్రోహకర మయిన విగ్రహారాధనమున కొడఁబడనేర మని యేకవాక్యముగాఁ బలుకుచు సంఘమరణమున కొప్పుకొని సాగిలపడి, తమ యందఱి తలలను నఱికింపవలసిన దని మెడ లొగ్గిరి. అంతట పైలేట్ వారిధైర్యస్థైర్యముల కద్భుతపడి తన పట్టుదలను విడిచి ధ్వజపటములను పట్టణముయొక్క బాహ్యప్రదేశమునకుఁ గొనిపోవున ట్లుత్తరువు చేసి పౌరులను బంపివేసెను. ఆకాలమునం దీవరిపాలకులపయి నధికారము చెల్లించుచు రోమాపురమునందు టైబిరియ స్సనునతఁడు చక్రవర్తిగా నుండెను. వీరి పేరులనే జీసస్సు తెలియుచుగా వినుచుండెను. రోమకచక్రవర్తిచేత నియమింపఁబడిన పరిపాలకు లందఱును సామాన్యముగా క్రూరు లయి జనుల కొత్తుడు కలుగఁజేయుచుండిరి; ఆదుష్టాధికారులు జనులనుండి సాధ్యమయినంత యెక్కువపన్ను నాకర్షించుటయే తమపనిగా భావించుచుండిరి కాని దేశక్షేమనిమిత్తము పాటుపడుట తమయర్హకృత్య మని లేశమును చింతింపకుండిరి. జనులు మనస్సులో వారిని ద్వేషించు చుండినను దుర్బలు లయినందున వారిసైనికులముందఱ నేమియుఁ జేయనేరక ప్రజ్వరిల్లుచున్న క్రోధాగ్నిని మ్రింగి తమద్వేషమును లోలోపలనే యడఁచుకొనిపయికి శాంతులవలె లోఁబడి నడచుకొనుచుండిరి. అయినను సాహసికు లయిన దుడుకువారు కొంద అప్పుడప్పుడు తిరుగఁబడి కలహకారులయి ప్రాణములకు తెగించి సంక్షోభము కలిగించుచు వచ్చిరి.

అట్టివారు దేశాభిమానముచేఁ జేయుచువచ్చిన కృషి నిష్ఫలము లగుటయే కాక యందువలన ననేకానర్థములును ప్రాణహానియుఁ గలుగుచు వచ్చెను. తనదేశముయొక్క స్వాతంత్ర్యమును మరల స్థాపింపఁ గోరి గాలిలీదేశస్థుఁ డయిన జూడ స్సనువాఁడు దేశాభిమానవాసనీయు లయిన వేగిరకాండ్రను వెంటఁజేర్చుకొని ధైర్యముతో పోరాడి పరాజితుఁ డగుటయు, తన్మూలమున దేశస్వాతంత్ర్యము నణుమాత్రమును సాధింపలేకపోవుటయే కాక నిష్కారణముగా రక్తప్రవాహములు కట్టించి దేశాభిమానుల ప్రాణములను గోలుపోవనిచ్చుటయు మొదలుగాఁ గల కథలను చిన్నతనములో జీసస్ వేమారు విని యుండును. స్వాచ్ఛందవృత్తి ననుభవించి బ్రతికినతమ కితరులకు లోఁబడి వారికి దాసు లయి యుండవలసినగతి పట్టుటచేతను, ప్రజాపీడ కలుగు నట్లుగా దుష్టు లయిన పాలకులను తమదేశము నేలనిచ్చిన పాపమునకయి భగవంతుఁడు తమ్ము శిక్షించుచున్న భీతిచేతను, పరిపాలకులు బీద సాద యని చూడక బాధించి తమవద్ద పన్ను లధికముగాఁ గొనుచుండుటనుబట్టి వారు తమ్ము క్రమముగా దోచుకొను చున్నారని దృఢముగా నమ్మి యుండుటచేతను, రోమనులమీఁద ప్రజల కంతటి విద్వేషము కలిగెను. జనుల కతృప్తికర మయిన యీపన్నులను తండెడి పని స్వదేశస్థు లయిన సుంకరులయం దుంచఁబడెను. అందుచేత జనులు వారి నధికపాపాత్ములనుగా భావించి, రోమనులకంటెను సుంకరుల నధికముగా గర్హించుచుండిరి. ఇటువంటి సమయములో, నెల్లవారును తమ్మట్లన్యాయముగా బాధించుచున్న క్రూరకర్ముల హస్తములనుండి విడిపించి రక్షించుట కయి సర్వరక్షకుఁ డయిన యీశ్వరుఁ డొక్క రక్షకుని శీఘ్రముగాఁ బంపకమానఁ డని యాశపడి నిరీక్షించుట వింతగాదు.

దేశముయొక్క రాజ్యాంగస్థితి నింతట విడిచిపెట్టి యించుక సేపు

ప్రజాంగస్థితికి వర్తము. ఇట్లు ప్రభువులు ప్రజాపీడకు లయి యుండఁగా, ప్రజలును తమలో నైకమత్యము లేనివా రయి యంతశ్ఛిద్రములలో మునిఁగి యుండిరి. స్వదేశీయులే భేదభావము లేనివారయి యొక్క మాటమీఁద నడచుకొనువా రయిన పక్షమున, విదేశీయు లయిన రోమనులకు వారిని నిర్భయులనుగాఁ జేసికొని నిరంకుశాధికారము చెల్లించుట దుర్భర మయి యుండును జనులలోఁ గల పలుతెగలవారు పరస్పరస్పర్థ గలవా రయి రోమనులను ద్వేషించునట్లే తమలోఁ దమ్మును ద్వేషించుకొనుచుండిరి. ఆకాలమునం దచ్చటి జనులను ముఖ్యముగా మూడుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. వారిలో ప్రముఖులు సద్దూశీ లనఁబడువారు. యూదులలో వారు ప్రభుజాతివారు; వారు తాము ప్రాచీన ప్రభుసంతతివార మని గర్వపడుచు జనులతోఁ గలసి మెలసి యుండకుండిరి వారే యుంచుమించుగా నెల్లదేవాలయములకు నధికారు లయి ధర్మకర్తలుగా నుండిరి. వారు మహాకులీనులును ధనసంపన్నులు నయి రోమనుల కనుకూలురుగా నుండిరి. నిజముగా వారు హృదయములో రోమనులమీఁద ప్రేమగలవారు కాకపోయినను, స్వలాభము నపేక్షించి కాలోచితముగా వారియెడల మిత్రభావమును వహించి యుండిరి. రోమనులును వారినే దేశములోని యధికారపదములయందు నియోగించుచుండిరి. వారు జనసమ్మతులు కానందున జనులకే రాజ్యస్వాతంత్ర్యము లభింపఁ దటస్థించిన పక్షమున వారి కా నియోగము లుండవు. వారికి పూర్వనిబంధములోని లిఖితధర్మములుమాత్రమే ప్రమాణములు; వారికి పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము లేదు.

ఫారసీ లనుమతిరియొక తెగవారు సంఖ్యయం దధికు లగుటచేత దేశమున ప్రబలులుగాను జనులలో మాటచెల్లుబడి కలవారుగాను

నుండిరి. జీసస్ కాలమునందు లెక్కకు వారు వేలుమాత్రమే యుండినను, వారిపక్ష మవలంబించినవారు బహుసహస్రసంఖ్యాకు లుండిరి. వారు తాము జనసామాన్యమునకంటె నధికులమనియు పరిశుద్ధుల మనియు భావించుకొనుచు సదా తాము నైష్ఠికత్వమును కాపాడుకొనుటకు పాటుపడుచుండిరి. సద్దూసీలకు పూర్వనిబంధన మొక్కటితక్క ప్రమాణాంతరము లేదు; ఫారిసీలకు పూర్వనిబంధనముమాత్రమే కాక మైతిహ్యములును రాబ్బీ లనఁబడు గురుపరంపర నుండి వచ్చుచున్న సంప్రదాయములును గూడ ప్రమాణములు. ఐతిహ్యము లాదికాలమునం దీశ్వరముఖమున వెలువడి పారంపర్య ముగా వచ్చుచున్నవని వారికి నమ్మకము. వారి వంశపరంపరాగత పూర్వసంప్రదాయములలో మంచివి కొన్ని యున్నను, అనేకము లసంగతము లైనవి. వారి మైతిహ్యధర్మములలో రాత్రులు దీపము లెట్లు వెలిగింపవలయునో వెలిగించినదీపముల నెట్లు కాపాడవలయునో మొదలయిన యల్పాంశములనుగూర్చి కూడ సూక్ష్మము లయిన విధు లుండెను; ఆవిధులను మీఱి వేఱువిధముగా దీపము వెలిగించుట సహితము వారిలో గొప్పపాపకార్యము. ఆహారవిషయమునను, వస్త్ర ధారణవిషయమునను, దేహయాత్ర విషయమునను వారికి సంప్ర దాయసిద్ధము లైన యనావశ్యకాచారములు పెక్కు లుండెను; అనం తము లైన యీయాచారములలో సూక్ష్మాతిసూక్ష్మ మయిన యొక్క విధి నతిక్రమించి నడచినను పాపము వచ్చి చుట్టుకొనునని వారి సిద్ధాంత మయినందున వారు బాహ్యకర్మల ననుష్ఠించుటలో మహా శ్రద్ధాళువులై యుండిరి. ఈకర్మఠులు నీతిని న్యాయమును విడిచినను కర్మానుష్ఠానమును విడువకుండిరి. ఇట్లుతఱచుగా నుపవాసాదివ్రతములు చేయుచు సప్తాంగుష్ఠుల మనుకొనెడి యీఫారిసీలు మిత స్వతంత్రులయిన

మన దేశపు బ్రాహ్మణోత్తములవలెనే లౌకికులలో తామే మాత్రమే పవిత్రుల మనియు నితరు లందఱును కర్మబాహ్యులైన యపవిత్రు లనియును నెన్నికొని సంతోష పడుచుండిరి. ఇట్టి భక్తిపరులను జూచి యనుష్ఠానపరు లని పామరజనులు వారియెడల నత్యంతగౌరవము కలవారై భక్తి చూపుచుండిరి. పారిసీలలో తమయనుష్ఠానముల యందు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలవారై శుద్ధహృదయముతోనే కర్మ లాచరించుమంచివారు కొందఱుండిరికాని పెక్కండ్రు వేషధారులై జనుల మెప్పుకొఱకు పయికి కర్మిష్ఠులైన మహాత్ములవలె నటించుచు తమ్మితరులు భక్తులనుకొనుటకయి వీథులచివరలను నిలువఁబడి దీర్ఘప్రార్థనలు చేయుదాంభికులుగా నుండిరి. ఇట్టివారు బాహ్యము నకు నిష్ఠాపరులవలెఁ గనఁబడినను లోపల స్వప్రయోజనపరులును దుష్టులునునై నిజముగా పారమార్థికచింత లేని నికృష్టులుగా నుండిరి. సద్దూసీలు పారసీలను వంచకు లని యాక్షేపించి వారియాచారములను పరిహాసించుచుండిరి. పారిసీలు సద్దూసీలను కర్మభ్రష్టులైననాస్తికు లని దూషించుచు వారు రోమనులపక్షమున నుండుట యాధారముగ చేసికొని జనులకు వారిమీఁద ద్వేషాగ్ని రవులుకొల్పుచుండిరి. ఇది గాక యీయిరుతెగలవారికిని పరస్పరద్వేషకారణ మింకొకటి కలదు. పారిసీలు పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము కలవారు; సద్దూసీలట్టి విశ్వాసము లేనివారు. అందుచేత పరలోకజీవనవిషయమయి యీరెండు తెగలవారికిని తఱుచుగా వివాదములు సంభవించుచుండెను. పరలోక సుఖ మపేక్షించి ప్రవర్తింపనిపక్షమున నిహలోకవర్తనము శుద్ధముగా నుండ దని పారిసీలు వాదించుచుండిరి; సందిగ్ధమయినపరలోకసుఖ వాంఛను విడిచి యిహలోకకృత్యముల నపేక్షింతురని సద్దూసీలు వాదించుచుండిరి. ఈవాదములలో దురాగ్రహావేశముచేత నుభయు

పక్షములవారును వాదాంశమును విడిచి యొండొరులను దూషించుచు ద్వేషించుచు ఒకరియం దొకరు లేని దోషముల నారోపించుచు శుష్క-కలహములతో కాలక్షేపము చేయుచుండిరి. ఫారిసీలలో నాయకులుగా నుండువారు లేఖకు లనియు, సద్దూసీలలో నాయకులుగా నుండువా రాచార్యు లనియు, పిలువబడు చుండిరి. ఎట్టితక్కువయింట బుట్టినవాఁ డయినను తనవిద్యాసామర్థ్యాదులవలన లేఖక పదమును బొందవచ్చునుగాని యాచార్యపదమునుమాత్ర మొక్కసత్కుల ప్రసూనతివలనఁ దక్క మార్గాంతరమునఁ బొందుటకు శక్యము కాదు. లేఖకపదమును బొందఁగోరు ప్రతిపురుషుఁడును జెరూసలేము నగరమునకుఁ బోయి యక్కడ ధర్మశాస్త్రాభ్యాసము చేయవలెను. అట్లు చిరకాల మక్కడ గురుశుశ్రూష చేయుచు నధ్యయనము చేసిన తరువాత నాతనికి లేఖకపట్ట మియ్యఁబడును. ఆకాలమునందు ముద్రాయంత్రములు లేనందున సమస్త పుస్తకములును చేతులతో వ్రాయవలసినదే. మతగ్రంథములను నిర్దుష్టముగా లిఖించువారగుటచేత వారికి లేఖకు లన్న నామము వచ్చినది. ఈలేఖకులలో మిక్కిలి ప్రసిద్ధు లయినవారు రాబ్బీ లనఁబడు చుండిరి. ఆపదమునకు విద్వాంసులని యర్థము.

ఈరెండు తెగలవారును గాక యాదేశమునం దవ్వాడెస్సీనులని చెప్పఁబడెడు మఱియొక తెగవారుకూడ నుండిరి. జీసస్ కాలమునందు వారి సంఖ్య నాలుగువేలకంటె నధికముగా నుండెను. వారించుమించుగా మనదేశములోని సన్యాసులను బోలినవారు. వారు మతములయం దనేకులు గుమికూడి యుండి సాముదాయక స్వత్వమును విభాగములు లేక యేకముగా ననుభవించుచుండిరి. వారు లౌకిక వ్యాపారములయందుఁ బ్రవేశింపరు. ఫారిసీలవలెనే తమకు నియమి

తము లయి యున్నకర్మలను శ్రద్ధాభక్తులతో నాచరింతురు. వారు మొత్తముమీద దయార్ద్ర హృదయులును మంచివారును నయి యుండిరి. వారు మాంసభక్షణసురాపానాదులను వర్జించి నియతా హారులై యుండిరి. వారు రాజ్యాంగవిషయములలో జనులతో జేరక పోవుటచేతను యుద్ధములను వాణిజ్యాదుల యందలి మోసము లను నిందించువా రగుటచేతను, జనులకు వారి చర్యలు సరిపడవు. ఫారిసీలవలె వారు పరలోక జీవనమును నమ్ముటయేకాక వారికంటె నొక్క మెట్టెక్కువ యెక్కి దేవతావేశము, దేవతాసాక్షాత్కారము మొదలైన వానినికూడ నమ్ముచుండిరి. బౌద్ధమతబోధవలనఁ గొంత వఱకు వీరిట్లయిరని యూహింపఁ బడుచున్నారు.

ఈచెప్పఁ బడినవారుగాక యీకాలములో మఱికొన్ని తెగలవా రుండిరికాని వారంతగా ముఖ్యులు కారు. సమరితానులని యొక మిశ్రజాతివా రుండిరి. వారిని యూదు లందఱును గర్హించి తక్కు వగాఁ జూచుచుండిరి. వ్యవహారవిమర్శ డెబ్బదియిద్ద ఱాచార్యులును లేఖకులును పెద్దలును జేరి యున్నసభవారియం దుండెనుగాని మరణ దండనాధికారమును మాత్రము రోమను లాసభవారినుండి తొలఁ గించిరి.

అన్యదేశీయులు వచ్చి దేశము నాక్రమించుకొని ధనాకర్షణము నిమిత్తమై ప్రజలను నానా విధముల బాధింపఁ జొచ్చినప్పుడు త మ్మాబాధలనుండి విముక్తులను జేసి రక్షించుటకయి జనులు రక్షకుని నిమిత్త మెదురు చూచుట వింత కాదని యీవఱకే చెప్పియున్నాము గదా! ఈయాశను వారిపూర్వగ్రంథములలో ప్రవక్తలు చెప్పిన భవి ష్యత్కథనములు బలపఱచినవి. ఆకాలమునందలియూదు లందఱును రోమనులను పాఱఁదోలి యన్యాక్రాంతమైన తమదేశమును మరల

తమవశము చేయుటకై తమమతగ్రంథములలోఁ జెప్పఁబడిన ప్రకారముగా దేవుఁడు మెస్సయాను బంపు నను దృఢవిశ్వాసము గలవారై యుండిరి. మెస్సయా యను పదమునకు హీబ్రూభాషలో నభిషిక్తుఁడని యర్థము; క్రీస్తనునది గ్రీకుభాషలో దీనికి పర్యాయపదము. భక్తరక్షణమునిమిత్తమై యీశ్వరుఁ డొక్క మహానుభావుని నభిషిక్తుని జేసి పంపు నని పూర్వపుదీర్ఘదర్శులు మతగ్రంథములలోఁ జెప్పిన వాక్యములనుబట్టి యట్టి మెస్సయా వచ్చుట కప్పుడు సమయము వచ్చిన దని సర్వసామాన్యముగాఁ దలఁచి యుండిరి. ఈశ్వరునిచే నభిషిక్తుఁడై పంపఁబడిన రక్షకుఁ డతఁడే యన్నవిశ్వాసముతోనే జీసస్సును జనులు క్రీస్తని పిలువ నారంభించిరి. అయినను జనులు ప్రారంభదశలో తమ్ము పాపములనుండి రక్షించుప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూడక తమశత్రువులను సంహరించి దిగ్విజయము చేసి సర్వరాజ్యమునకును జెరూసలేమునగరము రాజధానిచేసి లోకములోని సర్వసంపదలను తమ యధీనము చేసి తమకు మహాన్నత్యమును కలిగించి యేలెడు ప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూచుచుండిరి. ఆకాలమునం దెల్లవారలహృదయములలోను మెస్సయాయొక్క రాకను గూర్చినచింతను మించినచింత వేఱొకటి లేదు.

రోమనులు వచ్చి దేశమును జయించి జనులస్వేచ్ఛావిహారమునకు భంగముకలిగించి వారిని నిరోధించి పన్ను లధికముగా గ్రహించి వారి కొత్తుడు కలుఁగ జేయుచుండినను, జనుల నొండొరులతోఁ బోరాడనీయక యడఁచియుంచి దేశమును స్వస్థపఱిచి వాణిజ్యాదులు నిరపాయముగా సాగునట్లు చేసిరి. ప్రభుత్వమువారి సేనాబాహుళ్యమునకు భయపడి దేశములోని దుష్టజను లడఁగి యుండవలసినవారయినను వారి హృదయములు మాత్ర మతృప్తిని విడువక తమ

స్వేచ్ఛాచరణస్వభావమును జూపుట కయి సమయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచుండెను. ఈయవస్థలో మహోన్మాద మెల్లయెడల వ్యాపించి సర్వజనులహృదయములలోను నెలవుకొనఁగా మెస్సయాపిచ్చ యెల్ల వారిని పట్టుకొనెను. మెస్సయా వచ్చి దుష్టసంహారము చేసి ధర్మ సంస్థాపనము చేయునని యాబాలగోపాలమును నమ్మియుండిరి. కృత యుగమెప్పుడో కడచిపోయిన దని యిక్కడ మనవారి నమ్మకము. కృతయుగము ముందు రానున్న దని యక్కడవారి నమ్మకము; పాలస్టీన్ దేశములో వారిదీర్ఘదర్శులు వందలకొలఁది సంవత్సరముల క్రిందటనే యూదులకు పుట్టిపెరిగినవా రందఱి కంటెను నధిక బుద్ధి మంతుఁడును బలవంతుఁడు నయిన యద్భుత శక్తిసంపన్నుఁ డగు ఘనుఁ డొక్కఁడు తమదేశమునం దుద్భవిల్లు నని పలికియుండిరి. అతఁడు మానవకోటి నంతను శాసించుననియు, సమస్త దేశములవారును వచ్చి యాతనిపాదము లాశ్రయించి కొలుతురనియు వారు వచించియుండిరి. అటుతరువాత గ్రంథకర్త లావాక్యములను మఱచి యాఘనుఁడు యూదులలోనే పుట్టు ననియు, డేవిడ్‌వంశమునం దుద్భవించి పూర్వ రాజవంశమును మరల నుద్ధారణము చేసి లోకమున కంతకును ప్రభు వగు ననియు, తొంటికంటెను స్పష్టముగా వ్రాసిరి. పరరాజుల పాల నము వలన జనులలో కష్టము లధిక మయినకొలఁదిని ప్రజల మనస్సు లలో లోకజేత యగు రాజునుగూర్చినచింత యధికము కాఁజొచ్చెను. అట్టి ప్రభువు శీఘ్రముగా వచ్చి 'తమ కష్టములను గట్టెక్కింప వలయు' నని పురుషులును స్త్రీలును బాలురును వృద్ధులును సర్వజను లును సదా తమచిత్తములలోఁ బ్రార్థించుచుండిరి. వారిలో ననేకులకు స్వప్నములో నపహితము మెస్సయా వచ్చినట్లే కనఁబడు చుండెను. వారికి రాత్రిందివములు మెస్సయా చింతయే పలవరింతగా నుండెను.

అతఁ డెక్కడ పుట్టునో, ఎట్లు కనఁబడునో, తొలుత నేకార్యములు చేయునో, యన్నవిషయములలో నభిప్రాయభేదము న్నను మెస్సయా వచ్చు నన్నవిషయములలో నెవ్వరికి నణుమాత్రమునుసందేహములేదు. మఱునాడు సూర్యుఁడుదయించు నని యెంతనిశ్చయ ముండెనో యెల్లవారిమనస్సులకును మెస్సయా వచ్చుననుటయు నంతదృఢనిశ్చయ మయి యుండెను; కొందఱు మెస్సయా నేఁట రేపటఁ బుట్టబోవు చున్నాఁడని తలఁచుచుండిరి; కొందఱావఱకే పుట్టి తమలోఁ బెరుగు చున్నాఁడని తలఁచుచుండిరి. కొందఱు నేఁడో రేపో దర్శన మిచ్చి లోకమునకు తనరాకను ప్రకటించు నని తలంచుచుండిరి. ప్రజలలోని పలుతెగలవా రితరవిషయములలో పరస్పరవైమనస్యము కలవారుగా నున్నను, ఈవిషయములో మాత్ర మెల్లవారును నేకీభావము వహించి యుండిరి. ఎస్సీనులు జనులు దుర్మార్గు లగుటవలన నతఁడు దర్శన మియ్యకున్నాఁ డని పలుకుచు జనులను సన్మార్గవర్తులు కం డని బోధింపఁ జొచ్చిరి; పారిసీలు మెస్సయా తమలోనేపుట్టి రాష్ట్రములో నున్నతస్థానములను తమ కిచ్చు నని సంతోషించుచుండిరి. సద్దూసీలు తాముత్తమకులీను లగుటచేత తమలోనివాఁడే యొక మహా పురుషుఁడు తాను మెస్సయా యగుట యెప్పుడో ఘోషించు నని కనిపెట్టుకొని యుండిరి. సామాన్యజనులు మెస్సయా యెక్కడనో జనన మొంది తమలోనే గూఢముగా మెలఁగుచున్నాఁ డనియు, అతఁడు లోకమునకు తన్నుఁ బ్రకటించుకొనుట కయి యుక్తసమయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచున్నాఁ డనియు, నేఁడో రేపో యెప్పుడో యే నిమిషముననో యేపండుగనాఁడో బయలఁ బడు ననియు, తలఁచి యాతని దర్శింప నతికుతూహాలు లయి యుండిరి. పూర్వదీర్ఘదర్శులు చెప్పినవచనములను బట్టి మెస్సయాదర్శన మిచ్చిన మఱుసటి నిమి

నము నుండియు తా మండలును సుఖులును భాగ్యసంపన్నులు నగుదు మనియు, ప్రపంచమున కంతకును జెరూసలేము రాజధాని యగు ననియు, భూమిమీఁద యుద్ధములును విపత్తులును రూపు మాయు ననియు, దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణమును కలుగు ననియు, సమస్త ఋతువులలోను సంవత్సరము పొడుగునను వృక్షములును సస్యములును ఫలసమృద్ధము లయియుండు ననియు, క్రూరమృగములు సహితము తమ క్రౌర్యమును సహజవైరమును విడిచి సింహమును మేఁకయుఁ గలిసి యేకముగా నొక్కచోట వాసము చేయు ననియు, వ్యాధులును బధిరత్వాదు లయిన యంగవైకల్యములును లేకుండు ననియు, మెస్సయా జెరూసలేములో పరిశుద్ధము లయిన ధర్మములను స్థాపించి యేలునప్పుడు తమ దేశము భూతలస్వర్గ మగుననియు, వారి యెన్నిక.

దేశ మీస్థితిలో నున్నప్పుడు నడుమనడుమ నొకానొకఁడు దేవునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయా తానే యని బయలుదేఱుచుండెను. అప్పుడాతని చుట్టును వందల కొలఁది జనులు చేరుచుండిరి. ఇట్లు మెస్సయా నని బయలువెడలిన ప్రతిపురుషుఁడును తాను సహాయసంపదలేనివాఁ డయ్యును మతోన్మాదముచేత శక్యాశక్యవిచారము లేనివాఁడయి తానొక్కఁడే రోమనులను పాఱఁద్రోలి దేశము నుద్ధరింపఁ గలుగుదునన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో వెలువడి దురాగ్రహావేశముతో దేశక్షోభమునకు నుపక్రమింపఁగానే రోమను లట్టివారిని బట్టి సంహరించి యాక్షోభము నడఁచివేయుచుండిరి. అట్లు వెలువడిన వానికెల్లను చావు నిశ్చయమే యయినను మతావేశపరవశత్వముచేత మరణమునకు వెఱవక యుట్టివా రనేకు లొకరితరువాత నొకరు మరల మరల బయలుదేఱుచునే యుండిరి. పతితు లయిన పరరాజులను దేశము నుండి తఱిమివేసి రాజ్యమును నిష్కంటకము చేయుటకై తమస్వా

రుఁడు పంపె ననియుఁ దాము దుర్జయుల మనియు నమ్మి మహోన్మాదమువలనఁ గలిగిన వీరావేశముచేఁగాని వెలువడి యీసంవత్సరమున కొందరు ప్రాణములు కోలుపోఁగా, ఆమఱుసటి సంవత్సరమే యట్టివారు మఱికొందరు వెనుకటివారి మరణకథను మఱచిపోయి యెప్పటి విశ్వాసముతోనే వెలువడి మరల మరల రోమనుల ప్రతాపాగ్నికాహుతి యగుచుండిరి. ఇట్టి రాజద్రోహులను చిత్రవధ చేసి దేశక్షోభము నడఁచుటలో క్రూరులుగా నుండినను రోమను లితర విషయములలో జనులస్వాతంత్ర్యములకు భంగము కలిగింపక మన్నించుచుండిరి. ఈసర్వజనసంక్షోభసమయమున యేసుక్రీస్తెట్లు ప్రవర్తించెనో, అతనిమనస్సెట్లుండెనో, మొదలయిన విషయములు ముందు ముందు వివరింపఁబడును.

మూడవ ప్రకరణము

•••••◉•••••

జీసస్‌యొక్క బోధనారంభదశ.

మెస్సయా భ్రమలోఁ బడి విశ్రాంతి గానక యెల్లవారును వ్యాకులస్థితిలో నున్న యీకాలములోనే జీసస్ మొట్టమొదట 'కేనా' నగరమునందు జనులకు ధర్మబోధ చేయు నారంభించెను. తన కొడుకు పని కారంభించి ప్రఖ్యాతి పొందకమునుపే జోసఫ్ పరలోకగతుఁడయ్యెను. భర్త యొక్క మరణానంతరము మేరీ కుటుంబమునకు యజమానురా లయి నాజరెత్తు గ్రామమును విడిచి తనబిడ్డలతో 'కేనా' పట్టణమునకు లేచిపోయి యందు నివసించినట్లు కనఁబడుచున్నది. మేరీ కుటుంబ యాజమాన్యమును వహించుటను బట్టియే యేసునామధారు లయిన యితరులనుండి యతనిని వేఱుచేయవలసినప్పు డాకాలపువారు జీసస్సునకు మేరీ కొడు కయిన యనువిశేషణమును జేర్చుచు వచ్చిరి. నాజరెత్తు గ్రామమునకు జాము ప్రయాణములో నున్న యీకేనాపట్టణ మొకవేళ నామె పుట్టినిల్లయి యుండవచ్చును. తన యౌవనదశలో కొంతకాలము జీస స్సీపట్టణమునందు వాసము చేసి యిక్కడనే ప్రప్రథమమున మతబోధ కుపక్రమించెను. జీసస్సున కప్పటికి వివాహము కాలేదు. అటుతరువాత సహిత మతఁ డెప్పుడును వివాహము నపేక్షింపక యావజ్జీవమును బ్రహ్మచారిగానే యుండెను. బాల్యమునుండియు నాతని ప్రేమ మొకప్పుడును కళత్రాదులైన యిహలోకవిషయముల మీఁదికిఁ బోక యెల్లప్పుడును పరమేశ్వరుని మీఁదికే పోవుచుండెను. అప్రసిద్ధస్థితిలో నున్న యీకాలములో నాతిసిజ్ఞాన మెట్లు దినదినాభివృద్ధి గనెనో, ఎట్టిధ్యానమార్గముచేత కడ

పటఁ నతఁ డట్టి యీశ్వరైకపరాయత్త మైననిశ్చల మతోత్సాహమును పొందఁ గలిగెనో, తెలియదు. నిపుణముగా నాలోచించి చూడఁగా నితరజన సాహాయ్యము చేతను మతగ్రంథ సాహాయ్యము చేతనుగాక స్వబుద్ధి విశేషముచేతనే యాతని కట్టి యుత్తమ జ్ఞాన పదవి లభించినట్లు తోఁచుచున్నది. అతఁడు చూపిన యీశ్వర విషయక మైన యీ యుత్తమజ్ఞాన మాతనికి యూదులమతము వలనఁ గలిగియుండదు; ఆమతమునం దట్టినిర్మలబోధ మున్నట్లును గానరాదు. ఈశ్వరుఁడు సర్వజనులకును తండ్రి యన్న నిశ్చయజ్ఞాన మెట్లో యాతని హృదయఫలకమునందు శిలాక్షరమువలె దృఢముగా లగ్నమయి యెప్పుడు నెడఁబాయ కుండెను. అందుచేత నాతనికి తండ్రి యన్నపద మీశ్వరపదమునకు పర్యాయపద మయ్యెను; అతఁ డీశ్వరు నెప్పుడు పేర్కొనవలసివచ్చినను తండ్రియనియే సంబోధించుచుండెను. అంతేకాక యాపరమపితయొక్క యాజ్ఞలాతనియంతరాత్మకు సదా వినఁబడుచున్నట్టుండెను. వయినుండి వచ్చి యీశ్వరుఁడు ప్రత్యక్ష మైనట్లుగాని, యతఁ డెప్పుడును భావింపలేదు; అతఁ డీశ్వరుని తనహృదయములోనే చూచుచు మనస్సు చేతనే సర్వదా యీశ్వరసాన్నిధ్య సాంగత్యము లనుభవించుచుండెను. అతఁడు తానీశ్వరునిలోనే వసించుచున్నట్లు దృఢభావన కలవాఁడయి భౌతికనేత్రములతోఁ జూడకపోయినను జ్ఞాననేత్రముచే నీశ్వరుని సందర్శించి యానందించుచుండెను. మనదేశమునందలి యహంబ్రహ్మల వలె నతఁ డెప్పుడును తానే యీశ్వరుఁడ నని భావించుకో లేదు. ఈశ్వరుని తండ్రినిగా భావించుకొనుచుండుటచేత తా నీశ్వరపుత్త్రుఁడ ననిమాత్రము దృఢముగా నమ్మియుండెను. ఈయారూఢజ్ఞాన మంతయు నాతని కొక్కసారిగా నలవడిన దని చెప్ప వలనుపడదు ఇది చిరకాలాభ్యాసము వలనను

దీర్ఘాలోచన వలనను గలిగినఫల మయి యుండవలెను. జీసస్ దృష్టి కీశ్వరుఁ డెల్లవారికిని తండ్రియగుటచేత బిడ్డలందఱు నాతనిని ప్రేమింప వలసినవారే కాని యెవ్వరు నాతనికి భయపడవలసిన పని లేదు; యూదులు తమ మతప్రవర్తకునిగా భావించుకొనిన ట్లీశ్వరుఁడొక్క యూదులకే పితయయి వారిరక్షణకొఱకు శత్రువులను సంహారించెడు క్రూరుఁడు గాక యాతని దృష్టియం దెల్లవారిని సమానముగా గాపా డెడు సర్వకారుణ్యుఁడై లోకపిత యయి యుండెను. అతఁ డందు చేత తన దేశమువారి దురభిమానమును వదలి యీశ్వరునియొక్క సర్వజన పితృభావమును లోకములో స్థాపించుటకొఱకే మొదటి నుండియు పాటుపడఁ జొచ్చెను. తాను నెలకొల్పఁ దలఁచుకొన్న యీసిద్ధాంతము నతఁడు సాధారణముగా "ఈశ్వర రాజ్యము" "పర లోకరాజ్యము" అను పేరులతోఁ బిలుచుచు వచ్చెను. ఈపదము లక్కడి వారి పూర్వగ్రంథములలో నుపయోగింపఁబడినవే కాని యతఁడు క్రొత్తగా కల్పించినవి కావు. ఈ పదముల కచ్చటివారు తమతమ బుద్ధ్యను సారముగా ననేకు లనేకార్థములను జేసికొనుచుండిరి. ఈశ్వర రాజ్యము మానసికరాజ్య మనియు, ఎల్లవారు నీశ్వరాజ్ఞకు లోఁబడి నడుచుకొనువా రగుదురని యీశ్వరరాజ్యము లోకములో స్థాపన మగు ననియు, జనస్సరయొక్క యభిప్రాయమైనందున నతఁడా పదము లను తదనుగుణ మైన యర్థమునందుఁ బ్రయోగించుచు వచ్చెను. అందుచేతనే యీశ్వరరాజ్య మెక్కడ నున్న దని యితరులు తన్నడిగి నప్పు డతఁడు మీమనస్సులోనే యున్నదని వారి కుత్తరము చెప్పుచు వచ్చెను. అతఁ డీశ్వర సాన్నిధ్యమును తన మనస్సులోనే యనుభ వించువాఁ డైనందున, ఆచార్యోపదేశములవలనను బాహ్యకర్మల వలననుగాక యొక్కమానసికభక్తిచేతనే యీశ్వరుని పొందఁ దగు

నవియు, ధ్యానమార్గముచేత నీశ్వరసాంగత్యమును బొంది సమస్త కార్యములను నీశ్వర ప్రీతికరముగా నాచరించుచు నీశ్వరునివలె పరిశుద్ధ వర్తనమును బొందుటయే యానందదాయక మనియు, నమ్మి యితరుల కెల్ల బోధించుచుండెను.

ఈ బోధనలమూలముననే దురాగ్రహావేశముచేత మతాచార్యు లాతనిని ద్వేషించి దూషింపఁ బూనిరి. కన్నులు మూసికొని ప్రార్థించునప్పుడు జనులు తమ్ము చూచుచున్నారో లేదో కనిపెట్టుట కయి నడుమనడుమ కన్నులు తెఱచి చూచుచుండుటయు, ఇతరులు తమ్ము దాతలని చెప్పుకొనుట కయి డంబముతో నలుగురును చూచునట్లు దానములు చేయుచుండుటయు, తమ్ము పుణ్యపురుషు లని జనులనుకొని గౌరవించుట కయి భక్తవేషమున కనుకూలముగా వస్త్రధారణము చేసికొనుచుండుటయు, లోనుగాఁ గల దాంభిక వ్రతముల వతఁ డనుదినమును ఫారసీలలోఁ జూచి రోఁతపడి, యెల్లవారి మనస్సులను పరిశోధించి చూచుచు ఫలము లిచ్చెడు సర్వేశ్వరుఁ డంతట నిండియుండఁగా తదనుగ్రహాకరణమునకు దాంభికు లైన యాచార్యపురుషులతోఁ బనియుండ దనియు, కొడుకులకును దండ్రికిని నడుమ మధ్యవర్తు లుండవలసిన యక్కఱ లేదనియు, మనశ్శుద్ధి లేనప్పుడు బాహ్యస్నానములు మనుష్యుని పవిత్రుని జేయఁజాల వనియు, కనఁబడినవారి కెల్లను నిశ్చయముగా బోధింప నారంభించెను. ఈ స్వదేశీయుల దాంభికాచారములను మనస్సులో నుంచుకొనియే యతఁడు తరువాత తనశిష్యుల కుపదేశించునప్పుడు "మీరు దానము చేయునప్పుడు మీకుడిచేయి చేయుదానిని మీయెడమచేయి యెఱుఁగకుండునట్లు రహస్యముగా చేయుఁడు. రహస్యముగా జేసెడు దానిని జూచెడు 'మీతండ్రి మీకు బహిరంగముగా బహుమాన మిచ్చును" అనియు,

"నీవు ప్రార్థించునప్పుడు నీగదిలోనికిఁ బోయి తలుపులు వేసికొని యంతర్యామి యైన నీతండ్రిని ప్రార్థింపుము. రహస్యములోని దానిని జూచెడు నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము చేయును. దీర్ఘపాఠములవలననే తమ మొఱ్ఱలాలించు నని భావించి ప్రతిమార్చకులు చేయునట్లు నీవుప్రార్థించునప్పుడు పలికినదానినే మరల వ్యర్థముగా పలుకఁబోకు. నీవు తన్నడుగక ముందే నీకేమి కావలెనో నీతండ్రి యెఱుఁగును." అనియు, బోధించుచు వచ్చెను. ఇట్లతఁడు మతరక్షణమున కావశ్యకము లన్నమిషమీఁద గురువులచేఁ గల్పింపఁబడి కాపాడఁబడుచుండిన సత్యమతభంజకము లైన కర్మల కన్నిటికిని గర్భశత్రు వయ్యెను. అందుచేత నతఁడు లోకములో సత్యమతమునకు పరమోపకారి యయ్యెననుటకు సందేహములేదు. ఇట్టి యాతని బోధలను విని యాతనికి స్వగ్రామములో కొంతమంది శిష్యులుగా నేర్పడిరి.

జీసస్సునకుఁ గల విద్యావిశేషమును గూర్చి యీవఱకే కొంత వివరింపఁబడినది కదా? అమానుషశక్తుల విషయ మయి యాతని కప్పుడు సంపూర్ణవిశ్వాస ముండెను. ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞాన మత్యల్పముగా నుండిన యాకాలములో నతఁడు ప్రార్థనలచేత తాను మేఘమార్గములను మరల్పఁగల ననియు, రోగమును మరణమును మాన్పఁగల ననియు, సమస్తము నీశ్వరేచ్ఛాయత్త మగుటచే భక్తపరాధీనుఁ డయిన యతఁడు భక్తజనాభీష్టసిద్ధి కలిగించుటకై యెట్టి యద్భుతము లైనఁ జేయవచ్చు ననియు నమ్ముట యొక వింత గాదు. అయినను జీసస్సునం దిటువంటి నమ్మకములవలన సాధారణముగా పామరజనులలోఁ గలిగెడి యనర్థములేవియుఁ గలుగక వానికంటె విలక్షణములయిన సత్ఫలములు కలిగెను.

ఇటువంటి విశ్వాసములవలన పామరులలో కారణము లేని భయము లును, పనికిమాలినభ్రమలును, అనావశ్యకము లయిన యాచారము లును, మాంత్రికాదివేషధారుల వలని మోసములును కలిగి దేశ క్షోభమునకు కారణము లగుచు; జీసస్సునందో వీనికలననే యాశ్వా రుని మొదల సంపూర్ణభక్తియు మనుష్యశక్తి మొదల నతిమాత్రవిశ్వా సమును గలిగి దేశలాభమునకు కారణము లయ్యెను. ఈవిశ్వాసముల నటుండనిండు. మతమునకు పరిశుద్ధహృదయమును, పరిశుద్ధవర్తన మును, సర్వజనసౌభ్రాత్రమును, ఈశ్వరభక్తియు ప్రధానములు గాని నిరర్థకము లయిన బాహ్యకర్మలును బాహ్యవేషధారణములును ముఖ్య ములు కావన్నది జీసస్సు చేసినబోధయొక్క సారాంశము. ఇంచు మించుగా నిటువంటి సిద్ధాంతములనే యప్పుడప్పు డుపదేశించుచు వచ్చినవా రొకానొక రుండుచువచ్చిరి గాని తమయుపదేశముల నను ష్ఠానములోఁ జూపినవారు మాత్రము కానరారు. సత్యము సనుష్ఠాన ములో నున్నది గాని యుపదేశములో నేదియు లేదు. వెనుకటివారి వలె కేవలోపదేశముతో తృప్తినొందక యుండక జీసస్ తా నుపదేశిం చిన దానినెల్ల ననుష్ఠించి చూపెను. సత్యమునప్పుడు నుపదేశకాలమున కంటె ననుష్ఠానమునందే లోకమున కధికోపకారకారి యగును. ఎవ్వఁడు మాటలతోను చేష్టలతోను ధర్మము ననువర్తించునో, ఎవ్వఁడు ప్రాణాపాయము వచ్చినను ధర్మమును విడువకుండునో, అట్టి వాఁడొక్కఁడే లోకములో సర్వజనులకు పూజనీయుఁ డగును.

ఎల్లవారును మెస్సయా వచ్చు నని యెల్లచోటులను ప్రతీ క్షించు చున్న కాలములో జీసస్ తనగ్రామములో మతబోధ కారం భించి యుండఁగా నాకస్మికముగా దేశమునం దంతటను "మెస్సయా యీవఱకే మనలో నుద్భవిల్లియున్నాఁ డనియు, ఈశ్వరరాజ్యము

సమీపించిన దనియు, బోధించుచు జోర్డన్ నదీతీరప్రాంతమందలి యరణ్యములలోనుండి యొక ప్రవక్త బయలుదేఱినాఁడు'' అని యొక ప్రవాదము కలిగెను. ఈవార్త పుట్టినతోడనే దేశమునం దంతట నొక్కసారిగా సంక్షోభము పుట్టి యామహాపురుషుని సందర్శించుటకును, తద్బోధనల నాకర్ణించుటకును నానాముఖములనుండి జనులు తండోపతండములుగా పరుగెత్తసాగిరి. ఇట్లు బయలువెడలిన ప్రవక్త పేరు జాన్. క్రీస్తుశకము ౨౯వ సంవత్సరప్రాంతమునం దత్యుత్సాహవంతుఁడును తపస్వియు నయిన జా ననెడి యీమహాపురుషుని యొక్క ఖ్యాతి యింతింతయిగా పాలస్టీను దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. ఈజాన్ యొక్క జన్మస్థలము జూడియాదేశములోని హెబ్రన్ పురమునకు సమీపమున నున్న జెట్టా గ్రామము; ఇతఁ డాచార్యపురుషుఁ డగు జకరియకుఁ బుట్టినవాఁడు. జీసస్ పాలస్టీన దేశములో నుత్తరభాగమునందు పెరుగుచుండఁగా నితఁడు దక్షిణభాగమునందు పెరుగుచుండెను. ఇతఁడు బాల్యమునుండియు నుపవాసాది వ్రతములతో కాలక్షేపము చేయు నలవాటు పడినవాఁడు; మన భరతఖండమునందలి ఋషులవలెఁ గొంతకాల మరణ్యమందు తపశ్చర్య చేసినవాఁడు. అట్టి యితఁ డిప్పుడు తనశిష్యులను జోర్డన్ నదీజలములలో స్నానములు చేయించి యుపదేశములు చేయుచున్నందున నతనికి స్నానకుఁ డన్న నామము ప్రసిద్ధ మయినది. ఇతఁ డిప్పుడు చేయుచున్న ముఖ్యబోధ "అనుతాప పడుఁడు. ఈశ్వరరాజ్యము సమీపించుచున్నది" అనునది. జీసస్సు మనస్సునందువలెనే యీతని మనస్సునందును చిన్నతనములోనే స్వదేశదుర్గతి దృఢముగా నాఁటి సంతాపము కలిగించెను. జను లెట్లు కష్టములకు లోనయి దుఃఖపడుచున్నారో, వారిలో నెందఱు పాపముల పాలయి బాధ

వడుచున్నారో, మంచివారుగాను ధీమంతులుగాను నుండవలసిన గురువు లెట్లు దుష్టవర్తనులును బుద్ధిహీనులు లయియున్నారో, ఎస్సీలును ఫారిసీలును ధర్మశాసనమును దాడిగి పైకి భక్తుల వలె నటించుచున్నను హృదయములోపల భక్తిహీనులును దయాశూన్యులు నయియున్నారో, తెలిసికొని జాన్ మనస్సులో నారాట మొందఁజొచ్చెను. అతఁ డుగ్రస్వభావుఁడును వేగిరపాటు గలవాఁడు నగుటచే నాతని దృష్టికి యక్రమములు దుస్సహము లయ్యెను. హెబ్రన్ నగరము నందలి తన సుందరమందిరమునందు సుఖముగా నుండినవాఁ డయ్యును కన్నులు నీరుగా ననుదినమును తనచుట్టును నడుచుచున్న దుర్వృత్తములను జూచి సహింపలేనివాఁ డయి యతఁ డితరులవలె మెస్సయా యొక్క రాక నపేక్షించి యూరక యుండనొల్లక తనకు కోపోద్రేకమును కలిగించుటకు కారణము లయిన లోకాచారకరణములు కంటఁబడకుండు ననియు తన దేశస్థులకు మంచిమార్గమునకుం ద్రిప్పుటకుఁ దగిన సాధనము బోధించుట కయి నిశ్చలహృదయముతో రాత్రిందివము లీశ్వరుని ప్రార్థింపవచ్చు ననియు తలపోసి యతఁడు వనమునకుఁ బోయి నివసింపవలె నని నిశ్చయించుకొనెను. అడవులకుఁ బోయి కాయములు శుష్కించఁ జేసి తాపసు లయి వసించుట యీ దేశమునందువలెనే యా దేశమునందును పూర్వకాలమునం దాచార మయి యుండెను.

అట్లు వనవాసము చేసి తపస్సు చేయువారి కీశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు నని నమ్మి జను లట్టివారికి భయపడుటయు వారిని గౌరవించుటయుఁ గలిగి యుండెను. వానప్రస్థయి పుణ్యకార్యముగా నెల్ల వారిచేతను భావింపఁబడు చుండెను. అట్లు కృతనిశ్చయుఁ డయి యతఁడా యిల్లు విడిచి జాను మృతసముద్రమునకు సమీపమున నున్న యరణ్య

మునకు లేచిపోయెను. ఆఘోరాటవి దురాలోక మయిననిర్జనప్రదేశము; అక్కడ కొండలును నిసుకతిన్నెలును దక్క కంటికి మతేమియు కనఁబడవు. ఆకాఱడవిగుండ దినములకొలఁది నడచినను వనవాసుల కప్పుడప్పు డొకానొకపక్షియో నక్కయో విషసర్పమో దక్క జీవజంతు వేదియు కంటఁబడదు. అక్కడక్కడ వానలు కురిసినప్పుడు కొండలసందులలోను చిన్నయూటలలోను నిలిచిననీరు దక్క త్రాగుటకు మంచినీరయినను లభింపదు. అడవితేనెయు మిడుతలును దక్క మనుష్యుఁడు శరీరధారణము చేసికొనుట కనుకూలమయిన యాహారపదార్థములేవియు దొరకవు. కొండలలోని నెఱియలలో తేనెయీఁగలు తేనెపట్లు పెట్టును; దక్షిణవాయువులచేత యవనదేశమునుండి మిడుతలదండు కొట్టుకొనివచ్చును. ఇట్టి కాఱడవిలో మిడుతలను దిని తేన త్రాగి ప్రాణధారణము చేసికొనుచు బహుసంవత్సరము లేకాకియై జాను వసించెను. ఆకాలములో నతఁడు రాజదండనమును తప్పించుకొనుటకయి ప్రాణభీతిచేత పాఱిపోయి వచ్చినయొకానొకతస్కరుని ముగమునుదక్క మనుష్యముఖము నెప్పుడును జూడలేదు. అతని కప్పు డక్కడి కర్కశగుహయే వాసగృహము; కటిసూత్రమున బంధింపఁబడిన యుష్ట్రాజినమే వస్త్రము; ఎనోగతులే సహచరులు; పూర్వప్రవక్తలయొక్క వాక్యములను చింతనము చేయుచుండుటయు తనదేశస్థులను దౌర్బల్యములనుండియు పాపములనుండియు విముక్తులను చేయవలయునని యీశ్వరప్రార్థనము చేయుచుండుటయునే యతని వ్యాపారము.

ఇట్లీశ్వరుని ధ్యానించుచు తపశ్చర్యయందు కొంతకాలము గడపినతరువాత తత్ఫలముగా నతనిమనస్సునం దొకసంకల్ప ముదయించెను. రోమకసైనికులు ఘోరముగా నున్నందున నతని [illegible]

విలో వారివలనిభయముగాని వారితో పోరాడుట వృధాయాస మన్న చింతగాని కలుగలేదు. సమీపించినప్పటివలె దూరముగా నున్నవ్యాదపాయము లంత భయంకరముగా తోఁచకపోవుట లోకనైసర్గికమే కదా! ఆయుధపాణు లయిన రోమకభటులను నిత్యమును కన్నుల యెదురఁ జూచుచు పట్టణములలో వాసము చేయుచుండినవారి కట్టి బలిష్ఠుల జయింపఁగలుగుదు మన్న యాశ పుట్టుట కష్ట మయ్యెను; కాని యడవిలో నున్న జానుయొక్క దృష్టికి సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వరుని రాజ్యమును తన దేశములో స్థాపన కాకుండ నలుపుటకయి యల్పసంఖ్యాకు లయిన యీ యాయుధహస్తు లెంతటివా రని తోఁచెను. ఇట్టిసంకల్ప మతనిమనస్సునకు తగులఁగానే యతఁడు తనలో తాను పరిపరిలాగుల నాలోచించుకొనఁజొచ్చెను. జనులయొక్క పాపముల మూలమున మెస్సయా దర్శన మిచ్చుటకు శంకించుచున్నాఁ డని రాబ్బీలు ఘోషించుచుండ లేదా? ఒక్కదిన మయినను జను లందఱును తమపాపముల కయి నిజముగా పశ్చాత్తప్తు లైనపక్షమున, మెస్సయా ప్రత్యక్షమై యీశ్వర రాజ్యమును స్థాపించు నని వారు పలికి యుండలేదా? మెస్సయాయొక్క సాక్షాత్కారము నిమిత్తము కావలసినదెల్లను జనులు పశ్చాత్తప్తులై పాపపరాఙ్ముఖు లగుటయే కదా! నేనుపూని జనుల ననుతాపపడునట్లు చేసెదను. అని మనస్సులో దృఢనిశ్చయము చేసికొని యితరులు నిత్యకోరికలు కోరుచు కాలక్షేపము చేయు చుండఁగా జాను కార్యదీక్ష వహించి బయలువెడలెను. జా నెప్పుడును తానే మెస్సయా నని తలఁచుకొనలేదు; నిజదర్శన ప్రాప్తి కర్హత కలుగునట్లుగా జనులు పరిశుద్ధు లగుట నిమిత్తమా మహాప్రభువు వేచియున్నాఁడని మాత్రమే తలఁచి యుండెను. ఇట్టిస్థితియం దాతనిమనస్సులో నీవుపోయి "పాపమునకు పరితపించుఁడు.

ఈశ్వరునిరాజ్యము సమీపించినది.” అని జనులకు బోధింపు మని యాజ్ఞాపించిన ట్లొకవాక్యము వినఁబడెను. అట్లు వినఁబడినతోడనే యది యీశ్వరాజ్ఞగాఁ జేకొని యావివిక్తప్రదేశమును తనగుహను విడిచి బయలుదేఱి యతఁడు త్రోవపొడుగునను కంటఁబడినవాని కెల్లను స్వమత ప్రకటనము చేయుచు జార్డన్ నదీతీరమునకుఁ బోయి తన సిద్ధాంతమును బోధింపఁజొచ్చెను. మనదేశమునందలి బైరాగుల వంటి శిష్యు లనేకు లప్పటికే యతనిచుట్టును జేరి యతఁ డేర్పఱచిన నియమములకును, బోధించిన సిద్ధాంతములకును లోఁబడి నడుచుకొను చుండిరి. ఆతనిబోధను విన్నవా రెల్లను నతఁ డీశ్వరప్రేరణముచే వచ్చిన నిజమైన దేవదూత యని విశ్వసించి తాము విన్నదాని నిత రులకుఁ జెప్పసాగిరి. ఈప్రకారముగా కర్ణపరంపరచేత నాతనిఖ్యాతి దేశమం దంతటను మెల్లమెల్లఁగా నల్లుకొనఁగా నల్పకాలములోనే జెరూసలేమునగరమునకు సహితము చేరెను. అందుచేత జనులు నానా ముఖముల నుండి ప్రవాహరూపమున బయలుదేఱి వచ్చి యాతని బోధను వినుటకై మూఁగఁజొచ్చిరి. ఎక్కడనో మాఱుమూల నున్న గాలిలీదేశములోను ప్రశాంతమైన నాజరెత్తుగ్రామములోను గూడ జాను బోధించుచున్న కథయు జను లాతనిచుట్టును జేరుచున్న వార్తయు నెల్లవారికిని కర్ణతాడిత మయ్యెను. ఇట్లు కొన్నిమాస ములు జరుగునప్పటికి నతఁడు జూడియామండలములో మిక్కిలి ప్రబలుఁ డయ్యెను. పామరజను లందఱు నాతని మహాత్మునిగా భావించి పూజించుచు వచ్చిరి; పలువు రతఁడు దేశోద్ధారణమునిమిత్తమయి యవతరించిన మహాపురుషుఁడని నమ్మిరి; తాను మెస్సయాను కానని యతఁడు బహిరంగముగా ఘోషించుచున్నను, అనేకు లతఁడే మెస్సయా యని భావించిరి. అతఁడు నిర్భయముగా ధనికు లైన మహా

చార్యులయొక్కయు పారిసీలయొక్కయు మాయవేషములను వెల్లడి పఱచుచుండుటచేత మతాచార్యులును లేఖకులును నూతన మాతనిని ద్వేషించి తిరస్కారభావముతోఁ జూచుచుండిరి. అయినను జనులకు జడిసి వారాతని నేమియుఁ జేయలేకుండిరి.

ఈకాలమునకు జీసస్సున కించుమించుగా ముప్పదిసంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చెను. గొప్ప ప్రవక్త యొకఁడు బయలు వెడలి యెల్లవారిని శిష్యులనుగాఁ జేసికొనుచున్నాఁడన్న వార్త చెవిసోఁకఁగానే జీసస్సు తనయిల్లును వ్యాపారమును విడిచి తన కొంచెపాటి శిష్యబృందమును వెంటఁగొని స్వగ్రామమునుండి బయలుదేఱి యెక్కడనో దక్షిణమున జాను బోధ చేయుచున్న దూరదేశమునకు తిన్నఁగా నడిచిపోయెను. ఇట్లతఁడు సంతోషదాయకమైన తన వాసస్థానమును సుఖములను విడిచిపోవునప్పుడతనికి తనకు ముందు కలుగఁబోయెడు స్థితినిగూర్చినచింత గాని తన మరణమును బాధలును తనమూలమున లోకమునకు మేలును కలుగు నన్న యాలోచనగాని మనస్సులో పుట్టినదో లేదో! జానుయొక్క నిప్పులుగురియుమాటలు చెవిని బడఁగానే యాతనిమనస్సులో నుత్సాహాగ్ని రగులుకొని యెక్కువగా ప్రజ్వరిల్లెను. సమస్తదిక్కులనుండియు గుంపులుగుంపులుగాఁ బోవుచున్న మూకలతోఁ గలసి జార్డన్‌నది మృతసముద్రములో సంగమించిన చోటికి సమీపమునందున్న జానువద్దకు జీసస్ వచ్చెను. అతఁడక్కడకు వచ్చునప్పటికి దీర్ఘశిరోజములు భుజములనుండి (గ్రేలు) తాల విరయఁబోసికొని, కన్నులనుండి నిప్పులుగాల విస్ఫులింగములుగాఁ జూచుచు బాహువులు పయికెత్తి దృఢభక్తిసూచకముగా నభినయించుచు, బట్ట బయల నిలువఁబడి మేఘగంభీరభాషణములతో వాగ్ధారాప్రవాహమును వర్షించుచున్న దృఢోన్నతశరీరుఁడైన పురుషుఁడొకఁడు కన్నుల

యెదుటఁ గానఁబడెను. అప్పు డాతనినోటినుండి "ప్రభువుయొక్క
రాకకు దారిచేయుఁడని యరణ్యములో ఘోషించు చున్న వాఁడను
నేను. నాతరువాత వచ్చుప్రభువు నాకంటెను శక్తిమంతుఁడు. ఆతని
పాదరక్షలయొక్క వారును వంగి విప్పుటకైనను నేనర్హుఁడను గాను.
అతఁ డీవఱకే మీలో నిలిచి యున్నాఁడు. ఆతనివ్యజన మాతనిచేతి
లోనే యున్నది. కృషీవలుఁడు ధాన్యమునుండి పొల్లుగరఁ గొట్టినట్లు,
ఆతఁడు పాపాత్ములను భూమినుండి యెగఁజిమ్మివేయును. కాఁబట్టి
యనుతాపపడుఁడు ; మీపాపకృత్యములను శీఘ్రముగా విడిచి మంచిని
జేయుట కభ్యసింపుఁడు. ఈశ్వరరాజ్య మాసన్నమై యున్నది."
అనుమాటలు పిడుగులు పడుచున్నట్లు బయలువెడలి వినువారికర్ణ
రంధ్రములనుండి దూరి హృదయములను కలఁచుచుండెను. ఆసమయ
మునం దక్కడ నున్నమూఁకలో ఫారిసీలును సద్దూసీలును కొంద
ఱతనికంటఁబడఁగా జాను వారివంక రూక్షదృష్టితోఁ జూచుచుచేతులు
చాఁచి "ఓవిషసర్పములారా! రాఁబోవు కోపమునుండి తప్పించుకొండని
మిమ్మెవ్వఁడు హెచ్చరించెను ? మీరు మీపాపములకు పరితాప
పడినఁగాని మిమ్ము దేవుఁడు రక్షింపఁడు." అనునట్టివాక్యములను పలికి
జనులవంకఁ దిరిగి "పశ్చాత్తాపపడుఁడు; ప్రశ్చాత్తాపపడుఁడు. జ్ఞాన
స్నానము పొందుఁడు" అనుమాటలు మాటిమాటికి నుపన్యసింపఁ
జొచ్చెను. స్నానములు ముక్తిదాయకము లని ప్రాగ్దేశమునం దెల్ల
వారికి నమ్మక మగుటను బట్టి యతఁడు జనులు పశ్చాత్తప్తు లయి
తన శిష్యులగుట కంగముగా జ్ఞానస్నానమను పేర జార్డన్ నదీజలా
వగాహన మేర్పఱిచెను. అతని యీయుపదేశము విని పశ్చాత్తప్తు
లయి వేలకొలఁది జనులు కన్నుల నీరుగార మూఁకలలోనుండి వెలు
వడి పోయి నదిలో స్నానము చేసి వచ్చి యాతనికి శిష్యులగుచుండిరి.

జాను నదిగట్టున నిలుచుండి యుపన్యసించు చుండఁగా శిష్యులు స్నానముఁజేసి వచ్చువారును స్నానమునకుఁ బోవువారును నై గురువునకు భక్తితో ప్రణామము చేయుచుండఁగా, లెక్క లేని జనులు చేరువను నిలువఁబడి వేడుక చూచు చుండిరి. అట్టి సమయమునందు యౌవన పురుషుఁ డొకఁ డామూఁకలోనుండి వెంబడి తాను జ్ఞాన స్నానమునకు నీటిలో దిగెను.

ఆవలికే జాను కొంతకాలము నుండి జార్డను నదిగట్టున నిలువఁబడి నిత్యమును జనులకు బోధచేయుచు పశ్చాత్తప్తు లయిన వారికి జ్ఞానస్నాన మిచ్చుచుండెను. జనులు తమ పాపముల నిమిత్త మెప్పుడు చిత్తములో పశ్చాత్తాపము నొందుదురో యప్పుడు మెస్సయా తప్పక వచ్చు నని జానుకు దృఢవిశ్వాస ముండెను. ప్రతి దినమును వేలకొలఁది జనులు తనవద్దకు వచ్చి తమ పాపముల నొప్పుకొని యనుతాపపడి శిష్యులగుచుండుటచేత మెస్సయావచ్చి దర్శన మిచ్చు దిన మత్యాసన్న మయియున్నదనియు నతఁడు హృదయములో నమ్మి యుండెను. అంతకంతకు జను లధికముగా వచ్చి తమపాపము లనుతూర్చి శోకాగ్ని సంతప్తులై శుద్ధచరిత్రులుగా నుండవలె నన్న మనోనిశ్చయముతో తమతమ వాసములకుఁ బోవుచు వచ్చినకొలఁ దిని మెస్సయామీఁది చింత బలపడి యతని కావచ్చెడువారిలోనే మెస్సయా యున్నాఁడేమో యన్న భ్రమసహితము కలుగుచు వచ్చెను.

అందుచేత నాతఁడు మెస్సయా యేవేళనో యేనిమిషమందో వచ్చి దర్శనమిచ్చు ననియు, ప్రజారక్షకుఁ డయిన యాప్రభువురాకను దేవుఁడు తరుణము వచ్చినప్పుడు ముందుగాఁ దనకుఁ దెలుపుననియు, నెదురుచూచుచుండి, యెవ్వని ముఖమునం దైన మెస్సయా కాఁగగిన

లక్షణము లున్న వేమో యని తనవద్దకు స్నానమునకు వచ్చువారి ముఖముల నెల్ల నిపుణముగా పరిశీలించి చూచుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు తన బోధ ముగిసిన తరువాత పైన జెప్పినట్లొక యౌవన పురుషుఁడు నదిలో స్నానము చేసి తన వద్దకు వచ్చుచుండఁగా జాను కొంతతడవు నిశ్చలదృష్టితో ఱెప్పవాల్పక యతని మొగము వంకఁ జూచెను. అప్పు డతనిదృష్టికి తన్ను సంతోషపరవశుని జేయఁ దగినచిహ్నము లేవో యాయౌవనపురుషుని సాధుముఖము నందు పొడ కట్టెను. "ఇతఁడే యతఁ డగునా!" యని తనలోఁ దాను వితర్కించుకొనుచు, తన్ను సమీపించుచున్న యాపురుషుని నేకాగ్రచిత్తుఁ డయి తదేకదృష్టితోఁ జూచునప్పుడు చెవిలోఁ జెప్పి నట్లుగా జానునకు తనహృదయములో నుండి "ఇతఁడే మెస్సయా; దేవునిచేత నభిషిక్తుఁ డయినవాఁడితఁడే." యన్నశబ్దము వినఁ బడిన ట్లయ్యెను. అట్లు వచ్చిన యా యౌవనపురుషుఁడే జీసస్సు. ఆప్రవక్తయొక్క దృఢగంభీరోక్తులు చెవిని బడినప్పు డతని హృదయ మునం దావఱ కెన్నఁడును పుట్టని యనిర్వాచ్య మగు నొకవిధమైన యుద్దీపనము కలిగెను. ఆతఁ డాక్షణముననే తన్నొక దేవదూత చేయిచూపి కొనిపోవు చున్నదో యనునట్లు శాంతముఖముతో తిన్నఁగా జానుయొక్క సమ్ముఖమునకు నడిచెను. ముం దేమి జరగ నున్నదో యాతనిమనస్సున కప్పుడు పూర్ణముగా పొడకట్టకపోయినను, తాను పవిత్ర మయిన దేవకార్యము నిమిత్తము తనజీవమును నిశ్శం కముగా ధారపోయవలయు నన్న యీశ్వరప్రేరణ మాతని మనస్సులో నుదయించెను. ఆపఱ కాపుణ్యపురుషు లెప్పుడు నొండరులముఖము లను జూచి యెఱుఁగనివా రయినను ప్రథమదర్శన సమయముననే వారిరువురకును దేవుఁడు హృదయముల నొక్కటిగాఁ గూర్చినట్టుగా

లోపలదృఢమైన స్నేహానుబంధము కలిగెను. మఱేమియు పలుకక యితరులవలెనే జీసస్సును జ్ఞానస్నానము నాతనివలనఁ బొందుట కయి నీటిలో దిగెను. అంతట జా నాతని వంక కొంచెము సేపు చూచి యనుమానించి "నేనే నీ వలన స్నానము పొందఁదగినవాఁడను. నీవే నావద్దకుఁ వచ్చుచున్నావా?" అని పలికెను. జీసస్ శాంతచిత్తముతో "ఇట్లుజరగనిమ్ము, ధర్మము సర్వమును నిర్వహించుట మన కిట్లే తగియున్నది." అని యుత్తర మిచ్చెను. పాపమునకు పశ్చాత్తాపపడి ధర్మాచరణదీక్ష వహించుట కితిరు లవలంబించిన యీస్నానమార్గమే తనకును తగియున్న దని యీమాటల కర్థమై యుండును. అంతట జాను జీసస్సునకు జ్ఞానస్నాన మిచ్చెను. జీసస్ నీరువెలువడి వచ్చి యీశ్వరుని ప్రార్థించుటకై మోకరించుకొని కూరుచుండి యున్నప్పుడు జాను తనవద్ద నిలుచున్నవారితో "నా తరువాత నాకంటెను శక్తిమంతుఁ డొకఁడు రానున్నాఁడని నేను చెప్పిన దతనిని గూర్చియే. నేను మిమ్ము నీటిలో స్నానము చేయించినట్లే మి మ్మతఁడు పరిశుద్ధాత్మలో ముంచును." అని మెల్లగా చెప్పె నఁట. ఇందువలన జీసస్సే మెస్సయా యని యప్పు డందఱికిని గాకపోయినను జాను యొక్క మనస్సునకైనను తోఁచె ననుట స్పష్టము.

జీసస్సే మెస్సయా యన్న తనయభిప్రాయమును జాను పలువురతోఁ జెప్పినట్టు తోఁచదు. అందుచేత జ్ఞానస్నానవేళ నడచిన యీవృత్తాంతమును జనసంఘములో నంతగా వ్యాపించలేదు. జీసస్సు జ్ఞానస్నానము పొందిన తరువాత నత్యల్పకాలములోనే యక్కడ నుండి వెడలి పోయెను. జెరూసలేము నగరముననో మఱియెచ్చటనో జీసస్సు మహోత్సాహముతో తన పని నారంభించిన సువార్త యచిర కాలములోనే చెవిని బడు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో జా నిక్కడ

యథాప్రకారముగఁ దా నారంభించిన పనిని తాను పూని కతో నిర్వహించుచుండెను. జాను వద్ద సెలవు గయికొని వివిధాలోచనలతో చిత్త ముఱ్ఱూఁత లూఁగ నొక్కఁడును జీవన్ము ఖున్న జాను తపస్సు చేసిన జాడఁగూడ యరణ్యమునకే తిన్నఁగాఁ దానును నడచెను. ఇంతకుముం దెన్నఁడు ననుకోని తానే మెస్సయా యన్నవిశేష ముకటి యిప్పుడు క్రొత్తగా నాతని చెవిని సోఁకెను. జానుయొక్క మూఖవీక్షణము వలన మెఱుపు మెఱసిన ట్లాకస్మికముగాఁ గలిగిన చిత్తోద్వేగములో నతఁ డీశ్వర కార్యమున కయి తన జీవంబును ధారపోసెద నని కృతప్రతిజ్ఞుఁడయి యావలకు వచ్చినను, ఆయుద్రేకము కొంతశాంతి పొందనపిమ్మటఁ దాను నిర్వ హింపఁ బూనుకొన్న ఘనకార్యమును సాధించుటకు తాను సమర్థుఁడ నగుదునా కానా యన్న సంశయ మిప్పు డాతనమనస్సును బాధింపఁ జొచ్చెను. తాను పూనిన మహాకార్యము దుస్సాధ్య మనియు కష్ట భూయిష్ఠ మనియు స్పష్టపడిన యిప్పు డాతనికి తాను మెస్సయా నగు దునా యన్నవిషయములోనే సందేహముతోఁచెను. మెస్సయా నిర్వ హింపవలసినపని సాధారణ మయినది కాదు. అట్టి యసాధారణ కార్య నిర్వహణమునకుఁ జాలినంత బలమును, బుద్ధికౌశలమును నాయొద్ద నిప్పు డున్నవా? అట్టి శక్తిని భగవంతుఁడు నా కనుగ్ర హించుట సాధ్య మగునా? నేనో యసహాయుఁడ నైనయప్రసిద్ధుఁ డను; నిర్వహింపవలసిన కార్యభారమో దుర్భర మయినది. భవిష్య ద్గతి నాలోచించిన నన్నియుఁ గష్టములే కానవచ్చుచున్నవి. జనులో చపలచిత్తులు! నానాయకత్వ మంగీకరించి వారు కొంతకాలము న న్ననుసరించి తరువాత నెదురు తిరిగి ప్రాణాంతము తేవచ్చును. ఒక్కఁడను నాయకత్వము వహించి లోకము నంతను కీడుదారి కొల్లు

త్రిప్పఁ గలుగును? నే నిప్పుడు మెస్సయా నని బయలు దేఱితిన పో తరువాత జరుగవలసిన దేమి? జను లామాట నమ్ముదురా? నమ్మిన మొదలఁ జేయవలసినవని యేమి? జనుల యభీష్టప్రకారము నేనలను గూర్చుకొని పోయి రోమనులతో యుద్ధము చేయవలెనా? జనుల కీశ్వరునిగూర్చి బోధించి యొక్క ధర్మమార్గోపదేశమునే చేయవలెనా? ఇటువంటియాలోచనలు విరామములేక మనస్సునుబట్టి బాధించుచుండఁగా రేయింబగళ్ళు నిద్రాహారము లెఱుఁగక యతఁడా యడవిలో కాలము గడుపుచుండెను. ఇప్పు డీవిషయముల నన్నిఁటిని చక్కఁగా నాలోచించుకొని యొక కార్యాంశమునకు రావలెను. తాను మెస్సయా నగుదునా? యన్నవిచారము బహుదినము లాతని కాఁకలి తోఁచ నియ్యకపోయినను, ఆయంశములో నిశ్చితాభిప్రాయ మింకను మనస్సులో దృఢపడ లేదు. తాను మెస్సయా నగుదునో కానో శోధింపవలె నన్న తలం పాతని మనస్సులో నదుమనదుమఁ గలుగుచు వచ్చెను. అంతరాత్మయో నిరంతరము నాతని ధర్మానుసరణమునకు నుముఖుని జేయుచున్నది; కష్టచింతలో ధర్మమునుండి విముఖునిఁ జేయఁ జూచుచున్నవి. లోకోత్తరకార్యమున కుత్సహించు మహాపురుషులచిత్తములో నెన్నికష్టములు వచ్చినను ధర్మపథము నణుమాత్రము నతిక్రమింప రాదన్న సచ్చింతలు కలిగినప్పు డొకమూల కొన్నిసమయములయందు ధర్మము నిమిత్తమయి సర్వసుఖములను ద్యజించి కష్టము లేల తెచ్చిపెట్టుకొనవలె నన్నదుశ్చింతలుకూడ నుదయించుట వింతకాదుగదా? అట్టి చింతలలో మొదటివానిని దేవతాప్రేరణము లనియు, రెండవవానిని పిశాచప్రేరణము లనియు, బుద్ధిమంతు లాదికాలమునుండియు భావించుచున్నారు. నీ వీశ్వరనియుక్తుఁడ వని చెప్పి యీశ్వరరాజ్యమును భూమిమీఁద స్థాపన చేయునిమిత్తమై

నీశరీరమును తృణాకణమువలె విఘువు మని దేవప్రేరిత మైన సద్బుద్ధి ప్రోత్సాహపఱిచి యతనికి ధైర్యము చెప్పుచుండఁగా, పిశాచప్రేరిత మైన దుర్బుద్ధి తానప్పుడప్పుడు నడుమనచ్చి యతని కధైర్యసంశ యములు పుట్టించుచు వచ్చెను. అట్టిస్థితిలో క్షుత్పీడితుఁ డై యున్న యతని కొకప్పుడు "మెస్సయా కసాధ్యమేదియును లేదని పెద్దలు చెప్పి యున్నారే! నేనే మెస్సయా నైనచో మన నాయాఁకలి పోవునట్లుగా నిక్కడి రాళ్ళను రొట్టెలనుగా మార్చుఁ బ్రయత్నించుదునా?" అన్నబుద్ధి పుట్టె యింతలో "మనుష్యుఁడు రొట్టెలవలననే జీవింపఁగూడదు; ఈశ్వర ముఖమునుండి వచ్చిన వాక్యములవలన జీవింపవలెను." అన్న వేద వాక్యము జ్ఞప్తికి వచ్చి యాయాలోచన తొలఁగిపోఁగా నతనికి మరల తన హృదయములో నున్న యీశ్వరాజ్ఞ ననుసరించి తానొక్క ధర్మావ లంబమువలననే జీవింపవలె నన్నబుద్ధి పుట్టెను. మఱియొకప్పు డతఁ డలసి సొమ్మసిల్లి కన్నులు మూసికొని కునుకుపాట్లలో తాను జెరూస లేము నగరములోని దేవాలయముయొక్క గోపురాగ్రమున నున్నట్లు భావించుకొని యాభావనలోఁ గూడ మెస్సయా చింత మఱచిపోక "నేనే మెస్సయా నైన పక్షమున, దీనిమీఁదినుండి యుఱికినను దేవుఁడు నన్ను క్రిందపడకుండ రక్షింపఁడా?" అనుకొని యాస్థితిలోనే మరల "నీవు నీప్రభువైన యీశ్వరుని శోధింపఁగూడదు" అన్న వేద వాక్యమును స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని భగవంతుఁడు తన్ను రక్షించునో లేదో శోధించుటకై యాపదలను బుద్ధిపూర్వకముగా తెచ్చుకోరాదని తన యుద్యమమునుండి మరలుకొనెను. ఇట్టి యారాటములోనే యిం కొకసారి యతఁడు తాను పర్వతాగ్రమునందధివసించి చుట్టును గల రాష్ట్రములను జూచుచున్నట్లుగా భావించుకొను చుండఁగా "ఇతరుల వలె నీవు కొంచెము స్వార్థపరుఁడ వయి నిష్కారణుఁడ వైనపక్షమున

మెస్సయాభారము వహించి నీ శిష్యులు కల్గి యొక రాజ వగుటకు నీశక్తి నుపయోగించుకొనవచ్చును" అని హృదయములో నెవ్వరో చెప్పిన ట్లయ్యెను. అతఁ డా మాట వినఁబడగానే తెలివి తెచ్చుకొని "ఇది దుశ్చింత. ఓపిశాచమా! ఇక్కడనుండి తొలఁగిపొమ్ము. వేదములో చెప్పినట్లు సమస్తవిషయములలోను నేనీశ్వరునే పూజించి సేవింపవలెను. ఉత్తమోత్తమమైన మార్గమునఁ దక్క నన్యవిధమున నేను దేవునికార్యమును జేయ యత్నింపను." అని పలికెను. ఇవియే పిశాచప్రేరణము లైనట్టు గ్రంథములయందు విచిత్రముగా వర్ణింపఁబడినవి. ఇట్టి హృదయాందోళనములతో నాతని కా యడవియందు నలువది యహోరాత్రములు గడచినవి. ఈప్రకారముగా కర్తవ్యనిశ్చయము గానక నలువది దినములు త్రొక్కటపడిన తరువాత నాతని మనస్సునకు పిశాచప్రేరణము వదలి దేవావేశము కలిగెను. అంతటితో నాతనికి లోపలఁ గల యాందోళనమును సందేహములును తొలఁగిపోయెను; శాంతియు సంతుష్టియుఁ గలదయి చిత్తము స్వస్థపడెను. అప్పు డతఁడు తాను ధర్మసంస్థాపనార్థ మీశ్వరునిచే నియోగింపఁబడిన మెస్సయా నని మనస్సులో ధ్రువపఱుచుకొని నాఁటినుండి దేశోద్ధారణనిమిత్త మాత్మార్పణము చేయ కృతనిశ్చయుఁడయ్యెను. తనదారి సుగమ మయినది కాదనియు ప్రాణాపాయకరము సహితము కావచ్చు ననియు స్పష్టముగా నెఱిఁగినవాఁ డయ్యెను, అతఁ డాక్షణమునుండియు నొకప్పుడును వెను కంజవేయక తాను మార్గదర్శియై నడిపి జనుల నజ్ఞానమునుండియు దుస్స్థితి నుండియు, పాపములనుండియు విముక్తులనుజేయ బద్ధకంకణుఁడై సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ముకొని కష్టములను పరకు సేయక యీశ్వరసేవ కయి ముందుకు నడవఁ జొచ్చెను. ఇంతవఱకును జీసస్సునుగూర్చి చెప్పినది

సామాన్యవు వడ్రంగిగా నున్నప్పటి చరిత్రము; ఇఁక ముందు చెప్పఁ బోవునది దేవకార్యమునందు నియుక్తుఁడైన మెస్సయాగా వర్తించుచునప్పటి చరిత్రము. అప్పటి చర్యను బట్టియే జీసస్సునకు మెస్సయాకు పర్యాయపదమైనక్రీస్తను విశేషాభిధానము కలిగినది.

నాలవ ప్రకరణము.

జీసస్ మొదట స్వస్థలమున ధర్మప్రవచనము చేయుట.

జానువలన జ్ఞానస్నానము పొందుకాలమునకు జీసస్సుప్రాయము దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరములు. పెక్కుశోధనలకు లోనయి కట్ట కడపట తానే మెస్సయా నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో నరణ్యమునుండి వెడలి వచ్చినతరువాత నతఁడు తనకు జ్ఞానస్నానమును ప్రసాదించి యీశ్వరదాస్యమున కయి యాత్మార్పణము చేయఁ బురికొల్పిన జాను వద్దకు మరలఁ బోయి యాతనిని సందర్శించి ధర్మప్రవచన మారంభించుట కయి యాతనివలన ననుజ్ఞ గైకొని యుండవచ్చును. ఆసమావేశసమయమునందును జాను మరల తనప్రియశిష్యులతో నితఁడే మెస్సయా యని చెప్పియు నుండవచ్చును. అయినను తామే మెస్సయాల మని యీవఱకెందరో వీరావేశముచేత బైలుదేఱి నాలుగు దినములు సివములాడి తాము పూనినకార్యభారము నణుమాత్రమును నిర్వహింప శక్తులు కాక కడపట భగ్నమనోరథులయి నామరూపములు లేకుండ నడఁగిపోవుచు వచ్చుటచేత విన్నజనులుమాత్రము సంశయమనస్కులయి వేగిరపడి తాము మరల నింతలో మోసపోవుట కిష్టము లేనివారయి జీసస్ నిజమైన మెస్సయా యగునో కాఁడో నిర్ధారణము చేయుటకుఁ దగిననిదర్శనములు కనఁబడుటవఱకు నిదమిత్థమని నిశ్చయింపక వేచి యుండుట కయి పలువు రుద్దేశించుకొని యున్నట్టు తోఁచుచున్నది. అతఁడు జానువద్ద సెలవుగైకొని బయలుదేఱి నదీతీరమున కాలినడకను బోవుచున్నప్పు డంతకుము న్నితఁడే

మెస్సయా యని గురువు తమకుఁ జూపినజానుశిష్యులు కొందఱు జీసస్సును వెంబడించి, అతనితోడఁ గూడ నడవఁజొచ్చిరి. ఇట్లు కొంత దూరము నడచినతరువాత జీసస్ వారిని వెనుక తిరిగి చూచి "మీకుఁ గావలసిన దేమి?" అని యడిగెను. అప్పుడేమి చెప్పుటకును తోఁచక కాఁబోలును వారడిగినదానికి బదులు చెప్పక "స్వామీ! నీ వెక్కడ వసించెదవు?" అని మరల ప్రశ్న వేసిరి. "మీరే వచ్చి చూడుఁడు" అని వారి కుత్తరము చెప్పి తీసికొనిపోయి యతఁడు మరల యథాపూర్వకముగా నడుచుచుండెను. తదాజ్ఞానుసారముగ వారతని వెంటఁబోయి కొంతకాల మతనితో సహవాసము చేసి తరువాత నతఁడు జానుకంటె తప్పక గొప్పవాఁడని తమమనస్సులలో నిశ్చయము చేసికొనిరి. అతఁడు శాంతస్వభావుఁ డగుటవలన మానసోద్రేకమును గలిగించు తీవ్రలక్షణము లేవియు నాతనియందు పొడకట్టకపోవుటచేత క్రొత్తగా చూచువారి కతఁడు సామాన్యమానవుఁడుగానే తోఁచును గాని యితరులకంటె నతనియందు విశేష మేమియు కనఁబడదు. కాని, యతనితోఁ గొంతకాలము పరిచయము చేసి యతనివాక్యములను వినుచు నతనివర్తనమును గనిపెట్టువారికి మాత్ర మాతని చేష్టలును మాటలును సమ్మోహజనకము లయి యతనియం దనురాగమును గౌరవమును గలిగింపక మానవు. ఇట్లతఁడు పూర్వము తన వెంట వచ్చినట్టియు నిప్పుడు క్రొత్తగాఁ జేరినట్టియు పరిమితశిష్య బృందము వెంటనంటి రాఁగా గాలిలీ దేశములోని స్వస్థానమును గూర్చి ప్రయాణము చేయుచుండెను. మెస్సయావలన జనులు ప్రతీక్షించుచున్నట్లుగా యుద్ధములతోను సేనలతోను తనకుఁ బనిలేదనియు తాను జేయవలసినపని యంతయు తన యుపదేశములచేతను వర్తనముచేతను స్వదేశస్థులకు పరిశుద్ధ మయిన యుత్తమజీవనమార్గ

మును బోధించుటయే యనియు నతఁ డరణ్యములో నున్నప్పుడే నిశ్చయము చేసికొన్నందున, ఆనిశ్చయమునుబట్టి తాను జేయఁదలఁచు కొన్న పనిని తా నెఱిఁగియున్న దేశమునకుఁ బోయి యెఱిఁగియున్న వారిలోనే యారంభించుట యధికప్రయోజనకరముగా నుండు నని భావించుకొని యాయుద్దేశముతోనే స్వదేశాభిముఖుఁ డయ్యెను.

అతఁడు స్వస్థలమును జేరుటకు లోపలనే సకలజనసంక్షోభకర మయిన వైపరీత్య మొకటి సంభవించెను. ఆకస్మికముగా జాను రాజ భటులచేతఁ బట్టుకోఁబడి కారాగృహమునందుఁ బెట్టఁబడె నన్న పిడుగు వంటి దుర్వార్త త్రోవలోనే యతని చెవి సోఁకి కొంత హృదయతాప మును గలిగించెను. అంతేగాని యా దుఃఖవార్త వజ్రసన్నిభ మైన యాతనిహృదయమును సంచలింపఁజేసి పూనిన పూనికనుండి యాతనిని మరలింపఁగలిగినది కాదు. రాజదండనమునకు పాత్రుఁ డగుట కయి జాను చేసిన యపరాధ మేదియు లేదు; జానుయొక్క ప్రసిద్ధియు జనానురాగకథయు విని, తన ప్రజానురాగబలముచేత నతఁడు ముం దేమయిన జనసంక్షోభమును ప్రేరేచునేమో యన్న భీతిచేత హేరాడ్ అంటిపస్ సేనలను బంపి పట్టి తెప్పించి యాతనిని చెఱసాలలోఁ బెట్టించెను. ఘనుఁ డైనయాబోధకుఁ డిప్పుడు రోమనులచేతులలో నున్నందున, ఎప్పుడో యేవేళనో యతఁడు వధింపఁబడుట నిశ్చయము. జనప్రియుఁ డయి ప్రఖ్యాతి గాంచి జనులను తనమార్గమున నడపఁ గల యవస్థ తటస్థించినప్పుడు తనకును నట్టిగతియే పట్టవచ్చునని జీసస్సు మనస్సులో నప్పుడే యూహ కలిగెను. అట్టియూహనుబట్టి తనకు ముందు రాఁబోయెడి యాపదలవిషయ మయి యతఁ డెంతమాత్ర మును సందేహము పొందనివాఁడయినను, అతలం పతని యుద్యమము నకు విఘ్నకారణము కాక జాను కారాబద్ధుఁ డయి యుండుటనుబట్టి

పని చేయువారు లేనందునఁ దాను మఱింత శీఘ్రముగా పని కారంభింపవలె నన్న ప్రోత్సాహము పుట్టించుటకు హేతు వయ్యెను.

మతాచార్యులదుర్న్యయములను నిర్భయముగా బయలువుచ్చుట మొదలగు కొన్ని విషయములలో నొండొరులను బోలి యున్నను, స్వరూప స్వభావములయందును బోధించుటకు స్థలములు మొదలయినవి యేర్పఱుచుకొనుటయందును బహువిషయములలో జానునకును జీసస్సునకును మిక్కిలి వ్యత్యాసము గలదు. జాను మహోగ్రస్వభావుఁడు; జీసస్ పరమశాంతస్వభావుఁడు. జాను బిగ్గరగా భీషణకటునినాదముతో ఘోషించెడువాఁడు; జీసస్ మెల్లగా మృదుమధురస్వరముతో నుపదేశించువాఁడు. జాను నిస్సంగుఁడయి విశేషకాలము నిర్జన ప్రదేశములయందుఁ గడపుచు వనవాటులలో బోధింప నిచ్ఛగలవాఁడు. జీసస్ సంగశీలుఁడయి నిరంతరము జనులతోఁ గలసిమెలసి వసించుచు బహుజనాకీర్ణము లయినజనపదములలో బోధింప నభిలాష గలవాఁడు. ఇట్టిస్వభావగుణములతో మొట్టమొదట జీసస్ తాను కొంతకాలము వాసముచేసిన కేపర్నాముగ్రామములో ధర్మబోధము చేయుట కుపక్రమించె. ఆతనిబోధను వినుటకయి జనులు గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి యతనిచుట్టును మూఁగఁజొచ్చిరి. తాను మెస్సయానని యప్పటి కతఁడు మనస్సులో దృఢముగా నమ్మియున్నను, తాను జెప్పినదానిని చేసినదానిని పరీక్షించి జనులే గ్రహింపవలెనని కాఁబోలును ముఖ్యు లయినతన పరమాప్తులతో నెవ్వరితోనో దక్క మఱి యెవ్వరితోను జీసస్సు తాను మెస్సయా నని బహిరంగముగాఁ జెప్పలేదు. ఏకకంఠముతో నెల్లవారును తన్ను మెస్సయాను గా గ్రహించి విశ్వసింతు రన్న నమ్మిక యతనికిసహితము లేకపో యుండవచ్చును. అతఁడు తన్నిప్పుడు చెప్పుకోవలసి వచ్చినను

మెస్సయానని చెప్పుకొనక పూర్వము డేనియల్ తనస్వప్న దర్శనములోఁ జూచిన (యీశ్వరధర్మప్రవచనము చేయు) దేవదూతకుఁ బెట్టిన "మనుష్యపుత్రుఁ" డన్న పేరును తానుధరించి "నేను" అనుటకు పర్యాయపదముగా "మనుష్యపుత్రుఁడు" అన్నమాటనే తఱుచుగా వాడుచు వచ్చెను. మాయయు మర్మము తెలియఁగక ఋజువర్తనులయి యతనిబోధను పరిశుద్ధహృదయములతో నమ్మి భక్తితోఁజేరిన పిన్న వయస్సువారైన స్త్రీపురుషులుమాత్ర మప్పుడప్పుడు "నీవే మెస్సయా" వని యతనితో ననుచు వచ్చిరి. పూర్వగ్రంథముల ననుసరించి మెస్సయా డేవిడ్‌సంతతివాఁడయి యుండవలసినందున, మెస్సయా యనుమాటకు పర్యాయపదముగా వా రాతనిని "డేవిడ్ పుత్రా!" అనియు పిలుచుచు వచ్చిరి. జీసస్ తాను డేవిడ్‌వంశజుఁడ నన్నవిషయ మును విశ్వసించినను విశ్వసింపక పోయినను, ఆయర్థమునందు వారట్లు తన్నుపిలుచుట కామోదించుచు వచ్చెను. అయినను తానుమాత్ర మతఁడు తన్నా పేరితో నెప్పుడును జెప్పుకొనక మనుష్యపుత్రుఁ డన్న నామమునే తృప్తితో వహించుచుండెను.

తాను జేసెడిహితబోధమును విశ్వసించి తన్ననుసరించువారు కొంతకాలమువఱకును కొందఱుమాత్రమే యుందురనియు నతఁడు మొదటనే దృఢముగా నెఱుఁగును. తనయం దత్యాజవిశ్వాసము గల వారికిఁ గొందఱికిమాత్రమే తనసిద్ధాంతములను కూలంకషముగా బోధపఱిచి మనస్సులో దృఢముగా నాటించి తా నాకస్మికముగా నిహలోకయాత్ర పరిసమాప్తి పొందించి దేహము త్యజింపవలసి వచ్చినయెడలఁ దానారంభించినపనిని తనయనంతరమున ధైర్యసాహ సములతో నిర్వహించుటకయి వారిని సమర్థులను జేయవలె ననియే యాతని పూనిక. అందుచేత జీసస్ పరమాప్తులుగాను శ్రద్ధాళువులు

గాను నుండెను. కొందఱు ప్రియశిష్యులను తనవద్దఁ జేర్చుకొని, సంఘమునకు సాముదాయికముగా బోధించునప్పుడు చూపశక్యముగాని యధికశ్రద్ధతో వారిని శిక్షితులను చేయవలెనని నిశ్చయించుకొనెను. ఆపనినిమిత్తమై యతఁడు తనబోధనమును వినవచ్చువారిస్వరూప స్వభావములను నిపుణముగా పరిశీలించుచు, ఎవ్వరిని తన కాంతరంగికులనుగాఁ జేర్చుకొనవచ్చునో యెవ్వరిని జేర్చుకొనరాదో తనలోఁదా నాలోచించుకొనుచుండెను. ఇట్లాలోచించి కొన్నినెల లయినతరువాత నతఁ డొకనాఁడు తైబీరియస్ సరస్తీరమునందు నడుచుచు తన బోధము నిదివఱకు వినవచ్చుచుండెడివా రయిన యమాయకులగు బెస్తవాండ్రు కొందఱు చేఁపలు పట్టుచుండఁగాఁ జూచి వారిని చేరఁ బిలిచి "మీరు నావెంట రండు. నేను మిమ్ము చేఁపలను గాక మనుష్యులను పట్టువారినిగాఁ జేసెదను." అని చెప్పఁగానే వారు తత్క్షణమే తమ పడవలను వలలను విడిచి యాతని వెంటఁ బోయిరి. ఈప్రకారముగాఁ జేర్చుకొనఁబడిన ముఖ్యశిష్యులనామకథనాదులు యుక్తస్థలమునందు వివరింపఁబడును. అతఁడు తాను ప్రియశిష్యులనుగాఁ జేకొన్నవారికి విశేషశ్రద్ధవహించి బోధించినను, సామాన్యముగా తనవద్దకు వచ్చువారికందఱికిని మానక సర్వకాలములయందును బోధ చేయుచునే యుండెను. ఆతనిబోధనాశక్తినిబట్టిమాత్రమే కాక రోగులను స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతశక్తినిబట్టికూడ నాతనిఖ్యాతి శీఘ్రకాలములోనే చుట్టుపట్లదేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. అందుచేత చేరువనుండియు దూరమునుండియుఁ గూడ నానూతనబోధకునిబోధ వినుటకును వ్యాధులను నివారణము చేసికొనుటకును జనులు రాఁ దొడఁగిరి. గాలిలీదేశమునం దంతటను బయట యెరూసలేమునగరము వఱకునుగూడ కొంతకాలములో నాతనికీర్తి వ్యాపించెను. కొలఁది

సంఖ్య గలయాత్రికులతో మొదట [illegible] గ్రామము ప్రవేశించి ధర్మోపదేశము చేయ నారంభించెను, కొన్ని మాసములు గడచునప్పటికి యతఁ డెక్కడకుఁ బోయినను జను లతనినిగూర్చి యద్భుత కథలను జెప్పుకొనుచు వెంటఁ బడఁ జొచ్చిరి.

లోకములో జన్మభూమి యెట్టివారికిని ప్రియతమ మైనదిగదా! అతఁ డీప్రకారముగాఁ గొంతకాలము తన నివాసాసన్నస్థ మైన కేవర్నాముగ్రామములలో బోధచేసి తన జన్మస్థానమును జూడవలె నన్న వాంఛపుట్టఁగా బయలుదేరి [illegible] గల గ్రామములలో బోధచేయుచు తుద కొకనాఁడు నాజరెత్ గ్రామము ప్రవేశించెను. ఆవఱకే యతని కీర్తి యాప్రాంతములయందంతట నల్లుకొనెను. తమ గ్రామములో పుట్టిపెరిగినవాఁడు గొప్ప మైలుదేశి ప్రవక్త యయి యెల్లయెడల ప్రఖ్యాతి గాంచుచున్నాఁ డని విన్నమాత్రముననే యెల్లరకు నెంత సంతోషము పుట్టి యుండునుగదా! అట్టివాఁడు తమయం దాదరము గలవాఁడయి మరల తమ గ్రామమునకు వచ్చి వాక్యబోధ చేయఁబోవుచున్నాఁ డని తెలిసికొన్నప్పుడు తద్బోధామృతరసపానము చేసి యానందపరవశులము కావలె నన్న బుద్ధి యెవ్వరి మనస్సులో నుదయింపకుండును? అది యటుండ నతఁడు పుట్టిపెరిగిన స్థల మగుటచేత నాజరెత్తు గ్రామములోనివా రందఱు నాతనిని చక్కఁగా గుర్తెఱుఁగుదురు; అల్పకాలముక్రిందటనే స్వగ్రామమును విడిచిపోయిన యతఁ డింతలో నాగరికముగా ప్రసిద్ధపురుషుఁ డయి మరల స్వజనులను జేరవచ్చుచుండెను. అట్టిస్థితిలో నామహాపురుషునికి తమ గ్రామము జననస్థానమైన ధన్యతగన్న దన్న గర్వముచేత తద్గ్రామవాసు లెవ్వ రత్యద్భుత ప్రమోదమగ్న మానసులు కాకుందురు? జీసస్ చేసిన యద్భుతచర్యలనుగూర్చి యావఱకే

వినియుండుటచేత నతఁడు తమ యెడల నధికగౌరవానుభాగములు చూపి తమ గ్రామమున మఱింత యధికముగా నత్యద్భుత కార్యములు చేసి తమ్మందఱ సంతోషపెట్టు నని యాగ్రామవాసు లెల్లరు నెదురుచూచుచుండిరి. అందుచేత జీసస్ స్వగ్రామము చేరఁగానే నాజరెత్తుగ్రామనివాసు లందఱు నాతనిఁ జూడవచ్చిరి. "అతిపరిచయా దవజ్ఞా" యను న్యాయముచేత పూర్వపరిచితు లనేకు లతనిని తమవాఁడే యన్న యనాదరభావముతో చులుకఁగా జూచియు నుండును. పేరు పెంపు లేని యతని కుటుంబస్థితినిగూర్చి యందఱు నెఱిఁగినవా రగుటచే స్వగ్రామమున నతని కంతగౌరవము కలుగక పోవుట వింతగాదు. ఆతని తల్లిని తోఁబుట్టువులను బావలను కన్నుల యెదుట నిత్యమును జూచుచుండెడివా రతనిని డేవిడ్ రాజవంశజుఁగా నెట్లు భావించి సమ్మానింపగలుగుదురు? ఇతరులమాట యటుండఁగా తుద కతని కుటుంబమువారే యచ్చట నతనిని ప్రవక్తనుగా నంగీకరింపక ప్రతిపక్షు లయిరి. పూర్వస్నేహితులు పూర్వపరిచయముతోనే యాతని సమీపించి తమ్ము విడిచిపోయిన తరువాత నాతనియందు గలిగిన గొప్ప మార్పును గనిపెట్టలేక పూర్వపురీతినే కుశలప్రశ్నలను వేయఁ జొచ్చిరి; ఎల్లవారును చనవుతో ముందుకు వచ్చి యితర స్థలములలోఁ జూపిన వింతలను దమకుఁ జూపు మని పీడింపఁ జొచ్చిరి. నాఁడు తాను దేవాలయములో నుపదేశము చేయుట కయి యేర్పఱుపఁబడిన సమయము సమీపించకముందే యతఁడు స్వగ్రామవాసులు తన బోధనలయందు భక్తివిశ్వాసములు కలవారు కారనియు తనచేత నేవో యింద్రజాలములు చేయించి వేడుకచూచి యానందింపఁ జూచుచున్నా రనియుఁ దెలిసికొనెను. ఆనఱ కాతనిని జూచియుండనివారు మాత్రము గౌరవసూచకము లైన శీతలవాక్యములతో

నాతని నాదరించి యభినందించిరి. జీసస్ నాఁడు దేవాలయములో ప్రసంగము చేయఁబోవుచున్నాఁ డని యూరంతటను దెలిసినందున, ఉపాసనాసమయమునకు ముందే యచ్చటి చిన్న దేవాలయ మంతయు జనులతోఁ గిక్కిఱిసిపోయెను. సాధారణముగా చదివెడు ప్రార్థనలును ధర్మశాస్త్రవచనములును ముగిసిన తరువాత జీసస్ పూర్వప్రవక్త యైన యిస్సాయాయొక్క గ్రంథములోనుండి "ఈశ్వరుఁడు బీదలకు శుభవార్తలను బోధించుట కయి నన్నభిషిక్తుని జేసినందున, ఈశ్వరుని యాత్మ నన్నిప్పు డావేశించియున్నది" అన్న వాక్యము నందుకొని యాప్రకరణమును జదివి ముగించి, ఆవిషయమునే తనప్రసంగములో ననువదించి తా నాప్రవక్తల వాక్యము సత్యమగునట్లుగా శుభవార్తను శాంతాత్ములకు బోధించుటకును భగ్నహృదయులను సంధానము సేయుటకును శోకార్తులకు సుఖశాంతిచేయుటకును సర్వజనాదరణీయ మైన యీశ్వరవాక్యమును బోధించుటకును వచ్చితిననియు, ఈశ్వరాజ్ఞకందఱును బద్ధులై యెల్లవారల హృదయముల లోను కారుణ్యమే రాజ్యము చేయు కాలము వచ్చినప్పు డెల్లవారును భూతలస్వర్గసుఖము ననుభవింతు రనియు, ఉపన్యసింప నారంభించెను. ఈ ప్రథమవాక్యములు సర్వజనులకును కర్ణరసాయనముగా నున్నందున, దేవాలయములోనివా రందఱు నొండొరుల మొగముల వంకఁ జూచుచు "ఇతఁడు జోసఫ్ కొడుకు కాఁడా? అంతకాలము వడ్రంగిగా నుండి మనలో నివసించినవాఁ డింతలో నిట్లు ప్రసంగింపఁ గలుగు నని యెవ్వ రూహింపఁ గలరు?" అని యతని శ్లాఘింపఁ జొచ్చిరి. ఇట్లీవిధముగాఁ గొంతసేపు ప్రసంగించి తరువాత జీసస్ మఱియొక ధోరణికి దిగెను. అతఁ డక్కడకుఁ బోయిన యుద్దేశము వారిని దిద్ది బాగుచేయవలె ననియే కాని ప్రియవాక్యములు పలికి వారిని సంతోషపెట్టి

తాను మెప్పొందవలయునని కాదు. ప్రపంచముయొక్క పూర్వభాగ మునం దతఁడు సూచించిన భావిమహోత్కృష్టదశను పొందుటకు మార్గ మేదో యిప్పుడు విశదముగాఁ దెలుపవలెను. సాధ్యమైన యెడల వా రేయేవిషయములలో తప్పుదారులు త్రొక్కుచున్నారో, ఆలోచించుటకును వర్తించుటకును యోగ్యము లైన యుత్తమ మార్గములేవో, చూపి వారికన్నులు తెఱచుట కర్తవ్య మైనందున, నతఁ డిప్పుడు తనవారు సంస్కరించుకొనవలసిన దోషములను జూపి సంస్కారమార్గముల నుపదేశింప నారంభించెను. మార్గోపదేష్ట యయి తాను ధర్మముల నుపదేశించు చున్నప్పుడు తన పూర్వపరి చితులు తన్ను స్వోత్కర్షము చూప వచ్చిన గర్వితునిగా భావించి యసూయాగ్రస్తు లయి యున్నారని వారి చేష్టావికారాదులవలనఁ గనిపెట్టి, లేశమును సంశయపడక యతఁడు తా నప్పు డుపదేశించు చున్న వాక్యములు తనవి కావనియు తనలోపల నుండి పలికించు చున్న యీశ్వరునివాక్యము లనియు దృఢముగా భావించి మఱింత యుత్సాహముతో "మీస్థితి చూడఁగా 'వైద్యుఁడా! ముందు నీరోగము నీవు కుదుర్చుకొమ్ము' అన్న పూర్వపుసామెత నాకు స్మరణకు వచ్చుచున్నది." అని చెప్ప నారంభించెను. జనుల కాతని మాటలు రుచింపక పోఁగా వారు "ఇంట గెలచి రచ్చ గెలువుము. ముందుగా నీపని నిక్కడ నారంభింపుము. నీమహిమల నిక్కడఁ జూపి, తన్మూల మున వచ్చెడి కీర్తి నీవాసస్థల మయిన యిక్కడ నుండి యితరస్థలము లకు వ్యాపించునట్లు చేయుము." అని యేవేవో ప్రలపింపసాగిరి. ఆమాటల కతఁడు కోపపడక వినయముతోను విచారముతోను, తాను మహిమలను జూపి ప్రజలను వినోదపెట్టుట కయి యక్కడకు రాలే దని తెలియఁ బలికెను. అతఁ డప్పుడు చేయుచుండిన యుప

దేశము దైవాదేశప్రేరిత మనియు నీశ్వరసందేశ మనియు వారి మన స్సులలో నాదరము కలుగలేదు. ప్రవక్తగా నతఁడు స్వగ్రామమున కేదో గొప్పతనమును సమకూర్ప వలయు నన్నచింత దప్ప వారి మనస్సుల కన్యచింత తోఁచలేదు. అట్టి సమయములో జీసస్ మరల నందుకొని "ఒక్క స్వదేశమునఁ దక్క మఱియెక్కడను ప్రవక్త గౌరవము పొందకుండఁడు" అన్న లోకోక్తి నుదాహరించి, ఈశ్వర రాజ్యమును భూమిమీఁద వ్యాపింపఁ జేయుటకంటె స్వోత్కృష్టతను వారెక్కువగాఁ జూచుకొనుచున్నంతవఱకును తాను వారిలోఁ గలిసి పనిచేయయత్నించుట వ్యర్థమని వారికిఁజూపఁ బ్రయత్నించెను. అతఁడు నిర్భయముగాఁ బలుకుమాటలు వారి కంతకంతకు కర్ణకఠోరము లుగాఁ దోఁచుచురాఁగా "ఇతఁడు మనలను తిరస్కరించుచున్నాఁడు" అని యొకఁడును, "ఇతఁడు మనకు ప్రవక్త కాఁడు. మనలను యోగ్యు లనుగా భావింపఁడు" మనకొఱకు మహిమల నేమియుఁ జూపఁడు" అని మఱియొకఁడును, పలువురు పలువిధములఁ దమలోఁదాము గుస గుస లాఁడఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారి మనోగతములను ముఖచేష్టాది వికృ తులను స్పష్టముగాఁ జూచియు నింకక యెప్పటిధోరణినే ప్రసంగము సాగించి యీశ్వరదృష్టియందు తనవారును పరులు నన్న భేదము లేక యందఱును సమానులే యనియు తానునశ్లే కులీనతా సంపన్నత్వాదు లగు ప్రాపంచిక చంచలౌన్నత్యములను పాటింపక తన్నెవ్వరు జ్ఞాన కాంక్షులును దీనులు నయి సమీపింతురో వారి చిత్తోపశాంతి కయి ముందుగా శ్రద్ధ చేయవలయు ననియుఁ జూపుట కయి కొన్ని యుప మానములు తెచ్చెను. ఆ యుపమానములు తమ్ము లాఘవపఱచు చుట కయి తేఁబడిన వని దురహంకారు లయిన యా నాజరెత్తు గ్రామ వాసులు భావించుకొన్నందున వారి చెవుల కవి దుస్సహము

లయ్యెను. అంతేకాక యింతవఱకును తమయూర తక్కువగా బ్రతికిన వడ్లంగి కొడుకు వచ్చి తమవర్తనములో తప్పులు పట్టి తమకు మార్గోపదేశకుఁడు కానా యున్న దురభిమాన మొకటికూడ వారి మనస్సులను బట్టుకొనెను. ఈ రెండు కారణముల చేతను వారు ప్రారంభదశలో నాతని ప్రసంగము కలిగించిన సంతోషమును గింతో షమును మఱచి యాతని యుపదేశమును విననొల్లక యుల్లరసాగించిరి. ఈవిధముగా నంతకంతకు మహార్భట్యము ముదురఁగా వారు దొమ్మి రేఁగి దౌర్జన్యమున కారంభించి కాలు లఱచుచు, నాతనిమీఁదఁబడి అతనిని దేవాలయములో నుండియు గ్రామములో నుండియు దూరముగా నీడ్చుకొని పోయి యొక కొండకొన కెక్కించి యక్కడనుండి తలక్రిందుగా క్రిందికిఁ బడఁద్రోచి చంపఁ జూచిరి. అతఁ డప్పటికిని వారి కోపమునకు భయపడక కఠినోక్తులాడక శాంతచిత్తుఁ డయి నిశ్చలుఁ డయి యూరకుండెను. పర్వతాగ్రమునకుఁ గొనిపోవులోపల వారి కోపము కొంతశాంతి పొందినందుననో, ప్రాణదానమునుసహి తము వేఁడక నిశ్చలచిత్తముతో మౌనమూనియున్న యాతని యాకా రమును జూచిన మీఁదట జాలిపుట్టినందుననో, వా రాతనిని క్రిందికిఁ బడఁద్రోయక కొండకొమ్మున దిగవిడిచి తమదారిని తాము గ్రామమునకుఁ బోయిరి. జీసస్ స్వగ్రామమునకుఁ బోవుట కిదియే కడసారి.

స్వగ్రామమున జరగిన యీయవమానము వలన నతఁ డణుమాత్రమును నిరుత్సాహుఁడు కాక గొప్పవారి కెవ్వరికి నిటువంటి గతి పట్టుట వింతగా దనియు నెటువంటి ప్రవక్తయు స్వదేశమున గౌరవింపఁబడఁ డనియుఁ దలఁచుచు మరల కేపర్నాము గ్రామమునకు వచ్చి, అక్కడజనులు తన కనుకూలురుగా నున్నందున వారికి తన మతమును బోధించుచు, చుట్టుపట్టులగ్రామములకు మతప్రచా

రము నిమిత్తమయి సంచారములు చేయుచు వచ్చెను. ఆ కాలములో విశ్రమవాసర మయిన యొక్క శనివారము నాఁడు దక్క జను లొక్కచోట కూడఁబడుట సంభవింపకుండెను. ఆ దివసమునందు మాత్రము పల్లెలలోనివా రందఱును తమ గ్రామదేవాలయములో నొక్కటిగా చేరుచుండిరి. అది సమయముగాఁ జేసికొని జీసస్ విశ్రమ వాసర మైన యాదినమునందే దేవాలయములో జనులకు పూర్వ సిద్ధాంతములతోడి పాటుగా తన నూతన సిద్ధాంతములను సహితము బోధింప సాగెను; ఉపాసనాసమయమునం దతఁడు దేవాలయము లకుఁ బోయి ప్రార్థనలుముగిసిన తరువాత తాను లేచి నిలువఁబడి యర్చకుఁడు చదువుట కయి ధర్మవాక్యములు గల ప్రమాణగ్రంథ మును చేతి కియ్యఁగా నందుండి కొంతభాగము చదివి యందులో నుండియే యొకవాక్యమును తనప్రసంగమునకు మూలసూత్రము నుగా గ్రహించి తన యభిప్రాయములను వివరించి చెప్పుచువచ్చెను. అతఁడు చెప్పిన యభిప్రాయములను ఖండించి వివాదపడుట కయి యాపల్లెలయందు విద్వాంసు లయిన ఫారిసీలు లేరు. అందుచేత జెరూసలేము నగరమునందు వలె నతనిబోధన కక్కడ ప్రతిపక్ష మేమియు లేనందున, జనులాతఁడు చెప్పినది యెల్లను శ్రద్ధతో విను చుండిరి. అతఁడు చెప్పెడు పరిశుద్ధనీతివాక్యములు దుష్పాండిత్యదూషి తములు కానివారి నిర్మలమనస్సుల కాహ్లాదజనకము లయి వారిహృద యాంతరాళమున శిలాక్షరములవలె నాటుకొను చుండెను. అతి పాండిత్యము చేతను స్థలవేదాంతశ్రవణములచేతను వారిబుద్ధులు చెడ నందున, కపట మెఱుఁగక సత్యసంధు లయి సరళవర్తను లయి యున్నయాజానపదులు సామాన్యజ్ఞానమువలనఁ దెలిసికోఁ దగిన యాతఁ డుపదేశించు సత్యముల నాదరించి యాతని బుద్ధికి

నీతికి నద్భుతపడి యాతని ప్రోత్సాహపఱుచుచు వచ్చిరి. అతఁడు చెప్పినదెల్లను చక్కఁగాఁ జెప్పెననియు, అతఁడు చెప్పినవి మంచి హేతువులనియు వారిమనస్సులకు తోఁచుచుండెను. వారడిగిన కఠిన ప్రశ్నలకు సహిత మతఁ డనాయాసముగా సదుత్తరములను జెప్పి వారికి సంశయనివారణముఁ జేయఁగలుగు చుండెను. అందుచేత నా ప్రాంతములయందలి గ్రామ్యప్రజల కాతనిమాటలయం దంతకంతకు ప్రమాణబుద్ధి దినదినప్రవర్ధమాన మగుచువచ్చెను. తనయందు జనులకు విశ్వాసము హెచ్చినకొలఁదిని స్వాభావికముగా జీసస్సునకును తనయందు విశ్వాసము హెచ్చెను. ఆతఁ డిట్లు మొట్టమొదట ముఖ్యముగా కేపర్నాముగ్రామములోనే బోధచేయుచు వచ్చినను కొన్ని మాసములు గడచినతరువాత నితరస్థలములకును తఱుచుగాఁబోయి బోధచేయ నారంభించెను. సమీపస్థలములనుండి యాతని యుపదేశములను వినవచ్చినవా రనేకులు తృప్తులయి యాతనిని తమ గ్రామములకు వచ్చి తమమిత్రులకును బంధువులకునుగూడ బోధ చేయుమని వేఁడుచువచ్చిరి. కొంతప్రసిద్ధి కలిగినతరువాత నతఁ డెక్కడకుఁ బోయినను జనులు మూఁకలుకూడి యాతని ధర్మోపన్యాసములను వినుటకయి విఱుగఁబడుచు వచ్చుటయే కాక, ఉపన్యాసావసానమున ప్రతిగ్రామమునను తమవ్యాధులను కుదుర్చుకొనుట కయి రోగులుసహితము ప్రోఁగగుచు వచ్చిరి. ఆరంభదశయం దతఁడు బోధ చేయుచు వచ్చినప్రదేశమే మిక్కిలి పరిమిత మయినది. టైబీరియస్ సరస్సుసమీపమునఁ గొన్ని యామడలదూరమువఱకుమాత్రమే యతఁడప్పుడు సంచారము చేయుచువచ్చెను. అతఁడు మొట్టమొదట తన ధర్మబీజమును నాటినది యీచిన్నభాగమునందే. అతఁడు ప్రప్రథమమున చేయుచు వచ్చిన స్వమతబోధము తన ముఖ్యస్థాన మయిన కేప

ర్నాముగ్రామమునకు చుట్టువట్ల గడియ రెండుగడియల ప్రయాణములో నున్న నాలుగయిదు పల్లెలలో మాత్రమే. అతఁడు తనయారికి మిక్కిలి చేరువగా నున్నట్టియు హీరాడ్ అంటిపస్‌కు వాసస్థాన మయినట్టియు టైబీరియస్ పట్టణమునకైనను పోయి యుండినట్టు కనఁబడదు. అంత రంగమును బాధించు మనోవ్యాధులను మాత్రమే కాక బహిరంగ మును బాధించు దేహవ్యాధులను గూడ స్వస్థఃఱుచు సామర్థ్యము కలవాఁడగుటచేత, జీసస్ చేయు ధర్మబోధను వినుటకును వ్యాధు లను కుదుర్చుకొనుటకును గూడ జను లాతనియొద్దకు వచ్చుచుండి రని యీవఱకే సూచింపఁబడెను గదా! కేపర్నాముగ్రామమునకు మరల వచ్చినతరువాత నొక విశ్రాంతిదినమునం దతఁడు దేవాలయములో బోధించుచుండఁగా విన వచ్చిన జనసమూహములో నుండి మతిచెద రినవాఁడొకఁడు లేచి నిలువఁబడి భయంకరముగా రణగుణధ్వనితో నఱవ మొదలుపెట్టెను. అల్లకల్లోలముగా నుండి మతవిషయకమయిన యుద్రేకము దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న సమయముల యందు మతావేశముచేత దుర్బలచిత్తు లనేకులు చిత్తచాంచల్యము పొందుట వింత కాదుగదా! గ్రామదేవతల యుత్సవదినములయందు తప్పటల చప్పుడు చెవిని బడిన మాత్రముచేత మతోన్మాదముచేత నొడళ్ళుమఱచి యమ్మవారు పూనిన దని యవ్యక్తప్రలాపములు చేయుచు సివములాడువారిని మన మీదేశమునందు సహిత మెందఱిని జూచుచున్నాముకాము? ఇట్టిస్థితిలో దేశమందంతటను సంక్షోభము కలిగియున్నప్పు డట్టివారెక్కడనయినను బయలుదేఱవచ్చును. అప్పుడు జీసస్సు బోధించుచుండిన వాక్యములు చెవిని బడినప్పు డాకస్మికముగా నొకనికి మతిభ్రమణము కలుగుటనుబట్టి చూడఁగా నాతనివాక్యములు వినువారల హృదయముల కెక్కి వారి నానందపరవశాత్ములను జేయు

శక్తికల వయి యుండినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఆకాలమునం దొక్క-
మతిభ్రమణమునుమాత్రమేకాక యనేకము లయిన యితర వ్యాధులను
సహితము పిశాచావేశముల కారోపించుట సర్వసామాన్య మయి
యుండెను. అక్కడిమాట యేల? ఈకాలమునం దీదేశములో సహి
తము తమయింట నెవ్వరికయిన వ్యాధి సంభవించినప్పుడు పామరులు
సాధారణముగా వైద్యునియింటికిఁ బరుగెత్తుటకంటె ముందుగా సోదె
చెప్పువానియింటికిఁ బరుగెత్తుచున్నారు. ఆకాలమునం దక్కడ నెల్ల
వారికిని దయ్యములయందు గట్టినమ్మక ముండుటనుబట్టి మతిభ్రాంతు
లయి యున్నవారుసహితము కొన్ని సమయములయందు తమ్ము పిశా
చములు పూనిన వని తలఁచుకొని యసంబద్ధప్రలాపములు చేయు
చుండుట గలదు. ఆవిధముగానే యా ధర్మోపన్యాససమయమునం
దొకఁడు మతోన్మాదముచేతఁ దన్నుమఱచి తా నేదో దయ్యమయి
నట్లు భావన చేసికొని "నాజరెత్తు గ్రామవాసి వయిన జీసస్సా! నీతో
మా కేమిపని? నీవు మమ్ము నాశనముచేయ వచ్చినావా? ఓ పరి
శుద్ధుఁడ వయిన దేవునివాఁడా నిన్ను నే నెఱుఁగుదును." అని ప్రల
పింప నారంభించెను. దయ్యములను గూర్చిన నమ్మక మాకాలపువారి
కందఱికిని నున్నట్లే జీసస్సునకుఁగూడ నుండియుండవచ్చును. అప్పుడు
జీస స్సాచిత్తోన్మత్తునివంక ఱెప్పవాల్పక తేఱిపాఱఁ జూచి 'ఇఁక
మాటాడక వానిని విడిచి వెలుపలికి రా" అని గంభీరస్వరముతో
నాజ్ఞాపించెను. పిడుగుపడునట్లు పలికిన యాయాజ్ఞావచనము లాతని
వాఁడిచూపులతోఁ గూడ సునిశితబాణములవలెఁ దిన్నగాఁ బోయి
యాభ్రాంతాత్ముని హృదయమూలమునందు సూటిగా నాటి వానినో
రడఁచినందున, తత్క్షణమే వాఁడు ప్రేలుట మాని యూరకుండెను.
అంతవఱకు కూరక వదరుచున్నవాఁ డాతని యాజ్ఞాబలముచేత నొక్క-

సారిగా వాకట్టు కట్టినట్టు మూకీభావమువహించుట చూచి యచ్చట నున్న వా రందఱును పరమాశ్చర్యరసమగ్నమానసులయి యతనికి దయ్యములను వదల్పఁ గలయద్భుతప్రభావ మున్నదని భావించిరి. ఇంద్రియోద్రేకముచేత మనస్సులను తాము వశపఱుచుకో లేక యస్వస్థమానసులై యుండువారిని స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతసామర్థ్య మాతనివాక్యములయం దుండినదనుటకు సందేహము లేదు. జీసస్సున కొకవేళ పిశాచావేశమునందు నమ్మకము లేక యుండినయెడల, అస్వస్థచిత్తునికి మరల చిత్తస్వాస్థ్యము కలిగించుట కది తప్ప వేఱుమార్గము లేదని భావించి యయినను నతఁ డవ్విధము వానిలోపల నున్న పిశాచము నాజ్ఞాపించినట్లుగాఁ బలికి యుండవచ్చును. ఈకార్య ముతో నతఁడు పిశాచముల నుచ్చాటనముచేయు ననియు సమస్త వ్యాధులను నివారణము చేయు ననియులోకప్రవాద మొకటి మొట్ట మొదట చుట్టుపట్ల పుట్టి క్రమక్రమముగా దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. జీసస్ మనోవ్యాధులను శరీర వ్యాధులనుగూడ నివా రించె నని తచ్ఛిష్యులచే ననేకాద్భుత కథలు చెప్పఁబడి యున్నవి. బహువిషయములలో దేహారోగ్యము మనస్స్థితి ననుసరించియే యుండును. చింతలచేతను భయములచేతను మనో వ్యాధులచేతను జనులు తఱుచుగా దేహవ్యాధులొంది బాధ పడుదురు; అట్టి మనోవ్యాకుల తలు తొలఁగుటచేతను రోగము కుదురు నన్నదృఢవిశ్వాసముచేతను గూడ బహురోగములు మందు లేకయే నివారణము లగును. శీతల మధురోక్తులతో కర్ణరసాయనముగా ధర్మోపన్యాసములు చేసి జనుల హృదయములను కరఁగించి చల్లపఱిచెడి హృత్తాపహారకమైన సమ్మో హనశక్తి జీసస్సునద్ద నున్నందున, తన్మూలమున ననేకులకు మన స్స్వాస్థ్యమును కలిగించి రోగనివారణముచేసి యుండుట యాశ్చర్య

కరము గాదు. అయినను జీసస్సు చేసిన రోగనివారణమును గూర్చిన యద్భుతకథాంకురము లనేకములు కర్ణాకర్ణిని వ్యాపించినప్పుడు క్రొత్త క్రొత్తకొమ్మలువేసి పెంపొంది లేఖకులవద్దకు వచ్చినప్పటికే చిలవల కొను పలవలతోను మొదటఁజూచినవారు గుఱుతు పట్టలేనంత మహా వృక్షములుగా పెరిగి యుండవచ్చును. ఈమానసిక సృష్టియం దెంత సత్య మున్నదో యిప్పుడు నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁజాలముగాని యాకాలపువారిలో మాటమాత్రముచేతనే మంత్రించి నట్లు రోగ నివారణము చేయఁగల యమానుషశక్తి జీసస్సునకుఁ గలదన్న నమ్మక ముండిన దనుటకు సందేహములేదు. దీనికొక్క నిదర్శనమును వినుఁడు. జీసస్సొకనాఁడు కేపర్నాముగ్రామములో నొకయింట ధర్మ బోధము చేయుచుండఁగా నాతని వాక్యామృతపానము చేయవలె నన్న కౌతుహలముతో నూఱులకొలఁది జనులు మూఁగి పైకినుక చల్లినఁ గ్రిందరాలనంత దట్టముగా నిల్లంతటను గిక్కిఱిసి యుండిరి.

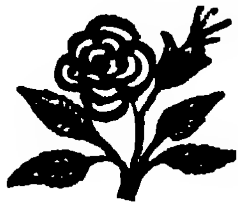
ఆతని రోగనివారణకథలను విన్నవారు నలుగు రా సమయము నందు పార్శ్వవాయువుచేత బాధ పడుచున్నయొకరోగిని మంచము మీఁద మోచుకొని యాయింటిద్వారముకడకు వచ్చిరి. తీర్థప్రజవలె మూఁగియున్న యా జనులను తొలఁగద్రోచి లోపలికిఁబోవుట దుర్ఘట మగుటచేతను ప్రసంగమును ముగించి జీసస్సు వెలికి వచ్చువఱకును వేచి యుండునంత సహనము లేక యత్యాతురులై యుండుటచేతను తామే యాతని ముందుగా సందర్శించి స్వస్థులుకావలె నన్న వేగిరపాటు చేతను వెలుపలినుండి నిచ్చెన వేసికొని యింటి నడికొప్పుమీఁదికి వా రారోగితో నెక్కి యేలాగుననో యింటికప్పు కొంత తొలఁగించి దారిచేసి యాసందునుండి త్రాళ్ళుకట్టి యారోగిని మెల్లగా జీసస్సు

కూర్చున్న చోటికి దింపిరి. ఈప్రకారముగా నడుమవచ్చి తన ప్రసంగమునకు విఘ్నము గలిగించినందున కొంత మనస్తాపము కలవాఁడైనను, రోగికిని రోగిబంధువులకును దనయందుఁ గల విశ్వాసమున కద్భుతపడి తననిమిత్తమై వారంత శ్రమపడి రోగిని తన పాదముల కడఁ జేర్చినందున కయి జాలిపూని యత్యాతురుఁడై తన వంక నపేక్షతో దీనముగాఁ జూచుచున్న రోగివంక శీతల దృష్టితోఁ జూచి జీసస్సు

నీపాపములు క్షమింపఁ బడినవి" అని తానే పాపక్షమాధికారియైన ట్లధికారవాక్యమొకటి పలికెను. ఆకాలమునందు యూదు లంద ఱును రోగములు పాపఫలము లని నమ్మియుండిరి. ఆరోగిసహితము దేవునియెడలఁ దానేదోయపచారము చేసియుండుటచేత దేవుఁడా పాపమునకు శిక్షగాఁ దనకారోగమును గలుగఁ జేసెనని నమ్మి యుండెను. జీసస్ పాపమునకు ఫలముగా రోగములు వచ్చునని నమ్మి నను నమ్మకపోయినను, అట్టి నమ్మకము గల రోగి కతివేగముగా హృదయశాంతిని ధైర్యమును గలిగించుట కామాటదక్క మఱి యేదియు కార్యకరముగా నుండ దని యెఱిఁగినవాఁడై వానితో నీపాపములు క్షమింపఁబడిన వని పలికెను. ఆమాటలు విని యక్కడ నున్నవారిలోఁ గొందఱు "పాపముల క్షమించుటకు మనుష్యుఁ డెంతటి వాఁడు! దేవుఁ డొక్కఁడే యాపని చేయఁగలవాఁడు. దేవుఁ డనవల సినమాటలు తా ననుట దోషముకాదా!" అని తమలోఁ దా మను కొని యొండొరుల ముగములవంకఁ జూచుకొనుచుండఁగా జీస స్సొజాడకనిపెట్టి సమయోచితబుద్ధికలవాఁ డగుటచేత లేశమాత్రమును సంశయింపక తా నన్నవాక్యములో నొక్క యక్షరమైనను మరలించు కోక తాను భగవత్ప్రేరణమువలనఁ బనిచేయుచున్నట్టు మనస్సులో సంపూర్ణ విశ్వాసము గలవాఁడై యుండుటచేత ధైర్యముతో "నేనీ వాక్యములను దేవునియాజ్ఞచేతఁ బలుకుచున్నా ననియు, నేను ఇప్పుడిదానిలోను జేసెడుదానిలోను సర్వములోను దేవునిచేతనే నడపఁబడుచున్నా ననియు, మీరే తెలిసికోఁ గలరు" అని పలికి రోగివంకఁ దిరిగి "లే. నీమంచము నెత్తుకొని నీయింటికి నడువు" అని యధి కారస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. ఆమాటలతో వాఁడు చివాలునలేచి తన బట్టలు పట్టుకొని యెల్లవారు నద్భుతపడునట్లుగా నడిచిపోయెను.

మానసికములైన పాపరోగములనే రూపుమాపఁగల యద్భుత సామర్థ్యము గల మహాపురుషునకు శరీరరుజలను బోఁగొట్టఁగలశక్తి యున్న దన్న హేతువుచేత నూతనమహిమ రాదుగాని యొక్కయాతని విషయమున దేవుఁ డేర్పఱిచిన స్థిరము లైన వస్తుధర్మములు మాఱిన వనుమాట మాత్రము విశ్వాసపాత్రము కాదు. ఐనను బయిని చెప్పఁబడిన రీతి యుత్సాహ వాక్యములవలనను రోగులమనస్సులలో నట్టి వాక్యములు కలిగించిన ధైర్యవిశ్వాసముల వలనను రోగు లనేకు లాతనిమాటమాత్రమున స్వస్థతను బొందియుందురు.

అయిదవ ప్రకరణము.

•••○○○•••

పాపులయెడఁ జూపిన యాదరము, సరస్తీరప్రవచనము.

జీసస్ తైబీరియస్ సరస్సీరమునం దున్న కేపర్నాము మొదలైన గ్రామములలో ప్రవచనము చేయుచుండిన కాలమునందు జనులాతఁడు బోధించిన దంతయు గ్రహింపఁ గలిగినను లేకపోయినను చెప్పినది వినుటకు మాత్రము గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి విని యానందించుచు నాతఁడు చెప్పినదానిలో నేదైనఁ దా మావఱకు నమ్మిన దానికి విరుద్ధముగా నున్న యెడల కుపితులయి యనిష్టమును సూచించుచునుండిరి. సాధారణముగా జనులు లఘుమనస్కులు; లఘుమనస్సులెప్పుడును దురభిమానభూయిష్ఠములు. అందుచేత వారు తమ మనస్సులు ద్వేషముతోను దుశ్చింతలతోను పూరితము లయి యున్నను, పండితనామములు ధరించి శిష్టులుగా పరిగణింపఁబడువారు విధించిన బాహ్యకర్మలను మాఱక నిత్యమును యథావిధిగా ననుష్ఠించుచు వచ్చినపక్షమున సమస్తమును వానితో పరిశుద్ధము లగునని నమ్మియుండిరి. ఉదారచిత్తుఁ డైన జీసస్సు బోధించెడి సర్వజన సమాదరణీయము లైన యుత్తమధర్మముల తత్త్వమును గ్రహించి యనుష్ఠించుటకుఁ గావలసినంత జ్ఞానతేజస్సు వారిహృదయములలో లేదు. అందుచేతఁ దమలో నేర్పడియున్న యల్పవ్యవస్థల నతిక్రమించిన గురుధర్మము లన్నియు వారి దృష్టి కనర్థదాయకములుగానే తోఁచుచు వచ్చెను. లోకములో సదా సందుగొందులలో నుండమరఁగిన ఘూకములు సూర్యతేజస్సువలని ప్రయోజనమును బొందనేరక యావెలుతురనర్థదాయక మని భావించులాగుననే యుక్తాయుక్త విమర్శలేక చిరకాలమునుండి యజ్ఞానాంధకారమునం దడఁగియుండి యంధ

ప్రాయముగా పూర్వాచారపరిరక్షిత మైన యజ్ఞానమే మంచి దని యెంచి యనుసరింప నలవాటుపడిన జనులును నతఁ డాకస్మికముగాఁ జూపిన నూతనసత్య తేజస్సును జ్ఞాననేత్రమును దెఱచి సువిచారపూర్వకముగాఁ గనుగొని దానివలనిలాభమును బొందఁజాలక యది దోషదూషిత మని మీఁదిమిక్కిలి ద్వేషింపఁ జొచ్చిరి. అట్టిస్థితిలో జనుల యజ్ఞానమునే యాధారపఱుచుకొని యుదరపోషణము చేసికొనుచు తమ ఘనతను కాపాడుకొనుచుండు మతాచార్యులు జీసస్సు చేయు బోధమును మఱింత యధికముగా ద్వేషించుట వింతకాదు గదా! ఫారిసీలును లేఖకులును జీసస్సును ముఖ్యముగా ద్వేషించువారుగా నుండిరి. పుణ్యపాపములవిషయ మయి వారిలోఁ గల యవిచారమూలకములైన వ్యవస్థలను జీసస్సు పాటింపనివాఁ డయి ఖండించుచు వచ్చినందున వారి కతనిపై గన్నుఁ గుట్టి కంటగించుచుండెను.

ఆదేశమునందు కాటసారులు మొదలయినవారినుండి సుంకము తండెడిసుంకరు లనఁబడెడు రాజకీయోద్యోగులు కలరు. వారిలో నధిక సంఖ్యాకులు ప్రజలను పీడించి లంచములు గొనెడు దుష్టాత్ములయినను ధర్మచింత గలమంచివారు సహిత మనేకు లుండిరి. జనకంటకు లయియున్న రోమనులవద్ద కొలువు కుదిరినందునను జనుల వలన నిర్బంధముగా పన్నులు గొనువా రయినందునను యూదులు వారి నందఱిని మంచివారిని చెడ్డవారిని గూడ నేకరీతిగా ద్వేషించి వారిని మహాపాతకులనుగా భావించుచు, తమలోనివాఁ డెవ్వఁడయినఁ గ్రొత్తగా బోయి యట్టికొలువు కుదిరినపక్షమున వానిని కులములోనుండి బహిష్కరించి వానితో భోజన ప్రతిభోజనములను సాధ్య మయినంతవఱకు సంభాషణమును గూడ త్యజించి దేవాలయములకును తమ యిండ్లకును వాని రానీయకుండిరి. ఫారిసీలు తెల్లనివస్త్రమును ధరించి

కూరుచుండి మన దేశమునందలి ఛాందసులవలెనే యితరులు తమ దాపునకు వచ్చినను స్పర్శదోషమువలన తా మంటుపడుదు మని యెంచుకొని లోకములో తామే పరిశుద్ధుల మను నహంభావము కలవా రయి యుండిరి. మన బ్రాహ్మణులు పంచముని తాఁకినప్పటివలె వారిలో నెవ్వ రయినను పతితసంస్పర్శనమును చేసినపక్షమున, పతితు లను తాఁకినదోషమున కయి మతాచార్యులు వారికి ప్రాయశ్చిత్తములు విధించి వారివలన దక్షిణలు గయికొనుచుండిరి. అందుచేత ఫారిసీ లెవ్వరును పాపులుగా పరిగణింపఁబడుచుండిన సుంకరిజాతివారిలోఁ గలిసి భుజించుట మహాపాతక మని యెంచి వారికి సాధ్య మయినంత దూరముగా తొలఁగుచుండిరి. జీసస్సునకు సుంకరులయందు ఫారిసీలకుఁ గలిగినట్టి భేదభావము లేదు. వారు మంచివా రయినపక్షమున వారి నితరులకంటెఁ దక్కువగాఁ జూడవలసిన న్యాయము లేదని యెంచి యతఁడు సుంకరులతో యథేచ్ఛముగాఁ గలసిమెలసి తిరుగుచుండెను. అంతేకాక వారిలోని చెడ్డవారిని సహితము ద్వేషించి విడనాడక ధర్మోపదేశములచేత వారిని మంచిమార్గమునకు త్రిప్పుట కయి ప్రయ త్నించు చుండెను.

ఒకనాఁడు వీధిలో నడుచుచుండఁగా జీసస్సునకు మార్గస్థుల వలన సుంకము గ్రహించుచు మాథ్యూ యను సుంకరి యొకఁడు కనఁ బడెను. జీస స్సతని నావఱ కెఱిఁగినవాఁ డగుటచేతను, తన బోధన లను వినవచ్చినప్పు డతని శ్రద్ధాభక్తులను సద్వర్తనమును కనిపెట్టిన వాఁ డగుటచేతను, అతనిని తన శిష్యులలో నొక్కనిగా స్వీకరింప వలె నని యుద్దేశించి 'నావెంటరమ్ము' అని పిలిచెను. ఆమాటల యర్థమును గ్రహించి యాపిలుపుతోడనే మాథ్యూ తన పనిని విడిచి పెట్టి యెంతమాత్రమును సందేహింపక యాతని వెంట నడిచెను.

పండితమండలిలోఁజేరి ప్రవక్తగా నెన్నఁబడు చున్నజీసస్సంతటి వాఁడు వచ్చి సామాన్యముగా పండితకులము వారిచే నల్లవారిచే ననాదరింపఁబడుచు ద్వేషింపఁబడు చున్నతన్నుఁ దనవెంట రమ్మని పిలువగానే మాథ్యూ తన కది గొప్ప యనుగ్రహముగాఁ దలఁచు కొని, యీదేశమునందు శ్రోత్రియుఁ డయిన బ్రాహ్మణోత్తముఁ డొకఁడు కడజాతివాని తనసరసకు రమ్మని పిలిచి యాదరించినప్పుడు వాఁడు తన్ను ధన్యునిగా భావించుకొని యెంతసంతోషపడునో యంత పరమానందమును బొందియుండును. మాథ్యూ బీదవాఁడు కాఁడు. గృహమును ధనసంపత్తియు నాప్తవర్గమును గలసంపన్న గృహస్థుఁడు. అందుచేత నతఁ డాదినమునఁ దన బంధుమిత్రులను విందునకుఁ బిలిచి వారి కాతని బోధనమును విని యానందింపఁ గలుగు భాగ్యమును గలిగింపఁజేయుట కయి జీసస్సును గూడ నాఁడు తనయింటికి భోజనమునకు రమ్మని ప్రార్థించెను. అతఁ డాయాహ్వానము నంగీకరించి యాతని బంధుబృందముతో గలిసి సహపంక్తిని భుజించుట కయి యాతని యింటికిఁ బోయెను. ఈవార్త కొంచెము సేపటిలోనే గ్రామమునం దంతటను వ్యాపింపఁగా, జీసస్ పతితు లయిన సుంకరులతోఁ గలిసి భోజనము చేయుచున్నాఁ డని యెల్లవారును గుంపులుగూడి వీధివీధిని వింతవింతగాఁ జెప్పుకొనసాగిరి. రాబ్బీ (పండితుఁడు) అనఁబడు వాఁడు పోయి పతితు లయిన సుంకరులయింట భోజనము చేయుటకంటె ఘోర మైనయకార్యకరణ మొకటి యప్పుడు ఫారిసీల దృష్టికిఁ గనఁబడలేదు. అందుచేత ఫారిసీలలోఁ గొందఱు బయలుదేఱి యతఁడు చేయుచున్న కానికార్యమును ప్రత్యక్షముగా చూచి పట్టుకోవలె నన్న తలంపుతో తిన్నఁగా మాథ్యూయింటివంక నడచిరి. అప్పు డాయింట వాకిట జీసస్సుయొక్క శిష్యులుకొందఱు కనఁబడఁగా ఫారిసీలు వారిని

జూచి "మీగురువు చెడిపోయినవారితోఁ గలిసి లోపల కానికూడు తినుచుండఁగా మీరు సిగ్గులేక చూచుచు వాకిట నిలుచున్నారా?" యని దూషింపనారంభింపఁగానే మాటమీఁద మాట పెరిగి యాశిష్యులకును వారికిని వాక్కలహము సంభవించెను. ఆసంక్షోభమును లోపలినుండి విని కలహకారణమును గ్రహించి జీసస్ వెంటనే యీవలికి వచ్చి పారిసీలను జూచి "అన్నలారా! నన్ను విందుకుఁ బిలిచిన వీరు పాపాత్ములని మీ రెన్నుచున్నారు గదా! పాపముల నుండి రక్షింపఁబడవలసినవా రయిన పాపాత్ములయొద్దఁ గాక నే నుండవలసినదోయి మఱియెక్కడ నుండును? దగ్గఱఁ బోయినయెడల రోగము తనకంటు నని భయపడి రోగులయిండ్లకుఁ బోవక వైద్యుఁ డారోగ్యదశలో నున్నవారి యిండ్లకుమాత్రమే పోవుచున్నపక్షమున మీ రాతని విషయమున నేమని తలచెదరు?" అని సమయోచితముగాఁ బలికి వారిని నిరుత్తరులను జేసి యప్పటికిఁ బంపివేసెను.

పతితులుగా భావింపఁబడెడు సుంకరులు మొదలయినవారి యెడల కనికరము చూపి యిటువంటి కార్యములను జేయుచు వచ్చుట చేత పారిసీలు జీసస్‌ను "పతితసంసర్గి" యని పిలుచుచు నతనిని గూడ పతితతుల్యునిగానే గణనచేయుచుండిరి. అతని కీబిరుదాంకమును బ్రసాదించుట కింకొకసంగతి యీవలనే తటస్థించెను. దానిని గొన్ని వాక్యము లయినతరువాతఁ దెలిపెదను. పారిసీలు చిరకాలాచారమహిమచేత తమ్మధికులనుగా భావించుకొనుచు తా మల్పులని యెంచి వారితోడి సంసర్గమును మాని, యట్టివారియెడలఁ గఠినహృదయులయి వారికష్టములకు జాలిపడకుండుట కలవాటుపడియుండిరి. మతోన్మాదములనఁ దామే నిష్పాపుల మనుకొని గర్వపడుచు తమలోఁ గల నిరర్థకకర్మల నాచరించినంతమాత్రమునఁ బరులను

భ్రష్టులనుగా నెన్నుచు నట్టివారు నేత్రగోచరు లయినమాత్రమున తమముందఱి యన్నమును పాఱవేసి లేచిపోవునంతటి దుష్టతకి వచ్చిన మానవనామధారులలో తోడి మానవులయెడల దయాదాక్షిణ్యము లెట్లుండును ? ఇటువంటి మతోన్మాదుల మూర్ఖపద్ధతులవలన కష్ట ములపాలగుచున్న నిర్దోషులను సమబుద్ధితోఁ జూచుచు తక్కినవారి తోడిపాటుగా వారినాదరించుచు వారితోఁగలసి భోజనప్రతిభోజన ములు చేయుచు వారుకూడ దేవునికిఁ బ్రేమాస్పదు లయినబిడ్డలేయని లోకమునకుఁ జూపుట జీసస్సున కభిమతము. ఈపారమార్థిక బుద్ధిచేత జీసస్ నిష్కారణముగా జనలాఘవము ననుభవించు చున్నవారితోను నిజముగానే పాపముచేసి బాగుపడఁ దలఁచినవారితోను కలిసి భోజ నము చేసినందున కయి యితరులు తప్పుపట్టుచు వచ్చినప్పుడెల్ల సతఁడు సమయమునకుఁదగినట్టుగా "చెడినవారికే కాని బాగున్నవారికి వైద్యు నితోఁబనిలేదు" అనియు, "మనుష్యపుత్రుఁడు పతితులను పాపులను కాయుటకే వచ్చినాఁడు" అనియు, నూఱుగొఱ్ఱెలు గలవాఁడు వానిలో నొక్కటి తప్పిపోయిన పక్షమున మందిగొఱ్ఱెలను తోంబదితొమ్మి దింటిని విడిచి దారితప్పిన యాయొక్కగొఱ్ఱెను వెదకుకొనుచుఁబోయి యదికంటఁబడఁగానే సంతోషించి దానిని మూపున వహించి కొనిరా కుండునా ?" అనియు, చెప్పి తప్పించుకొనుచు వచ్చెను. జీస స్సవిధ ముగా నాపద్బాంధవుఁ డయి దీనులై కష్టపడుచున్నవారి కందఱికిని దయారసపూరిత మైనహృదయముతో సర్వవిధముల తోడుండుచుం డును. నిజముగా చెడు తెరువులయందుఁ బ్రవేశించి పాపఫలముగా మనోవేదనల ననుభవించుచుండువారికిఁ గాక వేఱెవ్వరికి రక్షణమార్గ మును పరులతోడ్పాటును విశేషముగాఁ గావలసియుండును! ఫారిసీలు పాపపీడితులను తిరస్కరించినప్పు డొక్కయుత్సాహవాక్య మయినను

బలుకక మీ రిమిక్కలి చేసికొన్న ననుభవింపవలసినదే యని యెంచ తాళిచెదము దేవుడు దీనరక్షకుండనియు పతితపావనుండనియు గణింపక యతిదుష్టపాపులను ద్వేషించి పాపులతో సంభాషించినవాఁ డన్నుఁ గూడ శిక్షించు నభిప్రాయమువడి మూ దూరముగఁ దొలఁగుచుండఁగా, జీసస్సట్టిభావింపక యుక్తసమయమున తోడుపడి దారిచూపిన యెడల దుర్మార్గులలో ననేకులు సన్మార్గముఁబట్టి బాగుపడుదురనియు వారి చెడువాయులనుండి రక్షింపఁ బాటుపడుటయే యీశ్వరప్రీతికరమైనయుత్తమధర్మమనియు నమ్మి సర్వవిధములచేతను పాపులను దుర్గతినుండి తప్పించుటకై యత్నించుచుండెను. పారిసీలవలెఁ దురహంకారబుద్ధితో జూడక యనుగ్రహపూర్వక మంచిమాటలతో సదుపదేశములను నిత్య వలయుసహాయములు చేయుచుండుటవలన దీనజనులు జీసస్సునందు భక్తికలవారై యాతనిమాటలయందు పరమవిశ్వాస ముంచి తమయెడలఁ జూపిన యనుగ్రహమును దలఁచి యాతనిని దేవునివలె బూజింపఁ జొచ్చిరి.

ఒకనాఁడొక గ్రామములో సిమన్ అను పేరుగల యొక ఫారిసీ తనగృహమునకు జీసస్సును భోజనమునకుఁ బిలుచుట తటస్థించెను. ఆఫారిసీ యతనియందుఁ గలభక్తిచేత నాతనిని విందునకుఁ బిలువక పోయినను, ఏదో మనసులోఁ దనయింటికి రప్పించి వచ్చినపుడతనికి దయ్యపుమాటలతో బోధించి బుద్ధిచెప్పి దేశాచారవిరుద్ధమైనమార్గమునుండి యతనిని మరలింపవలెనను కుటిలబుద్ధితోఁ బిలిచియుండును. మతాచార్యులు ప్రతిదేశమునందును మాయలమారులై దేశక్షేమము నపేక్షించి తమమార్గములకుఁ బ్రతికూలముగా పని చేయువారిని వారి పూనికనుండి మరల్చుట కయి నయమున భయమున బతిమాలియు బెదిరించియు నానావిధములైన యుపాయములు పన్నుదురు. అందుచేతి

సిమన్ తన యింటికి జీసస్ వచ్చినప్పుడు దేశాచారమునుబట్టి యతిథికిఁ జేయవలసిన యర్ఘ్యపాద్యాదులైన యాతిథేయసత్కారములను వేనిని జేయక యాతని నుపేక్షతోఁ జూచెను. అయినను జీసస్సతఁడు తన యెడలఁ జూపినయనాదరభావమును పాటింపక చావడిలో బల్లమీఁద గూరుచుండి తనమాటలను వినవలెనని యక్కడకు వచ్చినవారితో సంభాషించుచుండెను. అందఱును మాటలసందడిలో నున్నప్పుడు చూడవచ్చినవారితోఁ గలిసి చెడిపోయినయువతి యొకతె లోపలికి వచ్చి బల్లమీఁదఁ గూరుచుండి యున్నజీసస్సుయొక్క పాదములచెంత క్రిందఁ గూరుచుండెను. ఆకులట నాఁటియుదయమున జీసస్సు చేసిన బోధను విని పరితాపపడి తనదుశ్చరిత్రమును విడిచి యతనిపాదము లాశ్రయించి యికముందు మంచిదారిని నడువ నేర్చుకొనవలెనని మనస్సులో నిశ్చయము చేసికొనెను. అతఁ డుత్సాహవాక్యములు పలికి నాఁటిప్రాతఃకాలమున నెంతటి పాపాత్ములకును రక్షణమార్గము కలదని యాశ్వాసించినందున, పాపవర్తనమునం దగిలి యున్నయాయబల తనహృదయమునం దూఱటను బొంది యాతనిసన్నిధానమునకుఁ బోయి పాదసేవ చేసి తదనుగ్రహమువలనఁ దన్నంటి యున్నపాప-పాశములను త్రెంపుకొని ముక్తురాలయి కృతార్థతఁ బొందవలెనన్నయపేక్షతో నచ్చటికి సాహసము చేసి వచ్చి నిర్భయముగా పెద్దమనుష్యులనడుమను గూరుచుండి బాష్పధారలతో నాతని చరణముల కభిషేకము చేయుచుండెను. మొట్టమొదట సిమన్ యొక్క సేవకు లెవ్వరైనను జూచి యుండినయెడల, ఆస్త్రీ నప్పుడు లోపలికి రానిచ్చి యుండరు. ఎల్లవారును ప్రసంగశ్రవణములో మునిఁగి యన్యమును మఱచి యున్నసమయములో నాకాంత మెల్లఁగా లోపల చొరఁబడి మొదట నాతనిపాదములవద్ద నిలుచుండి తనపాప

ములను దలంచుకొని దుఃఖించి క్షణకాలము తన వేడికన్నీటితో నాతని పాదములు తడిసి, తన దీర్ఘశిరోజములు నేల జీరాడునట్లుగా తరువాత మోకాళ్ళ నుకొని కూరుచుండి, తనపాలిటి వేల్పువలె వచ్చినతనకు చిత్తశాంతిని గలిగించిన యాఘనుని పాదారవిందములకుఁ దాను వచ్చినప్పుడు తెచ్చిన సుగంధద్రవ్యమును రాచి సంతోషపారవశ్యము చేత నచ్చట నెవ్వరున్నారో మఱచి యాతనిపాదములమీఁద వ్రాలి సమస్కారము చేసి యడుగులు ముద్దుపెట్టుకొనఁ జొచ్చెను. అప్పుడక్కడ నున్నవారందఱును దాని చేష్టలు చూచి విస్మయుండిరి. ఇతరులు తన్ను క్రోధదృష్టితోఁ జూచుచున్నారని తెలిసికొన్న తోడనే యాచేడియ సిగ్గుచేతను భీతిచేతను వడఁకుచు నాపలికి లేచిపోఁ జూచెను. గాని యింతలో నభయహస్తము చూపి జీసస్ దానినచ్చటనే యుండ నియమించెను. తోడనే క్రోధతిరస్కారములు చూపుచుఁ జుఱుకుఁజూపులతో సిమన్ తనవంకఁజూడఁగా ఆవ్యభిచారిణిని దన్ను తాఁకనిచ్చినందునకై యతఁడు తనమీఁద కోపము వహించియున్నాఁడని తెలిసికొని యందుమూలమున నతనికొక్క హితము చెప్పఁదలఁచి జీసస్ సిమనును బిలిచి "ఓ యా! నిన్నొక్కమాట యడుగవలెనని యున్నది అడుగవచ్చునా!" అని పలికెను. "నీ కేమి యడుగవలెనని యున్నదో యడుగు" అని సిమన్ తృణీకారమును జూపుస్వరముతో బదులు పలికెను. "ఒకానొక మనుష్యుని కిద్దఱు ఋణస్థు లుండిరి. వారిలో నొకఁడు ఏనూఱురూకలును రెండవవాఁడు ఏబదిరూకలును ఋణపడి యుండిరి. వా రాయప్పుతీర్చుటకు శక్తులుగాక పరితాపపడుచుండఁగా, ఋణప్రదాత కరుణించి వారిని క్షమించి యిరువురను ఋణమునుండి విముక్తులను జేసెను. ఆయిరువురిలో నెవ్వఁ డాదాతయెడల నధికకృతజ్ఞత గలవాఁడయి యుండవలెను!"

అని జీసస్ ప్రశ్న వేసెను. ఎవఁ డెక్కువ ఋణావశిష్టుఁడై మన్నింపఁ బడెనో వాఁడే యెక్కువ కృతజ్ఞతను జూపవలెను." అని సిమన్ ఉత్తర మిచ్చెను. "నీవు చెప్పినది సత్యము" అని యతనితోఁ బలికి జీసస్సంతట ఆస్త్రీని జూపి "ఓయీ! ఈస్త్రీని జూచితివా? నీయింటికి వచ్చిన యతిథికి నీవు పాదోదకము నియ్యకపోయినను, యీయువతి నన్ను వెదకుకొనుచు వచ్చి తన కన్నీటితో నాయడుగులు కడిగినది. నీవు నాశిరస్సుపై గంధసారము ప్రోక్షింపకపోయినను, ఇది నాపాదములపై ప్రోక్షించినది. దీని పాపములు క్షమింపఁబడినవి. ఎవఁరివి స్వల్పపాపములు క్షమింపఁబడునో వారు తక్కువభక్తి చూపుదురు. ఎవ్వరి వధికపాపములు క్షమింపఁబడునో వా రెక్కువ భక్తి చూపుదురు. ఈ కామిని చేసినపాపము లధికము కాఁబట్టి యీయువతి యధికభక్తిని జూపుచున్నది." అని పలికి యాస్త్రీవంకఁ దిరిగి "ఓ కాంతా! నీ పాపములు క్షమింపఁబడినవి" అనెను. ఆమాటలు వినఁబడగానే వెనుక రోగిని కూడ. యతఁ డీమాట లన్నప్పుడు పుట్టినట్లుగానే యక్కడ నున్నవారిలో నెప్పుడును గొప్ప కలకల మొకటి పుట్టెను. వారిలోఁ గొందఱు లేచి "పాపాలను క్షమించుట కితఁ డెవ్వఁడు?" అని బిగ్గరగా నఱవఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారిమాటలను సరకుగొనక "ఓ యువతీ! నీవిశ్వాసము నిన్ను రక్షించినది. ఇఁక నీవు నిర్విచారముగా బొమ్మన్న" అని యాస్త్రీ నక్కడనుండి మెల్లఁగా బంపివేసెను. చేసినపాపముల కధికముగా ననుతాపపడినప్పు డీశ్వరుఁ డామె పాపములను తప్పక క్షమించు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో నతఁ డప్పు డా మాటలు పలికి యుండును. ఇతరు లందఱును హైన్యముతోఁ జూచెడి చెడిపోయిన వడఁతి యెడల నతఁడు చూపిన యాదరమును దయయు సర్వజనశ్లాఘాపాత్రములుగా నున్నవి. క్రూరాచార కళంకితము కాని

యాతనిని నిర్మలదృష్టి గా కులటయు దయనీయ మయిన యీశ్వరుని బిడ్డగానే గనబడెను. తన జీవితమును నిర్భాగ్య మయిన దానినిగాఁ జేసిన కుమార్గమునుండి తప్పించుకొని యీవలఁ బడఁగలిగినా యీ పదుచును తక్కిన యీశ్వరుని బిడ్డలవలెనే పరిశుద్ధజీవనము గలదయి మరల సుఖ మనుభవింపవచ్చును. ఆ మందభాగ్యురాలు హీనమైన తన ప్రస్తుత జీవనము విడిచి బాగుపడఁ గోరియున్న దనియు, దుష్పథమునుండి మరల నీతిపథము పట్టఁగలుగుటకై తన యుత్సాహ వచనములును సాహాయ్యమును గోరుచు తానలసియున్న దనియు, ఎఱిఁగి వయిని జెప్పిన వాక్యములు పలికి జీసస్ స్వాంతపఱచుటను జేసి యాయువతిని పాపమునుండి విముక్తురాలిని జేసెను.

పైని జెప్పినట్లు జీసస్సు చేసెడు బోధనలవలనను మతాచార్యుల లోపముల నెత్తి జనులకు చూపుచుండుటవలనను, మతాచార్యులు సత్కార్యము లని భావించుచుండెడి యనావశ్యకానాగములను పాటింపకపోవుటవలనను, ఫారసీలకును లేఖకులకును జీసస్ మీఁద ద్వేషము కలిగెను. అందుచేత వారు జీసస్ వర్తనమునందు తప్పులు వెదక నారంభించిరి. ఏకాదశినాఁడు వైష్ణవులు మొదలైనవారు దేశములో నుపవాసములు చేయునట్లు యూదేశమునందును లోపల నెన్ని యకృత్యములు చేసినను పైకి భక్తులవలె నటించుచు విశ్రాంతి దినమునందు నిరాహారులై యుండుట జనులలో నాచారముగా నుండెను. ఆత్మశుద్ధిలేని యటువంటి బాహ్యాచారమువలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెఱిఁగినవాఁడై జీసస్ తనశిష్యులకు విశ్రాంతిదినములలో యథేచ్ఛముగా భోజనము చేయవచ్చునని యనుజ్ఞ యిచ్చెను. వారట్లు చేయుట చూచి ఫారిసీ లాతనిశిష్యులు మహాపాతకము చేయుచున్నట్లు భావించి విశ్రాంతిదినమున భుజించుచున్నా రని వారియందు దోష దోషా

దోషణము చేయఁజొచ్చిరి. ఈప్రతిపక్షుల యాక్షేపణములను బంధువులయింట వివాహము జరుగుచున్న యొకానొక సమయమున విని యక్కడకు వచ్చినవారితో జీసస్ "నిష్కారణముగా నిరాహారులై దేహశోషణము చేసికొని వా రేల బాధపడవలెను? పెండ్లికొడుకు చెంత నుండఁగా పెండ్లికొడుకునంటవా రెక్కడనైనఁ దుఃఖింతురా? నేను చెంతనున్న కాలము వీరికి సంతోషసమయము గాని, సంతోషదినములలో ఏ కేల తిండిలేక మాడి సంతాపము తెచ్చిపెట్టుకొనవలెను? నేను వీరి నెడఁబాసినప్పు డాహారమును వర్జించి దుఃఖింపవలసిన కాలము ముందు వచ్చును" అని సమయోచితముగా సమాధానము చెప్పెను. ప్రతియుక్తి గానక ఫారిసీ లప్పటికి నిరుత్తరు లయినను తమ ప్రయత్నములను మానక జీసస్ యొక్కయు శిష్యులయొక్కయు వర్తనమును రహస్యముగా పరిశీలించి వచ్చి తమతోఁ జెప్పుటకయి వేగులవారిని నియమించిరి. గూఢముగాఁ బోయి చాల యెంతనిపుణముగాఁ బరీక్షించినను దేశాచారవిరుద్ధముగా నడచిన కొన్ని యల్పాంశములు దక్క వారి కితరదోషము లేవియుఁ గనఁబడలేదు. అప్పుడు వారు ఫారిసీలవద్దకుఁ బోయి యొకనాఁ డాతనిశిష్యులు విశ్రాంతిదినమున నొక్క పొలములో గోధుమకంకులు విఱుచుకొని తిని విశ్రాంతినియమమునకు భంగము కలిగించి రనియు, మఱియొక విశ్రాంతిదినమున జీసస్ వెఱ్ఱివాని యొకనికి చికిత్స చేసి స్వస్థచిత్తునిగాఁ జేసె ననియు, ఇటువంటి మహాదోషములను మాత్రమే కొన్నిటి నేఱుపు పెట్టిరి. ఆమహాపండితు లట్టి యల్పాంశములనే మహాదోషములనుగా నెంచి గోరంతలు కొండంతలు చేసి జనులకు దుర్బోధలు చేసి ద్వేషము పురికొల్పి మతాచారములను మీఱి నడుచు పతితులవాక్యములు వినవలదని జనులను జీసస్‌యొక్క ధర్మోపన్యాసములనుండి విముఖులను జేయఁ

పాటుపడిరి గాని వారికృషి యంతగా సఫలము కాలేదు. అయినను పూర్వాచార పరాయణులగువారనేకు లాతని బోధనలను వినుట పాప మని యాతనివద్దకుఁ బోవకుండిరి. విశ్రాంతిదినమున రోగిని స్వస్థపఱచుట దోషము కాదనియు, విశ్రాంతిదినమున తనయొద్దకు రోగులు వచ్చినపక్షమున నిత్యమువలెనే యైనను మందు వేయక యుపేక్ష చేయునా యనియు, తెప్పునపడిన పశువునకు మందు వేయ సంశయిం పని రోగి నరునకు గోకపడినవాఁడు చికిత్సచేయక యూరకున్నచో మనుష్యుని మృగముకంటెను నీచముగా భావించుట కాదా యనియు, జీసస్ వారికి సమాధానముఁ జెప్పఁజూచెను గాని వారాధ్యావేశదూషి తులయి యున్నవారగుటచే నాయుక్తు లణుమాత్రమును గుణించినవి గావు.

జీసస్ బోధించుదానిని జనులు పరమాదరముతో వినుచు వచ్చిరి, చెప్పిన దాని పరమార్థమును గ్రహించువారుమాత్రము వారిలో నల్పసంఖ్యాకులుగానే యుండిరి. తాను బోధించెడు ధర్మము లను గ్రహింపఁజాలని జెప్పినవప్పుడు తమ అధికారమును కలవా రగుచు నొప్పెటు కిపిప్పి, తరువాత జీసస్ తన యుపదేశములను సాధారణముగా కథలరూపమునఁ జేయ నారంభించెను. తనయుపదేశ మును వినుటకై యొకనాఁడు కేపర్నాముగ్రామములో జను లధికముగా మూఁగినప్పుడు దగ్గఱగు వారిని నెంటఁగొని టైబీరియాసరస్సీ రమునకుఁ బోయి, సంగక్కిని వినఁబడునట్లుగా నిలిచి ప్రసంగింపఁ దగిన యున్నతస్థ మొద్దదగాని పోవుటచేత నీటిలో నున్న యొకపడవపై నెక్కి మూఁకలు సన్నిమీఁదఁబడకుండునట్లు శిష్యులచే తెడ్లువేయించి దానిని నీటిలోఁ గొంతలోఁతునకుఁ గొనిపోయి యాగానమీఁద నిలు చుండి జీసస్ జనులవంకకుఁ దిరిగి యుచ్చైస్స్వరముతో నుపన్యాసము

చేయ నారంభించెను. ఆసమయమునందు తల పైకెత్తి చూచినప్పుడు పొలములలోను కొండప్రక్కలను విత్తనములు చల్లుచున్న కాపు లతనికి దృష్టిగోచరు లగుటచేత నుపన్యాసారంభసమయమునం దాతని మనస్సున కీయుపమానము తోఁచి యుండవచ్చును.

"ఒకనాఁడు కర్షకుఁడొకఁడు విత్తనములను చల్లుచుఁ బోయెను. ఆవిత్తనములలోఁ గొన్ని కాళ్ళత్రొక్కుడులచేత గట్టిపడిన దారులలో పడగా, పక్షులువచ్చి యేఱుకొని వానిని భక్షించిపోయెను. కొన్ని మన్నంతగా లేని రాతి నేలమీఁదఁ బడెను. అవి వెంటనే మొలకలెత్తెను గాని సూర్యుఁడు వేఁడిమెండలు కాయఁగా నడుగున లోఁతుగా వేరు దిగకపోవుటచేత నల్పకాలములోనే యెండిపోయెను. కొన్నిగింజలు ముండ్లచెట్లలోఁ బడెను. ముండ్లచెట్లు క్రమ్మికొని వానిని తలయెత్తనీయకపోవుటచేత నవి నిష్ఫలములయ్యెను. కొన్ని మంచి నేలను బడెను. అవిమాత్రమే విస్తారముగా పంట నిచ్చెను."

అతఁడప్పుడు జనుల కింకొక యుపమానము చెప్పెను:—

"ఈశ్వరరాజ్యము తన పొలములో మంచిగోదుమలను జల్లుకొన్న మనుజునివంటిది. ఆతని శత్రువు రాత్రివేళ వచ్చి యాగోదుమలలో కలుపుగింజలు చల్లిపోయెను. అందుచేత గోదుమలు పెరుగ నారంభించినప్పుడు గోదుమ మొక్కలలోఁ గలిసి కలుపు మొక్కలనేకములు బైలుదేరెను. అది చూచి పనివాండ్రుపోయి క్షేత్రస్వామితోఁ జెప్పి 'యాకలుపు మొక్కలు పెఱికివేయుమందురా' యని యడిగిరి. 'కలుపు మొక్కలను పెఱుకునప్పుడు గోదుమ మొక్కలు కూడ పెల్లగిల్లును గాన, అట్లుచేయక కోఁతకాలము వచ్చువఱకును రెంటినిగూడఁ బెరుగనిండు. అప్పుడు మనము గోదుమలనుండి కలుపును వేఱుచేసి కాల్చివేయుదము'

అప్పుడు జీససు జనులకుఁ దెలిపినమఱియొకకథ యిది:—"ఈశ్వరరాజ్యము గింజ లన్నిటిలోను మిక్కిలి చిన్నదైన మఱ్ఱిగింజ వంటిది. అయినను పెరిగినప్పు డది మహావృక్ష మగునుగానఁ బక్షులు వచ్చి దానికొమ్మలమీఁద గూండ్లు కట్టుకొనును."

అతఁ డిట్టివే యింకను గథ లనేకములు చెప్పెను. ఇట్టియుపమానములన గౌతమబుద్ధుఁడు జనుల కుపదేశించినట్లు బౌద్ధమత గ్రంథములలోఁ బెక్కు లుదాహరింపఁబడి యున్నవి. ఆకాలమునం దాదేశమునందుండిన యెస్సీనులు బౌద్ధమతసిద్ధాంతములను గొంతవఱ కవలంబించుచుండిరనియు, తన్మూలమున జీస స్సిట్టికథలను విని నీతులను జనులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేయుట కిట్టి యుపమానము లత్యంతోపయుక్తములని యెంచి కథలమూలమున ధర్మోపదేశములు చేయుచు వచ్చెననియు, కొందఱు తలఁచుచున్నారు. అవి యెట్టివయినను జీసస్ చెప్పిన యీమనోహరము లయిన యుపమానములయొక్క ఫలితార్థమును జనులు చక్కఁగా గ్రహించినట్టు కానఁబడదు. ఆతనిశిష్యులుసహితము కొందఱు వాని తాత్పర్యమును గ్రహింప నేరక ప్రసంగము ముగిసినతరువాత నాతని వద్దకుఁబోయి యిట్టికథల నేల చెప్పితిరనియు వానిభావ మేమనియు నడిగిరి. జనులమనస్సులలో నీశ్వరరాజ్యమునుగూర్చిన సత్యములు సుస్థిరముగా లగ్నము లగునట్లు చేయుటకయి యుపమానరూపమున నుపదేశించితి నని చెప్పి, "కర్షకుఁ డనఁగా ధర్మబీజములను జనుల హృదయక్షేత్రములలో వెదఁజల్లు బైలుదేఱువాఁడు. కొందఱిహృదయము లణఁగద్రొక్కినమార్గము లంత కఠినముగా నుండును. భక్త్యావేశమును బుట్టించు మాట లక్కడఁ బడునుగాని వేరు నాటుకొనక మున్నె దుష్టశక్తులు పైఁబడి వాని సమూలము పెకిలివేయును.

కొందఱిమనస్సులు చెడ్డవి కాకపోయినను రాతినేలలవలె దుర్బలము లును నిస్సారములు నయి గంభీరములు కాక యుండును. అట్టివారు సత్యమును సంతోషపూర్వకముగా స్వీకరించి యప్పటికి దాని ననుస రింప నిశ్చయించుకొందురుగాని ధైర్యమును సహనశక్తియు లేనివా రగుటచేత వారి యుత్తమసంకల్పము లన్నియు నల్పకాలములోనే రూపుమాసిపోవును. తోఁటలలో ముండ్లును బొదలు నుండునట్లు కొందఱిమనస్సులు ప్రాపంచిక చింతలతోను కాంక్షలతోను నిండి యుండును. సత్యవచనాంకురము లచ్చట నాటుకొని కొంతకాలము వర్ధిల్లునుగాని పనికిమాలినకంటకములు మఱింత వేగముగాఁ బెఱిగి క్రమ్ముకొని యందు సత్ఫలములు కలుగకుండఁ జేయును. అయినను గొన్ని మంచిబీజము లెల్లప్పుడును విశ్వాసము గలసుదృఢము లయిన శుద్ధహృదయములలోఁ బడి యేపుగాఁ బెరిగి శాంతిసంతోషఫలముల నమితముగా నిచ్చును." అని వివరించి తెలిపెను. జీస స్స్వప్పుడును దన్ననుసరించువారు సంఖ్య కధికముగా నుండవలెనని కోరక తాను జేసెడియుపదేశములను నిశ్చలబుద్ధితో నమ్మి యనుసరించువారు కొందఱైనను జాలుదురని యెంచి యిందుఁ గడపటఁ జెప్పఁబడిన వారిరీతి వారిని జేర్చి వారిమూలమున లోకమున కమేయోపకార మును జేయఁ దలపోయు చుండెను.

ఆకాలమునందు జను లందఱును మెస్సయా వచ్చి దుష్టసంహా రము చేసి దేశమునంతను మంచివారిపాలు చేయునని నమ్మి యుండిరి. దేశములో ఘోరయుద్ధము జరిగెడుపక్షమున చెడ్డవారుమాత్రమే కాక మంచివారునహితము మడియక మాన రని యతఁడు నిశ్చయ ముగా నెఱుఁగును. అందుచేత నతఁ డది మనస్సులో నుంచుకొని గోదుమమొలకలను కొన్నిటినైనఁ బెల్లగింపకుండఁ గలుపుమొక్కల

నన్నిటని బూర్ణ[illegible] కాదని యుపమానము చెప్పి, దుష్టు [illegible] దండనను బొందఁజాల రనియు, అంతమున [illegible] లోకములో సర్వమును దమ యిష్టానుసారముగా [illegible] యీశ్వరుఁడను భావింపఁగూడ దనియు, దుష్టులు కొంతకాలము [illegible] చున్నను తొందర పడక తమ [illegible] ములను బొం[illegible] తాలిమితో యుక్తకాలము [illegible] సనియు, జనులకుఁ జూపుట కయి [illegible] కథను జేసి స్వప్నము చెప్పెను.

ఈశ్వర[illegible]కములో నొక్కపెట్టున వ్యాపించి మెల్లవారికి [illegible] ములు కలుగునని యెదురుచూచు చున్న జనుల భ్రమను [illegible]ము చేసి, [illegible]సవలబీజము మొలకయెత్తి క్రమక్రమముగా వృద్ధి నొంది మహావృక్ష మయి యసంఖ్యము లయిన పక్షుల కాశ్రయము మగునట్లే యీశ్వరరాజ్యము సహిత మల్పారంభమునే కలదయి దినదినక్రమమున లోకములో వ్యాపించి కడపట బహుజనానందదాయకము కావలెనని చూపుట కయి యతఁడీ మూడవ కథను జెప్పెను. ఐహిక రాజ్యమును సంపాదించి యానందింపవలెనని జనులమానసములు సదా బాహ్యసౌఖ్యముల మీఁదికి బరుగిడుచుండఁగా, జీసస్ వారిహృదయములను మెల్ల మెల్లఁగా బాహ్యసుఖచింతలనుండి విముఖులనుగాఁ జేసి శుద్ధపఱచి యాత్మానందమువంకఁ ద్రిప్పి యాంతరసౌఖ్యములకొఱకు నున్ముఖము లనుగాఁ జేసి యీశ్వరరాజ్యమును వారిహృదయములలోనే స్థాపింపఁ జూచుచుండెను. ప్రవాహముయొక్క [illegible] కలుషముగా నున్నపక్షమున దానినుండి పారు జలమును కలుషముయినదిగానే యుండును. ప్రజల మనస్సులు [illegible] మాత్రమే వారకార్యములు

యోగ్యములుగా నుండు నని చెప్పి [illegible] గాడయు జీస స్వామును జనులహృదయములను హరింపఁజేసి యందుండి సద్గుణములు ప్రవహించునట్లు చేయుటకునై [illegible] బ్రదిని సనాతనము బాగుచేయవలె నని వర్ణవిధములు పాటుపడఁ జొచ్చెను.

తనయుపదేశములు ప్రిటు [illegible] కర్త సర్వజనులకును సుగ్రాహ్యములు కాకుండ [illegible] యుద్దేశ్యములలో గలగ కథలమూలమున [illegible] బోధించుచు వచ్చెనని యిప్పటి గుప్త విద్యాభిమానులు కొందఱు చెప్పుచున్నారు గాని వారి మాటలు ధీమంతు లంగీకరింపఁ దగినవి కావు. నూతన మతమును స్థాపించి దానిని లోకమునందంతట వ్యాపింపఁ జేయుటకయి యహర్నిశమును పాటుపడుచుండిన మహనీయుఁడు తనమతసిద్ధాంతము లెవ్వరికిని బోధపడకుండునట్లు బుద్ధిపూర్వకముగా మఱుఁగు పఱుచు నని చెప్పుటకంటె వికారమగు [illegible]. ఆకాలమునం దాతని యుపదేశములను వినవచ్చెడి వారు ప్రాయికముగా విద్యాగంధము లేని ముగ్ధమానవులు. బాలప్రాయము లయినయట్టి వారికి కథలు రుచించునట్లు ధర్మకథనములు రుచింపకపోవుట నెఱిఁగి, చెవులకింపుగా నుండెడు కథలమూలమున ధర్మములను నుపదేశించుచు వచ్చె డని వారి మనస్సులలో శిలాక్షరముల వలె నాటుకొనునట్లు [illegible] చేసెను, అతఁడట్టి యుపమానములను గల్పించి చెప్పి యుండునుగాని యిప్పటి బుద్ధిమంతు లూహించునట్లు నిగూఢార్థములచేత నయియుండదు. నిత్యమును జీసస్సు యొక్క ప్రసంగములు వినుచున్నవారు చేపలను బట్టుకొనుచు టైబీరియా పరిసరములందు వాసముచేయు జెస్తలును వారివంటి యితరసామాన్యమానవులు మాత్రమే గాని; పండితులు గారు. జనుల నుండి తాము గ్రహించిన వృత్తిసమ్మతి యొక్కయు మంచి ముల

రొక్కయు మొత్తములను లెక్కవ్రాయ నేర్చిన దొంగలును వారి సుంకరులును క్రయవిక్రయములు చేయు చిల్లరవస్తువులను పద్దులు వ్రాసికొనఁ జాలిన యంగడివాండ్రును వారిలో మహావిద్వాంసులు. వారి బుద్ధిబలమును వారికిఁ గల విద్యాబలము ననుసరించియే యుండెను. ఎల్లవారికిని దయ్యములమీఁదను భూతములమీఁదను మేరమీఱిన విశ్వాసము కలదు. మూఢు లయినను వారు కపటములు లేని నిర్మల మానసులు; వారి సాధుహృదయము లెప్పుడును దయారసపూర్ణములు లయి యుండెను. ఆకాలమునం దిట్టి శిష్యబృందముతోఁ గలిసి జీసస్ సదా బయల వసించి ప్రొద్దుపుచ్చుచు, స్వేచ్ఛావిహారము సలుపు చుండును. ఒకప్పుడు నావపై నెక్కి యొడ్డునఁ గూడఁబడు మూఁకలకు ధర్మోపన్యాసములు చేయును; ఒకప్పుడు చేరువ కొండమీఁది కెక్కి వెంటఁబడువారికి స్వమతోపదేశము చేయును. వినువారి వినయధర్మమును ధర్మముగాను ధర్మము ధర్మముగాను దోపి చెడి దుష్పాండిత్యముచేత దూషితము లయిన విపరీతహృదయములు కాకపోవుటచేత వారాతఁ డుపదేశించు సువ్యక్తము లయిన సత్యముల నెల్లను పరమాదరముతో స్వీకరించుచుందురు. ఒకానొకప్పు డొక్కొక్కరి మనస్సులలో నాతని యుపదేశములయం దించుక సందేహము కలిగినను అడిగిన ప్రశ్నకు మందహాసము చేసి దయారసము చల్లు చల్లని చూపులతో జీసస్సదో యుత్తరము చెప్పఁగానే వారిమనస్సు లంతటితో సమాధాన పడి సంతృప్తి నొందు చుండును. అమాయికు లయిన యాజనులు తమకు శీఘ్రకాలములోనే యీశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు ననియు, ప్రపంచమున కేలిక లయి తాము ధన్యుల మగుదు మనియు, నమ్మియుండిరి. జీసస్ వారి కుపదేశించిన దానిలో — "బీద లగువారు ధన్యులు;

వారిదే స్వర్గరాజ్యము. దుఃఖపడువారు ధన్యులు; వారు దుఃఖోపశాంతిని పొందుదురు. నమ్రులయినవారు ధన్యులు; వారు భూమి కధికారు లగుదురు; ధర్మమునం దాఁకలి గొని దప్పి గొనువారు ధన్యులు; వారు సంపూర్ణమనోరథు లగుదురు. దయాళులైనవారు ధన్యులు; వారు దయ చూపఁబడుదురు. హృదయశుద్ధి గలవారు ధన్యులు; వా రీశ్వరుని దర్శింతురు. సంధిచేయువారు ధన్యులు; వారు దేవుని బిడ్డ లని చెప్పఁబడుదురు. ధర్మముకొఱకు బాధలు సహించు వారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది." — ఇత్యాది వాక్యము లనేకము లుండెను.

ఇల్లు బీదతనమును భూషించుచు ప్రాపంచిక సుఖములను దూషించుచు వైరాగ్యోపదేశము చేయుట పూర్వకాలమునం దుష్ణదేశములలో వాసము చేయు మతాచార్యులకందఱికిని స్వాభావికాచారమయి యుండెను. చలిదేశములలో వలె మంచి గృహములు వస్త్రములు మొదలయినవి యుష్ణదేశములలోని జనులకంతగా నావశ్యకములు కావు. అక్కడ దిగంబరులయి బయలు వసించువారు ననేకులు కష్టపడక కాలము గడపవచ్చును. అట్టివారికి [illegible] మంచివస్త్రములు ధరించుటయు మంచియిండ్లయందు వసించుటయు భోగములుగాఁ దోఁచుట వింతకాదు. ధనసంపాదనాదులమీఁది యతికాంక్షవలననే సాధారణముగా జను లకార్యకరణమునకు లోఁబడుచు నంతకంత కీశ్వరునకు దూరముగాఁ దొలఁగుచు వచ్చుట నిత్యమును జూచుచుండు మతాచార్యులు ధనాదిబంధములే పాపహేతువు లని భావించి యీశ్వరరాజ్యమును బొందుటకు ధనాదిబంధవిమోచనమే ప్రధాన మని వైరాగ్యోపదేశము చేయుటయు నాకాలమునందు స్వభావవిరుద్ధము కాదు. జనులలో జ్ఞానుల మనుకొనువారు తమలో పశుపక్ష్యాదులకు

సహితము కష్టపడ నక్కఱలేక చిత్రవర్ణముల నీశ్వరుఁడు ప్రసాదించి యుండఁగా వానినిమిత్తము మనుష్యుఁ డేల కష్టపడవలెనని తలఁచు చుండిరి. ఇట్టి యూహాలచేతనే యుష్ణదేశములలో శీతలప్రదేశముల కంటె విరక్తి మార్గ మవలంబించిన సన్యాసులసంఖ్య యిప్పటికి నధిక ముగా నున్నది. ఇట్టియూహాలు సోమరితనమువలన నుదరపోషణార్థమై కలుగక పారమార్థచింతచేతనే కలిగెడు పక్షమున నీయస్వాభావికవర్త నమువలన నీ లోకమునకుఁ గొంతలాభము కలుగవచ్చును. కేవలసంసార పరిత్యాగమును బోధింపక పోయినను ధనత్యాగమును జీసస్ తన శిష్యులకుఁ బలుమారు ఉపదేశించుచు వచ్చెను. ఆతని యుపదేశము లోని కొన్ని వాక్యములు వినుఁడు :—"చిమ్మటలును త్రుప్పును తిను నట్టియు చోరులు కన్నపుఁగొట్టి దొంగిలించునట్టియు భూమిమీఁది ధనమును కూడఁబెట్టుకొనకుఁడు. మీధన మెక్కడ నుండునో మీమనస్సుకూడ నక్కడనే యుండును. ఏమనుష్యుఁడును ఏకకాలము నం దిద్దఱుప్రభువులను గొలువ లేఁడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొక రిని స్నేహించును; లేదా, యొకరిని బహూకరించి రెండవవానిని నిరాక రించును. మీరు దేవునిని ధనదేవతనుగూడ సేవింపలేరు. కాఁబట్టి యేమి తినవలెనో యేమి త్రాగవలెనో యని మీజీవనము నిమిత్తము గాని, యేమిధరింపవలెనో యని మీశరీరము నిమిత్తముగాని యాలోచన చేయువలదని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. మీజీవన మాహారము కంటెను మీశరీరము వస్త్రములకంటెను మేలయినవి కావా? గాలి లోని పక్షులను జూడుఁడు.—అవి విత్తనములుచల్లవు; కోఁతకోయవు; గాదెలలో నిలువ చేసికొనవు; అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహార మును బ్రసాదించుచున్నాఁడు. మీరువానికంటె మిక్కిలి యధికులు కారా? మీలో నెవ్వఁడు వస్తుకాంక్ష వహించి తన యౌన్నత్యమున

కింకొకమూర చేరఁగలఁడు? వస్త్రములనిమిత్త మేల కాంక్షవహించె దరు? పొలములో గడ్డిపూలేదీఁగె లెట్లు పెరుగుచున్నవో చూడుఁడు:— అవి పనిచేయవు; నూలువడకవు; అయినను సాలెమోను ప్రభువంతటి వాఁడును దనమహావైభవదశలో సహిత మలంకారములలో వానిలో నొకదానినైనఁ బోలియుండఁడని చెప్పుచున్నాను. ఓవిశ్వాసహీనులారా! నేఁడుండి రేపు పొయిలోఁబడెడు పొలములోని గడ్డి కీశ్వరుఁ డిట్టి యలంకారమును దయచేయునప్పుడు మీకంతకంటె నధికముగా దయచేయఁడా? కాఁబట్టి మేమేమి తినవలెను, మేమేమి త్రాగవలెను, మేమేమిధరించుకొనవలె నన్న చింతను బెట్టుకొనకుఁడు. ఇవి యన్నియు మీకుఁగావలె నని మీపరలోకపిత యెఱుఁగును. కాఁబట్టి మీరు మొట్టమొదట నీశ్వరరాజ్యమును తద్ధార్మికత్వమును బొందఁ బ్రయత్నింపుఁడు; ఈసమస్తపదార్థములును దమంతనే మీకుఁ జేర్పఁబడును. కాఁబట్టి రేపటిదినమునుగూర్చి యాలోచన చేయకుఁడు. రేపటిదినము తానే యావస్తువుల నిమిత్త మాలోచన చేయును.”

జీసస్సుయొక్క యిట్టివాక్యము లప్పటివారియొక్క మనస్సులలో నూతనోత్సాహమును బుట్టించిన వనుటకు సందేహము లేదు. సంతుష్టమానసు లయిన యాజనులు సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ముకొని యైహికచింత లనర్థదాయకము లని భావించియుండిరి. ఐహిక వ్యవహారము లన్నిటిలోను ధర్మమును మీఱక యీశ్వరప్రీతికరముగా నడుచుచు లోకమునకు మేలుచేయుచుండుట యుక్తమగు ధర్మమగును గాని సంసారమును బొత్తిగావిడిచిపెట్టి విరక్తి యంతగా శ్లాఘ్యమయినది కాదు. ఇట్టి యస్వాభావిక మయిన యీవిరక్తి మార్గోపదేశమే యీదేశమునందు సీతిలతను శోషిల్ల జేసి ధర్మదేవతను నిద్ర పుచ్చి యిహలోకజీవనమును నిస్సారము చేసినది.

జీసస్ సంసారత్యాగమును విధింపకపోయినను ధనత్యాగమును బలుమారు శిష్యుల కుపదేశించుచు వచ్చెను. అతఁ డొకపర్యాయము "మీకున్న దంతయు విక్రయించి దానము చేసి, మీకు నిశ్చయముగా రానున్న పరలోకధనమునిమిత్త మెప్పటికిని ప్రాఁతగిలని సంచులను సిద్ధము చేసికొనుఁడు" అని బోధించెను. అతఁ డింకొకసారి "ఈశ్వరరాజ్యము ధననిక్షేపము గలతోఁటవంటిది. దానిని కనుఁగొన్నవాఁడు తక్షణమే సంతోషపూర్వకముగాఁ బోయి తన కున్నది సర్వము విక్రయించి యాపొలమును గొనును" అని బోధించెను. అతఁడు మఱియొకసారి "ఈశ్వరరాజ్యము కావలసినవాఁ డీలోకములోఁ దనకున్న వన్నియు నిచ్చివేసి దానిని గొనవలెను. ఈపరివర్తనమునందు లాభము పొందినవాఁడే యుక్తుఁడు" అని బోధించెను. అంతేకాక యొకధనికయువకుఁడు జీసస్ తనశిష్యపదమును బొందుటకు పూనియుండఁ గలసొత్తెల్ల విక్రయించి యాసొమ్ము బీదల కిచ్చుట ప్రధమ నిబంధనముగా నేర్పఱిచెను. అట్లుచేయ వెనుకతీసినవారు శిష్యులుగా నంగీకరింపఁబడలేదు. అయినను దరువాత జీసస్ సాపేక్షంధము సరిగా పాటింపలేదుగాని "ధనవంతున కీశ్వరరాజ్యమును బొందుటకంటె నొంటెకు సూదిబెజ్జములోనుండి దూరుట సులభము" అని యీ నీతివాక్యములు కడవఱకును బోధించుచునే వచ్చెను. మనుష్యస్వాతంత్ర్యమును నీతిరాహిత్యమును తఱుచుగా నతిమాత్రవిషయసుఖానుభవమువలనను స్వప్రయోజనపరత్వమువలనను గలుగుచు వచ్చుటచే వానికి మూలమైన ధనము నతఁడిట్లు దూషించి యుండును. ఎట్లయినను జీసస్‌యొక్క యిట్టిబోధనవలన నాతని శిష్యు లింద్రియసుఖవిముఖు లయి యాధ్యాత్మికానంద సంపాదనోన్ముఖు లయి నిరంతరకృషి చేయుటచేత నాకాలమునందు లోకమున కమితమయినలాభము కలిగినది.

ఆఱవ ప్రకరణము.

శిష్యసంగ్రహమును, పర్వతముమీఁది ధర్మోపన్యాసమును.

వెనకటిప్రకరణములయందుఁ జెప్పఁబడినట్లు మూఁకమూఁకలుగా వచ్చి జీసస్ చేయుప్రసంగములను విని యప్పటి కానందించి పోవువారు మితిమీఱి యుండినను నిశ్చలమనస్కులయి కష్టసుఖముల యందు విడువక యాతని ననుసరించువారు వారిలో నెంద ఱుందురో యని సందేహింపవలసి యుండెను. ఆతనినూతనమతమును వ్యాపింపఁ జేయుట కయి యిష్టమును సామర్థ్యమును గలవారు వారిలోఁ గొందఱె యుందు రనుటకు సందేహములేదు. ఒకధీమంతుఁడు లోకములో నేదేని నూతనమతస్థాపనముచేయు నుద్దేశించినప్పు డాకార్యభారమును గొంతవఱకుఁ బైని వేసికొని తోడ్పడి యాతనితోడి కష్టనిష్ఠురముల నోర్చి నిర్వహింపఁ గృతనిశ్చయులయి కంకణము కట్టుకొన్న సమర్థులు కొందఱైన నుండక కార్యసాఫల్య మగుట దుర్ఘటముగదా! ఏకార్యమునందును కష్టములు రానంతకాల మెల్లవారు నుత్సాహవంతులుగాను గార్యసాధకులుగానే కనబడుదురు. ఇంచుకకష్టము లారంభము కాఁగానే యాయుత్సాహప్రవాహ మంతయు నింకిపోఁగా మొదలింటి వాక్శూరు లనేకు లడుగంటఁగా వారిలో మిక్కిలి కొందఱుమాత్రమే దృఢచిత్తులయి నిలుతురు. అట్టిదృఢమనస్కులను గొందఱిని ముఖ్యశిష్యులఁగా నేర్పఱుచుకొనుట యిప్పుడు జీసస్సునకుఁ బ్రథమకర్తవ్యము. ఈవఱకుఁ జేరినశిష్యులలో విశేషభాగము తమతమవ్యాపారములను జేసికొనుచు నతఁడు తమగ్రామసమీపప్రదేశములకు వచ్చి ప్రసంగించినప్పుడు పోయివినుచుఁ దమసంశయములను నివారణ చేసి

కొనుచు నతఁడు నానాగ్రామములకుఁ బోఁగానే తామును దమ యిండ్లకుం బోవుచుండును. అటువంటివారు గాక యితరవ్యాపారముల నన్నిటిని విడిచి సదా యతనితోనుండి మతస్థాపనము నిమిత్తము పనిచేయు కార్యకర్తలు శిష్యులు కావలసివచ్చిరి. అందుచే నతఁడు తన శిష్యబృందములోనుండి యటువంటివారిని పండ్రెండుగురను బ్రియ శిష్యులనుగా నేర్చికొనెను.

అట్లేర్పఱుచుకొనిన పండ్రెండుగురిలో 'సిమన్' అను నామాంతరము గల 'పీటరు' అనువాఁడును, 'అంద్రూ' యనువాఁడును, జోనస్ యొక్క కుమారులు. జీసస్ వీరియింటనే చాలకాలము వాసము చేసెను. పీటరునకత్తయు భార్యయు బిడ్డలు [illegible] నుండిరి. అంద్రూ కొంతకాలము స్నానికుఁడైన జానునకు శిష్యుఁడుగా నుండెనఁట. ఈ యిరువురును జీసస్సునకు శిష్యులుగా నున్న కాలములో సహితము తమ చేఁపల వ్యాపారమును మానలేదు. వీరిద్దఱును జీసస్సునం దధిక భక్తివిశ్వాసములు కలవారు. ఈకుటుంబముమాత్రమే కాక 'జెబిడీ' యనువాని కుటుంబము కూడ జీసస్సునెడల నత్యంతాదరము కలది. జెబిడీకి 'జేమ్సు' అనియు, 'జాన్' అనియు నిద్దఱుకొడుకులు గలరు. వీరిలో కనిష్ఠుఁడైన జాన్ జీసస్సున కాప్తశిష్యుఁడై తరువాత మిక్కిలి ప్రసిద్ధి చెందెను. వీరితల్లి యైన 'సలోమీ' కూడ జీసస్సునం దధికానురాగము కలదై యాతని మరణపర్యంతము నాతని విడువక వెంబడించెను. జీసస్ యొక్క యితరశిష్యులు ఫిలిప్, బర్తొలోమస్, థామస్, లెబ్బాస్, మాథ్యూ, సిమన్, జూడస్, జేమ్సు. వీరిలో కడపటి యతఁడైన జేమ్సు జీసస్సునకు పినతల్లి యైన మేరీకుమారుఁడు. జేమ్సునకు జేక బనియు నామాంతరము గలదు. ఇట్లేర్పఱుచుకొన్న పన్నిద్దఱిలో జీసస్సందఱిని మంచివారినే యేర్పఱుచుకొనెను గాని యొక్క 'జూడస్'

విషయములోమాత్రము భ్రమపడెను. సదాజాగరూకు లయియున్నను ధీమంతులకు సహితము కొన్నిప్పుడు ప్రమాదము సంభవించును. జూడస్ పయికి మంచివాఁడుగాఁ గనఁబడినను స్వభావముచేత దుష్టుఁడు. ఇతఁడు గురుద్రోహియయి కడపటఁ దనగురువును శత్రువుల కొప్పగించెను. ఇతఁ డొక్కఁడు తక్క జీసస్ శిష్యులందఱును గాలిలీదేశస్థులు. ఇతఁడుమాత్రము విదేశస్థుఁడయిన యిస్కెరియత్ గ్రామస్థుఁడు. ఇట్లు ప్రథమమున నేర్పఱచుకొన్న ద్వాదశశిష్యులను సామాన్యస్థితియందుండినవారే కాని వీరిలో నొక్కఁడును మహాకులీనుఁడును ధనసంపన్నుఁడును విద్వాంసుఁడును లేఁడు. వీరిలోఁ బలువురు చేఁపలవాండ్రు, ఒక్క మాథ్యూమాత్రము సుంకరి. ఈశ్వరకార్యమునందు నియోగింపఁబడిన యీపన్నిద్దరును 'ఈశ్వరదూతలు' అని వ్యవహరింపఁబడిరి.

ఇట్లు దేవదూత లని నామకరణము నందిన యీపన్నిద్దఱును వ్యాపారములను విడిచి తమ స్వామిని జేరిరి. ముందీనూతనమతముయొక్క యభివృద్ధియంతయు వీరి ధైర్యవిశ్వాస సామర్థ్యముల మీఁద నాధారపడి యుండును. వీ రీశ్వరకార్యమునం దత్యంతభక్తివిశ్వాసములు కలవారయి ధైర్యసాహసములతోఁ బనిచేసిరా సర్వమును విజయము నొందును. ధర్మభీరు లయి కష్టములు వచ్చినప్పుడీశ్వరకార్యమునందు నిరుత్సాహు లయి వెనుకతీసిరా సర్వమును భగ్నమయి విజయము దప్పగును. కాఁబట్టి జీసస్క్రీస్తు తన కొకవేళ నపాయము సంభవించినను తాను పూనిన కార్యభారమును పైని వేసికొని నిర్వహింప సమర్థులనుగాను దేవకార్యమునందు బద్ధకంకణులనుగాను వీరిని దిద్దవలెను. అన్నివైపులను ప్రతిపక్షులుగా బైలువెడలుచున్న శత్రువు లెప్పుడో తనప్రాణముల కెగ్గు తలఁపక మా

రని యతఁడు ముందుగానే కనిపెట్టెను. అటువంటి వైపరీత్యమే సంభ
వించినమొదలఁ దాను బోధించెడి దివ్యోపదేశమును వరమాదరముతో విని,
యామోదించుచున్న వారిలో నధికసంఖ్యాకులు ఫారిసీలకు నిధేయు
లయి యీ క్రొత్తపంథ విడిచి పూర్వపువారికే వెనుక మరలుదురనియు
నాతఁ డెఱుఁగును. రాతినేలను మొలచిన బీజాంకురముల వలెనే
చిరకాలాచారముచే చట్టుపడియున్న వారి హృదయక్షేత్రములయం
దంకురించిన నూతనధర్మబీజములును వించుక కష్టము వచ్చినప్పుడు
సతతబోధామృతధారావర్షము లేనిపక్షమున నల్పకాలములోనే
రూపుమాయునని యాతని యెన్నిక. అందుచేత నాతఁడు తనసిద్ధాం
తములు మొలకలోనే నశింపక తలయెత్తి వృద్ధినొంది లోకమున
వ్యాపించి భావికాలమునం దనంతఫలములను గలిగించునట్లు చేయుట
కయి, యెన్ని యంతరాయములు వచ్చినను నెట్టికష్టములు ప్రాపించి
నను చలింపక యచలములవలె నిలువఁగలుగునట్లుగా స్థైర్యము చెప్పి
కొండఱినైనను దిద్ది తీర్పవలె నని నిశ్చయము చేసికొనెను. ఈ యుద్దే
శముతోనే యతఁడు తనశిష్యబృందములోనుండి దృఢచిత్తులుగాఁ గాఁ
బడినవారిని పన్నిరువుర నేఱికొని యాంతరంగికులుగా నంగీకరించి
వారిని సదా తన సన్నిధియం దుంచుకొనెను. జనుల విషయమునఁ
దాను నడపవలసినకృత్యమును మఱవక వారికి సామాన్యముగాఁ జేయ
వలసిన మేలు నతఁ డణుమాత్రమును మానక యుపదేశాదుల మూల
మునఁ జేయుచుండినను, తన యనంతరమునఁ గూడ దా నారంభించిన
మహాకార్యమును సాగించుట కయి యీ యాప్తశిష్యుల స్వహస్తము
లనుగాఁ జేయుట కయి యధికశ్రద్ధ వహించి మఱింత పాటుపడఁ
జొచ్చెను. తన జీవితకాలములోనే దేశము మీఁదఁ బోయి ప్రసం
గములు చేసి స్వతంత్రముగా మతవ్యాపనము చేయ నారంభింపఁ

గుశలులనుగా వారిని జేయవలె నన్న యభిలాషతో జీసస్ వారితోఁ
డా నొంటిగా నున్నప్పుడును వారికి తన సిద్ధాంతములను వేమాఱు
బోధించి మనస్సున నాటించు చుండెను. మఱియుఁ గొన్ని సమయము
లయం దతఁడు వారి నరణ్యములోనికిఁ గొనిపోయి నిర్మానుష్యము
లయిన యేకాంతస్థలములయందును వారికి సావకాశముగాఁ బోధింపఁ
జొచ్చెను. అట్టి సమయములయం దతఁడు శిష్యులను తన చుట్టును
గూర్చుండఁ బెట్టుకొని యొక్క-ధర్మప్రవచనము గూర్చి మాత్రమే
కాక లోకమునందు వారికిఁ గలుగఁబోవు కష్టములను గూర్చియు కష్ట
కాలములయందు ధైర్యముతో వారు వర్తింపవలసిన మార్గములను
గూర్చియు వారి కనేకవిధముల బోధించి యుండును. ముందుగా నన్య
స్థలములలో నారంభింపక స్వగ్రామములకును పల్లెలకును మాత్రము
పోయి స్వజనమున కీశ్వరరాజ్యము సమీపించిన దని బోధింపవలసిన
దనియు, పరులకంటె వా రధికాదరముతో విను దురనియు, పూర్వ
ప్రవక్తలు చెప్పియున్నట్లుగా దేశము బాగుపడవలసిన సమయ
మాసన్న మయిన దని ఘోషింపవలసిన దనియు, వారి కతఁడు
ప్రథమకర్తవ్యము నుపదేశించి, మతవ్యాపనమును స్వధర్మముగాఁ
జేకొనక వృత్తిగాఁ గైకొని దానిని ధనార్జనమార్గముగాఁ జేసికొన్న
పక్షమున నచిరకాలములోనే మతము హేయస్థితికి రాక మాన దని
యెఱిఁగివాఁ డగుటంజేసి ఖండితముగా వారి కతఁడు ప్రయాణ
ములలో స్వోదరపోషణార్థమయి వస్తుసంగ్రహణము చేయవల దనియు,
నితరులకుఁ జేసిన సాయమునకయి వారివలన నేమియుఁ బారితోషి
కముగా సంగీకరింపఁ గూడదనియు, బుద్ధులు చెప్పెను. ధనాపేక్ష
లేక వారు తా నుపదేశించినట్లు కేవల పారమార్థికబుద్ధితోనే ధర్మ
ప్రకటనము చేయువా రయిరేని, జనులే వారి నాదరించి స్వగృహ

ములకుఁ గొనిపోయి యన్నపానాదులు సమకూర్చి యాదరింపక మాన రనియు, నందుచే వారు కష్టములపాలు కావలసిన యావశ్యక ముండ దనియు, అతఁ డెఱుఁగుచు; కేవలపరార్థపరాయణులు గాక ధనాశా పరులయి స్వార్థపరత్వము నించుక చూప నారంభించిన యుత్తర క్షణమునసే సత్యప్రవచనాగ్రేసరు లగుటచే వారికిఁ గలిగిన బల మంతయు నొక్కసారిగా నడుగంటు ననియు నతఁ డెఱుఁగును. వారి కతఁ డుపదేశించిన యితర హితవాక్యములు కొన్ని యీరీతిగా నుండెను.

ఎక్కడకుఁ బోయినను మీ రనువర్తనము గలవారు గాను శాంతిసంపన్నులు గాను నుండవలెను. ధర్మబోధ చేయునప్పుడు జనులు విన్నపక్షమున బోధింపవలెను; విననొల్లని పక్షమున నక్కడి నుండి తొలఁగి వేఱొకచోటికిఁ బోవలెను. బోధింపవలసిన దొక్కటే మీధర్మము కాని దాని ఫలము మీశక్తిలోనిది కాదు. జను లవినయులయి మీ రుపదేశించెడి హితబోధ వినక పెడచెవిని బెట్టిన పక్షమున వారే యీశ్వరుని కుత్తరవాదులయి యాఫలము ననుభవింపవలసినవా రగుదురు. పుణ్యపాపఫలముల నొసఁగవలసినవాఁ డొక్క యీశ్వరుఁడే. ఈశ్వరాధికారమును పైనివేసికొనుట మనుష్యునకు తగదు. వినని వారికి సహితము మేలునే కోరి వారికి సద్బుద్ధి నుదయింప జేయుట కయి యీశ్వరుని ప్రార్థింపవలయునే కాని యవిధేయుల నెప్పుడును మనస్సులో సహితము ద్వేషింపను దూషింపను రాదు.

ఇట్లెవరికిని నేకీడును చేయక యెవ్వరివిషయమునను పరుష వాక్యము నోటరానీయక యెవ్వరికిని మనస్సులోను చెడుగుకోరక, మంచిమాటలవలనను శుద్ధవర్తనము వలనను పరులను సిగ్గు పఱచి

వారిని కోపోద్రేకము నుండియు దుష్టత్వము నుండియు మరల్ప వల
సిన దని నియమించి జీసస్సు తన శిష్యులను క్రూరకర్ము లయిన దుష్టు
లకు ధర్మబోధ చేయఁ బంప నిశ్చయించుకొనెను. దీనినిఁ బట్టి యాత
నికి సత్యబలము నందును ధర్మబలము నందును నెంత దృఢవిశ్వాస
ముండెనో విస్పష్ట మగును. జనులను లోఁబఱుచుకొని ధర్మమార్గము
నకుఁ ద్రిప్పుటలో బోధనాశతమున కంటె స్వీయసదనుష్ఠానరూపకోప
దేశమునం దధికశక్తి కల దని యాతని నమ్మకము. శిష్యు లెంత
జాగరూకులుగా నున్నను కష్టములు రాక మాన వని యెఱిఁగినవాఁ
డయి మఱియు నాతఁడు వారి కిట్టి వాక్యములను గొన్నిఁటిని బోధిం
చెను.

మిమ్ము తోడేళ్ళ లోనికి గొఱ్ఱెలను వలెఁ బంపుచున్నాను.
మీరు మేకపిల్లలంత సాధువులుగా నుండుటయే కాక సర్పములంత
జాగరూకులుగా కూడ నుండవలెను. సాధ్య మయినంత వఱకు కపా
యమునుతప్పించుకొని దూరముగాతొలఁగుచు, మీయొద్దనున్న యోగ్య
తను గొప్పపఱుచుకొనుటచే నెవ్వుడును మీయెడల పరుల కసూయ
పెరుగకుండునట్లు చేయవలెను. మీ రెంత జాగరూకు లయి మెలఁగు
చున్నను దేశాచారములకు విరోధముగా ధర్మబోధ చేయుచుండు
టనుబట్టి కొన్నిసమయములయందు మీరు-ఒవాలుమిషలమీఁద ధర్మ
స్థానముల కీడ్చుకొని పోఁబడి నిరోధము నొందవచ్చును. అటువంటి
సమయముల యందు స్వరక్షణార్థముగా దండవిధాయకులవద్ద
మీ రేమి చెప్పుకొనవలయునో దానిని మీకీశ్వరుఁడే యప్పుడు బోధిం
చును. మీ సాధువాదములవలన మనసు కరగనివాఁ డయి కఠినచిత్త
ముతో న్యాయాధికారి మిమ్ము విడిచిపెట్టక దండింపఁ దలకొన్న
ప్పుడు మీకాతఁడు చేయఁగలిగిన దేమియును! మీకతఁడు చేయఁ

గలిగిన గొప్ప ఉపకృతియంతయు మిమ్ము నవధించుటకంటె నెక్కువగా నుండ నేరదు. అతఁడు మీ దేహములకు భంగము కలిగింపఁ గలిగినను మీయాత్మలను తాఁకలేఁడు; మీకుఁ బరలోకమునఁ గలుగనున్న నిత్యానందమునకు భంగము కలిగింపఁలేఁడు. శరీరమునకు మాత్రము హాని కలుగఁ జేయఁగలిగినదానినిగూర్చి మీరు భయపడఁ బోకుఁడు; నిత్యమైన యాత్మకు హాని కలిగించెడుదానినిగూర్చి భయపడుఁడు.

ఆత్మకు హానిచేసెడి దనఁగా ధర్మపరిత్యాగ మని యాతని భావము. వారు మరణమున కంటెను ధర్మభీరుత్వమునే యెక్కుడు భయపడవలెనని యీ బోధనయొక్క పరమార్థము. ఇట్లు దిటవుగఁజెప్పి మఱియు, —

"మీరు బైలుదేఱి పోయి నేను మీకు చీఁకటిగడియలలో బోధించినదానిని పగటిపూట వెలుతురులో బహిరంగముగా బోధింపుఁడు. రహస్యస్థలములలో నానోటినుండి వినిన దానిని మీరింటినడి కప్పులమీఁదనుండి ఘోషింపుఁడు. మనుష్యుల యధికారమునకు భయ పడఁబోకుఁడు. అల్పములైన పిచ్చుకల రక్షించెడి యీశ్వరుఁడు మీకు మార్గదర్శకుఁడును గాకపోఁడు. తమ దోషములనుజూపి ఖండించెడు సుజనులతో దుష్టజనులు కలహింతురు గనుక మీకాపదలును వచ్చును. మీకష్టమును సత్యమే పోరాటమును పురికొల్పెడు ఖడ్గ ముగా నుండవలెను. తనకుఁ బ్రియమయిన సర్వమును తుదకు ప్రాణ మును దానినిమిత్తమయి విడిచిపెట్ట నిష్టపడినంగాని మీలో నెవ్వఁ డును మీరింపఁ బంపఁబడనున్న దేవదౌత్యమున కర్హుఁడుకాఁజాలఁడు. అల్ప ప్రయోజనము నిమిత్తమయి యిట్టిపరిత్యాగములను మీరు చేయఁబోవుచుండ లేదని దృఢముగా నమ్ముఁడు. నా శుభవార్త నంగీక రించుట కిష్టపడుచున్నవారిని మీరు ప్రబోధింపఁ గలిగినయెడల,

ఆహృదయము తనకుఁ బ్రేమపదముగా, నన్ను బ్రతిగ్రహించుటయే. నన్నుఁ బ్రతిగ్రహించుటయే నన్నుఁ బంపిన యీశ్వరుని బ్రతిగ్రహించుట. మనుష్యులలో శాంతియు ననురాగమును వృద్ధిపొందించుట కయి మీరేది చేయఁగలిగినను, ఆచేసినది దప్పిగొన్నవారి కొకగిన్నెడు మంచినీళ్ళిచ్చుట మాత్రమే యైనను, దానిబహుమానము రాక యుండదు.

అని యిటువంటి ప్రోత్సాహ వాక్కులు పెక్కులు పలికెను. ఇట్లు పలుమాఱుబోధించి దృఢచిత్తులను జేసి కొంతకాలము జరగిన పిమ్మట నతఁడు తనశిష్యులను స్వాతంత్రముగా ధర్మబోధ చేయుట కయి పంపి శోధింప నిశ్చయించుకొని, తనవలెనే ధర్మబోధయు రోగ నివారణమును జేయుటకయి స్వాతంత్ర్యమిచ్చి యిద్దరిద్దఱిని బయిటఁ బంపఁజొచ్చెను.

ఇట్లెంతబోధించినను శిష్యు లెంతనిర్మలహృదయములైనను వారిలోవారి కీర్ష్యయు మనస్తాపమును బొత్తిగా కలుగకపోలేదు. ఈశిష్యబృందములో జీసస్సునకుఁ గొంద ఱధికాప్తులుగా నుండిరి. పీటరును, జెబిడీకొడుకు లయిన జేమ్సును జానును వారిలో ముఖ్యులు. ఈకడపటివారిరువురును నత్యుత్సాహమును చిత్తోద్వేగమును గల వారు. వారి యుత్సాహవ్యగ్రతను బట్టి జీసస్సు వారిని పిడుగుబిడ్డ లని పిలుచుచుండెను. ఆయిద్దఱిలోను జానునకు జీసస్సు వద్ద చన వెక్కువ యైనట్లు కనుపట్టుచున్నది. జీసస్సు ఫారిసీలతో వివాద పడు నప్పుడు పీటర్, జేమ్సు, జాను; అనుమువ్వురితోనే కార్యాలోచనము చేయుచుండెను. ఈశిష్యు లొండొరులను సహోదరు లనియు, జీస స్సును బ్రభు వనియు పిలుచుచుండిరి. పీటర్ జీసస్సునకు పరమాప్తుఁ డగుటచే పైకి శిష్యులకెల్ల నతఁడు నాయకత్వము వహించియుండెను.

పీటర్ ఋజువర్తనమును సత్యశీలతయు వేగిరపాటును గలవాఁడు. అతఁడు తన సందేహములను, ఇష్టానిష్టములను, లోపములను, ఏమియు మఱుఁగు పఱుపక సర్వమును నిష్కపటముగా జీసస్సునకుఁ దెలుపుచుండును. జీసస్స్వామియం దాదరమును విశ్వాసమును గల వాఁ డయి మిత్రభావముతోనే యాతనిని చీవాట్లు పెట్టుచుండును. జీసస్సు నభిషిక్తునిగా మొట్టమొదట నంగీకరించినవాఁ డతఁడే. అతని భక్తి కానందించి జీసస్సొకనాఁ డాతనితో స్వర్గరాజ్యముయొక్క-తాళములు నీకరగతము లగునని పలికెనఁట. ఇట్లొక శిష్యునియెడల పక్షపాతమును జూపినందునకయి తక్కినవారి మనస్సులలో అసూయ కలుగ నారంభించెను. జీసస్సప్పుడప్పుడు వారిముందఱ ముం దీశ్వర రాజ్యములో వా రందఱును దన కుభయపార్శ్వములయందును సింహాసనములమీఁదఁ గూరుచుందు రని యుత్సాహవాక్యములను బలుకుచుండెను. అమాయికు లయిన యాముగ్ధు లామాటల కక్షరార్థమునే గ్రహించి మనుష్యపుత్రుని యెడమవైపునను కుడివైపునను నత్యాసన్ను లయి కూరుచుండువారు తమలో నెవ్వ రని వివాదపడఁ జొచ్చిరి. జెబిడీపుత్రు లయిన జేమ్సును జానును తా మా రెండుస్థానములను పొందనెంచి తమ తల్లియైన సలోమీచేత నాయగ్రస్థానములను తన కొడుకుల కనుగ్రహింప నడిగించిరి. అడిగినదానికి స్పష్టముగా నుత్తరము చెప్పక జీసస్, 'తమ్ముఁ ఘనపఱచుకొనువారు నీచపదమునకుఁ బంపఁబడుదురు. ఈశ్వరరాజ్యము దీనులును నమ్రులు నైనవారిచేఁ బొందఁబడును' అని సామాన్యవాక్యములతో సమాధానము చెప్పెను. దీనినిబట్టి తక్కినశిష్యుల కా యిరువురియెడలను గొంతయసూయ కలిగెను.

పూర్వోక్తరీతిని శిష్యులను ధర్మప్రవచనార్థము దేశము

మీఁదఁ బంప నారంభించుటకుఁ గొంతకాలముముందే కేపర్నాము నగరసమీపమున నున్నయొకకొండమీఁద జీసస్సొక యుత్తమోప న్యాసమును జేసెను. అట్టిమహోపదేశమునుగూర్చి యిందుఁగొంత ప్రశంసింపకుండుట యుచితముకాదు.

శిష్యులుమొదలుకొని సర్వజనులును మెస్సయా వచ్చి భూలోక రాజ్యమును స్థాపించి యూదులను తదధిపులనుగాఁ జేయు నని నమ్మి యుండి రనియు, మెస్సయానుగాఁ బరిగణించి ప్రజలు గుంపులు గూడి జీసస్ వెంటఁ దిరుగ నారంభించినది మొద లతఁడు సైన్యమును గూర్చుకొని యెప్పుడు యుద్ధ మారంభించునా యని యెల్లవారు నెదురు చూచు చుండి రనియు, ఈవఱకే కొంత తెలుపఁబడి యుండెను గదా. ఈశ్వరరాజ్యము సమీపించుచున్నదని పలుమాఱు పలుకు చుండుటయేకాని యీశ్వరరాజ్య మెట్టిదో యీఁతఱ కెన్నఁడును జీసస్ స్పష్టముగా వివరించినవాఁడు కాఁడు. తానే మెస్సయానని మనస్సులో నతఁ డెంత దృఢముగా నమ్మి యుండినను పై కట్లు చెప్పకపోవుటచేత, ప్రతిపక్షు లైన ఫారిసీలు జీసస్ మెస్సయా కాఁ డనియు మోసగాఁ డనియు నెల్లయెడలను ఘోషమిడుచుండిరి. జీసస్సునందు భక్తివిశ్వాసములు గలశిష్యు లతఁడు తాను మెస్సయా నని లోకమునకు శీఘ్రముగాఁ బ్రకటించి లోకమును లోఁబఱుచుకొని ఫారిసీలమాట లసత్యములు చేయవలయునని యత్యుత్సుకులై యభి లషించుచుండిరి. మెస్సయానని ప్రకటించి ఫారిసీలనో రడఁపవలసిన దని మిత్రు లాతనిని నిర్బంధపఱుపఁ జొచ్చిరి. జీస స్సెప్పు డేదో విధ మున వారి మనోరథమును దీర్చి యందఱిని సమాధానపఱుపవలెను. అట్లు చేయనిపక్షమున వారందఱు నాశాభంగ మొంది యొక్కు సారిగా విముఖులై యాతనిని విడిచి తొలఁగి పోవుదురు. జీసస్ తాను

మెస్సయా నని చెప్పుకొనియే జనులు గ్రహించునట్లు చేయవలె ననియు మనస్సులలో శాంతియుఁ గారుణ్యమును పూర్ణముగాఁ గలిగి నంగాని యీశ్వరరాజ్యము రానేరదని బోధించి మెల్లమెల్లఁగా జనులమనస్సులనుండి మెస్సయాయం దారోపిత మైన యుద్ధచింతను బాఱఁదోలవలయుననియుఁ దలఁచి యుండినను, పారసీలు శత్రువులై తన్నుఁ గూర్చి నానావిధముల దురారోపణములు ప్రకటించు చున్నందు నను మిత్రులు వేగిరపడు చున్నందునను తాఁ దలఁచుకొన్నంతకాలము వేచియుండుట కవకాశము లేనివాఁడై తోడనే తన మిత్రులకును శిష్యులకును వారిచిత్తములలో నెలకొని యున్న యిహలోకరాజ్యా పేక్షను విడిచిపెట్టుఁడని తెలియఁజెప్పవలసినవాఁ డయ్యెను ఈశ్వర రాజ్య మన్నమాటకు వారు చేసికొనుచుండిన యర్థమునకును తా నిప్పుడు విప్పి చెప్పఁబోయెడి యర్థమునకును గలతారతమ్యమును జను లొక్కసారిగా గ్రహించి తనయుత్తమసిద్ధాంతము నంగీకరింపఁ గలుగుదురా, ఈనూతనసిద్ధాంతప్రకటనమువలన వారికి నాఁటికిఁ దన యెడలఁ గల గౌరవానురాగము లాకస్మికముగా ద్వేషతిరస్కారము లుగా మాఱినయెడలఁ దాను పూనిన యీశ్వరకార్యమునకు విఘా తము కలుగకుండునా, మెస్సయాపని యుద్ధము చేయుట కాదని చెప్పి నప్పుడు వారు తన్ను రణభీరువునుగా భావించి తొలఁగ కుందురా. అనుచింత లిప్పుడు మనస్సును పరిపరిలాగుల బాధింపఁగా నతఁడు రాత్రి నిద్ర పట్టక కేపర్నామువట్టణమును విడిచి యాచేరువ నున్న యొక పర్వతముమీఁదికిఁ బోయి యొంటిగా నీశ్వరుని ప్రార్థించి మనో బలమును శాంతియుఁ బొందినవాఁడై యాకొండమీఁదనే నిద్ర పోయెను. తెల్లవాఱి యతఁడు లేచునప్పటికే శిష్యు లాతఁ డున్నస్థల మును గనిపెట్టి మూఁకలుగా నాపర్వతపార్శ్వమును జేరి యుండిరి.

నాఁటి ప్రాతఃకాలమున నతఁడు ప్రప్రథమమునఁ జేసినపనిని యీశ్వరరాజ్యప్రకటనము చేయుటకై శిష్యసంఘములోనుండి పండ్రెండుగురను దేవకార్యదూతలనుగా పరిగ్రహించుట. శిష్య సంగ్రహకార్యము ముగియఁగానే యతఁడు కూరుచుండి యేదో ప్రసంగ మారంభింపఁబోవునట్లుగా నిమీలితనేత్రుఁడై క్షణకాల ముండెను. అతఁ డేమి చెప్పునో వినవలె నన్న కుతూహలముతో నెల్ల వారును నాతనిముఖముమీఁద దృష్టిపఱపి వీను లొగ్గి యేకాగ్రచిత్తు లయి నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. అంతట నతఁడు మూసినకన్నులు తెఱచి తలయెత్తి శిష్యులవంకఁ జూచి సహజమధురగంభీరస్వరముతో— "దీనమనస్సులు గలవారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది. దుఃఖార్తు లగువారు ధన్యులు; వారు సమాశ్వాసింపఁబడుదురు. నమ్రులగు వారు ధన్యులు; వారు భూస్వామ్యమును బొందుదురు. పుణ్యముకొఱ కాఁకలిదప్పులు గొన్నవారు ధన్యులు; వారు తృప్తిపఱుపఁబడుదురు. కరుణాళువు లగువారు ధన్యులు; వారు కరుణింపఁబడుదురు. శుద్ధ హృదయము గలవారు ధన్యులు; వారీశ్వరునిదర్శింతురు. మనశ్శాంతి చేయువారు ధన్యులు; వారీశ్వరతనూజు లనఁబడుదురు. ధర్మము నిమిత్తము బాధపడువారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది."—అని బోధింప నుపక్రమించెను. ఉపన్యాసారంభమునఁ జేయఁబడిన యీ యుపదేశాష్టకముయొక్క భావము నప్పటివా రప్పుడు చక్కఁగా గ్రహింపఁగలిగిరో లేకపోయిరో కాని యీయమూల్యవాక్యరత్నము లనుబట్టి జీనస్సు మనస్సులో నైహికరాజ్య సంపచ్చింత లేదనియు నతని నాయకత్వ మంగీకరించినవారు భూలోకవైభవాపేక్ష వదలుకోవలసిన దనియు స్పష్టముగాఁ దెలిసికొని యుందురు. దుఃఖము, ఆకలి, దైన్యము, బాధలు, మొదలగు శ్రావ్యములు కానిమాట లిహలోక

సంపదల నాశించుచున్న యనేకుల కారంభదశలోనే యాశాభంగమును గలిగించి యుండును అయినను జీసస్సుయొక్క వాగ్మాధుర్యమును బట్టియు నుపన్యాసమునందలి విషయగౌరవమును బట్టియు మనస్సు చెదరనీయక యెల్లవారును దానిని కడవఱకును పరమాదరముతో వినిరి. అపూర్వమైన యీ ధర్మోపన్యాసశేషమును సమగ్రముగా నిఁగఁ బొందుపఱచుచున్నాను.—

"నా నిమిత్తమై జనులు మిమ్ము దూషించినప్పుడును బాధించినప్పుడును మీమీఁద నన్యాయముగా సర్వవిధ దురారోపణములను జేసినప్పుడును మీరు ధన్యులగుదురు. పరలోకమున గలుగు ఫలమధిక మయినది. కాఁబట్టి మీరు మోదించి యపరిమితానందము నొందుఁడు. మీకుఁ బూర్వమునం దుండిన ప్రవక్తలను వా రీవిధముగనే బాధ పెట్టిరి.

మీరు భూమికి లవణ మయినవారు. లవణమే తనసారమును బోఁగొట్టుకొన్న వస్తువున, ఇఁక దానికి దేనితో చవి కలిగింపఁబడును? అది అప్పటినుండి పాఱవేయఁబడి మనుష్యుల కాళ్ళక్రింద త్రొక్కఁబడుటకే కాని మఱి యెందునకును బనికిరాని దగును.

మీరు ప్రపంచమునకు వెలుగయినవారు. పర్వతముమీఁదఁ గట్టఁబడిన పురము మఱుఁగుపడి యుండనేరదు. మనుష్యులు దీపమును వెలిగించి దీపస్తంభముమీఁదఁ బెట్టుదురే కాని కుంచము క్రిందఁ బెట్టరు. అది యింట నున్నవారి కందఱికిని వెలుతురు నిచ్చును. జనులు మీ సత్కార్యములను జూచి పరలోకపితయొక్క మహిమను బ్రశంసింపఁ గలుగుటకుఁ దగినట్లుగా వారిముందు మీ వెలుతుర ప్రకాశింపనిండు.

ధర్మశాసనమును గాని ప్రవక్తలను గాని నేను కొట్టివేయవచ్చితి నని తలంపవలదు. నేను నెరవేర్చుట కయి వచ్చియున్నాను గాని నాశనము చేయుట కయి రాలేదు. భూమియు నాకాశమును గతించు వఱకును ధర్మశాసనము నుండి లవ లేశ మయినను పూర్ణముగా నెఱ వేర్పఁబడక యేవిధమునను గతింప దని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి యీసూక్ష్మము లయిన యాజ్ఞలలో నెవ్వఁ డొకటి దాని నతిక్రమించి లోకమున కట్లు బోధించునో వాఁడు పర లోకరాజ్యమునం దధమాధముఁ డని చెప్పఁబడును; ఎవ్వఁడు వానిని తా నాచరించి ప్రవచనము చేయునో వాఁడు పరలోకరాజ్యమున ఘనుఁ డనఁబడును. మీ నీతివర్తనము లేఖకులయొక్కయు పారిసీల యొక్కయు నీతివర్తనమును మించిన దయినం గాని మీ రెప్పుడును స్వర్గరాజ్యమునఁ బ్రవేశింపఁ బోరని మీకు నేను జెప్పుచున్నాను.

నీవు హత్య చేయరాదు; ఎవ్వఁడు హత్యచేయునో వాఁడు విచారణోపద్రవమును (దండనమును) బొందును. అని పూర్వకాలపు వారిచేఁ జెప్పఁబడినట్టు మీరు వినియున్నారు. ఎవ్వఁడు నిష్కారణ ముగాఁ దన సోదరునియెడ కోపము చూపునో వాఁడు న్యాయవిచా రణోపద్రవమును బొందు ననియు, ఎవ్వఁడు తన సహోదరుని 'నీచుఁడా' యని పలుకునో వాఁడు విచారణోపద్రవమును బొందు ననియు, 'బుద్ధిహీనుఁడా' యని యెవ్వఁ డనునో వాఁడు నరకాగ్ని భయమును బొందుననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి నీ వుపహారమును గొని బలిపీఠమునకుఁ బోయి యున్నప్పుడు నీసోద రుని యెడ నీవేదో యపరాధి వయినట్లు నీకక్కడ నీస్మరణకు వచ్చినను నీయుపహారమును బలిపీఠమువద్దనే దిగవిడిచి తిన్నఁగాఁ బోయి మొట్ట మొదట నీసోదరుని సమాధానపఱచి పిమ్మట వచ్చి నీయుపహారము...

సమర్పింపుము. నీవాతనితో దారిలో నుండఁగానే శీఘ్రముగా నీప్రతిపక్షునితో సమాధానపడుము. లేకపోయినయెడల నీప్రతిపక్షుఁ డెప్పుడయినను నిన్ను న్యాయాధికారి కప్పగించును; నీవు చెఱసాలలో ద్రోయఁబడుదువు. కడపటి కాసుకట్టువఱకును నీవందుండి యేమార్గ మునను వెడలిరావని నీతో నేను సత్యమును జెప్పుచున్నాను.

'నీవు వ్యభిచారము చేయరాదు' అని పూర్వకాలపువారిచేతఁ జెప్పఁబడినట్లు మీరు వినియున్నారు. కామములో నెవ్వఁ డొకస్త్రీ వంకఁ జూచునో వాఁ డావఱకే యామెతో మానసిక వ్యభిచారము చేసినవాఁ డని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి నీ కుడికన్ను నీ కపరాధియయినపక్షమున దానిని పెరికివేసి నీయొద్దనుండి పార వేయుము. ఎందున కన, నీశరీరమంతయు నరకాగ్నిలో వేయఁబడక నీయవయవములలో నొకటి నశించుట నీకు లాభకరము. నీకుడిచెయి నీ కపరాధి యయిన పక్షమున, దానిని ఖండించివేసి నీయొద్దనుండి పాఱవేయుము. ఎందున కన, నీశరీర మంతయు నరకాగ్నిలో వేయఁ బడుట కంటె నీయవయవములలో నొక్కటి నశించుట నీకు లాభ కరము.

తనభార్యను విడిచిపెట్టువాఁ డెల్లను వివాహబంధ విమోచన పత్రము నీయ్యవలెను' అని చెప్పఁబడి యున్నది. జారత్వకారణమునఁ దక్కఁ దనభార్య నెవ్వఁడు పరిత్యజించునో వాఁ డామెను వ్యభిచరించు నట్లు చేసినవాఁ డగు ననియు, అట్లు పరిత్యజింపఁబడిన దానిని వివాహ మాడువాఁడు వ్యభిచారము చేసినవాఁ డగు ననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

మఱియు 'నీవప్రమాణములు చేయక, నీప్రమాణముల నీశ్వ రుని కడ చెల్లింపవలెను' అని పూర్వకాలపువారిచేతఁ జెప్పఁబడినట్లు

మీరు వినియున్నారు. "మీరెప్పుడును ప్రమాణములే చేయకుఁడు. ఆకాశముతోడనఁ బోకు — అది దేవుని సింహాసనము; భూమితోడనఁబోకు — అది యాతనిపాదపీఠము; జెరూసలేముతో డనఁబోకు — అది మహారాజపట్టణము; నీశిరస్సుతోడని యొట్టుబెట్టుకోకు — నీ వొక్క వెండ్రుకను నల్లగాఁ గాని తెల్లగాఁ గాని . చేయ లేవు. నీభాషణము అయిన దౌను, కానిదికాదు. అయి యుండనిమ్ము. వీని కంటె నధిక మయినదంతయు చెడుగునుండి వచ్చిన దగును." అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

'కంటికి కన్ను పంటికి పల్లు' అని చెప్పబడినట్లు మీరు విని యున్నారు. దౌష్ట్యమున కెదు రొడ్డక, ఎవ్వరయినను నీ కుడిచెంప మీఁదఁ గొట్టినయెడల, రెండవచెంపనుగూడ నాతనివంక త్రిప్పుము. ఏమనుష్యుఁడైనను వ్యాజ్యమాడి నీచొక్కాను తీసికొన్నయెడల, నీపయిబట్టకూడ వానినే దీసికొననిమ్ము. ఎవ్వఁడయినను నిన్నరక్రోసు దూరము నడువ బలవంతపెట్టినయెడల, క్రోసుదూరము నీ వాతనితో నడువుము. నిన్ను వేఁడుకొనువాని కిమ్ము; నీవద్ద బదు లడుగఁ గోరు వానినుండి తొలఁగి పోకు" అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

'నీవు నీపొరుగు వానియెడ ప్రేమచూపవలెను; నీశత్రువును ద్వేషింపవలెను' అని చెప్పఁబడఁగా మీరు వినియున్నారు. "మీ శత్రువులయెడలఁ బ్రేమ చూపుడు; మిమ్ము శపించువారి నాశీర్వదింపుడు; మిమ్ము ద్వేషించువారికి మేలు చేయుఁడు; మి మ్మసూయతో ననాదరించి బాధించువారినిమిత్తము ప్రార్థింపుడు. అందువలన మీరు పరలోకమునం దున్న మీతండ్రికి కుమారు లగుదురు. ఎట్లన, ఆయన, తన సూర్యుని. చెడ్డవారిమీఁదను మంచివారిమీఁదను ఉదయించు (ప్రకాశించ) నట్లు చేయుచున్నాడు; ధార్మికులకును

అధార్మికులకును వర్షమును బంపుచున్నాఁడు. మీమీద ప్రేమ గలవారిపైని మీరు ప్రేమ చూపినయెడల, మీకు ఫల మేమి? ఆలాగున సుంకరులు సహితము చేయుచుండ లేదా? మీసోదరులకు మాత్రము మీ రభివాదము చేసెడు పక్షమున, ఇతరులకంటె మీ రెక్కువ చేయుచున్న దేమున్నది? ఆలాగున సుంకరులుసహితము చేయరా? కాఁబట్టి స్వర్గమునం దున్న మీతండ్రి పరిపూర్ణుఁడయి యున్నట్లుగానే మీరును పరిపూర్ణులు కండు

మనుష్యులచే చూడఁబడునిమిత్తమయి వారిముందు నీవు దానము చేయకుండ జాగ్రత్తపడుము. లేకపోయినయెడల, పరలోకమునం దున్న నీతండ్రివలన బహుమానమును నీవు పొందవు కాఁబట్టి సభాగృహములలోను వీథులలోను మనుష్యుల మెప్పునకయి వేషధారులు చేయునట్లుగా, దానము చేయునప్పుడు నీవు నీముందు చాటుకోఁబోకు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు దానము చేయునప్పుడు నీకుడిచేయి చేయు దానిని నీయెడమచేతికిఁ దెలియనీకు. నీదానములు రహస్యముగా జరుగనిమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు తండ్రియే బహిరంగముగా నీకు బహుమానము చేయును.

నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు వేషధారులవలెఁ జేయఁబోకు. ఏలయన, మనుష్యులచే చూడఁబడునిమిత్తమయి వారు సభామందిరములలోను వీధులమూలలలోను నిలుచుండి ప్రార్థన చేయ నభిలషింతురు. వారికి వారిఫలము కలుగునని నేను మీతో నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు ప్రార్థించునప్పుడు గదిలోనికిఁ బోయి తలుపువేసికొన్నతరువాత సంతరంగమున నున్న తండ్రిని ప్రార్థింపుము. రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము

చేయును. నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు ప్రతిమార్చకులవలె నిరర్థకము లైనపునరుక్తములను వాడఁబోకుము. ఏలయన, అధికముగా మాటా డుటవలననే తమ మొఱ యాలకింపఁబడు నని వారు భావింతురు. కాఁబట్టి మీరు వారివలె నుండఁబోకుఁడు. మీ కేమి కావలసి యున్నదో మీరడుగకముందే మీతండ్రి యెఱుఁగును. కాఁబట్టి మీరీవిధముగఁ బ్రార్థింపుఁడు — మాతండ్రీ! నీనామము పవిత్రీక రింపఁబడునుగాక! నీరాజ్యము వచ్చునుగాక! పరలోకమునందు వలెనే భూలోకమునందును నీయిచ్ఛయే నెరవేరునుగాక! నేఁడు మాకు మా దినాహారము ననుగ్రహింపుము. మాఋణస్థులను మేము మన్నించు నట్లే నీవు మా ఋణములను మన్నింపుము. మమ్మింద్రియవికార ములోఁ బడనీయక పాపములనుండి విమోచనము చేయుము. ఏల యన, రాజ్యమును, బలమును, మహిమయు నిరంతరమును నీవి. తథాస్తు! — మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు క్షమించినపక్షమున, మీపరలోకపితకూడ మీవ్యతిక్రమములను క్షమించును. మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు క్షమింపనిపక్షమున, మీతండ్రియు మీ వ్యతిక్రమములను క్షమింపకుండును.

అంతేకాక మీ రుపవాసములు చేయునప్పుడు వేషధారులవలె మీరు దీనముఖములఁ బెట్టుకొనకుఁడు. ఏలయున, తా ముపవాసము చేయుచున్నట్టు మనుష్యులకు కనఁబడుటకయి వారు తమముఖము లను వికృతముగాఁ జేసికొందురు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవో, యుపవాసము చేయు నప్పు డుపవాసము చేయుచున్నట్టు మనుష్యులకుఁగాక యంతరంగ మున నున్న నీతండ్రికిమాత్ర మగపడునట్లుగా శిరస్సంస్కారము చేసి కొని ముఖప్రక్షాళనము చేసికొమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండ్రి

నీకు బహిరంగముగా ఫలదానము చేయును. కీటకములును త్రుప్పును భ్రష్టము చేయునట్టియు దొంగలు కన్నము వేసి దొంగిలునట్టియు భూమిమీఁద మీసంపదలను కూడఁబెట్టక, కీటకములుగాని త్రుప్పు గాని నాశము చేయనట్టియు చోరులు కన్నము వేసి యపహరింప నట్టియు పరలోకమునందు మీసంపదలను మీకొఱకు నిలువచేసి కొనుఁడు. మీవిత్త మెక్కడనుండునో మీయంచిత్తముకూడ నక్కడనే యుండును. నేత్రము శరీరమునకు జ్యోతి యగుటచేత, నీకన్ను తిన్నఁగా నున్నపక్షమున నీసర్వశరీరమును తేజోమయ మయి యుండును; నీకన్ను చెడినపక్షమున నీసర్వశరీరము నంధకారబంధుర మగును. అందుచేత నీలోపల నున్న వెలుతురే కలుష మైనపక్షమున, ఆయంధకార మెంత గాఢమై యుండును! ఏమనుష్యుఁడును ఇద్దఱు ప్రభువులను సేవింపలేఁడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొకరిని ప్రేమిం చును; లేదా, యొకరి నాశ్రయించి మఱియొకరిని తిరస్కరించును. మీరు దేవునిని ధనలక్ష్మినికూడ కొలువలేరు. కాఁబట్టి మే మేమి తిందుము? మే మేమి త్రాగుదుము? అని మీజీవనమునుగూర్చి కాని, మే మేమిధరింతుము? అని మీదేహమునుగూర్చి కాని, ఆలోచింప వలదని నేను మీకు చెప్పుచున్నాను. ఆహారమునకంటె జీవనమును, వస్త్రములకంటె శరీరమును, గొప్పవి కావా? గాలిలోనిపక్షులను చూడుఁడు; అవి విత్తనములు వేసి, కోసి, కొట్లలో నిలువ చేసికోవు. అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహారము దయచేయుచున్నాఁడు. వానికంటె మీరు మిక్కిలి శ్రేష్ఠతరములు కారా? ఆలోచన చేసి మీలో నెవ్వరు తమపరిమాణమున కొకమూర చేర్పఁగలరు? వస్త్ర ములకొఱకు మీ రేల చింత చేసెదరు? పొలములలోనిగడ్డి పువ్వులను గూర్చి యవి యెట్లువర్ధిలుచున్నవో యాలోచింపుఁడు. అవి కష్టపడి,

తూలుపడకవు. అయినను సొలొమో నంతటివాఁడు సహితము తన మహోన్నతదశలోను వానిలో నొక్కదానిని బోలిన వస్త్రధారణము చేసికొనియుండఁ డని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి ఓ భక్తిహీనులారా! నేఁడుండి రేపు పొయిలో వేయఁబడెడి పొలములోనిగడ్డికి యిటువంటి యాచ్ఛాదనమును బ్రసాదించియున్నప్పుడు, మీ కంతకంటె నధికముగా నాచ్ఛాదన మనుగ్రహింపఁడా? కాఁబట్టి మే మేమి తిందు మనికాని, యేమి త్రాగుదు మనికాని, వేనితో నాచ్ఛాదితుల మగుదు మనికాని, చింతింపఁబోకుఁడు; ఈ యన్నివస్తువులును మీకుఁ గావలసిన వని మీ పరలోకపిత యెఱుఁగును. మీరు మొట్టమొదట నీశ్వరరాజ్యమును, ఆతనిపరిశుద్ధతను, వెదకుఁడు. ఈవస్తువులన్నియు మీకు చేర్పఁబడును. కాఁబట్టి రేపటికొఱ కాలోచన చేయకుఁడు. రేపటిదినము తానే యావస్తువులకొఱ కాలోచన చేయును. ఆనాఁటి చింతయే యానాఁటికి చాలియుండును,

మీరు విమర్శింపఁబడ రని యెంచుకొనకుఁడు. ఏన్యాయముతో మీరు విమర్శింతురో దానితోనే మీరును విమర్శింపఁబడుదురు. ఏకొలపాత్రముతో మీరు కొలుతురో మరల దానితోనే మీకు కొలువఁబడును. నీవు నీసహోదరునికంటిలోనినలుసును జూచుచు, నీనేత్రమునందే యున్న దూలమునుగూర్చి యేల యాలోచింపవు? నీకంటిలోనే దూల ముండఁగాఁ జూచుచు, 'నన్ను నీకంటిలోని నలుసును దీయనీ' మ్మని నీసహోదరునితో నీవెట్లనఁ గలవు? ఓ వంచకుఁడా! మొట్టమొదట నీకంటిలోనుండి దూలమును తీసివేసికొమ్ము; అప్పుడు నీసహోదరునికంటిలోనుండి నలకను దీసి వేయుటకు చక్కఁగా చూడఁ గలుగుదువు. పవిత్రమైనదానిని కుక్కలకు వేయకుఁడు; మీముత్యము

లను పందులముందు వేయకుఁడు — అవి వానిని తమకాళ్ళక్రింద పలుగఁద్రొక్కి యెదురు తిరిగి మిమ్ము క్రుమ్మును. అడుగుఁడు; మీకియ్యఁబడును. వెదకుఁడు, మీకు కనఁబడును. తట్టుఁడు; మీకు తెఱవఁబడును. తనకొడుకు రొట్టె నడిగినప్పుడు వానికి రాయియిచ్చు వాఁడు మీలో నెవుఁడుండును? వాఁడు చేప నడిగినప్పుడు వానికతఁడు పామునిచ్చునా? మీబిడ్డలకు మంచియీవుల నెట్లియ్యవలెనో పాపులయిన మీరే యెఱిఁగి యున్నప్పుడు, పరలోకమునం దున్న మీ తండ్రి తన్ను వేఁడినవానికి మంచివస్తువుల నింకను నెంత యధికముగా నిచ్చును? కాఁబట్టి మనుష్యులు మీకేమి చేయవలె నని మీరు కోరుదురో వానినెల్లను వారి కాలాగుననే మీరును చేయుఁడు. ఇదియే ధర్మశాస్త్రమును ప్రవక్తవచనమును.

మీరు తిన్నని దారిని లోపలఁ బ్రవేశింపుఁడు; వినాశమునకు కొనిపోయెడు ద్వారము విశాలమయినదియు దారి వెడల్పయినదియు కాఁబట్టి యామార్గమున లోనికిఁ బోవువా రనేకు లుందురు. (నిత్య) జీవమునకుఁ గొనిపోయెడి ద్వారము సగళ మయినదియు దారి యిఱుకయినదియు కాఁబట్టి దానిని కనుఁగొనువారు కొందఱే యుందురు. అబద్ధప్రవక్తలను గూర్చి మీరు జాగ్రత్త పడుఁడు; గొఱ్ఱె (సాధు) వేషములతో మీవద్దకు వత్తురు కాని వారు లోపల నత్యాశనాతురము లయిన తోడేళ్ళు (క్రూరచిత్తులు). వారివలని ఫలములను బట్టి మీరు వారిని తెలిసికొందురు. మనుష్యులు ముండ్లపొదల నుండి ద్రాక్షఫలములను గాని మేడిపండ్లను గాని సంగ్రహింతురా? అలాగుననే ప్రతిసద్వృక్షమును సత్ఫలముల నిచ్చును; దుష్టవృక్షము దుష్ఫలముల నిచ్చును. ఒక మంచిచెట్టు చెడుఫలముల నియ్యనేరదు;

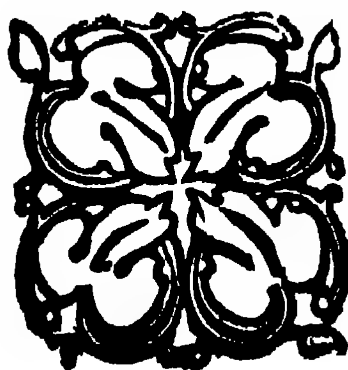
చెడు చెట్టును మంచిఫలముల నియ్యఁజాలదు. మంచిఫలముల నియ్యని ప్రతివృక్షమును నఱకఁబడి నిప్పులో వేయఁబడును. కాఁబట్టి ఫలము వలన మీరు వాని నెఱుఁగుదురు.

పరలోకమునం దున్న నాతండ్రియొక్క చిత్తానుసారముగా నాచరించువాఁడే కాని నన్నుఁ జూచి 'ప్రభువా! ప్రభువా!' అని పలుకువాఁ డెల్లను స్వర్గరాజ్యములోఁ బ్రవేశింపఁడు. 'ప్రభువా! ప్రభువా! మీ పేరిట మే మనాగతమును సూచించి యుండలేదా? మీ పేరిట మేము దయ్యములను వెడలఁ ద్రోలలేదా?' అని యా దినముల నాతో ననేకులు పలుకుదురు. 'మిమ్ము నే నెన్నడు నెఱుఁగను; నీతిమాలి వర్తించిన మీరు నాయొద్దనుండి తొలఁగుఁడు' అని వారితో నే నప్పు డందును. కాఁబట్టి యీ నావాక్యములను విని తదను గుణముగా నెవ్వఁ డాచరించునో యటువంటివాని నెల్లను దన యింటిని ఱాతిమీఁదఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిమంతునితోఁ బోల్చెదను. వర్షము కురియును; వఱదలు వచ్చును; గాలి వీచి యాయింటిమీఁద గొట్టును; ఱాతిబండమీఁద పునాది వేయఁబడినందున, ఆయిల్లు కూలదు. ఈనా వాక్యములను విని వానిప్రకారముగా నడవనివాఁ డెల్లను దనయింటి నిసుకపైఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిహీనునితో సరిపోల్పఁబడును. వాన దిగును; వరదలు వచ్చును; గాలి వీచి యా యింటిమీఁద కొట్టును; అది పడి పోవును; దానిపాటు మిక్కిలి గొప్పదగును."

పైయి యుపన్యాసమునం దీశ్వరరాజ్య మన్న వచనమునకుఁ గల యభిప్రాయ మేమో జీసస్ తన శిష్యబృందమునకు మనస్సు నొవ్వ కుండ మంచిమాటలతో క్రమక్రమముగా విప్పి చెప్పివేసెను. అతఁ

ఇట్లు నేర్పుతోఁ బలుకక యీశ్వరరాజ్యవిషయమున వా రెదురు చూచుచుండిన దంతయు నసాధ్యమైన పనికిమాలిన యెన్నిక యని యొక్కసారిగాఁ జెప్పివేసినయెడల వారిమనస్సులకు నొప్పి కలుగుటయే కాక పలువురికి కోపము సహితము వచ్చియుండును. అట్లుచేయక యతఁడు శాంతవచనములతోఁ దా నుద్దేశించి యున్న యుత్తమ ధర్మములను బోధించి వారిమనస్సులోనున్న భ్రమను తొలగింపఁగా, తామాపటిరు పలవరించుచున్న ప్రాపంచికవైభవసరిక్షణము నిరర్థకముయిన దని వారిమనస్సులకు పొడకట్టెను. పయి యుపన్యాసమునం దతఁడు బోధించిన ధర్మములలో నొకటి రెంటికిఁ గొందఱు విపరీతాభిప్రాయములను జేయుదురు. కుడిచెంపను గొట్టినవాని కెడమచెంపఁ ద్రిప్పవలసిన దని యతఁడు చెప్పినదానికిఁ బరులు పెట్టుబాధను శాంతితో సహించి తన కపకారము చేసినవానికిని ప్రత్యుపకారము తలఁపవల దని బోధించుటయే కాని నిజముగా నెడమచెంప ద్రిప్పవలె నని తాత్పర్యము కాదు. ఇట్లు దృష్టాంతపూర్వకముగాఁ జెప్పిన యీ యర్థమునే యతఁడు శత్రువులపయిని సహితము ప్రేమ చూపవలసిన దనియు చెడుగు చేసినవానికిని మేలు చేయవలసిన దనియు స్పష్టముగానే ముందుగాఁ దెలిపెను. భూలోకధనమును జేర్పక పరలోక సంపదలను గూడఁబెట్టఁ బ్రయత్నింపుఁ డని జీసస్ బోధించినదాని తాత్పర్యము క్షణభంగురము లైన యిహలోకవస్తువుల సంపాదనముకంటె నిత్యమైన నీతి ధనార్జనము ముఖ్యముగాఁ జేయవలసిన దనుటయే కాని యశనవసనాదులను గూర్చి ప్రయత్నమే చేయఁగూడదని కాదు. ఎల్లప్పుడును నన్న వస్త్రాదులను గూర్చియే చింతించుచున్నచోఁ బరమార్థచింత యడుగంటు నన్న యుద్దేశములో నతఁడు రేపటినిగూర్చిన చింత మానుఁ డని బోధించెనే కాని యంతకంటె వేఱు కాదు. అతఁడు

వాక్యములలోనే యతఁడు పక్షుల కాహారము ప్రసాదించెడి యీశ్వరుఁడు మనుష్యునిఁ గాపాడకుండునా యనియు గడ్డిపూలకు విచిత్రవర్ణములు దయచేసిన దయాళుఁడు మనుష్యులకుఁ గట్ట నియ్యకుండునా యనియుఁ దెలిపి, అన్నవస్త్రాదులను గూర్చిన చింతయే సదా పూనక యీశ్వరుని మీఁద భారమువేసి శుద్ధవర్తనము నిమిత్తమయి పాటుపడుచున్నచో విశేష ప్రయాస మక్కఱలేకయే భగవదనుగ్రహమువలన నన్నపానాదులు లభించునని సత్కార్యాచరణమునకుఁ బురికొల్పెను.

ఏడవ ప్రకరణము

•••०●०•••

(స్నాతకుఁడైన) జానుయొక్క సందేశము, జెరూసలేముయాత్ర.

బహుకాలమువఱకును దాపున నున్న జీసస్ యొక్క మిత్రులకు సహితము "అభిషిక్తుఁడు (మెస్సయా)" అను పదమునకును "ఈశ్వర రాజ్యము" అను పదమునకును అతఁడుద్దేశించుకొన్న యర్థము తెలియదు. అట్టిస్థితిలో దూరమున నున్న (స్నాతకుఁడగు) జానున కెట్లు తెలియవచ్చును! ఇతరజనులవలెనే యతఁడును మెస్సయా దేశము నుండి రోమనులను వెడలఁగొట్టి, స్వదేశస్థులను లోకమునకు ప్రభువులనుగాఁ జేయునని నమ్మియుండెను. జీస స్ట్టి యైహికరాజ్యచింత లేనివాఁ డయి పరమమయిన యొక యుత్తమకృత్యమును గూర్చి యాలోచించుచుండెను. రోమనులుపోయి యూదులు దేశమునకు ప్రభువులయినను ప్రజ లిప్పటికంటె నధికసుఖము ననుభవించువారు కాఁజాలరనియు, న్యాయదయాదాక్షిణ్యాదుల నెఱిఁగి యభ్యసించువఱకును లోకము మంచిదశకు రానేరదనియు, ఎఱిఁగినవాఁడయి జీసస్ జనులలో శాంతియు నీతియు ప్రీతియు నెలకొల్పు సాధనము చూచుచుండెను. అతఁ డుద్దేశించిన మహాకార్య మల్పకాలములో నెఱవేఱునది కాదు. అతఁ డామహాకార్య పర్యాలోచనములోనుండఁగా నక్కడ కొంతకాలమునుండి కారాబద్ధుఁ డయియున్న జాన్ తా నాశతో నెదురుచూచుచుండిన యర్హకృత్యమును నిర్వహింపక జీసస్ వృథా కాలక్షేపము చేయుచున్నాఁ డని సందేహమొంది తత్తఱపడసాగెను. జాన్‌చేయు బోధవలన దేశక్షోభము సంభవించునని భయపడి ప్రభుత్వమువా రాతనిని బోధింపనీయక పట్టి తెచ్చి యాతని నాలుగెల్ల

నుండి మృతసముద్రతీరమందుంచిన మాకెరోసనగరమునందలి చెఱ
సాలలో నుంచియుండిరి కాని యారంభదశలో నాతనిని మిత్రులతో
మాటాడనిచ్చుటయే కాక శిష్యులకు సందేశములను సహితము పంప
నిచ్చుచుండిరి. చెఱసాలలోఁ బెట్టఁబడినతరువాత నాతనికి దినములు
గడచినకొలదిని మెస్సయా పనిమీఁది తహతహ హెచ్చఁ జొచ్చెను.
మెస్సయా యేమో చేయునని యెదురు చూచుచుండఁగా నెలలుకడచి
నను, ఆతఁడు చేసినపనియేమియుఁ గానరాలేదు. ఇట్లుండ కడకుజీసస్
కొండమీఁదఁ జేసిన ధర్మోపన్యాసవృత్తాంతము మాతని చెవినిబడెను.
ఏమిచేయుమన్నను జేయుటకు సంసిద్ధమయి యున్న భక్తకోటితోఁ
గూడియుండియు రాజులయి యున్న యన్యదేశస్థులను దేశమునుండి
తొలఁగఁదోలు ప్రయత్నమును గూర్చినమాట యొక్కటియైనను
ఆయుపన్యాసములో లేకపోవుటయే కాక పయిపెచ్చు శత్రువుల
పయిని ప్రేమచూపవలె నన్నయుపదేశము కనఁబడుటచేత నాతని
మనస్సునకది తృప్తికరముగా నుండలేదు. అందుచేత నాతనిడెందములో
జీసస్ మెస్సయాయగునో కాఁడోయని సందేహముసహితము కలిగెను.
కాఁబట్టి యతఁడు తనమనస్సంతుష్టికయి తనమిత్రులను కొందఱను జీసస్
కడ కంపి 'ప్రతీక్షింపఁబడినవాఁడవు (మెస్సయావు) నీవా? లేక మేము
వేఱొకనికొఱకు చూడవలెనా?" అని యడుగ నియమించెను.
ఆదూతలువచ్చి చూచునప్పటికి జీసస్ పూర్వప్రకారముగానే రోగ
ములు కుదుర్చుచు ధర్మోపదేశములు చేయుచునుండెను. వారాతనిని
సందర్శించి తమగురుఁడడుగ నియమించినప్రశ్నలను రహస్యముగా
నడుగక యందఱిలోను బహిరంగముగా నడిగిరి. జీసస్సునకప్పుడేమి
చెప్పుటకును పాలుపోలేదు. నేనే మెస్సయానని చెప్పినపక్షమున,
తాను గొంతకాలములో నేసలను గూర్చికొనిపోయి పోరాడ నుద్దేశించు

కొని యున్నట్టు జానునకు దుర్భ్రమ కలుగును. నేను మెస్సయాను కానని చెప్పినపక్షమున, అది తానునమ్మినదానికి విరుద్ధ మగుటయే కాక దానివలన శిష్యులకెల్లను నుత్సాహవిశ్వాసములు చెడిపోవును. కాఁబట్టి యతఁ డాలోచించి తోడనే యేదోప్రత్యుత్తరము చెప్పక తీఱదు కనుక సమయోచితబుద్ధి కలవాఁ డయి "మీరుమరలఁబోయి యిక్కడ నాశిష్యమధ్యమున మీరునావిషయమయి విన్నదానిని కన్న దానిని జానుతోఁ జెప్పుఁడు. నాపయిని కోపము వహింపనివాఁడు ధన్యుఁడని కూడ మీరాతనితోడఁ జెప్పుఁడు." అని యుత్తరమిచ్చెను. 'నేను మెస్సయా నగుదునో కానో నేనుజేయుచున్న కార్యములవలననే మీకు తేటపడియుండవచ్చును. అట్లు తేటపడియుండనిపక్షమున నేను మెస్సయానని చెప్పుకొనుటవలనఁ బ్రయోజనమేమి?' అని యాతఁ డిచ్చిన యుత్తరమునకు తాత్పర్యమయినట్టు కనఁబడుచున్నది. ఈమాటలవలన వేగిరపడ వలదని జానునకు హితము చెప్పుటయు నాతనియుద్దేశమయి యుండును. అంతట నాసందేశహారు లాతనిని విడిచి వెడలిపోయిరి. ఈసందేశము మరల జానున కందినదో లేదో, అందినయెడల నాతఁ డెట్లనుకొనియెనో యేమియుఁ దెలియదు.

అటుతరువాత నత్యల్పకాలములోనే జాన్ చెఱసాలలోఁ జంపఁబడెనని దేశమునందంతటను సంక్షోభము పుట్టెను. జీసస్ చే నావఱకు ధర్మబోధ నిమిత్తమయి పంపఁబడిన పండ్రెండుగురు శిష్యులును మరల వచ్చి యింతలో తమగురువు సమ్ముఖమునఁ జేరిరి. హీరాడ్ చిరకాలమునుండి జాను నంతము నొందింపవలెనని యుద్దేశించుకొని యుండెను గాని యట్లు చేసినపక్షమున తమ ప్రవక్తను జంపినందున కయి జనులు తిరుగబడి యేమి యుపద్రవము చేయుదురో యని జంకుచుండెను. ఆతనిని సంహరింప కుండిన పక్షమున

నాతని కాజ్ఞానువర్తులయి లెక్కకెక్కుడుగానున్న యతని యనుచరు లెప్పుడైన నాకస్మికముగా రాజద్రోహులయి రోమనులపై ధ్వజ మెత్తి మతోన్మాదముచేత దేహముల కాశపడక క్రూరకృత్యములు చేయవచ్చు ననియు భయపడుచుండెను. అతఁ డెట్లు చేయుటకును తోఁచక సందేహడోలాయమాన మానసుఁడయి యున్నకాలములోనే యొక్క తరుణి ప్రేరణముచేతఁ దాను జేయ శంకించుచున్న కార్యము జేయవలసినవాఁ డయ్యెను. హీరాడ్ తన సహోదరుఁడు జీవించి యుండఁగానే యతని భార్యయైన హిరోడియాను వివాహము చేసికొనెను అతఁడు చేసినకార్య మకార్య మనియు ధర్మవిరుద్ధ మనియు జాను తన ధర్మోపన్యాస సమయములయందు నిశ్శంకముగాఁ బలుకుచుండెను. హీరాడా వార్తను విని మనసులో పగపట్టియుండెను గాని వెంటనే పగతీర్చుకొనుటకు శంకించి సమయముకొఱకు ప్రతీక్షించుచుండెను. హిరోడియాకు ప్రథమభర్తవలన నొకకూఁతు రుండెను. ఆచిన్నది యొకనాఁ డొకయుత్సవసమయమునందు హీరాడు నకు మెప్పు పుట్టునట్లు అత్యంత మనోహరముగా నృత్యకౌశలము చూపెను. త్రాగి త్రుళ్ళి వేడుక ననుభవించుచున్న యతఁ డామె నృత్యమున కానందపరవశుఁ డయి యామెను జేరఁ దీసి శ్లాఘించి యామె మనోరథ మేమి తెల్పినను దీర్చెదనని పలికెను. అతిగుణి యావఱకే తల్లిచేత బోధితురాలయి యుండినందున, స్నానకుఁడైన జానుయొక్క శిరస్సును నఱికించి తెప్పించి తనకు బహుమానము చేయవలసిన దని వేఁడుకొనెను. తాను జేసిన బాసను తీసివేయలేక హీరాడ్ వెంటనే పోయి జానుయొక్క తల నఱికి తేవలసినదని తన భృత్యుల కాజ్ఞాపించి తదాజ్ఞానుసారముగా వారు ఖండించి తెచ్చిన శిర స్సాచిన్నదాని కర్పించి తన వాగ్దానము చెల్లించుకొనెను. కొంద

ఈదారుణకర్మము పారిసీల ప్రేరణమువలన జరపఁబడిన దని భావింతురు. తనకువలెనే జానునకును గర్భశత్రువులుగా నున్న పారిసీ లాతని ప్రాణములు గొనఁ దలచి యున్నారని జీసస్ చిరకాలము క్రిందటనే ఎఱిఁగి యుండెను. వారి ద్వేషాగ్నికి రెండవబలి కావలసినవాఁడు తానని యు నతఁ డొకవేళ భావించి యుండును. జీసస్సును జనులలోఁ గొంతవఱకుఁ బేరుపడి యుండినను జా నంత సుప్రసిద్ధుఁ డయి యంత జనానురంజకుఁడుగా నుండలేదు. అయినను పారిసీలుమాత్ర మాతని నపాయకరుఁ డైనశత్రుఁ డని భావించి యీవఱకే యతనిమీఁద నొక కన్ను వైచి యుంచిరి. జీసస్ మరణమునకు భయపడలేదుగాని తాను పూనిన కార్యభారమును నిర్వహించుటకు ముందు పారిసీల కోపాగ్నికి బలి యగుట కిష్టము లేనివాఁడుగా మాత్ర ముండెను. లోకముయొక్క మేలునిమిత్తము తనప్రాణమును ధారపోయుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యున్నను వ్యర్థముగా పోఁగొట్టుకొన నొల్లకుండెను. వానికిఁ దానొప్పగింపఁ దలఁచుకొన్న మహాకార్యమును శిష్యు లైనను నిర్వహింపఁగల స్థితిలో నున్నా రని యతని మనస్సునకు నిశ్చయము కలిగిన పక్షమున, శత్రువుల యెదుటఁబడి యేమి యైనను గాని వ్వని ముఖాముఖిని పోరాడ సాహసించి యుండును. నిర్వాహణార్థ మయి యీశ్వరుఁడు తనమీఁదఁ బెట్టినాఁ డని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండిన కార్యభారమును తాను నిర్వహింపక తాను జేయవలసిన కార్య మెంతో యుండఁగా నడుమ నపాయము తటస్థించి నప్పుడు తప్పించుకొ గల యుపాయ ముండియు నుపేక్షచేసిన యెడల తానీశ్వరద్రోహము చేసినవాఁ డగునని యతఁ డనుకొనెను. కాఁబట్టి యతఁడు తన యాప్తశిష్యులు పన్నిద్దఱితోను నిరపాయమైన తావునకు తొలఁగిపో నిశ్చయించుకొనెను. అంతేకాక జను లనేకు

లిప్పుడతనిని మెస్సయా యని తలఁచుచుండిరి. మెస్సయా విషయమున తమకుఁ గలిగియుండిన యభిప్రాయమునుబట్టి జాను మరణము వలన దురాగ్రహావేశపరవశు లయియున్న జనులు ప్రభుత్వమువారిపై తిరుగఁబడి యుద్ధసన్నద్ధు లయి తమ్ము నడుపు మని యాతని నిర్బంధపఱుపవచ్చును. అందుచేత నతఁడీకోపోద్రేక మడఁగువఱకును వారి కంటఁ బడక దూరముగా తొలఁగి యుండుట మంచి దని భావించియు తన్నానవాలు పట్టలేని విదేశమునకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొని యుండవచ్చును. అందుచేత నతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని పడవయెక్కి సరస్తీరసమీపమునుండి పోయి యొక యెడారిఁ జేరెను. అయినను జనులు పడవ నడుచు జాడను కనిపెట్టి వ్యాధిగ్రస్తులను తమవెంటఁ దీసికొని తీరము పొడుగునను నడుచుచు రోగులను స్వస్థులను జేయ వేఁడుచు జీసస్ను వెంటఁబడఁజొచ్చిరి. అందుచేత నెడారి సహిత మల్పకాలములో నేమూఁకలచేత నిండిపోయెను. అప్పు డతఁడు వారియొత్తుడి నుండి తప్పించుకొనుట కయి యొక నూతనమార్గమున వేత్రాకవంకకుఁ బోవఁదలఁచుకొని వెనుకకు మరలి కాపర్నాము గ్రామసమీపమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యెను. అతనిని వెంబడించువారిలో దారి పొడుగునను జాడలు తీసి తెలుపుచుండుట కయి జెరూసలేము నుండి ఫారిసీలచేఁ బంపఁబడిన వేఁగులవారు సహితము కొంద ఱుండిరి. జాను మరణమువలన జీసస్ భయపడియుండె ననియు, తా మతనిని కొన్ని ప్రశ్న లడిగినప్పుడు భయభావమును సూచించెడి యుత్తరము లాతని నోటినుండి వెలువడఁగానే భీరు వని కనిపెట్టి శిష్యు లాతని యెడలఁ దమకుఁ గల తొంటి భక్తివిశ్వాసములను గోలుపోవుదు రనియు, అతఁడు పిఱికివాఁ డని తేటపడఁగానే జనులు సహిత మాతనిని తిరస్కారభావముతోఁ జూతురు గాన ప్రజల కాతనియెడల గలగౌరవ

మును చెడఁగొట్టుట కిదే మంచిసమయ మనియు, వారు భావించి యుందురు. ఈభ్రమతో వా రాతనిఁ జేరఁబోయి "నీ శిష్యులు చేతులు కడుగుకొనకుండ భోజనము చేయు నంతటి పాపకార్యమున కొడిగట్టుచుండఁగా నీవేల చూచి సహించుచున్నావు?" అని యవినయసూచకము లయిన గర్వోక్తులతో నడిగిరి. చేతులు కడుగుకొనకుండ భుజించుట పాప మని భావించి యూదులు భోజనమునకు ముందు మురికినీటిలో నయిన చేతులు ముంచుచుందురు; జీసస్సును శిష్యులును శుచిత్వము కొఱకు మాత్రమే శుద్ధజలముతో హస్త ప్రక్షాళనము చేయుచుందురు. జీసస్సు వారు తన్ను పరాభవ పఱచుట కయి విరోధు లగు ఫారిసీల ప్రేరణముచేత వచ్చినవా రని యెఱిఁగినవాఁ డయి లేశమాత్రమును జంకుపడక దారివంకఁ దిరిగి వారిని రూక్షవీక్షణములతోఁ జూచుచు ధీరభావముతో, "మీ రాచారదాసు లయి యేల యీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనము చేసెదరు? వార్ధకము చేత బలహీను లయినప్పుడు తనయులు తల్లిదండ్రులను పోషింప వలసిన దని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. ఆచారము నాధారము చేసికొని కృతఘ్నుఁ డయిన సుతునిచేత తనధనవస్తువిషయమున 'నీశ్వరార్పణ' మన్నమాట యనిపించి, ఆచార్యపురుషు లైన మీరు శైశవము నుండియు తన్ను పెంచి పెద్దవానిని జేసిన జననీజనకులను వృద్ధదశలో పోషింపవలసిన యక్కఱ ధర్మవిరుద్ధముగా తన్న కుమారుని కర్తవ్యమునుండి విముక్తుని జేయుచున్నారు. ఓవంచకులారా! మీరు పెదవులతో నన్ను పొగడుచున్నారే గాని మీరి హృదయములు నాకెంతో దూరముగా నున్న వని యీశ్వరుఁడు మీవిషయమున పలుకఁడా? భోజనమునకు ముందు చేతులు కడుగుకొనకపోవుట యేమో దుష్కార్య మని మీ రనుచున్నారు. అం దేమియు దుష్కార్యము

లేదని నే ననుచున్నాను. తన సొత్తును గూర్చి యీశ్వరార్పిత మని కొడుకునోట పలికించి వాఁడు వృద్ధు లయిన మాతాపితలకు తిండిపెట్టక పస్తుపడ విడిచిపెట్టి నిర్దోష మని మీరంగీకరించుట మహాఘోర దుష్కృత్యము.” అని పలికెను.

ఈమాటలు పారిసీలయుల్లములలో బల్లెమువలె నాటుకొని వారిని మఱింత కుపితులనుగాఁ జేసెను. అంతేకాని వా రుద్దేశించి నట్టుగా జీసస్సు పిఱికివంద యని జను లనుకొనునట్లు చేయుట కయి యెంతమాత్రమును సమర్థములు కాకపోయెను. ఈ వాక్యములను విన్న శిష్యులు కొందఱు మీమాటలు పారిసీలను మఱింత యాగ్రహ వ్యగ్రులనుగాఁ జేయలేదా” యని యడుగఁగా “అయినను చింత లేదు. వా రంధులకు నాయకు లయి నడుపు మహాంధులు; వారల్ప కాలములోనే గోతిలో పడుట యనివార్యము.” అని చెప్పి యూర కుండెను. జీస స్సెంతమాత్రమును భయపడనివాఁ డయినను, దురా గ్రహాగ్రస్తు లయియున్న పారిసీలు సమయము వేచి తన ప్రాణములు గొనవలె నన్న దీక్షతో గూఢముగాఁ దన్ను వెంబడింపవచ్చునని యెంచఁ గినవాఁ డయి కొంతకాలము వారు కనుగొనలేని వివిక్తస్థలములకుఁ బోవుట మంచి దని తలఁచి, యక్కడనుండి యతఁడు టైరు సీదకా తీరములకుఁ బోయెను.

టైరు సీడన్ పురములు ఫినీసియా దేశములోని ముఖ్య పట్టణములు. ఆకాలమునందు ఫినిసియా దేశస్థులు మిక్కిలి ధనసంప న్నులును వృద్ధిగాములును నయి యుండిరి. వారు వ్యాపారముల యందు తెలివిగలవా రయి యత్యంతసమర్థులై యుండిరి. వారు కొంత వఱకు విగ్రహారాధకులు. విగ్రహారాధకుల నెల్ల సామాన్యముగా ద్వేషించునట్లే యూదులు టైరుపురవాసులను సీడన్‌పురవాసులను

ద్వేషించుచుండిరి. కాని వారిప్రాబల్యముచూచి భయపడుచుండిరి. ఆదేశములను మ్లేచ్ఛభూములనుగా నిషేధించి కర్మనిష్ఠులయిన ఫారిసీలు మొదలైన ఛాందసులు ఆదేశములు త్రొక్కినయెడల తా మపవిత్రుల మగుదుమని భావించి యందు దడుగిడకుండిరి. అయినను మతోన్మాదులు కాని యూదు లనేకులు వాణిజ్యాదికర్మలను పురస్కరించుకొని పోయి యా పట్టణములలోను వానిచుట్టుపట్లలను నివసించుచుండిరి. జీసస్సీదేశమును జేరి తన్ను సురక్షితునిగా భావించుకొనెను; అది స్వాధికారములోఁ జేరినదికాదు కాఁబట్టి తన్నుఁ బట్టుకొనుటకయి హీరా డక్కడకు భటులను బంపలేఁడు; ఆదేశమునం దడుగుపెట్టుటయే పావమని భావించువారగుటచేత ఫారిసీలు తన్ను వెన్నాడుటకు సాహసింపఁజాలరు; స్థిరనివాస మేర్పఱుచుకొని యున్న యూదులు పలువు రక్కడ నుండియుండుటచేత వారిలో గొందఱు తనయెడల మిత్రభావమును కనఁబఱుప వచ్చును. ఈ హేతువులచేత శత్రుబాధలనుండి తాత్కాలిక విముక్తి నొందుట కది మంచిస్థల మని జీస స్సక్కడ కొంతకాలముండెను గాని యెంతకాలముండెనో నిశ్చయముగా తెలియదు. కాని కొన్నివారము లతఁ డక్కడనుండె ననుటకు సందేహము లేదు. స్వదేశమును పరిత్యజించి పరదేశమును శరణ్యముగాఁ జేకొని యుండుట జీసస్సున కప్పుడు గొప్ప శోధనసమయముగా నుండి యుండవచ్చును. అతనికిని శిష్యులకును దక్క తక్కినవారి కందఱికిని శత్రువులచే నతఁడు పూర్ణముగా పరాజితుఁ డయి పలాయితుఁ డయ్యెనని తోఁచియుండ వచ్చును. కాని యతఁడుమాత్ర మెప్పుడును ధైర్యమును విడువలేదు. భగవంతుఁ డభిషిక్తునిగా నియమించి తన కప్పగించినాఁ డని యతఁడు త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మియుండిన మహాకార్యమీశ్వరకృపవలన కడపట సంపూర్ణవిజయము నొందక మాన దని

యతఁ డెంతదృఢనిశ్చయము గలవాఁడయి యుండినను, పరమ కర్తవ్య మయి తనపాలఁ బడిన యీ ఘనకార్యము నీబాధలలోను ప్రతిబంధ ములలోను తా నెట్లు నిర్విఘ్నముగా నిర్వహింపఁ గలుగుదునా యన్న చింతమాత్ర మాతని మనస్సును సదా బాధించుచుండెను. ఫారిసీలు తమ యుపాయములును కృషియు సంపూర్ణముగా సఫలము లయ్యె ననియు జీసస్సు తన పన్నిద్దఱు శిష్యులతోను మరల తమకు మొగము చూపుటకు సాహసింపఁ డనియు తలఁచి తాము కృతార్థుల మయినట్లు గర్వపడుచుండిరి.

ఈ పరదేశావాసము జీసస్సున కనేకవిధముల లాభకర మయ్యెను. మొదటిది భావికర్తవ్యమునుగూర్చి చక్కఁగా నాలోచించు కొనుటకు కావలసినంత యవకాశము కలిగెను. రెండవది శిష్యులకు సర్వ ధర్మములందును సగురుపదేశములు చేసి వారిని సుశిక్షితదృఢచిత్తులను గావించుటకయి తగిన తఱుణములు తటస్థించెను. మూఁడవది కయ్యము నకుఁ గాలుద్రవ్వుచు వివాదైకశీలతతో నాటినాటికి మీఁదిమీఁదికి వచ్చుచుండెడి యవినయపరు లయిన ఫారిసీలవలనను సమయానమ యములను విచారింపక రోగులను స్వస్థపరుపవలసినదని దీనముగా వేఁడుచు కాళ్ళు వ్రేళ్ళు పట్టుకొని విరామము లేక పయిని బడుచుండెడి మూఁకలవలనను తొందరలు లేకపోవుటచేత నాతనికి సంతత మనశ్శాంతి కలిగెను. సదా చెంతనుండి యుపదేశార్థములను శ్రద్ధాళువు లయి కర్ణ రసాయనముగా వినుచుండుటచేత నూతనభక్తి బలోత్సాహములు కలవా రయి శిష్యులు తననాయకునియెడల తొంటికంటెను సహస్ర గుణాధిక మైన ప్రేమను విశ్వాసమును గలవా రైరి. జీసస్సుయొక్క వాసగృహమునకు సమీపమునఁ గాపుర మున్న యొక ఫినీసియా దేశ స్త్రీకి కొంతకాలమునుండి మతిచాంచల్యము నొందియుండిన యొక

కూఁతు రుండెను. తల్లి కాకొమారిత యత్యంత ప్రేమాస్పదురాలు. ఆకాలమునందు చిత్తచాంచల్యాదు లైన రోగములచేత బాధపడు వారిని దయ్యములుపట్టినవా రని భావించుచుండెడివారు. తన యింటికి దాపుననే కాఁపురమున్న యాపరదేశస్థుఁడు గాలిలీదేశప్రవక్తయని తల్లి యేలాగుననో తెలిసికొనెను. ఎఱిఁగినవా రెవ్వరును లేకపోయినను జీసస్సుకీర్తి యావలికే ఫినీసియావంటి దూరదేశములలో సహితము వ్యాపించెను. యూదులు ఫినీసియా దేశస్థులను కుక్కలకంటెను హీన ముగాఁ జూచుచు వారియెడల దయాదాక్షిణ్యములు లేనివా రయి యుందురని యామె యెఱుఁగును. అయినను తాను పోయి వేడుకొన్న పక్షమున నతఁడు తన ప్రార్థనను వృథాపుచ్చఁ డనియు, ఆతని యను గ్రహమువలన నేలాగుననైనఁ దనకొమారితను స్వస్థపఱుచుకోఁ గలు గుదు ననియు, ఆమె నమ్మియుండెను. అందుచేత నొకనాఁ డతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని యిల్లువెడలి వీధిలోనికి రాఁగానే తన్ననుగ్ర హించి తన తనయను స్వస్థచిత్తురాలిని జేయువలయునని మొఱ్ఱవెట్టుచు నాతనివెంటఁబడెను. అతఁ డామె మొఱను వినియు వినని యట్లు ముందువంక నడవసాఁగెను. ఆమె వెనుక మరలక దీనస్వరముతో బిగ్గరగా నఱచుచు వెంటనడవఁజొచ్చెను. శిష్యు లామెదీనాలాపము లాలకించి ప్రభువు నుద్దేశించి "యామె మనవి విని పంపి వేయుఁడు" అని పలికిరి. ఆమాటల కతఁడు "నే నిస్రాయిలువంశమువారి రక్ష ణముకొఱకుమాత్రమే పంపఁబడలేదా? మెస్సయా యూదులకొఱకే పంపఁబడినపక్షమున నేనీమె కెట్లు సాయము చేయఁగలను?" అని యుత్తరమిచ్చెను. దానికి శిష్యులు మాఱుపలుకకనందున, జీస స్సక్కడ నిలిచి యామె వచ్చి తన్ను కలిసికొనువఱకును వేచియుండెను. మొట్ట మొదట జీస స్సామెమాటలు వినిపించుకోక ముందుకు సాగిపోవుట

శిష్యుల కామె మొదల జాలి కలుగఁజేసి వారిచేత నామెకు తోడుపడవలసినదని పలికించుటకే గాని యామెప్రార్థనను నిరాకరించి పంపివేయవలె నన్న యుద్దేశముతో నెంతమాత్రమును కాదు. మెస్సయా యొక్క యూదులరక్షణార్థమే పంపఁబడు నని యూదు లందఱియభిప్రాయము నయి యున్నది. జీసస్సుయొక్క శిష్యులనుసహిత మాయభిప్రాయము పూర్ణముగా విడిచి పోయినది కాదు. ఒక్కయూదులలో మాత్రమే కాక సర్వజాతులవారిలోను సర్వదేశములవారిలోను ఈశ్వరరాజ్యమును స్థాపించుట కయి మెస్సయా పంపఁబడె నని జీసస్సు బోధించినప్పుడు శిష్యులలో నెవ్వరో "మెస్సయా యూదులకొఱకే పంపఁబడె" నని పలికి యుండుటచేత వారిమాటలు వారి కొప్పగించుట కయి వారన్యదేశస్త్రీకి సాయముచేయ వేఁడినప్పుడు జీసస్సు పయిమాటలు పలికి యుండును.

ఇంతలో నామె సమీపించి పాదములమీఁదఁ బడి "ప్రభువా! సాయము చేయుము" అని దీనముగా వేడుకొనెను. 'నీయభీష్టసిద్ధి యగునుగాక! పొమ్ము' అని యాతఁ డామెను పంపివేసెను. ఆమె యింటికిఁ బోయి కొమారితతో జరిగినవృత్తాంతము చెప్పునప్పటికాయఁపతి స్వస్థచిత్తురా లయ్యెనఁట! రోగిని చూడకయునుపే రోగశాంతి కలుగుట యెట్లు తటస్థ మయ్యెనో యూహింప శక్యము కాదు. గాని చికిత్సకునిమాటయందు రోగికి సంపూర్ణవిశ్వాస మున్నచో నట్లు జరుగుట యసాధ్యము కాదని యనుభవశాలులు చెప్పు చున్నారు. దేవునిదృష్టియందు సర్వజనులును సమాను లనియు, ఈశ్వరానుగ్రహమును బడయుటకు జాతిమతదేశభేదములు లేక యెల్లవారును సమానముగానే పాత్రులనియు, అతఁడు పయిదృష్టాంతము వలన శిష్యులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసెను. యూదులు

తామమాత్రమే యీశ్వరునికి ప్రియ మయినబిడ్డల మనియు, ఇతర జాతులవా రందఱును భగవదనుగ్రహదూరు లయినపతితు లనియు, భావించు చుండిరి. జీస స్సట్టిదుర్భ్రమ కెంతమాత్రమును లేనివాఁ డయి మానవజాతి యంతయు నీశ్వరసంతాన మనియు, జాతిదేశ వ్యత్యాసములు లేక యెల్ల వారును సోదరభావముతో నీశ్వరరాజ్యములోఁ జేరి సుఖింపవలసినవా రనియు, అట్లు చేర్చి యీశ్వరరాజ్యమును భూమిమీఁద స్థాపించుటయే మెస్సయా యగుటవలనఁ దనపాలఁ బడిన పరమధర్మమనియు, భావించి యుండెను. ఈసత్యమును తన శిష్యకోటియొక్క హృదయఫలకములందు శిలాక్షరములవలె నాటుకొనునట్లు చేయుట కయి యతఁ డనేకవిధముల పాటుపడెను.

టైరు సీడన్ పట్టణప్రాంతములయం దీప్రకారముగా కొంత కాలము గడపినపిమ్మట జీసస్సు మరల కేపర్నామువంక స్వదేశమునకు మరలెను. అతఁడు గాలిలీదేశములో ప్రవేశింపఁగానే జనులు యథాపూర్వముగా సంతుష్టస్వాంతములతో నతనిచుట్టును మూఁగఁ జొచ్చిరికాని, ఫారసీలు జాగరూకు లయి యాతని జంపనైనను జంపవలెను లేదా యాతనినో రైనను నడఁపవలెనని తా మారంభములో పూనినపూనిక నిప్పుడుసహిత మెంతమాత్రమును విడిచినవారు కారు. వా రాతనిని వెంటనే తారసించి నీవు మెస్సయా వయినందుకుఁ గలయమానుష మైన నిదర్శనమును దేని నైనను జూపవలసిన దని పట్టుకొనిరి. తన వినాశనోపాయముగా వా రేదో పన్నుగడ పన్నుకొని వచ్చినారని తెలిసికొని జీసస్సు వారి కెంతమాత్రమును సందీయక "ఓ వంచకులారా! మీమాటలతో నాకేమియు పని లేదు పొండు" అని యదలించుచు వారినుండి విముఖుఁ డయి శిష్యబృందముతోడ వెడలిపోయెను. జనులకు ధర్మోపదేశములు చేసి జనానురాగమును

బడయుచు పనిచేయుచుండఁగాఁ జూచి యూదుష్టులు తన్ను స్వదేశములో బ్రతుకనియ్యరనియు, ఇంతటితో గాలిలీదేశములో తనపని తుదముట్టెననియు, దృఢము చేసికొని యతఁడు స్వదేశమును విడిచి యీసారి యుత్తరాభిముఖుఁడయి వెడలి తూర్పున జోర్డనునదీజన్మస్థానప్రాంతములవఱకును బోయెను. ఈలోపల నతఁడు తనభావికర్మమును నిశ్చయించుకొని దారిసాగి పోవునప్పు డొకచోట శిష్యులను దారిప్రక్కకు పిలిచి నిలిపి "నే నెవరని జనులు చెప్పుచున్నారు?" అని వారి నడిగెను. సమాధినుండి లేచి బ్రతికి వచ్చినస్నాతకుఁ డైనజా నని కొందఱును, పునర్జీవితుఁ డైనయొకపూర్వప్రవక్తయని కొందఱును, చెప్పుకొనుచున్నారని వారు బదులు చెప్పిరి. అతఁడు రెప్పవాల్పక వారిమొగములవంకఁ జూచుచు "నే నెవరని మీరు తలఁచుచున్నారు?" అని యడిగెను. వారిలో చేఁపలవాఁ డైనసీమన్ "నీవు దేవునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయావు" అని యనుమానింపక తత్క్షణమే యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమువలన జీసస్సు మనస్సున కపరిమిత సంతోషము కలిగెను. ఫారిసీలచే బాధలుపెట్టఁబడి స్వదేశత్యాగము చేసి విదేశములో నసహాయుఁడయి యేకాకిగా తిరుగుచున్నయీకాలములోసహితము శిష్యులకు తనమీఁదపూర్ణవిశ్వాస మణుమాత్రమును తగ్గక తన్ను మెస్సయాయని నిర్వ్యాజాచంచలభక్తితో నమ్ముచున్నారని తెలిసికొనుటయే యాతనిసంతోషమునకుఁ గారణము. "ఓయీ! సీమన్! నీవు ధన్యుఁడవు. స్వర్గములో నున్న పరమపిత నీకు ప్రకాశపఱుచుట చేత నీవిది పలికినాఁడవే కాని జనులు నీతోఁ జెప్పి యుంటచేత దీనిని నీవన్నవాఁడవు కావు. ఇఁక నీపేరు పీటరు. ఈపదమునకు పర్వత మని యర్థము. ఈపర్వతముమీఁద దుష్టాధికారసమన్వితు లెవ్వరును పడఁగొట్టఁజాలని సుస్థిరధర్మసామ్రాజ్యమును

నిర్మించెదను." అని జీసస్సు పలికెను. ఈమాటలు పలుకఁగానే యావఱ కాతనిమనస్సులో దుర్భరముగా నుండినభార మంతయు చేతులతో దింపివేసినట్లు తక్షణము తగ్గిపోయెను. మనస్సులో నున్న చింత యంతయు తొలఁగిపోఁగా, జయము కరస్థమయియున్న ట్లాతనికిఁ గానఁబడెను.

ఫారిసీలు తన్ను చంపెడుపక్షమున తాను నేర్పినబోధమును చక్కఁగా గ్రహించి జనులలో ప్రవచనము చేయఁగలవాఁ డెవ్వఁడైన నొక్కఁ డున్నాఁ డన్ననిశ్చయ మింతవఱకును జీసస్సు మనస్సునకు కలిగి యుండలేదు. అవ్యాజస్వామిభక్తి గలవాఁడయి తా నుపదేశించినధర్మసంచయమును తనయనంతరమున విడువక ప్రవచనము చేయువాఁడు సీమన్ పేట రొక్కఁ డున్నాఁడని యిప్పు డతనికి తెలియవచ్చెను; తక్కినశిష్యులును స్వామిభక్తివిశిష్టులయి నిస్సందేహముగాఁ దాము ధర్మప్రవచనముచేయ సంసిద్ధు లయి యున్నట్లు నమ్మఁబలికిరి. క్రొత్తమనుష్యులలో వారు చేసినదేశాటనము వ్యర్థముగా పోలేదు. శిష్యులు తమస్వామినిగూర్చి యెక్కువగాఁ దెలిసికొనఁగలవా రయిరి. అతఁ డెట్లు కష్టములకు సహించి ధైర్యమువహించి యుండఁగలిగెనో, అన్నియాపదలలోను చలింపక తాను భగవంతునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయానని యాతఁ డెంత దృఢనిశ్చయముకలవాఁడయి యుండెనో, వారు సదా సమ్ముఖమున నుండి చూచుచువచ్చుటచేత వారి కుండినవిశ్వాస మంతకంతకు బలపడి సుస్థిర మయ్యెను. ఫారిసీలు తామాతనిని పరదేశములకుఁ బాఱఁదోలినప్పు డాతని ప్రాబల్యమును యాపుమాపుచున్నా మనుకొనిరి గాని యీపరదేశ సంచారము యాతనిశిష్యులలో ఫారిసీ లెప్పుడును నాశము చేయలేని

ప్రేమాతిశయము మాతనిపైఁ గలుగునట్లు చేసి యాతని ప్రాబల్యమును మఱింత పెంపు చెందించెను.

శిష్యగణము బయలుపఱిచిన యీ నూతనోత్సాహభక్తివిశ్వాసములచేత జీసస్సునకు తాను మనస్సులో నేర్పఱుచుకొన్న మనోనిశ్చయమును సాగించుట మఱింత సులభ మయ్యెను. జీసస్సు మనస్సులో నేర్పఱుచుకొన్న నిశ్చయము మృత్యుముఖప్రవేశమున కయి సరిగా ముందంజె వేయుటయే నైయెను తాను బోయి జెరూసలేమునగరములో ధర్మప్రవచనము చేయవలె ననుట. తానక్కడ నుండఁ దట స్థించెడు కొన్నిదినములలోను జనులను మేలుకొలిపి వారికి జ్ఞానబోధ చేయుట కయి తాను జేయఁగలిగిన దంతయుఁ జేయవలెనని యాతని యభిలాషము. తరువాత శత్రువులు తాము చేయఁగలిగినంత చెఱుపును జేసి తన ప్రాణములు గొన్నను, తానీవఱకు నిర్వహించినదే తనమరణ దృష్టాంతమువలన బలపడి తన శిష్యుల హృదయములయందు స్థిరముద్రిత మయి ఫలకారి యగునని యాతనినమ్మకము. తాను జెరూసలేమునగరమునకు పోక తీఱ దనియు, తనకక్కడ మరణము సంభవించుననియు, అతఁడు స్పష్టముగా తెలిసికొని యుండెను. ఎల్లప్పుడును తనచుట్టును మిత్రులు పరివేష్టించి యుండుగాన తనకు పగటివేళ భయ ముండదనియు, తాను రాత్రివేళ పట్టుకోఁబడి రోమను చెఱసాలలో బంధింపఁబడినపక్షమున మిత్రులకు విడిపింప సాధ్యము కాదనియు, ఎఱిఁగినవాఁ డగుటచేత నాతఁడు శిష్యులను జేరఁబిలిచి తానుద్దేశించుకొన్న కార్యక్రమమును కడపట జరగఁబోవు పర్యవసానమును వారితోఁ దెలిపెను. వారు తమస్వామిని ప్రాణాధికముగా ప్రేమించు చుండినవా రగుటచేత తమకు ప్రభువుతోడి వియోగము కలుగుననియు ప్రభువునకు విరోధులవలన నాపద వాటిల్లు ననియు

వినుటయే వారికి దుస్సహ మయి తీవ్రమనోవేదనాకర మయ్యెను. అందుచేత "ఓప్రభువా! ఈయాపద నీకు ప్రాపింపకుండునుగాక!" అని పలికి పీట రాతనిని జెరూసలేమునకు పోకుండ బోధించి యొప్పింపఁ జూచెను. పీటరు తనప్రభువుమీఁది హృదయపూర్వక మైన ప్రేమాతిశయముచేతనే యట్లు మరలింపఁజూచెను గాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. ఈసంగతి పూర్ణముగా నెఱిఁగినవాఁ డయ్యును జీసస్సు తన కీశ్వరుఁడు నిధించిన కార్యకరణమార్గము క్లేశకంటకములమీఁదుగా దుర్మరణాఘాతమునకుఁ బోవలసి యున్న దని కనిపెట్టినవాఁ డగుటచేత పీటరుయొక్క ప్రార్థనము తన్నీశ్వరనిర్ణయమునుండి మరలించు ప్రయత్నమని భావించి "ఓపిశాచమా! వెనుక మరలుము. నీవు మనుష్యవాంఛితమును దెలుపుచున్నావుగాని యీశ్వరేచ్ఛను దెలుపుచున్నాఁడవు కావు" అని మందలించెను.

వా రాదేశములో నింకను గొన్నిదినములు సీజరాపురప్రాంతమునం దుండిరి. అతఁ డొకదినమురాత్రి ముగ్గురుశిష్యులను వెంటఁ బెట్టుకొని ప్రార్థనము చేయుట కయి యొకకొండమీఁదికి పోయెను. ఆశిష్యు లక్కడ తమస్వామి యిద్దఱు మహాతేజస్వు లైన దేవదూతలతో మాటాడుచుండఁగాఁ దాము చూచితి మనియు, తమప్రభు వప్పు డపూర్వ మైన దివ్యతేజస్సుతో ప్రకాశించె ననియు, చెప్పిరి. దేవదూతలు వచ్చి మాటాడి పోయిన వార్త వాస్తవ మయినను కాక పోయినను, జీసస్సీశ్వరుని హృదయపీఠమునందు నిలుపుకొని నిశ్చల భక్తితో ప్రార్థించినప్పుడు భక్త్యావేశముచేత భావమునం దతఁ డీశ్వర సాక్షాత్కారము ననుభవించి కర్తవ్యోపదేశమును బడసినట్టు భావించుకొని పరమానందభరితహృదయుఁ డయి లోఁటికంటె నధికముఖవికాసముతో శిష్యులఁ గలిసికొని యుండుననుటకు సందేహ

ముండదు. తన మరణానంతరమున సహితము పన్నిద్దఱు శిష్యులును దృఢభక్తియుక్తు లయియుండి తాను బోధించిన సత్యములను లోకము నకు ప్రకటించి ధర్మవ్యాపనము గావింతు రనియు, తన మరణము శిష్యుల మనస్సులకు తన్నధికప్రీతిపాత్రునిఁ జేసి తన యుపదేశములను శిలాక్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసి వారి హృదయము లలో స్థిరపఱుచుననియు, ఎఱిఁగినవాఁ డగుటచేత నాతఁ డింకొకసారి పోయి స్వదేశమును వీడ్కొని యక్కడనుండి రాజధాని యైన జెరూస లేమునగరమున కరిగి యచ్చట నిశ్శంకముగా తాను మెస్సయా నని ఘోషించి ధర్మ ధ్వజ మెత్తి సత్యప్రవచనము చేయ నిశ్చయించు కొనెను.

ఇట్లు జెరూసలేము యాత్రాదీక్షవహించి యతఁడు శిష్య సహితముగా బైలుదేఱి కతిపయ ప్రయాణములు చేసి త్రోవలో కేపర్నాముసగరము చేరెను. కేపర్నామునివాసు లైన శిష్యు లాతని రాకను ముందుగానే తెలిసికొని ప్రత్యుత్థానము చేసి తీసికొని వచ్చిరి. తాను జెరూసలేము యాత్రార్థము పోవుచు మార్గమధ్యమున వారిని జూడవచ్చితి ననియు, వారి ముఖదర్శనము చేయు భాగ్యము తనకు మరల లభింప దనియు, అతఁడు చెప్పినప్పుడు ప్రభుసందర్శన సంతోషపరవశు లయి యున్న యాభక్తులు తమస్వామి యొక్క శక్తి సామర్థ్యాదులను బట్టి యట్టిదుస్థితి కలుగఁబో దన్న నమ్మకముతో మనస్సులలో లేశమును క్లేశము నొందినవారు కారు. ఈశ్వరునిచే నభిషిక్తుఁ డయి మహిమాఢ్యుఁ డయిన ప్రభువును సంహరించుట ఫారి సీలవంటి నరాధములకు సాధ్యము కాదని వారు తలఁచియుండిరి. అంతే కాక జెరూసలేము చేరి మృదుమధుర గంభీరవాక్యములతో ప్రభువు తన ధర్మవచనామృత రసప్రవాహమును వెల్లిగొలుపఁగానే సమ్మో

హితు లయి యహితులు సహితము వశ్యు లగుదు రనియు, అందు
చేత తమస్వామికి జయము సులభ మగు ననియు, ఒకవేళ గిట్టనివారు
కొందఱు దుండగమున కొడిగట్టినను భక్త్యాగ్రేసరు లయి ప్రభువును
గురుభావముతో ప్రేమించు ప్రజలు వారి నవలీలగా పరాజితులను
జేసి యపాయము నుండి రక్షింతు రనియు, భక్త్యావేశము చేత కేప
ర్నాము లోని శిష్యులు విశ్వసించి యుండిరి. భక్త్యావేశము చేతను
ప్రేమాతిశయము చేతను తాము గొప్పగా నెంచువారిని లోకమంతయు
నారీతినే యెంచు ననిభావించుట వింతకాదు గదా! అయినను జీసస్సు
మాత్రము దూరదేశయాత్రకుఁ బోవునప్పుడు కడసారి యాప్తులకుఁ
జెప్పవలసిన హితవచనము లు వారికిఁ జెప్పెను. శిష్యులలో నొకఁడు
చెంతను జేరి "యీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగువాఁ డెట్టివాఁడు?"
అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్సు చేరువ నున్న యొకశిశువును జేరఁదీసుకొని
శిష్యులవంకఁ దిరిగి "యీ శిశువు వలె నెవ్వఁడు పాప మెఱుఁగనివాఁ
డగునో యట్టివాఁ డీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగును" అని యుత్త
రము చెప్పెను. ఆశిశువు నింకను చేతిలోనే యుంచుకొని జీసస్సు
శిష్యులవంకఁ జూచి, "మీరు మీతోడివారి కంటె నెక్కువ వారుగా
కనఁబడుట కెంతమాత్రమును ప్రయత్నము చేయఁగూడదు;
మీ ప్రయత్న మంతయు వారి నెక్కువసుఖవంతులనుగా నెట్లుచేయఁ
గలుగుదుమా యనుట కయి యుండవలెను; తక్కువస్థితిలో నున్న
వారియెడల నెప్పుడును ననాదరభావము చూపరాదు; ఇటువంటి హీన
స్థితిలో నున్నవారికే సంతోషమును సౌఖ్యమును గలిగించుట కయి
యెక్కువకృషి చేయవలెను; ఇటువంటి తక్కువవారిలో నెవ్వరి విష
యమున నయిన మీరపచారము చేసినయెడల, అది మీరు నావిష
యమున చేసినయపచారమే; వారికి చేసిన యుపకారము నాకు చేసిన

దాసునిగా నేను భావించుకొనదను; తమ్ము రక్షించుకొన లేని దుర్బలులకు హాని చేయుట కంటె మెడకు తిరుగటిరాయి కట్టుకొని లోతు సముద్రములో పడుట మనుష్యునకు మంచిది; మీ రెప్పుడును అపకారమునకు ప్రత్యపకారము చేయరాదు.” అని యీ ప్రకారము చెప్పుచుండగా “ప్రభువా! నాసోదరుఁడు నాకపకారము చేయుచు వచ్చినప్పుడు నే నెన్నిసారు లాతని క్షమింపవలెను? ఏడుసారులు క్షమింపవలెనా?” అని పేత రడిగెను. “ఏడు సారులు కాదు. అవశ్యక మయినయెడల డెబ్బదియేడు సారులు క్షమింపవలెను.” అని జీసస్సు బదులు చెప్పెను. డెబ్బదియేడు సారు లన్నమాట కెల్లప్పుడును క్షమింపవలె నని యర్థము!

ఇట్లు జీసస్సు శిష్యులకు హితవాక్యము లనేకములు చెప్పి, వారు తన యెదుట నిప్పుడు ధైర్యశాలులుగా నున్నను తాను వారిని విడిచిపోయిన తరువాత నొకానొకప్పుడు బలవంతులును గర్వితులు నయినఫారసీలు బాధింపఁ గడఁగినప్పుడు ధైర్యము చెడి తమ్ముఁ దుర్బలులనుగా భావించుకొనవచ్చు నని యెంచి వారికి దిటవు గఱపఁదలఁచి “మిమ్ము మించి బలవంతులు మిమ్ముఁ బాధింపఁ దలపెట్టినను భయపడకుఁడు; వారి యధికార మీలోకజీవితమును దాటిరాదు; తరువాత మిమ్ము బహుమానించువాఁ డీశ్వరుఁ డున్నాఁడు. ఈ గొప్ప ప్రపంచముతోఁ బోల్చిచూచినప్పుడు మీ రత్యల్పసంఖ్యవారుగానే యున్నను, నాపేరున మీరందఱును నొక్కటిగా నిలుతు రేని మీకు సాయముగా నాబలమును గలవా రయి యుందు రనియు నేనే మీకు తోడుగా నుందు ననియు సదా జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుఁడు” అని వారికి నూతనశ్రద్ధోత్సాహములు పురికొల్పి, అతఁడు వారినిపీడ్కొని బయలు వెడలెను.

ఈసారి కేపర్నాహుము నుండి జేసున్ను యెరూషలేముయాత్రకు బైలుదేఱి నప్పు డాతని పన్నిద్దఱు శిష్యులు మాత్రమే గాక పొరుగులోని మిత్రులును ఇతర శిష్యులును కూడ ననేకులు స్త్రీపురుషులాతనివెంట ప్రయాణముమయి వచ్చిరి. వారిలో కొంద ఱాతనిధర్మబోధనలు వినవలె ననియు, తమసాయము కావలసివచ్చిన యెడల చేయవలయు ననియు, ఉద్దేశించుకొని వచ్చిరి. మఱికొందఱు ప్యాసోవరుపండుగ సమీపించుచున్నందున నాతని యుపదేశములు వినుచు నాతనితోడఁ గూడ గలిసి యాత్రకుఁ బోయినపక్షమున తీర్థమును స్వార్థమునుకూడ సమకూడు నని వెంటనంటిరి. వారు బహుదినములు ప్రయాణము చేసి గాలిలీ దేశమును గడచి దిగువ భాగమున జోర్డను నదిని దాటి జూడియా దేశమునకుఁ బ్రవేశించిరి. కేపర్నాహుము పురమున్నది గాలిలీ దేశము; యెరూషలేము నగరమున్నది జూడియా దేశము. పెక్కుబాటలకు సంధిస్థాన మయిన జెరికోపట్టణమును జేరునప్పటికి నానాముఖములవచ్చు యాత్రాపరు లయినప్రజలతో యెరూషలేమునకుఁ బోవుబాట క్రిక్కిఱిసిపోవ నారంభించెను. నాజరెత్తునగరమహాప్రవక్త యనియు మెస్సయా యనియు జేసున్నుకీర్తి యీవఱకే దేశదేశములలో వ్యాపించియుండుటచే తీర్థప్రజలాతనిబోధలు వినవలెననియు ముఖసందర్శనము చేయవలె ననియు మూఁకమూఁకలుగావచ్చి యాత్రముతో నాతనిపైని బడఁజొచ్చిరి. వారిసందడినుండి కాపాడుట కయి శిష్యు లాతని చుట్టును జేరి వయిఁబడుమూఁకలను తొలఁగఁ ద్రోచుచుండిరి. ఈసందడిలో స్త్రీలు కొందఱు బిడ్డలను చంక నెత్తుకొని యొండొరులను మీఱి మెల్లమెల్లఁగా గుంపులోనుండి త్రోచుకొని వచ్చి జేసున్నును సమీపించిరి. వారతఁడు చేసెడియుపదేశములను వినవలెనన్న యాసక్తితో నంత శ్రమపడి గాలేదుగాని యటువంటి మహాను

భావుఁడు తన చేతులతో స్పృశించి తమ బిడ్డలను దీవించినయెడల వారికి మేలు కలుగు నన్న యపేక్షతో వచ్చిరి. శిష్యులు వారిని వారించి "ప్రభువువారు మిక్కిలి పనిగానున్నారని మీరు కనుఁబడు చుండలేదా? ఇప్పుడు వారిని మీరు శ్రమపెట్టఁజాలరు" అని వెనుకకుఁ ద్రోచిరి. జీసస్సది కనిపెట్టి యసంతుష్టిని దెలిపెడి చూపులతో శిష్యుల వంకఁ జూచి "ఆ పసిబిడ్డల నటు రానిండు. వారిని వారింప వలదు. ఈశ్వరరాజ్య మిటువంటివారి దే" అని పలికెను. అప్పుడు తల్లు లొకరి వెనుక నొకరు బిడ్డల నెత్తుకొని ముందుకురాఁగా జీసస్స్వామి తరువాత నొకరినిగా బిడ్డలను వారిచేతులలోనుండి తీసుకొని ప్రేమను జూపు చూపులతోను నవ్వుముఖముతోను వారిమీఁద చేయునైచి యందఱిని 'భగవంతుఁడు మిమ్ము రక్షించును గాక' యని యాశీర్వదించెను.

ఆతనిరాకను విని దారిపొడుగునను జనులు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి యేప్రకారముగా చుట్టుకొనుచు వచ్చిరో యాప్రకారముగానే ఫారిసీలు సహితము వచ్చి చుట్టుకొని పరాభవింపవలెనన్న దుశ్చింతతో గాలిలీదేశమునందువలెనే జూడియాదేశమునందును బహువిధప్రశ్నలు వేసి బాధింపఁ జొచ్చిరి. ఆతఁడు సమయోచితబుద్ధి గలవాఁడయి సదుత్తరములు చెప్పి నోరడఁచి వారిని తిరస్కారభావముతోఁ బంపివేయుచుండెను. ఫారిసీ లెంత బద్ధమత్సరులయి బాధింప పాటుపడినను జెరూసలేము నగరమునందు సహితము తమస్వామికి పరాభవము గలుగఁబోదని భావించి శిష్యులు సంతతోత్సాహవంతులయి యుండిరి. జీసస్సు వారి కుత్సాహభంగము కలిగింప నిష్టములేనివాఁడయినను, తన కాకస్మికముగా మరణము సంప్రాప్తమగునపక్షమున భగ్నోత్సాహులయి ధైర్యమును గోలుపోయి తాను నియమించిన కార్యమును నిర్వహించుటకు జంకుదురేమో యన్న భయము

చేత జెరికోపట్టణమార్గసమీపమున తన పన్నిద్దఱు శిష్యులను ప్రక్కకుఁ బిలిచి వారితో "నాశత్రువు లందఱిని నేను నోడించి జెరూసలేము నగరములో నేను మెస్సయా నయి మహాప్రభావముతోను తేజస్సుతోను వసింతునని మీరు తలఁచియున్నట్లు జరగఁబోదు. ఆచార్యులు నన్ను పట్టుకొని, వధార్హునిగా నిర్దేశించి మ్రానిపైఁ బెట్టి మేకులుకొట్టి చంపుటకయి రోమనుల కొప్పగింతురు" అని చెప్పెను. ఆమాటలు విన్నప్పుడు తాత్కాలికముగా వారి మనస్సులకు విచారము కలిగినను, ఆతనిశక్తియం దత్యంతవిశ్వాసము గలవా రగుటచేత తరువాతి వా రంతగా చింతనొంది యుండలేదు గాని యాతఁడు మాత్రము చింతాకులితస్వాంతుఁ డయియే యుండెను. వారు జెరూసలేము నగరమును సమీపించుకొలఁదిని మానసోత్సాహము హెచ్చినవా రయి తమ ప్రభు వీశ్వరరాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁ డత్యంత శీఘ్రకాలములోనే యగు ననియు, కాఁగానే ప్రభుసన్నిధానవర్తు లగుటచేత తమ కధికౌన్నత్యము కలుగఁబోవుచున్న దనియు, సంతోషపడుచు వచ్చుటయే కాక ప్రభుసమ్మానానురాగాతిశయముచేత తమలో నెవ్వ రగ్రస్థానమును పొందువా రగుదురా యని పరస్పరస్పర్థ వహించువారు సహితము కాఁజొచ్చిరి.

తనవెంటవచ్చిన గాలిలియావారిలో పన్నిద్దఱు శిష్యులలోనివారైన జేమ్సుయొక్కయు జానుయొక్కయు తల్లియైన సాలోమనునామె యుండెను. ఆమె తనకొడుకులు గొప్పవారు కావలె నన్న కోరిక గలదయి వారు శిష్యకోటిలో నెల్ల నగ్రగణ్యులుగా పరిగణింపఁ బడవలె నని యభిలషించుచుండెను. జీస స్సెల్లవారిచే మెస్సయాగా సంగీకరింపఁబడి పూజింపఁబడునప్పుడు తమ్ము ప్రథమగౌరవస్థానమం దుంచునట్లతనిచేత మాటపుచ్చుకొనవలె నన్న వాంఛను వారి మనస్సులలో

పుట్టించిన దీమెయే యయి యుండును. తా మట్టిప్రార్థనను న్యాయముగా చేయుటకు వారిష్టములేనివా రయి యామెచేత నడిగించిరైన నుందురు; లేదా యామె స్వబుద్ధిచేతనైన వారిపక్షమున నడిగియుండవచ్చును. వారు ముగ్గురును గలిసి జీసస్సువద్దకు వచ్చినప్పుడు సాలో మతనిపాదములమీఁదఁ బడి "దేవా! నా కొక్కవర మియ్యవలె" నని వేఁడు కొనెను. "నీ కేమికావలెను?" అని జీస స్సడిగెను. "నాయీ యిద్దఱు పుత్రులును నీరాజ్యములో నొకరు కుడిప్రక్కను ఇంకొక రెడమ ప్రక్కను నీ యుభయపార్శ్వముల నుండున ట్లనుగ్రహింపుము." అని వేఁడెను. జీస స్స్వచ్ఛితపడి వారు తమతల్లికోరికలో చేరియున్నా రేమో కనిపెట్టుట కయి వారి మొగములవంకఁ జూచెను. తల్లి కోరినదే వారి కోరిక యని వారిచూపులవలనఁ దెలిసికొని వారికయి జాలి పడునట్లు నిందాగర్భముగా "మీ రేమి యడుగుచున్నారో మీ రెఱుఁగరు" అని యతఁడు పలికెను. వారు మెస్సయాకు పరిచరులగుటచేతఁ దమకున్నత పదము లభించు నన్న సంతోషమే గాని తమకు రానున్న కష్టదశలను తెలిసికోలేక మనోరధ స్వర్గసుఖభ్రాంతు లయి నిలుచుండిరి. "నేను త్రాగవలసిన పాత్రాంతరాళవిషపూరమును మీరు త్రాగఁగలరా? నేను సహింపవలసిన దుఃఖప్రవాహస్నానమును మీరు భరింపఁ గలరా?" అని యతఁ డడిగెను. "మేము త్రాగఁగలము భరింపఁగలము" అని వా రుత్సాహముతోను దృఢనిశ్చయముతోను బదులుచెప్పిరి. "మీరు నిశ్చయముగా పాత్రపూరితవేదనావిషజలమును నాతో త్రాగుదురు; నావలెనే మీరు దుఃఖరసస్నానము చేయుదురు. కాని యీశ్వర రాజ్యములోని గౌరవస్థానములు నాయీవిలో లేవు. ఈశ్వరేచ్ఛా నిర్వాహణము చేత వానినిబడయుట కెవ్వ రర్హులగుదురో వారికవి మన పర లోకపితచేత నియ్యబడును." అని యతఁడు మృదురీతిని చెప్పెను.

వయి ముగ్గురును రహస్యముగా తమగురువుతో మాటాడిన సంగతి యేలాగునో తక్కిన శిష్యులలో పొక్కినది. జేమ్సు యొక్కయు జానుయొక్కయు తల్లి యే యొకవేళ జీసస్సుయొక్క మృదువచనములను బట్టి యతనికి తన కొడుకులయందు దెక్కువ ప్రేమ గల దని భ్రమపడి యితనివద్ద డింబములు చెప్పుకొని యుండును. వారిద్దఱును తమకంటె నెక్కువ యాధిక్యము పొందవలె నని ప్రయత్నించినందున కయి తక్కిన శిష్యులకు వారి యెడల నసూయయు కోపమును గలిగెను. ఇట్లు శిష్యులలోఁ గలిగిన యంతస్తాపమును దెలిసికొని దానిని నివారింపఁ దలఁచి యూపోద్ఘాత వర్తనమును నిందింపక "లోకములో తాము గొప్పవారము కావలె నని ప్రయత్నించు మూర్ఖులు తలఁచునట్లుగానే మీరును తా మున్నతపదములకు నియమింపఁబడిన పక్షమున లోక మంతయు తమ్ము గౌరవింప ననుకొను చున్నారు. ఇతరులవలన గౌరవమును మాన్యతయు సంపాదించుకొనుటకు మార్గము తా మేదో యుత్తమ మయిన ఘనకార్యమును చేయుటమాత్రమే యని మీరు తెలిసికోవలెను" అని పలికి, వారు చేసినపని యనాలోచితమును బుద్ధిహీనము నైన ట్లితరులకు కనఁబడు నట్లుచేసి, జీసస్సు పదుగుఱు శిష్యుల కోపమును వారి తెలివితక్కువ కయి యా యిరువురు శిష్యుల మీఁదను గలిగిన జాలికి మార్చి, ఆయిద్దఱను తమ్ము నిందించుట కంటెను నెక్కువ సిగ్గుపడునట్లు చేసెను. వారు జెరికోపురము చేరిన తరువాత విశ్రాంతి కయి కొన్ని దినము లచ్చట నిలిచిరి. ఆదినములలో నక్కడ ననేకులు మిత్రులును శిష్యులును నయిరి. వీరిలో పలువురు జీసస్సు జెరికోనగరమును విడిచి బైలుదేరినప్పుడు శిష్యగణములోఁ జేరి వెంబడించి జెరూసలేముపురప్రవేశ సమయమునం దతనిని పరివేష్టించివచ్చినపరివారమును మహత్తరమయినదానినిగాఁ జేసిరి.

పురబాహ్యప్రదేశము చేరఁగానే శిష్యులుకొందఱు పట్టణము లోనికిఁ బోయి యొకసుందర తరుణరాసభము నద్దెకుఁదెచ్చి దానిపై బట్టవేసి జీసస్సును కూరుచుండఁ బెట్టి పరివారము చుట్టును బలిసి నడవ పురప్రవేశోత్సవముల కుపక్రమించిరి. ఆకాలమునం దాదేశములో గుఱ్ఱముల నెక్కుడు వాడుక లేదు. గొప్పవారు సహితము గాడిదలపైనే స్వారిచేయుచుండిరి. మనదేశపు గాడిదల వలెఁ గాక యూదేశపుగాడిదలు పెద్దవిగాను సుందరములైనవిగాను నుండును. ఇట్లు భక్తజనులు పరివేష్టించి నడువఁగా, శిష్యులుచైతన్యగానముతో మంగళ గీతములు పాడఁగా, ఇతరులు 'విజయోస్తు' అనిదిక్కులుమారుమ్రోగు నట్లు జయజయధ్వానములు చేయుచురాఁగా, జీస స్సాలివుకొండనుండి దిగి రాఁ దొడఁగెను. దిక్కులు పిక్కటిల్ల నట్టి మూఁకలకోలాహల ధ్వనులును భక్త జనసంస్తోత్రధ్వానములును చెవినిఁ బడఁగా లోపలి నుండి వెలుపలికి వచ్చి పురజను లామహోత్సవముతోఁ జేరి నడవఁదొడఁగిరి. ఆగుంపులోనుండి "ప్రభు నామమున వచ్చెడి యీతనికి శుభమగును గాక!" యను ధ్వనులు క్రొత్తక్రొత్తనోళ్ళనుండి వెలువడి మిన్ను ముట్టుచుండెను. ఈయూరేగింపు వంతెనమీఁదుగా క్రెడన్ కాలువను దాటి పురద్వారము గుండ జయప్రదముగా సాగెను. ఈయసాధారణకోలాహలకారణమును దెలియఁ గోరి పౌరులు గృహములు వెడలి పరుగెత్తుకొని వచ్చి ఇదంతయు నేమి? ఈయన యెవ్వరు?" అని యడుగసాగిరి. "ఈయన మహాప్రవక్త యైన నాజరెత్తు నగర జీసస్సు" అని శిష్యులు గర్వముతో నుత్తరము చెప్పుచుండిరి. ఇఱుకు వీధులలోనుండి పోవునప్పుడు కొందఱు ఫారిసీలు మనుష్యప్రవాహమధ్యమున తగులుకొని తప్పించుకొని యావలఁ బడుటకు శక్యముగాక యిష్టము లేకయే యూరేగింపులో నడుచుచు కోప

ముతో "ఓబోధకుఁడా! నీమనుష్యులను మాటాడకుండ జేయుము"
అని జీసస్సును గూర్చి యఱచిరి. జీసస్సు పూర్వప్రవక్తలవాక్యము
లలో నొకదానిని "ఈమనుష్యులు మాటాడకపోయినయెడల శిలలే
మాటాడును" అనియనువదించి యూరకుండెను. అక్కడనుండియెడమ
వైపునకు తిరిగి దక్షిణాభిముఖముగా జీసస్సు తనశిష్యులను తిన్నఁగా
దేవాలయము వంక నడిపించెను. నిర్మలమయిన పాలరాతిస్తంభము
లును స్వర్ణాలంకారములును మాధ్యాహ్నికసూర్యకాంతిచేత తళతళ
లాడుచు మెఱయుచుండఁగా నున్నతముఖద్వారమువద్దకు పోఁగానే
జీసస్సక్కడ తన ఖరవాహనమునుంచి దిగి పాదచారి యయి వెడ
ల్పయిన సోపానపరంపర నెక్కి శిష్యపరిజనాదికపరివృతుఁడయి సాధా
రణముగా మతాంతరమంటప మని పిలువఁబడెడు ప్రథమప్రాకారము
లోనికిఁ బోయెను. ఇక్కడ కెల్లదేశములవారును సర్వమతముల
వారును నిరాతంకముగా పోవచ్చును; అక్కడనుండి గర్భాలయము
లోనికి పోయెడు మెట్లున్నవి. మెట్ల కిరుప్రక్కల నున్న రాతిస్తంభ
ముల మీఁద "ఈపవిత్రస్థలమునకు యూదులు తప్ప మఱియెవ్వ
రయిన పోయెడు పక్షమున ప్రాణదండనము కలుగును. జాగ్రత్త"
అని పెద్దక్షరములతో చెక్కఁబడి యుండెను. ఈమతాంతరమండప
మధ్యమున జీసస్సు నిలిచెను. అది సుందరవిశాలభవనము. దాని నేల
వివిధవర్ణములు గల స్నిగ్ధము లయిన పెద్దపలకరాళ్ళతో పఱుపఁబడి
యుండెను. దానిచుట్టును రెండేసివరుసల పాలరాతిస్తంభము లుండి
వానిమీఁద కప్పు నిలిచియుండెను. ఈసుందరవిశాలస్థల మీశ్వరా
రాధనమున కత్యంతానుకూల మయినదిగా నుండెను. కాని జీస
స్సక్కడ నిలువఁబడియున్నప్పుడు భగవద్భక్తివిషయక మయినశబ్ద
మొక్కటియు నాతని చెవి సోఁకలేదు. ఉపాసనాసంబంధ మయినశబ్ద

ములకు మాఱుగా జంతువుల కూఁతలును, నాణెముల మ్రోతలును క్రయవిక్రయవ్యాపారవ్యగ్రుల శబ్దజాతములును, అతని చెవిని బడఁ జొచ్చెను. స్తంభమునకును స్తంభమునకును నడుమఁగల స్థలములన్నియు విదేశపునాణెములను వట్టమునకు పుచ్చుకొని స్వదేశపునాణెముల నిచ్చుబచ్చులతోను రాఁబోయెడి యుత్సవములో బలి యిచ్చునిమిత్త మయి గొఱ్ఱెలను పక్షులను విక్రయించు వణిజులతోను నిండియుండెను. ఈవ్యాపార మంతయు న్యాయముచేత దేవాలయము వెలుపలి భాగమునందే జరగవలసియుండెను; గాని తమ మతముయొక్క పారిశుద్ధ్యమునుగూర్చి లక్ష్యము లేని యాచార్యులు ధనస్వీకారపరు లయి యీవ్యాపారము పవిత్రాలయములోపలనే జరుగనిచ్చి యూదులు కానివారు ప్రార్థనలు జరుపుకొనుటకయి నిరుపఁబడిన యాస్థలము కూడ వారికి లేకుండఁ జేసిరి.

జేసున్ను భృత్యపురోగముఁ డయి యాధిపత్యము వహించి సలుగడల చూపులు నిగిడించి మండప మధ్యమున నిలఁబడఁగానే యిచ్చిపుచ్చుకొనువారు తమ వ్యాపారము నింపక నిలిపి యాతనిముఖము వంకఁ జూడసాగిరి. ఆతనిచూపులయం దధికారభావమును కోపమును కానఁబడెను. "ఈవస్తువుల నిక్కడనుండి తీసికొనిపొండు. దేవాలయము ప్రార్థనాలయముగా నుండవలెనని విధింపఁబడియున్నది. మీరు దీనిని దొంగల నివాసభూమిఁగా చేసియున్నారు" అని కేకలువేయుచు నిప్పులు కురియుకన్నులతో చేతులు చాఁచుకొని కొట్టఁబోయినట్టు జేసుప్రవారిమీఁదికి పోఁగా, తమగొఱ్ఱెలు చెదరినట్టుగా తామును చెదరి యచ్చటివారు నానాముఖములఁ పరుగులిడిరి. తమస్థానమును వదలక నిలుతమని క్షణకాలము కొంత ఆలోచనముచేసినను, కృతనిశ్చయత్వముతో పిడికిళ్ళు పట్టుకొని తమ నాయకుని వెనుకనుండి ముం

దుకు రాఁబోవుచున్న శిష్యులను చూడఁగానే మిగిలియున్న ధైర్యలేశ మును గోలుపోయి బచ్చులు వేవేగ నాణెములరాసులను తమయొడిలో బోసికొనియు, పక్షిస్వాములు వడివడి పిట్టలగూళ్లు చేతులతో పయి కెత్తిపట్టియు, వణిజులు తమవస్తువులు కొన్ని లోపల విడిచియు, భీత చిత్తులయి క్షణకాలములో దేవాలయమును విడిచి వెలుపలికిఁ బాఱిరి. తప్పుపనిని జూచినప్పుడు కలిగెడి కోపమును జీస స్సీయొక్కసారి యాపుకోలేక బయలుపఱిచెను. అతఁడు సాధారణముగాఁ జూపెడు శాంతభావము కోపము నడఁచుకొనుచువచ్చుటచేత కలిగినదే కాని కోపము లేకపోవుటచేత కలిగినదికాదు. చెడుపని జరుగుచుండఁగా చూచినప్పుడును కోపము రానివాఁ డేమంచిపనిని చేయుటకును సమ ర్థుఁడుకాఁడు. సాధారణముగా కోపము రానివానిని మనము శ్లాఘింప వలసినదే కాని ఘనకార్యనిర్వహణపరాయణునకు కొన్నిసమయముల యందు తీక్ష్ణతతోఁ గూడిన యౌత్సుక్య మావశ్యక మగును. జీసస్సు చేసిన యీపనివలన శత్రువులమనస్సులలో నతనిమీఁద మఱింత యాగ్రహమును ద్వేషమును కలిగెను.

ఆరాత్రి యతఁడు పట్టణమున కొకమైలుకంటెకొంచెమెక్కువ దూరములో నాలీవుకొండ కావలివైపున నున్న బెథనీగ్రామమునకుఁ బోయి యక్కడ మిత్రగృహమున సుఖనిద్రచేసి మఱునాఁడు తెల్ల వాఱునప్పటికి మరల దేవాలయమునకు వచ్చెను. అప్పటికే యతఁడు చేసెడు ధర్మోపన్యాసములను శ్రవణానందముగా వినవలె నన్నయాస క్తితో వచ్చియున్న జనులతో విశాలప్రాకారాంతర్భాగ మంతయు నిండియుండెను. భక్త్యావేశముచేత వచ్చినవారిమాట యటుండఁగా నూరక వేడుక చూడవచ్చినభక్తిహీనుల హృదయములు సహిత మావ ఱకు తామెన్నఁడును వినియుండని కర్ణరసాయనములైన యాతని ధర్మ

ఏచనప్రసారముచేత కరఁగిన వయి ధర్మచింత కలవి కాఁజొచ్చెను. ఆతని నట్లు నిరంతరాయముగా బోధ చేయనిచ్చి యుండినపక్షమున, సామాన్యజనుల హృదయము లాతనివంక కాకర్షింపఁబడి యల్ప కాలములోనే నూటులకొలఁది నాతనికి శిష్యులయి యుందురు కాని దేవాలయమున కధికారు లయి యుపాసనాదికమును నెఱవేర్చుచున్న మతాచార్యులు దురాగ్రహవ్యగ్రు లయి భయకంపితులయి యాతని పనికి విఘాతము చేయ కృతనిశ్చయు లయిరి. గతదిన మతఁ డాకస్మిక ముగా శిష్యవర్గముతో దేవాలయములో ప్రవేశించి తమయధికార మును తిరస్కరించి తమ సెలవుపొంది లోపల వ్యాపారము చేయుచుండినవారిని బలవంతముగా గుడిలోనుండి వెలుపలికి తఱిమి వేసెను. ఆతనిప్రసంగములు వినుటకయి వచ్చిన మూఁక లిప్పుడు గుడిలోనంతటను నిండి గర్భాలయములోనికి పోవ దారిలేకుండఁ చేసి తాము జరపుచున్న యారాధన కరుగుట కనేకుల కవకాశము లేకుండఁ జేసిరి. అందుచేత వారు తమకుఁ గలిగినయవమానమునకు సహింపఁ జాలక తమ యధికారబలమును జూపి యక్రమముగా వచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించిన యాయాగంతునకు బుద్ధి వచ్చునట్లు చేయ నిశ్చయించు కొనిరి. ఈనిశ్చయమును నిర్వర్తించుటకయి వారాలోచించుకొన్న యాలోచన తమలో కొందఱు తమయధికారకంచుకములను తొడుగు కొనిపోయి వదిమందిముందఱ "ఈపనులను నీ వేయధికారముతో చేయుచున్నా" వని యడుగుట. అతఁడు మతాచార్యుఁడు కాఁడనియు, పట్టణముయొక్క కాని దేశముయొక్క కాని యే యధికారిచేతను నియమింపఁబడినవాఁడు కాఁడనియు, విద్వత్పరిషత్తుచేత బోధచేయుట కనుజ్ఞయైన పొందినవాఁడు కాఁడనియు, వారెఱుఁగుదురు. తానెవ్వరి వలనను నధికారము పొందలేదని చెప్పినపక్షమున జను లాతనిని

వంచకుసిగా నెంచి గేలిచేసి సాగనంపుదు రనియు, దేవునివలన నధికారము పొందితినని చెప్పిన పక్షమున దైవదూషకుఁడని పట్టి యధికారుల కొప్పగింపవచ్చుననియు, వా రను కొనిరి. అందుచేత వారిలో కొందఱు మూఁకలోనుండి త్రోచుకొనిపోయి, అతఁడు చేయు చున్న ప్రసంగమునకు భంగము కలిగించి, ఏయధికారముచేత నీ పనిని చేయుచున్నావు? అని గద్దించి యడిగిరి. ఈప్రశ్నకతఁ డొకమాత్రమును తడఁబాటుపూనక తడవుకొనక నేనుకూడ మిమ్మొక్క ప్రశ్న యడిగెదను. దానికి మీరుత్తరము చెప్పినపక్షమున, నాకధికార మెవ్వరిచ్చినారో నేను చెప్పెదను. జ్ఞానస్నానము చేయించుటకు జానున కధికార మెక్కడనుండి వచ్చినది? అది దేవునినుండివచ్చినదా? మనుష్యులనుండి వచ్చినదా?" అని యడిగెను. ఈప్రశ్నచేత వారు వేసినవలలో వారే పడవలసినవా రయిరి; ఆచార్యపురుషుఁడు కానందున మతకర్మ జరుపుటకు జానున కధికారము లే దని వారి నమ్మకము. ఆమాటను పదిమందిలో నిప్పుడు బహిరంగముగా చెప్పెడు పక్షమున, జాను గొప్ప ప్రవక్త యని నమ్మియున్న యచ్చటిజనులు దురాగ్రహావేశముచేత లేచి పైఁబడి దొమ్మి చేయుదురు. జాను కధికారము దేవునివలన వచ్చిన దని చెప్పెడుపక్షమున జీసస్సు తనకును దేవునివలననే వచ్చినదని యాతనికిఁ గలిగిన స్వాతంత్ర్యమే తనకును గల దని చెప్పవచ్చును. అందుచేత, వారేమి చేయుటకును పాలుపోక 'మేము చెప్పజాల' మనఁగానే అనాదరభావముతో నతఁడును "ఏయధికారము చేత నే నీపనులను జేయుచున్నానో నేనును మీకు చెప్పను." అనెను.

అప్పు డాచార్యులు భగ్నప్రయత్ను లయి క్రిక్కిఱిసియున్నమూఁకలో నుండి వేగిరము వెలుపలఁబడుటకు శక్యముగాక

యుపమానములన్నులయి నిలుచుండియుండఁగా, జీసస్సు జనులను సంబోధించి "ఒకానొకమనుష్యున కిద్దఱు కొడుకు లుండిరి. పోయి ద్రాక్షతోఁటలో పనిచేయవలసిన దని యతఁ డొక కొడుకుతోఁ జెప్పెను. నేను పోఁజాల నని వాఁడు మొదటజెప్పినను తిరువాత తండ్రియాజ్ఞ విననందుకు పశ్చాత్తాపపడి పోయి తోఁటలో పనిచేసెను. తండ్రి రెండవకొడుకునకును నట్లె యాజ్ఞ చేసెను. వాఁడు చిత్తమట్లే చేసెద నని చెప్పెను గాని తిరువాత తోఁట త్రొక్కి చూచినవాఁడే కాఁడు. ఈయిద్దఱిలో తండ్రియాజ్ఞ చెల్లించినవాఁ డెవఁడు?" అని యడిగెను. 'మొదటివాఁడు' అని యందఱు నేకవాక్యముగాఁ బలికిరి. అతఁ డప్పుడు నిలువఁబడి యున్నమతాచార్యులవంకఁ దిరిగి సూక్ష్మవీక్షణములతోఁ జూచుచు "నిశ్చయముగా మీకే యిది చెప్పుచున్నాను. సుంకరులును పరమపాపులును మీకంట ముందుగా నీశ్వరరాజ్యము లోనికిఁ బోవుదురు; వారు జాను బోధనలవలన పశ్చాత్తాపపడి దేవుని యిష్టమును సలిపిరి. దేవుని యాజ్ఞలను చెల్లింతు మని చెప్పుటకు మీ రెల్లప్పుడును సిద్ధముగా నుందురు కాని మీమాటలను మీరు నెఱవేర్పరు." అని కోపము రూపము దాల్చినట్లు పలికెను. అందఱికంటెను తామే దేవున కెక్కువచేరువగా నున్నా మని భావించుకొనువారి కిట్టి మాటలు వినుట దుస్సహముగా నుండును. అయినను వారీగర్హణము పొందుట కత్యంతపాత్రు లనుటకు సందేహము లేదు. వారి మత మంతయు కేవల కర్మాచరణ మయమయి యున్నది కాని పరిశుద్ధ వర్తనమును పాలించునదిగా లేదు.

జీస స్సంతటితో సరిపెట్టక మతాచార్యులును ఫారసీలును దేవునిచేఁ బంపఁబడినవారిని బాధించువా రనియు, దేవుని పుత్రుఁ డయిన తన్ను పరిహాసించి హింసింప నున్నవా రనియు అర్థ మిచ్చునట్లుగా

నింకొక యుపమానమును జెప్పి, వారిమనస్సులలో నవిరోధ మైన క్రోధమును పురికొల్పెను. అప్పుడక్కడ నున్నవారిలో కొందఱు ఫారిసీ లుండిరి. వారా మాటలకు మండిపడి దేహములు తెలియక నడుములు బిగించి లేచి పరుషవాక్యము లాడుచు మీఁదఁబడి జీసస్సును దేవాలయములోనుండి యీడ్చి యావలకుఁ గెంటివేయఁ జూచిరి కాని, అతనిని పరివేష్టించి యున్న యసంఖ్యాకు లయినశిష్యులు స్వామిరక్షణపరాయణు లయి కోపములు రూపము నొందినట్లు వీరరసమూర్తు లయి లేచి బాహువులు చాఁచికొని ముష్టియుద్ధసన్నద్ధులై బైలుదేఱ కలియఁబడఁబోఁగా భయపడి దండితాడిత విషోరగములవలె రోఁజుచు వెనుక మగలవలసినవా రయిరి. ఆసాయంకాల మెప్పటివలె జీసస్సు పడకకు బెథనీగ్రామమునకుఁ బోయెను. ఈలోపల మతాచార్యులును ఫారిసీలును మఱునాఁడు దమవిరోధి నెట్లు నిరోధింతుమా యని మారణోపాయము నాలోచింపఁ దొడఁగిరి.

యూదులు పలుతెగలుగా భాగింపఁబడి, పరస్పరద్వేషము గలవా రయి, యొకరి వినాశనము నొకరు కోరువారుగానుండిరి. అయినను సామాన్యశత్రుభయము సంభవించినప్పుడు గర్భశత్రువులు సహితము కొంతకాల మాశత్రుసంహారమునకయి మిత్రభావము వహించి యేక మగుదురు. కాఁబట్టి జనులు జీసస్సును మెస్సయా యని యంగీకరించుటలో దినక్రమమున నధికవిశ్వాసశీలు రగుచున్నారని భయపడి, యూదులలోని యన్నిశాఖలవారి నాయకులును తమపూర్వవైరములను కట్టిపెట్టి, దినదినప్రవర్ధమాన మగుచున్న ప్రాబల్యమును బట్టి తమ కందఱకు సమానముగానే భయోత్పాదకుఁ డగుచున్న యీ క్రొత్తశత్రువును పరిమార్చుట కయి యొక్కటిగాఁ జేరిరి. యూదులలోని యధికారవంతులును ధనవంతులును విద్యావంతులును నించు

మించుగా నందఱును నొక్కసారిగా నొక్కపురుషునిపై ద్వేష మెత్తిరి. అతనికి గొప్పవారిలో నొక్కఁడును సహాయులును మిత్రులును లేరు. అతని కున్న బలమంతయు జ్ఞానమును సత్యమును ధర్మమును మాత్రమే.

యేసును ప్రతిపక్షు లందఱును చేరి యాలోచించి యాతనిపై మరణదండనమున కర్హమైన నేరమును దేని నయిన మోపవలె ననియు, రాజద్రోహ మట్టి నేర మైనందున రోమకచక్రవర్తి యయిన సీజరునకు ప్రతికూలముగా నాతనిచేత నే దయిన ననిపించెడి యుపాయము చూడవలె ననియు, కూడబలుకుకొని యెవ్వరికిని సందేహము కలుగకుండుట కయి తమలోని నాయకులను కొందఱ నావనికి నియమించిరి. వారు ధర్మశాస్త్రము వచ్చెడి మూఁకలోఁ జేరి మఱునాఁ డాతఁడు ప్రసంగము చేయు నప్పుడు దాపునఁ జేరి తద్వచనామృతపానమును అవ్యాజమయిన శ్రద్ధాధర్మంతో గ్రహించుచున్నట్లు నటించుచు ప్రసంగావసానసమయమున చేతులుజోడించుకొని 'స్వామీ! దేవర వారు భగవత్సాన్నిధ్యమార్గమును బోధించుచున్నారనియు సత్యమును నిశ్చయముగా వచించుచున్నారనియు మే మెఱుఁగుదుము. దయచేసి మేము సీజరునకు పన్నులుకట్టుట ధర్మమేమో సెలవిండు' అని యడిగిరి. "ఓ వంచకులార! నన్నేల విమోహపఱచెదరు? పన్ను కట్టెడి సొమ్మేదో నాకుచూపుడు" అని యాతఁ డుత్తరము చెప్పెను. వారిలో నొకఁ డొక ప్రక్కను చక్రవర్తి ముఖముగల రోమనునాణెము నొకదాని నాతనిచేతిలోఁ బెట్టెను. నాణెమును పయికెత్తి చూపి "ఇది యెవ్వరివిగ్రహము?" అని యతఁ డడిగెను. "అది సీజరుది" అని వారుబదులు చెప్పిరి. "అట్లయినపక్షమున సీజరువస్తువులను సీజరునకు చెల్లింపుఁడు; భగవంతుని వస్తువులను భగవంతునకు సమర్పింపుఁడు." అని యతఁడు శాంతముతో

మనస్సునకు నాటుకొనునట్లుగా నుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటలువిని తెల్లపోయి ఫారసీ లొండొరుల మొగములవంకఁ జూచుకొనసాగిరి. వారు పెద్దవలవేసి శత్రువును పడఁద్రోయఁజూచిరి కాని తుదకు వారివలలో నేమియుబడలేదు. అతఁడు సీజరునకు పన్ను చెల్లించవలసిన పనిలేదని చెప్పినపక్షమున రాజద్రోహము క్రింద పట్టుకొని రోమకపరిపాలకుఁ డైన పైలేటున కొప్పగింపవలెననియు, సీజరునకు పన్ను చెల్లింపవలసిన దని చెప్పినపక్షమున పరదేశప్రభుత్వమును ద్వేషించువారయిన ప్రజ లతఁడు మోసగాఁడే కాని మెస్సయా కాఁడని నిశ్చయించి యాతనిని గర్హింతురనియు, వారెన్నుకొని యుండిరి. ఇప్పుడును వారియెత్నము వ్యర్థ మయ్యెను. జీసస్సు చెప్పిన మాటలు తన్నపాయమునుండి తప్పించు కొనుటకయి పలికిన పలుకులుగాక శ్లాఘాపాత్రములయిన దివ్యవచనము లయి యున్నవి. బాహ్యపదార్థము లెప్పుడు మన్నట్లే యుండనగు వనియు, ఈశ్వరరాజ్యము హృదయములోని ప్రేమవలనను పరిశుద్ధత వలననుమాత్రమే నిర్మింపఁ బడవలెననియు, వయినాశ్యముల యభి ప్రాయము. 'ఆధ్యాత్మికవిషయములు వేఱు, లౌకికవిషయములు వేఱు' అని బోధించి, నిజమైన చిత్తోన్నతికిని నాగరికతకును మూలాధారము లయినవి యీ యమూల్యవాక్యరత్నములే.

అతనిని రాజ్యాంగ గర్తములోఁ బడవేయవలె నని చేసిన ప్రథమ ప్రయత్న మిట్లు భగ్నము కాఁగా, రాజద్రోహమువలెనే మతధర్మ దూషణమును మరణదండనమునకు దోషిని పాత్రునిచేయునది యగుట దలపోసి ఫారిసీ లాతని నేలాగున నైన స్వధర్మాధిక్షేపకూపములో బడవేయవలెనని ద్వితీయప్రయత్నము చేసిరి. వారిలో కొందఱు ముందుకు వచ్చి "అన్నిటిలో నుత్తమధర్మానుశాసన మేది?" అని యడిగిరి. "మొదటి ధర్మానుశాసనము నీప్రభువైన దేవుని నీవు పూర్ణ

హృదయముతో ప్రేమింపవలయు ననుట. రెండవది నీపొరుగువానిని నీవు నిన్నువలెనే ప్రేమింపవలయు ననుట ఈ రెండుధర్మానుశాసనములమీఁదనే ధర్మ మంతయు నిలిచి యున్నది." అని యతఁ డుత్తర మిచ్చెను. ఈయుత్తరము తమ కుత్సితోపాయసిద్ధి కనుకూల మయినది కానందున వారు లోలోపల నేమో సణుగుకొని మొగములు త్రిప్పుకొనిరి. ఇంకొకకొంద ఱొకవ్యభిచారిణిని గొనివచ్చి యాతనిముందు పెట్టి కపటవృత్తితో "స్వామీ! దీని కేమి దండనము?" అని ప్రశ్న వేసిరి. విధింపవలసినదండన మందఱు నెఱిఁగియున్నదే ప్రపంచములో పాపము చేయనివా రెవ్వరు నుండరు గాన దయనీయులను క్షమింప దగు నన్న భావము తోఁచునట్లుగా "మీలో పాపము చేయనివా రెవ్వరో ముందుకువచ్చి యామెమీఁద మొదటిరాయి యాతనిని వేయనిండు." అని యతఁడు దాంభికులనుసన్నులకు శాంతియుక్తవచనముగా నుత్తరము చెప్పెను.

వా రిట్లు కపటనాటకవేషధారు లయి మాటిమాటికి వచ్చి తన్ను బాధించుచుండుట సహింపఁజాలనివాఁ డయి కోపోద్రేకముతో "ఓ మహాజనులారా! లేఖకులును ఫారిసీలును మోసెస్సుయొక్క ధర్మానుశాసనములను మీకు ప్రసాదించుచున్నారు. కాఁబట్టి వారి ధర్మానుశాసనములను మీ రనష్ఠింపవలసినదే. కాని వారు తమ దృష్టాంతమువలన చూపిన మార్గమును మీ రనుసరింపకుఁడు. ఏల యన, వారు తమయుపదేశములనే తా మాచరింపరు. వారు మనుష్యుల బుజములమీఁద పెద్దబరువుల నెత్తి పెట్టుదురుగాని మనతోడి మానవులమీఁది బరువును లేవనెత్తుట కయి యొక వ్రేలెత్తునంతటిపని నైనను తాము చేయరు. మంచిదియు సత్యమును నన్న హేతువుచేత దేనిని వారు ప్రేమింపరు; జనులు తమ్ము మంచివారినిగా చెప్పుటకో

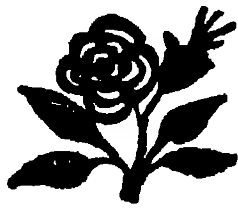
వలెననిమాత్రమే ధర్మము నాచరింతురు. సామాన్యజనులవిషయ మైనచింతయే వారికి లేదు ; ఇతరులు తమసహోదరు లన్నజ్ఞానమే వారికి లేదు ; వారిచింత యంతయు ఉత్తమపదార్థములను ఉన్నతపదవులను తాము సంపాదించుకోవలెననిమాత్రమే" అని యొక్కింత చెప్పి, అంతకంతకు కోప మతిశయించి పట్టశక్యము కాకపోఁగా ఫారిసీలవంకను లేఖకులవంకను దిరిగి "ఓ లేఖకులారా! ఫారిసీలారా! వంచకులారా! మీకు దుఃఖ మగుఁగాక! జ్ఞానకుంచికను జనులనుండి తొలఁగించి, మీ రీశ్వరరాజ్యము వారికి లభింపకుండ మూసిపెట్టుచున్నారు. మీరును లోపలికి పోవరు ; పోఁగోరినవారిని లోపలికి పోవనియ్యరు. మీకు దుఃఖ మగునుగాక! మీరనాథలవసతులను మ్రింగివేయుచున్నారు; పయి వేషమున కయి దీర్ఘప్రార్థనలు చేయుచున్నారు ; కాఁబట్టి మీరధికతరనరకబాధల నొందుదురు. ఎవ్వనినైన నొకనిని మీమతములో కలుపుట కయి స్థలమును జలమును చుట్టఁబెట్టుదురు ; కలిసినతరువాత వానిని నరకభాజనుని గాఁ జేయుదురు. ఓవంచకులారా! బుద్ధిహీనులారా! పొలములో పండెడు సోపుగింజలలోను జీలకఱ్ఱపాయలలోను దశాంశమును గురువున కర్పించుట మహాపుణ్యకార్యమని చెప్పుచు, దయాధర్మసత్యశౌచాదులైన మహత్తరవిషయములను విడిచిపెట్టుదురు. ఓ బుద్ధిహీనులారా! మీకు దుఃఖ మగునుగాక! మీరు దోమనుమ్రింగ డోకుకొనుచు లొట్టియను గుటుక్కున మ్రింగివేయుదురు. మీరు లోపల మృతాస్థులతోను సకలాశుద్ధతలతోను నిండియున్నను పయికి సుందరముగా కనఁబడెడి వెల్లవేసిన సమాధులవంటివారు. బాహ్యమునకు పుణ్యాత్ముల వలెఁగానఁబడుచు లోపల మీరు పాపకాపట్యదూషితులయి యున్నారు. ఓలేఖకులారా! ఫారిసీలారా! వంచకులారా! మీకు

దుఃఖ మగును గాక! మీరు మీతండ్రులు చంపిన పూర్వప్రవక్తల కును పుణ్యాత్ములకును సమాధులు నిర్మించుచున్నారు. మీరును మీపూర్వులవలెనే వర్తమానప్రవక్తలను పుణ్యపురుషులను బాధలు పెట్టి చంపుచున్నారు. ఓపాపజాతులారా! విషసర్పములారా! మీరు నరక యాతన నెట్లు తప్పించుకొనఁగలరు?"

ఈపిడుగువంటి నుడువు లెవ్వరినిగూర్చి యుద్దేశింపఁబడినవో వారికి మనోవ్యథాకరములును కోపజనకములు నయి యుండెననుటకు సందియము లేదు. మిత్రమధ్యమునం దున్న యాతని నా సమయము నం దేమి చేయుటకును శక్తులు కాకపోయినను ప్రతిపక్షులలో కొందఱు దూరమునుండి యాతనిపై రాళ్ళు రువ్విరఁట! ఇంతలో జీసస్సుయొక్క కోపాగ్ని కొంత ప్రశాంతినొందగా తొంటిక్రోధము ఖేదముగా మాఱినవాఁ డయి పట్టణము నుద్దేశించి "జెరూసలేము నగరమా! కటకటా! నీయొద్దకుఁ బంపఁబడిన ప్రవక్తలను నీవురాళ్ళతోఁ గొట్టి నిష్కరుణముగాఁ జంపుచున్నావు. కోడి తనపిల్లలను ఱెక్కల క్రిందఁ జేర్చుకొను నట్లుగా నీప్రజలను నాయండకుఁ జేరఁ దీయుటకై నే నెన్నిసారులు కోరుచున్నాను! అక్కటా! నీవు వారిని చేరనీయవు." అని పలుకుచు నతఁడు దేవాలయమునుండి వెడల బయలు దేఱెను. అతఁడు ద్వారమువంక నడుచు నప్పుడు ప్రక్కలను దానపేటికలు కనఁబడెను. ఆపెట్టెలలో వేయుబడినధనమును తీసి తరువాత ధర్మ కార్యముల కుపయోగింతురు. అతఁడా పెట్టెలవంకఁ జూచుచు నిలఁ బడియుండగా ధనికు లయిన ఫారిసీలు మొదలయినవారు తమ యొద్దనున్న పెద్దవయిన వెండిబంగారు నాణెములను పరులకు తెలి యుటకేమో యనునట్లు ఘల్లు మని మ్రోగునట్లుగా దానపేటికలో వేయుచు వచ్చిరి. అప్పుడు జీర్ణ వస్త్రములు కట్టుకొనియున్న నిరుపేదవి

యయిన మృతభర్తృక యొకతు యొకపెట్టను మెల్లఁగా సమీపించి తనయొద్దనున్న యొక చిన్ననాణెమును భక్తిపూర్వకముగా దానిలో జాఱవేసెను. అదిగని జీసస్సు తన శిష్యులతో ఆబీదదానిధర్మమును జూచితిరా? అందఱు నిచ్చినదానికంటె నీనిఱుపేదది యిచ్చినదే యెక్కువైనది. తక్కినవారు తమ కున్న విశేషధనములో నత్యల్పభాగము నిచ్చిరి. ఈబీదది రాత్రితినభోజనముమాటయైన తలపెట్టక తనకున్నదంతయు నిచ్చివేసినది. ఈమె చేసినదానమే యొకకాసయినను దేవునకు ధనప్రీతికరమైనది" అనిపలికెను. ఆమాటలు విన్న ఫారిసీలు మొదలైనవా రతఁ డొక్కనాణెము పెట్టెలో వేసినబీదదానిని బట్టువలె పొగడుచు సువర్ణ సహస్రములను ధర్మార్థముగా వేసిన తమవంటి శ్రీమంతులను తెగడుచు నవజ్ఞ చేయు చున్నాఁ డనికోపములో గొణుగుకొనుచుఁ బోయిరి. జీసస్సును శిష్యులును బెథనీగ్రామము వంక నడిచిరి. ఆలివ్ కొండమీఁద నున్న బెథనిగ్రామము జీసస్సున కత్యంతప్రియ మయినది. అక్కడ నొక్క సోదరుఁడును ఇద్దఱు సోదరీమణులును గలయొక సాధుకుటుంబ మతనికి పరిచితమైనది. వారితోడి మైత్రి యతని కెంతో యాహ్లాదకరమయినదిగా నుండెను. అక్కసెల్లెండ్రిద్దఱిలో నొకామెపేరు మార్తా; ఆమె దయాదాక్షిణ్యములు గలదియు శ్రద్ధాళువు నయియుండెను. రెండవయామెపేరు మేరీ; ఆమె యొకవిధ మయినసౌకుమార్యమును ధ్యానశీలమును గల దయి జీసస్సును రంజించుచుండెను. జీసస్సుయొక్క పాదసన్నిధానమందుఁ గూరుచుండి యాయన చెప్పునది తదేకధ్యానములో వినుచు పలుమాఱు గృహవ్యవహారములనే మఱచుచుండును. అటువంటి సమయములయం దింటిపని యంతయు తనమీఁదనే పడఁగా నామె సోదరి వచ్చి మృదువచనములతో నామెను మందలించుచుండును. అప్పుడు

జీసను మార్తా! నీ వెంతో శ్రమపడి పెక్కుపనులలో శ్రద్ధవహించుచున్నదానవు. ఆవశ్యక మయినది యింకొకయంశముమాత్రమున్నది. మేరీ యిప్పు డాయుత్త మాంశమును గ్రహించినది. దానిని వారింప వలదు." అని పలుకును. వారిసోదరుఁడైన లాజరెస్సుకూడ జీసస్సునకు పరమాప్తుఁడు. జీసస్సున కాకుటుంబమువారు చేసిన సాయమునకును చూపినయాదరమునకును పరిమితిలేదు. వచ్చిననాఁడురాత్రియే జీసస్సునకు వారు గొప్పవిందు చేసిరి. యాత్రార్థ మరుగు వచ్చినగాలిలీ దేశస్థు లందఱును వారిసహపంక్తిని గుడిచిరి. విందునడుమను మేరీ యొక్క పరిమళద్రవపాత్రములోని గుమగుమలాడెడి యాసారభరసము నాతని పాదములకడ గ్రుమ్మరించెను. దాని పరిమళము గది నంతను గుప్పున ముంచుకొని యెల్లవారిని సంతోషసముద్రములో ముంచెను. అప్పు డామె సాగిలఁబడి తనదీర్ఘశిరోజములతో ప్రభుపాదసమార్జనము చేసె నఁట! ఇది యాతనియం దామెకుఁ గలయసాధారణ శ్రద్ధాభక్తులను సహస్రముఖముల ఘోషించుచున్నది. ఇట్టి మిత్రనికేతనమునకే నాఁటిరాత్రి జీసస్సు వెదకుకొనుచుఁ బోయెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

జీసస్సుయొక్క విచారణ, మరణము.

ఈపాటికే శత్రువులయొక్క కోపోద్దీపనము పరమావధి కెక్కినది. జీసస్సు ప్రాణములతో నుండఁగా యూదమతము నిరపాయముగా తలయెత్తుట పొసఁగ నేరదని భావించి మతాచార్యులు సభచేసి యేయుపాయముచేత నైనను నాతని యిహలోకజీవితము నంతము నొందింప వలయునని నిశ్చయముచేసికొనిరి. అప్పటి ప్రధానమతాచార్యుఁడు కైఫా యను నతఁడు. రోమనులు జెరూసలేము నగరము నాక్రమించుకొన్న కాలము మొదలుకొని రాజపురుషుల నిగ్రహానుగ్రహానుసారముగా ప్రధానాచార్యు లేఁటేఁట మాఱుచుండిరి. కాని కైఫా రోమనుపక్షావలంబుఁ డగుటచేత పదిసంవత్సరముల నుండి యాచార్యపీఠమును వదలక యేకాధ్వర్యముగా నధికారము చెల్లించుచుండెను. అయినను అతని యధికార మంతయు నామమాత్రమే కాని ప్రధానాచార్యపట్టము లేకపోయినను నిజమైన యధికార మంతయు హాననుచేతిలో నుండెను. ఇతఁ డతఁ డాడించిన ట్లాడవలసినవాఁడు. హానను కైఫాకు మామగారు. హానను పూర్వము ప్రధానాచార్యపదమునందుండి యిప్పుడు తొలఁగింపబడినవాఁ డయి యుండినను తెరచాటుననుండి యప్పటినుండియు నితఁడే కార్యతంత్రనాటకమును నడపుచుండెను. ఈతనితో నాలోచించి యాతనిసమ్మతిని బడయక కయిఫా యేముఖ్యాంశమునందును స్వతంత్రముగా కర్తవ్యనిర్ణయమును చేయఁడు. హానను కుమారులలో నైదుగురప్పుడప్పుడు ప్రధానాచార్యపదమును బొందినవారయి యుండిరి. దేవాలయము

లోని ముఖ్యోద్యోగము లన్నియు నీతని కుటుంబములోని వారిచేతనే వహింపఁబడుచుండినవి. అందుచేత నాచార్యకోటిలోనివారి కందఱికిని హానను నాయకుఁడుగా నుండెను. ఇతఁడు సద్దూసీ తెగవాఁడు.

ఆచార్యపురుషులు చేసినసభలో జీసస్సును సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగా పట్టుకొనుటకు నిశ్చయము చేసికొనిరి. కాని యెప్పుడెట్లు పట్టుకొనవలయునా యన్న యాలోచనమాత్రము తెగలేదు. అతనిని ధర్మప్రవచనము చేయుటకయి బైటికివచ్చినప్పుడు పట్టుకొందమంటిమా, అప్పుడు తమప్రాణము లైనను నిచ్చి గురువును రక్షింపవలయునని కంకణము గట్టుకొనియున్న శిష్యు లాతనిని చుట్టుకొనియుండుటచేత ఘోరయుద్ధము జరిగి వీథులలో రక్తప్రవాహములు గట్టక పట్టుకొనుట సాధ్యముకాదు. బెథనీగ్రామములో నింటఁ బండుకొని యున్నప్పుడు పోయి పట్టుకొనుటకయి భటులను బంపుదమంటిమా, ముందుగా సంగతి తెలియక మానదు గనుక పట్టుపడక యతఁడు తప్పించుకొని పోవచ్చును. ఎట్లును పాలుపోక మతాచార్యు లిట్లు తలపోతలుచేయుచుండఁగా వారికి వచ్చినదినాఁడు నెనుకుచూడని తావునుండి సాయమువచ్చెను. మతాచార్యుల మనుష్యులు వాని మనోదౌర్బల్యమును కనిపెట్టి యాశపెట్టి మెత్తపఱిచి లోపఱిచి పంపుటచేతఁ గాఁబోలును జీసస్సుయొక్క ద్వాదశశిష్యులలో నొకఁడైన జూడస్సనువాఁడు తనస్వామిని పట్టి యొప్పగించెదనని వారియొద్దకు వచ్చెను. పండ్రెండుగురు శిష్యులలోను జూడస్సొకఁడే జూడియాదేశస్థుఁడు; తక్కిన పదునొకండ్రును గాలిలీదేశస్థులు. తన ప్రభువుయొక్క ప్రతివత్తులకు సాయము చేయవలెనన్న స్వామిద్రోహబుద్ధితో బెథనీగ్రామమునుండి తప్పించుకొని తనతోడివారి నేమఱించి దొంగతన

ముగా నిప్పటికి వచ్చెను. ఏహేతువుచేతఁ నితఁ డిట్టి స్వామిద్రోహమున కొడిగట్టెనో తెలియరాకున్నది. ఇతఁడు మొదటినుండియు చెడ్డవాఁడయి యుండియుండఁడు; అట్లుండినపక్షమున జీసస్సితనిని పరమవిశ్వాసినిగా భావించియుండుట తటస్థింపదు. జీసస్సు తా నేఱికోరుకొన్న పన్నిద్దఱు శిష్యులలోను జూడస్సొక్కనివిషయములోనే ప్రమాదమునొందెను. తనతోడివారితోఁ గలిగిన స్పర్ధచేతనో మాత్సర్యముచేతనో తనస్వామిసంకల్పము సఫలమగునది కాదన్న యధైర్యముచేతనో యతఁడీయకార్యాకరణమున కొడఁబడియుండును. తన ప్రియశిష్యుఁ డొక్కఁడు దుష్టులదురాలోచనలలో తగిలియున్నాఁ డన్న సంగతి సూక్ష్మబుద్ధియైన జీసస్సుయొక్క బుద్ధిప్రచారమునకు గోచరింపకుండినది కాదు. జూడస్సుయొక్క స్థగాంతరగమనవీక్షణముచేతనే యతఁ డెక్కడ కేపనిమీఁదఁ బోయెనో జీసస్సు తత్క్షణమే గ్రహించెను.

ఏప్రిల్ పదునాల్గవ తేది గురువారము ప్యాసోవరుపండుగయారంభము. రాత్రిభోజనమున కేర్పాటుచేయుట కయి జీసస్సు కొందఱుమిత్రులను నాఁటియుదయమున జెరూసలేము నగరమునకుఁ బంపెను. ఆరాత్రి జెరూసలేములో నొక్కమిత్రగృహమునందు జీసస్సును ద్వాదశ శిష్యులును గలిసి యేకకుటుంబమువలె భోజనముచేసిరి. అది యొక్కనికిఁ దక్క శేషించిన శిష్యులకందఱకును సంతోషావహమయి తమయన్యోన్య భ్రాతృస్నేహానుబంధ ప్రతిష్ఠాపనోత్సవముగా కనఁబడెను. ఆయొక్కఁడును జూడస్సు. అనువ్యాగ్గణములో తన్నొక్కనిగా భావించుకొనుట మానివేసినందునను, ఇంకను శిష్యుఁడయినట్టు నటించుచు తానారాత్రియే తనస్వామిని బంధించుటకయి భటవర్గమును కొనిరానున్నవాఁ డగుటచేతను, వాఁడు నిస్సందేహముగా మన

స్వార్థము లేనివాఁడయి యుండెను. జీసస్వామి ముఖచర్యను బట్టి యతఁడాచార్యులతోడి తన కుతంత్రమును పూర్తి చేసె ననియు దానిని కొనసాగించుటకయి భోజన సమాప్తి కొఱకు ప్రతీక్షించు చుండె ననియు, కనిపెట్టెను. ఈ విశ్వాస ఘాతుకత్వమును దలంచికొని మనోవ్యథ నొందినవాఁడయి సహించి యూరకుండ లేక వేగిరపాటుతో శిష్యులవంక చూడ్కి నిగిడించి "ద్రోహి యయి మీలో నొక్కఁడు నన్ను పట్టి యిచ్చు నని నిశ్చయముగా చెప్పు చున్నాను" అని పలికెను. వారొండొరులముఖములవంకఁ జూచుచు "నేనా?" "మీరు నన్నుద్దేశించినారా" అని యాత్రముతో నందఱు నొక్కపెట్ట నడిగిరి. అతఁడెన్నఁడు పేరును జెప్పక యూరకుండెను. జూడస్సు మనోవేదన గలఁవాడయి యక్కడ నిలువనొల్లక గది విడిచి లేచిపోవుట కయి లేచెను. అతఁడు పోవునప్పుడు జీసస్వామి వంకఁ జూచి "నీవు చేయవలసినదానిని శీఘ్రముగాఁ జేయుము" అని శాంతస్వరముతోఁ బలికెను. జీసస్వామి నేదో పనిమీఁదఁ బంపు చున్నాఁడనుకొనిరే కాని యప్పుడుసహితము శిష్యులతఁడు స్వామి ద్రోహి యగు నని తెలిసికోఁజాలక పోయిరి.

జూడస్సు గది విడిచి పోయినతరువాత జీసస్సు తనకు రాఁబోవు చున్న మరణావస్థను మనస్సునం దుంచుకొని వారి కుత్సాహమును ధైర్యమును సంతోషమును గలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో దయారస మొలుకునట్లుగా ప్రీతిపూర్వకము లైనవాక్యములు కొన్ని చెప్పి శిష్యులకు ధిటవు గఱపెను. ఆరాత్రి భోజనావసానసమయమునం దొకవిశేషకర్మ నడచినది. జీసస్సు రొట్టె యొక్కటి చేతఁబట్టుకొని దానిని ముక్కలుగా విఱిచి యొక్కొక్కముక్క యొక్కొక్కశిష్యుని చేతిలోఁ బెట్టి "ఇది మీరువచ్చుకొని భక్షింపుఁడు. ఇదిమీనిమిత్త

మయి యియ్యఁబడిన నాశరీరముయొక్క చిహ్నమును తెలుపు చున్నది. నాస్మరణార్థముగా దీనిని మీరు తినుఁడు." అని గంభీరస్వరముతో ననెను. అదివారారగించినతరువాత నాతఁడు ద్రాక్షగిన్నెలో ద్రాక్షాసవమును బోసి త్రాగుట కయి శిష్యులచేతికిచ్చుచు "ఇది మీనిమిత్తమయి కార్చఁబడ నున్న నా రక్తమును దెలుపు చున్నది దీనిని మీరు త్రాగునప్పుడెల్లను నాస్మరణార్థముగా త్రాగుఁడు" అని పలికెను. ఈపలుకు లాతనికిఁ గల స్ఫూర్తిహృదయమును శిష్యులయెడఁ గల యవ్యాజప్రేమమును వేయినోళ్ళఁ జాటు చున్నవి అత్యల్పకాలములోనే సంభవింప నున్నతనమరణమునకు ముందు శిష్యులలో నైకమత్యమును తనమీఁదిభక్తిని తమయందలియున స్వార్థరాహిత్యబుద్ధిని పురికొల్పుటకయి శిష్యులలో నొకకర్మ మావశ్యక మని భావించి బుద్ధినుద్రేకపఱుచుటకై యీనిని చేసి యుండును ఈకర్మ యిప్పటికిని భూమిని స్వర్గముగాఁ జేయుటకయి తనప్రాణమును ధారపోసిన మహాత్ముని స్మృత్యర్థముగా "ప్రభుభోజన" మనుపేర ప్రతిసంవత్సరమును సమస్తక్రైస్తవజాతులవారిలోను అవిచ్ఛిన్నముగా జరపఁబడుచున్నది.

భోజనము లయినతరువాత ప్రార్థనలు చేసి కీర్తనలు పాడి మరల బెథనీగ్రామమునకుఁ బోవ బైలుదేఱునప్పటి కించుమించుగా నర్ధరాత్రి మయినది. ఇట్టినిశాసమయమున నొంటిగా తోఁటకు నడుచుటకు శిష్యులు కొంచెము సంశయించిరిగాని యతఁడు ప్రయాణమయి నిర్భయముగా ముందడుగువేసినను మనస్సులో మాత్రము బెథనీగ్రామము చేరుదు నన్ననిశ్చయము లేనివాఁడయి యుండెను. కృతఘ్నుఁ డయినయూదాశిష్యుఁ డెప్పుడు గదిని విడిచి బైలుదేఱి బయటికి పోయెనో యిప్పుడే యతఁ డేవనిమీఁద పోవుచున్నాఁడో యేమిజరగ

నున్నదో సర్వమును జీసస్సు తనకన్నులయెదుట కట్టఁబడినట్లుగా మనో దృష్టిచేతఁ జూచెను. కాని యతఁ డెప్పుడును చావునకు భయపడినవాఁడు కాఁడు. అతఁడిప్పుడు తప్పించుకొని పోఁదలఁచుకొన్నపక్షమున నొరు లెఱుఁగకుండ నాఁ దేని పోఁగలఁడు. అయినను తానట్లు తప్పించుకొనిపోవుట కొంతమాత్రము నిష్టములేనివాఁ డయి యతఁడు తిన్నగా మృత్యుముఖమునకు నడచుటకు కృతనిశ్చయుఁ డయి యుండెను. తన మరణమూలముననే తాను పూనినధర్మప్రచారమునకు జగమునం దధికవ్యాప్తి కలుగవలె నని యీశ్వరసంకల్ప మనియు, తాను బ్రతికి యుండి ధర్మబోధము చేయుచున్నప్పటికంటె తాను చచ్చి దారి చూపుటవలననే తాను బోధించినసత్యముల కత్యంతశీఘ్రముగా లోకములో నధికప్రాచుర్యము కలుగుననియు, అతఁడు నిశ్చయముగా నమ్మినవాఁ డయి ప్రపంచోద్ధరణార్థముగా తనప్రాణములను తృణప్రాయముగా విడుచుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యుండెను. అయినను తన్ను విరోధులు నిరోధింపఁగానె శిష్యులు నిరుత్సాహు లయి యధైర్యపడుదు రేమో యున్నభయముమాత్రము మాతనిమనస్సును బాధించుట మానినది కాదు. అందుచేత నతఁడు వీధిలోనికి పోవునప్పుడు తలవాకిట నిలిచి సిమనుతో "ఓయీ! పిశాచము నిన్ను తనవంకకు లాగుకొనఁ గోరుచున్నది; కాని నీవిశ్వాసము చెడకుండునట్లు నీనిమిత్తమయి నేను ప్రార్థనచేసియున్నాను." అని చెప్పెను. "తక్కినవారందఱును విడిచిపెట్టినను నేను దృఢవిశ్వాసి నయి యుండి, ఆవశ్యకమయినయెడల కారాగృహమునకును మృత్యుముఖమునకును నేను నీతో వచ్చెదను." అని యతఁ డుత్తర మిచ్చెను. అంతటిధైర్యశాలి నని కొనుచున్న యీప్రియశిష్యుని మొగమువంకఁ జూచి విచారముతోడి మందహాసము చేసి జీసస్సు "ఈరాత్రి ముగియకమునుపే కోడికూసెడు

లోపల నీవు నన్నెప్పుడు నెఱుఁగ నని యుపలపించెదవు." అని పలికి, శిష్యుల నందఱిని జూచి "ఈరాత్రి మీరందఱును నాయెడల నాశా భంగము నొంది సాపరాధు లయ్యెదరు. గొల్లవాఁడు నేలఁగూల్పఁబడి నప్పుడుగొఱ్ఱెలమంద యెట్లోయట్లే భయకంపములతో మీరందఱును నానాముఖములఁ జెదరిపోయెదరు." అని చెప్పెను. వారు తమమనస్సు లలో ప్రభువు తమయోగ్యతకు తగినంతగన్యాతను తమ కియ్యలేదని తలఁచికొనినను పయి కేమియు ననలేదు. ఇంతలో నతఁడు మరల నందుకొని "సొమ్ముగాని జోలిగాని పాదరక్షలుగాని యేమియులేకుండ మిమ్ము నేను ధర్మప్రచారార్థముగా బైటపఁపినప్పుడు మీకెప్పుడైన నేదైన కావలసివచ్చెనా?" అని యడిగెను. 'ఏదియు కావలసిరాలేదు' అని వారు బదులుపలికిరి. ఇప్పుడు మీలో ప్రతిపురుషుఁడును తన సంగతి తానే చూచుకొనవలెను. నావ్యవహారము ముగింపునకు వచ్చు చున్నది. ఇఁక మీపోషణముయొక్కయు రక్షణముయొక్కయు సాధ నములను మీరే సమకూర్చుకోవలెను." అని జీసస్సు చెప్పుచుండఁగా నెవ్వఁడో యొక శిష్యుఁడు రెండు కత్తులతో ప్రపంచమునంతటను జయింపఁ గలుగుదు మన్నట్టుగా "మావద్దనివిగో రెండుకత్తులున్నవి." అని పలికెను. వార యమాయకిత్వమునకు లోపలనవ్వుకొని 'చాలును ఇఁక వాదము రండి.' అని జీసస్సు ముందు నడవఁ జొచ్చెను.

అది వెన్నెలరాత్రి గాన దారి చక్కఁగా గానఁబడుచుండెను. ఆ రావెన్నెలలో నిశ్శబ్దముగా నున్న వీథులలోనుండి నడిచి పుర ద్వారము నిర్గమించి కొన్నిదినముల క్రిందట పెద్ద యూరేగింపుతో జీసస్సు జెరూసలేము నగరప్రవేశము చేసినమార్గముననేపోయి కిద్రన్ వంతెనను దాఁటి కొన్ని నిమిషములలో బెథసిగ్రామ సమీపమున ఆలీవుపర్వత పాదమున నున్నతోఁటలో ప్రవేశించిరి. జీస స్సిఁక

ముందుకుసాగిక పానిప్రక్కకు దూరముగా తొలఁగి యొక్కడ నిలువఁబడెను. దేవాలయభటులతోను సైనికులతోను గూడి జూదన్న తప్పక తన్ను వెదకుకొనుచు వెంబడించి వచ్చు నని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండెను. అందుచేత భటులు తన్ను పట్టుకొను నప్పు డనివార్యముగా సంభవించెడు సంక్షోభమును భీతియు బెథనీగ్రామములోని తన మిత్రులకు కలుగఁజేయ నిష్టము లేనివాఁడయి గ్రామములోనికిఁ బోవక కొంతిసేపు తోఁటలోనేయుండి ప్రతిపక్షులయాగమనమును ప్రతీక్షించుచుండుట కయి యతఁడు నిశ్చయము చేసికొనెను. అంతే కాక యతఁడు తా నాలివుకొండమీఁద నిలువఁగోరుట కింకొక కారణము కూడఁ గలదు. అతని మన స్సిప్పుడు మిక్కిలి కలతనొందిన దయి స్థైర్యము లేక డోలాందోళనము నొందుచుండెను. మనశ్శాంతి కలుగుటకయి యేకాంతస్థలమున నీశ్వరుని సమీపించి తనహృదయము నాతనికి నివేదించి ప్రార్థనచేయవలసిన యావశ్యకతగూడ నతనికి కనఁబడెను. ఇతరులు నిద్రపోవుచుండిన కాలములో ననేకరాత్రు లతఁడు బైటికిఁబోయి తనకు బుద్ధిని బలమును ప్రసాదించుట కయి వేఁడుచు గంటలకొలఁదికాల మొంటిగా నీశ్వరధ్యానమునం దతఁడు తనపరమపిత సాన్నిధ్యమునఁ గడపుచువచ్చెను. కడపటి దయిన తన యోగ్యాప్వపరిశోధన కయి పూర్ణముగా సంసిద్ధుఁడు కాఁగలుగుట కతఁడిప్పు డీశ్వరునితోఁ గొంతకాల మేకాంతముగాఁ గడప గోరియుండెను. గెత్సేమే నని పిలువఁబడెడి క్షేత్రమునకు సమీపమున నున్న యొక యాలీవుచెట్ల యారామములో ప్రవేశించి యతఁడు శిష్యులనుద్దేశించి "మీ రిక్కడ వేచియుండుఁడు. నేను ప్రార్థననిమిత్తము ముందుకు పోయెదను" అని చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పి పీటరును జానును జేమ్సును దన వెంటఁగొని యతఁడు చెట్లలోనికి మరి

కొంతదూరము నడిచి "నాయాత్మ మరణవేదనమునకుం బోలె నత్యంత విషాదము నొందుచున్నది మీరు రిక్కడనుండి నాతో కనిపెట్టి చూడుఁడు" అని యాయన వ్వారితోను జెప్పి, అతఁడు మఱికొన్ని యడుగులు ముందుకు నడచి భూమి మీఁద సాష్టాంగపడి "ఓ నాతండ్రీ! సాధ్య మయినయెడల, ఈవిషపాత్రము నన్నుండి కడచి పోనిమ్ము. అయినప్పటికిని నాయిచ్ఛగాక నీయిచ్ఛయే నెఱవేఱును గాక!" అని ప్రార్థించెను. అతఁ డింకేమి వేఁడెనో తెలియదుగాని చాలసేపు ప్రార్థనము చేసెను. ఈశ్వరుఁడు తన్నిట్లు నడుపుచున్నాఁ డనియు, తన శత్రువులనుండి పాఱిపోవుటకంటె తన ప్రాణమును సమర్పించుటయే యీశ్వరాభిమతి యనియు, అతఁడు తెలిసికొనెను. కొంచెము సే పయినతరువాత నతఁడు భూమిమీఁదనుండి లేచి శిష్యులవద్దకు వచ్చునప్పటికి వారు ముగ్గురును నిద్రపోవుచుండిరి. "ఏమి యిది! ఒకచిన్న గంటకాలము మీరు నాతో వేచియుండ లేకపోయితిరా? మీకును శోధనసమయము రావచ్చును గనుక, నానిమిత్తము గాకపోయినను మీనిమిత్త మయినను వేచి ప్రార్థింపలేకపోయినారా?" అని సోద్వేగముగాఁ బలికి, వారియొద్దనుండి మరలి కదలిపోయి, ఓనాతండ్రీ! ఈ విషపాత్రము నేను పానము చేసిననే కాని నన్నుండి సాగిపోరానిపక్షమున, నీయిచ్ఛ నెఱవేఱును గాక!" అని జీసస్సీసారి యధిక మనోబలమును చిత్తశాంతియుఁ గలవాఁడయి ప్రార్థించెను. ప్రార్థనానంతరమున నాతనిమనస్సు శాంతిమును సబలమును కాఁగా నతఁడు మరల శిష్యులవద్దకువచ్చి వా రింకను నిద్రపోవుచుండుట చూచి "ఇంకను నిద్రపోయి విశ్రాంతి ననుభవింపుఁడు" అని పలికి, తా నొక్క యీశ్వరసాహాయ్యమునే కాని మనుష్యసాహాయ్యము నిప్పు డపేక్షింపనివాఁ డయి యుండుటచేత వారిని నిద్రనుండి లేపక కర్తవ్య

చింతలో నుండెను. ఇంతలో దూరమునుండి నడిచివచ్చుచున్న మనుష్యుల కాళ్ళచప్పు డాతని చెవిని బడఁగా, చాలును! కాలము సమీపించినది. మనుష్యపుత్రుఁడు పాపులచేతులలో నప్పగింపఁబడుచున్నాఁడు మనము వెళ్ళుదము. లెండు. అదిగో మద్ద్రోహి చేరువనున్నాఁడు. చూడుఁడు" అని గుండెలు జల్లుమనుమాటలతో నతఁడు సహచరులను లేపెను. వారులికిపడి లేచి సిద్ధపాటుతో నిలువఁబడునప్పటికి జూడస్సును ముందుకుఁ గొని యాయుధపాణు లయిన మనుష్యులు వారిని చుట్టవేయుఁగా నాగింలో పీటరు తనపట్టాకత్తిని దూసికొని వేవేగముగా వచ్చి ప్రధానాచార్యుని భృత్యులలో నొకఁడయిన మాల్కస్సను వానిని చెవిమీఁద పొడిచి గాయపఱుపఁగా జీసస్సతనిని వారించెనఁట! ముందుకుఁబోయి ముద్దుపెట్టుకొని వాడుక ప్రకారముగా ప్రణామము చేయుటవలన జూడస్సు రాజనియుక్తులకు జీసస్సెవ్వరో తెలుపుటకు మతాచార్యులచేత నేర్పాటు చేయఁబడెనఁట! ఈదండయాత్ర యేర్పాటు చేయఁబడిన విధమును బట్టియు, పంపఁబడిన యాయుధహస్తుల విస్తారసంఖ్యనుబట్టియు, చూడఁగా నాచార్యపురుషులు పట్టుకొనునప్పు డెంతో ప్రతిరోధము వచ్చునని జీసస్సునకు భయపడినట్టు కనుపట్టుచున్నది. దీర్ఘములైన లాటీకఱ్ఱలను కరములయందు ధరించి ముందు దేవాలయ రక్షకభటులు వచ్చిరి; వారివెనుక కృపాణపాణు లయి రోమకసైనికుల సమూహము వచ్చెను. అప్పుడు జూడస్సు ముందుకువచ్చి "స్వామీ! నమస్కారము." అని జీసస్సుయొక్క చెక్కిలి ముద్దుపెట్టుకొనెను. "మిత్రుఁడా! నీవేల వచ్చియున్నావు? ఈప్రకారముగా నాయెడల ద్రోహివగుటకు నీకు నేనేమి చేసియున్నాను?" అని నిందాగర్భముగా జీసస్సడిగెను. మృదు వయినట్టియు మర్మచ్ఛేదకము లయి నట్టియు జీసస్సు మాటలును చూపు

లను జూడన్నుయొక్క మనస్సులో శూలమువలె నాటుకొని తక్షణమే పశ్చాత్తాపమును లజ్జను గలిగించెను. ఇట్లు పుట్టిన లజ్జాను శోకములే తరువాత జూడన్నును ఆత్మహత్య చేసికొనునట్లు చేసెను

అప్పుడు నాయకులుగానున్న రాజభటులవంకకుఁ దిరిగి "నే నేమో దొంగనయినట్లుగా నన్ను పట్టుకొనుటకయి కత్తులను కటారులను దాల్చి మీ రేల వచ్చియున్నారు? దేవాలయములో బోధ చేయుచు కూరుచుండినప్పుడు నన్నేల పట్టుకొనలేక పోయినారు? అప్పుడు నామీఁద చేయిచాచుటకు సాహసము లేకపోయెను గాని యీచీఁకటిగడియలో మాత్రము మీకు శూరత్వము వచ్చెను." అని జీసస్సు పలికెను. నాయకులు సైగచేయఁగానే సైనికు లాతని పట్టుకొని బంధించిరి. జీసస్సు వారి నెదిరించుటకుఁ బ్రయత్నింపలేదు. కాని యప్పు డాతనిమనస్సులో క్షోభపడి యుండవచ్చును. చేతులు వెనుకకు విఱిచికట్టి చుట్టును రాజభటులు కాచియుండి పేరుపడిన దొంగనువలెను హంతకునువలెను వెనుకకు పట్టణమువంక కీడ్చుకొని పోవునప్పుడు నిరపరాధి నని యెఱిఁగి యున్న యతఁ డాదార్జవ్యమునకు హృదయమునం దెంతసంతాప మొందయుండునో! ఆతఁ డిట్లు పట్టుకోఁబడినది ప్రధానాచార్యునియొక్కయు సాన్ హెడ్రిమ్ సభవారియొక్కయు యధికారపత్రముమీఁద. ఈలోపల శిష్యులలో ననేకులు పాఱిపోయిరి. పీటరును జానును మాత్రము తమస్వామిని విడువక కావలివారికి మిక్కిలి దూరముగా వెనుక నడిచి వచ్చుచుండిరి. ఎవ్వరో పేరు తెలియని తరుణ వయస్కుఁ డొక్కఁడు సన్నదుప్పటి కప్పుకొని యాతని వెంటనంటెను. కాని కావలివా రాతనిని పట్టుకొనఁబోఁగా పయివస్త్రము వారిచేతిలో విడిచిపెట్టి పాఱిపోయెను. కడసారి యిప్పుడు జీసస్సు కెడ్రనువంకెనమీఁదుగా పురద్వారమునుండి మరల

నడిచెనుగాని ఊరాసాతి జయజయధ్వనులు చేయు భక్తులుగాని "ఈశ్వరపుత్రా! మంగళము!" అని పలుకు శిష్యులుగాని, వెంట లేరు. న్యాయమునుగాని ధర్మమునుగాని చూచువారుగాని లేరు. ఈ విచిత్ర మధ్యమున బద్ధుఁడయి యతఁడు విషణ్ణహృదయముతో తలవంచుకొని నడిచెను.

రాజభటులు యేసును ముందుగా అన్నను గృహమునకుఁ దీసికొని పోయిరఁట. అన్నను యేసును తనసిద్ధాంతములను గూర్చియు శిష్యులను గూర్చియు ప్రశ్నలు వేయఁగా, అతఁ డుత్తరము చెప్పక తన బోధనను విన్నవారిని పిలిపించి తెలిసికొమ్మని బదులు పలికెనఁట! అట్లుపలుకుట తనయజమాను నవమానపఱచుటగా భావించి దగ్గఱనున్న అన్నను పరివారములోనివాఁ డొకఁడు యేసును నొకదెబ్బ కొట్టెనఁట! ముందుజరగఁబోవు నీ యన్యాయవ్యవహారికహత్య కంతకును నిజమైన కారకుఁడు అన్ననే యైనను బహిరంగముగా విమర్శించి దండించుటకు తన కధికారము లేనందున నతఁడు విచారణనిమిత్తము యేసును తన యల్లుఁడైన కయిఫా గృహమునకుఁ బంపెను.

ప్రధానాచార్యుఁడు సాన్‌హెడ్రిముసభ కధ్యక్షుఁడు; ఈసభ డెబ్బదిమంది ధర్మాధికారులను గలదయి, యూదులయొక్క యున్నత న్యాయస్థాన మయి యున్నది. ఏవిషయములోనైనను తీర్పుచెప్పి దండన విధించుటకుముందు మూఁడవవంతునకు తక్కువ కాని సభ్యులును సభాధ్యక్షుఁడును చేరి విచారణజరపవలెను. అయినను రోమనులు దోషికి మరణదండనము విధింపఁబడినప్పుడు వానిని వధించు నధికారమును యూదులకు విడువక తమయం దుంచుకొనిరి. సాన్‌హెడ్రిముసభవారు దోషి నెవ్వనినైన వధార్హునిగా నిర్ణయించినప్పుడు వారు వానిని రోమనుపరిపాలకున కప్పగింపవలెను; పరిపాలకుఁ డావ్యవ

హారమును విచా[illegible] తన యిష్టానుసారముగా దోషిని వదలివేయుట గాని దండించు [illegible] కుచ్చును. జీసస్సును పట్టు[illegible]న వార్త జను లకు తెలియక [illegible] విశదపించుట కయి మి[illegible]ను పిలిపించు టకు జీసస్సున [illegible] కలుగకముందే విచారణ [illegible]గింపవలె నన్న యుద్దేశముతో [illegible]క్ హెండ్రిము సభ్యులను తనయింట సమావేశపఱచు టకు జీసస్సును దీ[illegible]కొని రాకపూర్వమే ప్రధానాచార్యుఁడు మనుష్యు లను బంపెను. దేవాలయములో నటువంటి నిర్బంధత్వమును గనఁబఱ చిన పురుషుఁడు తన [illegible]కాశలేశము నిచ్చినపక్షమున తన ప్రాణరక్ష ణార్థము పో[illegible] మానఁడని యతఁడు భావించుకొనియుండెను. కాఁబట్టి యి[illegible]కను తెల్లవారకపోయినను రాజపురుషు లాసేధింపఁబడిన బద్ధునితో తిరిగి [illegible]ప్పటి కావలనే ధర్మాధికారులు సమకూర్పఁ బడి వివిధసాక్షులు సంసిద్ధముగా నుంచఁబడిరి. ధర్మాధికారు లావ లనే జీసస్సు నపరాధి యని నిర్ధారణముచేయ నిశ్చయించుకొని వచ్చి యున్నవా రగుటచేత ధర్మాధికారులతో సంబంధించినంతవఱకు విచారణమునకే యావశ్యకము లేదు; కాని, పైలేటతనిఁ బ్రమానిపైఁ బెట్టించి మేకులు గొట్టించి దండింపవలెనని యభిలషించినవా రగుటచేత వారు వ్యవహారరీతిని దోషి నిరూపణము చేయవల సినవా రగుటయేకాక రోమకపరిపాలకుఁడు తమతీర్పును త్రిప్పివేయక స్థిరీకరించునంతటి బలమైనదానినిగా జీసస్సుమీఁది యభియోగమును ప్రతిపాదింపవలయును.

భటు లప్పుడు జీసస్సును వీధిలోని యున్న తోరణద్వారమున తాళ్లు వఱుపఁబడి యున్న బహిఃప్రాకారములోనికిఁ గొనిపోయిరి. ఆలోపల ప్రధానాచార్యునియొక్క మందిర ముండెను. సైనికులతో విశేషభాగ మీప్రాకారములో నిలిచిపోఁగా కావలికై నియమింపఁ

బడినభటులు లోపలికి సభాభవనములోనికి జీసస్సును గొనిపోయిరి. అందు ప్రధానాచార్యుఁడు సభ్యా నాసీనుఁడయి యుండఁగా అర్ధ చంద్రాకారముగా చుట్టును ధర్మాధికారులు కూరుచుండి యాతని రాకను ప్రతీక్షించుచుండిరి. జీసస్సు బంధనములతోనే ప్రధానాచా ర్యునివద్దకుఁ గొనిపోఁబడి యాతనిముందు నిలువఁబెట్టఁబడెను. అతని పయిని మోపఁబడిన నేరారోపణపత్రము చదువఁబడినపిమ్మట దానిని స్థాపించుటయి సాక్షులు పిలువఁబడిరి. అతనిపై నారోపింపఁ బడిన నేరములు—శాస్త్రసిద్ధాంతములను బోధించి జనులను మోస పుచ్చుట, స్వమతధర్మములను నిరాకరింపుఁడని వారి కుపదే శించుట, దైవదూషణపరుఁ డగుట.

సాక్షు లొకరితరువాత నొకరుగా ముందునకు వచ్చి దేవాలయ ములో నతఁ డుపదేశించఁగా తాను విన్నదానిని చెప్పిరి. తామిచ్చిన సాక్ష్యములో నొకరొకరు చెప్పినదాని కొకరు విరుద్ధముగా చెప్పుటచే కాక రోమనుల పరిపాలన నిరుపనున్నను మిక్కిలి పెద్దదిగా కనఁబడెడు దానిని దేనిని చెప్పలేకపోయిరి. వారిదుర్మార్గమును దూషించుచు మతాచార్యులకు విరోధముగా జీసస్సు సంభాషించినమాట వాస్త వమేకాని యట్టిమాటలు పలికినందున కయి పైలేటు జీసస్సు ప్రాణము లను తీయుట కంగీకరింపఁడు. తుద కిద్దరుమనుష్యులు ముందుకు వచ్చి "దేవాలయమును నాశనము చేసి నేను రెండుదినములలో మరలఁ గట్టఁగలను" అని జీసస్సు చెప్పినట్టు సాక్ష్యమిచ్చిరి. ఈసా క్ష్యమునకూడను సత్యమయినది కాదు; అతఁడు దేవాలయము నాశ మగునని పలికెను; దానిని తాను నాశనము చేసెద నని చెప్పుడును పలికి యుండలేదు. యూదులధర్మానుశాసనముల ననుసరించి దేవాల

యమును దూషించుట దేవుని దూషించుటయే యయినందున దోషి యథార్థుండగును. ఇట్లు విచారణ జరుగుచున్న కాలములో జీసస్సొక్క మాట పలుకలేదు; ఒక్కరి నొక్క ప్రశ్న యడుగలేదు. తన్నపరాధి నిగా నిరూపించుటకు చాలినంత బలమైన సాక్ష్యమును వారెన్నండును తేంజాలరని తెలిసినవాండయినను సాక్ష్య మున్నను లేకపోయినను వారు తన్ను చంప నిశ్చయించుకొన్నవారని యెఱింగి యుండుట చేత నట్టివారిముందట మాటాడంజూచుట నిష్ప్రయోజన మని యతండు మౌనము ధరించి యూరకుండెను. ఇతండు యథార్థుండని పైలేటు నొడంబఱుచునంతటి ప్రబలసాక్ష్య మేదియు నీవలకు రాలే దని ప్రధానాచార్యుండుసహితము కనుంగొన్నవాండయి కోపము తెచ్చించి జీసస్సు నోట తొందరమాట యేదైనం బలికింపవలెనని “నీమీాంద నింతయుండి సాక్ష్య మిచ్చుచుండంగా నొక్కమాట కైన మాఱుపలుక వేమి!” అనికోపముతో ననెను. తానే దోషారోపకుండును విచారణకర్తయు నైనవానితో మాటాడ నిష్టములేక కాంబోలును జీసస్సు బదులుపలుకక పోవుటయేకాక యతని మొగమువంక తలయెత్తి చూడనైన నొల్లకుండెను. జీసస్సు తాను చెప్పరాని యనుకొన్న విషయమునం దింతవఱ కొక్కప్రశ్న మయినను రాలేదు. అది ముఖ్యాంశమే యయినను జీసస్సుపై నావిషయమున దోషారోపణము చేయువక్షమున ననేకు లతనిని దేవునిచేం బంపంబడినవానినిగా భావింపవచ్చునని తొంటి మహాచార్యులు సాధ్యమయినంతవఱ కావిషయమును నడంగం ద్రొక్కి పయికి రానీయక యుంచి యితరదోషారోపణముచేత నాతని వధ్యునిగా నిర్ణయింపందలంచిరి కాని వారికోరిక సఫల మయినది కాదు. అందుచేత నాముఖ్యాంశమును విడిచి యాతని దండ్యునిగాం జేయుటకు సాధనాంతరము కనంబడనందున ప్రధానాచార్యుం డాతనివంక

తెప్ప వాల్చక చూచుచు “నీవు మెస్సీయా యగుదువేమో చెప్పుము” అని యడిగెను.

అకారణముగానో సకారణముగానో వారెట్లును తనప్రాణములు తీయకమానరని తెలియుఁగనుగాన, మిథ్యాదోషారోపముల మీఁదఁ గాక తాను సత్యమని నమ్మిన మెస్సీయా నామ ఘోషణదోష స్థాపనము మీఁదనే ప్రాణము తియ్యవలయు నని నిశ్చయించుకొని “నేను చెప్పినపక్షమున మీరు నమ్మరు” అని మౌనము మాని జీసస్సుత్తరము చెప్పెను. అతఁడు తనమాయావాగురిలో తగులుకొనుచున్నాఁడని భావించి యాప్రధానాచార్యుఁడు “ఈశ్వరసాక్షికముగా నీవు దేవునికుమారుఁడవైన మెస్సీయా వగుదువేమో చెప్పుము” అని యడిగెను. సత్యమును గూఢముగా నుంచవలసిన కాలము పోయి బహిరంగముగా ఘోషింపవలసిన సమయము వచ్చినదని తలఁచి “నేనవరో నీవే చెప్పి యున్నావు.” అని యాచార్యునిముఖమువంక దృఢముగాఁ జూచుచు వినమ్రతతో స్పష్టముగా జీసస్సు పలికెను. ధర్మాధికారుల వంక చూడ్కి నిగిడించి “ఆకాశముపై సంచరించు మేఘములమీఁద ప్రాఁతఁబడిన దేవో యున్నట్లుగా మనుష్యపుత్రునియొక్క ప్రభావమును మహిమయు మీరు చూచెడు కాలము వచ్చును” అని చెప్పెను.

ఈమాటలు వినఁగానే ప్రధానాచార్యుఁడు దేహము తెలియక కోపముచేత మండిపడి, యితరధర్మాధికారులతో బిగ్గఱగా “ఇతఁ డీశ్వర నిందను పలికినాఁడు. ఇఁక సాక్ష్యసాక్షులతో పని యేమున్నది! ఇతని యీశ్వరదూషణమును మీరు వినియున్నారు కదా! మీరేమని తలఁచెదరు!” అని యడిగెను. “ఇతఁడు దోషి; వధార్హుఁడు.” అని యెల్లవారు నొక్కమాటగా పలికిరి. ఇంతలో విచారణ సమాప్తి

మయినది. ధర్మాధికారులు తమ యధికారశాటులను తీసి దూరముగా వేసి, వేగముగా నరక్షితుఁడయి యున్న యీపాశబద్ధుని మీఁదికి పరుగెత్తిరి. చేతులు గొలుసులతోఁ గట్టఁబడి యుండుటచేత నతఁ డప్పుడు తన్ను రక్షించుకొన శక్తిగలవాఁ డయినను రక్షించుకొనలేని మూరకస్థుఁడై నుండెను. అట్టివానిని వారు పైఁబడి కొట్టి మొగముమీఁద నుమ్మి వేసి, "ఓ యభిషిక్తుఁడా! నీ వట్టి యాశ్చర్యమహిమలు గలవాఁడ వైన పక్షమున, నిన్ను మొత్తి గాయములు చేయుచున్నవా రెవ్వరో మాకు చెప్పుము." అని పరిహాసము చేసిరి. అతఁడు వారి కొక్కమాట బదులు పలుకలేదు. కోపమునుగాని శోకమునుగాని తెలుపు శబ్దమాతని పెదవులను దాఁటి రాలేదు; అలలతాఁకున చలింపకున్న పర్వతమేమా యున్నట్లు వారినడుమ నతఁడు చలింపక నిలుచుండెను.

లోపల నిది యంతయు నిట్లు జరుగుచుండఁగా వెలుపల పేటరును జానును వచ్చి యెట్లో దారిచేసికొని ప్రాకారములోపలఁ బ్రవేశించిరి. ఆ రాత్రి మిక్కిలి చలిగా నుండెను; అందుచేత సైనికులును మఱికొందఱును చలిమంట వేసికొని దానిచుట్టును గూర్చుండి కాచుకొనుచుండిరి. పేటరా గుంపులో చేరి నిలుచుండి యుండఁగాఁ జూచి యెవ్వరో యొకరు "నీవు గాలిలీదేశస్థుఁ డైన జీసస్సుతోడ నుండినవాఁడవు కావా!" అని పలుకరించిరి. అతఁ డామాటలకు భయపడి "నీవు చెప్పినసంగతి యేమో నే నెఱుఁగను" అని పలుకుచు ప్రాకారములోని మఱియొకచోటికి తొలఁగి పోయెను. అక్కడ నింకొకఁ డానవాలు పట్టి "నిశ్చయముగా నీవు జీసస్సు శిష్యులలో నొకఁడవు, నీశబ్దోచ్చారణమే నీవు గాలిలీవాఁడ వని తెలుపుచున్నది." అని పలుకఁగా నతఁడు తాను కాన నని యొట్టుపెట్టుకొనెను. జీసస్సును పట్టుకొన్నప్పుడు 'వీతఁ డక్కడ నుండఁగా జూచితి నని

మూఁడవసారి పేతురొక్కఁడు చెప్పెను. "నేను యేసును ఎఱుఁగనే ఎఱుఁగను." అని మూఁడవసారి పేతురు తెలియఁబలికెను. ఇంతలో ప్రభాతమును తెలుపుచు కోడి కూసెను. ఆ కోడికూఁత వినఁగానే కొన్నిగంటలక్రిందట యేసు పలికినపలుకులు తలఁపునకు వచ్చి పేతు రావలకుఁ బోయి పెద్దపెట్టున నేడ్చెను.

దేవాలయములో నున్న సాన్హెడ్రిమ్ సభయొక్క నియత మంత్రణమందిరమునందు మరణదండనమును విధించిన తీర్పు నక్కడ యథావిధిగా వినిపించుటకయి యేసున్ను బలమయిన రక్షకవర్గము వెంట నుండఁగా లోపలకు తొందరగాఁ గొనిపోయిరి. తీర్పు వినిపింపఁబడినమీఁదట యేసును నక్కడనుండి ప్రాడ్వివాకుఁడుండే జనులు విశేషముగా వీథులలోనికి రాకముందే ప్రాతఃకాలమున రోమను పరిపాలకునియొక్క నివాసనికేతనమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. ఆతనివెంట దేవాయతనపరిజనము భటవర్గము సైనికనికాయము ధర్మాధికారులు మతాచార్యులు ఫారిసీలలోని ప్రముఖులు మొదలైనవా రింతమంది పెద్దయుత్సవమువలె నడచుచుండినను తచ్ఛిష్యు లుగ్రభక్తప్రచారాదు లేమూలలనుండి వచ్చి యాకస్మికముగా పైని బడి విడిపింపఁజూతురో యను భీతిచేత వారు రాజగృహము చేరువఱకును గుండెలు తటతట కొట్టుకొన తిరిగి తిరిగి చూచుచునే పోయిరి. పైలేటుమందిరావరణములో నడుగు పెట్టినతరువాత నక్కడఁ గావలి కాచుచున్న బలిష్ఠమైన రోమకసైన్యమును జూచినప్పుడు వారిగుండెలు కుదుటఁబడినవి.

వారప్పుడు తమవచ్చిన కార్యమును నివేదించుచు లోపలికి విన్నపము పంపఁగా, పైలేటు వెలుపలికి వచ్చి వారు కూడియున్న విశాలప్రదేశము కొచ్చి ధర్మాసనము నధిష్ఠించెను. అంతట వారిలో నొకఁడు యేసున్ను ముందు నిలిపి "ఇతఁడు యూదులరాజ నని యభి

వచించినట్టు తనయొప్పుదలమీఁదనే దోషస్థాపనము చేయఁబడి యపరాధియైనవాఁడు" అని పైలేటుతో విన్నపముచేసెను. రోమనులు యూదజాతులను జయించి తమ యధికారమును తొలఁగింపఁ జేయఁజూచువారిని నిర్ణయముగా కనిపెట్టుచుందురు గాన పైలేటు యేసున్నను గూర్చి కొంచెము కలఁగి యుండెను. ఇప్పుడు యేసున్నమీఁద నారోపించిన నేరము ననఁగా రాజద్రోహమునకయి ప్రజలను పురికొల్పుట యను నేరమును నిజముగానే చేసిన బారబ్బా యను ప్రసిద్ధ మనుష్యుఁ డొక్కఁడు పైలేటుచేత కారాగారములో నుంచఁబడి యుండెను. యేసు నటువంటివాఁడు గాక కేవల భిన్నవర్తనము గలవాఁ డనియు, మతోన్మాదమునుబట్టి యూదులలోని ప్రముఖు లతనిని ద్వేషించుచున్నా రనియు, నెఱిఁగి యుండుటచేత పైలేటు మనస్సు యేసున్న పక్షమున కొరిగి యుండెను.

ప్రధానాచార్యుఁడు నేరము మోపినప్పుడును, జనులను మోసముచేసెననియు సీజరునకు పన్ను కట్టవలదని ప్రజలకు బోధించె ననియు యేసున్నకు విరోధముగా నితరు లఱచినప్పుడును, "వీరు నీపయి మోపుచున్న దోషములను నీవు వినుచున్నావుగదా? వీరి కేమి యుత్తరము చెప్పెదవు?" అని పైలే టడిగెను. ప్రతిపక్షులు పలుకు కల్లల కుత్తరము చెప్పుటకూడ ననుచిత మని తలంచి యతఁడు మాఱుపలుక కూరకుండెను. "నీవు రాజ వగుట సత్యమా?" అని మరల పైలే టడిగెను. మునుపు చెప్పినట్టే మరల "నీ వట్లు చెప్పుచున్నావు. నీవు నా నిజమైన పేరును నాకనుగ్రహించినావు." అని యేసున్న పలికెను. అంతట యేసున్న నొంటిగా తనగదిలోనికి తీసికొనిపోయి విచారింప నారంభించెను. "నేను రాజనే కాని నా రాజ్య మీలోకసంబంధ మైనది గాదు. నా రాజ్యము పూర్ణముగా సత్యానుభవములోను

సత్యప్రకాశనములోను ఉన్నది. నేను సత్యమునకు సాక్షిగా నిలుచుటకు వచ్చినాను.” అని జీసస్సు తనరాజ్యస్వభావమును వివరింపఁ దొడఁగెను. పైలేటాతనిభావమును గ్రహింపఁజాలక, అతఁడు పరులకు బాధచేయని దివాస్వప్నరాజ్యప్రభ్రష్టునిగా పరిగణించి సపరిహాసముగా “సత్య మన నేమి?” అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్సు మతాచార్యులకును ఫారిసీలకును పక్కబల్లెముగా నుండువాఁడే కాని తనకు శ్రమ కలుగఁ జేయువాఁడు కాఁడని కనిపెట్టి, పైలేటాతనిని ప్రాణములతో విడుచుట కిష్టముగలవాఁడయి యుండెను. అందుచేత నతఁడు ధర్మాసనమును మరల నధిష్ఠించి, ప్యాసోవరు పండుగలో జనులు కోరుకొన్న కారాబద్ధుఁడగు యూదుని నొక్కని విడిచిపెట్టుట యాచార మగుటనుబట్టి వారికోరికమీఁద జీసస్సును విడుదల చేయువలె ననుతలంపుతో “జీసస్సును విడిచిపెట్టవలయునా? బారబ్బాను విడిచిపెట్టవలయునా?” అని జనుల నడిగెను. జీసస్సున కారోపించిన యపరాధములను బారబ్బా నిజముగాఁ జేసినవాఁ డగుటచేతను బారబ్బాను విడిచిపెట్టుమని కోరినపక్షమున వారు రాజభక్తి లేనివారని వెల్లడి యగు నన్న భయముచేతను, జనులు జీసస్సునే విముక్తునిఁ జేయఁగోరుదురని యతఁడు నమ్మియుండెను. అయినను జను లావఱకే మతాచార్యులచేత బోధనొందినవారయి యుండుటచేత “మాకు బారబ్బా నిమ్ము.” అని యేకవాక్యముగా వేఁడుకొనిరి. “ఇఁక మీరాజు నేమి చేయవలెను?” అని పైలేటడిగెను. “అతనిని సిలువను వేయింపుము” అని వారు పెద్దపెట్టనఱచిరి. “ఎందుకు? అతనియందు దోషమేమియు నాకు కనఁబడదు. అతఁ డపరాధ మేమి చేసినాఁడు?” అని పైలేటు మరల నడిగెను. వా రాతనిమాటలను వినిపించుకోక దొమ్మిగా “అతనిని సిలువను వేయింపుము; సిలువను

వేయింపుము" అని కోలాహలధ్వనితో కేకలు వేసిరి. అప్పు డతఁడు చేయునది లేక వారి యల్లరి చూచి తా నాతనిని విడిచిపెట్టిన పక్షమున నడఁపరాని ప్రజాక్షోభము కలుగునేమో యని భయపడియు ప్రజలు సంఘవిజ్ఞాపనమును బంపుకొన్నపక్షమున చక్రవర్తి తన్ను పరిపాలక పదమునుండి తొలఁగించునేమో యని జడిసియు తుదకు బారబ్బాను విడిచిపెట్టి జీసస్సు విషయమున సాన్‌హెడ్రిము సభవారు చేసిన తీర్పును స్థిరపఱిచెను. తమకృషి సఫల మయిన దన్న సంతోషముతో మహా చార్యులును ఫారిసీలును సభను విడిచి తమ యిండ్లకుఁ బోయిరి. రోమక సైనికులు జీసస్సును సభాభవనమునుండి యావలకుఁ గొనిపోయిరి.

రోమకసైనికులు మృగప్రాయు లైన క్రూరఁచిత్తులు; వారికి దయాదాక్షిణ్యములు లేవు. పైలేటు దండనమును విధించిన తరువాత జీసస్సు మానవరూపమును ధరియించియున్న యాఘాతుక మృగముల కప్పగింపఁబడెను. సిలువను వేయ విధింపఁబడినప్పు డాదండనమును జరుపుటకు ముం దపరాధిని కొరడాలతోఁ గొట్టుట యాచారము. నిష్కరుణు లయిన యీసైనికులకు చంపుటకు ముందు పిల్లి యెలుకను బాధించునట్లు బాధలుపెట్టుట పరమసంతోషము. పేంద్ర కశాఘాతములచేత జీసస్సు మూర్ఛపోలేదు; కంట తడిపెట్టలేదు. ఈవిధముగా నాతని ధైర్యము చెడఁగొట్టి యేడిపింప వలె నని వాండ్రు చేసిన ప్రయత్నమంతయు వ్యర్థమయినది! అతఁ డెవ్వరో యెట్టివాఁడో వాం డ్రెఱుఁగరు. ఆతఁడు యూదుఁ డనిమాత్ర మెఱుఁగుదురు; యూదుల నవమానించుటయే తమ వ్రత మయినందున, వారిప్పు డేలాగుననైన నాతని వేధించి నొప్పికి తాళలేనట్టు కనఁబడునట్టు చేయవలెను; తీవ్రవేదనచేత మనుష్యుఁడు గిలగిల కొట్టుకొనుచుండఁగాఁ జూచునప్పటికంటె మఱియొకప్పుడు వారి కెక్కువప్రమోదము కలు

గదు. అతఁడు మూలుగనందునను దయచూపుఁ డని వేఁడనందునను వారు పెట్టుబాధ మఱింత కఠిన మైనదియు దీర్ఘతర మైనదియు నయ్యెను. ఎంతభయంకర మైన బాధలు పెట్టినవా రయ్యును తా మాతనిముఖమునందు దుఃఖసూచనలు తోఁపఁజేయు దారి కానరానం దున వారాతనిని వ్యథపెట్టుమార్గమునింకొకదానినాలోచించిరి. యూదుల రాజ నని చెప్పుకొన్న ట్లాతనిపై మోపఁబడిన నేరమును వారు విని యున్న వారు గాన, శరీరవేదనకు తాళఁగలిగినవారు సహితము పలువు రవహాసదుఃఖమునకు సహింపఁజాలకపోవుచు వచ్చుట నెఱిఁగి, అత నిని కృతకనృపతినిగాఁ జేసి యామూలమున నవమానపఱుప నిశ్చ యించిరి. తదనుగుణముగా సైనికులు వేసికొనెడిరీతి శోణకంచుకము నొకదానిని తెచ్చి నెత్తురు కాఱుచున్న యతని బుజములమీఁదకప్పి ముండ్లకంపతో నల్లిన కిరీట మొక్కటి యాతనినెత్తిని బెట్టి, రాజవేత్ర మునకు మారుగా శృంఖలాబద్ధము లైన యాతని హస్తములలో నొక బెత్తమును నిలిపి, ఒకరి తరువాత నొకరుగా వచ్చి పాదములముందు సాగిలఁబడి, "ఓయూదులరాజా! నమస్కారము" అని యపహసింపఁ దొచ్చిరి. అంతేకాక వారిలో కొంద ఱవహాసమున కవమానమును తోడుపఱిచి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి లేచి వచ్చునప్పు డాతని మొగముమీఁద నుమ్మి వేసిరి. మఱికొందఱు చేతిలోని బెత్తము నెత్తు కొని నెత్తిమీఁద మొత్తిరి. అతఁ డిప్పుడు వారిచే కృత్రిమరాజుగా చేయఁబడియున్నను నిజ మైనరాజువలె నిశ్చలహృదయుఁ డయి నిర్వి కారుఁ డయి పెట్టిన బాములెల్ల పడి యవమానము నంతను శాంత తతో సహించెను. దౌర్బల్యలక్షణము గాని భీరుత్వచిహ్నముగాని దుఃఖసూచనము గాని యాతనిముఖమునం దణుమాత్రమును గాన రానందున నాతని సంతాపకులకు సంతాపమే గాని సంతోషము కలిగి

నది కాదు. కోపము కానరాని చల్లనిచూపులతో తమవంకఁ జూచుచున్న యతని శాంతివదనమును పొడగన్నప్పు డాక్రూరకర్ముల శిలాకఠినచిత్తములలో సహిత మొకవిధ మయిన యపరాధస్మృతి తల చూపి వారి పెదవులనుండి యావలకు వెలువడఁబోవుచున్న పరిహాసవచనాంకురమును పైకి రానీక లోలోపలనె చంపివేసెను.

ఇంతలో నధికారులు వచ్చి జీసస్సును వధస్థానమునకుఁ గొని పోవలసిన దని యాజ్ఞాపింపఁగా, కావలిభటు లాతనిని వెంటఁగొని రాజమందిరద్వారమువంక నడచిరి. ఈసమయమునందే మరణదండనమును పొందవలసిన మఱియిద్ద ఱపరాధు లప్పుడు వారితోఁ జేర్పఁబడిరి. వారు సాధారణచోరులు. యూదులకు క్రొత్తయవమానమును కలిగింపవలెనన్న యుద్దేశముతో పైలేటు వారిని జీసస్సుతోడఁగూడఁ బంపుట కేర్పాటు చేసెనని చెప్పెదరు. మరణదండనార్థము కొనిపోఁబడుచున్న యపరాధికి ముందు వాఁడు చేసిన నేరమును వ్రాసినపలక నొకమనుష్యుఁ డెత్తిపట్టుకొని నడుచుట యాచారము. "ఇతఁడు యూదుల రాజయిన జీసస్సు" అని పెద్దక్షరములతో వ్రాయఁబడియున్న పలక నిందునిమిత్తమయి పైలేటు ముందుగానే సిద్ధము చేయించెను. అవమానకర మయినచావు చావనై యున్నవానికి పైలేటట్టువంటి బిరుదము నిచ్చుట జెరూసలేమువాసులైన యూదులపై తనకుఁ గలతిరస్కారభావమును వెల్లడిచేసి వారికి తలవంపులు తెచ్చుటకే యనుటకు సందేహము లేదు. దండ్యు లయియున్న తస్కరుల నాతని సహచరులనుగాఁ బంపుటకూడ యూదుల కవజ్ఞ కలిగించుటకయియే యుండును. "దొంగల కర్హ మయినమృతి ననుభవించుటకయి దొంగలతో నడచుచున్న యితఁడు మీకు రాజగుటకు తగినవాఁడు." అని ఫలితార్థ మిచ్చెడి యూపసి గర్విష్ఠు లయి యుండెడు

మతాచార్యులయొక్కయు పారిసీలయొక్కయు గర్వమునకు భంగకర మయి యవమానకరముగా నుండు నని యూహింపఁ దెలియఁగును.

తాము దేనిపైని దిగఁగొట్టఁబడి చంపఁబడుదురో యాదారువును దండ్యులచేతనే వధప్రదేశమునకు మోపించికొనిపోవుట రోమనుల క్రూరకృత్యములలో నొకటి. సిలువ యని చెప్పఁబడెడి వధసాధనము రెండుభాగములు కలిగినదై యుండును. అందొకభాగ మైన నిలువుదూలము భూమిలోఁ బాతఁబడి యుండును; రెండవభాగ మైన యడ్డదూలము భూమి కెగయిదాఁ జేతులు నెత్తున మొదటిదానిలో నమర్పఁబడును. జీసస్సు వీధిలోనుండి మోచుకొనిపోవలసిన దీ యడ్డదూలమునే. ముట్టును భటులు కావలియుండఁగా, దోషారోపకులు గొంతెత్తుచుఁ బెంటఁబడుచుఁగా, జీసస్సు వధార్థము కొనిపోఁబడెను. ఆ గుంపులలో నసేకుల కాతనిని పట్టుకొన్న వార్తయే తెలియదు; మంచి నడిరేయిని రాజపురుషు లాతనిని బట్టుకొనిరి; మధ్యాహ్నము కాకమునుపే యాతఁ డడ్డదూలమును వహించి పైలేటుసభాగృహము నుండి బయలు వెడలెను. వీధులలోనుండి పోవుచున్నప్పుడు కొందఱు స్త్రీ లాతని నాసవాలుపట్టి కీచుగొంతుకలతో రోదనము చేయఁ దొడఁగిరి. జీసస్సు వారివంక తిరిగి "హీ జెరూసలేముపుత్రికలారా! నా నిమిత్త మయి శోకింపకుఁడు. మీనిమిత్తమును మీబిడ్డల నిమిత్తమును శోకింపుఁడు." అని వారి నూఱడించెను.

జీసస్సు తనమీఁద మోపఁబడినభారమును మోవలేకపోయి నందున, రోమను భటులు పురద్వారముపద్ద నెక్కడనుండియో వచ్చి పురములోఁ బ్రవేశింపఁబోవుచున్న యొకపరదేశస్థునిఁ బట్టుకొని బలవంతముగా నాయడ్డదూలము నాతనిచేత గమ్యస్థానమువఱకును మోయించుకొని పోయిరి. జీసస్సు దుర్బలశరీరుఁడు కాఁడుకాని రాత్రి

నుండి భోజనములేనివాఁడయి యుండుటచేతను, క్రూరకిరాతులైన పదాతులచేత నెత్తురు వఱదలు కట్టునట్టుగా దెబ్బలు తినియుండుట చేతను, గంటలకొలఁదికాలము నిలువఁబడియుండి వ్యాకులమనస్కుఁడయి యుండుటచేతను బలహీనుఁడయి యతిభారమైన యాదారువును మోయలేక పోయెను. రోమనులు త్రోవను బోవువారి నెవ్వరినైనఁ బట్టుకొని వెట్టికిఁగొట్టి వారిచేత నిచ్చవచ్చినపని చేయింపవచ్చును. ఇట్లు పట్టుకొఁబడి బలాత్కారముగా బరువుమోచునట్లు చేయఁబడినవాఁడుత్తరాఫ్రికాలోని సైరీనువాస్తవ్యుఁడైన సిమ నను పేరు గల యూదుఁడు. అతఁడు ప్యాసోవరు తీర్థమునిమిత్తమయి యాత్రకు వచ్చెను.

ఊరు దాఁటి కొంచెముదూరము నడచినతరువాత 'గాల్గోథా' యను స్థలమునకు వచ్చిరి. ఆపదమున కాభాషలో కపాలభూమి యుని యర్థము. ఇదే కొంచెము సేపటిలో సిలువను వేయుట యనెడు క్రూర కర్మము జరుగ నున్న ప్రదేశము. ఇది మన దేశమునందు పూర్వ కాలమునం దుండిన కొఱతను వేయుట వంటిది. ఇందు మొదటిదానిలో మనుష్యుని మ్రానిపైఁబెట్టి చేతులకు మేకులు దిగఁగొట్టెడువారు. రెండవదానిలో మనుష్యుని కొఱ్ఱనఁబడెడు శూలమునకు దిగఁగొట్టెడు వారు. ఈ రెండుదండనములలోను కూడ దండితులు వెంటనే ప్రాణములు గోలుపోక కొన్ని సమయములయందు దినములకొలఁదిని బ్రదికి బాధపడుచుండెడువారు. అడ్డుదూలమునఁ బెట్టి మేకులుకొట్టుటకు ముందు వధ్యులకు బాధ తెలియకుండఁ జేయుట కయి మైకము చేసెడి యొకవిధమైన మద్యమును త్రాగనిచ్చెడివారు. వాడుకనుబట్టి రొమ్దలు తెలియకుండఁ జేసెడి మద్యమును పానముచేయుట కయి జీసస్సుచేతి కిచ్చిరి. అతఁ డామద్యపాత్రమును నోటివద్దఁ బెట్టుకొని నాలికతో చవి చూచి యది మత్తుపదార్థమని తెలిసికొని త్రాగక నిరాకరించెను

నొప్పి తెలియకుండ స్మృతి తప్పియుండుటకంటె తెలివి కలిగియుండి నొప్పికి ధీరత్వముతో నోర్చుకొనవలయు ననియు, తాను కోరి తెచ్చు కొన్న మృత్యువును మహావీరునివలె నిర్భయముగా నెదుర్కొనవలయు ననియు, అతఁడు తలఁచి మత్తుచేసెడు మధుపానముయొక్క సాహా య్యము నొల్లఁ డయ్యెను. అంతట నతని వస్త్రములను దీసి యాతనిని కొయ్యల కంటఁగట్టిరి; చేతుల నడ్డుకొయ్యమీఁద నిటుప్రక్కలను చాచి మేకులను గొట్టిరి; శరీరము బరువుచేత జారిపడకుండ రెండు కాళ్ళనడుమనుండి దారము వేసి నడుమనున్న నిలువుకొయ్యకు నడుము వద్ద కట్టిరి. మృత్యుదేవత కనుగ్రహమువచ్చి ప్రాణములను గొనువఱకు నతఁ డీప్రకారముగా వ్రేలాడుచుండవలెను. ఆతనివెంటఁ గొనిరాఁ బడిన యిద్దఱు తస్కరులును జీసస్సున కిరుపార్శ్వములయందును సిలువ కొయ్యలకు వ్రేలాడఁ దీయఁబడిరి. వారికి తగినంత మందిని భటులను కావలియుంచి తక్కినసైనికులు పురమున కరిగిరి. ఈదారుణకర్మము జరుగుచున్నంత సేపును జీసస్సు సంపూర్ణ స్థైర్యముతో నుండి యొక్క దీనవచనమునైనను పలుకక కడపట "తండ్రీ! వారేమిచేయుచున్నారో వారెఱుఁగరు; వారిని క్షమింపుము" అని ప్రార్థించెను. విశేషకాల మతఁడు లోలోపలనే ప్రార్థించుచుండెనుగాని పయికి నేమియుపలుకలేదు. ఈలోపల నాతని విరోధులు కొంద ఱాతని వినాశమునుజూచి సంతోషింపవలెనన్న నీచ బుద్ధితో పట్టణమునుండి పనికట్టుకొనివచ్చి, ఆతనిమరణవేదనను చూచి పకపకనవ్వుచు హేళనముచేయుచు "నీవు దేవునికుమారుఁడవైనవచో మున సిలువనుండి దిగిరమ్ము. ఓయిస్రాయీలరాజా! దిగిరమ్ము. మేము నిన్ను నమ్మెదము." అని కొందఱును "నీవు దేవాలయమును నాశముచేసి మూఁడుదినములలో మరల కట్టుదువు. అట్టి నీవు నిన్ను

రక్షించుకొమ్ము" అని మఱికొందఱును పలికి, తమతో తా మాతఁడు వినునట్టుగా వీఁడు దేవునిని నమ్మినవాఁడు; తాను దేవునికుమారుఁడ నని చెప్పుకొన్నాఁడు గదా? ఏదీ దేవుఁడు వచ్చి యిప్పుడితనిని రక్షింపు మను. వీఁ డితరులను రక్షించునుగాని తన్ను తాను రక్షించుకోలేఁడు." అని నానావిధముల గేలిచేసిపోయిరి. వీరు వా రన నేల? తుదకు నీవ లావల సిలువలమీఁదనుండి చావునకు సంసిద్ధులయియున్న దొంగలు సహిత మాతని నెగతాళిచేసిరఁట! ఈయధిక్షేపములకు దేనికిని మాఱు పలుకక యతఁడు పర్వతమువలె నిశ్చలుఁడయి యుండెను. ఇట్టి కష్ట సమయమునం దాతనిశిష్యులు పలాయితు లయి మొగము చూపక పోయినను యెరూసలేమున కాతనివెంటవచ్చి యుపచారములు చేయు చుండిన గాలిలియామిత్రులుమాత్ర మాతనిని విడిచినవారు కారు. మేరీక్లియోఫస్, మేరీమాగ్డలేన్, జోయన్నా, సలోము, మొదలయిన స్త్రీ లాతనిని విడిచి పోవక భక్తిని చూపుచు కావలివారు రానిచ్చి నంత చేరువను నిలిచిరి.

జీసస్సును సిలువపై నివేశించిన విధ మీక్రిందిపటము చూపుచున్నది.

జీసస్సును పరాభవించుటకయి చూడవచ్చిన మహాపురుషులును దారిని బోవుచు చూచినవారును బోయి సిలువకొనను "యూదుల రాజు" అని వ్రాయఁబడి యున్న పలకను జూచి యాయవమానకరమైన వ్రాఁతనుగూర్చి యాచార్యపురుషులతో మొఱ్ఱపెట్టుకొన్నందున వా రావ్రాఁతను మార్చి జీసస్సు యూదులరాజనని తాననుకొన్నట్లర్థమిచ్చెడు వ్రాఁత వ్రాయింపవలసిన దని పైలేటుతో విన్నపము చేసిరి. కాని యతఁ డాచార్యులమాటలు పెడచెవిని బెట్టి వారిప్రార్థన నిరాకరించి పంపివేసెను.

సాయంసమయము సమీపించుచుండెను. రక్తనిస్సరణాధిక్యమువలన నాయాస మధికమయి విదాహము పుట్టఁగా జీసస్సు దప్పిక యగుచున్నదని చెప్పెను. దయాశూన్యులైన సైనికులలో నించుక దయగలవాఁ డయిన భటుఁ డొకఁడు తాము త్రాగుటకుఁ దెచ్చుకొన్న పానకములో స్పంజిని (గోసికి నీరు పీల్చుకొను సముద్రపుపాచి) ముంచి కర్రకొనను కట్టి యెత్తి నోటి కందించఁగా జీసస్సు దానిని చప్పరించి విడిచెను. ఆతని కంఠశోషము దేహతాపము గూడ స్వల్పము కాఁజొచ్చెను. ఎటు చూచినను ఆతనిమనస్సునకు మనుష్యునియొక్క కృతఘ్నతయు దుస్స్వభావమును గానవచ్చుచుండెను. క్షణకాల మాతని మనస్సును నిరాశామేఘములు కప్పుకొని యీశ్వరుని ముఖము మఱుగుపఱిచెను. ఈనిరాశత్వాంధకార నిమగ్నావస్థలో నతఁడు "ఓనాదేవా! నాదేవా! నీవు నన్నేల విడిచిపెట్టినావు!" అని యఱచెను. ఎంతటిమహాత్ములకును మానవదౌర్బల్య మొకానొకప్పుడు పొడచూపక మానదుగదా! దీనినిబట్టి యాతని కీశ్వరునియందలి విశ్వాసము తగ్గినదని యెంచఁగూడదు. బాల్యమునుండియు పలుకు నలవాటు పడి యున్న యీవాక్యము తీవ్రశారీరకవేదనానుభవసమయమున నప్రయత్నముగా పయిక

వచ్చియుండును. అది యెట్టిదయినను శరీరము క్షీణదశ నొందుచు వచ్చినకొలఁదిని ఆయనయాత్మ యంతకంతకు విమలమగుచు వచ్చి దైవికస్వభావము ప్రకాశము నొందెను. తనకర్తవ్యము స్మరణకు వచ్చెను; తనమరణమే ప్రపంచముయొక్క ముక్తికి కారణ మగునని కనుఁగొనెను; తనముందు నడచుచున్న దారుణదర్శనము లదృశ్యము లయి మనస్సుతదేకనిష్ఠతో పరమపితయందు లగ్న మయ్యెను. మరణమునకు కొన్నినిమిషములు ముందుగా నతఁడు "తండ్రీ! నాయాత్మను నీచేతులలో సమర్పించుచున్నాను." అని యుచ్చైస్స్వనముతో విస్పష్టముగా పలికెను. కడపట నతఁడు "ఇది సమాప్తమయినది" అని తనలోతాను మందరవమున ననుకొనఁగానే తల రొమ్ముపైని వ్రేలాడఁబడెను; ప్రాణము లుత్క్రమణము లయ్యెను. సిలువను వేయఁబడినతరువాత మూఁడుగంటలలోనే యతఁడు కాలధర్మము నొందెను. ఆతని శీఘ్రమరణమునకు రక్తవాహిక యొకటి తెగుట కారణమని వచింతురు.

సాధారణముగా రోమనులు సిలువను వేయఁబడినవారి శవములను సమాధిచేయుట కయి బంధుమిత్రాదులను తీసికొని పోనిచ్చెడువారు కారు. అయినను తగినంత పెద్దలంచ మియ్యఁగలవా రున్నవతమున రోమకపరిపాలకులచేత నట్టిపని చేయించుటయు నసాధ్యము కాదు. రహస్యమున జీసస్సునకు పరమభక్తులయి యుండియు బహిరంగముగా తా మతనిశిష్యు లయినట్లు చెప్పనంతటి ధైర్యము లేనివారు జెరూసలేముపురవాసులలో ననేకు లుండిరి. అట్టివారిలో నొకఁడయిన జోసప్పనువాఁడు ప్రబలుఁడును విత్తవంతుఁడు నయి యుండెను. జీసస్సువిషయమయి జరుపఁబడిన యన్యాయమువలనను క్రూరత్వమువలనను కలిగినకోపముచేత ధైర్యవంతుఁ డయి పైలేటువద్దకుఁబోయి

శవమును సిలువమ్రానినుండి తీసికొని పోనియ్యవలసిన దని జోసఫ్ వేడుకొనెను. పైలే టాతనిప్రార్థన నంగీకరించెను. అందుచేత తత్సమీపమున నున్న జీసస్సుయొక్క మిత్రులతోడుపాటుతో నతఁడు శవమును సిలువనుండి దింపి, శుద్ధజలముతో కడిగించి, సమాధి యొద్దకు తీసికొని పోయెను. అతనితోఁటలో రాతిలో మలచిన సమాధి యొకటి యుండెను; దానిలో జీసస్సుశరీరమును బెట్టి దాని ముఖద్వారమున నొక్కమహాశిలను దాపి మూఁతిపెట్టి, ఈ మిత్రబృందము ఖిన్నహృదయములతో వెనుక మరలిపోయిరి. ఇట్లు జరిగిన దినము శుక్రవారము. ఆదివారమునాఁడు జీసస్సు తన మిత్రులకు కొందరకు సజీవుఁడయి కనఁబడె నని చెప్పుదురు. జీసస్సుయొక్క పునరుజ్జీవనకథ యిది — గాలిలీ నుండి జీసస్సువెంట వచ్చిన మేరీ మాగ్డలీ ననునామె భానువారమునాఁడు ప్రాతఃకాలమున సమాధి యొద్దకుఁ బోయి చూడఁగా దానికి మూఁత వేసినట్టాయి యథాస్థానమున లేక తొలగింపఁబడియుండె నఁట! పీటరును జానును కలిసికొని జరిగినసంగతిని వారితోఁ జెప్పుట కయి యామె దుఃఖముతోను భయముతోను వెనుకకుఁ బోయె నఁట! వా రామెతోఁ గూడ సమాధియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చి లోపలఁ జొచ్చి యది వట్టిదిగా నుండుట చూచి వెంటనే వెడలిపోయిరి గాని యామె మాత్రము మద్చుచు నక్కడనే యుండె నఁట! కొంతసే పయిన తరువాత మేరీ సమాధి లోనికి వంగిచూడఁగా, దానిలో నిద్దఱు దేవదూతలు కనఁబడి యేల యేడ్చుచున్నా వని యడిగి రఁట! "వారు నాప్రభువును తీసికొని పోయినారు గనుక వా రాతని నెక్కడ నుంచిరో నే నెఱుఁగను" అని మేరీ యుత్తరము చెప్పె నఁట! అప్పు డామె తలయెత్తి కనుఁగొనఁగా తన సమీపమున నొక్కరు కనఁబడి "ఓకాంతా! ఏల యేడ్చెదవు?"

అని యడిగె నఁట! బాష్పముల వలనఁ గొంతవఱకు కన్నుగానని దయి యాస్థలమునకు కావున్న తోటవాఁడని, తలఁచి "అయ్యా! నీ వాతనిని తీసుకొనిపోయి యుండినపక్షమున నీ వాతని నెక్కడ బెట్టి తివో నాకు చెప్పుము" అని యామె యాతని నడిగె నఁట! అప్పు డామనుష్యుఁ డామెను 'మేరీ' అని పేరితో పిలువఁగా, "ప్రభువా అని సంతోషముతో కేకవేసి, ఆమె యతనిని జీసస్సని గురుతు పట్టె నఁట! జీసస్సుయొక్క పునరుత్థాన విషయమునఁ గల సాక్ష్య మంతయు నొక్క మేరీయొక్క మాట లయి యున్నవి. ఆమె నిజము గానే తన ప్రభువును జూచినట్టు భ్రమపడి యుండవచ్చును. ఆమె భయ శోకపరీతస్వాంత యయి తదేకధ్యానముతో సదా ప్రభువునే స్మరించు చున్నప్పుడు మనోనేత్రమున కాతనిరూపము కనఁబడుటయు భావనా సంభవము లయి యాతని మాటలు వినఁబడుటయు వింత కాదు. ఇట్లే యాతని శిష్యులును వివిధస్థలములయందు తమ స్వామియొక్క శబ్దస్వరూపములను వినియు కనియు నుండవచ్చును. చచ్చినవాఁడు లేచివచ్చుట సత్యము కాకపోయినను, ఆకాలమునందుఁ గలిగిన యీ నమ్మకము శిష్యులకు నూతనధైర్యోత్సాహములను గలిగించుటకు జీసస్సుపదేశించిన ధర్మములకు లోకములో నత్యంతవ్యాప్తిని కలి గించుటకును పరమోపకార మయినది. తనకుఁ గల మహామహిమ లతో సకలగుణగణగరిష్ఠుఁ డయినజీసస్సంతటివాఁ డేమియు చేయ లేక తనకాయము నాచార్యపీఠమునకు బలిపెట్టవలసినవాఁ డయి నప్పుడు శక్తిహీనులమును గుణహీనులమును నయిన మే మేమి చేయ గలు గుదు మని, శిష్యకోటిలో ప్రబల మైన నిరాశ వ్యాపించియుండినప్పుడు "జీసస్సు జీవించియే యున్నాఁడు. ఆచార్యపురుషు లాతని దేహము నంతము నొందించినను, ఆతనియాత్మ యింకను మనలోనే యున్నది.

అతఁడు శోకార్తులయియున్న శిష్యులకు దర్శనమిచ్చి సంభాషించుచున్నాఁడు. దిగ్విజయము చేయుట కయి మన కాతఁడు తోడుపడ నున్నాఁడు. ఈలోకమునందు మన కేమి సంప్రాప్త మయినను పరలోకమునం దుత్తమగతిని మన కతఁడు చూపుచున్నాఁడు” అను కర్ణపరంపరాగత మయిన జనశ్రుతి భీరువులకు నూతనధైర్యమును నిరుత్సాహులకు నూత నోత్సాహమును దుర్బలులకు నూతనబలమును పుట్టించి తమప్రభు వుప దేశించిన శుభవార్తను కష్టములకోర్చి దూషణలకు సహించి తర్జనభర్జన ములకు తలయొగ్గి చావులకు తెగించి లోకములో ప్రవచనముచేయునట్లు చేసినది. మూడుగంటలకాలపుశ్రమతో జీసస్సు శాశ్వత మయిన స్థూల కాయమును విడిచినవాఁ డయ్యును శాశ్వత మైన కీర్తికాయమును ధరించి ప్రపంచమునకు మహోపకారి యయి నూతనధర్మస్థాపకుఁ డయి యిప్పటికిని జీవించియున్నాఁడు; ప్రపంచములో మనుష్యజాతి యున్నంతవఱకు ముందును జీవించియుండును. ఈశ్వరుఁడు ప్రపంచ మున కంతకు తండ్రియగుటచేత మనమందఱ మీశ్వరపుత్రులమే యయినను జీసస్సీశ్వరపుత్రులలో నుత్తమోత్తముఁ డనఁదగినవాఁడు. ఈయుత్తమత్వము కల్యాణగుణసంపత్తిచేతఁ గూడ నీశ్వరకుమారత్వ మున కర్హుఁ డగుటచేత వచ్చినది. ఇతఁడు బోధించిన సత్యములలో క్రొత్తవనఁదగినవి యెన్నో లేవు. ఈతఁడు బోధించిన సత్యములలో నీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును ప్రధా నము లయిన వని చెప్పవచ్చును. ఇవి సహితము క్రొత్తవి కావు. జీసస్సుజాతివా రయిన యూదులు దేవుఁడు తమ తండ్రి యనియు తా మాతని ప్రియపుత్రుల మనియు తమ్ముమాత్రమే దేవుఁడు ప్రేమించి యందఱి కంటెను దమ కెక్కువ యాధిక్యమును గల్పించు ననియు భావించుకొని గర్వపడుచుండెడివారు. ఈ భావన భ్రమ యనియు

నీశ్వరునికి తా మెట్లు ప్రియతనయులో యట్లే లోకములోని యెల్ల జాతులవారును సమానముగానే ప్రియతనయు లనియు, ఈశ్వరుఁడు తమయెడల నెట్లు ప్రేమ గలవాఁడయి యున్నాఁడో యట్లే యెల్ల జాతులవారియెడలను సమానప్రేమమును గలవాఁడయి యున్నాఁడనియు, జీసస్సు బోధించెను. ఇదియే యాతఁడు బోధించిన క్రొత్త సత్యము. దేవుఁడు తండ్రియు, మనుజులు కొడుకులు నగుటచేత పుత్రులకు పితృాజ్ఞానువర్తనము పరమధర్మము. ఏవిషయములోను జను లీశ్వరాజ్ఞాతిక్రమణము చేయక యీశ్వరేచ్ఛానుసారముగా సర్వ విషయములలోను ప్రవర్తించువారయ్యెడు పక్షమున భూమిపై నీశ్వరరాజ్యము నెలకొనును. ఈయీశ్వరరాజ్యస్థాపనము నిమిత్తమే జీసస్సు తనప్రాణము ధారపోసెను. ఈ యీశ్వరరాజ్యము స్థాపింపఁబడిన యెడల జగత్తులో పాప ముండదు; అధర్మ ముండదు; అసత్య ముండదు; అన్యాయ ముండదు; ద్వేష ముండదు; వంచన ముండదు. అందఱును దేవునకు విధేయపుత్రు లయి, పరస్పరప్రేమము గల సోదరులయి, పాపవిదూరులయి, ధర్మపరులయి, సత్యవంతులయి, న్యాయపరాయణులయి, సదయులయి, ఋజువర్తనులయి, పరోపకార పారీణులయి, అంతకంత కీశ్వరసామీప్యము నందుచు దేవతుల్యు లయి మనుష్యు లీశ్వరరాజ్యములో శాశ్వతానందమును బొందువా రగుదురు. యీశ్వరరాజ్యమున కందఱును నమానార్హత గలవారు. ఎంతటిపాపి యయ్యును దీనిని పొందుట కెవ్వఁడును నసర్హుఁడు కాఁడు. ముఖ్యముగా పాపుల నీశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశపెట్టుట కొఱకే తాను తన ప్రభు వయిన తండ్రిచేత పంపబడినట్టు సంపూర్ణవిశ్వాసము గల వాఁడయి జీసస్సు వారియెడల సదయుఁడయి పాపులకొఱకే తనప్రాణముల నర్పించెను. ఈశ్వరరాజ్యము బలపడి భూమి భూతలస్వర్గ

మగునుగాక! జీసస్సు త్రొక్కిన త్రోవ లోకమునకు మార్గప్రదర్శక
మగునుగాక! జీసస్సుసహితము మనవలె మనుష్యమాత్రుఁడె యయి
నను తనయకళంకశుద్ధ వర్తనముచేతను, నిశ్చల నిర్మల దైవభక్తి
చేతను, అవ్యాజపరార్థైక పరత్వము చేతను, దేవతుల్యుఁ డయినాఁడు.
అంతవఱకును పాపమునకును పరాభవమునకును గుఱుతుగానుండిన
సిలువ జీసస్సు దానిపైని హతుఁడగుటచేత ప్రభువులును పవిత్రులును
గూడ గౌరవచిహ్నముగా ధరించిగర్వపడునంతటి సౌభాగ్యత కలదగునని
యెవ్వరనుకొనిరి? దేవసముఁడన్నంత ఘనతను పొందుటకయి విషయ
సుఖములవంక కాక్షించునింద్రియవర్గముతో నతఁ డెంత పోరాటము
సలిపియుండునో! భగవంతునినుండి పరాఙ్ముఖునిఁ జేయఁజూచు పాప
చింతలను మనస్సునుండి పాఱఁదోలుటకయి యెంతకష్టపడియుండునో!
ఈశ్వరునితోడ సంతతసాన్నిధ్యమును గలిగించుకొని యాయన
యిచ్ఛకు సదా తనయిచ్ఛ లోఁబడునట్లు చేయుటకయి యెంత నిరం
తరాభ్యాసము చేసియుండునో! ఏమియు చేయకున్న నంతసులభముగా
నీశ్వరరాజ్యము నతఁడెట్లు చూఱగొనఁ గలిగి యుండును? అతఁడు
బోధించిన యీశ్వరరాజ్య మైహిక మయినదికాదు; మానసిక మయి
నది. దేశకాలజాతివిభేదము లేక శుద్ధహృదయులును శుద్ధవర్తనులును
అయినవా రందఱును దానినిబొందుటకు స్వాతంత్ర్యముగలవారు.
ఈశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనమున కనఁగా పాపమునకు పశ్చాత్తప్తులయి నిర్మల
హృదయములతో తండ్రియైన పరమేశ్వరుని సమీపించు బిడ్డలంద
ఱును ఈశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశించి యానందము నొందుదురన్న
మతసత్వసార్వత్వమునకు ప్రతిష్ఠాపనాచార్యుఁ డయిన జీసస్సుయొక్క
సిద్ధాంతము లోకములోని సర్వమతముల యందును వ్యాపించి యనంత
శుభదాయక మగునుగాక!
